

TARTALOM

KRONOLÓGIA 1919–1920	463
----------------------------	-----

Mutatók

Versek, verstöredékek, verseskönyvek	799
Novellák, elbeszélések, mese, novelláskötet	804
Regények	805
Esszék, vallomások, vallomáskötet	805
Drámák	805
Tanulmányok, cikkek, kritikák, tanulmánykötetek, ismertetések, figyelők, nekrológok, nyilatkozatok, feljegyzések, feljegyzéstöredékek	805
Előadások, előadás-tervezetek, beszéd, kiáltványok, előszavak, egyebek	807
Műfordítások, műfordításkötetek	809
Babits Mihály verseinek német, angol és francia fordításai	814
Babits Mihály regényének német fordítása	815
Babits Mihály fordítói	815
Dedikációk	816
Babits Mihály lakásai és iskolái	817
Helynevek	821
Nevek, intézménynevek	828

KRONOLÓGIA 1919–1920

1919. január 1. előtt

Babits az 1900-as években (?) *Egy gondolában* címmel lefordított Robert Browning-versnek, az *In a Gondola* címűnek gépiratát készíti el föltehetőleg az 1919. január 1-jei *Nyugat*-beli megjelentetéshez. A 4 fóliós kézirat 2. fóliójának rektóján a szöveg egy részét új szövegvariánssal ragasztja le (a 4. fólió verzóján Babits ceruzairású számai).

Lásd g = OSZK Fond III/1967/5.; k = MTAK Ms 10 506/15.; *1900-as évek (?)*

Budapest, 1919. január 1.

Mint ajándékozandó könyveket hirdeti a *Nyugat* Babits verseskönyvét, a *Herceg, hátha megjön a tél is!* második kiadását és az *Irodalmi problémák* című tanulmánykötetét.

Schöpflin Aladár „az elismerés, a barátság és a bajtársi szeretet” jegyében a szám élén méltatja a *Nyugat* szerkesztésétől időlegesen megváló Osvát Ernőt (akinek arcképét is közlik): „...folyóiratunk tulajdonképpen szerkesztője kezdettől fogva máig Osvát Ernő volt. [...] Ő köztünk az egyetlen, aki sohasem írt egyetlen cikket sem a *Nyugat*-ba és mégis ott van szelleme a *Nyugat* minden lapján. Neki nem egyes közlemények kisebb vagy nagyobb száma az oeuvre-je, hanem maga a *Nyugat*. [...] neki egészen különleges sajátsága volt, az apostoli vonás egyéniségében: a tehetséges fiatal emberek iránti szeretete. [...] úgynevezett felfedező mániája valósággal felszabadító erő volt, jótétemény az írókra és irodalomra. [...] volt bátorsága a tehetségekül felismert írók mellett síkra szállni a közvéleménnyel szemben – emiatt sokat kritizálták a *Nyugat*-ot és őt is, de ez is hozzátartozott a *Nyugat* programjához, amelynek csak két jelszava volt: tehetség és szabadság. [...] Osvát Ernő kiválik a *Nyugat* szerkesztőségéből. [...] *üresen maradó helyét arra mindenképpen leginkább hivatott társunk, Babits Mihály foglalja el...* [kiemelés RJ]”

Megjelenik Babits fordításában Robert Browning *Egy gondolában* című verse a következő lábjegyzettel: „Tudom, hogy ebben a gyermekkori fordításomban néhány helyen gyógyíthatatlan hiba és homály van. Meg sem próbálom helyrehozni őket. Majd ha akad egyszer, aki a legnehezebb angol költő műveit nyelvünkbe meri ültetni: annak talán minden hibájával együtt tanulságos lesz az én kísérletem. B. M.”

Rövid nekrológot ír Babits [Edmond] *Rostand* halálára: művészete legfőbb jellemzőjének a „facundiá”-t, a nyelvkészséget tartja; kellemes, szórakoztató, de nem mint „legmagasabb” irodalmat ismeri el a francia író művét.

Hirdetés jelenik meg a Vörösmarty Akadémia 1919. január 19-én a Nemzeti Színházban tartandó nagygyűléséről. [A rendezvény végül elmarad.]

Lásd Nyugat 1919. I. jan. 1. 1. sz. 1., 3–6., 24–31., 76., számozatlan előlap

Lásd még *Budapest, 1920. január 1.*; Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 238.; József Farkas 1962. 272–273., 826–827. (152. tétel); Gellért 1958. 371.; Kardos Pál 1972. 243. (Osvát); Gál István 1973. 124.; Kuncz 1982. 397.; Fráter Zoltán 1987. 153–158.; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 369.; Sipos 2011. 454.; Buda, Magyar Könyvszemle 2014. 1. sz. 97.

Megjelenik az [Új esztendő] Újesztendőre című Babits-vers.

Lásd Pesti Napló 1919. jan. 1. 1. sz. 1.; Kelevéz (Máté J. György) 1983. 133.

Budapest, 1919. január 1-jétől; január 3–4.

Január 4-én érkezik meg a Munkácsy utcai VI. kerületi állami főgimnáziumba a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium január 3-án kelt értesítése a főgimnáziumi tanár Krompaszky Miksának, az adminisztratív ügyek vezetőjének aláírásával, amely közli: a minisztérium 1918. december 3-án „201,812 sz. a. kelt rendeletével [...] Babits Mihály bpesti VI. ker. főgimn. r. tanárt az 1885. évi XI t.cikk alapján ideiglenesen nyugalomba helyezte s egyben utasította a IX. ker állampénztár, hogy nevezett részére évi 1960 [...] korona nyugdíjat írjon elő s ezen összeget az 1919. január hó 1-től [...] nyugtatványra havi előleges részletekben fizesse ki...”. Rendelkeznek továbbá arról, hogy évi 2800 korona fizetését, 800 korona személyi és 400 korona korpótlékát 1918. december végével, az évi 1300 korona lakpénzt pedig 1919. január végével szüntesse meg [évi 5300 korona áll szemben az 1960 korona nyugdíjjal!].

Lásd Finály Gábor 1919. január 6-i Babitsnak szóló levelét: BFL; Éder 1966. 270.; Téglás 1996. 294–295., 521. (112. tétel); Sipos 2003. 210.; Sipos 2011. 706. (2393. levél jegyzetében), 429.

1919. január 1-jétől 1920. január 1-jéig

Babits Adyval együtt mint szerkesztő szerepel a *Nyugat* címlapján, a február 16.–március 1-jei kettős, 4–5. számról már lekerül az elhunyt Ady Endre neve. Főszerkesztő Ignotus, munkatársak Ambrus Zoltán, Elek Artúr, Gellért Oszkár, Laczkó Géza, Móricz Zsigmond, Schöpflin Aladár. A főmunkatársi listáról leveszik Fenyő Miksa és az időközben elhunyt Kaffka Margit nevét. [Babits Osvát visszatérése után is megmarad társszerkesztőnek Osvát és Gellért Oszkár mellett.]

A szerkesztőség címe: VI. Vilmos császár út 51. III. emelet. Szerkesztőségi órák április 1-jétől kedd, csütörtök, szombat délután 5-től 6-ig. A *Nyugat* egyes számainak ára 2 korona 80 fillér.

Lásd Nyugat 1919. I. jan. 1. 1. sz. címlap; 6., jan. 16. 2. sz. és febr. 1. 3. sz. címlap; Kuncz 1982. 397.; Gellért 1958. 371., II. 10–11.; Fenyő Miksára: *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 39.

Lásd még *1919 késő ősze; 1920. január 1-jétől*

Budapest, 1919. január 2.

A Vörösmarty Akadémia elnökségének nevében Schöpflin Aladár főtítkár küld körlevelet a „Tagtársak”-nak, köztük Babitsnak is, melyben pontokba szedve ad tájékoztatást többek között arról, hogy a *Magyar Olvasókönyv* szerkesztésére tartandó legközelebbi gyűlés január 12-én 5 órakor lesz a Városi Könyvtár Ázsia-termében, majd az öt bizottság beosztását is közli, benne az „Első korszak (az ősi nyomoktól kezdve Kármán: Uránia koráig). A versanyagot átnézik: Babits Mihály, Hatvany Lajos, Szép Ernő”. (A második korszak az *Urániától* Mikszáth fellépéséig, a harmadik Mikszáth fellépésétől a *Nyugat* indulásáig, a negyedik „a *Nyugattól* máig” tart, az ötödik pedig a „színdarab költészetet” tekinti át.) Kívánatosnak tartják, hogy a közös korszakokon dolgozók a gyűlésig váltsanak szót egymással, ha pedig valaki más korszakot kíván választani, hívja telefonon az alelnököt, Móricz Zsigmondot. [Babits hét évvel későbbi cikke szerint a *Magyar Olvasókönyv* létrehozásával – a magyar irodalom korszakai összegzésének igénye mellett – az Akadémiát az a cél is vezérli, hogy az ország lakossága olcsón juthasson hozzá a nemzet irodalmát felölelő alkotáshoz.]

Lásd OSZK Fond III/1643/12.; József Farkas 1962. 741–742.; Téglás 1996. 293–294., 521. (111. tétel); Sipos 2011. 234–236., 703–705. (2391. levél); Babits, *Nyugat* 1925. I. máj. 16. 8–9. sz. 436.

Lásd még PIM Kézirattára M. 100/6174/6.; PIM Kézirattára V. 4140/541/5.; **Budapest, 1918. december 12.; Budapest, 1918. december 15. vasárnap; Levelek Hatvany Lajoshoz** 1967. 256–257. (254. levél), 656.; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

Vö. Téglás 1996. 521. (111. tétel jegyzetében: Havas Irént Földi Mihály feleségének tekinti); Sipos 2011. 453. (a *Magyar Biblia* „megvalósításának” formáját 1919. január 2-án beszélték meg először”)

Rédey Tivadar névjegykártyáján küldött soraiban közli, hogy Gerhart Hauptmann új regényéről (*Der Ketzer von Soana/A soanai eretnek*), melyet most olvasott el, szívesen írna a *Nyugat*-ba. Kéri Babits értesítését [mindenesen] Fekete útján, hogy szívesen venné-e. [A regényt a *Thiel pályaőrrel* együtt Schöpflin Aladár fordítja le 1924-ben a Franklin számára. – Rédey recenziója már a *Nyugat* következő, 1919. január 16-i számában (153–154.) megjelenik.]

Lásd OSZK Fond III/1043/10.; Sipos 2011. 234., 703. (2390. levél)

Vö. Sipos 2011. 703. (Schöpflin fordítását 1920-ra datálja – lásd a *Napkelet* 1925-ös ismertetését: Regényfordítások – EPA epa.oszk.hu/02000/.../Napkelet_1925_03_272-273.pdf...; nem jelzi, hogy Rédey recenziója megjelenik a *Nyugat*-ban)

Budapest, 1919. január 4–11.

1919. január 4-én, Budapesten a munkások elfoglalják a Fegyvergyárat és a Ganz Villamossági Gépgyárat. A gyárfoglaló mozgalom a fővárosban is és vidéken is gyorsan terjed. A január 6–8. között kialakult súlyos kormányválság megoldására január 11-én Károlyi Mihály lemond miniszterelnöki posztjáról, majd a Nemzeti

Tanács köztársasági elnöknek nevezi ki, ideiglenes államfői hatáskörrel. Károlyi Berinkey Dénest bízza meg az új kormány megalakításával.

Lásd 1919. május 30.–június 24. – EPA epa.niif.hu/01000/01019/00002/pdf/totharpi.pdf; A Köztársaság kikiáltása, 1918. november 16. www.tankonyvtar.hu > Periodicals > História > 1990

1919. január 5.

Nagy Ilonka levelében arra kéri Babitsot, hogy a cenzúra miatt – melynek következtében felbonthatják a neki érkező leveleket –, ha intézkedett ügyében [a színigazgató Ambrus Zoltánnál], s a levelet megírta, sürgönyözzön, ő pedig valakit elküld hozzá, hogy személyesen vegye át és juttassa el neki a levelet.

Lásd OSZK Fond III/936/2.; Tessitori 1983. 77–79., 296. (10. levél); Sipos 2011. 236., 705. (2392. levél); Nagy Ilonka 1918. december 31-i levelét: OSZK Fond III/2454.

1919. január 6.

Ignotus Fenyő Miksának Bernből írott soraiban „Babitsot külön üdvözlí”.

Lásd PIM Kézirattára V. 3181/20.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 371., 519. (166. levél)

Vö. Majoros/Tompa 2012. 205–206. („Ignotus 1919. március legelejétől Bernben volt”)

Budapest, 1919. január 6.

Finály Gábor levelében – melyhez a beadott 18 okmányt is mellékeli – közli, hogy az „értésítvény” szerint a vallás- és közoktatásügyi miniszter január 1-jétől Babitsot „ideiglenes nyugalomba” helyezi. Az egész tanári testület nevében azt kívánja, hogy felszabadult erejét és tehetségét jó egészségben használhassa céljai elérésére. „...itt töltött rövid idejének emlékét szíves barátsággal fogjuk megőrizni és kérjük, hogy szívesen emlékezzék ránk vissza” – zárja levelét a Munkácsy utcai főgimnázium igazgatója.

Lásd BFL; Téglás 1996. 295–296. (113. tétel); Sipos 2011. 237., 706. (2393. levél), 432.

Lásd még a nyugdíjazásról szóló hivatalos értesítést: **Budapest, 1919. január 1-jétől; január 3–4.**

Budapest, 1919. január 7. után–január 15. előtt

Babits Kiss István „unszolására” levelet ír Angyal hűgának; egyetemi tanári kinevezéséről azonban Kiss Pista tudósítja a családot, Babits kérését is tolmácsolva: ti. hogy még ne beszéljenek róla. Babits többek között a *Nyugat* szerkesztéséért járó havi 1000 koronáról számol be. [Id. Babitsné Babits Istvánnak 1919. június 22-én írt német nyelvű levelében említi meg, hogy Babitsot „már ez év januárjában kinevezték az esztétika és a modern- és világirodalom professzorává”.]

Lásd Babits Angyal 1919. január 15-i levelét: OSZK Fond III/35/96.; id. Babitsné levelét: Buda 2005. 544–545. 1. lábjegyzet (312. levél)

Vö. Sipos 2011. 429. (1919. „februárban a budapesti egyetem professzora lett”)

Budapest, 1919. január 8.

Az Országos Propaganda Bizottság nyomtatott fejléces levélpapíron, olvashatatlan aláírású levélben felkéri Babitsot, írjon olyan költeményt, mely a feldúlt ország kétségbeesett érzéseit fejezi ki; s terjesztés céljából adja át a bizottságnak. Továbbá ismételtlen fölkerik, készítsen el a helyzetnek megfelelő versekből álló kis gyűjteményt.

Lásd OSZK Fond III/1563/8.; Sipos 1976. 43–44.; Téglás 1996. 296–297. (114. tétel); Sipos 2011. 238–239., 707–708. (2395. levél)

Vö. Sipos 2011. 440. (a levélre utalva úgy véli, Babits a szervezetnek tagja lesz)

Az Alkotó Művészek és Tudományos Kutatók Szövetsége bélyegzett fejlécű levélpapírján Gábor Andornak, a szövetség titkárának aláírásával küld gépírású meghívólevelet Babitsnak: a szövetség irodalmi szakosztálya január 11-én szombaton este fél 9-kor az Otthon-kör tanácstermében választmányi ülést tart, melynek tárgya tagajánlás és tagfelvétel, ennek érdekében kéri, Babits hozza magával azoknak az íróknak a névsorát, akiket a szövetség tagjai közé felveendőknek javasol.

Lásd OSZK Fond III/1563/7.; Téglás 1996. 297., 521. (115. tétel); Sipos 2011. 238., 707. (2394. levél)

Vö. Sipos 1976. 42. (a január 8-át a szövetség „alakuló ülésé”-nek tekinti); Sipos 2011. 440. (a levélre utalva úgy véli, Babits ekkor lesz a szervezet tagja – lásd ***Budapest, 1918. december 8.***)

1919. január 11.

Baumgarten Ferenc levelezőlapján Berlinből küld lemondó sorokat Babitsnak: „»Herceg, hátha megjön a tél is« – [bizony?] megjött, de nem az Ön ismertetése [Conrad Ferdinand Meyer svájci költő-íróról szóló könyvéről]. Ugy-e komoly [meg sok?] és alkalmatlan” – írja, talán a könyvre és a nehéz politikai helyzetre is utalva.

Lásd OSZK Fond 145/295/10.; Téglás, Új Dunatáj 1999. 1. sz. 40–52.; Téglás 2003. 61. (9. levél); Sipos 2011. 239., 708. (2396. levél)

Budapest, 1919. január 11. szombat

Az Alkotó Művészek és Tudományos Kutatók Szövetségének irodalmi szakosztálya este fél 9-kor az Otthon-kör tanácstermében választmányi ülést tart, melynek tárgya tagajánlás és tagfelvétel, s ennek során a már meglévő névsort összevetik azokkal a névsorokkal, amelyeket a meghívottak hoznak magukkal, felvételüket javasolva a szövetség tagjai közé.

Lásd Gábor Andor Budapest, 1919. január 8-i levelét: OSZK Fond III/1563/7.; Sipos 1976. 42–43.

Lásd még ***1918. december 14.***; ***1918. december 18.***; ***Budapest, 1919. január 26. előtt és január 26. vasárnap***

Budapest, 1919. január 12.

A Külügyminisztérium Tudományos Bizottsága „Dr. Winkler [Lajos] küm. titkár” aláírásával küld meghívólevelet Babitsnak arra a kedden, január 14-én 6 órakor a Fővárosi Könyvtár igazgatói szobájában tartandó értekezletre, melynek tárgya a magyar szellemi kultúrát a külföldnek bemutató röpirat szerkesztése. „Tekintettel az ügy fontos és sürgős voltára, nagyon kérjük, szíveskedjék okvetlenül és pontosan megjelenni.”

Lásd OSZK Fond III/1877/7.; Téglás 1996. 298. (116. tétel); Sipos 2011. 240., 708–709. (2397. levél); www.jamk.hu/ujforras/020406.htm (Winkler Lajos, a későbbi kereskedelmi miniszter ekkor a Külügyminisztérium sajtóosztályának egyik előadója); Sipos 1976. 44.

Vö. Sipos 2011. 240., 708–709. (az aláíró „Winekler [?]”-ként jelzi; a jegyzetben Winckler István jogászt hivatkozta)

Bizonyára Babits részvételével tartja délután 5 órakor gyűlését a Vörösmarty Akadémia a *Magyar Olvasókönyv* szerkesztése tárgyában a Városi Könyvtár Ázsia-termében.

Lásd Schöpflin 1919. január 2-i Babitsnak küldött körlevelét: OSZK Fond III/1643/12.; *Levellek Hatvány Lajoshoz* 1967. 256. (254. levél), 656.; Sipos 1976. 41.; Sipos 2011. 453.

Budapest, 1919. január 13–27. hétfő

1910-től a Városliget szélén, a Benczúr utca 47. szám alatt működik a Liget Szanatórium. Ady Endrét először 1914. január közepétől február végéig gyógyítják a Ligetben. Második alkalommal már nagybetegen szállítják be 1919. január 13-án. A II. emelet 30-as számú különszobában tölti élete utolsó napjait, itt hal meg január 27-én, hétfőn reggel 8.15-kor.

„Este megvacsorázott. Aztán elaludt csendesen. A láza ekkor pontosan 39,9 volt. Éjfél felé én is lefeküdtem és reggel 8 óra után arra ébredtem, hogy a beteg lélegzete nem normális és arca hirtelen elfehéredik. Megijedtem, hozzá ugrottam és kérdeztem: fáj, mi fáj? Hívjak orvost? Nem válaszolt, aludt. Rémületemben nem mertem otthagyni a szobában, elkezdtem tapsolni hangosan, mint a színházban szokás, hogy valaki észrevegyen a folyosóról. Úgy küldték fel *Reiss* doktorkisasszonyt. Ő volt az inspekciós, de *Vizteleky* doktorkisasszony és *Halmos* főorvos úr kezelték. Kámfor és koffein injekciókat kapott, majd elkezdett hörögni, de még mindig nem ébredt fel. Pár pillanatig tartott az egész, negyed kilenckor álmában meghalt...” – emlékezik ápolónője, Pap Márta, az utolsó órákra. „A kórboncolás szerint a halál elsődleges oka az aorta megrepedése volt, amelyből elvérzett” – teszi hozzá az orvos Szállási Árpád.

Lásd Sipos 2011. 716–717. (2407. levél jegyzetében); www.orvostortenet.hu/tankonyvek/tk7=05/pdf_Szallasi/1965_036_szallasi_arpad_ady_endre.pdf

Lásd még W. Somogyi Ágnes: *Képzőművészek Ady Endre halottas ágyánál*. In *Tegnapok és holnapok árján*. Szerkesztette Láng József. Petőfi Irodalmi Múzeum–Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1977. 361–416.

Vö. Sipos 2011. 465. (úgy véli, Ady „1919 januárjában egy városligeti szanatóriumba került, onnan rövidesen *egy másikba* szállították [!]. Itt halt meg január 27-én”)

1919. január 15.

Babits Angyal, mielőtt január 7-i levelét föladná, megkapja Babitsnak Kiss István unszolására írt levelét, így az ő előbbi sorai már tárgytalanná válnak. Most is csak azért ír, mert nagyon szeretne bátyjával beszélni. Igen sajnálták, hogy Babits – föltehetőleg a rossz utazási viszonyok miatt – Karácsonykor nem ment haza. Édesanyjuk szokásos gyengélkedésének bizonyára oka az is, hogy öccsükről, Pistáról nincs hírük, kéri, bátyja tudakozódjon a Keresztyén Ifjúsági Egyesületben. A Kiss Pista levelében említett egyetemi tanárság ügyének örülnének, de Babits kívánsága szerint nem beszélnek róla. Javasolja, bátyja látogassa meg Csemezéket, hiszen ők jártak nála betegsége idején. Kevesli a *Nyugat* szerkesztéséért a havi 1000 koronát: „többet is adhatnának” – jelenti ki [noha az évi 1960 korona nyugdíjjal szemben a havi 1000 korona nem lebecsülendő összeg]. Id. Babitsné is aláírja a levelet.

Lásd OSZK Fond III/35/96.; idézi Sipos 1976. 63.; Téglás 1996. 298–299., 521–522. (117. tétel); Sipos 2011. 241–242., 709–710. (2399. levél), 444.; Babits anyagi helyzetének becslésére: Sipos 2011. 432–433.

Lásd még *Budapest, 1919. július 17.*

1919. január 16. előtt

A *Tariel, a párducbőrös lovag* című Babits-ismertetés ceruzairású fogalmazvány-töredékének és tisztázatának keletkezése (a töredék kék ceruzával áthúzva; a tisztázatot javításokkal, áthúzásokkal; aláírással). Az 1. fólió jobb felső sarkában idegen kéz ceruzairásával: „Figyelő”.

Lásd MTAK Ms 10 506/43.

Budapest, 1919. január 16.

Az ajándékozható könyvek között hirdetik Babits verseskönyvét és tanulmánykötetét: *Herceg, hátha megjön a tél is!* (második kiadás), *Irodalmi problémák*.

Költészet és előadóművészet (Ódry Árpád előadóestjén elmondott bevezető előadás. 1918. október) címmel jelennek meg Babits gondolatai arról, hogy a szavalóművész előadása az illusztrátor művészetéhez hasonlatos, hiszen ő is a maga egyéniségével gazdagítja, egészíti ki a kész művet. [Azonos a *Költő és tolmácsa* című, 1918. október 5-én, a Zeneakadémián elhangzott előadással.]

Megjelenik Babitsnak Sota Rusztaveli grúz hősi eposzának, a *Tariel, a párducbőrös loagnak* fordításáról szóló ismertetése. A fordítást (Vikár Béla művét) Babits el sem tudja olvasni, olyan szörnyű, a „prospektus” szerint azonban a magyar kultúra „turánisága” erősödik ezzel a művel, mert a grúz eposz nyelve turáni.

Lásd *Nyugat* 1919. I. jan. 16. 2. sz. számozatlan előzéklap; 129–135.; 155–156.

Lásd még *Szekszárd, 1918. október 1. előtt és október 1.; Budapest, 1918. október 5.*; Téglás 2005. 55–56.; Nédli/Pienták/Sipos (Lénárt Tamás) 2008. 423.; Sipos 2011. 458.

Hatvany Lajos *Tudomány és vidéke* című írásában „a kultuszminisztérium figyelmébe” ajánlja, hogy az egyetemi oktatás megújulását szolgálja, ha másokkal együtt Babitsot is kineveznék egyetemi tanárrá.

Lásd Pesti Napló 1919. jan. 16. 14. sz. 4.; József Farkas 1962. 301–302., 833–834. (174. tétel)

1919. január 18.

Bátyjának írt levelében Babits Angyal tanácsot kér tőle a keresztényszocialista párt agitációjával kapcsolatban. Politikailag tájékozatlan lévén, nem tudja, hová kellene csatlakoznia, s inkább semleges szeretne maradni. Ám mint tanítónő, úgy érzi, megkívánják tőle, hogy ne maradjon háttérben, ráadásul a Nenne, Kelemen Ilona „erős híve” a Szekszárdon papok vezetésével alakult pártnak. Kéri, Babits írjon gyakrabban: „napokig jobb tőle az életünk itthon”.

Lásd OSZK Fond III/35/97.; Sipos 2011. 242–243., 711. (2400. levél)

Ugyanezen a napon Kelemen Ilona, a Nenne is küld levelet Babitsnak Szekszárdról, melyben megnyugtatta, hogy a katonák garázdálkodását észre sem veszik, hiszen amik este történnek, azt a régi világban is „a jó szekszárdi” hatásának tudták be. Esténként nem járnak ki, az öreg kapu ötszörös zára mögött nyugodtan alsznak, a sok katona pedig növeli a biztonságérzetet bennük. Alkalomadtán még a szomszédos Bátaszéken lévő szerbek is sietnének rendet csinálni. Bosszantóbbnak tartja, ami ott a parasztok között történik, s úgy véli, még a tavasz előtt készülnek valamire; „ha a kommunisták erőre kapnak, úgy megindul a láva amely előtt mindent” – jelenti ki bölcs előrelátással. Nem kapnak munkást tavaszra [bizonyára a szőlőbe], s tréfásan hozzát teszi, már arra is gondol, hogy [Kelemen] Imrét és Babitsot alkalmazza „átaljas”-nak [előre kialakított, kerek összegért vagy részért a teljes munkafolyamat elvégzésére vállalkozó bérmunkásnak]. Beszámol arról is, hogy a nők is pártgyűlésre járnak, ő már belépett a keresztényszocialista pártba, ám Angyal még várakozó állásponton, Babits véleményét várja. Féltik Babitsot a budapesti állapotok miatt, legalább csak pár megnyugtató sort kérnek tőle. (A 2. főlíó verzőján Babits számításai.)

Lásd OSZK Fond III/1729/11.; Téglás 1996. 300., 522. (118. tétel); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 335–336.; Sipos 2011. 243–244., 711–713. (2401. levél), 477.

1919. január 18. és utána

Ünnepélyesen megnyitják a párizsi békekonferenciát, noha a tanácskozások már korábban megkezdődnek. Az utódállamok rögzítik területi követelésüket, és tiltakoznak az ellen, hogy a vitás területeken népszavazás döntsön a hovatartozásról.

Az új Berinkey-kormány eredménytelenül próbál fellépni a kommunisták ellen. A minisztertanács már január végén felhatalmazza a belügyminisztert, hogy megelőző intézkedéseket vezessen be a kommunista agitációval szemben, esetleges puccs elhárítása érdekében. Több helyen munkások, munkástanácsok foglalnak el üzemeket, veszik át városok közigazgatását. *1919 januárjától az ellenforradalmi*

szervezetek aktivizálódtak. *Január 19-én* a Magyar Országos Véderő Egyesület elnökévé Gömbös Gyulát választják. A kormány igyekszik fellépni mind a jobboldali, mind a baloldali radikalizmus ellen.

Lásd 1919. május 30.-június 24. – EPA epa.niif.hu/01000/01019/00002/pdf/totharpi.pdf

Budapest, 1919. január 21. előtt és január 21.

Meghívót küldenek Babitsnak a Nemzeti Tanács irodalmi és művészeti szaktanácsa január 21-én kedden déli 12 órakor a Képviselőház gyorsirodájában tartandó ülésére (bejárat az Országház I. sz. kapuján), melynek tárgya „a kultusztárca tervbe vett kettéosztása folytán a ministerium művészeti ügyosztályának rendezése”.

[A szociáldemokraták már 1918 decemberében az iskolák államosítását és a vallástanítás eltörlését, s a miniszteri tárca kettéosztásával a közoktatás és a vallás ügyének teljes elkülönítését kívánják. Berinkey Dénes kormányalakításakor a vallásügyi tárcát Vass János, a közoktatásügyét a radikális szociáldemokrata Kunfi Zsigmond kapja, akinek az iskolaügy gyökeres megváltoztatására és a hitoktatás eltörlésére irányuló kísérleteit Vass csak ideig-óráig akadályozhatja meg.]

Lásd OSZK Fond III/1563/9.; Téglás 1996. 301. (119. tétel); Sipos 2011. 244., 713. (2402. levél)

1919. január 23.

Kovács Dávidné Szekszárdról küldött levelében háláját fejezi ki Babitsnak fia, Kovács László halála alkalmából hozzá intézett „meleg, résztvevő soraiért”. Köszöni a szeretetet és barátságot, amellyel Babits megajándékozta gyermekét, s kéri, ha tudomása van fiának valamely beadott munkájáról, értesítse őt.

Lásd OSZK Fond III/787/2.; Sipos 2011. 244–245., 713–714. (2403. levél), 475.

Budapest, 1919. január 23. után

Mínthogy nem találják otthon Babitsot, Szudy Elemér [Komjáthy Aladár féltestvére, az *Arad és Vidéke* egykori szerkesztője] és apja, Szudy Gyula közös levélüzeneget hagynak neki, azzal a kéréssel: írja meg a „kérdéses levelet Gellért Oszkárnak”, és még másnap délelőtt juttassa el Elemérhez, aki 12-kor szeretné Gellértet fölkeresni.

(Babits a levélüzenet hátoldalára írja *Ady Endre. A Nyugat gyászjelentése* [= k] ceruzairású fogalmazványát – utóbb a szöveget kék ceruzával keresztben áthúzzák.)

Lásd OSZK Fond III/1526/5.; Sipos 2011. 257., 725–726. (2418. levél)

Lásd még ***Budapest, 1919. január 27–29. között***

Vö. Sipos 2011. 725. (1919. január 27.–február 11. közé datálja, holott a levélüzenet bizonyára Ady gyászjelentése előtt íródik – Szudy Gyula névalírását „Szoper”-nek olvassa és ismeretlennek tekinti)

Babits Gellért Oszkárnak a Berinkey-kormány sajtófőnökévé való kinevezése után Szudy Elemér érdekében ír magázó hangvétellű levelet neki. Kéri, foglalkozzon jóindulattal Szudy dolgával (aki évekig frontkatonaként szolgált, és jelenleg rossz körülmények között él), ha főlkeresi hivatalában. Gratulál Gellért új pozíciójához, remélve, hogy ez nem vonja el őt az irodalomtól és főleg a *Nyugattól*. [Gellért végül szerződteti Szudyt a sajtóosztályra.]

Lásd PIM Kézirattára V. 3195/515. (a fóliókon ismeretlen ceruzairású datálása); Gellért 1958. 355–356.; Sipos 2011. 245–246., 714. (2404. levél), 455.

1919. január 25.–május 17.

Kunfi Zsigmond szociáldemokrata közoktatási miniszter Babitsot egyetemi tanárrá nevezi ki a budapesti egyetem esztétika (!) tanszékére. A minisztérium és az egyetemi tanács nyílt csatározása idején Babits nem foglalja el egyetemi katedráját, hivatalos kinevezését pedig – akkor már a magyar és világirodalmi tanszékre – csak május 17-én kapja meg Lukács György népbiztostól.

Lásd Pók 1970. 212.; Keresztury 1970. 409.; Kardos Pál 1972. 240.; Sipos 1976. 63., 64–65.; Vendel-Mohay 1983. 54.; Téglás 1987. 223.; Téglás 1988. 301–302.; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 372.; Sipos 2011. 764. (2467. levél jegyzetében)

Lásd még ***1919. január 30.; Budapest, 1919. május 17.***; Buda 2005. 545. 1. lábjegyzet (312. levél)

Budapest, 1919. január 26. előtt és január 26. vasárnap

Pikler Gyula szövetségi elnök nyomtatott névaláírásával Babits meghívót kap az Alkotó Művészek és Tudományos Kutatók Szövetségének január 26-i első szövetségi tanácsi ülésére. Az ülés 15 pontból álló részletes programtervezetét a meghívólevéllel együtt küldik el neki, melyben többek között a következők szerepelnek: a kormány elé terjesztendő memorandum előadója Füst Milán ügyvezető titkár, a külföldhöz intézendő Móricz Zsigmond tanácsi tag, az irodalomtörténeti, egyetemi tanszék felállítása tárgyában teendő indítvány előterjesztője Osvát Ernő tanácsi tag. (További indítványok a „Népegyetem” felállítására, az „Erzsébet szoborműalap”-ra, az építőművészeti oktatás reformjára, a Bartók–Kodály-féle népdalgyűjteményre, az ereklyék védelmére, az internált magyar művészek ügyére, valamint a szakosztályokra vonatkoznak.) (A hátoldalon Babits ceruzarajzai.)

Január 26-án délután 5 órakor a Kereskedelmi és Iparkamara üléstermében (V. Szemere utca 6.) tartják az Alkotó Művészek és Tudományos Kutatók Szövetségének összejevetelét. Az ülésen föltehetőleg Babits is – mint vezetőségi/tanácsi tag – megjelenik.

Lásd OSZK Fond III/1563/10.; közli József Farkas, Irodalomtörténeti Közlemények 1967. 2. sz. 206–207.; Sipos 1976. 43.; Téglás 1996. 301–302., 522. (120. tétel); Sipos 2011. 247–248., 715. (2405. levél)

A Pesti Napló – bizonyára Hatvany Lajos tollából származó – *Babits professzor és a többiek* című írásában az új szellem első diadalaként üdvözli Babits és társai ki-

nevezését az egyetemre, habár Kunfi Zsigmond ezzel megsérti az egyetemi autonómiát.

Lásd Pesti Napló 1919. jan. 26. 23. sz. 6.; Sipos 1976. 63.; Téglás 1996. 308–310., 523–524. (122. tétel); Sipos 2003. 85.; Sipos 2011. 445.

Vö. Sipos 2011. 429. (1919. „februárban a budapesti egyetem professzora lett”)

Szélpál Árpád *Forradalmi művészet – vagy pártművészet* című cikkében a *Ma* írói nevében kárhoztatja Babitsot, aki legutóbbi *Évi sáfárkodásában* rezignáltan állapítja meg, nincs, aki átvegye öröküket, s nem látja a fiatalokat, akiket „ezek a készakart futurizmusok” kiszólással intéz el. „...vagyunk és itt vagyunk, művészek, tehát forradalmárok [...]. Mi nem Babitsék kezéből vesszük át a piraeusi fáklyát, hanem önmagunkat lobbantjuk fáklyának az emberiség elé. Mi nem vesszük át a *Nyugat* örökét. Semmiféle örököt rajtunk nyűgnek nem tűrünk” – jelenti ki öntudatosan. Úgy véli, Petőfi óta, akinek forradalmát Ady zárja le, a magyar irodalomban először a *Ma* hoz forradalmat.

Lásd *Ma* 1919. jan. 26. 1. sz. 4., 9–10.; József Farkas 1962. 818–819. (129. tétel jegyzetében); Téglás 1996. 302–308., 522. (121. tétel)

Lásd még **1918. december 16. Karácsony**

Hajdu Henrik [1912–1919 között a *Nyugat* szerkesztőségi titkára] nagy és őszinte örömeinek ad hangot Babits egyetemi tanári kinevezése alkalmából, melyet „egy soha nem remélt adósság lerovásának” tekint. (Török Sophie ceruzairású rájegyzése a verzón.)

Lásd OSZK Fond III/536/1.; Sipos 2011. 248., 716. (2406. levél), 445.

1919. január 26.

Juhász Gyula *Új egyetemi tanárok a bölcsészeti fakultáson* címmel számol be többek között Babits kinevezéséről.

Lásd Délmagyarország (Szeged) 1919. jan. 26. 21. sz. 8.

1919. január 26. után

Miután a *Pesti Napló* január 26-án hírt ad Babits egyetemi tanári kinevezéséről, megindul a köszöntőlevelek áradata. Többen hangoztatják, hogy kinevezésében a forradalmi magyar kormány jogos gesztusát látják.

Az egyetemi tanács azonban, az egyetemi autonómiára hivatkozva, elutasítja kinevezését.

Lásd Sipos 1976. 63–64.; Sipos 2003. 85.; Sipos 2011. 445.

Lásd még **Budapest, 1919. április 1. kedd**

A Munkácsy utcai főgimnázium III/b osztálya nevében [akiknek II. osztályos korukban Babits az osztályfőnökük] Pichler Károly küldi Babitsnak jókívánásait: „egyetemi tanárrá való kinevezésének alkalmából volt hálás tanítványai örömmel üdvözlik”.

Lásd OSZK Fond III/1895/46.; Sipos 2011. 306., 773. (2478. levél – 1919. március), 445.

Lásd még a II/b-re: *Budapest, 1917. szeptember 1.–1918. február vége; 1918. március 29.*

Budapest, 1919. január 27. hétfő

Reggel negyed kilenckor meghal Ady Endre. A kormány „a nemzet halottjára”-nak nyilvánítja a költőt, s úgy dönt, hogy temetéséről az állam gondoskodik. A gyászszertartást a Vörösmarty Akadémia rendezi.

Hatvany Lajos Ady halála napján, özvegye, Csinszka után azonnal Babitsot és Móriczot viszi a Liget szanatóriumba. Ady halálhírét Babits közli Móriczcal. Ady utolsó tisztességének megszervezésére, a sírhely kiválasztására, a méltó ravatalozás ellenőrzésére Hatvany őket kéri föl. Feljegyzései szerint a halál napjának délutánján a *Pesti Napló* szerkesztői szobájában egybegyűlnek: Jászi Oszkár, Babits Mihály, Móricz Zsigmond és a kultuszminisztérium kiküldöttje, Czakó osztálytanácsos. „Följegyzem e morbid konferencia jellegzetes apróságait – írja Hatvany. – A tanácsos úr kezében egy nagy kék árkus papír volt: a Mikszáth temetéséről szóló akta: »ehhez a költségvetéshez tartsuk magunkat.« Ebben a percben jelentkezett a pompes funèbres [*francia* temetkezés/gyászpompa] embere, aki kijelentette: »Én tudom, hogyan kell csinálni az ilyet.« Görgéyt is a múzeumból temették [...]. Jászi Oszkár kifejezi azt a tapintatos és bölcs óhajt, hogy a temetés a mai időkhöz méltóan, azaz a Mikszáthénál kisebb pompával folyjék le. Most a pompes funèbres-ember egy költségvetést olvas fel. Minden egyes tételnél külön megállunk. [...] Majd a beszédek sorrendjét állapítjuk meg s egyszerűsített az is, hogy a díszsírhely helyének felkeresésére Babitscsal, Móriczcal kimegyek másnap a temetőbe.”

(Babits ugyanezen a napon már a *Nyugat* gyászjelentését és vezércikkét fogalmazza.)

Lásd Hatvany Lajos, Keleti Újság 1925. nov. 13.; Gál István, Forrás 1974. március, 3. sz. 3.; Gál István 1975. 15–17.; Nemeskéri Erika 2004. 144.; Vörös Boldizsár, Két rendszer, két halott, két temetés – Médiakutató

www.mediakutato.hu/cikk/2004_03_osz/08_ket_rendszer; Nádas Sándor, Pesti Napló 1919. jan. 28.; József Farkas 1962. 345–346., 852–854. (202. tétel); Majoros/Tompa 2012. 210.

Lásd még *Budapest, 1919. január 13–27. hétfő*

1919. január 27. (vagy utána)

Ady halálakor írja Babits Ady [*Te elindulsz a fényes hómezőkön...*] kezdetű, kéziratban maradt versét. (A ceruzairású fogalmazványon Török Sophie rájegyzése: „1920 előtti? Ady”) Az aláírás nélküli gépirású fogalmazványrészlet egyfóliós papír rektóján indigós másolattal készül.

Lásd k = OSZK Fond III/1969/43., g = OSZK Fond III/1969/132.; Sipos, Irodalomtörténet 1973. 2. sz. 451. (1919 tavaszára datálja); Gál István, Forrás 1974. márc. 3. sz. 5–6.; hasonmása: az első fülön; Sipos 1976. 115–116. (keletkezését februárra teszi); BMÖV 1982. 581–582. (1919. január–február)

Budapest, 1919. január 27–29. között

Babits Szudy Elemér január 23. utáni levélüzenetének hátoldalára írja *Ady Endre. A Nyugat gyászjelentése* (= k) ceruzairású fogalmazványát (utóbb a szöveget kék ceruzával keresztben áthúzzák). A *Nyugat* és a Vörösmarty Akadémia gyászjelentése – melyeket Babits lakására is elküldenek – a Pallas Nyomdában készül.

Lásd k = OSZK Fond III/1526/5.; gyászjelentések: OSZK Fond III/1592.; Gál István 1975. 68.; Sipos 2011. 249., 716–717. (2407. levél); Sipos 2011. 251–252., 719. (2411. levél)

Vö. Sipos 2011. 453. („Január 29-én [! a Vörösmarty Akadémia] postára adta a maga gyászjelentését [...] a halálesetről és a temetésről”)

Babits az [*Ady Endre*] – *Ady temetésén tartott beszédem* gépiratos tisztázatának indigós másolatára a címet és a javításokat ceruzával írja. (A fölió verzóján Gellért Oszkár ceruzairású rájegyzése: „Babits”)

Lásd OSZK Fond III/1459.; közli: Gál István, Tiszatáj 1974. január, műmelléklet; Gál István 1975. 72–74.

Budapest, 1919. január 27. és február 1. között

Az [*Ady Endre*] – *Ady* – [*A Nyugatnak ez a száma már készen volt...*] kezdetű Babits-nekrológ 1. föliójának gépiratos tisztázata (a cím és két javítás autográf ceruzairással); valamint a 2–3. fölió ceruzairású fogalmazványa (javításokkal, aláírás ceruzával).

Lásd g+k = OSZK Fond III/1415.

Lásd még k = OSZK Fond III/1526/5.; ***Budapest, 1919. január 27. hétfő***

1919. január 27.–február 16.–március 1.

Babits mint a *Nyugat* főszerkesztője állítja össze a február 16.–március 1-jei dátummal megjelenő *Ady*-számot. *Ady* halálakor írt ódáját óhajtja itt közölni, valamint a *Nyugat*-szám létrejöttét elmondó zárszavát.

Lásd Gál István 1975. 18.; Buda 2000. 62.

Budapest, 1919. január 28. kedd

Hatvany Lajos visszaemlékezése szerint kedden délben a Kerepesi temetőben Jócai sírjától jobbra, a temető fő alléjában állnak Babitscsal és Móriczsal, s nagy nehézségek árán szereznek *Adynak* méltó sírhelyet. A temetőből a Városházára, majd vissza, s onnan a Nemzeti Múzeumhoz mennek (Beck Ö. Fülöp szobrásszal), ahol *Ady* ravatalát építik.

Lásd Hatvany Lajost idézi Gál István 1975. 16–17.; Sipos 2011. 716–717. (2407. levél jegyzetében)

A Magántisztviselők Országos Szövetsége nyomtatott fejléces levélpapírján [Leitner] Bölcs Ödön hírlapíró Babitsnak mint a *Nyugat* felelős szerkesztőjének írja kissé zavaros sorait: a költőfejedelemnek, Ady Endrének halálakor ragaszkodásának kíván hangot adni végtelen fájdalomában. Az az érzése, hogy e sorsdöntő esemény, Ady halála után nem kell a régi magyar állam szuverenitáshoz ragaszkodni, a világbirodalom alkotásán kell dolgozniuk. „Éljen az Internationale!” – zárja levelét.

Lásd OSZK Fond III/2401.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 338.; Sipos 2011. 250., 717–718. (2409. levél)

1919. január 28.

Az egykori szegedi tanártárs és barát Borosnyay Károly levelében gratulál Babits professzori kinevezéséhez: „Éltessen az Igazság inspiráló lelke a magyar tudomány és a magyar lyra örök dicsőségére.”

Lásd OSZK Fond III/1894/28.; Sipos 2011. 249., 717. (2408. levél), 445.

Vö. Sipos 2011. 429. (1919. „februárban a budapesti egyetem professzora lett”)

1919. január 29. előtt

„... $\frac{1}{2}$ 1-kor nem leszek ott: nagyon rosszat álmodtam és nem megyek el a temetésre” – menti ki magát Babitsnak írt soraiban valószínűleg az Ady-temetéstől távol maradó Szabó Dezső.

Lásd OSZK Fond III/1162/3.; közli Gál István, Jelenkor 1970. 2. sz. 154.; Gál István 1973. 125.

1919. január 29.

Dr. Varga Endre Debrecenből küld levelet Babits „Professzor Úr”-nak, melyet Gáspár Károly [?] és Kovács András [?] is aláír. Az egykori debreceni diákok, az önképzőkori viták új magyar irodalom iránti lelkesültségének régi szép, békés világára emlékezve üdvözlük Babitsot az őt „megillető méltóságában”, s remélik, hogy az új magyar köztársaság közoktatásügyi minisztere kárpótolta a sok kellemetlenségért, amely azért érte, „mert törhetetlenül kitartott útján”. Kívánják, sokáig üljön Babits Beöthy Zsolt katedráján „irodalmunk büszkeségére”. Kéri továbbá, tolmácsolja a *Nyugat*nak Ady halála felett érzett őszinte részvétüket. (Babits ceruzával rájegyzí a levélre: „Debreceni Rendőrfőkapitányság”)

Lásd OSZK Fond III/1895/47.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 338.; Sipos 2011. 250–251., 718–719. (2410. levél), 445.

Budapest, 1919. január 29. szerda

Ady Endre temetésének napját gyásznappá nyilvánítják; a közintézmények többségében munkaszünetet rendelnek el, az iskolák bezárnak.

Koporsóját a Jókai Mór temetésére, 1904-ben készült Jókai-lepellel, trikollal borítják le. Ravatalánál, a Nemzeti Múzeum gyászdrapériás előcsarnokában, a forradalmi időben nehezen fékezhető tömeg ostroma miatt kis híján zűrzavarba fúló, délután 2-kor kezdődő szertartáson megjelenik Berinkey Dénes miniszterelnök, Garami Ernő, Kunfi Zsigmond, Nagy Vince és Szende Pál miniszterek, továbbá Hock János, a Nemzeti Tanács küldöttségének vezetője is. A szertartás kezdetén a Magyar Nemzeti Operaház énekkara énekel. „A forradalomból megszületett magyar népköztársaság kormányának nevében, a forradalmi megújódást szomjazó magyar nép nevében” Kunfi Zsigmond közoktatásügyi miniszter búcsúztatja Adyt, kijelentve: nála „tüzesebb, gyújtogatóbb csóvákkal senki sem járt az alatt a nagy grófi szerű alatt, amely a régi Magyarország volt”. A Társadalomtudományi Társaságot Jászi Oszkár képviseli, Móricz Zsigmond a Vörösmarty Akadémia, Schöpflin Aladár a Martinovics Szabadkőműves Páholy, Beregi Oszkár a Nemzeti Színház, Bíró Lajos az Újságíró Egyesület nevében mond gyászbeszédet. Babits a *Nyugat* és az íróársak nevében búcsúzik Adytól. Fenyő Miksa „Babits vibráló, nazális gyászszava”-ként említi a beszédet, melyben többek között ezt mondja a költőtárs: „A hadsereg tiszteleg az elesett vezér ravatala előtt! Neveddel indultunk és neveddel vívtuk meg 12 esztendő nehéz küzdelmünket! [...] Most az igazi fényesek táborában vezérszéd [...] De mi ragaszkodunk nevedhez örökre [...] Földi maradványaidtól búcsúzunk ma, Mester, de lelkedtől sohasem akarunk elbúcsúzni!” A református egyház részéről ugyanaz a Haypál Benő tart gyászbeszédet, majd végzi a temetési szertartást, aki pár évvel korábban Csinszkával megeskette őket. A beszédek után a koporsót és a koszorúkat négylovas hintó viszi a Kerepesi temetőbe. Miközben a koporsót leveszik a gyászkocsiról, az Általános Munkásdalárda énekel, majd a radikális párt nevében Kernstok Károly mond beszédet Adyról mint a párt egyik megalapítójáról. További beszédek elhangzása és a pap imája után a Munkásdalárda gyászéneke mellett engedik le a sírba a koporsót.

A nagy távolság és a kemény tél megakadályozza, hogy Ady szülei is részt vehessenek a temetésen, de a szülőfalujából jelen lévő református lelkész a sírhantról egy virágszálat hazavisz a gyászoló szülőknek.

Schöpflin Aladár évek múlva úgy emlékezik: „Ady Endre temetése a forradalmi földindulás legbizonytalanabb napjaiban, rendetlenség, zűrzavar, kegyetlen lárma és tolongás, egy szépen elgondolt terv silány megvalósítása, mély bánat elközönségesedése ostoba rendezési hibákon – maga volt a saját tehetetlenségében fuldokló forradalom gyászos képe.”

A temetésről a Filmhíradó tudósít.

Lásd Schöpflin, *Nyugat* 1928. II. 22. sz. 647–648.; Babits búcsúbeszédének gépiratát: OSZK Fond III/1459.; (közli) Gál István, *Tiszatáj* 1974. január, melléklet; Gál István 1975. 72–74.; Kardos Pál 1972. 243.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 142., Gál István, *Forrás* 1974. március, 3. sz. 3.; Németh Luca Anna, *A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ...* www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...; Vörös Boldizsár, *Két rendszer, két halott, két temetés – Médiakutató* www.mediakutato.hu/cikk/2004_03_osz/08_ket_rendszer

Lásd még *Az Újság* 1919. jan. 29. 25. sz. 5.; *Magyar Hírlap* 1919. jan. 30. 26. sz. 4.; *Népszava* 1919. jan. 30. 26. sz. 5–6.; *Pesti Napló* 1919. jan. 30. 26. sz. 4.; *Filmhíradó* 1919. január 29. (Az

Est Film 14. – Magyar Nemzeti Filmarchívum tulajdona); Schöpflin Aladár: *Ady Endre*. Nyugat-kiadás, Budapest, 1934. 207.; József Farkas 1962. 358–368., 856–858. (211–213. tétel); *Nyugat-mozi, archív filmfelvételek a Nyugat íróiról*. Szerkesztette, a jegyzeteket írta Kelevéz Ágnes, Kemény Aranka, Szilágyi Judit. Petőfi Irodalmi Múzeum, 2009; Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa. (Ady özvegye, Babits szerelme, Márffy hitvese)*. Noran Kiadó, Budapest, 2009. (Luna Könyvek) 14–15. Sipos 2011. 720–721. (2412. levél jegyzete); http://jozsefvarosanno.ucoz.com/index/ady_endre_temetese/0-124; Filmhíradók Online / Ady temetése filmhiraadokonline.hu/watch.php?id=5474

1919. január 30.

„Ady Lőrinc és Ady Lőrincné, özv. Ady Endréné, Ady Lajos és felesége” Érmindszentről küldi Babitsnak a Róth Károly nyomdájában, Nagykárolyban készült családi gyászjelentést Ady haláláról. „Drága halottunkat ideiglenesen Budapesten temették el, s a közlekedési viszonyok miatt szülei és testvére nem lehettek ott koporsója mellett, de mihelyt lehetséges lesz, – annyszor hangoztatott kívánsága szerint, – hazahozzuk Őt szülőfalujába, Érmindszentre s itt helyezük el végleges, örök nyugalomra családunk közös temetkezőhelyén.” [Ady hamvait később sem szállítják haza Érmindszentre.]

Lásd OSZK Fond III.; Sipos 2011. 254., 721–722. (2413. levél)

Budapest, 1919. január 30.

A *Pesti Napló* cikke tudósít arról, hogy *Az egyetem állást foglalt az új tanárok ellen*: az egyetemi tanács – az autonómia jogára hivatkozva – elutasítja Babits egyetemi tanári kinevezését, melyet január 25-én Kunfi Zsigmond ír alá. A miniszter megvádolja a tanácsot „az ellenforradalom zászlajának kibontásával”, s nem riadna vissza az autonómia felfüggesztésétől sem.

Lásd *Pesti Napló* 1919. jan. 30. 26. sz. 5.; *Az Est* 1919. jan. 30.; Sipos 1976. 64.; Téglás 1987. 223.; Sipos 2011. 445.

Lásd még **1919. január 25.–május 17.**

Hendel Ödön „ujjongó örömmel” olvasva, hogy Babits katedrát kapott a pesti egyetemen, küldi gratuláló sorait: „...irigylem ezt a generációt, amelyik Téged hallgathat”. Kéri, [Komjáthy] Aladár útján tudassa vele, mikor tartja első előadását, hogy legalább erről az ünnepről ne maradjon el.

Lásd OSZK Fond III/567/26.; Buda 2007. 86.; Sipos 2011. 255., 722–723. (2414. levél), 445., 468.

1919. január 30. után

Babits a gyászjelentést megkapva részvétét nyilvánítja Ady Endre családjának, melyet a testvér, Ady Lajos nyomtatott kártyán „A szíves részvétet hálásan köszöni” sorral nyugtáz.

Lásd OSZK Fond III/3/9.; Sipos 2011. 259., 727. (2421. levél – 1919. február eleje)

Budapest, 1919. január 31.

Rozványi Vilmos az Alkotó Művészek és Tudományos Kutatók Szövetségének nevében – nyomtatott fejléces levélpapíron – meghívót küld Babitsnak február 3-ra, az Otthon Körbe az egyetemi autonómiáról tartandó megbeszélésre. Okvetlenül számítanak Babits megjelenésére, hogy állásfoglalásukkal az egyetem demokratikus átalakításában támogathassák a minisztert.

Lásd OSZK Fond III/1563/11.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 244.; József Farkas 1962. 744.; Téglás 1996. 311–312., 524. (124. tétel); Sipos 2011. 255–256., 723. (2415. levél)

Vö. Nemeskéri Erika 2004. 150. (február 3. helyett úgy véli, „január harmincegyedikén az egyetem autonómiájának megbeszélésére kell mennie”)

A *Pesti Napló* előző napi hírért kiegészítve tudósít arról, hogy az egyetem állást foglalt az új tanárok ellen, s hogy „kormánybiztost kap az egyetem”.

Lásd Pesti Napló 1919. jan. 31. 27. sz. 2.

A Vörösmarty Akadémia meghívót küld tagjainak február 2-i ülésére, melynek tárgyaként „Ady Endre emlékének megörökítésé”-t jelölik meg.

Lásd PIM Kézirattára M. 100/6174/2.; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

1919. január 31.

A Soproni Frankenburg Irodalmi Kör a főtktár Matusz György [bencés magyartanár] aláírásával küld táviratot Babitsnak: Ady Endre emlékét nagy nevéhez méltó módon akarják megünnepelni, amely ezekben a sorsdöntő napokban a város magyar kultúrája mellett való hatásos tüntetés is lenne. Babitsot mint a kiváló költőtársat kéri és várják a február 22-i vagy a körüli, Babits által választandó időpontban, este 6 órai kezdettel a megemlékezésre. [Babits minden bizonnyal kitér a felkérés elől.]

[A Sopron megyei német családból származó Frankenburg Adolf, Liszt Ferenc gyermekkori játszótársa, jogot végez, rövid ideig gróf Széchenyi István titkára, később Pesten a Tudós Társaság írnoka. Tárcákat ír a *Regélő*be, s „dolgozótársa” Kossuth Lajos *Pesti Hírlapjának*, majd 1843-ban megindítja a *Magyar Életképek* című folyóiratot, mely a következő évben *Életképek* címmel folytatódik. Irodalmi és szerkesztői munkássága mellett kamarai hivatalnoki állást is betölt. Nyugdíjba vonulása után végül Sopronban telepszik le, ahol irodalmi kört alapít, amely később az ő nevét veszi fel. – A város magyar kultúrája melletti tüntetés utalás arra, hogy a saint-germaini (1919. szeptember 10.), majd a Magyarországgal kötött trianoni békeszerződésben (1920. június 4.) Ausztriának ítélik oda Sopronnal együtt a mai Burgenlandot. A terület átadásának elodázása, a nyugat-magyarországi felkelés kirobbanása okozta krízis végül tárgyalóasztal mellé kényszeríti a feleket, ahol megállapodás születik arról, hogy Sopronban és a város vonzáskörzetében fekvő

további 8 faluban népszavazáson döntenek a hovatartozás kérdéséről. A voksolást Sopronban 1921. december 14-én bonyolítják le: a város polgársága 72 százalékos arányban a magyar impérium mellett szavaz; tehát a német anyanyelvű lakosság jelentős része is a maradást választja, így az 1922-ben adományozott „civitas fidelissima” (*latin* ’a hűség városa’) cím kétszeresen is megilleti Sopront.]

Lásd OSZK Fond III/1643/14.; Sipos 2011. 256., 724. (2416. levél), 448., 463.; Soproni Szemle 1962. 1. sz.; Matusz Györgyre: Széchenyi István Gimnázium www.soproniszig.hu/files/files/1917-1918.pdf; Sopron hovatartozására: 1921. december 14. Megkezdődik a Sopron környéki ... www.rubicon.hu/.../1921_december_14_megkezododi...

Vö. Sipos 2011. 724. (a jelzet és a katalógus tételszáma egy 1930. március 13-i levélre vonatkozik; Matusz Györgyöt ismeretlennek tekinti)

1919. január

Trostler József röviden méltatja Karl Somlónak 1918-ban Lipcsében [a Xenien Verlag gondozásában] megjelent *Ungarische Lieder* című műfordításkötetét [melyben egyetlen Babits-vers szerepel (*Schlank* címmel a *Sugár* című, a 44–45. oldalon)]. Bár „Somló költője Szabolcska Mihály”, aki 33 versével szerepel az antológiában, mégis a kiegyensúlyozatlan fordítási teljesítmény következtében Trostler úgy véli, „Szabolcska verseinek naiv, harmatos kedvessége olykor alig jut érvényre, míg viszont *Babits virtuozitása*, Kosztolányi játékos rímélése, Szép Ernő vagy Kemény Simon szinte változatlanul kerülnek át hazai földből idegen talajba”. [Kiemelés RJ]

Lásd Egyetemes Philológiai Közlöny 1919. január, 141–142.

Lásd még **1918**

Budapest, 1919. január és utána

Szabó Lőrinc, aki „...a forradalmas [1918.] novemberben, katonaruhában, levágott önkéntes tizedesi csillagokkal” kerül Budapestre, Zoltán bátyja biztatására előbb a műegyetemre jár, majd átiratkozik a bölcsészkarra, francia–német–latin szakra. Verseivel és műfordításaival fölkeresi Babitsot a *Nyugat* szerkesztőségében. „Babitsot januárban ismertem meg” – írja az 1919 decemberétől vezetett *Kisnapló*ban –, a debreceni barátok, Kardos Pál, Békés István, valamint Kőhalmi Béla egybehangzó véleménye szerint Dieneséken keresztül. Többek között egy Villon-ballada fordítását is megmutatja neki. Babits különösnek tartja, hogy öt-száz évig egyetlen magyar költő sem érdeklődött Villon iránt, s most egyszerre ketten is lefordítják ugyanazt a versét (a másik költő Tóth Árpád).

Egy hét múlva találkoznak ismét, amikor Babits közli: Szabó Lőrinc verseit ki lehetne adni, a forma teljesen kész; ám azt javasolja, várjanak még egy kicsit. Harmadjára már nem a *Nyugathoz*, a Vilmos császár útra, hanem lakására, a Reviczky utcába hívja Babits Szabó Lőrincet, ahol Stefan Georgét olvassák, bort isznak, s ösztetegeződnek.

„Versek égtek a zsebemben. Ez, az / látta már őket, ifjúság, s igaz, / hogy tetszetek, de én féltem. »Csak a / Nyugatba, kolléga úr!« »Csak oda!«, / bölintottam. »Harasó! Öregem, / boldogan közlik: Babits maga sem / rímel különbül!« Édes szédület / volt a reménység, megkönnyebbedett / benne egy percre szorongó szívem, / de utána titkon keservesen / káromkodtam: az istenit, ezek, / ezek is hozzá kényszerítenek, / az egyetlenhez! Babits s a Nyugat! / Adtam volna bár alább néhanap, / szívem csak hozzá húzott. Hetekig / lestem az iroda ablakait: / százszor indultam, és ... Én? Oda? Föl? – / Százszor menekültem a cél elől.” (*Tücsözkzene, Vers és szorongás*)

„Mitől féltem? A vizsgától. Amit / veszthetek, attól... / [...] Éppoly tétova / voltam most is, s ahogy, mint lelki rom, / vacogtam a Vilmos császár-uton, [...]” (*Tücsözkzene, Pokol*)

„Egy nap végül fent ültem a Nyugat / előszobájában. Az iszonyat / alig enyhült, noha percekre már / jártam itt egy hete, s Babits Mihály / azt mondta: jöjjenek ma a válaszáért. / Nehéz hét volt, és rettentő a tét: / az egész jövő, az önbecsülés, / a remény, hogy leszek valaki, és / kiküzdöm kis helyem a nap alatt. / S még nehezebb e hosszú pillanat, / a döntés. Vártam. Mint öreg szemét, / könyvek porlódtak, papír, szanaszét / lócán, állványon, a folyóirat / kötegei, szétesve s a falak / mentén mindenütt. Bent léptek. Ez Ó? / Ajtó nyílt: »Tessék, a következő!« / mondta egy hang. Mint a végzet felé, / indultam, be, a szerkesztő elé.” (*A szerkesztő elé*)

„Agyam forrt. Alig láttam Babitsot, / alig hallottam. Helyet mutatott. / Azután: »Kérem, jók a versei!« / (Egy hang: mit mondtam?!) »Jók. Közölheti / bármely lap, s Ön se vall szégyent vele.« / »Bármely?« Hogy megnyílt a remény szárnya! De, / »Bármely más!«, mondta ő s elhallgatott. / »Vagyis a Nyugat...?« »Hát, a Nyugatot / még nem gondolnám.« Szédítő öröm / zuhant ájulni. »Ha jól sejtem, Ön / most törí bentről a héját.« »Tehát?« / »Érni kell, várni.« A költő felállt. / Én már nem éltem. S az ajtóban: »A / formát érzi, de ez még iskola; / bár a legjobb,« – a hang idegesen / objektív volt. (Harasó, öregem! / Harasó?) S végül megint az övé: / »Akkor hát szerdán, nálam, öt felé.«” (*„Akkor hát szerdán...”*)

„Szerdán, nála. Reviczky-utca 7. / Sziget nem volt oly magas soha még, / mint az a műhely, a könyvtárszoba, / az agglegényé. Tegnap inasa, / az se Babitsnak, ma meg gyermeke, / szellemvilágba repültem vele, / s mikor bort nyitott és pertut ivott, / úgy éreztem, a tündöklő Napot / tűzi mellemre. Az élményt meg a / formát tárgyaltuk, Goethét, francia, / görög lírát (látta: értem), latint, / (már szinte munkatárs) és megint / Villont, Európát. »Az angolokat meg kell ismerned!« És sírva fakadt / Georgén: »Mert szép!« Oly sok, oly nagy, oly / fény, oly láng volt, hogy, búcsúzva, mikor / »S te mi akarsz lenni?«, kérdezte, csak / kápráztam, szent vágó: »Még több, mint Te vagy!« (*Reviczky-utca 7.*)

„Mit láttam benned? Hőst, szentet, királyt. / Mit láttál bennem? Rendetlen szabályt. / Mit láttam benned? Magam végzetét. / Mit láttál bennem? Egy út kezdetét. / Mit benned én? Gyászt, magányt, titkokat. / Mit bennem te? Dacot és szitkokat. / Aztán, mit én? Jövöm rémálmaid. / S te? Egy torzonborz állat vágyait. / Én? Istent, akit meg kell váltani. / Te? Hogy jönnek a pokol zászlai. / S később? Hogy ellenség én vagyok. / S én? Azt, akit soha el nem hagyok. / Te, tíz év múlva? Tán mégis fiad?

/ S én húsz év múlva? Láss már, égi Vak! / S húsz év múlva, te? Nincs mit tenni, kár. / Húsz év múlva én? Nincs mit tenni, fájj! / S a legvégén, te? Igy rendeltetett. / S én, ma s mindig? Nincs senkim kivüled.” (Babits)

Mattyasovszky Erzsébet szerint Szabó Lőrincel való barátságának „legizgalmasabb eseménye Lenci első két látogatása volt Babitsnál. Nagy volt a lámpalázunk a Lenci életére döntő találkozás előtt. De minden jól sikerült. A nagy mester, aki Ady halála után egyeduralkodóvá vált az országban, nyájasan fogadta a csodagyereket. Alaposan kifaggatta olvasmányai felől, gondosan átnézte műfordításait és egy-két hangulatképét, s azt az utasítást adta neki, hogy legközelebb egy-két »representatív verset« hozzon magával.”

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; Pók 1970. 95.; JGYÖM Lev. 1981. 350. (3. levél jegyzete); *Kortársak József Attiláról I.* 1987. 859. (380. tétel); Juhász Gézáné/Lévay Bontond 1987. 25. (11. levél – „Én 1918. november 10-től Budapesten élek” – írja Szabó Lőrinc Juhász Gézának 1919. március 10-i levelében); Szabó L.: *Tücsökzene.* 1957. 250–251., 256–258., 259–260.; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 312–316., 322.; Tompa Zsófia, *Irodalomismeret* 2011. 4. sz. 105. és 16–17. lábjegyzet

Lásd még Lengyel Balázs, *Híd* 1966. szept. 9. sz. 523–529. és *Közelképek.* Szépirodalmi, Budapest, 1979. 138–149.; *Érlelő diákkévek* 1979. 20., 134–135., 208.

Vö. Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 315. (kissé félrevezetően 1918 novemberére datálja Babits-csal való megismerkedését); Rába György: *Szabó Lőrinc.* Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972 (Kortársaink) (Szabó Lőrinc nyomán úgy véli: „Annyi bizonyos, 1918 novemberében kereste föl először...”); Sipos 2011. 431. („1919 márciusában volt először Babits lakásában Szabó Lőrinc, akit ekkor külön bejelentés nélkül minden napra [!] meghívott a költő”)

Budapest, 1919. február 1.

Az ajándékozható könyvek között hirdetik Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* és *Irodalmi problémák* című kötetét.

Megjelenik a Babits által fogalmazott gyászjelentés és nekrológ Adyról, amely a *Nyugat* nevében szól az olvasókhöz: „A *Nyugat* folyóirat mély fájdalommal tudatja, hogy szerkesztője és legnagyobb büszkesége Ady Endre meghalt. Szellemi vezére volt ő munkásságunknak a *Nyugat* bölcsőkora óta s szellemi vezérünk marad a jövőben is! Ezzel a fogadalommal búcsúzunk nagy halottunktól. Nem akarjuk őt elveszteni soha!”

A nekrológ szerint: „A *Nyugat*nak ez a száma már készen volt, mikor a hírt vettük, hogy a legnagyobb magyar költő meghalt. [...] Él, él Ady Endre!” –, s bejelentik, hogy a következő számot Adynak szentelik.

E szám külső és belső borítóján Ady Endre és Babits Mihály még együtt szerepel szerkesztőként.

Lásd *Nyugat* 1919. I. febr. 1. 3. sz. számozatlan előlap; 159–160.; a gyászjelentés kéziratát: OSZK Fond III/1526/5; a nekrológ kéziratát: OSZK Fond III/1415; Gellért 1958. 371–372.; József Farkas 1962. 412–413., 861. (228. tétel); Kardos Pál 1972. 243., 598. (a cím nélkül megjelent nekrológ a bibliográfiában *Ady Endre* címen szerepel; a névtelen nekrológot bizonyára Babits írta); Gál István 1975. 69–71. (a nekrológot „*Él, él Ady Endre*” címmel közli)

1919. február 1.

Kelemen Ilona, a Nenne a szekszárdi Selyemgyárat ábrázoló képeslapot küld Babitsnak: újból hangos „Vivátot” kiáltanak feléje a lapok hírei olvastán, „mert a te örököd a miénk is” [bizonyára az egyetemi tanárságra utal]. Tréfásan jegyzi meg, hogy mivel az Angyal számára kért információt [a keresztényszocialista pártba való belépés kérdésében] nem adta meg, lehet, hogy legközelebb politikai ellenfelekként állnak majd szemben egymással. Utóiratként jelzi, hogy Szekszárdon nagy tiltakozó gyűlés készül az iskolai vallásoktatás megszüntetése ellen. Babits Angyal is aláírja üdvözlétével a lapot.

Lásd OSZK Fond III/1729/12.; Téglás 1996. 312–313. (125. tétel); Sipos 2011. 259–260., 727–728. (2422. levél), 445.

Lásd még *Budapest, 1919. január 21. előtt és január 21.*

Budapest, 1919. február 2.

Kunfi Zsigmond közoktatásügyi miniszter levelében új szellemű tankönyv megteremtésében való közreműködésre kéri fel Babitsot. Március első napjaiban kívánja megjelentetni az új világfelfogást bemutató 5-6 íves könyvet, melyet az összes IV., V., VI. elemi iskolai tanuló között akar szétosztani, „hogy a gyermekek az iskolában is értesüljenek arról, hogy forradalom volt és van Magyarországon”. Úgy véli, a gyermekeknek „a legjobb is épen [!] csak elég jó”, ezért a munkához a kortárs magyar irodalom első embereinek segítségét kéri. Somogyi Bélához [a közoktatásügyi államtitkárhoz] irányítja Babitsot, aki az ő távollétében a szerkesztés ügyeivel foglalkozik.

[Kunfi – aki az „új gazdasági, politikai és erkölcsi alapokon nyugvó világ” megteremtését az iskolában kívánja elkezdni – a tankönyvek és tanítási módszerek kidolgozásában és a pedagógusok nézeteinek új szellemű formálásában kéri Babits segítségét. Úgy gondolja, először egy-egy megye pedagógusaival kell az új gondolat- és érvrendszert megismertetni, majd az értekezleteket járási, városi közigazgatási egységekben kell megismételni.]

Lásd OSZK Fond III/811.; Kardos Pál 1972. 237.; Sipos 1976. 47–48.; Rába 1981. 557–558.; Téglás 1996. 313., 524–525. (126. tétel); Sipos 2011. 260–261., 728–729. (2423. levél), 443.; Új Nemzedék 1919. márc. 9.

Vö. Sipos 2003. 82. (1919 januárjára teszi)

Az egyetemi tanács visszakozik/meghátrál: az új professzorok – köztük Babits – kinevezését elutasító korábbi magatartásával ellentétben békülékeny nyilatkozatot tesz.

Lásd Sipos 1976. 64–65. és 10. lábjegyzet; Sipos 2011. 445.

A Vörösmarty Akadémia Ady Endre emlékének méltó megörökítését tárgyaló ülésén bizonyára Babits is megjelenik. Megalakítják az Ady-szoborbizottságot,

amelynek védnökéül Károlyi Mihályt, elnökéül Hock Jánost kéri fel, a Pesti Haza Első Takarékpénztárnál pedig „Ady-szobor alap” címen folyószámlát nyitnak.

Lásd a meghívót: PIM Kézirattára M. 100/6174/2.; József Farkas 1962. 434–435.; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

1919. február 2.

Id. Babitsné írja levelében, hogy majd egy hete hall már Babits egyetemi tanárságáról (*Az Újság* naponta közli az egyetemi tanács és a miniszter közti ellentétet); nagyon örülne neki, de félti fiát a sok izgalomtól. *Az Újság* azt is írta, hogy Babits is beszél Ady temetésén, de végül „ő hiányzott” (!) [Babits a ravatal mellett mondja el gyászbeszédét]; aggódik, fia nem beteg-e. Öccse ügyében szeretné, ha Babits beszélne Leopold Lajossal, a Vöröskereszt kormánybiztosával – akivel jó barátságban van és földije is –, s elmenne az Andrássy út 8.-ba, a hadifogoly-hozzá tartozók egyesületébe érdeklődni. (Id. Babitsné tévedésből „dec 2.” dátumot ír a levélre.) Babits Angyal a 2. főlió verzőjára írja sorait.

Lásd OSZK Fond III/179/105.; Téglás 1996. 310–311., 524. (123. tétel); Sipos 2011. 252–253., 719–721. (2412. levél – 1919. január 29. után); Ady temetése: **Budapest, 1919. január 29. szerda**

Vö. Téglás 1996. 310. (1919. január 29. után-ra keltezi); Csekő Ernő, Múlt és Jövő 2006. 2. sz. 36. és 55. lábjegyzet

http://www.multesjovo.hu/en/aitdownloadablefiles/download/aitfile/aitfile_id/701/; (Téglás 1996-ra hivatkozva 1919. január 29-re datálja)

1919. február 2. után

Id. Babitsné ír újabb, sürgető levelet: már várták Babitsot, annál is inkább, mert Sanyi [Babits Sándor bizonyára honorárium- vagy szerződésügyben írt] levele Szekszárdra érkezett. De minthogy még mindig nincs köztük, visszaküldi, hogy Babits mielőtt hazamegy, azt is elintézhesse. A szokásos aggodalmakat hangoztatja: félti fiát, hogy meghúti magát, nem gondol az egészségével... Várják, iparkodjon haza, és vigyen meleg holmit, télikabátot és kalapot is. Pistitől szeptember 2-i dátummal kaptak kártyát, melyen pénzt kér. Reméli, hogy Babits már beszélt Leopolddal. Azt tanácsolja, intézzen el mindent (Feketééket vegye rá, hogy a holmijait porolják és keféljék), hogy zavartalanul lehessen Szekszárdon. Érdeklődik, jó-e a cipő.

Lásd OSZK Fond III/179/106.; Sipos 2011. 261–262., 729–730. (2424. levél)

Budapest, 1919. február 3.

Babits nyomtatott fejléces levélpapíron Kunfi Zsigmond megbízásából meghívólevelet kap Somogyi Béla és Gönczi Jenő közoktatásügyi államtitkároktól: február 6-án délután 5 órakor „a forradalmi népiskolai olvasókönyv szerkesztése ügyében” jelenjen meg a Közoktatásügyi Minisztérium Hold utca 16. szám alatti államtitkári helyiségében tartandó megbeszélésen.

Lásd OSZK Fond III/1563/12.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 244–245.; József Farkas 1967. 1079. (381. tétel jegyzetében); Téglás 1996. 314., 525. (127. tétel); Sipos 2011. 730. (2425. levél); Kunfi Zsigmond 1919. február 2-i Babitshoz intézett levelét: OSZK Fond III/811.

Lehetséges, hogy Babits részt vesz az Otthon Kör egyetemi autonómiáról szóló megbeszélésén.

Lásd Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 244.

Lásd még *Budapest, 1919. január 31.*

Budapest, 1919. február 3. után

A magyarországi forradalmak, talán már a tanácsköztársaság idején írhatja Babits azt a három, gyermekeknek szóló történetet – *Péter és Pjotr, Éljen a háború!*, *Egy költő története* –, amelyeknek kefelevonata egy Molnár Ferenc-szöveggel együtt őrződik meg. A polgári demokratikus rendszer, majd a kommün diktatúrája a magas szintű ifjúsági irodalom révén kívánja a maga szellemiségét terjeszteni, amint ezt Kunfi Zsigmond közoktatásügyi miniszter Babits Mihálynak egy propaganda olvasókönyvben való részvételre felkérő 1919. február 2-i levelében is hangsúlyozza. A korabeli ifjúsági lapok szerkesztői is – Supka Géza, az *Új Világ* című ifjúsági folyóirat szerkesztője és ifj. Gaál Mózes, előbb a 9–14 éves korcsoport lapjának szerkesztője, majd mint a Közoktatásügyi Népbiztosság Ifjúsági Lapok Ügyosztályának vezetője –, a körlevelek tanúsága szerint efféle írásokat várnak többek között Babitstól is.

Bizonyára pacifista elkötelezettsége is ösztönzi Babitsot a számára idegen műfaj, az ifjúságnak szánt történetek megírására. Az *Éljen a háború!* – az írás címe és tartalma közötti hatásos feszültséggel is – a béke gondolatát, a háborúellenességet hirdeti, a gyermekek gondolat- és érzelmvilágához, felelősségérzetéhez igazítva a háború rettenetét.

A *Péter és Pjotr* az orosz és a magyar nép rokon gondolkodásának *Az Antikrisztust kelni láttuk őt...* kezdetű verstöredékben is megfogalmazott testvériségét – „Két nép vagyunk ma, muszka és magyar, / ki több szégyenben élni nem akar / és inkább szenved, inkább belehal, / de ember lesz és újra fiatal!” – közös szenvedéseik bemutatásával érzékelteti. Babits ebben a két írásban a fantasztikum eszközzel él, a novellák végén a valószerű előzményeket a szereplők látomásaként fantasztikus mozzanat zárja le.

A harmadik, az *Egy költő története* Petőfi életét, pályáját a forradalmak korszaka elvárásainak megfelelően beszéli el, az életműből egyoldalúan, csupán a társadalmi-politikai vonatkozású műveket kiemelve.

Lásd Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltára IS 24. b. cs. „Tankönyv-kefelevonat 1919”; Vörös Boldizsár, Történelmi Szemle 1999/1–2.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 298–299. (*Péter és Pjotr*); 300–302. (*Éljen a háború!*); 303–305. (*Egy költő története*), 894–899. (31., 32., 33. tétel)

Budapest, 1919. február 4. és február 6.

A *Pesti Napló* két írásban is (*Elsimult az egyetem válsága*, majd *A megrendszabályozott egyetem* címmel) beszámol arról, hogy az egyetemi tanács új, kompromisszumos javaslatot tesz: a minisztérium által újonnan kinevezett egyetemi profesz-szorok működését nem gátolják, de hivatali esküjüket nem hajlandók elfogadni.

Lásd *Pesti Napló* 1919. febr. 4. 30. sz. 5.; *Pesti Napló* 1919. febr. 6. 32. sz. 1.; Sipos 1976. 64–65. és 10. lábjegyzet; Téglás 1996. 314–316., 525. (128. tétel); Sipos 2011. 445.

Budapest, 1919. február 5.

Az Ady-emlékszobor ügyében alakítandó Országos Bizottság Elnöksége levelező-lapján tájékoztatja a „Tagtárs” Babitsot, hogy a bizottság február 9-én vasárnap délelőtt 11 órakor tartja ülését a miniszterelnöki palota tanácskozótermében. Kéri, okvetlenül jelenjen meg az ülésen.

Lásd OSZK Fond III/1418/1.; Sipos 2011. 263., 731. (2426. levél)

Vö. Sipos 2011. 440. (a levélre utalva úgy véli, Babits ekkor lesz tagja a bizottságnak)

A Magyar Tisztek és Továbbszolgáló Altisztek Országos Szövetsége nyomtatott fejléces levélpapírján „Scari titkár” cégszerű aláírással küld levelet „Babits Mihály egyetemi tanár úrnak”. Egyesületük Ady Endre emlékére a Vigadóban március 16-án [ceruzával javítva] matinét kíván rendezni, melyen Ady életét, működését és a forradalomra tett hatását akarják bemutatni, Ady esztétikai méltatására pedig Babitsot mint „jó barátját, lírájának alapos ismerőjét” kérik föl. Az előadás keretében említendő költeményeket szeretnék, ha színészek tolmácsolnák.

Lásd OSZK Fond III/1902/66.; Sipos 2011. 263–264., 731–733. (2427. levél), 445., 448., 463.

Vö. Sipos 2011. 731. (a hivatkozott jelzet a Magyar Tudományos Akadémia 1941. április 8-i borítékjának jelzete, a kézirat-katalógus tételszáma helyesen: 8538.)

Budapest, 1919. február 6.

Ha Babits eleget tesz a meghívásnak, akkor délután 5 órakor megjelenik a Közoktatásügyi Minisztérium Hold utca 16. szám I. emeleti államtitkári helyiségében a Kunfi Zsigmond távollétében Somogyi Béla és Gönczi Jenő közoktatásügyi államtitkárok által „a forradalmi népiskolai olvasókönyv” szerkesztése ügyében rendezett megbeszélésen. [Az olvasókönyv szerkesztésével Babitsot Molnár Ferencsel együtt bízzák meg.]

Lásd Somogyi Béla és Gönczi Jenő 1919. február 3-i Babitsnak küldött meghívólevelét: OSZK Fond III/1563/12.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 244–245.; Rába 1983. 150.; Nemeskéri Erika 2004. 150–151.

Lásd még *Budapest, 1919. május 30. (?)*

Budapest, 1919. február 7.

Dr. Dóczy Jenő küld levelet Babitsnak, abbéli igyekezetében, hogy az Ady-emlékszám minél méltóbb legyen az elhunyt költőhöz. Javasolja, hogy a legtöbb Ady-kötet címlapját tervező Falus Elek készítse el a *Nyugat* emlékszámának borítóját is, kifejezve az alkalom „szomorú kivételességét”, és „az öreg Löwenstein [Löwenstein Arnold, a Pallas Nyomda igazgatója] [...] is megtenné a magáét”. Továbbá úgy véli, Riedl Frigyes és Pauler Ákost is föl kéne kérni, hogy írjanak az Ady-számba, s az utóbbi felkérését szívesen vállalja.

Lásd OSZK Fond III/380.; Sipos 2011. 264–265., 733. (2428. levél), 457.

Vö. Sipos 2011. 733. (a jelzet és a kézirat-katalógus tételszáma az 1920. december 18-iki levélé – a helyes tételszám 5554.)

Budapest, 1919. február 8. előtt és február 8.

Babits fölkéri Krúdy Gyulát, írna megemlékezést Ady Endréről a *Nyugat* emlékszámába. Krúdy névjegykártyáján közli, hogy szívesen tesz eleget felszólításának, hozzátéve, hogy az idő rövidege miatt lemond a korrektúráról; „ellenben szépen megkérem, hogy alig olvasható írásom miatt, valakivel gondosan olvastassa a kefelevonatot”.

Lásd OSZK Fond III/807/1.; közli Gál István, Szabolcs-Szatmári Szemle 1973. augusztus, 3. sz. 56.; Sipos 2011. 266., 735. (2431. levél)

1919. február 8.

Stefan I. Klein Davos-Platzból küld szabadkozó levelet Babitsnak: hosszú, súlyos betegség (grippe, tüdőgyulladás) következtében minden munkája félbeszakadt. „A »kommunista« Leipzighől hetek óta nem jön felelet” – panasolja, ám mellékelve küldi a *Basler National-Zeitung* levelét, melyben közlésre fogadják el *A gólyakalifát*. Tudatja, hogy előző nap 200 koronát adott fel a lapleközlés honoráriumának fejében. Sürgeti Babits fordításra alkalmas novelláinak elküldését. Ha pedig *A gólyakalifát* angolul is meg szeretné jelentetni, abban is sikerrel járhat el egy angol kiadónál. (A rektóra Babits ceruzával jegyzi föl: „Davos Platz Villa Columbia.”)

Lásd OSZK Fond III/735/231.; Sipos 2011. 265–266., 734. (2430. levél)

Vö. Sipos 2011. 459. (tévesen a 2453. számú levélre utal)

Budapest, 1919. február 9. vasárnap

Az Ady-szoborbizottság délelőtt 11 órakor tartja ülését a miniszterelnöki palota tanácskozótermében. A bizottság elnöke Károlyi Mihály ideiglenes köztársasági elnök, tagjai közé Móriczon, Tersánszky Józsi Jenőn kívül Babitsot is beválasztják. Az alakuló ülésen Károlyi Mihály, Hock János [katolikus plébános, Károlyi Mihály után a Nemzeti Tanács tiszavirág-életű elnöke], Kunfi Zsigmond és Jászi Oszkár is megjelenik. A Vörösmarty Akadémia országos mozgalmat kíván indítani Ady emlékének őrzésére; Babits felszólítására megbízzák Ady Lajost [?] az Ady-

életrajz megírásával; gondoskodnak Ady elfogyott könyveinek új kiadásáról; s Ady-díjat alapítanak.

Lásd Az Ady-szobor Országos Bizottságának 1919. február 5-i Babitshoz intézett levelét: OSZK Fond III/1418/1.; Pesti Napló 1919. febr. 11.; József Farkas 1962. 459., 871. (260. tétel); Gál István, Forrás 1974. március, 3. sz. 4.; Gál István 1975. 18.; Sipos 1976. 42.; Sipos 2011. 731. (2426. levél jegyzetében); 448., 453–454.

Lásd még *Budapest, 1919. február 2.*; *Budapest, 1919. február 16.–március 1.*; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

Vö. Sipos 2011. 448. (1919. „február 5-én megalakult az Ady-szobor Országos Bizottsága...”)

Budapest, 1919. február 9–16.

A *Színházi Élet Két új professzor* címmel mutatja be Babits Mihályt és Lukács Györgyöt. A cikkíró szerint Babits „költészete talán egyidős Adyéval, de valami egészen más, mondhatnók, mélyebb, csenedesebb amannál”. Megismétli a már-már közhelyszámba menő szembeállítást: „Ha Adyban Petőfi közvetlen utódját látják, Babitsban Arany szellemi leszármazottját kell tekinteni.” A Dantét fordító költő kinevezése „Kunfi miniszter első legszebb ténykedése”, a *Játszottam a kezével* miatti „méltatlan meghurcolásért a legszebb elégtétel”.

Lásd Színházi Élet 1919. febr. 9–16. 6. sz. 10–11.; Téglás 1996. 316–317., 525. (129. tétel)

Budapest, 1919. február 10.

Krúdy Gyula pár sort küld Babitsnak, azzal a kéréssel, hogy az Adyról szóló megemlékezésében [*Az önmagával verekedő költőről*] Szász Zoltán újságíró teljes nevét hagyják ki, s csupán Sz. Z. monogrammal szerepeljen [ti. Krúdy idézi a szóbeszédet, miszerint Szász Zoltánt Ady „megbotozni akarta egy kávéházban”].

Lásd OSZK Fond III/807/2.; közli Gál István, Szabolcs-Szatmári Szemle 1973. augusztus, 3. sz. 56.; Sipos 2011. 267., 735. (2432. levél)

Szilágyi Géza *Az Újság* nyomtatott fejléces levélpapírján írt leveléhez – Babits kívánsága szerint – mellékelve küld „egy félig prózai, félig verses megemlékezést” *Ady Endréről*. Egyúttal figyelmébe ajánlja *Vitustánc* című új művét, melyet – akárcsak az előzőeket – reméli, hogy a *Nyugat* megtisztelti bírálatával [nem jelenik meg recenzió a könyvről]. (A levél hátoldalára Babits ceruzával följegyzti: „Szilágyi Géza”).

Lásd OSZK Fond III/1231.; Sipos 2011. 267., 736. (2433. levél)

Budapest, 1919. február 11.

Hatvany Lajos a *Pesti Napló* nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében Babits, illetve a *Nyugat* figyelmébe ajánl és küld egy „gondosan kidolgozott novellát”, va-

lamint egy németből általa fordított igen érdekes cikket, amelyet terjedelme miatt a *Pesti Napló* nem tud közölni.

Lásd OSZK Fond III/557/1.; Sipos 2011. 268., 736–737. (2434. levél)

Előzetes hír közli az Ady-szoborbizottság – melynek tagjai között van Babits Mihály is – elhatározását, miszerint „Május 1. – országos Ady-nap” lesz. Az *Ady Endre emléke* című hírcikk a szoborbizottság felállításáról, Móricz beszédéről és Babits javaslatáról szól.

Lásd Déli Hírlap 1919. febr. 11. 431. sz. 6.; Az Újság 1919. febr. 11. 36. sz. 6.

Budapest, 1919. február 15.

Megjelenik a Purjesz Lajos főszerkesztésében, a Supka Géza és Benedek Marcell szerkesztette radikális ifjúsági folyóiratban, az *Új Világban* – melynek fölkérésére írja – Babits *Az igazi haza (Cikk a Szóatról)* című cikke, melyben az újfajta patriotizmussal kapcsolatos gondolatait foglalja össze. Vörösmarty *Szózatjának* a polgári forradalom sikerein fölbuzdult, a hazát és a nemzetet az emberiséggel szembeállító, s a haza politikai fogalmát a kulturálissal felváltó értelmezése óriási fölzúdulást kelt. Az új haza-fogalom értelmében Babits Vörösmarty ellenében elveti a földet mint a történelmi sors és az egyéni élet emlékeinek kizárólagos színterét. Az 1918. novemberi kiáltvány egyik gondolata jegyében kifejti: a haza nem maga a terület; „a föld csupán lakhely, üzlet, gazdagság”. A haza az ő értelmezésében tisztán szellemi és semmiképpen sem politikai fogalom; az emberek emlékeiben, nyelvükben, gondolataikban, a kultúrában él.

Az igazi haza, ez a „galamb álom”, amiért – ahogyan Hazám! című versében írja 1925-ben – „rókák” rágták, „odu-féltő kapzsi szenvedélyek”, nem marad válasz nélkül; már az Új Nemzedék 1919. március 8-i számában Lendvai István kegyetlenül utasítja el nyílt levelében Babits mondanivalójának lényegét.

Lásd *Új Világ* 1919. febr. 15. I. évf. 1. sz. 3–7.; Éder 1959. 70–77.; József Farkas, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 190.; József Farkas 1962. 508–511., 879. (293. tétel); Kardos Pál 1972. 238–239.; Gál I., Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 529.; Sipos 1976. 142–145.; 54–56.; Kelevéz (Rába) 1983. 9–10.; Téglás 1987. 223.; Téglás 1996. 320–324., 526. (131. tétel); Jankovics József, Irodalomtörténeti Közlemények 2001. 1–2. sz. 183–187.; Éder 2002. 172–175. és 8. lábjegyzet; Sipos 2003. 82–83., 210.; Jankovics 2005. 429–433., 660–661., 798.; Hibscht/Pienták 2009. 464–465., 489.; Sipos 2011. 440. („14–18 éves korosztály [!] számára szerkesztett *Új Világ*”), 458.; Majoros/Tompa 2012. 229. (2608. levél jegyzetében)

Lásd még Magyar Hírlap 1919. febr. 23. 47. sz. 4.; ***Budapest, 1919. március 8.; Budapest, 1919. március 22.; Nyugat népe*** (Sipos) 2009. 284.

Vö. Sipos 2011. 440. („A költő 1919. februárjának utolsó [!] napjaiban cikket írt [...] *Az igazi haza. Cikk a Szóatról* címmel”); Majoros/Tompa 2012. 207. (*Az igazi haza* megjelenését tévesen 1919. március 8-ra datálja)

A *Mi Szavunk* című diáklapban interjú jelenik meg Földes Jolán tollából, *Beszélgetés Babits Mihállyal* címmel, melyben Babits röviden vázolja elképzelését a jövő

középiskolájáról. Úgy véli, a középiskolának kétféle, különválasztandó feladata van: „a nemzet intelligenciájának a nevelése” és „a hivatalokra való kvalifikálás”. Pártolja a tehetségek „elit iskoláit” is, amelyekből azonban nagyon kevésre van szükség. A rajzoktatás fontosságát hangsúlyozza, mondván: „meglátni, megfigyelni csak a rajzolás tanít”. A „Diákkadémiát”, amelyben a különböző iskolák diákjai érintkeznének egymással, nagyon jó intézménynek tartja, a diáklap kapcsán viszont aggodalmának ad hangot: féltő, hogy az önképzőkörök hibájába esve dilettáns irodalomra nevel.

Lásd Mi Szavunk 1919. febr. 15. 1. sz. 5–6.; Téglás 1987. 43–47., 222.; Téglás 1996. 318–319., 525. (130. tétel)

Rédey Tivadar küld a Magyar Nemzeti Múzeum Orsz. Széchényi Könyvtára nyomtatott fejléces levélpapírján levelet Babitsnak: „Havas kisasszony” úgy véli, az Ady-kéziratok annyira el vannak temetve, hogy pár nap alatt nem lehet őket előteremteni, ezért azt szeretné, ha a következő szombaton mennének ki [bizonyára a Pallas nyomda raktárába, ugyanis 1918-tól az Ady-jogok a Pallas RT tulajdonába kerülnek, s a kéziratosokat – a *Nyugat*-ban megjelent más szerzőkéivel együtt – saját nyomdájukban őrzik]. Kéri, Babits hasson a kisasszony „buzgóságára”, s hogy az Ady-repertóriumából [Rédey Ady diákkori, zilahi zsegeit, az első öt év repertóriumát állítja össze], ha még van rá idő, szeretne kefelevonatot kapni. Érdeklődik, vajon az ő vers-kéziratáról Babits határozott-e már. Ígéri, egy hét múlva „feltelefonálja” a következő szombati „Nyugat-házkutatás ügyében”. Utóiratként közli, hogy Schöpflin napok óta beteg, s némi étellel teszi hozzá (!): „Ő azonban – valóban az!”

Lásd OSZK Fond III/1043/11.; Sipos 2011. 268–269., 737. (2435. levél)

Budapest, 1919. február 16. előtt

Szini Gyula Babits felhívására névjegykártyájára írt sor kíséretében küldi kéziratát [*Ady Endre*] az Ady-emplékszámába.

Lásd OSZK Fond III/1243/3.; Sipos 2011. 269., 738. (2436. levél)

Budapest, 1919. február 16. előtt és február 16.

Kiss Pista megnyugodni továbbra sem tudó, elhagyott menyasszonya, Pohánka Gizella, Gizke irodalmi próbálkozására Babits őszintén válaszol, amit az érintett – teljesen igazat adva neki – hosszú levélben köszön meg. Örömmel gratulál Babits egyetemi tanári kinevezéséhez, majd ismét fölpanaszolja azt a sok méltánytalanságot, melyet lovagiatlanul viselkedő egykori vőlegényétől el kell szenvednie. (A 3. főlió verzójára Babits ceruzával jegyzi föl a leány munkahelyi címét: „Pohánka Markó u. 27. III/19.”)

Lásd OSZK Fond III/1729/107.; Sipos 2011. 269–272., 738–739. (2438. levél), 445.

1919. február 16.–március 1.–június 16.–július 1. között

Babits egyedüli szerkesztőként szerepel a *Nyugat* címlapján. Főszerkesztő Ignotus, munkatársak Ambrus Zoltán, Elek Artúr, Gellért Oszkár, Móricz Zsigmond, Schöpflin Aladár.

Lásd *Nyugat* 1919. I. febr. 16.–márc. 1. 4–5. sz. és jún. 16.–júl. 1. 12–13. sz. között minden szám címlapján; Gál István 1973. 124.; *Móricz Zsigmond, a Nyugat szerkesztője* 1984. 365. (181. levél jegyzete)

Budapest, 1919. február 16.–március 1.

Az ajándékozható könyvek listáján szerepel Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* (második kiadás) és *Irodalmi problémák* kötete.

A *Nyugat* Ady halálára megjelenő dupla számában – melyet Babits szerkeszt – Pintér Jenő *Az Ady-irodalom* címmel (annotált) bibliográfiai gyűjtésének Adyra vonatkozó részét közli, melyben többek között szerepelnek *A Holnap* és *A Holnap új versei* című antológiákról írt kritikák is; röviden ismerteti az 1909-es Ady-szám cikkeit, köztük Babits *Ady* című írását; Schöpflinnek *Szépirodalmi Szemle* című, a *Huszedik Században* közölt cikkét, amelyben Babitsot is említi; valamint néhány adatot a Rákosi Jenő-féle támadásról (1915–1916).

Hatvany Lajos közreadja Ady hozzá írott leveleinek egyikét-másikát, a közlés élére tett felszólítással: „A Vörösmarty Akadémia azzal a megbízatással tisztelt meg, hogy Ady-émlékeket gyűjtsék. Kérek mindenkit, akinek Ady életében némi szerepe volt, hogy az Adyra vonatkozó emlékeket phrasismentes, dokumentáris pontossággal írja meg. Akinek levele van, [...] küldje be a Vörösmarty Akadémiának a *Nyugat* szerkesztőségébe.”

„A *Nyugat* folyóirat szerkesztősége gyűjtést indít Ady Endre szobrára és síremlékére. [...] Adjunk és gyűjtsünk Ady szobrára, mely egy nagy költő és egy szenvedő nép szobra lesz. Gyűjtésünk eddigi eredménye: 1228 korona” – közli a *Nyugat híre*.

Babits ebbe az emlékező Ady-számba nem ír semmit, csupán egy kéziratos fogalmazvány tanúskodik arról, hogy szerkesztőként a „füzet végén” „szerényen meghúzódva” kívánná magyarázatát adni hallgatásának –: „Mit mondhatnék még Adyról, újat és enyémet? Ami önkénytelen kifakadt belőlem az első fájdalomra s a megdicsőülés első ragyogása láttán, azt elmondtam – magam és a *Nyugat* nevében – ott a ravatalnál. Dicsérni még Adyt? Ó istenem, ha az *Ő* szavaival dicsérhetném – mintahogy [!] hegyek, mezők és tengerek dicsérik a Napot, azzal a fényvel, amit maga a Nap adott nekik! Csak így lehetne dicsérni igazán. / Vagy személyes emlékeimet mondjam el Adyról? De az emlék még nem vált emlékké: még sajtó valóság, nem akar kiszakadni belőlem. Vagy személytelen írjak róla, *tanulmányt*? Még forró az anyag, nem alakíthatom. / Vagy értékelni próbáljam, és klasszifikálni az irodalom nagyságai között? A legnagyobbak közül valónak vallom őt. A leggazdagabbak közül valónak, és nem csak magyar mérték szerint. Jöjjön a statisztika; és mondja meg, ki adott több kincset, ki teremtett több szépséget, csekély idő alatt? Jöjjön az esztétika és adjon nevet az új szépségeknek, amiket közénk szórt! Az én tollamra nem jön most se szám, se terminus. Mint akinek meghalt valakije ki hoz-

zá közel állt: nem gondolhat a fájdalomtól arra hogy az örökségét vegye számon. Ady meghalt.” Végül felszólítást is szándékozna közzétenni: „Gyűjtsétek össze minden sorát, minden gondolatát. Mennyi kincs hever még elszórtan. Majd ha együtt lesznek a kincsek mind... – jövünk, mérünk, nevezünk, számolunk – gazdag örökösök.” Végül lemond a zárszó közléséről.

Lásd Nyugat 1919. I. febr. 16.–márc. 1. 4–5. sz. számozatlan előlap; 285–303.; 320.; 380.; a zárszó-fogalmazvány ceruzairású kéziratát: [Ady Endre / Engedtetsek meg a szerkesztőnek...] OSZK Fond III/1918/1.; Gál István 1975. 78–79. [„Gyűjtsétek össze minden sorát...”]

Lásd még Schöpflin, Huszadik Század 1913. I. április, 4. sz. 494–502.; Új Nemzedék 1919. márc. 18.; **1908. november 24–26.**; Irodalomtörténet 1974. 2. sz. 443. (a Nyugat-szám: febr. 15.–márc. 1.); Gál István, Forrás 1974. március, 3. sz. 4. (a Nyugat-szám: febr. 15.–márc. 1.); Buda 2000. 62.

Vö. Horváth Réka, Babits Adyról – kéziratföredékek (1919–1927)
www.irodalomismeret.hu/files/2013_4/horvath_reka.pdf (az OSZK Fond III/1918/1. helyett téves, OSZK Fond III/1899-es jelzetet ad [amely Jászi Oszkár 1917. június 16-i levele, hátoldalán Babits *Dante fordítása* című tanulmányának fogalmazványával]; a „szinoptikus változat”-ban néhány helyen hibás olvasat és hiányzó szövegrész; Gál István 1975 közlését nem jelzi)

1919. február 17.

Anderkó Aurélia – kétségbeesett családi jelenetek, küzdelmek után – ismeretlenül fordul levelével Babitshoz – „aki a legjobb embere a világon” –, hogy jó tanáccsal segítse őt a pódium és a hangversenytermek verseket mondó előadóművésznőjévé válni. Érdeklődik, kitől tanulhatna, mert úgy véli, a pályához szükséges intellektuális előképzettsége megvan.

Lásd OSZK Fond III/18.; Sipos 2011. 272–273., 739. (2439. levél)

Budapest, 1919. február 19. előtt

A Vörösmarty Akadémia bélyegzett fejlécű levélpapíron írott, Babitsnak is elküldött gépírású körlevele tudatja, hogy sürgősen összeállítani kívánják Ady Endre életrajzát, s az adatok összegyűjtése céljából barátait és személyes ismerőseit szerdán, február 19-én 5 órára a Fővárosi Könyvtár előadótermébe (Gróf Károlyi utca 8.) várják.

Lásd OSZK Fond III/1643/15.; Sipos 2011. 273–274., 740. (2440. levél), 448., 454.

Budapest, 1919. február 19. szerda

Az író, színházi kritikus Kárpáti Aurél, ekkor „a *Déli Hírlap* belső munkatársa”, névjegykártyáján írt üzenetében kéri Babitsot, hogy az említett Lustig-cikket (?) sorai átadója útján juttassa el hozzá, ő pedig egy-két nap múlva visszaküldi a kéziratot.

[A *Nyugat* májusi száma közli Fülep Lajos *Megint plágium* című írását dr. Lustig Gézának a Tevannál 1918-ban saját könyveként megjelentetett *Misztikusok, költők és gondolkodók* című könyvéről, mely a francia eredetinek (Remy de

Gourmont: *Dante, Beatrice et la poésie amoureuse*. Société du Mercure de France, Paris, 1918) szinte szóról szóra való fordítása.]

Lásd OSZK Fond III/693/1.; Sipos 2011. 274., 740–741. (2441. levél); Fülep Lajos, Nyugat 1919. I. máj. 1–16. 9–10. sz. 702–703.

Az Országos Propaganda Bizottság nyomtatott fejléces levélpapírján Schöpflin Aladár aláírásával küldött levelében egy kisebb terjedelmű agitációs füzet számára – „melyben kiváló magyar írók és publicisták nyilatkoznak” – a forradalom és ellenforradalom kérdéseiről vár Babbitól akár csupán néhány sort. Jelzik, hogy a bizottság sajtóosztályának vezetője, Kardos István újságíró személyesen fogja ebben az ügyben fölkeresni.

Lásd OSZK Fond III/1562/4.; József Farkas 1962. 750., 912. (420. tétel); Sipos 1976. 44.; Téglás 1996. 325., 526. (132. tétel); Balogh Tamás 2004. 199. (218. levél); Sipos 2011. 274–275., 741–742. (2442. levél)

Az Ady Endre életrajzának adatait összegyűjteni kívánó Vörösmarty Akadémia Ady barátai és személyes ismerősei részvételével 5 órától a Fővárosi Könyvtár előadótermében (Gróf Károlyi utca 8.) értekezletet tart, amelyen bizonyára Babits is megjelenik.

Lásd a Vörösmarty Akadémia 1919. február 19. előtt Babitsnak küldött meghívólevelét: OSZK Fond III/1643/15.

Budapest, 1919. február 19. után

A február 19-i értekezlet után küldheti szét az „Elnökség” felhívását, miszerint: „A Vörösmarty Akadémia elhatározta, hogy összegyűjti Ady Endre életének adalékait. Megalapít egy Ady-múzeumot, amelyben az Ady életének minden tárgyi és lelki emlékét egybehordja.” Ady életrajza érdekében sürgősen fölszólítanak mindenkit, hogy „friss és gyors emlékezésben” írják össze „objektív és szubjektív emlékeiket”, melyek az élő Adyhoz kapcsolódnak. Majd 20 pontos kérdőívre kérnek választ a visszaemlékezőktől.

Lásd PIM Kézirattára V. 85.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 257–259. (255. levél – 1919); Balogh Tamás 2004. 202–204. (222. levél); ***Budapest, 1919. február 19. előtt; Budapest, 1919. február 16.–március 1.***; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

Budapest, 1919. február 20. előtt

A zeneszerző Molnár Antal „kedves jókívánságait” küldő levele és Babitsé, amelyben „melegen és igaz szívvel köszöni meg” azt, Babits 25 éves írói jubileumának ünnepe idejéből való, helyes dátuma: ***1929. február 15. körül***

Lásd OSZK Levelestár; a zeneakadémiai Babits-est, amelyen elhangzik *A Danaidák*: ***Budapest, 1929. február 3. vasárnap***; az elhalasztott debreceni előadásra és Babits influenzájára:

1929. február 7.; Budapest, 1929. február 9.; PIM.hu – Molnár Antal [www.pim.hu/object.474bc397-f11c-41be-8f93-56bc6...](http://www.pim.hu/object/474bc397-f11c-41be-8f93-56bc6...); **1929. február 15.**

Vö. Sipos 2011. 276., 742–743. (2445. levél – 1919. február 20. előtt – lásd „Boldog voltam hogy a gyönyörű Danaidákat végre meghallhattam” – az „1920-as évek során bemutatásra került Babits »Danaidák«-ja énekhármason, a *Sztojanovits*-nővérek bámulatos tercettjével, kíséret nélkül” – írja Molnár Antal *Zenei működésem a Nyugat folyóiratnál* című visszaemlékezésében – kiemelés – RJ)

Budapest, 1919. február 20. és február 20. után

Szabó Lőrinc írja levelében Révész Ágnesnak: „Stefan George a német Babits. [...] Babitsnál talán néhol még szebb, elvontabb, fenséges szépségbe zárkózottabb.”

Lásd *Érlelő diákkévek* 1979. 147.

Hatvany Lajos Ady halotti maszkját, Vedres Márk művét küldi el Babitsnak, aki a Vörösmarty Akadémia nyomtatott fejléces papírjára írt soraiban köszöni meg „becses küldeményét”, mondván, a fejet gyönyörűnek találja. (Hatvanynak a levélre írott megjegyzése szerint 1919. február 20-án küldi el Babitsnak a Vedres Márk készítette halotti maszkot.) [Az utóbb megsemmisült gipszmásolatot – egy fénykép tanúsága szerint – Babits a könyvespolcán őrzi.]

Lásd MTAK Ms 376/a/7.; József Farkas 1962. 750., 912. (421. tétel – a február 20-i datálást Babitsnak tulajdonítja); hasonmását közli Antal Gábor, *Kritika* 1980. 8. sz. 15.; Sipos 2011. 275., 742. (2443. levél); Gál István 1975. 80.; a Babits-fotó, melyen az Ady-maszk is látható: OSZK Fond III/2263/II.; W. Somogyi Ágnes: *Képzőművészek Ady Endre halottas ágyánál*. In *Tegnapok és holnapok árján*. Szerkesztette Láng József. Petőfi Irodalmi Múzeum–Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1977. 409–416.

Vö. Sipos 2011. 742. (Babits levelét 1919. február 20. előtt-re datálja, noha jelzi Hatvanynak a levélre írt sorait; a jelzetből kimaradt az „a”)

Budapest, 1919. február 20.–március 11.

Nagy tüntetést rendez a Kommunisták Magyarországi Pártja, a tüntetők fegyvert is használnak a *Népszava* székháza közelében, a Conti utca Népszínház utcai toroklatában. Hét rendőrt és népőrt lelőnek. Február 21-én tartóztatják le a kommunista párt egész vezérkarát, Szamuely Tibor kivételével, akinek sikerül elrejtőznie, a párt helyiségeit bezárják, a *Vörös Újság*ot betiltják. Néhány hét múlva a Gyűjtőfogházban Kun Bélának pártirodát nyitnak, és március 11-én Kun Béla már a börtönből szabja a szociáldemokrata vezetőknek az esetleges együttműködésre vonatkozó feltételeit.

Lásd http://www.valtozast.hu/web/index.php?option=com_content&task=view&id=70&Itemid=36; 1919. május 30.-június 24. – EPA epa.niif.hu/01000/01019/00002/pdf/totharpi.pdf

Budapest, 1919. február 22. előtt és február 22. szombat

Az Ady-szobor Országos Bizottsága Móricz Zsigmond aláírásával (gépiratmásolatú) nyomtatott fejléces levélpapíron küld körlevelet Babitsnak is, melyben tudatja: a

végrehajtó bizottság február 22-én szombaton délután 5 órakor a képviselőház elnöki szobájában tartja első ülését, melyre „okvetlenül” elvárják.

Lásd OSZK Fond III/1418/5.; Sipos 2011. 277., 743. (2446. levél), 448.

Budapest, 1919. február 25.

Jeremiás Erzsébet „néhány töredéket” küld Babitsnak írt levelében, kérve, értesítene, vajon megütik-e a *Nyugat* színvonalát.

Lásd OSZK Fond III/1827/60.; Sipos 2011. 277–278., 744. (2447. levél), 458.

Budapest, 1919. február 25.

Zempléni Árpád „Zempléni Táltos” aláírással küldött levelezőlapján érdeklődik, Babits nem írathatna-e az ő „új vogul dolgáról” [a magyar szecesszió jeles alakjával, a gödöllői művésztelephez csatlakozott] Nagy Sándor festőművésszel, aki szereti ezt a munkáját és „írni is szépen tud”, s érdekesnek találva a turánizmust, illusztrálni szeretné Zempléni munkáit.

[A *Nyugat* április 1-jei számában Tóth Árpád ír a *Vasfő és Ime* című „vogul regé”-ről rövid figyelőt.]

Lásd OSZK Fond III/1397/6.; Sipos 2011. 278–279., 744–745. (2448. levél); Tóth Árpád, *Nyugat* 1919. I. ápr. 1. 7. sz. 504.

Budapest, 1919. február 27.

[Laczkó] Géza küld kétsoros lelkesült levelet Babitsnak: „Ma este hirtelen lefordítottam franciára a *Fekete zongorát* [*A fekete zongora*]. Itt küldöm és Téged ölellek”. (A verzón Török Sophie rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/818/2.; Sipos 2011. 279., 745. (2449. levél)

Vö. Sipos 2011. 745. (az Ady-vers keletkezésének dátumául az első megjelenés időpontját jelöli meg: Budapesti Napló Esti lap 1907. július 14. XII. évf. 167. sz. 2. – lásd a keletkezéstörténeti jegyzetet: A fekete zongora – Ady Endre összes versei III. mek.oszk.hu/05500/05552/html/av0112.html)

Budapest, 1919. február 28.

Hírcikk jelenik meg, miszerint a Belvárosi Polgári Kör *Ady emlékestet* rendez március 1-jén szombaton este 6 órakor, melyen Adyt Babits és Móricz Zsigmond méltatja.

Lásd 8 Órai Újság 1919. febr. 28. 51. sz. 5.

Budapest, 1919. február vége, péntek

Boncza Berta/Csinszka ír meglehetősen szaggatott levelet Babitsnak: „Szeretnék kérdezni és felelni sok mindenről magának. [...] Maga okos, jó és mindenén túl és messze élő szabad ember. Nem fogja *pestin* érteni – a levél íróját és akarását.

Csendre, igaz, tiszta baráti szóra van szükségem [...]. Magától aki az egyetlen, kit ezen a beteg, sivhák és szomorú Pesten halknak és igaznak és tisztának érzek.” Szeretné, ha Babits megjelölne egy számára alkalmas napot, hogy nála nyugodtan beszélhessenek, mert Csinszkanál „mindég jönnek és mennek emberek”. Rajzait is szívesen megmutatná Babitsnak. „Okosabb vagyok mint exaltált és gyerekebb (tehát jobb), mint az emberek”, jelenti ki, s kéri, Babits ne gondoljon rá „félszegen és félve”. „Az Ady-émléket is elviszem” ígéret talán Szőnyi Lajos fotográfiájára – *Ady a halottas ágyon* – vonatkozik.

[A *Nyugat* nevezetes 1916. március 26-i zeneakadémiai matinéjáról megemlékezve írja naplónaplójában Csinszka: „A *Nyugat* végre tüntet Ady és Babits mellett és matinét rendez. Itt ismerem meg Babitsot.”]

Lásd OSZK Fond III/2337/10.; Téglás 1979. 19–20.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 341.; Sipos 2003. 87–88.; Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa.* 2009. 19–21., 339. 11. lábjegyzet (1919. február 21-re datálja, az „Ady-émléket” a halotti maszkkal azonosítja), 60., 343. 82. lábjegyzet; Nemeskéri Erika 2004. 15–16. (1. levél); Sipos 2011. 279–280., 745–747. (2450. levél)

Lásd még Csinszka naplónaplóját: Vitályos László: *Ady-Léda-Csinszka. Visszaemlékezések és levelek a költő életrajzához.* Budapest, 1977. (MTAK Közleményei 4.) 60.

Budapest, 1919. február vége, péntek után

Boncza Berta/Csinszka nem sokkal Ady temetése után fölkeresi Babitsot azzal a nyilvánvaló ürüggyel, hogy néhány rajzát szeretné megmutatni neki. A 24 éves özvegy „árva, megkínzott fiatalságának” védelmet, oltalmat keres az ellenséges világban, cserébe – az összetartozás tudatában – életét, szerelmét kínálja fel Babitsnak.

1920 végén, 1921 elején – bizonyára a Csinszka-levelek nyomán is – Babits kegyetlen-pontos őszinteséggel idézi föl az első találkozást, majd a gyötrelmekkel, visszautasításokkal terhes rövid szerelem érzelmi hullámvázát, aminek az egymásnak írott levelek (szám szerint hatvannégy) beszédes bizonyosságai.

„I. Se látva, se hallva jártam akkor a világot. Egyszer megszólalt az előszobám csengője – még emlékszem, nem akartam megnyitni: mert hisz érdemes-e magamhoz engedni valakit? Nem jobb volna egyedül heverni hosszú napokon át, és leszállani újra a Magányosság fenekére? Mégis megnyitottam, és akkor bejött ő, félénken és szívdobogva jött, mint egy kis diák, egy nagy mappa volt a hóna alatt – mert azzal az ürüggyel jött, hogy a rajzait akarja megmutatni. / – Otthon azt nem lehet, mindig mások lesnek, nem beszélhetnénk fesztelenül: tudja, mint két jó barát – igazán ne gondoljon semmi mást! Bűn volna távol maradni egymástól, akiknek közel kellene lenniük... Olyan kevés az ember, Istenem! és én tudom, hogy vagyok valaki... hogy tudok lenni valaki magának... / Alázatosan és félénken beszélt, izgatottan leste a szavamat. Félt, hogy elkergetem. És én csakugyan durva voltam hozzá, mert éppen csak ez kellett még nekem! Mikor oly torkig voltam az egész világgal. Semmit sem akartam volna már, csak hogy békét hagyjanak, ne kelljen szólnom semmit, csak amit már ezerszer megszoktam, rendes agglegényéletet, kávéházakat, csak egy pár embert körülöttem, akik már bútorok: halált az életben. És, sajnos, nem volt szép (bár voltak szépségei) – de engem rabszolgaságban tartott még a Szépség: óh, egyetlen tökéletesség, megnyugvás e földön, a formák megnyugvá-

sa! – nekem nem élet kellett. [...] és megvettem a szerelmet, mert későn jött az is – szép asszonyok között nyitott szemmel és hunyt szívvel jártam: csak a szépségük kellett – és kegyetlenül mondtam annak, aki alázatosan hozzám jött: / – Nem vagy szép! – És kedvem telt immár, hogy gyötörjem őt, és kiszámítottan mondtam neki: / – Hiszterika! – és néztem hosszan, amint sírt, zokogott hangosan. A kegyetlen Szerelem kezembe adta őt.”

A bevallottan nem a jelenben élő Babitsból sugárzik a fájdalom, régi képek járnak a fejében; Kiss Böske, a „mindennapi kislány” emléke: „Nem láttam őt [ti. Csinszka], mondom, ahogy ott ült, kedvesen és kicsinyen, kissé exotikusan – furcsán eligazítva igazán formás lábait, fiús arany fürtözete alatt, mint egy kis kínai herceg, Csin-Csin nevezetű – akkor még nem láttam. Óh, nem szerettem őt! Akkor talán egy halott lányt szerettem, és egy régi kertet láttam, nyári éjjel, az üstökös évében, júliust, augusztust, hosszú sétákat, hulló csillagok alatt. [...] A szépség emléke – egy mindennapi kislány emléke, egy halotté – jobb volt nekem az életnél. / 3. Ő azonban, aki ott ült akkor a szobám szőnyegén, [...] a jelen kalandja volt, az élet, [...] késett szemem nem láthatta őt meg. Ma már látom örökre.” Az érte hol kislánnyá, kisfiúvá váló Csinszka félnék alázatossággal keresi „a rosszkedvű zsarnok” kedvét, aki durcásan utasítja el szeretetét, ám olykor akarattalanul hagyja magát szeretni.

Babits földidézi a különös városrészekben tett izgatott és szomorú vasárnapi sétákat, a hosszú leveleket, az áldatlan vitákat, amiben mindketten szerencsétlen gyermekek módjára gyöttrődnek. Aztán éppen a gyermeki ártatlanság ragadja meg Csinszkában: „Néha már öröm volt ő és szabadulás – / 4. Olyan volt, mint egy drága kisfiú / és sohse lesz más, mint kisfiú, nekem. – / A nők rosszak, az élet iszonyu, / és minden felnőtt ellenségem. / De szeretem a nemes gyermeket, / eleven kutféjét a meleg kacagásnak, / mert még nem les ki homloka megett / a sáfár intrikus, a Másnap.” De Babits „százfelé tépett lelkét” nem adja Csinszkanak, s becsukja szemét az öröme: „Én nem voltam sem magamé, sem övé” – emlékezik *Költészet és valóság* című vallomásában.

Lásd Babits, Nyugat 1921. I. jan. 1. sz. 43–46.; Sipos 2003. 87.; Téglás 1979. 30., 94–96.; Rába 1983. 317.; Gál István 2003. 816.; Vilcsek 2008. 244.; Rockenbauer 2008. 125.; Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 22–23.; Sipos 2011. 465–466.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 210. („mintegy *negyven* [!] levél váltásával jellemezhető kapcsolat”)

„Drága Babits Mihály ezt igazán nem érdemeltem meg” – panasolja levélkártyáján Csinszka, „Az Adyfiú” Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/2337/44.; Nemeskéri Erika 2004. 17. (2. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 22., 339. 15. láb jegyzet; Sipos 2011. 281., 747–748. (2451. levél)

Budapest, 1919. február

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság folyóirata közli a Társaság tagjainak 1918-as névsorát, a választmányi és a rendes tagok között föltüntetve Babits nevét is.

Lásd *Irodalomtörténet* 1919. január–február, 1–2. sz. 151–176.

Budapest, 1919 februárjától májusig

A tanügyi reform érdekében középiskolai tanárok részére hétről hétre, délutánonként az Egyetem téri központi épületben átképző tanfolyamot szerveznek: Fogarasi Béla filozófiát, Varga Jenő közgazdaságtant ad elő, Benedek Marcell a francia irodalomról, Schöpflin Aladár Vörösmarty költészetéről beszél, Babits pedig Zrínyi-szemináriumot tart. Az előadásokat elsősorban a berendelt középiskolai tanárok látogatják, így Péterfy László is, a debreceni református kollégium tanítóképző-intézetének tanára, aki Babitsot és Schöpflint is hallgatja. A tanítónő Sarkady Ida érdeklődésből, középiskolai tanár-ismerősei hívására megy el a tanfolyam néhány órájára; Benedek Marcellnek Zoláról, Babitsnak a *Csongor és Tündér*ről szóló előadására emlékszik: Babits saját Vörösmarty-tanulmánya nyomán halad; föllépésében érezhető a félszegség, de mihelyt beszélni kezd, magával ragadja hallgatóit.

Lásd Barta János, Irodalomtörténet 1961. 1. sz. 43.; Sipos 1976. 72.; Márki Hugó 1919. május 14-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/1895/38.

1919 tavaszán, május

Babits *Szálló nap után* című versének keletkezése.

(A kétfóliós papír 1. és 2. fóliójára írt ceruzairású fogalmazványon a cím Török Sophie írása. Az 1. fólió verzóján a föltehetőleg *Az irodalom elmélete* című egyetemi előadás-sorozathoz készült a *[De másfelől nincs termékenyebb...]* és a *[Költői egyéniség hatalmas súlyú mondanivaló legyen...]* kezdetű jegyzet, a 2. fólió verzóján fordítva áthúzott jegyzet ugyancsak *Az irodalom elmélete* című egyetemi előadáshoz, valamint egy olvashatatlan megjegyzés és az *[Ebeket uszít...]* kezdetű ceruzairású rögtönzés-töredék áll.)

Lásd 1. fólió: OSZK Fond III/1818a/3., 2. fólió: OSZK Fond III/1969/24.; BMÖV 1982. 256–257. (1919. május); Vendel-Mohay 1974. 99.; Vendel-Mohay 1983. 12.

Budapest főváros házinyomdája adja ki a rózsaszínű füzetet, a *Szemelvények a magyar forradalmi és szociális költészetből* című összeállítást, amely népdalokat, néhány reformkori magyar irodalmi szemelvényt, valamint Ady Endre, Gyóni Géza, Karinthy Frigyes, Várnai Zseni, Lányi Sarolta, Csizmadia Sándor, Kassák Lajos és 28–31. oldalán Babits verseit (*Május huszonhárom Rákospalotán, Fiatal katona, Húsvét előtt*) tartalmazza.

Lásd Zolnai Béla, Irodalomtörténet 1959. 1. sz. 63.

Budapest, 1919. március 1. szombat

A Belvárosi Polgári Kör este 6 órakor *Ady emlékestet* rendez, melyen Babits és Móricz Zsigmond méltatja Ady Endre költészetét.

Lásd 8 Órai Újság 1919. febr. 28. 51. sz. 5.

1919. március 3.

A Havas Irén és Földi Mihály értesítései révén Babits és a *Nyugat* ügyeiben tájékozott Ignotus Bernből írt levelében kéri, Babits vegye a *Nyugat* szerkesztőségében maga mellé Móriczot, mondván, „szegény Bandinak szerkesztői helye üres. A Zsiga neve ott dísz és tekintély volna”. Tudja, mennyi fáradsággal jár a folyóirat-szerkesztés, de mód van rá, hogy Babits a maga képére formálja, és „kötelesség megtartani ilyen dicső múlt után”. Ígéri, mihamarabb ír cikket vagy figyelőt Anatole France könyv alakban is megjelent *Le Petit Pierre* „gyerekemlék-munkájáról”, s amennyire teheti, ezentúl minden számba küld valami „apróságot”. Úgy véli, fontos lenne tanulmányt közölni a jövődöbeli magyar–lengyel összefogás lehetőségéről, s a földkérdésről is. Fenyőéknek, Kornfeldéknek üdvözlétét küldi.

Lásd OSZK Fond III/610/14.; Sipos 2011. 281–282., 748–750. (2452. levél), 454–455.; részletét: Gál István, *Irodalomtörténet* 1974. 2. sz. 443–444.; Gál István, *Forrás* 1974. március, 3. sz. 7.; Gál István, *Tiszatáj* 1979. 7. sz. 28–29.

Lásd még Majoros/Tompa 2012. 205–206.

1919. március 4.

Stefan I. Klein Davos-Platzból küldött levelében szabadkozik, hogy a rettenetes német könyvkiadói viszonyok miatt még mindig nem készült kiadói szerződés *A gólyakalifáról*. Kéri, Babits sürgősen küldje el egy magyar tárgyú novelláját a *Zwischen Theiss und Donau/Duna–Tisza köze* című antológia számára.

Lásd OSZK Fond III/735/248.; Sipos 2011. 283., 750–751. (2453. levél)

1919. március 5.

Előzetes híradás harangozza be, hogy egy pesti tanítógyűlésen dr. Petri Mór, Czabán Samu és Csizmadia Sándor mellett – a tervek szerint – Babits is felszólal. [Az értekezletről szóló tudósítások nem térnek ki Babits szereplésére.]

Lásd *Pesti Napló* 1919. márc. 5.; Sipos 1976. 51. 37. lábjegyzet

1919. március 6. előtt és március 6.

Zempléni Árpád a *Nyugat* szerkesztőségének levél kíséretében küldi el *Vasfő és Ime* című munkáját. Babitsnak írt február 25-i levelére utalva közli: „Babits Mihálynak említettem, hogy ismertetőül Nagy Sándor festőművészt (Gödöllő, Erdő utca 36. sz.) kellene felkérni, aki jó tollú író...” [A rövid figyelőt végül Tóth Árpád írja.]

Lásd *Nyugat* 1919. II. november, 14–15. sz. 999.

Budapest, 1919. március 7.

A Vörösmarty Akadémia „Elnökség” aláírással nyomtatott fejléces levélpapíron küld gépiratos körlevelet Babitsnak: március 9-én, vasárnap délután 5 órakor az

Akadémia a Fővárosi Könyvtárban ülést tart, melyre okvetlenül elvárják. (Az ülés tárgyának hat pontját is közlik.)

Lásd OSZK Fond III/1643/13.; Sipos 2011. 284., 751–752. (2454. levél)

Budapest, 1919. március 8.

Gaal Béla, a későbbi filmrendező, Vitéz Miklós művészeti titkárral és Magas Béla rendezővel Madách Színház néven színházat alapít a Zeneakadémia kamaratermében, amelyet a Károlyi-kormány bocsát rendelkezésére. Henrik Ibsen *Solness építőmester* című művével akarják előadás-sorozatukat kezdeni, de a főszerepre felkért Gellért Lajos Karinthy Frigyes *Holnap reggel* című művét ajánlja, melyet szerzője évek óta hasztalan próbál bemutatatni. 1919. március 8-án Kosztolányi Dezső színházavató prológusával indul útjára Budapest új színháza, amely közönségsikerre viszi Karinthy szokatlan dramaturgiájú tragikomédiáját. Az egy héttel későbbi ismertetés tanúsága szerint Babits megjelenik a bemutaton.

Lásd Babits ismertetését: Nyugat 1919. I. márc. 16. 6. sz. 438.; Magyar színháztörténet II. 1873–1920. / A THÁLIA TÁRSASÁG ... mek.oszk.hu/02000/02065/html/2kotet/120.html; Babits és Karinthy Frigyes 1988. 27–29., 158–159.

Lendvai István *Haza és emberiség* címmel patetikus hangú nyílt levelet intéz „a holdkóros filozopter” Babits Mihályhoz, melyben *Az igazi haza* című tanulmányra reagál. Nem titkolva a jobboldal felháborodását, kegyetlen elmeéllel idézgeti, forgatja ki Babits békevágyát, megértésre felszólító gesztusát és a reváns gondolatának elutasítását.

Lásd Új Nemzedék 1919. márc. 8. 9. sz. 5–8.; Téglás 1996. 325–336., 526. (133. tétel)

Lásd még Lendvai Istvánra: ***Budapest, 1915. november 11.***; József Farkas, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 188–189.; Sipos 1976. 56.; Jankovics József, Irodalomtörténeti Közlemények 2001. 1–2. sz. 183–187.; Jankovics 2005. 660.; Sipos 2011. 440.

Vö. Jankovics 2005. 660. (a 2001-es ItK-hivatkozás 3–4. száma bizonyára elírás); Sipos 2011. 440. („Lendvai István a cikk megjelenésének napján [!], azaz március 8-án megtámadta a költőt...”)

A régész, művészettörténész Supka Géza az *Új Világ Ifjúsági folyóirat* nyomtatott fejléces levélpapírján „Mélyen tisztelt Professzorom” megszólítással írt levelében köszönetét fejezi ki Babitsnak gyönyörű *Szózat*-cikkéért [*Az igazi haza*], amellyel valósággal irányt szabott folyóiratuknak, s újabb kéréssel fordul hozzá; mutatná be a májusi számban – melyet „az internacionalé” témájának kíván szentelni – „Petőfinek a szupranacionális gondolatvilágát (*Apostol* stb.)...” Babits válaszát várja, vajon a téma megfelel-e számára, a kéziratot pedig április közepére kéri.

Lásd OSZK Fond III/1158/1.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 340.; Sipos 2011. 284–285., 752–753. (2455. levél), 445.

Budapest, 1919. március 9. vasárnap

A Vörösmarty Akadémia délután 5 órakor a Fővárosi Könyvtárban tartott ülésén bizonyára részt vesz Babits is. Az értekezlet hat pontot tárgyal: 1. az elnök és alelnök választását; 2. két alapító tag választását; 3. a nagygyűlésnek; 4. a *Magyar Olvasókönyvnek*; 5. Henri Barbusse fölhívásának; valamint 6. az Ady-szoborbi-zottságnak ügyét.

Annak alapján, hogy a *Figaró* már február 5-i cikkében úgy véli, Adyt a Vörösmarty Akadémia elnöki székében Babits követné, ezen az ülésen elnökként bizonyára az ő neve is szóba kerül (március 20-án azonban végül Móricz Zsigmondot választják meg).

[Barbusse 1919. január 17-én a *Le populaire de Paris* hasábjain közzétett felhívása a francia író, költő által indított Clarté mozgalomhoz kötődik; célja az értelmiség nemzetközi összefogásának megteremtése, a *Gondolat Internacionáléjának* létrehozása.]

Lásd a Vörösmarty Akadémia 1919. március 7-i körlevelét: OSZK Fond III/1643/13.; Figaró 1919. febr. 5. 6. sz. 3.; Sipos 1976. 41. és 18. lábjegyzet; Sipos 2011. 453.

Lásd még **Budapest, 1919. március 20. csütörtök**; Albert Camus's „The New Mediterranean Culture”: [A Text and ...books.google.hu/books?isbn=303430207X](https://books.google.hu/books?isbn=303430207X)

Vö. Sipos 2011. 752. (2454. levél jegyzetében: Henri Barbusse felhívását a Romain Rolland és mások aláírásával a *L'Humanité*-ben megjelent békefelhívással azonosítja), 448. (az 1919. március 7-i levelet tekinti az ülés időpontjának)

Budapest, 1919. március 10.

A francia–német szakos Szabó Lőrinc Juhász Gézának küldött levelében írja: „Nálunk egy csapással minden megváltozott; ha az egyetemről írok, egyúttal értheted mindenre. Új kinevezett tanárok között vannak Jászi [Oszkár] és Babits [Mihály] is.”

Lásd Juhász Gézáné/Lévay Botond 1987. 25., 354. (11. levél); *Érlelő diákevek* 1979. 149.

1919. március 11. körül, március 21. előtt 10 nappal vagy egy-két héttel

„A diktatúra előtt 10 nappal történt, hogy Lukács György és Balázs Béla eljöttek hozzám. Arra akartak rábírni, hogy lépjek be a kommunista pártba. Ezt kereken megtagadtam, minthogy a kommunizmusnak híve nem voltam” – nyilatkozza Babits dr. Szabó Tivadarnak a *Diák Kultúra* című lapnak adott interjújában.

„1919. január végén vagy február elején [!], abban az időben, amikor Kun Bélának szervezkedése nagy lendülettel kezdte izgatni a közvéleményt, egy alkalommal odajöttek a Központi Kávéházba, ahol nekünk akkor állandó asztaltársaságunk volt, Lukács György, a későbbi népbiztos és Balázs Béla. Hosszasan igyekeztek rábeszélni Babitsot, hogy lépjen be a kommunista pártba. Babits a leghatározottabban ellenállt ennek a biztatásnak és kijelentette előttük, hogy ő nem kommunista. »Ha most lépsz be a pártba, mondotta Lukács, akkor hős leszel és úttörő. Ha csak akkor lépsz be, amikor már uralomra jutottunk, akkor legfeljebb egyszerű kommu-

nista lehet belőled.« Babits erre azt válaszolta, hogy nem hiszi, hogy a kommunizmus Magyarországon valaha uralomra juthasson és különben sem léphet be olyan pártba, amelynek elveivel és programjával nem azonosíthatja magát. A két rábeszélő erre nagyon kedvetlenül távozott” – eleveníti fel a maga – az időpontot illetően kissé pontatlan – emlékeit Schöpflin Aladár 1927 februárjában (Babits fegyelmi ügyének felülvizsgálata idején).

Lásd Diák Kultúra 1919. okt. 20. 2. sz. 8–9.; Magyar Országos Levéltár, VKM-iratok, K 802, 1939–1944–5, 363. doboz, Babits Mihály; Téglás 1987. 48–49.; Jankovics József, Irodalomtörténeti Közlemények 2001. 1–2. sz. 201–202.; Sipos 2003. 83–84.; Sipos 2011. 439–440. („1918. december 9-e után”)

„Ma is emlékszem a tavaszi estére – egy-két héttel az ő diktatúrájuk előtt – amikor eljött hozzám a két Barát: a szélkakas Költő [Balázs Béla], minden világnézetek lovagja, s az ezoterikus Filozófus [Lukács György], az elvarázsolt gondolatgombolyító. Úgy volt ő elvarázsolva, hogy csomót látott ott is, ahol nem volt, s csomót kötött, ahol bontani vélt; a költő pedig, szegény szélkakas, neki forogni kellett minden szélre, mert azt hitte, hogy minden szél az Istentől jó; ez volt a vallása. Én sokat hadakoztam velük azelőtt a papiroson, mert nem voltak egészen ártalmatlanok a papiroson. Mégis hozzám jöttek, bízva liberálizmusomban és lovagiasságomban, amelynek sok jelét adtam velük szemben is; kértek, hogy vegyem fel az üldözött kommunisták ügyét, lépjek be pártjukba: akik szenvednek egy szent Eszme miatt; akiket akkor börtönről börtönre vertek és hajszoltak; vagy kergetve bujkálniuk kellett. De én nem tettem ezt. – Ez az eszme énnekem nem eszmém – feleltem. – Mert ez az eszme jogosnak hirdeti az Erőszakot és veszedelmes a Szabadságra. Én pedig a Szabadság híve vagyok és ellensége az Erőszaknak” – emlékezik Babits a kommün győzelme előtti (bizonyára a kommunista vezetők februári bebörtönzése utáni) hetek eseményeire az 1919 nyarán születő *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című írásában. [Mindazonáltal Lukácsék azok – Balázs Bélának csak Lukács által lehet befolyása az ügyre –, akik Babitsot fölültetik a „Vörös Katedrára”, s Babits „lojális gesztusnak” tekinti eljárásukat. Lukácsék pedig abban biztosak lehetnek, hogy az elmozdított Négyesy Lászlónál Babits haladóbb nézeteket fog hirdetni. Babits a maga részéről szintén lojalitásnak mondja, hogy a kommün idején vállalja az egyetemi katedrát.]

Lásd Nyugat 1919. II. november, 14–15. sz. 921.; (idézi) Sipos 1976. 96–97.; Kardos Pál 1972. 257–258.; Eder 2002. 171–172. 6. lábjegyzet

Lásd még **1918. december 9. után, 11. szerda vagy később–1919. március 21. előtt**

„A magyar írók például 1919-ben nagyrészt behódoltak a kurzusnak, de volt egy réteg, amely inkább hallgatott, vagy másról beszélt, semhogy az ő nyelvükön kelljen beszélni. Lázadó hang vagy forradalmi, ha az emigrációból nehezen behallatszó hangokat leszámítjuk, alig-alig ütközött ki – írja 1929-ben Nádass József *Magyar írók árulása* címmel a *Korunkban*. – Dehát ezt valahogy lehetett érteni, a nyomás nagy volt, a megfélemlítés eszközeiben nem válogatós. Az a csoport tehát,

amely legközelebb állott, legalább az októberi forradalomhoz, a *Nyugat* körüli írók csoportja, ellenzékiességét – néhány hirtelen fehérre vedlett úr kivételével – legalább bizonyos mértékben, éppen a hallgatásban, vagy nemdicsérésben mutatta ki. Ha a vezérírók nem is mutatkoztak túlságosan gerincesnek (Babits *Timár Virgil fia, Magyar író 1919-ben* [!] c. munkái és hazafiaskodó versikéi elgondolkoztató fordulást mutatnak) mégis, hogy legalább nem állottak a kurzus kiszolgálói közé, valamilyes hűséget jelentett.”

Lásd Magyar írók árulása – Korunk www.korunk.org/?q=node/8&ev=1929..6...

1919. március 13.

A Nagyvárad Ady Endre Társaság ügyvezető elnöke, Tabéry Géza levelében meg-hívja Babitsot a március 23-án rendezendő matinéra, melyre Juhász Gyula és Horvát Henrik is hivatalos. A témaválasztásban sem befolyásolni, sem irányítani nem kívánják Babitsot. Minthogy a csupán pár hete létrejött egyesület „illő honoráriumot” nem ajánlhat fel, kéri, költségei fedezésére fogadjon el 350 koronát. Előadásának tárgyát közlő válaszát postafordultával várják.

Lásd OSZK Fond III/1264/3.; Kiczenko Judit–Thimár Attila (Sipos) 2000. 284.; Sipos 2011. 285–286., 754. (2456. levél), 448., 463.

Székesfehérvár, 1919. március 13.

A *Világ* tudósítása szerint (*A tanítók forradalmi feladatai*) Kunfi Zsigmond, a szociáldemokrata közoktatásügyi miniszter az oktatásügy átszervezése érdekében pedagógusgyűlésekre utazik, ezen a napon éppen Székesfehérvárra, s kíséretében van „dr. Faragó Pál miniszteri titkár, Babits Mihály író, Migray József fővárosi tanár, Hajtai főigazgató és Manga tanfelügyelő”. A megyeháza nagytermében Kunfi beszédet/előadást tart a megye tanítói és óvónői számára. Az eskütétel után Babits rövid szónoklat keretében *A magyar tanítókhöz* című Ady-verset adja elő. [Erre a szereplésre utalva írhatja majd Lendvai István: „...akkor nem jutott eszébe Babitsnak, hogy a saját leszúrt, haldokló fáját támadja, mert akkor a zsidók voltak erősek, akik pénzt és egyetemi tanárságot adtak. Ekkor járt vidékre Kunfival egy autóban, üvölni a nemzeti eszme ellen, ekkor nézték őt emiatt Fehérvárott örült bádogos legénynek”.]

Lásd *Világ* 1919. márc. 13. 4.; József Farkas, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1961. 486.; Kardos Pál 1972. 237.; Sipos 1976. 44., 50–52.; Rába 1983. 150.; Téglás 1996. 336–337., 526–527. (134. tétel); Sipos 2003. 82.; Sipos 2011. 443–444.

Lásd még *Budapest, 1919. február 2.*; Babits Angyal és id. Babitsné 1919. március 21-i (OSZK Fond III/35/98.) és április 20-i (OSZK Fond III/35/99., III/35/173.) Babitsnak írt levelét; Lendvai, *Gondolat* 1919. okt. 5. 2. sz. 19–20.; Téglás 1996. 382., 536. (180. tétel); Jankovics József, *Irodalomtörténeti Közlemények* 2001. 1–2. sz. 186.; Nemeskéri Erika 2004. 151.

1919. március 13–21. között

Babits több tanítógyűlésen is megjelenik, néhányszor Kunfi Zsigmond közoktatásügyi miniszter társaságában, de minden valószínűség szerint többször a rendező szervek meghívására egyedül is. Föltehetőleg egy ilyen tanítógyűlésen elmondott beszédének vázlatában [*Mi a feladat?*] hangsúlyozza, hogy a forradalom alapkövét a magyar nép letette [1918.] október 31-én, de a magyar tanítóságnak a forradalmat meg kell csinálnia az iskolákban. Mert a forradalmi munka a nép felvilágosítása, oktatása, az igazság megmutatása. Babits erősen hisz a tudomány és az igazság teremtő- és korlátozó erejében, Kant világbéke-eszméjében, s változatlanul úgy képzei, hogy a politika és az erkölcs világában az erkölcsé marad a domináló szerep.

[„mi a feladat? / a magy. tanítóságnak a forradalmat meg kell csinálni; / [...] A forradalom megtörtént – de csak jelképileg. Hiába nyitják ki a börtönajtót, ha a rab / nem veszi tudomásul, hogy nyitva van és nem akar kimenni. / Az igazi szabadság a lelkekben van. [...] Az igazi munka most kezdődik. [...] A forradalom visszaadta az iskola természetes jogait, de e jogokat egyszersmind kötelességekké emelte...”]

Lásd [*Mi a feladat?*]: OSZK Fond III/1562/13.; Ungvári Tamás, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 244.; József Farkas 1962. 724–725., 909. (403. tétel – úgy véli, 1918 novemberében tarthatja tanárok számára az előadást); Éder 1966. 272.; Kardos Pál 1972. 237.; Sipos 1976. 51–53.; Téglás 1996. 340–341. (138. tétel); Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolányi Tibor) 2008. 372.; Sipos 2011. 755. (2457. levél jegyzetében), 444.

Lásd még **Budapest, 1919. február 2.**; Babits Angyal és id. Babitsné 1919. március 21-i (OSZK Fond III/35/98.) és április 20-i (OSZK Fond III/35/99., III/35/173.) Babitsnak írt levelét

1919. március 14.

A forradalmi erők Szekszárdon lemondatták a főispán-kormánybiztost, a hatalmat ötös direktórium veszi át.

Lásd Szekszárdi krónika 1986.

Unokatestvére, özv. Kapu Jenőné Halász Gizella a lapokban olvasva, hogy Babits Kunfi Zsigmond közoktatásügyi minisztert körútján elkíséri, sietve tollat ragad, hogy otthonát felajánlja Babitsnak, ha a kultuszminiszterrel a hónap végére tervezett megyei általános tanítógyűlésre Miskolcra utaznak. [Miskolcon március 29-én kerül sor az értekezletre, az azonban kérdéses, vajon Babits ekkor is Kunfival utazik-e.]

Lásd OSZK Fond III/1729/78.; Sipos 2011. 286., 754–755. (2457. levél)

1919. március 15.

A *Magyar Diák* című, egyetlen számot megért lap *Babits Mihály (és Földi Mihály) a „Magyar Diákhöz”* bevezető/üdvözlő soraival indul: „Üdvözlöm az ifjúságot, az ifjú szellemet, mely [...] gazdagodásának és erősödésének eszközéül az irodalmat

választotta. [...] Az irodalom, ez a lélekben lemintázott élet, legyen az élet palaestrája [*görög* 'palaisztra', *latin* 'palaestra' – küzdőtér (birkózásra kijelölt hely)] számotokra, fiúk! Szent játék ez is, mint minden játék, amíg igazi gyermekek és igazi alázatos gyermekséggel játsszák!”

Lásd Magyar Diák 1919. márc. 15. 1. sz. 3.; Téglás 1996. 337., 527. (135. tétel)

A váci VI. gimnazista Beck Gyula, barátja, Tóth Béla biztatására – aki Babits tanítványa volt, s személyét igen szeretetreméltónak írta le – ismeretlenül küld levelet Babitsnak: rendkívül érdeklődik az irodalom iránt. Elolvasta az *Irodalmi problémák* kötetét és Dante *A Pokol*-fordítását, utánuk pedig *A gólyakalifa* és a *Recitativ* kivételével – melyek már nem kaphatók – Babits minden művét, s nagy átalakuláson ment keresztül; a régi gyerekes gondolkodást rendszeresebb élet utáni vágy váltotta fel. Kéri, Babits lássa el tanácsokkal, mely könyveket szerezze be, hogy komolyan, rendszeresen készülhessen vágyott tanári életpályájára. (A 2. fólió verzójára Babits bizonyára emlékeztetőül ceruzával jegyzi föl: „Athenaeum”.)

Lásd OSZK Fond III/1895/31.; Sipos 2011. 287–288., 755–756. (2458. levél)

Molnár Antal névjegykártyájára írt sorai kíséretében küldi a *Nyugat* számára „a polgári művészetről és bukásáról” szóló esszéjét Babitsnak. [Az írás nem jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/909/1.; Sipos 2011. 288., 756–757. (2459. levél)

1919. március 15. körül (?)

„Kedves Ali! Azonnal telefonálj!” – írja Babits Komjáthy Aladárnak: tudatja, hogy helyettes tanári állást kaphat az egyetemi kormánybiztosságnál, továbbá, hogy Stefan I. Klein sürgönyözött és sürgönyválaszt kér (címe, levele Aladárnál van). Fontos megbízást is szeretne adni neki, s egy ifjú költő, akinek írását szintén Aladárna bízta, várja, sürgeti a kéziratát, amelyet Babits március 15-re ígért. Ha Aladár esetleg beteg, s maga nem telefonálhat, kéri, telefonáltasson valakivel.

Lásd Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdonában; fotókópiáját PIM Kézirattára; Buda 2007. 86–87.

Budapest, 1919. március 16. előtt

Babits *Karinthy: Holnap reggel (Madách Színház)* című ismertetése (ceruzairású) tisztázatának (javításokkal) keletkezése. (Az 1. fólió felső sarkában autográf ceruzairással: „Figyelő ritka”; aláírás: „Babits Mihály”. (A 2. fólió verzójára Török Sophie ceruzával írja a címet.)

Lásd OSZK Fond III/1679.

Lásd még ***Budapest, 1919. március 8.***

Budapest, 1919. március 16. előtt, péntek

Ifj. Gaál Mózes pénteken „1:25 h”-kor a Szent István Akadémia ülésére szóló meghívó hátoldalára írja: „Kedves Mihály bátyám – mellékelve leteszem kis cikkemet a *Nyugat* számára...” Ha lehet, a következő számba kéri, mert másképp elévül. [A „kis cikk” minden bizonnyal a március 16-i számban megjelenő *Három mese-könyv* című írás (Kner-kiadás, Balázs Béla *Testvérország*, Lesznai Anna *Mese a bútorokról és a kis fiúról*, Jászay-Horváth Elemér *Árva János*.)] „Gizitől [ifj. Gaál Mózes feleségétől] ki fog kapni! [...] *Kedden* délután helyrehozhatják a hibát, ha kijönnek” – utal talán egy elmaradt találkozóra, melynek pótlására [Komjáthy] Aladárt is elvárja.

(A verzón Babits feljegyzései Dante Alighieri *Isteni Színhátéka A Paradicsom* részéhez, valamint a XXXII. ének 117. sora rövidítve, továbbá sorszámok: „XXXI. 113. 137. / XXXII. 45. 66. 82. 88. 117. szélnek h[ányja] j.[obbra] b.[alra] mérge...? 86. / 164 253 295–6.”)

Lásd OSZK Fond III/476/39.; Sipos 2011. 288–289., 757. (2460. levél)

Budapest, 1919. március 16.

Mint ajándékozható könyvet hirdetik Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* (második kiadás) és *Irodalmi problémák* című kötetét.

A Kaffka Margit síremlékére hirdetett gyűjtés valamennyi addigi adakozójának névsorában Babits is szerepel 50 koronával.

Megjelenik Babits fordításában Theokritosz *Szerelmes párbeszéd* című verse; s *Karinthy: Holnap reggel (Madách Színház)* című ismertetése, amelyben Karinthyt mint naivan zseniális íróként üdvözli, aki megpróbálja újból az igazi irodalomhoz közelíteni az immár „külön mesterséggé fajuló” drámát. Úgy véli azonban, hogy a rendezés és a színészek olykor eltúlozzák a jelenetek Ibsen-szerűségét, holott „Karinthyé nem északi ködös szimbolizmus, nála minden a gondolat erős fényében ragyog [...] szimbolizmusa alapján logikus, aminthogy az ő egész művészete, ahol legmélyebb és legnagyobb, voltaképp nem egyéb, mint a logikumoknak, az ember gondolati életének felfedezése az érzelmi művészet számára”.

Lásd *Nyugat* 1919. I. márc. 16. 6. sz. számozatlan előlapok; 428–431., 438.; *Babits és Karinthy Frigyes* 1988. 27–29., 158.

Ifj. Gaál Mózes névjegykártyáján feleségével együtt csütörtök délutánra hívja meg Babitsot teára, s kéri, hozza el [Komjáthy] Aladárt is magával. Közli, hogy egy komédiáját fogja elolvasni. Csak dr. Nagy Dénes lesz még a vendégük [a görög–latin szakos tanár ekkor a Társadalomtudományi Társaság Szabad Iskolájának titkára]. Tudatja, hogy a napokban fönt járt Babitsnál, de nem találta otthon.

Lásd OSZK Fond III/476/13.; Sipos 2011. 289., 757–758. (2461. levél)

Budapest, 1919. március 16. után, kedd

„Kedves jó barátom Nem fogok várni 24 óráig, amíg valami új láz, új bánat kimentí vagy kissebbé [!] teszi azt ami bennem most őszintén és igazán fáj” – írja a „Csinszka-fiu”. Fölpanaszolja, hogy Babits előző nap megbántotta, kínozza és „ötvenszer” értésére adta, hogy „nem fontos, szükséges és napjaihoz tartozó”, mert nő, akit bizonyára az erotikája vitt el hozzá. Nyűgös, fáradt, rideg volt és nem őszinte, ez fáj Csinszkanak a legjobban. „...kell hogy egymásra találtak igazak, jók, szépek és testvérek maradjunk – pusztuló életünknek kivételes, gazdag ajándék óráiba mikor megfoghatom a kezedet” – vált át bizalmas, tegező hangvételbe. „Én igazabb vagyok, drágább, előbb, tisztább, szebb és jobb barátod az összes könyveidnél, amik helyet kértek az életedbe és megzavartak.”

Lásd OSZK Fond III/2337/7.; Kárpáti Aurél (?) készítette gépiratmásolatát MTAK K 10/118.; Téglás 1979. 107–115.; Nemeskéri Erika 2004. 18–22. (3. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 23–25., 339. 19. lábjegyzet (1919. március 18-ra datálja); Sipos 2011. 289–292., 758–760. (2462. levél)

Budapest, 1919. március 18.

Az *Új Nemzedék* Csongor [Lendvai István] aláírású, *Mi újság az irodalomban* című cikke gúnyosan jegyzi meg: a *Nyugat* Ady-émlékszámának „negatív érdekessége”, hogy „Babits Mihály nem nyilatkozott Adyról. Ez is nyilatkozat”.

Lásd *Új Nemzedék* 1919. márc. 18.; József Farkas 1962. 703., 904–905. (386. tétel); Sipos, *Irodalomtörténet* 1973. 2. sz. 451.

Lásd még *Budapest, 1919. február 16.–március 1.*

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája nyomtatott fejléces levélpapírján dr. Nagy [Dénes] aláírásával küld emlékeztető levelet Babitsnak: megállapodásuk értelmében *Az örök béke* című előadását március 26-án 6–8 órára osztották be. [Az előadást végül április 28-án tartja meg Babits.]

Lásd OSZK Fond III/1563/13.; Sipos 2011. 293., 760–761. (2463. levél)

Vö. Sipos 2011. 760. (az 1918. március 22-i levél jelzetét [1562/1.] és tételszámát adja [a helyes tételszám a kézirat-katalógusban: 10157.], nem jelzi az előadás megváltozó dátumát), 442. (űgyvéli, március 26-án Babits megtartja az előadást)

1919. március 18.–április 28. között

Babits [*Előadás Kant Az örök béke című művéről a Társadalomtudományok Szabad Iskoláján*] – [Igen tisztelt hölgyeim és uraim. Ez a kis könyv, ami a kezemben van...] című előadása (ceruzairású) fogalmazványtöredékének keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/1563/37.; közli József Farkas 1967. 1099–1100. (440. tétel jegyzetében)

Lásd még *Budapest, 1919. április 28. hétfő*

Budapest, 1919. március 19. előtt

Babits 1919 elején kaphat megbízást a bécsi Hellas Verlagtól az erotikus világlétezés remekeit bemutató antológia, az *Erato* összeállítására. Föltehetőleg Somló Adalberttel állapodik meg a kiadásról és a honoráriumról. A szerződésben erre kötelezettséget vállalva titokban kezd hozzá a munkához, csak barátait – elsősorban Szabó Lőrincet és Tóth Árpádot – avatja be a tervbe, melyről az őt meghódítani vágyó Csinszka is tudomást szerez, s március 19-i levelében ellenérzésének ad hangot.

Lásd Téglás 2008. 7–8.; Nédli/Pienták/Sipos (Téglás János) 2008. 315–332.

Lásd még *Budapest, 1919. március 19.*; *Budapest, 1919. december 13. után*; *Budapest, 1919–1920 tele*; *Budapest, 1920. február 11.*; *1920. február 23.*; *Budapest, 1920. március 15.*; *Budapest, 1920. március 23.*; *Budapest, 1920. december 30.*

Budapest, 1919. március 19.

Megjelenik Babits fordításában *A hársfaágak csendes árnyán...* címmel Walter von der Vogelweide *Unter der Linden* című verse.

Lásd Április 1919. márc. 19. 10. sz. 6.

A szinte nap mint nap levélüzenetet küldő Csinszka „szerdán”, még mindig magázó hangvétellő soraiban megnyugtatja Babitsot, hogy „semmi hiányt nem szenvedőn” küld neki cukrot, melynek ára különként 2 korona. „Maga nem kommunista és nem is szabad ember ha még mindég így tiszteli a magántulajdont” – teszi hozzá, bizonyára Babits szabadkozását elhárítva. Panaszolja a tolakodó kíváncsiságot és a számára kijutó „sértő és lehetetlen részvét-hajszát”, s hálásan gondol Babitsra, aki jó volt, s akinek jónak kell lennie hozzá a jövőben is. „Maga fölötte kell álljon mindennek – jelenti ki, s megrovóan teszi hozzá [bizonyára az *Erato* kötet verseire utalva] –: *Nem helyes, amit csinált, a versek fordításával*. Maga nem szabad, gyarló emberi perverzításoknak és *olcsó* pikantériának *eladja* magát még a legszebb köntösben sem. Pénzért sem. Semmiért.” Ígéri, a jövőben jobban fog vigyázni rá, a „kedves Halhatatlan”-ra. Szeretné egyszer Babitsot lerajzolni, most még azonban tudatlannak ítéli magát ehhez. Kéri, Babits „vigyázzon a [Hatvany] Laci csacsiságaira (kötet)” – utalva a jogokat birtokló, a szövegekbe is beleavatkozó Hatvanynak tervezett Ady-válogatására. [Csinszka utóbb színes krétarajzot készít Babitsról.]

Lásd OSZK Fond III/2337/8.; Nemeskéri Erika 2004. 23–25. (4. levél); Sipos 2011. 293–295., 761–762. (2464. levél); Csinszka rajzát: OSZK Fond III/2052.; Nemeskéri Erika 2004. 96–97. lapok között 3. kép; Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 16., 28.

Vö. Téglás 2008. 8. (Csinszka levelét 1919. március 21-re datálja, holott március 19. esik szerdára); Nédli/Pienták/Sipos (Téglás János) 2008. 315.; Sipos 2011. 762. (az *Erato* megjelenését 1921 helyett 1920-ra datálja)

A matematika–fizika szakos (valamint bölcsészdoktor) Dávid Lajos levél kíséretében küldi el Babitsnak a megbeszélte cikket [*Eötvös Loránd* című tanulmányát, mely a *Nyugat* április 1-jei számában, egy héttel Eötvös halála előtt jelenik meg].

Lásd OSZK Fond III/1880/15.; Sipos 2011. 295., 762–763. (2465. levél), 457.

Budapest, 1919. március 19–20.

Babits a Reviczky utcai „szomoru hajóból” küld hosszabb válaszlevelet Csinszka-nak, melyben köszöni sok kedvességét és meleg sorait, melyeket – úgy véli – nem érdemel meg: „Sajnos, én rossz ember vagyok, és – igaza van – nem vagyok kommunista: önző, zárkózott és kárhozott individualista vagyok...” Csinszka feleslegesen törődik vele, hiszen ő már esztendő óta nem törődik magával; „én nem az vagyok, akit maga bennem látni akar. Az lehettem volna [...] hogyha egy kicsit törődtem volna magammal [...]. És ki tudja, érdemes-e, a legjobb esetben is?” – teszi föl a kérdést. Előző nap valóban otthon feküdt, de meghagyta az „emberének” [föltehetőleg Feketének], mindenkinek mondja azt, hogy nincs otthon, ő pedig Csinszkával is ezt tudatta. „De nem akarom, hogy azt higgye, hogy elég gyenge voltam mégis elmenni a Vörösmartyakhoz.” [Talán Babits tisztában van azzal, hogy Móriczot választják Ady helyébe elnöknek, vagy nem tetszik neki Móricz „előtérbe tolakodása”, esetleg a *Magyar Olvasókönyv* ügye.] Köszönettel küldi a cukor árát. Ady verseit [*A halottak élén*] Hatvany széljegyzeteivel néhány nap alatt visszajuttatja. „És még engedje meg, hogy ezt a levelet legközelebb élőlőszóval vagy egy másik levélben folytassam és »bővebben kifejtsem«. Ha egyszer a panaszkodás zsilipje fölszakadt, szinte nehéz azt többé elzárni” – vallja be, mintha teljesen feledné a kezdeti elzárkózást.

Lásd gépiratmásolatát OSZK Fond III/2335/1.; Nemeskéri Erika 2004. 26–27. (5. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 25., 340. 21. lábjegyzet; Sipos 2011. 296–297., 763. (2466. levél)

Vö. Sipos 2011. 763. (téves olvasat alapján, úgy véli, Babits, „pihenés után, elment a Vörösmarty Akadémia megbeszélésére”)

Budapest, 1919. március 20. csütörtök

Noha a Tanácsköztársaság létrejöttének dátuma 1919. március 21. péntek, a döntő fontosságú közvetlen előzményekre 20-án kerül sor.

Délelőtt 11 órakor Ferdinand Vix francia alezredes, a szövetséges katonai misszió vezetője a budavári királyi palotában, Károlyi Mihály ideiglenes köztársasági elnök hivatalában átnyújtja Károlynak azt a jegyzéket, amelyet előző nap küld Belgrádból De Lobit tábornok, a Magyarország ellen vezényelt francia csapatok ideiglenes parancsnoka. A jegyzék szerint a békekonferencia 1919. február 26-iki ülésén elhatározzák, hogy minden összetűzés elkerülése érdekében a magyarok és a románok között semleges zónát létesítenek, amelyben sem magyar, sem román katona nem lehet, s amelynek fontosabb pontjait a szövetséges csapatok fogják megszállni. A magyar csapatoknak a semleges zóna nyugati határa mögé való visszavonulására – mely március 23-án kezdődik – mindössze tíz napot adnak. Vix

szóbeli kiegészítésként tudomására hozza Károlyi Mihálynak, hogy a jegyzékben rögzített új demarkációs vonalak Magyarország jövőbeni végleges politikai határainak tekintendők. Károlyit és a polgári forradalom főszereplőit mélységesen megdöbbeníti a francia politikusok megvetően ellenséges magatartása. A polgári kormánynak le kell mondania, ha az elfogadhatatlan Vix-jegyzéket visszautasítja. A legégetőbb kérdésre – ki kormányozzon? – keresnek választ a délutáni ülésen a Magyarországi Szociáldemokrata Párt vezetői, s megbízzák Landler Jenőt, keresse fel Kun Béláékat a kőbányai gyűjtőfogházban és tudakolja meg, mit szólnának egy tisztán szociáldemokrata kormány létrejöttéhez, illetve ők, a kommunisták milyen feltételekkel lennének hajlandók részt vállalni a kormányzásban. (A kommunisták 1918 novemberétől a világforradalom küszöbönálló győzelmére számítva, s a Szovjet-Oroszországból kapott pénzen erős agitációba kezdenek, s mindent megtesznek, hogy Károlyi és a polgári kormányzat kezéből kiragadják a hatalmat.) Károlyi Mihály a szociáldemokrata vezetők kívánságának megfelelően nyilatkozik az estére összehívott Minisztertanácsban: az antant ultimátumát vissza kell utasítani; ezért a hivatalban lévő koalíciós kormánynak le kell mondania; ám ő nem kívánja feladni köztársasági elnöki posztját, mondván, „szilárd emberi és politikai helytállást” követelnek tőle a nehéz körülmények. Károlyit azonban épp a személyét illető elhatározásba nem avatják be: ha sikerül megegyezni a kommunista vezetőkkel, nem maradhat államfő. Minthogy a kormányülésen a szociáldemokrata miniszterek egyetlen szót sem ejtenek a kommunistákkal egyidejűleg folytatott tárgyalásaikról, a koalíciós kormány polgári miniszterei nem értik, miért követelik a szociáldemokraták a fogva tartott kommunista vezetők azonnali szabadlábra helyezését, amelybe vonakodva bár, de kénytelenek beleegyezni.

Lásd http://www.valtozast.hu/web/index.php?option=com_content&task=view&id=70&Itemid=36; Kós Károly: *Hármaskönyv*. Bukarest, 1969. 222.

Lásd még Romsics Ignác Trianon okai – Grotius www.grotius.hu/.../2010_122_romsics_ignac_trianon...

A Vörösmarty Akadémia ülésén az elhunyt Ady helyébe Móricz Zsigmondot választják elnöknek, s hivatalosan is bejelentik, hogy „a megszállt területek lakói” számára az Akadémia magyar olvasókönyvet szerkeszt.

Lásd Világ 1919. márc. 20.; Sipos 1976. 41–42.; Sipos 2011. 453.

Budapest, 1919. március 21. péntek

Az elfogadhatatlan területi feltételeket tartalmazó Vix-jegyzék átnyújtása utáni napon Berinkey Dénes miniszterelnök és Károlyi Mihály köztársasági elnök lemond. A Szociáldemokrata Párt és a Kommunisták Magyarországi Pártja vezetőinek hosszas alkudozását követő titkos paktumával, politikai puccsal hatalomra jut az új rendszer, a két párt Magyarországi Szocialista Párt néven egyesül és a legfőbb végrehajtó szervet, a Forradalmi Kormányzótanácsot megalakítva kikiáltják a Tanácsköztársaságot. A 133 napos Kommün tényleges vezetője – a hivatalosan csak

a külügyi (március 21.–augusztus 1.) és a hadügyi (április 3.–június 24.) népbiztos-
ságot irányító – Kun Béla.

[Kós Károly, az egykori diáktárs Kun Bélát így jellemzi: „...okos, szorgalmas, de rettentően pökhendi [...]. Tanáraink sem szerették a kolozsvári Református Főgimnáziumban, mert konfidens (*latin* 'tolakodó, elbizakodott') volt...” A tanulmányait félbeszakító Kun 1904-ben újságíróskodni kezd Kolozsváron és Nagyváradon, ahol Ady Endre ismerteti meg a budapesti baloldali értelmiségi körökkel. Az első világháborúban 1916-ban esik orosz fogságba. Az 1917. februári orosz forradalom után Tomszokban belép az egységes szociáldemokrata, majd az önálló bolsevik pártszervezetbe. 1918. március 24-én az ő elnökleivel alakul meg az Oroszországi Kommunista Párt magyar csoportja. Ekkor építi ki személyes kapcsolatait Leninnel és más bolsevik vezetőkkel. 1918 novemberében hazatérve a magyar baloldal különböző csoportjaiból megalapítja a Kommunisták Magyarországi Pártját, és a párt első Központi Bizottságának elnökévé választják.]

Este 6 órakor dr. Podmaniczky Tibor követségi tanácsos Károlyi aláírásával válaszjegyzéket ad át az antantmisszió vezetőjének, Vix alezredesnek, miszerint „...a kormány nincs abban a helyzetben, hogy tudomásul vehesse a békekonferencia határozatát és hogy közreműködjek annak végrehajtásában. [...] Minthogy a magyar kormány nem viselheti a felelősséget ennek a határozatnak a végrehajtásáért – minthogy nem hívták meg a békekonferenciára és nem működhetett közre a határozat meghozatalában; kényszerítve látja magát, hogy ma lemondjon”.

Még a délután folyamán a Pázmány Péter Tudományegyetem Természettudományi Karának Múzeum körúti udvarában, a híres Gólyavárban a Budapesti Katonatanács elnöke, Pogány József, az újságíróból lett kormánybiztos a testület előtt vázolja a csődbe jutott polgári köztársaság tarthatatlan politikai és gazdasági helyzetét, majd javasolja, hogy a helyőrségi nagy katonatanács határozza el a proletárdiktatúra kimondását. A javaslatot nagy ovációval, egyhangúlag elfogadják. A Budapesti Munkástanács este 7 órára a Váci utcai Újvárosházába hirdetett rendkívüli ülésén Garbai Sándor, a szociáldemokraták vezére jelenti be a két párt egyesülését, és szavaztatja meg – dörgő éljenzés közepette – a proletárdiktatúra kimondását.

A kommunisták szívesen vállalnak minden kormánypozíciót. Oroszország példájára hivatkozva követelik, hogy minden népbiztos mellé két helyettes népbiztos neveztessék ki: s ezek szintén tagjai a kormányzótanácsnak. Ezzel megdől a kormány szociáldemokrata jellege, mert minden szociáldemokrata népbiztos mellé kommunista népbiztoshelyettesek kerülnek.

A diktatúra kormányzótanácsa a következő népbiztosokból alakul meg: Elnök: Garbai Sándor; belügyi népbiztos: Varga Jenő, helyettese: Székely Béla; *közoktatásügyi népbiztos: Kunfi Zsigmond, helyettese: Lukács György*; munkaügyi népbiztos: Bokányi Dezső, helyettese: Fiedler Rezső; külügyi népbiztos: Kun Béla, *helyettese: Ágoston Péter*; kereskedelemügyi népbiztos: Landler Jenő, helyettesei: Rákosi Mátyás, Haubrich József; hadügyi népbiztos: Pogány József, helyettesei: Szántó Béla, Szamuely Tibor; *igazságügyi népbiztos: Rónai Zoltán, helyettese: Láldai István*; szocializálási népbiztos: Böhm Vilmos, helyettesei: Hevesi Gyula,

Dovcsák Antal; német népbiztos: Kalmár Henrik; ruszin népbiztos: Stefán Ágoston; közéletmezési népbiztos: Erdélyi Mór, helyettese: Illés Artúr.

A forradalmi kormányzótanács kinevezi *népbiztosokká a fővároshoz*: Vincze Sándort, Preisz Mórt, *Dienes Lászlót*; politikai népbiztosoknak a rendőrséghez, védőrséghez és népőrséghez: Bíró Dezsőt és Siedler Ernőt.

A szociáldemokrata központban a magukat tejhatalommal felruházó politikusok a kormánylista összeállítása után rendeleteket és proklamációkat szövegeznek: „Statárium / A Forradalmi Kormányzótanács I. sz. rendelete / 1. §. Mindenki, aki a Tanácsköztársaság parancsainak fegyveresen ellenszegül vagy a Tanácsköztársaság ellen fölkelést szít, halállal büntetendő. / 2. §. Mindenki, aki rabol, vagy fosztogat, halállal büntetendő. / 3. §. A bűnösök fölött forradalmi törvényszék ítél. / A Forradalmi Kormányzótanács.” [Kiemelés RJ – a kurzívval jelöltek Babits közvetlen ismeretségi körébe tartoznak.]

„Amíg a Károlyi- és a Berinkey-kormányban a zsidó származású politikusok jelentős, de nem kizárólagos szerepet játszottak, addig a szociáldemokraták és a kommunisták megegyezése, s – tegyük hozzá – Károlyi és körének tehetetlensége folytán létrejött ún. proletárdiktatúrában s annak vezető testületében, a Forradalmi Kormányzótanácsban már a zsidó származásúak játszották egyértelműen a *meghatározó* szerepet” – bizonyára az időről időre megnyilatkozó durva antiszemitizmusnak is többek között ez állhat hátterében.

Ignotus Pál így jellemzi a proletárdiktatúra vezetőségét: „Nemcsak csupa pesti, de csupa pesties pesti. S a pestiek közt is több [a] zsidó a kellenél; a zsidók közt is kevesebb a meggyőződéses szocialista, és kevesebb jó színvonálú intellektus a kellenél [...]. Áruljam el, hogy néha már-már elfogott az antiszemitizmus kísé- tése?”

„Nincs végzetesebb tévedés, mintha a magyar élet minden problémáját beleegyszerűsítjük a zsidókérdésbe. Igen, a zsidókérdés mindennel végzetesen kapcsolatban van, de éppen ezért értéktelen egy minden vonatkozás nélküli, mintegy l’art pour l’art antiszemitizmus. A zsidókérdés mindenekelőtt gazdasági, kulturális és szociális kérdés. És itt szeretném minden jóhiszemű ember lelkiismeretébe kiáltani: egy teljes, új, világfelfogásban is újjászületett, modern és igazán emberi szociális politika nélkül minden antiszemitizmus, kereszténykedés és magyarkodás csak üres szószátyárság” – írja majd 1921 elején Szabó Dezső.

Lásd http://www.valtozast.hu/web/index.php?option=com_content&task=view&id=70&Itemid=36; Gyurgyák János: *A zsidókérdés Magyarországon*. Osiris, Budapest, 2001. 102., 178–179.; <http://www.szombat.org/politika/4367-zsidok-a-tanacskoztaarsasagban>; Ignotus Pált idézi Szegedy-Maszák Mihály, <http://www.kalligram.eu/Kalligram/Archivum/2010/XIX.-evf.-2010.-aprilis-Celine/Verzo-Magyarország>; Szabó Dezső, *Virradat* 1921. február 2.; Havi Magyar Fórum 1999. 2.

Lásd még Romsics Ignác Trianon okai – Grotius www.grotius.hu/doc/pub/.../2010_122_romsics_ignac_trianon_okai.pdf

A hatalomátvétel, mely egy kibontakozó demokratikus rendet számol fel, *a legelső időszakban* – a hatalomgyakorlás külsőségeinek folyamatosságát demonstrálva –

még nem sokkolja a közvéleményt. A forradalom vértelensége, az első kultúrátámogató rendeletek, az a döntés például, hogy a színházakban csak a klasszikus (és a forradalmi) darabok maradhatnak műsoron, az írói testületek megalakítása, a folyamatos „fizetés” biztosítása a „kultúra munkásai”-nak, a személyes közreműködését kérő levelek Babitsban is növelik az új politikai rend iránti bizalmat. Krúdy, Móricz, Juhász Gyula és Tóth Árpád mellett majd ő is versben – *Az Antikrisztust kelni láttuk őt...* – köszönti a változást.

Azonban szörnyű ellenpélda is akad: „Aznap, amikor Budapesten kitört a kommün s minden vagyonát elszedték tőle, levetette magát egyik házának harmadik emeletéről. Szörnyet halt” – számol be Kosztolányiné egyik rokonának haláláról, ami kétségtelen jelzése annak, hogy a polgárság középső és felső rétegéhez tartozó zsidóság jelentős része érthetően elutasítja „a polgárságnak mint társadalmi osztálynak fölszámolására törekvő kommunista eszmeiséget”.

„... a legelső este; fájó fejjel jöttem haza egy lelkes tömegeből, mely szinte-szinte engem is szuggerált; vér nem folyt ezen a napon, és minden szebb volt annál, amit vártam. Én mégis vért láttam és nagy aggodalom szorított el” – emlékezik Babits pár hónappal később, az 1919 nyarán írt *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című tanulmányában.

Lásd Sipos 2003. 84.; [*Az Antikrisztust kelni láttuk őt...*]: **Budapest, 1919. március–április**; Babits Mihály és az „ellenkultúra” képviselői a Tanácsköztársaságban https://btk.ppke.hu/uploads/articles/115865/.../367_374_Sipos_Lajos.pdf; Nyugat 1919. II. november, 14–15. sz. 922.; Kosztolányinét idézi Szegedy-Maszák Mihály <http://www.kalligram.eu/Kalligram/Archivum/2010/XIX.-evf.-2010.-aprilis-Celine/Verzo-Magyarország>

Lásd még *A forradalmi kormányzótanács jegyzőkönyvei 1919*. Szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta Imre Magda és Szücs László. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1986. (A Magyar Országos Levéltár kiadványai II. Forráskiadványok 3. Sorozat-főszerkesztő Varga János. Magyar Minisztertanácsi Jegyzőkönyvek 1867–1919. Sorozatszerkesztő Koroknai Ákos. XIII.)

Budapest színházaiban a műsorterv szerint zajlanak az előadások, miközben a politikában megtörténik a hatalomátvétel. Az Állami Operaházban a *Denevér* [Johann Strauss] második felvonásának fináléjához érkeznek, amikor zajos fiatalokból álló csoportok rohannak végig a sötét nézőtéren a zenekari árokig, s harsányan tudtul adják, hogy létrejött a szovjetköztársaság. A döböntözés közönség tódulni kezd a ruhatárak felé, Kornay Rezső operaénekes menti meg a helyzetet: fölkapcsolatja a nézőtéri csillárokat, s a rivaldához lépve röviden ismerteti a hatalomátvétel lényegét. Az előadást félbeszakító fiatalok torkuk szakadtából kiabálják: Éljen a szovjet köztársaság! Ijedtében a közönség is velük éljenez. A zenekar nagy hangerővel játszani kezdi a *Marseillaise*-t; rögtönzése eloszlatja a pánikot és az előadás zavartalanul folytatódik. (Az esti órákban Budapest utcáin a proletárdiktatúra kikiáltását lövöldözve, énekelve, éljenezve ünnepeik a katonák és a munkástömegek, a polgárság azonban megrémül.)

Lásd http://www.valtozast.hu/web/index.php?option=com_content&task=view&id=70&Itemid=36

1919. március 21.

Babits Angyal id. Babits Mihálynéval közösen írt levelében igazgatónője, Kovácsné nevében kéri Dienes Valériaék címét (Kovács László gyászjelentésére nem adtak választ, így azt gondolja, talán meg sem kapták), aggodalmaskodik bátyja egyetemi tanári kinevezésének elmaradása miatt; javasolja, Babits siettesse Kunfit, nehogy egy esetleges kormányválság lehetetlenné tegye a szép tervet. Híreket várnak tőle; olvasták, hogy több tanítógyűlésen vett részt: „elképzjük, hogy sok a dolgod, de azért mégis nagyon jólesne ha néha írnál hogylétedről”. Remélik, hogy Húsvétra hazautazik. Babits Istvánról nem tudnak semmit, s éppen előző nap olvasták, hogy Leopold Lajos lemondott a Vöröskereszt kormánybiztosságáról. Kéri, Babits ennek ellenére keresse meg a módját, hogy öccse sorsáról érdeklődjön.

Lásd OSZK Fond III/35/98.; Sipos 1976. 51., 65.; Téglás 1996. 338–339., 527. (136. tétel); Sipos 2011. 297–298., 763–765. (2467. levél), 440., 445.

Budapest, 1919. március 21-ét követő napok

„Néhány nap múlva a szél-sárkány költőt [Balázs Béla] és a gombolyag filozófust [Lukács György] fölvitte a szél a Hatalom polcára. Csináltak ekkor egy lojális gesztust, s engem, akit előbb már sok lelkes kívánság és jóakarató buzgalom az Ifjúság mesterévé jelölt – fölültettek a Vörös Katedrára. Nekik vált dicsőségükre, nem nekem” – emlékezik Babits egyetemi tanári kinevezésére a világirodalmi és a modern magyar irodalmi tanszékre a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című, 1919 nyarán papírra vetett írásában.

Lásd Nyugat 1919. II. november, 14–15. sz. 921.; Rába 1983. 317.

Az újpesti gimnázium önképzőkörét a kommün idején Babitsról nevezi el a gimnázium ifjúsága, melyről a proletárdiktatúra bukása után a gimnázium értesítője így vélekedik: „A propaganda szolgálatába állította a diktatúra az önképzőkört is. Lekerült a zászlajáról Mátyás király neve, és Babits Mihály önképzőkör lett. Kommunista eszmék hirdetése, kommunista versek szavalása volt állandóan az ülések műsorán [...] a pályaműveket is Marx, Ady, Babits érdemeinek méltatására tűzte ki a vezető tanár.”

Lásd idézi Éder 1966. 138.

Budapest, 1919. március 21. után

A Kommunisták Magyarországi Pártja derékhadát azok az Oroszországból visszatért hadifoglyok alkotják, akik ott ismerkednek meg a bolsevik forradalom módszereivel. Jobbára fiatalok kerülnek be a végrehajtó hatalom csúcsán álló Forradalmi Kormányzótanácsba: zömük negyvenéves sincs, Szamuely Tibor vagy Rákosi Mátyás pedig még a harmincat sem tölti be. A baloldali szociáldemokratákból és kommunistákból álló kormány, amely Károlyi Mihályt kész helyzet elé állítva március 21-én elveszi tőle a hatalmat, részben a szervezett munkásmozgalomból jön.

A budapesti utca légköre, a leszerelt katonák tömege és a városi munkásság egy részének hangulata emeli a kommunistákat a magasba – a *Vörös Újság* emelkedő példányszáma ellenére – ami növekvő olvasótáborra utal – a kommunisták a hatalomátvétel időpontjában nincsenek többen harmincezernél. Mindazonáltal nem tömegtámogatás nélkül működnek, a baloldaliak szűk körén kívül is szereznek híveket; bizonyíték erre a Vörös Hadsereg vezetésében, majd később a Horthy-korszakban is szerepet vállaló katonatisztek csatlakozása – Werth Henriktől Sztójay Döméig. Az antant néhány megfigyelője szerint is Magyarországon valami más történik: a bolsevizmust a magyarok területi veszteségek felett érzett elkeseredése is táplálja.

Lázás és véres időszak kezdődik Magyarországon. A nyelv erőszakosságát (a *Vörös Újság* címlapján egyre-másra tűnnek fel *Parancs* címet viselő kiáltványok, Lukács György szívesen beszél a „terrortól mint jogforrásról”), s a leszámolás hangsúlyozását, a kegyetlenség szükségességét („Kegyetlennek kell lenni” – írja Révai József), a forradalmi törvényszék és bitó fenyegetését hozza a közéletbe. A társadalom átalakításának jegyében nemcsak a gyárakat vagy a földeket veszik „köztulajdonba”, hanem a lakásokat, a boltokat és a bankokat is. Az agresszió nem marad meg a szavak szintjén: a „kizsákmányolókat” és „elnyomókat” kirekesztik a szavazati jogból (a „pokolba a csuhásokkal” jelszóval nem szavazhatnak „kereskedők, lelkészek, szerzetesek, elmebetegek”). A Kommün 133 napja alatt Magyarországon a forradalmi bíróságok vagy a központi hatalom rendőralakulatai 590 embert végeznek ki. Az erőszak elburjánzására részben magyarázat a háború, de a kormány ösztönzése is. A vérengzéseket jobbra kovácssegédekből, pincérekéből, vasöntőkből verbuvált Lenin-fiúk, illetve vörösörök követik el, a parancsokat azonban sokszor értelmiségiek adják ki. Az 1919-es terror a rendszer szerves része, ahogyan Jászi Oszkár mondja a fiatal Kolnai Aurélnak, a későbbi neves morál- és politikafilozófusnak: „Visszatérés a középkorhoz [...] az individuum felszámolása, az erőszakkal kikényszerített hit.”

Lásd Ablonczy Balázs, <http://hetivalasz.hu/kultura/a-jellem-kalandorai-21851/>

Miután telefonon hiába keresi Babitsot, Csinszka levélkártyáján pár sorban beszámol arról, hogy az események fölszabadítják, boldoggá és bizóvá teszik [akárcsak a kortársak többségét, akik a kommün kikiáltásának első pillanatainak eufóriájában osztoznak]. Úgy véli, nincs mit féltennie, csak a terhektől szabadulhat meg; „Szeretném, ha közös volna ez az érzésünk” – fonja össze minden szavával a maga és Babits sorsát.

Lásd OSZK Fond III/2337/25.; Nemeskéri Erika 2004. 28. (6. levél); Sipos 2011. 299., 765–766. (2468. levél)

Budapest, 1919. március 22.

A közoktatásügyi államtitkár, Gönczi Jenő megbízásából dr. Denhoff fogalmazó nyomtatott fejléces levélpapíron küld levelet/levélüzenetet Babitsnak, melyben fölhívja, jelenjen meg a Közoktatásügyi Minisztériumban az államtitkár hivatalos

helyiségében aznap (!) este 7 órakor a közoktatásügyi népbiztosnak [Kunfi Zsigmondnak] és helyettesének [Lukács Györgynek] vezetésével tartandó értekezleten.

A meghívó bizonyára a színházak államosításával kapcsolatos megbeszélésre szól, melyen eldöntik, hogy csak klasszikus vagy forradalmi darabok maradhatnak műsoron, s fölkérik Babitsot, Barta Lajost, Bíró Lajost, Gábor Andort, Molnár Ferencet, Móriczot és Karinthyt, hogy a színházi előadások előtt röviden emlékezzenek meg az országban zajló társadalmi változásról.

Lásd OSZK Fond III/1563/14.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 245.; József Farkas 1967. 701. (381. tétel), 1079.; Sipos 1976. 71.; Téglás 1979. 17–18.; Téglás 1996. 339–340. (137. tétel); Sipos 2011. 300., 767–768. (2470. levél), 441., 442.; Világ 1919. márc. 23.

A református *Lelkészegegyesület* névtelen glosszairója Babitsnak *Az igazi haza* című írásában megfogalmazott elképzelését, haza-fogalmát „zöldtudományú emberek”-től származó „maszlag”-nak minősíti.

Lásd Lelkészegegyesület 1919. márc. 22. 103.; Téglás 1996. 341–342., 527. (139. tétel); Jankovics József, Irodalomtörténeti Közlemények 2001. 1–2. sz. 183–187.; Sipos 2011. 440.

Budapest, 1919. március 22–23.– április 2.–május 10.

A kommün másnapján, 22-én szombaton az Otthon Körben létrejön az Írói Tanács Osvát Ernő elnökletével, tagokká választják többek között Kassák Lajost, Révész Bélát és Bíró Lajost, következő nap, március 23-án pedig Molnár Ferencet, Karinthy Frigyeset, Heltai Jenőt, Móricz Zsigmondot és Babitsot is. Ez az Írói Tanács a magja a később a Közoktatásügyi Népbizottság által kinevezett Írói Direktóriumnak, amelynek létrehozása már az irodalmi élet szorosabb ellenőrzését és irányítását jelzi. A szervezet feladata „az írók anyagi érdekeinek védelme”, valamint azon könyvek kiadása, amelyeket az Írói Választmány erre érdemesnek ítél. Megalakul az ideiglenes Írói Direktórium mellett működő úgynevezett Kataszteri Bizottság is; öt tagja közé, Barta Lajos, Fülep Lajos, Halasi Andor és Osvát Ernő mellé Babitsot is beválasztják. A bizottság – amelyet Kassák Lajos emlékezete szerint önjelölt alkotók, „gerinctelen stréberek és szemérmes érdeklődők zaklatnak” – az írók által kitöltött ívek alapján, gazdasági ügyeik rendezésére gyűjti kataszterbe a neveket, hogy megállapíthatóvá váljék, kik részesülhetnek állami támogatásban. A munka május 10-re fejeződik be.

Lásd Pesti Napló 1919. márc. 25.; Az Újság 1919. márc. 25. 71. sz. 10.; (*m. s.*) Márai Sándor, Vörös Lobogó 1919. márc. 28. 13. sz.; [Márai Sándor], Magyarország 1919. ápr. 3.; József Farkas 1967. 25–26., (14. tétel), 915., 1118–1123., 84. (51. tétel), 929., 918–919. (22. tétel jegyzete), 1119–1120. (480. tétel jegyzetében); Sipos 1976. 73–74. és 34. lábjegyzet; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 373–374.

Lásd még *Budapest, 1919. április 10.*; *Budapest, 1919. május 11.*; *Budapest, 1919. május 31.*; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... [www. filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...](http://www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...)

Budapest, 1919. március 24–25.

A Közoktatási Népbiztosság rendeletet ad ki, mely szerint a pesti egyetem bölcsészettudományi karán több professzort (Ballagi Aladár történeoszt, Heinlein István ókortörténeoszt, Négyesy Lászlót, a nevezetes *Stílusgyakorlatok* kedvelt tanárát, Pauler Ákost) „további intézkedésig” eltilt az oktatástól, a vizsgáztatástól, s egyidejűleg 11 új tanárt – köztük Babitsot, Fülep Lajost –, valamint 34 megbízott előadót felkér oktatónak.

Lásd József Farkas 1967. 930–931. (53. tétel jegyzetében); Sipos 1976. 62.; Rába 1983. 317.; Sipos 2003. 85.; Sipos 2011. 444.

Lásd még **1918. november 5. és november 17.; 1919. január 26.;** Sipos 2003. 210.

Budapest, 1919. március 26. szerda (?)

Babits magázó hangvételű pár sort küld Csinszkanak: csak hosszú levéllel tudná megválaszolni neki mindazt, amit szeretne, de vendége van, és „mindjárt menni kell a színházba, szavalni a forradalmi népnek”.

[„A tanácsköztársaság megbízásából ezentúl a színházakban, a felvonások között írók tartanak előadásokat a forradalom mivoltáról, a kulturális átalakulásról (...). *holnap, kedden* (!) Babits Mihály...” – adja hírül a *Pesti Napló* március 25-én, kedden! A *Színházi Élet* április 13–19-i száma „lengyelke”, Lengyel István újságíró bökversét, a *Színházi versikéket* közli, melynek egyik strófája így szól: „Szakíts / Kis időt már ma, / S hallgasd meg az Operába, / Milyen nagy művésznő Babits.”]

Lásd gépiratmásolatát: MTAK Ms 10/105.; Téglás 1979. 117–118. (1. levél); Nemeskéri Erika 2004. 31. (8. levél – 1919. március 21. után); Sipos 2011. 303–304., 771. (2475. levél – 1919. március vége)

Lásd még *Pesti Napló* 1919. márc. 25.; Mácza János, Vörös Lobogó 1919. márc. 28. 13. sz. 11–12.; József Farkas 1967. 25–26., 915. (14. tétel), 969. (131. tétel jegyzetében); *Népszava* 1919. márc. 27. 73. sz. 8.; József Farkas 1967. 29. (17. tétel); utal rá Rába 1981. 558.; Téglás 1996. 528. (140. tétel jegyzetében)

1919. március 27. csütörtök

Id. Babitsné írja fiának: Kiss Pista expressz tudósította, miszerint hír van Pistáról egy tanár feleségének írt kártyáján – kéri, Babits tudassa velük, vajon igazán „Pistikánk keze vonása e?”. Aggódik fiáért, hiszen egy lap már megint hosszasan bántja [talán a *Lelkészegyesület* március 22-i írására utal], nem is tudta végigolvasni. Félt, hogy a változó események kifárasztják Babitsot. Érdeklődik, Angyal levelét megkapta-e. Húsvétra hazavárják. Megismétli kérését: Babits nézzen utána, Pista honnan írt, hol van most; s küldje el Dienesék címét.

Lásd OSZK Fond III/179/198.; Sipos 2011. 300–301., 768. (2471. levél)

Budapest, 1919. március 30. vasárnap

Az írók és hírlapírók Otthon-Körében délután megemlékezést tartanak Ady Endréről. Somlay Artúr Ady-verseket szaval, Molnár Ferenc beszédet mond, Babits

„mélyenjáró” tanulmányt olvas föl Ady költészetéről [mely nem sokkal későbbi egyetemi Ady-szemináriumának gondolatait is jelzi]: magyarságáról, dacos büszkeségéről, tragikumáról, költői egyéniségének zordonságáról is szólva kijelenti: „Ady élete nem kettétört oszlop, hanem diadalmasan befejezett élet”, s bár most leginkább a forradalom költőjét látják benne, őt nem kívülről jövő eszmék fütöttek, a maga lelkének mélységeiből merített.

Lásd Hétfői Újság 1919. márc. 31. 1. sz. 3. (Somlay *Károlyt* ír); Magyar Hírlap 1919. ápr. 1. 76. sz. 5.; Népszava 1919. ápr. 1. 77. sz. 10.; József Farkas 1967. 57. (39. tétel) 924.; Sipos 1976. 71–72. és 30–31. lábjegyzet; Téglás 1979. 18.

Budapest, 1919. március vége

Csinszka már bizalmas, tegező hangvételű levelében közli, hogy aznap valószínűleg nem tud elmenni Babitshez. Szeretne „valami tervet elgondolni az Ady kötetet illetően”. Ha kedden délután Babitsnak nincs ideje, akkor szombatig nem találkozhatnak. „És most szeretnék valami igazat, meleget és jót adni neked, a két hideg kezedbe. *Magamat*. Nagyon, nagyon szeretlek. Bennem vagy és velem vagy, túl szeszélyeken, hiúságon, kis bántásokon és kis kedveskedéseken” – írja az összetartozás vágyának egyre leplezetlenebb vallomását.

Lásd OSZK Fond III/2337/41.; Nemeskéri Erika 2004. 29–30. (7. levél – 1919. március vége, április eleje); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 26., 340. 22. lábjegyzet; Sipos 2011. 302–303., 770–771. (2474. levél)

Budapest, 1919. március vége–április eleje

Babits Szombatfalvi Györgynek [a Közoktatásügyi Népbiztosság IX. (közoktatásügyi) főosztálya pedagógiai előadójának] figyelmébe ajánlja Komjáthy Aladárt, akit az „Egyetemi Könyvtár bizalmi férfiai” felszólítottak, hogy vállaljon tisztésget a könyvtárnál, s már ennek érdekében kérvény terjesztettek fel a népbiztossághoz. Komjáthy számára szívbaja miatt a könyvtári állás alkalmasabb lenne, mint a tanári. Babits hivatkozik tanár és tanítvány viszonyából kifejlődött barátságukra, és kijelenti: „jobban merek felelni érte, mint magamért”, s tehetségéért és lelkiismeretességért jóáll. (Az ebben az időben valószínűleg fontos mondat sem hiányzik a támogatási kérelemből: „Régi, jóval a forradalom előtről datálódó kommunista meggyőződéséről minden ismerőse tud.”)

Lásd MTAK Ms 4744/129.; fénymásolata OSZK Fond III/2369/1.; Sipos 2011. 306–307., 773–774. (2479. levél)

Budapest, 1919. március

Előszót (5–6.) ír Babits Fodor Dezső *Élet előtt* című, az Anonymus nyomda kiadásában megjelentetett első verseskönyvéhez, melyet a szerző a címlap belső oldalán neki ajánl: „Babits Mihálynak avval a szeretettel, amivel megszorította a fáradt s búsan vonagló jobbkezemet.” „Mindig nagy örömöm telt a *fiatal írók* első könyveiben. [...] van valami az első könyvekben, amit a későbbiekben már nem találha-

tunk: valami a bimbó szépségéből, a lehetőségek varázsából, a fiatalság lendületéből, az indulás gyönyörűségéből. És még valami: a céloknek, a világnézetnek teljes, rokonszenves magassága, igazi idealizmus [...]. A fiatalság szent komolysága ellentéte a cinikus és léha vénségnek” – vezeti be a „halk és szelíd hangú” költő verseit Babits előszava.

Lásd Az Újság 1919. máj. 10. 110. sz. 7.; Kozocsa, Irodalomtörténet 1946. 1–2. sz. 70–72.

Lásd még Fodor Dezsőre: *Budapest, 1919. július 9. előtt és július 9.; 1919. július 20.; 1919. augusztus 2.; Budapest, 1919. augusztus 30.; 1919. szeptember 26.*

Pohánka Gizella, Gizke Babitsnak írt levelében aggódva érdeklődik, vajon egykori vőlegénye, Kiss Pista Pesten van-e, mert az aznapi *Népszavában* a halálra ítélt tisztek között egy ilyen nevű is szerepel. Kéri, Babits senkinek se említse, hogy „ragaszkodó szíve” még mindig nem tudja feledni a rettenetes csalódást okozó vőlegényt, s válaszát a házmesterhez adja be, ő majd érte küldi azt a leányt, aki a levelét most Babitshoz viszi.

Lásd OSZK Fond III/1729/106.; Sipos 2011. 304–305., 772. (2477. levél)

Budapest, 1919. március–április

A kommün első hónapjaiban marad töredékben Babits [*Az Antikrisztust kelni láttuk őt...*] kezdetű verse. Egyes emlékezők a „lelkes együttérzésről” tanúskodó verset a kommunista forradalom első napjaira kelteznek. (Aláírás nélküli, ceruzairású fogalmazványának verzóján elhalványult, olvashatatlan töredékek, alattuk: „Erzsébet [fejére?] lehetőleg elszakítva.” A jobb oldalon ugyancsak elhalványult szövegek és: „353”, [„a vihar lakója” (?)])

„Az első két versszak Babits addigi nézeteit összegezi az intellektuellek felelősségéről a háború előkészítésében. A 6. és 7. sor egyenesen »a veszedelmes világnézet« tömör összefoglalása. A 3. versszak viszont Lenin a magyar nemzethez intézett 1919. április 5-i, vagy május 13-i szövegének, vagy június 5-én a magyar munkássághoz küldött hosszú üzenetének versbe foglalt parafrázisa” – véli Gál István.

„»Babits Mihály ismeretlen verse a Tanácsköztársaság utolsó [sic] napjaiból« címmel a *Szabad Nép* augusztus 5-i számában Tolnai Gábor *Az Antikrisztust kelni láttuk őt...* kezdetű verset publikálta, amelyet Balia [Belia] György fedezett fel.” – „Szeretnék mennél kevesebbet tudni és látni a világból. Ma úgyis eleget láttam a Babits-verssel kapcsolatban. Utolsó hetek...? Sokkal inkább 1919 első hónapjai! [...] Én le vagyok sújtva. Az a Babits-közlemény a legrosszabbakat ígéri!” – írja Szabó Lőrinc 1956. augusztus 6-án – bizonyára az ekkori politikai helyzet riadalmában – Ábrahámhegyről feleségének, Mikes Klárának.

„*Az Antikrisztust kelni láttuk őt / és vizek fölött a parázna nőt, / a királyokkal szajhálkodni, míg / lent fulladoztak hajszolt népeik. // Szívünkben most egy vádló hang süvölt: / Mi fontuk a korbácsot, mely gyötört, / mi öntöttük az ágyút, mely megölt – / Silány rabszolgák! Mért tűrt meg a föld? // Két nép vagyunk ma, muszka*

*és magyar, / ki több szegyenben élni nem akar / és inkább szenved, inkább belehal,
/ de ember lesz és újra fiatal! // Magyarok! A kor nagy dologra hí, / mi vagyunk az
idők póstásai, / mi küldjük szét a vörös levelet, / melynek pecsétjei vérző szivek. //
S sokan remegnek, ha a posta jön, / de még többeknek lesz ez szent öröm, / hogy
nem volt annyi vér és annyi könny / hiába, mert már a nagy óra jön.”*

Lásd OSZK Fond III/1562/12.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 249.; Gál István, Filológiai Közöny 1967. júl.–dec. 3–4. sz. 365. és 28. lábjegyzet (1919. ápr.–jún. körül); József Farkas, Irodalmi és Nyelvi Közlemények 1968. 1. sz. 11.; Kardos Pál 1972. 245., 255.; Sipos 1976. 60–62. és 4–5. lábjegyzet; Gál István, Tiszatáj 1979. március, 3. sz. 73. (a Tanácsköztársaság „első napjaiban írt fontos mű”); Rába 1981. 558.; BMÖV 1982. 583.; Téglás 1996. 342–343. (1919. március); Kelevéz 2008. 172–173. és 15. lábjegyzet; Sipos 2011. 441.; Levelek (1951–1957) – == DIA Mű ==
dia.pool.pim.hu/html/muvek/SZABOL/szabol01654a/.../szabol01662.ht...

Lásd még *Lenin Magyarországról*. II., átdolgozott kiadás. Budapest, 1965. 73–112., 100., 101–108.

Vö. Tolnai Gábor, Szabad Nép 1956. aug. 5. 217. sz. 4. (1919 utolsó heteire datálja a verset)

Budapest, 1919. április 1. előtt

Szabó Dezső Babitsnak írt soraiban érdeklődik, hogy ha a művészet szabadságáról írott, sürgős, igen aktuális cikkét másnap beküldi, megjelenhet-e a „mostani számban”.

Lásd OSZK Fond III/1162/2.; közli Gál István, Jelenkor 1970. 2. sz. 154.; Gál István 1973. 125.; Sipos 2011. 301., 769. (2472. levél)

Vö. Sipos 2011. 769. (az 1919. április 1-jei megjelenés ismeretében túl szorosnak tűnik a keltezetlen levél 1919. március 28-ra datálása)

Az egész emberért című cikkét küldi, s „betű változtatás nélküli” megjelentetését kéri Szabó Dezső. Tréfás fenyegetéssel zárja Babitsnak írt sorait: „Terror: ha most nem közlöd, halálos, engesztelhetetlen, vörös ellenséged leszek.” [Az írást a *Nyugat* április 1-jei számában teszik közzé.]

Lásd OSZK Fond III/1162/4.; közli Gál István, Jelenkor 1970. 2. sz. 154.; Sipos 2011. 301–302., 769–770. (2473. levél), 441–442.

Vö. Sipos 2011. 769. (a jelzet – OSZK Fond III/1162/3. és a kézirat-katalógus-hivatkozás – melyek egy másik levélre vonatkoznak – bizonyára elírás; helyes tételszám: 9747.; a keltezetlen levél 1919. március 29-re datálása túl közelinek tűnik a folyóirat április 1-jei megjelenéséhez)

Budapest, 1919. április 1. kedd

Mint ajándékozható könyvet hirdetik Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* és *Irodalmi problémák* kötetét.

Fölsorolják a Kaffka Margit síremlékére hirdetett gyűjtés addigi adakozóit, köztük Babits 50 korona felajánlását.

A *Nyugat* utolsó lapján először jelenik meg Ignotus helyett Babits neve mint szerkesztésért felelős személy (1920. január 1-jéig). Segédszerkesztő (eddig ilyen poszt nem szerepelt, Babits választja maga mellé): Földi Mihály, kiadótulajdonosok Ignotus és Fenyő Miksa. Szerkesztőségi órák: kedd, csütörtök, szombat du. ½ 5-től 6-ig (VI. Vilmos császár-út 51. III. emelet).

Lásd *Nyugat* 1919. I. ápr. 1. 7. sz. számozatlan előlapok; 512. (kolofon); Gellért 1962. 145.

„Dienes Pál dr., politikai biztos” – a régi barát, akit ugyancsak egyetemi tanárrá neveznek ki – megbeszélésre hívja a pesti bölcsészkar újonnan megbízandó előadóit, köztük Babitsot, Laczkó Gézárt és Révay Józsefet (aki *Pályám emlékezete* című kéziratos önéletírásában említi, hogy ekkor ismerkedik meg Babitscsal).

Lásd Révay Ágnes, *Irodalomtörténet* 1971. 2. sz. 398.; Sipos 1976. 65.; Sipos 2003. 85–86.; Tóttós 2003. 27.; Sipos 2011. 446.

Budapest, 1919. április 1. után

Április elseje után néhány nappal az új egyetemi előadók kijelölik előadásaikat és szemináriumait is. Babits *Az irodalom elmélete* címmel főkéllégiumot (heti 4 óra) és Ady verseivel foglalkozó stílusgyakorlatot (heti 2 óra) hirdet meg. Békei Irén indexe szerint Babits előadása Négyesy *A magyar irodalom története* című kollégiumát váltja föl, az Ady-szeminárium pedig egy stílusgyakorlatot.

Az Ady-szeminárium iránti óriási érdeklődésre tekintettel Babits húszról ötvenre, majd százra emeli a fölvehető hallgatók számát, akiket a jelentkezők közül Szabó Lőrinc válogat ki. Nemcsak irodalmárok jelennek meg, s a nagy tolongás miatt végül csak azokat engedik be, akik az órát az indexükbe fölvehetik. A hallgatók kockás papírra írt kis igazolványt kapnak Szabó Lőrinc írásával és Babits aláírásával (többek között Ekler József vagy Kardos Pál Ady-szemináriumi látogatójegyének tanúsága szerint, melyen a Budapesti Kir. Tudomány Egyetem Modern Philologiai Seminarium körbélyegzője áll). A szeminárium jegyzetei 1919. június 15-én megjelennek a *Vasárnapi Újságban* (Jaulusz Ilonka gyorsíró jegyzetei nyomán rekonstruálhatók az Ady-szeminárium tézisei; bevezető előadásának kulcsszavai: „Ady forradalmisága a faj mélyeiből felhozott dac”; Ady „mindent önmagából fakaszt”).

Lásd Sipos 1976. 65–69.; Révay Ágnes, *Irodalomtörténet* 1971. 2. sz. 398.; *Érlelő diákévek* 1979. 149–150.; Kovalovszky 1987. 590. (1919. tavasz); Sipos 2003. 86–87.; Jankovics 2005. 643., 798.; Buda 2005. 545. 1. jegyzet (312. levél); Ekler József látogatójegye: OSZK Analekta 11.358.; Ungvári, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1959. 2. sz. 245–246.; Téglás 1979. 18.

„Babits úr heti 2 órán tart Ady-szemináriumot. Ezt [Dienes?] Kató, kivel ott találkozott a tábla előtt Tamás [?] koll. társaságában, nagy örömmel vette tudomásul...” – adja tudtul (olvashatatlan szignójú) levélüzenetében Szabó Lőrincnek egyik egyetemi társa (esetleg barátja?).

Lásd MTAK Kézirattár; *Érlelő diákévek* 1979. 149–150., 328.

Lásd még ***Budapest, 1919. április 12. szombat***

1919. április 2.

Békássy Istvánné Bezerédy Emma levelében a kis-sennyei kastély üdülő/pihenőteleppé alakításának tervét tárja Babits elé. Szellemi munkások számára itt könyvtárt, kultúrházat, előadásokat stb. szeretne szervezni és Jani révén [Békássy Ferenc testvére, aki Angliában alapít családot] az angol–magyar kapcsolatok kialakításának színteréül is szánja. Mindezt a Vörösmarty Akadémia égisze alatt kívánja megvalósítani. Kéri Babitsot, hogy a következő héten szakítson időt megbeszélésre Schöpflinnel, mert pár napot Pesten szándékozik tölteni.

(A levélre Babits ceruzával rájegyzi a címet: „Kis Sennye u p Rum”. [u. p. = utolsó posta; a régi Magyarország postahálózatának fontos tartozéka, a kisebb és nehezen megközelíthető, postahivatal nélküli települések számára egy közelebbi falut vagy várost „utolsó postának” neveznek ki, ahol a posta nélküli település lakói küldeményeik feladását intézhetik és ahová érkező leveleikért, pénzükéért, csomagjukért kell menniük].)

Lásd OSZK Fond III/255/10.; Sipos 2011. 307–309., 774–775. (2480. levél), 472.; utal rá Majoros/Tompa 2012. 218.

Komjáthy Aladár Babits nevében küldött levelét megkapva Stefan I. Klein Davos-Platzból küldi sorait: az ezer koronát Sas Lászlónak adta át, mert sem posta, sem bank útján nem lehet pénzt küldeni. A tintafoltok miatt töredékes sorok szerint a szerződést majd ajánlott levélben juttatja el, valamint az ezer márka előleget is. Sajnálja, hogy a kért novellákat nem kapta meg, pedig minél több német nyelvű írással kellene reklámot csinálni a regénynek. Két antológiába (*Das junge Ungarn*: tíz író 3-3 novellájával; *Ungarisches Novellenbuch* tíz író egy-egy hosszú elbeszéléssel, melybe a *Mythologiát* szánja) szeretné Babits néhány novelláját fölvenni. Kéri továbbá összes forradalmi írását és előadásait, s hogy írjon *A gólyakalifa* angol fordítása ügyében is.

Lásd OSZK Fond III/735/252.; Sipos 2011. 309–310., 776. (2481. levél)

Budapest, 1919. április 3.

Az írók a szovjet köztársaságban hírcikke beszámol az írók gyűléséről, s arról, hogy Babits a kataszteri bizottság tagja lett.

Lásd Világ 1919. ápr. 3. 79. sz. 5.; Téglás 1996. 343–344., 528. (141. tétel)

Vö. Sipos 2011. 443. (a *Világ* tudósítását április 4-re datálja)

1919. április 4.

Stefan I. Klein Davos-Platzból küldött újabb levelezőlapján sürgeti Babitsot, küldje el neki postafordultával novelláit, forradalmi cikkeit, előadásait, s ha lehet, új regényét [*Timár Virgil fia?*] – mindent, ami német, angol vagy francia fordítás szempontjából szóba kerülhet. Érdeklődik, hová tegye az esetleges honoráriumokat

(bankba, vagy küldje haza). Hálás lenne, ha Babits a fiatal, tehetséges írók figyelmét fölhívná rá mint fordítóra.

Lásd OSZK Fond III/735/3/b; Sipos 2011. 310–311., 777. (2482. levél)

Budapest, 1919. április 4.

Süle Dániel házfelügyelő és Kováts Gyula írnak alá igazolást arról, hogy Babits Mihály évek óta a VIII. kerületi Reviczky utca 7. szám alatti ház lakója.

Lásd OSZK Fond III/1617/8.

Riedl Frigyes Babitsnak küldött levelében Dóczy Jenőnek a *Nyugat* Ady-émlékszámában megjelent Ady-cikkéhez Gyulai Pál kapcsán fűz néhány észrevételt: vitatja, hogy Gyulai ellensége lett volna a képzeletnek, úgy véli, csupán a szertelen képzelettől idegenkedett.

Lásd OSZK Fond III/1077/1.; Sipos 2011. 311–312., 777–778. (2483. levél)

Vö. Sipos 2011. 777. (a jelzet [III/1077/2.] és a kézirat-katalógus tételszáma [9405. 9404. helyett] egy 1912-es levélé)

1919. április 5.

Stefan I. Klein Davos-Platzból küldött pár sorban immár harmadjára sürgeti Babitsot, küldje mielőbb a novellákat és mindent, ami fordítás szempontjából tekintetbe jöhet – forradalmi, dramaturgiai, drámai munkákat is.

Lásd OSZK Fond III/735/4.; Sipos 2011. 312–313., 778. (2484. levél)

Budapest, 1919. április 8. kedd és utána

Először találkozik Babits az egyetemi hallgatókkal „a bölcsészeti kar” Múzeum körüli épületében. Békés István visszaemlékezése híven érzékelteti a hangulatot, bár tévesen kapcsolja a „beköszöntőt” a pár nappal későbbi, április 12-i Ady-szeminariumhoz, ekkor ugyanis Babits *Az irodalom elmélete* című előadás-sorozatát kezdi el: „Babits Mihály Ady-kollégiumának [!] szenvedélyes indítása a fulladásig zsúfolt Riedl-teremben, az emlékezetes beköszöntő, amelyben a *Húsvét előtt* és a *Fortissimo* költője újonnan elfoglalt tanári katedráján meghajtotta a tudomány zászlaját a forradalom vörös lobogója előtt...” [Az idézet pontosításra szorul: „Mielőtt ezeknek az elmélkedéseknek a sorozatát megkezdéném, úgy érzem, hogy nem szabad elmulasztani, hogy mi, akik az emberi szellem alkotásairól szóló tudományt akarjuk ezeken az órákon kritikailag fölvonalmazni, meg ne hajtsuk a *tudomány komoly zászlaját az új szellem vörös lobogója előtt.*” – Kiemelés RJ] Nem szólítja a hallgatókat elvtársaknak, egyetlen alkalommal, ezen a megnyitó előadáson tesz kivételt, amint erre a *Diák Kultúrában* 1919. október 20-án megjelent, dr. Szabó Tivadarnak adott interjúban emlékezik: „Amikor első órám azt mondtam, hogy a »tudomány zászlaját meghajtom a forradalom lobogója előtt« – ami akkor a hallgatóságban nagy lelkesedést keltett –, evvel természetesen az októberi forrada-

lomra gondoltam. [...] Hogy ezt a mondatot nem úgy értettem, mintha a forradalomnak, politikának bármely szerepet akarnék adni a tudományban, azt azonnal, még azon az órán hangsúlyoztam. Úgy is értette mindenki; és nem is lepett meg senkit ez a kifejezés; mert mindenki tudta, hogy a forradalomnak, mely megszabadított a háborútól, híve vagyok. [...] Nem vagyok elvtársa akárkinek. De azokat a lelkes ifjakat, akik éppen azért, hogy erre az előadásomra összegyűltek, megmutatták, hogy ideáljai nem állnak távol az enyémtől, mert nem állnak távol az Ady magyar ideáljaitól: örömmel és méltán neveztem elvtársaknak.”

Kardos Pál – akkor elsőéves hallgató – hasonlóképpen idézi föl a bevezető előadást, s hozzáteszi: „...kit is választhatott volna hallgatói több száz főnyi seregéből bizalmasának mást, mint azt az elsőéves fiút, akinek költői kísérleteit, próbálkozó Baudelaire-fordításait akkor már szigorú szemmel, de biztató mosollyal olvasta? Tudni kell, hogy akkor, azelőtt és azután még sokáig, híre sem volt a bölcsészkaron tanársegédnek, adjunktusnak. A professzornak – mai nyelven szólva – társadalmi munkában segített egy-egy kiválóbb vagy törekvőbb hallgató. Babitsnak Szabó Lőrinc.” (Ezt támasztja alá Czeizler [Richárd] ekkortájt Babitsnak írott pár sora is, melyben tudatja, hogy a másnapi megbeszélésre jelentkezők névsorát eddig nem lehetett „egybeállítani”, ezért Szabó Lőrinc kiírta, hogy „Babits Tanár Úr” a másnapi megbeszélést „jövő szombatra” halasztja.) Békés István emlékei szerint az „irodalmárok” némi irigységgel tekintenek Szabó Lőrincre, „Babits meghitt famulusára”.

Az első előadást követően Babits hétfőtől csütörtökig, változó napokon 12 és 13 óra között tartja irodalomelméleti előadásait (április 8., 9., 14–15–16., 22., 24., 28–29–30., május 5–6–7–8., 12., 14–15., 19–20–21–22.).

Az előadás-sorozat több, a hallgatók által készített lejegyzésből rekonstruálható. Az akkor harmadéves Eötvös-kollégista Borotvás Nagy Sándor Kálmán jegyzetét Barta János az Eötvös-Collegiumban másodéves hallgató korában („ún. család-apámtól”), magától Nagy Sándor Kálmántól kapja meg. (A 120 oldalas kivonatból, mely kihagyásai, kuszasága és olykor pongyola stílusa miatt nehezen értelmezhető, Barta János készít 15 lapos közölhető dokumentumot.) Fábry Zoltán egyetemi hallgatóként szintén lelkesen rögzíti Babitsnak *Az irodalom elmélete* címen tartott előadásait: jegyzetei a teljes kurzus előadásait tartalmazzák.

„Babits Mihály előadásai az egyetemen olyan széles látókörűek voltak, hogy azt bármily jól ismerem, a világ minden kincséért meg nem próbálnám egy levélben visszaadni akármilyen szerény céllal is [...] szó volt és elröpült, a fejekben és a jegyzetekben pedig csak hozzá hasonló valami ragadt meg [...] valami rendkívüli nagyszabású igazság [valamely Babits-elmélet] bukkant föl akkor napvilágra. Persze ez csak a Kommün szabad napjaiban eshetett meg...” – írja Juhász Géznak 1919 novemberében Szabó Lőrinc, akinek a Gabelsberger–Markovits-féle gyorsíró lejegyzése egyetlen kivétellel valamennyi irodalomelméleti előadást tartalmazza: elsőként az 1919. május 19–20–21–22-i előadások gyorsíró lejegyzését megőrző füzeté kerül elő, amelyet dr. Gergely Pál fejt meg, a május 7–8–12–14–15-i előadások – egy másik füzetbe lejegyzett – szövegét Schelken Pálma fejt meg, a harmadik füzetet Szabó Lőrinc testvéreinek, Szabó Zoltánnak a hagyatéka őrzi

meg, ennek szövegét Lipa Tímea fejti meg – ebben az utóbbi füzetben időrendi sorrendben követi egymást 33 előadás, melyek között tizenkét Babits-előadás szerepel, az irodalomelméletiek közül az április 8. és május 7. között elhangzottak közül tíz található meg. [Az előadások címe Szabó Lőrinc nyomán: bevezető előadások: *Az irodalmi normák természete, Az irodalmi művek osztályozása, A nemzeti szempont, A műfaji szempont*; majd *Az egyéniség, Műfaji szempont, Eredmény, A változás oka, A miliő, Világnézet.*] (Király György egy 1920-ban írott levele arról tanúskodik, hogy tervezik Babits teljes előadásanyagának kiadását.)

A híres XI-es tanteremben tartott Babits-órákon még az ablakpárkányon és a dobogó szélén is ülnek a hallgatók; az érdeklődés továbbra sem csökken, mert Babits mint előadó fölülmúlja a költő iránti várakozást: szakít a Beöthy Zsolt-féle irodalomfelfogással, szakít a hagyománnyal és a szövegközpontú olvasatot vallja és tanítja, s a francia irodalomtudós, Fernand Baldensperger *La littérature: creation, succès, durée* (E. Flammarion, 1913) című művét választja vezérfonalul. Babits előadásainak népszerűségére jellemző: fejtegetése „annyira újszerű és érdekes”, s oly áhítattal hallgatják, hogy időként „megáll a toll” a hallgatók kezében, s „elfelejtkeznek a jegyzetelésről is”. (Az ugyancsak az órákat látogató Basch Lóránt talán „tévedő emlékezete” szerint Babits a világirodalomról is előad. „...hallgatója voltam az egyetemen, ahol a kommün zűrzavaros napjaiban különös pátoszával az irodalom tudományáról beszélt, az európai irodalomtudomány legfrissebb neveit emlegetve” – emlékezik Sárközi György 1941-ben.)

Lásd Diák Kultúra 1919. okt. 20. 2. sz. 8–9.; Babits előadásjegyzeteire: **1919 tavaszán, május; 1919. június 15.**; Sárközi György, *Babits Emlékkönyv* 1941. 219.; Szabó Lőrinc levele: Juhász Gézáné/Lévay Botond 1987. 27–28., 29. (13. levél); Békés István, *Népszabadság* 1959. márc. 25.; Nagy Sándor jegyzetét közli: Barta János, *Irodalomtörténet* 1961. 1. sz. 42–58., 223.; Basch, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1966. 5–6. sz. 646.; Kabdebó Lóránt, *Napjaink* 1966. okt. 1. 10. sz. 4.; Pók 1970. 212.; Révay Ágnes, *Irodalomtörténet* 1971. 2. sz. 398.; Kardos Pál 1972. 241–242.; Sipos 1976. 65–69.; *Érlelő diákévek* 1979. 124., 171., 326. (MTAK Ms 4676/33. – 1919. május 7., 8., 12., 13., 14., 15. az előadásokról Szabó Lőrinc gyorsírásos szövege); Rába 1981. 558.; Turczel Lajos, *Irodalmi Szemle* 1983. november, 9. sz. 781.; Rába 1983. 317.; Téglás 1987. 49–50., 223.; Gál István 1975. 18.; Sipos 2003. 86., 98., 210.; Fábry Zoltán jegyzeteit közli József Farkas 1967. 834–904. (494. tétel), 1145–1147.; valamint Babits Mihály: *Az irodalom elmélete*. Szerkesztette Téglás János, a bevezetőt írta Gál István. Budapest, 1978; Belia 1978. I. 553–645.; Lipa Tímea 2014. 193–290. (Függelék); Szabó Lőrinc gyorsírásos jegyzeteit az 1919. május 19–20–21–22-én elhangzott előadásokról (MTAK Ms 4699/77.) közli Gál István, *Tiszatáj* 1975. 3. sz. 52–68.; közli Kelevéz (Kelevéz/Sárdy Jánosné) 1983. 241–271.; Szabó Lőrinc valamennyi gyorsírásos jegyzetét közli Lipa Tímea 2014; Téglás 1996. 533. (162. tétel jegyzetében); *A magyar irodalom története III.* (Szegedy-Maszáék) 2007. 252.; Nédli/Pienták/Sipos (Lippa [!]) Tímea) 2008. 254–263.

Lásd még Czeizler Richárd Babitsnak írott levelét: OSZK Fond III/2405.; Adyra: Babits, *Nyugat* 1909. I. jún. 1. 10–11. sz. 565–568.; Király György levelét: OSZK Fond III/728/3.; Keresztury 1970. 409.; Csizsár–Vendel–Mohay 1991. 47. (10. levél jegyzete); Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 372–373.; Hibsches/Pienták (Pienták) 2009. 485.; Tompa Zsófia, *Irodalomismeret* 2011. 4. sz. 106. és 24., 26. lábjegyzet; Sipos 2011. 446–449.

Vö. Sipos 1976. 65. és 14. lábjegyzet (egyik hallgatónő – bizonyára Csoma Mária – levelei nyomán úgy véli: „A hallgatókkal először április 8-án találkozott, ettől kezdve *mindig szombat*on

és hétfőn tanított” – lásd az előadások változó napjaira **Budapest, 1919. április 8. kedd és utána**); Gál István 2003. 236. („Április 4-én *Az irodalom elmélete* című nagy előadását kezdte meg...”)

Babits *Az irodalom elmélete* kollégiumot két gondolatkörbe fogja össze: először az irodalomtudomány jellegét és módszereit veszi számba, majd az irodalomelmélet kérdéseit tárgyalja: elébb az irodalom osztályozásáról és tagolásáról, ennek mozgatóerőiről, az élethez és élményhez való kapcsolatáról, a művészi eszközökről, az irodalmi hagyományról és a hatásról, végül pedig irodalom és társadalom, valamint irodalom és erkölcs viszonyáról beszél.

Az első előadásban a tudományos gondolkodásmód fiatal, forradalmi szellemében igéri vizsgálat tárgyává tenni az irodalmat, amely nem a múlt, nem történeti tudomány lesz. A tudomány szó kétféle értelme – a tudás és az elmélet – az irodalomra is érvényes, mely szerint „az egyik a tények tudománya, a másik a viszonyoké, az egyik az irodalom története, a másik az irodalom elmélete, az előbbi ténytudomány, a másik *viszonytudomány*, amely bizonyos értelemben filozófiai, fizikai időtlenségű és így ítélő viszonyt állapít meg (s éppen ez különbözteti meg az irodalomtörténettől) [kiemelés RJ]”. Sorolja azokat a „viszonyokat” – az irodalom viszonya miliójéhez és a kollektív lélekhez, minden más emberi tevékenységhez és alkotáshoz, az irodalmi mű viszonya az író élményeihez, az irodalmi művek és irodalmak egymáshoz való viszonyának, a sikernek, a hatásnak törvényei stb. –, melyek az irodalom elméletének kérdései lehetnek. „...ha az irodalomelmületről akarunk mélyen gondolkozni, ha meg akarjuk érteni, nem annyira az irodalomról értekező könyveket kell olvasni, hanem magát az irodalmat. Tehát inkább költészetet és filozófiát kell olvasni, mint egy tudóst” – jelenti ki. Hangsúlyozza, hogy nem tartalmi (nem az irodalom által feldolgozott élet tartalma szerinti), hanem formai szempontok vezetnek az irodalom vizsgálatánál, „maga az irodalom mint formajelenség, az őt alakító alakokkal és viszonyával a tartalomhoz”.

Lásd Lipa Tímea 2014. 36–39.

Lásd még Fábry Zoltán jegyzetét közli József Farkas 1967. 834–904. (494. tétel)

Budapest, 1919. április 8. után

Földi Mihály, a *Nyugat* Babits választotta segédszerkesztője levelében beszámol arról, hogy Páll Rózsa járt nála, elhozta verseit és kéri, hogy a mellékelt engedélyt aláírva, járuljon hozzá, hogy az egyetem hospitáló hallgatójaként látogathassa Babits szemináriumát. Tudatja, hogy Kürti Pál visszavárja novelláit, és ő meg a Pikler nevű fiú – aki a *Tanulók és Tanárok* című érdekes cikket írta – szeretné tudni Babits véleményét. Várja Babits kéziratát, közli, hét íven fog a *Nyugat* megjelenni, s hogy a korrektúrát majd küldi.

Lásd OSZK Fond III/460/14.; Sipos 2011. 313., 779. (2485. levél), 448.

Vö. Sipos 2011. 313., 779. (a szövegközlésben „hét ív”, a jegyzetben már csak „két ív” szerepel)

Budapest, 1919. április 9. szerda

Babits 12 és 13 óra között tartja irodalomelméleti előadását az egyetemen. „Komoly, sok, nehéz és száraz tudományt” ígér előadásában, s hangsúlyozza, hogy az irodalmat formai szempontból vizsgálja. Úgy véli, „az író legmagasabb feladata, hogy egyéni, a maga egyszer előforduló lélekállapotát teljesen és feltétel nélkül átadja és közölje”. Ez az *expresszió*, s pontossága különbözteti meg az irodalmat minden más tevékenységtől. Míg a tudós az objektív vonásokat keresi, az író lelki élményét, a csak benne élő, nem objektív módon adja át.

Lásd Lipa Tímea 2014. 42–46.

Budapest, 1919. április 10.

Paulay Erzsí levélkártyáján érdeklődik, nem tartaná-e Babits helyesnek, hogy „tavalyi előadásukat” a munkások számára megismételjék. Úgy véli, nagy kultúr-munkát végeznének vele.

Lásd OSZK Fond III/999.; Téglás 1981. 143–144., 210. (39. levél); Téglás, Dunatáj 1983. 3. sz. 67.; Sipos 2011. 314., 780. (2487. levél), 464.

Megjelenik Babits fordításában, *Római elégia* címmel Johann Wolfgang Goethe *Römische Elegien* ciklusának 5. darabja.

Lásd Április 1919. ápr. 10. 6.

Írók az új társadalomban címmel az Írói Direktórium mellé kirendelt kataszteri bizottság fölhívása jelenik meg: a Budapesten lakó írókat, költőket, műfordítókat, kritikusokat fölszólítják, hogy az Otthon Írók és Hírlapírók körében (VIII. Esterházy [ma Pollack Mihály tér, Puskin és Ötpacsirta] utca 4.) és az Írói Direktórium helyiségében (V. Szemere utca 6.) a 9 pontból álló írói törzslapokat április 11–15. között vegyék át, és kitöltve 5 napon belül a Direktóriumnak szolgáltatassák vissza „az írók gazdasági ügyeinek” rendezése céljából.

Lásd Népszava 1919. ápr. 10.; József Farkas 1967. 929–930. (51. tétel jegyzetében); Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 373–374.

Budapest, 1919. április 10. csütörtök után (?)

A bizonyára április 10-én csütörtökön Budapestre érkező Békássy Istvánné Bezerédy Emma néhány sorban jelzi, örülne, ha Babits [következő] csütörtök estig mégis elvinné Schöpfunghoz az Astoriába. Várja értesítését.

Lásd OSZK Fond III/255/51.; Sipos 2011. 320., 787. (2497. levél – 1919. április első fele)

Lásd még **1919. április 2.**

Budapest, 1919. április 11. és április 11. után

Ifj. Gaál Mózes aláírásával *Az én újságom* fejléces levélpapírján körlevelet (?) küldenek Babitsnak is az ifjúsági és gyermeklapok ügyében. [Gaál a 9–14 éves korcsoport lapjának szerkesztője.] Bármilyen kéziratot örömmel fogadnak, és segítségét kérik.

Csinszka ifj. Gaál Mózes levelének hátoldalára írja Babitsnak: „Itt jártam – ha a héten van egy délutánod – üzend meg.”

Lásd OSZK Fond III/475/1.; Téglás 1996. 346., 529. (144. tétel); Sipos 2011. 315., 781. (2488. levél), 443.; Nemeskéri Erika 2004. 32. (9. levél); Sipos 2011. 316., 782–783. (2490. levél)

Talán Csinszka fenti soraira válaszolja Babits: „Kedden délután ha csak teheted gyere fel okvetlen! 4 órától kezdve itthon leszek és várlak. – Sajnálom, hogy ma nem lehet.”

Lásd gépiratmásolatát: MTAK K 10/114.; Téglás 1979. 136. (9. levél); Nemeskéri Erika 2004. 33. (10. levél); Sipos 2011. 316–317., 783. (2491. levél)

„Nagyon szeretlek és ezért nagyon kell vigyázz magadra. Jobb ha holnap dél előtt látlak, nekem mindegy és ha tehetem úgy 7 óra körül lehet hogy fölszaladok és megcsókolom a kezedet drága Mis. Királyfi, – oly gyönyörű, hogy vagy nekem. Újság semmi – ami lényeges. Ölel nagyon Tied Csinszka.” (A verzón Török Sophie datálása.)

Lásd OSZK Fond III/2337/22.; *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 343–344.; Sipos 2003. 88.; Nemeskéri Erika 2004. 34. (11. levél); Sipos 2011. 317., 783–784. (2492. levél); Babits „szerelmes” barátságára Csinszkával: Kovalovszky 1987. 655.

Babitsot Csinszka levele, s hogy gondol rá, megindítja. „Mindenben a tökéletes züllés felé megy nálam a dolog [...] s amellet itt a nyakamon is vannak emberek, idegenek, néznek és izgatnak mindenféle ostobasággal” – panaszolja. Ígéri, Feketével megüzeni, mikor megy fel hozzá. „Bocsáss meg a te rossz Mihályodnak” – az eddigiéknél már sokkal bensőségesebb aláírással.

Lásd gépiratmásolatát: MTAK; Téglás 1979. 137–138. (10. levél); Nemeskéri Erika 2004. 35. (12. levél); Sipos 2011. 317., 785. (2493. levél)

Vö. Sipos 2011. 785. (megismétli az előző, 11. levélre vonatkozó Nemeskéri-hivatkozást)

1919. április 12.

Stefan I. Klein Davos-Platzból írt levelezőlapján közli Babitscsal: aznap kapta meg a kefelevonatot, ha semmi nem jön közbe, május elején jelenik meg *A gólyakalifa* német kiadása, körülbelül 400 oldalon. Várja azokat a címeket, ahová a kiadó tiszteletpéldányt küldjön. Értesítést kér, vajon Babits megkapta-e az ezer koronát. Érdeklődik, lefordíthatná-e a *Mythologia* című novellát, s jelzi, hogy a többi novella még mindig nem jutott el hozzá.

Lásd OSZK Fond III/735/247.; Sipos 2011. 318., 785–786. (2494. levél)

Lásd még *Der Storchkalif: 1919. október 4. előtt, október 4. és utána; Mythologia: 1920. november 15. előtt és november 15.*

Budapest, 1919. április 12. szombat

A Közoktatásügyi Népbiztosság Tudományos és Népszerű Propaganda Csoportjának vezetője, Varjas [Sándor filozófusprofesszor], nyomtatott fejléces levélpapíron a Népbiztosság megbízásából kéri, hogy „Babits Mihály elvtárs”, a levél vétele után, „lehetőleg azonnal Eszterházy utca 30. szám alatti hivatalában keresse fel a tudományos és népszerű kiadványok ügyének megbeszélése és szervezési feladatok vállalása” tárgyában.

Lásd OSZK Fond III/1563/16.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 245.; József Farkas 1967. 724. (410. tétel), 1086.; Téglás 1996. 345. (143. tétel); Sipos 2011. 315–316., 781–782. (2489. levél), 443.

Vö. Téglás 1996. 345.; Sipos 2011. 781. (1919. április 11-re datálják)

Első Ady-szemináriumára Babits Csinszkával együtt érkezik (aki rendre részt vesz az órákon). A visszaemlékezések szerint a diákok utat nyitnak az érkezőknek és Babits néma csendben vonul fel a katedrára.

A szemináriumot – melyet szombati napokon este 6 és 7 között tart – először a hallgatók egy szűkebb köre önálló munkáinak, dolgozataik felolvasásának és megvitatásának szánja. Amikor az érdeklődés ostromának nem tud ellenállni, s 100 hallgató fölvételét engedélyezi, maga tart előadást Adyról, s a hallgatók dolgozatainak fölolvására alig jut idő – végére jár a félév. (Szabó Lőrinc harmadik – harminchárom egyetemi előadás gyorsírásos jegyzetét tartalmazó – füzeté az első két Ady-szemináriumon elhangzottakat is rögzíti.)

Babits „satnya, epigon-irodalomnak” nevezi a századelő költészetét, hangoztatja Ady egyedülvalóságát, „a kiválasztott ember rettenetes magányosság”-át. Ebből származtatja alapérzését, a dacot, éppen úgy, ahogyan 1909-es Ady-cikkében már leírta: „E sajtóságos léleknek egyik fővonása valami dac.” Első előadása elején, merthogy Ady költészetének megítélésében félreértelmezéseket észlel, az újraolvasás fontosságát hangsúlyozza. Kritikával illeti az Adyról kialakított téves képzeteket, mondván, nem ismerjük őt, ha „édes szavú, szerelmi dalokat daloló költőt” vagy „az érdekes, nagy zseniális fiatalembert [...] forradalmárt” látjuk benne. Akárcsak irodalomelméleti előadásaiban, Ady kapcsán is hangsúlyozza az életrajznak mint külső életnek jelentéktelen voltát: „...ő nagyon mélyről vált költészetté, oly mélyről, amibe a külső események már oly kevés hatást tesznek...” Különös hangsúlyt fektet Babits az Ady-kötetek egységének, ciklusokra felosztásának jelzésére, melyek elrendezésében tudatosságot vél felfedezni: „minden ciklusnak a címe az egyik versnek a címe, ami a ciklusban előfordul...” Végül Ady–Dante párhuzammal zárja előadását: „Dantéban tűnhet fel [...] költeménye 3 részre oszlik, mind 33 énekből áll [...]. Egészen sejtelmesen hat rám, hogy éppen Adyban hasonló dolgo-

kat találunk [...] az ő összes verscíme és a ciklusoknak a címe sok [...] könyvének címe 3 szóból áll...”

Lásd Téglás 1979. 24.; Nédli/Pienták/Sipos (Lippa [!] Tímea) 2008. 254–260.

Lásd még Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsza*. 2009. 26.

1919. április 12. után–június végéig

Babits – félve az elköteleződéstől (vagy az esetleges fertőzéstől), s talán Ady „átkától”: „Átkozott legyen az, / Aki helyemre áll majd, / Ínyére méreg hulljon, / Két szeme megvakuljon. // Álljon el a szíve, / Süketen tétovázzon / S ha tud majd aszszonyt lenni, / Ne tudja megölelni.” (*Aki helyemre áll*) – nem siet hivatalosan összekötni életét Ady özvegyével. A szálló hírek szerint Csinszka egy erdélyi napilapba beleteszi a hírt kettejük házasságáról, abban a hiú reményben, hogy ezt a helyzetet csak egy valóságos esküvővel lehet megoldani.

Lásd Téglás 1979. 7–8., 25., 38–39.; Sipos 2003. 88.

Lásd még cáfolatát: **1920. április 8.**

„Kedves jó Mihály Borzasztóan fáradt, levert és munkaképtelen vagyok...” – írja Csinszka hektikusan hullámzó kedélyű sorait Babitsnak –, s panaszosan rója föl, hogy írása hetekig hever olvasatlanul Babits asztalán, aki meg sem látja. „Nem hiszem hogy el tudok menni mai Ady-előadásodra. Egyedül semmi esetre. Esetleg ha akarod és jobban leszek 5 óra után elmegyek érted. *Akarod?*” – táncol vissza. Még egy újabb szemrehányás: „kezd nagyon közömbös lenni rád nézve, látsz-e vagy sem”. Majd kéri, Babits a könyveit addig ne bontsa meg, amíg nem beszélnek – bizonyára a hatalmas könyvtár rendezésére utalva. Végül mégiscsak följánlja, hogy elmegy az Ady-szemináriumra és utána együtt lehetnek „talán és bizonyos kikötések mellett”! Erre kér választ, s jelzi, hogy ¼ 6 felé Babitsnál lesz.

Lásd OSZK Fond III/2337/12.; Nemeskéri Erika 2004. 36–37. (13. levél – 1919. április közepe); Sipos 2011. 321–322., 788. (2498. levél – 1919. április közepe), 448.

Babits második Ady-szemináriumán azokról a versekről beszél, melyek megmutathatják, honnan táplálkozott Ady szelleme egészen fiatal korában. Úgy véli, Ady nem korától kapta azt, amit kapott; az erkölcsi hűség, ami a zsenit jellemzi, hűség önmagához, „legmélyebb gyermekkorától nem akar elszakadni [...] a fajt is érzi önmagában, mindezekhez hű, mert ezekből nőtt ki. Így Ady egészen és teljesen magyar és egészen a magyarságból nő ki”. Az ő múzsája saját legmélyebb énje, az élete, a teste volt, amely egész öröklöttségét, az ő egész fajtát hozta, „a teste adta meg a dacot is”. Versei „minden valami benne történő dolognak szimbolikus jelkép kirajzolása”, Babits szerint nincs költő, akiben olyan kevés külső világ volna, mint Adyban. Szerelmi költészetében is mindig önmagával vívódik, Léda is mint benne élő, s nem mint kívülről látott nőalak jelenik meg. Még a dacot is, amellyel környezete támad ellene, önmaga, magyarságának, fájának mélységéből merítette; az a

dac, ami benne élt, „magyar dac, magyar vonás, rokon a régi magyarok dacos lelkületével”. A bátorság, a dac útja Adyé; „magyar dac, ami elszakadni akar, ki akarja irtani magából azt, ami legmélyebben ő”. Babits szerint ez a mélyből és önmagából kinövő dac a forradalmi csíra Adyban és mindvégig az marad. Ez a dac viszi Párizsba, s kényszeríti dekadens versek írására. S végül a dac találja meg „azokat a fegyvereket, amivel legérzékenyebben támad önmaga, önmaga faja és környezete ellen, érzékenyebben, mintha a dekadens fegyverével támadna, mert azok a fegyverek az ő fegyverei [...] és olyan érzékenyen ütnek, minthogy minden fegyver érzékenyen üt, ami a testvére, ami önmagunké”.

Lásd Nédli/Pienták/Sipos (Lippa [!] Tímea) 2008. 260–263.

Babits megnyugtatósnak szánt sorokat küld Csinszkanak: előző este Schöpflinékkel találkozott, s hallva, hogy aznap meglátogatják, ő is ajánlkozott, hogy felnéz hozzá; „talán Schöpflinék mellett nem leszek terhedre” – teszi hozzá némi álságos visszafogottsággal. „Ha elviseled előadásom unalmát [...] – nagyon jól esne ha megint együtt mehetnénk mint multkor [...] jöjj lehetőleg 5 órakor, ne később” – játszik tovább kissé gyerekes módon. Majd a kötöttségektől megszabadulni, szeretetre vágyó férfi intelmeivel folytatja: „...ne csinálj magadnak bolondos rossz hangulatokat és önkínzásokat [...]; én szeretnék melletted lenni [...] én vagyok a legszomorubb, amiért az én zavart és sokféle elvont életemből csak morzsákat tudok neked adni. Mikor jön már egy kis szabadság mindkettőnknek – ebből a világból?”

Lásd gépiratmásolatát: MTAK K 10/112.; Téglás 1979. 119–120. (2. levél); Nemeskéri Erika 2004. 38. (14. levél – 1919. április második fele); Sipos 2011. 328., 795–796. (2505. levél – 1919. április második fele), 448.

Vö. Sipos 2011. 796. (az ekkor mindössze 9 esztendő Schöpflin *Gyulára* hivatkozás bizonyára elírás Schöpflin Aladár helyett)

1919. április 14. előtt és április 14.

A váci gimnazista Beck Gyula lelkendező levelet küld Babitsnak és Komjáthy Aladárnak, „Kedves Tanító Mestereinek” „becses soraira”: igen örül, hogy „a Keletről jött hódító bolszevizmus ledöntötte azt a válaszfalat, melyet a burzsoá társadalom emelt tanár és tanítvány között” – jelenti ki egy brosúraszöveg stílusában. Rendszeresen képzi magát az esztétikában (Péterfy Jenő, Benedetto Croce, Lukács György, Georg Cohen, Morris Brandes műveivel), s szeretné beszerezni Gyulai Pál és Arany esztétikai munkáit is.

Lásd OSZK Fond III/1895/28.; Sipos 2011. 319–320., 786–787. (2496. levél)

Budapest, 1919. április 14–15–16. hétfő–kedd–szerda

Babits 12 és 13 óra között tartja irodalomelméleti előadását az egyetemen.

Az április 14-i előadásban Baldensperger *expresszió* és *formula kifejezését* használja, azok különbözőségét, *forma* és *szándék különbségét* tárja fel. Megismétli,

amit a korábbi előadásban hangoztat: az *expresszió* öncél; semmi más, mint gyönyörködtetés. Az *expresszió* élményt ad, s átéleti a másik féllel a maga élményét. „De a cél nem ez, a cél az átélés maga. A lelki kaland. [...] Ilyen módon az irodalmat úgy látjuk, mint a belső lelki közlések, önmagunk teljes átadásának egyetlen eszközét. Mert jelezni tudjuk hangulatunkat *formulákkal* is, de teljesen átadni, közölni valakivel, hogy minket teljesen megkapjon, az csak bizonyos költői eszközökkel, *expresszióval* lehetséges.” Mindebben óriási szerepe van a gondolatnak. A lélektörténésnek *formulája* írói és gondolati *formula*. Ezért nevezi a lelkiállapotnak folyamát – amelyről az irodalom gyakran mintegy *keresztmetszeteket* ad – William James a gondolatok folyamának, ti. a gondolati élmények adnak folyamjellegű azoknak a történéseknek, amelyekben az érzelmek és az érzetek egyaránt benne vannak.

Lásd Lipa Tímea 2014. 47–54.

Az április 15-i előadáson Babits az *expresszióról*, a kifejezésről beszél, mint amelynek ismerete segíthet az irodalomtudomány módszerét és más tudományokhoz való viszonyát érzékelni. Úgy véli: „Az irodalom bizonyos szempontból, végső és legmélyebb gyökerétől nézve mindig *lira*. Amennyiben irodalom, annyiban *lira* még a *tudományos esszé*, még a *szónoki mű* is, *lira*, mert *expressziója* valami lelki átélésnek, *lira*, mert egy léleknek egy pillanata, valamilyen eszköze fejeződik ki benne...” Maga a nyers *átélés* azonban nem irodalom, „az irodalom lényege éppen az a folyam, az *expresszió* princípiuma, ami az átélt nyersanyagból irodalmi művet csinál, kiszakítja a lélekből és *objektíválja*. [...] Az *élmény* [...] *átélés*, de ez az *átélés* úgy jelenik meg, mint egy önálló világ”, mely az íróból kiszakadva írójától külön valósággá válik.

Lásd Lipa Tímea 2014. 55–60.

Következő napi, április 16-i előadásában Babits ismét hangsúlyozza: az irodalomtudomány nem az íróknak tudománya, hanem az irodalomé, amely *expressziója*, *objektívált* képe az író élményének. Ova int attól, hogy az irodalomtudományt jobban érdekelje az író életrajza, mint az író műve maga. Ha az irodalomban a lelki tartalmat, az élményt látjuk kifejezve/megjelenítve, mint az emberiség élménykincsének „*óriási dokumentumhalmazát*”, akkor az irodalomnak csak a *tartalmát* látjuk, nem *formajelenség* voltában – ennek tudománya *filológiai diszciplína*, amely még nem meríti ki az irodalom jelenségét magát, amelyben több van a pusztá *tartalomnál*. Ha az irodalmat a kifejezés formájának tekintjük, s lényegének azt tartjuk, hogy valami egyszer előfordulható, teljes, konkrét élményt fejez ki, s újítva forradalmi hatóereje a szellemi életnek – akkor „*motorikus valaminek fogjuk fel az irodalmat*”. A közlés és továbbadás lehetőségét a formai elvek, normák adják meg; csak akkor lehetséges az élményt úgy *expresszionálni*, hogy teljes élmény voltában fejeződjön ki s legyen közkinccsé, ha a kifejezést sikerül megvalósítani. Az író gazdagítja a világ szellemi életének *objektívált* képét a saját élményével,

amelyben a *normákhoz*, az esztétikai eszményhez közeledik. „Mármost az eddigi két nézőpontunk az *expresszió* lényét felbontotta: az anyag, ami *exprimáltatott*. Másodszor, magára az *exprimálás* formájára, lehet egy harmadik nézőpont, ami a két szempontot összeolvastja, s a kész művet *exprimált* tartalmi és alakí oldalával egyszerre veszi tekintetbe. Az irodalom így harmadszor megjelenhetik mint a művek összege. És így tekinti minden poétikai tudomány az irodalmat.”

Lásd Lipa Timea 2014. 61–66.

Budapest, 1919. április 16.

Mint ajándékozható könyvet hirdetik Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* és *Irodalmi problémák* című kötetét.

Felsorolják a Kaffka Margit síremlékére meghirdetett gyűjtésre érkezett adományokat, többek közt Babits 50 koronás felajánlását.

Lásd Nyugat 1919. I. ápr. 16. 8. sz. számozatlan előlapok

Megjelenik Kosztolányi Dezső ismertetése *Horvát Henrik antológiájáról (Neue ungarische Lyrik)*, amelyben Babits-versek is szerepelnek; Kosztolányi két fordítást említ cím szerint: *In Horatium, Galáns ünnepség (Rigaudon)*. Véleménye szerint vérmérsékletre és művészi gondra talán Babits áll legközelebb Horváthoz.

Lásd Nyugat 1919. I. ápr. 16. 8. sz. 559–560.; Sipos 2011. 458.

Budapest, 1919. április 18.

A Társadalomtudományok Szabad Iskolája nyomtatott fejléces levélpapírján olvashatatlan aláírással küld levelet: előadás-sorozatukat Babits *Örök béke* című előadásával kívánják megnyitni április 28-án 6–8 óra között. Kérik, csak nyomós okkal változtasson az időponton; s az előadásért 100 korona „munkabért” ajánlanak fel.

Lásd OSZK Fond III/1563/17.; Téglás 1996. 347., 529. (145. tétel); Sipos 2011. 322., 789. (2499. levél)

Lásd még *Budapest, 1919. március 18.*; *Budapest, 1919. április 28. hétfő*

Vö. Jankovics 2005. 606. („Fennmaradt egy azonos címmel [ti. *Kant és az örök béke*] tartott előadás szövegtörödéke is, amely 1919. ápr. 18-án hangzott el [!] a Társadalomtudományok Szabad Iskolájában”)

Budapest, 1919. április 19.

Balázs Béla a Közoktatásügyi Népbiztosság irodalmi programját ismerteti az Alkotó Művészek és Tudományos Kutatók Szövetsége irodalmi szakosztályának szervezésében. Babits – mint a szövetség vezetőségi tagja – valószínűleg részt vesz az előadáson: Balázs kiemeli, hogy az irodalmi élet centralizációja csupán ideiglenes – az átmeneti időszak jellege miatt, ugyanis a kezdetekkor a politikának erőteljesebb hatással kell lennie az irodalomra. Ugyanakkor hangsúlyozza, hogy a népbiztosság célja és feladata az alkotói szabadság fenntartása, ezt a szabadságot

biztosítja majd az írókból alakuló szakszervezet. Ennek összeállítása Balázs szerint nem politikai és nem is esztétikai szempontok alapján történik, csakis a tehetőség tartják szem előtt, és azt, hogy amatőr vagy nem amatőr íróról van-e szó.

Lásd József Farkas, Irodalomtörténeti Közlemények 1967. 2. sz. 206.; József Farkas 1967. 199–201. (123. tétel), 965–966., 1120. (480. tétel jegyzetében); Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

1919. április 20.

Babits Angyal és id. Babitsné küldenek hosszú közös levelet. Kiss Pista írta nekik, hogy Babits Húsvétra nem megy haza, amit gondoltak, de mégis sajnálják, mert jó lenne a „mostani sok változásról” beszélni vele. Angyal beszámol arról, hogy kétszer is jártak náluk lakás-rekvirálók, s úgy beszélnek, hogy „a szurdiki népet [a domboldalba vájt üregekben lakókat] akarják elhelyezni jobb lakásokba”, nekik csak 2 szobát hagynának, s amikor említették, hogy Pistát hazavárják a fogságból, közölték, hogy ha orosz fogoly, úgysem jön vissza. Id. Babitsné gondolt rá, hogy fölmege a húsvéti ünnepekre, hogy megbeszélhessenek mindent, ami levélben bajos lenne, de fél az utazástól. Angyal pedig a középiskolai tanítók újbóli vizsgája miatt aggódik, s inkább valami új hivatalnoki álláshoz szeretne jutni bátyja segítségével. Id. Babitsné csatlakozik Angyal kéréséhez, mondván, leánya nagyon megszenvedi a „tanítónéságot”. „Jöjj már haza hisz mily könnyű volna neked azon az autón amelyik meghordott több helyen Kunfiival hogy az haza is röpítsen...” – véli anyai tájékozatlanságában. Köszönik [Komjáthy] Aladár levelét [aki bizonyára Babits helyett számol be a családnak mindenről]. Az újságból tudják, hogy Babits már tart előadásokat az egyetemen, de a kinevezését még mindig nem olvasták. Az újságból kivágott kis hírt küldik az orosz foglyokról, s kéri, hogy a Nagykorona utca 13. szám alatti kirakatot – ahol a jegyzék olvasható – Babits vagy Aladár nézze meg.

Lásd OSZK Fond III/35/99., III/35/173.; Sipos 2011. 324–326. 790–792. (2501. levél); (dátum nélküli levélként idézi) Sipos 1976. 51. 37. lábjegyzet; a lakásjogosultságra: Vörös Újság 1919. ápr. 9.; ápr. 16.; a tanítók vizsgájára: Az Újság 1919. ápr. 17.; az orosz fogságra: Az Újság 1919. ápr. 11.

Budapest, 1919. április 21. előtt és április 21.

A Nyelvtudományi és Irodalomtörténeti Kutatók Szövetségének megalakítása céljából április 21-én délelőtt 11 órakor „a modern filológiai szeminárium tanári szobájában” tartandó előkészítő értekezletre küldik szét a meghívót az alapító tagok: Asbóth Oszkár [a szláv nyelvek professzora], Babits Mihály, Balassa József [magyar–német szakos tanár], Schmidt József [latin–görög szakos tanár] és Simonyi Zsigmond [magyar–latin–görög szakos egyetemi professzor] s. k. aláírásával.

Lásd OSZK Fond III/1563/15.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 246.; József Farkas 1967. 736. (419. tétel), 1089–1090.; Téglás 1996. 348., 530. (146. tétel); Sipos 2011. 326–327., 792–794. (2502. levél), 449.

Budapest, 1919. április 22. kedd

Babits 12 és 13 óra között tartja irodalomelméleti előadását az egyetemen.

Visszatér az *expresszió*ról – valamely lelkiállapotnak teljes és pontos kifejezéséről, átadásáról – mondottakra, amivel az irodalom elvásztható egyrészt a tudománytól, másrészt a többi művészettől, amelyek az ember szellemi életének csupán egy-egy oldalát hangsúlyozzák, míg az irodalom *teljességében* fejezi ki a lelki életet, ahogyan sem a tisztán gondolati szálakat adó tudomány, sem a gondolati szálakat háttérbe szorító művészetek nem képesek. Az irodalomtudománynak a többi tudományhoz való viszonyát vizsgálva három szempont szerint tekinti az irodalmat: 1. az irodalom mint *dokumentum* – ennek tudománya filológiai tudomány, a lélektan és a szociológia segédtudománya; 2. az irodalom, mint *kifejezés és annak formája* – ennek tudománya szociológiai tudomány; 3. végül az irodalom mint a *kész művek összessége*; majd ezeknek a szempontoknak figyelembevételével a követendő módszerekre tér át. Úgy gondolja, ha az irodalmi művet a maga teljes zártságában, szerves, egész alkotásnak tekintjük, nem alkalmazható a tisztán filológiai módszer, ám az analízis módszerét hasonlóan egyoldalúnak tartja. Fölmerül a kérdés: honnan induljon ki a vizsgálódás, a műből vagy pedig az íróból – vagyis az értéktudomány vagy a szociológiai tudomány oldaláról? „Az író, amint benne megterem a mű, kétségkívül bizonyos lélektani és szociológiai erőknél az érzelme. Másrésztől a mű a maga kész örökében kétségkívül egy egészen tudományos érték szempont szerint megítélendő alkotás, egy újonnan előállt szerves tudomány.” De egyiket sem lehet megérteni anélkül, hogy a másikra tekintettel ne lennénk. Ezért igazat ad Julius Petersennek, aki *Literaturgeschichte als Wissenschaft (Az irodalomtörténet mint tudomány)* című könyvében azt írja: kétfelől kell hozzákezdeni az irodalom tanulmányozásához, akár csak az alagút fúrásához; az íróból és a műből. A „jelentős mű” kapcsán föl hívja a figyelmet a természettudományi és a történelmi tudományok eltérő fogalomalkotására: az előbbi a közöset, a történelem és az irodalomtudomány is az egyénit keresi, nem a legtipikusabbat tekinti jelentősnek, hanem csak azt a művet, amely újat, megismételhetetlent ad. Majd hét fejezetbe csoportosítja a problémákat, jelezve, hogy a fő kérdés az: hogyan áll elő egy mű, egy irodalom, melyek a törvényei és melyek a hatásának törvényei: 1. Az irodalom felosztása; 2. az irodalom mozgatóerői, amelyek létrehozzák az irodalmi művet, vagy amelyek az irodalomban új korszakot teremthetnek; 3. az irodalmi mű viszonya ahhoz, amit kifejez, vagyis az élményhez, a lelkiállapothoz – azaz az *objektíválódás* foka, az irodalom viszonya az élethez, régi szóval az *eszményítés* problémája; 4. a kifejezés eszköze, a formák tára; 5. az irodalom, a formák továbbélése, az irodalmi hagyomány; 6. az irodalmak benyúlása az életbe, az irodalom milyen hatással van a társadalomra, milyen új szellemi áramlatokat képes létrehozni, tehát a *hatás*, a *siker* törvénye; 7. határkérdések, amelyek az irodalmat összekapcsolják az erkölcs, a szabadság, a politika nagy kérdéseivel.

Lásd Lipa Tímea 2014. 67–73.

Budapest, 1919. április 23–24.

Az Írói Direktórium Balázs Béla aláírásával küld táviratot Babitsnak, melyben tudatja, hogy az írói kataszteri bizottság [24-én] csütörtök délelőtt 11 órakor ülésezik a Szemere utca 6. szám alatt; „feltétlen és pontos megjelenését elvárjuk”.

Lásd OSZK Fond III/1563/18.; József Farkas 1967. 738. (422. tétel), 1090.; Téglás 1996. 348. (147. tétel); Sipos 2011. 327., 794. (2503. levél), 443.

Lásd még *Budapest, 1919. március 22–23.–április 2.–május 10.*; *Budapest, 1919. április 3.*; *Budapest, 1919. május 10. szombat*

Budapest, 1919. április 24. csütörtök

Babits 12 és 13 óra között tartja *Az irodalom elmélete* című előadását az egyetemen.

Az előző előadásból, az irodalomtudomány módszerének kérdését, példákkal megvilágítva ismét kiemeli, mert úgy véli, bizonyos szempontból ez a kérdés mindennek a centruma, ugyanis „az irodalom tudományának módszere két véglet között ingadozott állandóan az utolsó évszázadban: az egyik a *filologizmus*, a másik az *esztétizmus*”, Babits azonban nem kíván csatlakozni egyikhez sem, mert mindkettőt tévesnek ítéli. Majd az irodalmi művek osztályozására: a nemzeti irodalmakra, illetve az ezt mintegy keresztező műfajok szerinti felosztásra tér át. Bár ezt a csoportosítást sem tartja jónak vagy fontosnak, általánosságban mégis bemutatja elébb „az irodalom mint a nemzeti irodalmak összessége” osztályozási elképzelést, mely szerinte külsőségen, a nyelven alapul. Ugyanis sem az ókor, sem a reneszánsz hellenisztikus kora nem ismeri az irodalom nemzeti csoportosítását, merthogy a görög irodalom világirodalom, nem nemzeti, görög jellegű, hanem kozmopolita: a nyelv egy, de írói a legkülönbözőbb tájakról származnak, s az egész akkor ismert világot beborítja az akkori görög irodalom, mely mindenütt egységes. A nemzeti eltolódást tehát tisztán a nyelv hozza létre az irodalomban. A tudatos szétválás a nemzeti eszme ébredésével, 1780 körül, politikai áramlat által jön létre, így joggal merül fel a kérdés, vajon lényegi momentumnak fogható-e fel. Ugyanis bármely kor alkotása az egyéni lélekállapot *expressziója*, olyannyira az egyéniség mélyéből fakad, hogy ahhoz képest a nemzeti vonások lényegtelenek és feleslegesek, „csekély máz ahhoz az emberiséghez képest, ami bennünk él”. Babits szerint az író nem nemzetét, hanem önmagát, gyakran a nemzetétől való különbségét fejezi ki, tehát vele szemben áll, de azután hat rá, adoptálódik és nemzeti lesz. „Nem nemzet szüli az írókat, hanem az író teremti életét. *Ady* nemrég mint a leghazafiatlanabb író élt mindenki előtt, idegennek tűnt fel, de ma már nagyon sokan vannak, akik benne érzik az igazi magyarságot. Miért? A háború hatása, átalakító hatása a nemzet gondolkozását alakította, a nemzet *hozzáadysodott Adyhoz*. Tehát nem az író volt a nemzeti, hanem az élet lett hasonlónak az íróhoz.”

Lásd Lipa Tímea 2014. 74–81.; Fábry Zoltán jegyzetét közli József Farkas 1967. 834–904. (494. tétel)

Budapest, 1919. április 24. vagy július 24., vagy 1920. június 24. csütörtök

A Hellas Verlag egyik alapítója és társtulajdonosa – 1919-ben a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők folyóiratának, a *Corvinának* szerkesztője –, Kende Ferenc „kedd”-en írt soraiban közli Babitscsal, hogy „csütörtök délután e hó 24-én” eljön az erotikus antológia, az *Erato* prospektusának kéziratáért, amelyet kéri, hogy Babits ígérete szerint készítsen el.

Lásd OSZK Fond III/1585/28. K.; Téglás 2008. 8., 32.; Nédli/Pienták/Sipos (Téglás János) 2008. 316–317.

1919. április 25.

Megjelenik *Egy pogány imája* címmel Babits fordításában Charles Baudelaire *La plegaria de un pagano* című verse.

Lásd Április 1919. ápr. 25. 11.

Budapest, 1919. április 28. hétfő

Babits 12 és 13 óra között tartja irodalomelméleti előadását az egyetemen. Vajon minek az *expressziója* az irodalmi mű? – teszi föl a kérdést, majd válaszul kijelenti: amit az irodalom lényegileg kifejez, az az *egyénnek a lelke*. A *nemzeti vonás* tanulmányozása az irodalomban azt jelentené, hogy annak az *expressziója* fontos, ami az emberek nagy tömegében közös. Az irodalomban azonban annak az *expressziója* fontos, ami egyéni, teljesen új, nem közös senkiével. A nemzeti vonás bizonyos értelemben az emberre ráarakódott, felszínesebb réteget jelent azon „a mélyebb valamin”, ami az emberek legmélyebb lényegét jelenti. A nagy klasszikus irodalom nem ezt a felszínes réteget akarja *expresszionálni*, hanem le akar ásní mintegy a legmélyebb vonásokig. Az egyéni, a teljesen új jelenség az irodalomban olyasvalami, ami egyetlen korban, és egyetlen nemzetnél sem veszíti el aktualitását. Azoknak a vonásoknak a rajza azonban, amelyek csak egyetlen nemzethez tartoznak, s a társadalmi csoportosításnak esetlegességéből és a történeti fejlődésnek bizonyos hagyományából fakadnak, noha egy kor, egy nemzet számára érdekesek lehetnek, nem általános érdekű, nem világirodalmi jelenségnek tekinthetők. A világirodalom nagy alkotásai pedig csak utólag látszanak nemzetieknek; a maguk megjelenésekor teljesen egyéniék, s a nemzeti lélek alakul ki úgy, hogy azoknak a nagy egyéniségeknek a lelkét, akik benne kifejlődnek, mintegy összegyűjti, magáénak vallja. Példának többek között Adynak *Az ős Kaján* versét hozza: „amin még egészen tisztán érzem azt, hogy ez nem magyar, hanem *Ady*, de egészen biztató, hogy nemsokára a legtipikusabb magyar költeménynek fogják tekinteni, mert ez is bele fog gyúrni a magyar lélekbe s ilyen módon egyik alkotórésze lesz a nemzetnek. De lényegében és gyökerében egyetlen mű sem magyar, hanem elsősorban írójának a műve. *Az ős Kaján* tehát nem magyar, hanem *Ady-vers*.”

Babits bár kárhóztatja azt a felfogást, amely az irodalmat mint a nemzeti lélek kifejeződését vizsgálja, mindazonáltal nem tagadja, hogy „minden nagy hatású irodalmi mű, bármilyen idegen egyéniséget fejez is ki, a nemzet egységét alakítani fogja”. A tisztán irodalmi kutatást – amely a művet önmagában keresi, nem úgy,

mint később a nemzetbe beleolvadót – a nemzeti vonásra kihegyezett vizsgálódások nem vezetnek el ahhoz, ami az irodalmi műben a lényegét alkotja, ti. a teljesen *egyéni*, az író lelkiállapotának soha nem ismétlődő kifejezéséhez. „A nemzeti szempont tehát nem lehet az irodalomtudománynak első, legkiválóbb, vagyis éppen kizárólagos szempontja.”

Lásd Lipa Tímea 2014. 82–89.

Az örök béke címmel Kant-fordításáról tart előadást Babits a Társadalomtudományok Szabad Iskoláján. „... az érzelmi színezet pesszimiztikus volt; pesszimiztikus még a legnagyobb modern pacifistánál, Tolsztojnál is, aki csupán a világ útjainak teljes megtagadásában, s egy őskeresztényi vallásos megújulásban látta az emberek közötti béke lehetőségét. Jólesik e kétségbeesett modern érzéssel szembefordulni s visszatérni a Kant józan optimizmusához.”

Lásd kéziratát: OSZK Fond III/1563/37.; közli az előadás kéziratrövidékét is: Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 241.

Lásd még *Budapest, 1919. március 18.*; *Budapest, 1919. április 18.*; Népszava 1919. ápr. 27. 101. sz. 9.; Vörös Újság 1919. ápr. 27. 68. sz. 6.; Téglás 1996. 349., 530. (148. tétel)

Vö. Jankovics 2005. 606. („Fennmaradt egy azonos címmel [ti. *Kant és az örök béke*] tartott előadás szövegtöredéke is, amely 1919. ápr. 18-án [!] hangzott el a Társadalomtudományok Szabad Iskolájában”); Sipos 2011. 442–443. (úgy véli, Babits az előadást 1919. március 26-án tartja, és az előadásvázlat kapcsán tévesen az *Új racionalizmus* című előadásra igaz megállapítást teszi, ti. hogy az *A veszedelmes világnézet* gondolatmenetét követi – lásd *Budapest, 1918. március 22. és március 22–27. között*)

Budapest, 1919. április 29. kedd

Halász Gyula a Vörösmarty Akadémia értesítőjének hátoldalára írja Babitsnak szóló sorait: az április 16-i szám megjelenése után ismét aktuálisnak érzi, hogy Babits figyelmébe ajánlja kéziratát; nem akarja erőltetni a háborús napló elfogadását, csak szeretné, ha valaki elolvasná és nyilatkozna. Egy hét múlva ismét eljön, addigra döntést kér. Érdeklődik, mi történt Stein Aurél levelével. (A rektóra a *Nyugot* segédszerkesztője, Földi [Mihály] utóbb ceruzával rájegyzi: „Nem lehetne hozni ebből valamit?”)

Lásd OSZK Fond III/544.; Sipos 2011. 327–328., 794–795. (2504. levél), 457.

Lásd még Halász Gyula hadiposta rovatára a *Nyugatban*: **1915. október 27.**; Stein Aurél levelére: *Nyugot* 1919. I. máj. 1–16. 9–10. sz. 705–706.

„Sokszor ölelni látni kívánó Mihály” (!) aláírással küldi Babits sorait Csinszkanak: fájjalja, hogy egész délután elfoglalt lesz, pedig már rég nem látta. Sietve értesíti, hogy aznap délelőtt 10 és 12 között otthon van, 12-kor órát tart, vagy esetleg másnap délután 4 órától is ráér.

Lásd gépiratmásolatát MTAK K 10/117.; Téglás 1979. 132–133. (7. levél); Nemeskéri Erika 2004. 39. (15. levél – 1919. április vége); Sipos 2011. 329., 796. (2506. levél – 1919. április vége)

Vö. Sipos 2011. 467. („Babits a levelekben tartózkodik minden érzelmnyilvánítástól és minden vallomástól”)

Babits 12 és 13 óra között tartja irodalomelméleti előadását az egyetemen.

„1919. IV. 29. – Babits, elmaradtam a 29-ei előadásról” – jegyzi fel gyorsírással Szabó Lőrinc.

Lásd Lipa Timea 2014. 90.

1919. április 30.

Babits Angyal újabb levelet küld bátyjának: nem tudja, vajon az egy héttel korábbi megérkezett-e (nem veszik fel ajánlva a leveleket, sőt zárt levelet sem visz a posta, ezért öccsük egyik osztálytársával juttatja el Pestre sorait bátyjának és anyjuk levelét [Dienes] Valériának is). Úgy véelve, hogy a nagy változások ideje a legjobb alkalom rá, állhatatosan kéri újra meg újra Babits (és Dienes Valéria) segítségét, hogy a tanítónóségtől megszabadulhasson és más álláshoz jusson. Tudatja, öccsük-ről továbbra sincs hírük.

Lásd OSZK Fond III/35/100.; Sipos 2011. 329–330., 796–797. (2507. levél)

Budapest, 1919. április 30.

Babits 12 és 13 óra között tartja irodalomelméleti előadását az egyetemen.

Főlemlegeti, hogy az elmúlt néhány órán erős kritika tárgyává tette az irodalom elméletének azt a felfogását, amely a nemzetit tekinti az irodalmi csoportosítások fő, sőt egyetlen szempontjának, mondván, szándékosan kissé sokat időzött ennél a kritikánál, kihasználva a kedvező hangulati helyzetet (amelyben most az európai kultúra van), amellyel ellene mondhat egy mélyen meggyökeresedett és szinte babonásan beidegződött felfogásnak, s hogy az irodalmat megszabadítsa „a nemzeti felfogás bilincseitől”. „És talán hízelgünk magunknak avval, hogy mi voltunk az elsők egyike, akik ezt a kritikát meg mertük csinálni” – jelenti ki. Mindazonáltal nem kíván túlzásba esni, s állásfoglalása nem jelenti azt, hogy ezután ne lehetne az irodalmi kritikában nemzeti irodalomról beszélni; ellenkezőleg: a gyakorlati élet irodalomkritikája természetesen nemzeti szempontok szerint igazodik, s ő maga is elsősorban az írásműveknek azon csoportjára lesz tekintettel, amelyek a magyarokhoz állnak közel. Másrészt – a „személyes jellegű epizód” kitérőjével utalva az 1913-ban vagy 1915-ben írt *Magyar irodalom* című tanulmányára, esetleg a Társadalomtudományi Társaságban 1916 februárjában elhangzott *A magyar irodalom helye a világirodalomban* című előadására – úgy hiszi, joga volt ahhoz a kutatáshoz, vajon mit adott a magyar irodalom a világirodalomnak: kiemelte azokat a szálakat, amelyek kifelé mutatnak a magyar irodalomból, és annak egyes jelenségeit összekötik a külföldi jelenségekkel, jobban, mint más magyar jelenségekkel, s azt a tényt, amelyet kitérője érvnek tekint a kizárólagos nemzeti szempont ellen, ti. hogy azokat a változásokat, korszakokat, amelyek például a magyar irodalomtörténetben egymást követik, elsősorban nem nemzeti tényezők, hanem valamely világ-

áramlatok determinálják: például „a középkor vallásossága végigmegegy egész Európán, a reneszánsz világáramlat, ami nem speciálisan magyar jelentőségű”.

Hogy formailag is mennyire nyugati a magyar irodalom, arra a rímre, a kétség-telenül nyugati formai eszközt hozza példának, amely az ősmagyar verselésben még nem létezett. Úgy véli, a forma továbbadásánál is „nemzetről nemzetre labdázna a formai motívumokkal”: a *Homérosz*-hagyományt átveszi Milton, tőle Tasso, majd Zrínyi. A világnézeti szempont tehát sokkal több közösséget teremt író és író között, mint a nemzeti.

Ezután áttér az irodalmi jelenségek másik szokásos – műfaj szerinti – csoportosítására: a műfajok megkülönböztetésének szempontja maga is kissé ingatag, ezért „a legtagabb megkülönböztetésre rendszeren a célt szokták szempontul felvetni”. Eszerint „az írásművek lehetnek elbeszélők, megbeszélők és rábeszélők”, ezeken kívül vannak „azok az írásművek, amelyeknek semmi más céljuk nincs, mint a gyönyörködtetés: a szépirodalmi művek. Ez a felosztás a műveknek valós lényegét ad”. Így az irodalomnak, az igazi *expresszió*nak legnagyobb része csak egy osztályba tartozhat a négy közül: a gyönyörködtetést szolgáló művek csoportjába. Tehát a cél szerinti felosztást sem tartja helyesnek, de a tisztán gyönyörködtető műveknek epikai, lírai, drámai felosztása kapcsán is erős kifogásokkal él. A belső szempont, az *expresszió objektiválódásának* foka szerinti elkülönítés sem tökéletes: a legkezdetlegesebb fok, amely mind az író saját érzéseiből hasad: ez a líra. Az *objektiválódás* nagyobb foka, amikor az író élményeit sikeremberekben testesíti meg és *objektívál*, bár ő még mindig beleszól a történésekbe, a maga szemén keresztül láttat mindent: ez az epika. Az *objektiválódásnak* legmagasabb fokára emelkedő költészet lenne az, hogy az író egyáltalán nem is szól többé, csak az alakokat látjuk mozogni: ez a dráma költészete. „Ez azonban csupán elmélet, hiszen mennyi líra dráma! s mennyi dráma van, ahol látszólag a költő nem beszél” – figyelmeztet Babits, e felosztás szintén aligha kielégítő voltát jelezve.

Lásd Kabdebó Lóránt, *Napjaink* 1966. okt. 1. 10. sz. 4.; Lipa Tímea 2014. 91–99.

Szabó Lőrinc füzetében az irodalomelméleti előadás gyorsírási szövege után április 30-i keltezésű, szintén gyorsírású hirdetemény áll: [akik Babits] „Ady-szeminárium címen hirdetett előadásaira járni akarnak, jelentkezzenek pénteken, május 2-án a 15. sz. (Riedl) tanári szobában. Az előadásokat csak azok hallgathatják, akik jelentkeztek, és a saját munkájukkal a tanár úrnál, mint a közös tanulásban részt venni akarók, följegyeztettek.”

Lásd Lipa Tímea 2014. 18. 45. lábjegyzet

1919. április

Stefan I. Klein Davos-Platzból írt levelében ismét kéri, Babits küldje el mielőbb a novelláit, Kurt Wolf szeretné a *Der Jüngste Tag [A végítélet napja]* című sorozatában egy kis novelláskönyvét kiadni, úgy véli, a *Mythologia* terjedelmében és témájában is megfelelné.

Lásd OSZK Fond III/735/243.; Sipos 2011. 323., 789. (2500. levél – 1919. április 19.)

Vö. Sipos 2011. 789. (a 7638-as kézirat-katalógus tételszám téves, a helyes 7633.)

Budapest, 1919. április vége–május eleje

„Drága Mihály – kicsit megijedtem leveledtől, úgy borítékba” – írja válaszul Csinszka Babits soraira, azt híve, hogy valami bajuk van [a többes szám talán Komjáthy Aladárra utal]. Ígéri, hogy másnap délután Babitsnál lesz. Muszáj végre rajzolni kezdenie, délután pedig Osvátékhoz készül, hogy Ágit [Osvát tüdőbeteg leányát], aki fekszik, boldoggá tegye. „...ha süt a nap és Te jó vagy olyan könnyű minden / Ölel és nagyon tied Csinszka” – teszi túláradó örömmel hozzá.

Lásd OSZK Fond III/2337/16.; Nemeskéri Erika 2004. 40. (16. levél); Sipos 2011. 331., 797. (2508. levél)

Egykori tisztviselőtelepi tanítványa, az ekkor már egyetemi hallgató Czeizler Richárd küld pár sort Babitsnak, melyben közli, hogy miután a jelentkezők névsorát eddig nem lehetett összeállítani, Szabó Lőrinc kiírta, hogy a másnapi megbeszélést Babits következő szombatra halasztja.

Lásd OSZK Fond III/2405.; Sipos 2011. 331., 798–799. (2509. levél), 449.

Lásd még Czeizler Richárdra: **1916. december 21.; Budapest, 1919. május 19. hétfő**

Vö. Sipos 2011. 798. (2509. levél – Czeizler Richárd „bizonyára BM egyik egyetemi hallgató tanítványa volt”)

1919. április–június

A Szabó Lőrinc hagyatékában megőrzött ceruzairású [*Gyalog maholnap száll a múzsám...*] kezdetű Babits-töredék keletkezése. Alatta a [*Nem ismerek magamra...*] kezdetű feljegyzés és firkalások, a fólió alján „a hatás-Riedl” bizonyára *Az irodalom elmélete* című egyetemi előadáshoz fűzött megjegyzés.

Lásd MTAK Ms 4699/90.

„Kedves Mis. Nem akarom hogy hiába várjál. Nem vagyok jól...” – küld levélüzenetet Csinszka, jelzi, hogy az ügyei úgy-ahogy rendbe jöttek, s ígéri, másnap délután fölkeresi Babitsot, ha otthon van.

Lásd OSZK Fond III/2337/29.; Nemeskéri Erika 2004. 93. (45. levél – 1919); Majoros/Tompa 2012. 137., 396. (2762. levél – 1919. február–1920. augusztus vége között)

„Drága jó Mis Nem vagyok jól, ezért nem tudtam jelentkezni...” – szabadkozik Csinszka, arra kérve Babitsot, ha nincs jobb dolga, menjen azonnal s legyen nála délután.

Lásd OSZK Fond III/2337/34.; Nemeskéri Erika 2004. 95. (47. levél – 1919); Majoros/Tompa 2012. 138., 397. (2764. levél – 1919. február–1920. augusztus vége között)

„Drága Mis tegnap rémesen átfáztam némi lázam van...” – tudatja levélüzenetében Csinszka, s örülne, ha Babits délután fölnezzne hozzá.

Lásd OSZK Fond III/2337/20.; Nemeskéri Erika 2004. 94. (46. levél – 1919); Majoros/Tompa 2012. 138., 397. (2763. levél – 1919. február–1920. augusztus vége között)

„Szervus Mis. Itt jártam, de nem Nálad...” – ír levélüzenetet Csinszka Babitsnak, s mert komolyan tanulni készül, úgy véli, szombatig nemigen láthatja őt.

Lásd OSZK Fond III/2337/36.; Nemeskéri Erika 2004. 97. (49. levél – 1919); Majoros/Tompa 2012. 139., 398. (2766. levél – 1919. február–1920. augusztus vége között)

„Kedves Mis Elakartalak [!] hívni valahová. Kutyaházi – megszökött” – panaszkolja Csinszka Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/2337/40.; Nemeskéri Erika 2004. 98. (50. levél – 1919); Majoros/Tompa 2012. 139., 398–399. (2767. levél – 1919. február–1920. augusztus vége között)

„Drága jó Barátom. Rossz éjszakám volt és most még nyugtalanabb vagyok és nyomorult” – írja Csinszka Babitsnak, máskorra halasztva a megbeszélte találkozást.

Lásd OSZK Fond III/2337/31.; Nemeskéri Erika 2004. 96. (48. levél – 1919); Majoros/Tompa 2012. 138–139., 397–398. (2765. levél – 1919. február–1920. augusztus vége között)

„Látni akartalak – nem sikerült...” – hagy sietve levélüzenetet Csinszka Babitsnak a Reviczky utcában, „Tollad rémes” – teszi hozzá.

Lásd OSZK Fond III/2337/38.; Nemeskéri Erika 2004. 100. (52. levél – 1919); Majoros/Tompa 2012. 139–140., 399. (2768. levél – 1919. február–1920. augusztus vége között)

Budapest, 1919. május eleje

„Az uccádba jártam és egy pillanatra fölrohantam hozzád” – írja „kis lányod” aláírással Csinszka levélüzenetében Babitsnak –, s gondoskodón hozzáteszi: öreg és csúnya gyöngyvirágait kidobta és helyébe friss vízbe egy most kapott leányfalui növényt tett.

Lásd OSZK Fond III/2337/37.; Nemeskéri Erika 2004. 45. (19. levél); Sipos 2011. 331–332., 799. (2510. levél)

Lásd még Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 27–28.

Budapest, 1919. május 1. csütörtök

Az Ady-szoborbizottság, melynek Babits is tagja, országos Ady-napot rendez. Babits és Csinszka – talán az Ady-nap valamely rendezvényén – találkozik, amint erre Babits két nappal későbbi levelében utal: „...izgatott voltam a gondolatra, hogy csütörtökön nem valami nehezteléssel váltál el tőlem...”

Lásd az Ady-nap előzetes hírét: Déli Hírlap 1919. febr. 11. 431. sz. 6.; Babits 1919. május 3-án Csinszkanak írt levelét: MTAK K 10/113.

Budapest, 1919. május 1–16.

Az ajándékozható könyvek között hirdetik Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* és *Irodalmi problémák* című kötetét.

Fölsorolják a Kaffka Margit síremlékére adakozók nevét, köztük 50 koronás adományával Babitsot is.

Lásd Nyugat 1919. I. máj. 1–16. 9–10. sz. számozatlan előlapok

Budapest, 1919. május 2–3.

A Közoktatásügyi Népbiztosság Babits egyetemi tanári kinevezéséről szóló, géppel írt fogalmazványának I. része a kinevezett tanárt, a II. rész a bölcsészkarai dékánt illeti. A Lukács György aláírásával május 3-án kelt irat szerint „A budapesti tud. egyetem bölcsészeti karán a modern magyar irodalom és világirodalom rendes tanárává Babits Mihályt az állami alkalmazottakra nézve régebben megállapított (V. f.[izetési] o.[sztály]) illetményekkel kineveztem”. (A fogalmazványon a kinevezéseket 1-től 11-ig sorszámozzák, az 1. számú Babits kinevezése.)

Lásd OL VKM-KN–1919-5-88226.; József Farkas 1967. 750. (429. tétel), 1094–1095.; Téglás 1996. 349–350., 531. (149. tétel)

Lásd még *Budapest, 1919. május 3. és május 22.*; Tanácsköztársaság 1919. máj. 17. („egyetemi rendes tanítóvá” nevezik ki Babitsot); Barta János, Irodalomtörténet 1961. 1. sz. 43.

Budapest, 1919. (?) május 2.

Lengyel Menyhértné [a drámaíró Lengyel Menyhért felesége, Szabó Lőrinc szerint „gazdag és elegáns szépség”] levélkártya kíséretében az ínséges időkben „egy szegényes kis élelmiszerral” [! sonkával, tojással és egyebekkel] adja jelét a Babits iránt érzett „rég, nagy” tiszteletének. Utóiratként asszonyi gondoskodással hozzáteszi: „A sonka előbb megfőzendő!”

Lásd OSZK Fond III/833/1.; Sipos 2011. 332., 799–800. (2511. levél)

Vö. Sipos 2011. 799. (a jelzet – III/8333/1. – bizonyára elírás)

Budapest, 1919. május 3. szombat

„Drága jó Mihály. Nem kereslek fel ezekbe a legkeservesebb időkbe” – írja Csinszka Babitsnak. „Börtönbe vagyunk és halálra ítélve. Kun elvtárs – tegnapi beszéde – mindannyiunkat elintézett [...]. Mi van Aladárral? Ne legyen meggondolatlan és *ne siessen el* dolgokat. Testvéri szeretettel ölelem és viselem közös szegyenünket, hogy minket okos és tiszta kölyköket így be tudtak csapni ezek a zsidók, akik még csak nem is okosak” – utal vissza keserűen talán a diktatúra első napjainak bizakodó örömeire, lelkesedésére. Érdeklődik, lesz-e Ady-előadás, ha igen, érte megy Babitsért. „*A legkomolyabb éhség*” van – jelenti ki, de ha „élelmesebb burgeoisbarátaik” jóvoltából ennivalót – tojást, kenyeret, cukrot – tud beszerezni, rájuk is

gondolni fog. „...vigyázzatok – 8-kor kapuzárás és 9 után az uccán jární nem szabad” – inti Babitsot és bizonyára Komjáthy Aladárt az ostromállapotra figyelmeztetve.

[Kun Béla május 2-i, pénteki beszéde a Központi Forradalmi Munkás- és Katonatanács ülésén hangzik el. Szolnok ekkor már a románok kezén, Miskolcra is bevonulnak a csehek – a kritikus katonai helyzetben a proletárdiktatúra léte vagy bukása felett kell kimondani a döntő szót: „...odaadjuk-e Budapestet, vagy pedig küzdjünk Budapestért, küzdjön a budapesti proletariátus azért, hogy a diktatúra Budapesten megmaradjon” – teszi fel a kérdést Kun Béla. A diktatúra hatalomban lévő embereinek egy része is Kun Bélának lemondását várja, ehelyett azonban Kun Béla valótlanságokkal teli, ígéretektől hemzsegő beszédével – melyben többek között kijelenti: „Babonás hitem, hogyha a diktatúra elpusztulhat, ez csak azért történhetik meg, mert kevés vérebe került a proletariátusnak” – elindítja az „embervér-folyamot”: „A keleti hadsereg-parancsnokság feladata hadműveleti körletében a románoknak a Tiszán való átkelését megakadályozni, a cseheknek előnyomulását a Duna és Tisza között feltartóztatni és a harcvonalból jelenleg visszavont erőket mielőbb harckész állapotba helyezni, abból a célból, hogy ezekkel az erőkkel egy-egy ellentámadást intézhessen az ellenségnek ama részei ellen, amelyek a Tanácsköztársaság központját, Budapestet a leghathatósabbban veszélyeztetik...” –, és a Munkástanács fegyverbe hívja Budapest munkásságát, az ülés határozata értelmében azonnali, általános mozgósítással felérő toborzás/sorozás kezdődik a fővárosban; órákon belül új alakulatok egész sora létesül, hogy mielőbb a frontra menjen. Ezzel a sok áldozatot követelő intézkedéssel átmenetileg sikerül elhárítani Budapest megszállását.]

Lásd OSZK Fond III/2337/13.; Nemeskéri Erika 2004. 41–42. (17. levél); Sipos 2011. 332–333., 800–803. (2512. levél), 448.; Változást – 1919. május 2. péntek www.valtozast.hu/web/index.php?option...; VÖRÖS BOLDIZSÁR – Budapest Főváros Levéltára bfl.archivportal.hu/id-681-v_r_s_boldizsar_quot_sza...

Lásd még Romsics Ignác Trianon okai – Grotius www.grotius.hu/doc/pub/.../2010_122_romsics_ignac_trianon_okai.pdf

Babits „igaz érzéssel hálás Mihályod” aláírással, megnyugodva válaszol Csinszka soraira, mert félt, hogy csütörtökön esetleg megneheztelt rá, s épp azon gondolkozott, hogyan keresse föl. [Komjáthy] Aladáról nem tud semmit, másnap azonban mindenképp kimegy hozzájuk Újpestre. Aladár komolyan veszi a szív-baját, melyet az orvos ezekben a napokban állapított meg, így reméli, hogy nem lesz meggondolatlan, bár mégis lehet, hogy veszélyben van. Az élelmezés ügyében megnyugtatja Csinszkat, hogy „egy közös burzsuj barátjuktól”, Lengyel Menyhértéktől váratlanul minden jót, sonkát, tojást kapott. Az Ady-órát, hacsak nincs szünet az egyetemen, megtartja, együtt nem mehetnek, mert előtte hivatalos teendője van, de örülne, ha Csinszka eljönne; 5-től bent van az egyetemen a II. emelet 15. számú szobában (Riedl szobájában), ahol múltkor együtt voltak, s fél 6-kor kezdi az órát.

Lásd gépiratmásolatát: MTAK K 10/113.; Téglás 1979. 121–123. (3. levél); Nemeskéri Erika 2004. 43–44. (18. levél); Sipos 2011. 333–334., 804. (2513. levél)

Vö. Nemeskéri Erika 2004. 42. („Babits mindig szombaton és hétfőn tanított” – lásd az előadások változó napjaira *Budapest, 1919. április 8. kedd és utána*); Sipos 2011. 804. (a Nemeskéri Erika 2004. 13-as levélre hivatkozás bizonyára elírás)

Budapest, 1919. május 3. és május 22.

Kissé megkésve, május 3-i kelettel Lukács György népbiztos közli az egyetemen az új rendes tanárok névsorát: Babits Mihály (modern magyar irodalom és világ-irodalom), Király György (rég Magyar irodalom), Czebe Gyula (görög nyelv és irodalom), Varjas Sándor (logika és ismeretelmélet), Fülep Lajos (olasz nyelv és irodalom), Szekfű Gyula (történeti segédtudományok), Meller Simon (művészet-történet), Hevesy György (fizikai kémia), Vadász Elemér (öslénytan), Mauthner Nándor (szerves kémia), Harkányi Béla (csillagászat). A kinevezés a *Hivatalos Közlöny*ben csupán május 22-én jelenik meg.

Lásd *Hivatalos Közlöny* XXVII. 22. sz. 1919. máj. 22.; Vekerdi László, *Tiszatáj* 1995. október, 60.

1919. május 4. után

„Drága Mis. Vasárnap [május 4-én] – nem tudtam egy butaságért eljutni Hozzád. Majdnem sírtam a dühtől és a fáradságtól” – szabadkozik Csinszka Babitsnak írt soraiban, ráadásul – mert „rosszul kötötte” a központ – ötször is sikertelenül próbált telefonálni neki. Azt ajánlja, délután 3-tól fél hatig csavarogjanak egy kicsit a szép időben.

Lásd OSZK Fond III/2337/18.; Nemeskéri Erika 2004. 46. (20. levél); Sipos 2011. 334–335., 804–805. (2514. levél)

Budapest, 1919. május 5. hétfő

Babits 12 és 13 óra között tartja irodalomelméleti előadását az egyetemen. Megismétli, hogy a műfajoknak célok szerinti csoportosítása nem felel meg a tudomány szempontjának, s hogy az epika, líra és dráma hármasságába is csak látszólag erőszakolhatók könnyedén az irodalmi művek, majd azt a döntő megfigyelést teszi, miszerint: alapjában minden költemény líra, minden költemény csak a költő belső világát fejezheti ki; a költő ugyanis semmit sem adhat, ami nincs benne. „Semmit nem *exprimálhat*, amit nem élt át.” Mindegy, honnan kapja az élményt, olvasmányból-e vagy az életben látottakból – bizonyára mindkettőből! „Akár azt lehetne mondani, hogy minden műfaj tulajdonképpen líra” – jelenti ki. Minden műfaj belső világot fejez ki, ezért nem lehetséges a műfajok közötti valós megkülönböztetés. Ráadásul a műfajokban nincs állandóság; folyton változnak. A nagy íróval mindig új műfaj alakul ki. „Amint *Arany* igazi művet ír, úgy műfajt ad. A balladáái is új műfaj. Aminek mint költői elbeszélésnek semmi köze nincs a byroni elbeszélésekhez. A *Toldinak* azonban még sok köze van a *János vitéz*hez. Nem teljesen önmaga alkotta, de amikor az *Első lopást* írta, egészen új műfajt al-

kotott, olyan valamit, amit előtte senki sem írt meg.” A műfajok „felesleges szerzőszámmá válva” meg is halnak – s példának hozza: „*Aezopuzsi meséket* nem írnak az emberek, mert a mai világnak nincsenek olyan élményei, amelyeket ezekkel a szerzőszámmal ki lehet fejezni.”

Lásd Lipa Tímea 2014. 100–107.

Budapest, 1919. május 6. kedd

Babits 12 és 13 óra között tartja *Az irodalom elmélete* című előadását.

A koronként és írónként is folyton változó műfajok vizsgálata kapcsán mutatja be Ferdinand Brunetiere-nek *L'évolution des genres (A műfajok fejlődése)* című többkötetes műve bevezetésében kifejtett elméletét, mely az irodalomtörténet vezető szempontját a műfajok változásában keresi. Brunetiere szerint az irodalmi műfajok éppen olyan faji életet élnek, mint a szerves világ egyéb specialitásai: születnek, elérik virágzásuk tetőpontját, azután elöregednek, meghalnak. Az irodalomtudomány fő szempontja éppen az lenne, hogy ezeknek a fajoknak életét, átalakulásuk törvényét állapítsa meg. Annak példájára, hogy a műfajok miként változnak, hogyan halnak meg és alakulnak át, Brunetiere Francesco de Sanctis, híres olasz irodalomtörténet-író *Storia della letteratura italiana (Az olasz irodalom története)* című művének azt a fejezetét idézi, ahol a szerző az olasz eposz lassú halálát írja le, s hogy annak romjain hogyan születik meg egy egészen más műfaj, az opera (amely Itáliában még nem válik el az irodalomtól), vagy azt, ahogyan a gigászi szónoklatból egy másik, a modern líra műfaja fejlődik ki. Ez a műfaji átalakulás Brunetiere szerint hasonlatos ahhoz, ahogyan egyik állatfaj átalakul a másikba, s ezzel Darwint, a történeti kiválást, a szelekciót igazolja: a jobbak megmaradása az egyénben, egy új változatnak feltűnése az, ami tulajdonképpen a szelekciót irányítja és a faj átváltozásának az oka. Ilyenformán az egyéniség kap főszerepet. Így van ez a műfajoknál is. Brunetiere a szónoklat hanyatlásának okát is egy egyéniség feltűnésében találja meg, aki magával hozza azt a változatot, amelyre a történeti fejlődésnek szüksége van. Ez az egyéniség Rousseau, a líra ősatyja. Tehát az új változat létrejöttének okát az egyénben kell keresni; s ez az egyén a zseni. Rousseau például a magába zárt fiatalságban kínlódik, furcsa, mostoha környezetben, amelyet a valóságokban ír le; s kívülállásában szüksége van egyéniségének állandó hangoztatására. Így fejlődik ki benne a folytonos önmagából való fogalmazás, ami külsőleg még a szónoki irodalmat követi, de belülről már lírává teszi. Az egyéniségnek ez az állandó hangzása, önmagával való fogalmazása tulajdonképpen líra, és minden líra a Rousseau-féle lírának az utóda, a Rousseau-féle individualizmusnak kifejlődése. Ilyen módon születik meg a teljesen új műfaj, a modern líra, amelyet egy új egyéniség tesz lehetővé. Brunetiere szerint tehát a modern irodalomtudománynak a kategóriák és a műfajok változását, az egyéniségek hatását vagy átalakulását, a műfajok életét és halálát kell fő szempontul választania, azaz „történeti szemekkel” kell néznie a fejlődést.

Lásd Lipa Tímea 2014. 108–114.

Budapest, 1919. május 7. szerda

Babits 12 és 13 óra között tartja *Az irodalom elmélete* című előadását. „Majdnem az egész anyag nekem gyorsírásban megvan ma is, bár alig hihető, hogy közel négy évtized múltán használhatóan meg tudnám fejteni” – írja Szabó Lőrinc a *Vers és valóság*ban.

Lásd Szabó Lőrinc gyorsírástól jegyzetelt szövegét közli Kelevéz (Kelevéz/Sárdy Jánosné) 1983. 243–248.; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 315.; Fábry Zoltán jegyzetét közli József Farkas 1967. 834–904. (494. tétel); Sipos 2011. 448.

Babits visszatér az előző órán részletesen ismertetett Brunetière-elméletre, kiemeli a fejtegetéseibe illeszkedőket, különösen azt, hogy Brunetière magukból a művekből indul ki, s a műfajok fejlődését egyrészt történeti szempontból vizsgálja, másrészt figyel azokra az egyéniségekre is, akikből a művek „kisarjadtak”. A művek genezisére, a történeti és a pszichológiai, lélektani motívumokra is kiterjedő figyelem pedig megfelel Babits előzetes megállapításának, hogy tudniillik minden olyan szempont, amely tisztán a művekből indul ki, előbb-utóbb az íróhoz kell, hogy vezessen, s ez fordítva éppígy érvényes. Azt is megállapítja, hogy nem lehet stabil műfajok szerint áttekinteni az irodalmat, annak felosztása, osztályozása csak mintegy hosszmetsetben, az idő irányában történhet.

Az irodalom korszakokra bontásának kapcsán ismét hangsúlyozza, hogy az új egyéniségek spontán megjelenése az irodalomban teremti meg új korszak lehetőségét. Tehát a fő alkotóerő nem a külső viszonyokban keresendő, hanem abban a belső változásban, amely egy új egyéniségben jelenik meg. Babits azt is megfogalmazza, kit tekint zseninek: szerinte az a nagy író, aki új közléseket alkot, rámutat arra, hogy az élmények bizonyos csoportját, amelyekhez hasonlót eddig nem tudtak közölni, vagy amelyekhez hasonlóknak *exprimálására* eddig nem gondoltak, ki lehet fejezni. S amint a nagy író egy ilyen élménycsoportot felfedez, formalehetőséget, alkalmas eszközt ad a kevésbé zseniális alkotók részben hasonló élményeinek kifejezésére, éppen azáltal, hogy műfajt teremt. Így tekintve az irodalmat, a felosztás alapja csak időbeli lehet, hiszen *a priori* megállapítható műformák nincsenek, mindent csak a történeti fejlődés hoz létre. Minden új közölnivaló, új világnézet megteremti a maga új formalehetőségeit, műfaját. A műforma mindig a tartalomhoz igazodik, s a közlésnek pontosan ki kell fejeznie azt az egészen új, addig még nem volt közölnivalót.

Esztétkai, költészeti szabályok helyett, minthogy tartalmilag nem lehet kategorizálni, Babits az *expresszió* formájában, azaz abban, hogy hányféleképpen lehet valamit *exprimálni*, talál bizonyos állandó típusokat.

Az első, legtagasabb típusban az élmény kifejezhető úgy, amint van. Ez a „*könnyű irodalom*”, amely semmi mást nem akar, mint bizonyos alakokat és képeket rajzolni, úgy, ahogyan írója látta, könnyedén. Babits szerint a prózairodalomnak, a regényírásnak nagy része ilyen.

A közlés egy másik lehetséges módja, ha a költő az élményt a lelkében még egyszer átéli, a lelkében az átalakul, s a költemény tulajdonképpen nem is az élményből születik, hanem a költő lelkének az élményre való reakciójából, s mindazokból az

élményekből, amelyeket az adott élmény újraalkotása a lelkében támaszt. Így az élmény nem marad „mezítelen”, asszociációkkal, gondolatársításokkal tovább nő, mint a lavina, s a megnagyobbodott élményből teljesen átalakulva, hatalmasabb, magasabb rendű, bonyolultabb alkotás áll elő, amely nyelvében, egész külső megjelenésében is komplikáltabb lesz, és a közlést nemegyszer a metaforák és hasonlatok tömege ékesíti. „Szavak fűződnek hozzá, különböző üres szavak, amelyeket az illető élmény a lelkemben szintén felszedett, mert magához rokonnak érzett, s az így előállott költemények tömege fogja alkotni a *magas költészetet*.” Idesorolja Babits a tulajdonképpeni művészetet, amely nemcsak az *expressziót* szolgálja, hanem annak szépségét is kialakítja, mert az is a költő lelkében alakult hozzá. Tehát „magas” stílusával idetartozónak ítéli elsősorban a verses költészetet, nem nagy számban a regényeket és nagy számban a drámai műveket.

A harmadik osztályba a közlésnek azt a módját sorolja, amikor az író olyan élményét fejezi ki, amelyet benne egy *expresszió* okozott, tehát egy már létező *expresszió*nak új *expresszív* átélését, amely távol áll a költészettől, s a logika erősen működik benne – ez az irodalom a megjelent kritika. „Így a »gyalog«, a »magas« stílus és a kritika alkotják kategóriáinkat. Ezek hárman egymástól élesen megkülönböztethetők és valóban el is különülnek” – zárja előadását.

Lásd Lipa Tímea 2014. 115–123.

Egyik hallgatónője – aki utolsó, kilencedik levelében fed fel kilétét –, „A thankful disciple” [*angol* ’egy hálás tanítvány’] aláírás mögé búvó Csoma Mária elragadtatót sorokat küld Babitsnak előadásairól, s hozzáteszi: minden alkalommal erősebb a vágy benne módot találni arra, hogy beszélhessen vele. Egy sereg új érzés és gondolat támadt benne előadásai hallatán. Bevallja, eddig nemigen ismerte Babits műveit, évekkorábban látta a díszes Dante-fordítást, előző évben egy barátnője kezébe adta az *Irodalmi tanulmányokat* [*Irodalmi problémák*], hogy lássa, a magyarok is tudnak modernnek lenni. Az órára mégis bizalmatlanul ment be, de 10 perc alatt megnyerte; úgy véli, „daimonionja”, „isten sugallata” van hozzá, hogy fölismerje a zsenit. „De annyira nő vagyok, hogy a Mester személye is roppant érdekel” – vallja be, hozzátéve, hogy az ellentétek Babitsban egyszerre vonzzák és ingerlik. Külsőleg olyan aszkéta benyomását kelti, hogy szíve szerint kiküldené a rossz levegőjű szobából a szabadba. Végül megjegyzi, hogy az aznapi óra különösen tetszett; érdekesnek és eredetinek találja az irodalom, a költészet és a kritika megkülönböztetését.

Lásd OSZK Fond III/1562/5.; idézi Sipos 1976. 69.; Sipos 2011. 335–337., 805–806. (2515. levél), 447.

Th. d. [thankful disciple] aláírással Csoma Mária újabb levelet küld Babitsnak, mondván, Mihály-nap van [Babits azonban szeptember 29-én tartja névünnepe], szeretett volna egy szál virágot küldeni, de meggondolta magát: „attól irtózom legjobban, hogy az ömlengető bakfisokhoz talál számítani engem is”. Nem azért hat rá s érdeklő Babits, mert költő és a *Nyugat* szerkesztője, „hanem mert olyan

okos, olyan modern, olyan internationalis, olyan sokoldalú, szóval olyan »uomo generale« [olasz 'egyetemes ember'], és mert minden szava visszhangra talál bennem". Az aznapi órát is igen élvezte, „Professzor Úr is ma olyan jókedvűnek és elégedettnek látszott; úgy szeretem nézni, amikor egy-egy nehezebb rész után egy kis szünetet tart az alsó állkapcsát hátraszorítja s olyan valami mosolyoszerű van az arcában, de valami olyan férfúi Mona Lisa-mosoly, nem tudni, hogy az önmagával való megelégedés kifejezése-e, vagy olyan kis megvetés-féle a hallgatóságnak vagy a következő gondolatnak való előre-örülés” – árulkodnak szavai arról, milyen nagy figyelmet szentel Babits minden rezdülésének.

Lásd OSZK Fond III/1562/6.; Sipos 2011. 338–340., 806–807. (2517. levél), 447.

Vö. Sipos 2011. 806. (az 1919. május 18-i levél jelzetét és kézirat-katalógus tételszámát adja)

Budapest, 1919. május 8. csütörtök

Csütörtök délelőtt küldött levelében – „ölel kis bolond fiad” aláírással Csinszka beszámol arról, hogy éppen a Ligetből érkezett, ahol előző este óta él „O. E.-éknél” [Osváték a Városligettel szemközti Peterdi utca 39.-ben laknak]. H[atvány] Laci [Lajos] is föl akarta vinni „24 órára magukhoz” [bizonyára a vári, Bécsi kapu téri palotába] – „ott nem is untam volna magam” – jegyzi meg. „Nyugodtabb vagy már” – érdeklődik Babitstól, s neheztelve jelenti ki: „megint nagyon rossz élnem *itt köztetek*. Jó volna Veled kivételt tenni, sajnos nem vagy kivétel” – megtapasztalva Babits nyugtalan, zaklatott természetét. Tudatja, hogy fölverték ifjú művészek, s a napokban megkapja szakszervezeti jegyüket [május 5-én hétfőn jelenik meg rendelet arról, hogy a szabadiskolák arra érdemes növendékei is fölvehetők a művészeti szakszervezetbe; s csak a szakszervezeti tagoknak jár élelmiszerjegy]. Legalább két sor üzenetet vár Babitstól.

Lásd OSZK Fond III/2337/9.; Nemeskéri Erika 2004. 47–48. (21. levél); Sipos 2011. 338., 806. (2516. levél)

Babits 12 és 13 óra között tartja *Az irodalom elmélete* című előadását.

Összegzi, majd tovább fejtegeti az előző alkalommal elhangzottakat: az irodalmat – úgy véli – csak a történeti fejlődés figyelembevételével lehet csoportosítani; olyan áramlatok, irányok, iskolák szerint, amelyeket a történeti fejlődés hozott létre. A közlés formája alapján állít fel olyan típusokat, amelyek minden irodalomra alkalmazhatók: eszerint a közlés mint közlés vagy egészen közvetlen lehet, vagy olyan, amely az élményt mintegy még egyszer átéli és új lelki tartalommal gazdagítja, végül pedig olyan, amely már nem is a hatás által felkeltett élmény, hanem egy már kifejezésre jutott, *expresszió* által felkeltett élményt vesz alapul, dolgoz fel. Ebben a három csoportban a lényegileg együvé tartozó művek együtt is maradnak, mert a közlés formája egyforma.

Babits szerint bármely világnézet, bármely irodalmi kor, áramlat közlésre juthat akár könnyű regényekben, egyszerű versekben, akár a magas költészet új formái és gazdagított stílusában, akár kritikai alkotásokban, ugyanis a három osztály tulaj-

donképpen három különböző attitűd az élményekkel szemben. Az egyik a praktikus élet-attitűdhöz áll legközelebb: ez az, amely az élményeket egyszerűen éli, s ilyen módon közli, a másik a gazdag lélek-attitűd, azé, akiben az élmény nem jut azonnal kifejezésre a maga nyersségében, hanem a saját lelkével gazdagodik fel, stilizálódik és egy magasabb stílusban jut közlésre, nem úgy, ahogyan a valóságban van, hanem a lélek minden pompájában, gazdagon. Ez a magas költészet stílusa. A harmadik attitűd az étellel szembeni kritikai tekintet, amikor az író minden élménye valami olyat jelent számára, ami nem benne keresendő, ami kívüle esik, és így kritikai, filozofikus álláspontot foglal el vele szemben. Ez a felosztás, amely az *expresszió* lényegéből következik, egyik lehetséges útja annak, hogy ugyanazon áramlaton belül is bizonyos csoportokat lehessen megkülönböztetni az irodalomban. Bármilyen legyen is a kiindulópont, mihelyt az irodalomban nem tisztán az *expresszió*nak a szóból magából kikövetkeztethető formáját vesszük figyelembe, hanem azt is, amit közöl, azonnal történelmi szempontokra vagyunk utalva, ezért tehát az irodalmat – ismétli meg Babits – csak hosszmeteszben lehet felosztani. Csakis a korszakok azok, amelyek tulajdonképp tartalmi kategóriákat tudnak létrehozni. Ha iskolák, új áramlatok, világnézetek szabják meg azt, hogy egy új korszak álljon be, akkor az első és legfontosabb kérdés mint következő lépcsőfok, az, vajon mi a változás, az új áramlat megjelenésének oka? Mi determinálja azt, hogy változás, új korszak következik az irodalomban; mi az az erő, amely mozgathatja? A francia forradalmat példának hozva Babits rámutat arra, hogy a nagy társadalmi átalakulások nem okvetlenül jelentenek nagy irodalmi átalakulásokat, éppígy a milió változása, az új környezet sem alakítja át az irodalmat.

Lásd Lipa Tímea 2014. 124–131.

Lásd még Szabó Lőrinc gyorsírási jegyzeteinek szövegét közli Kelevéz (Kelevéz/Sárdy Jánosné) 1983. 248–253.; Fábry Zoltán jegyzetét közli József Farkas 1967. 834–904. (494. tétel)

Budapest, 1919. május 7–8.

A közoktatásügyi népbiztosság „Kármán” aláírással a bölcsészeti kar bizottságának kinevezéséről fogalmazványt készít a bölcsészettudományi kar dékánjának, mely szerint a 84.643/1919. VI/1. számú rendeletével szervezett kari bizottság tagjait kinevezi: Babits Mihály, Beke Manó, Czebe Gyula, Fejér Lipót, Harkányi Béla, Hevesy György, Király György, Kövesligethy Radó, Révész Géza, Schmidt József, Vadász Elemér, Varjas Sándor, Winkler Lajos egyetemi tanárokat, valamint Götz Irén és Szücs József megbízott előadót. A bizottság üléseit a tagok számára kötelezővé teszi, s felszólít arra, hogy a bizottság haladéktalanul kezdje meg működését.

Lásd József Farkas 1967. 753–754. (433. tétel), 1097.

Budapest, 1919. május 8. után

„Fekszem, nem vagyok jól, kicsit lázasan jöttem az este Osváthéktól [!] ...” – írja Csinszka. Minden öröme, hogy másnap látni fogja Babitsot, de ha nem mehet el hozzájuk, bízik benne, hogy ők [bizonyára Komjáthy Aladár is] elmennek hozzá

rögtön ebéd után. Osváttól megtudta, hogy az általa rendezendő Ady-könyv ügye sínen van. Kell valakit választania, akit a népbiztosság megbíz mint segítséget; ő Tóth Árpádra gondol, akit ugyan nem ismer, de jó költő és Babits szereti – erről majd személyesen akar beszélni vele. Kéri, Babits fogadja el a neki készült párnát, „mert aki egy bolondos drága percében neked kigondolta az Téged menthetetlenül szeret”. Olyan rémes kézimunkákkal árasztották el Babitsot, hogy egy legalább elgondolásban hozzá illő darabot akar belopni „a hajóra” [Babits könyvtárszobájába]. (A 2. fólió verzóján Török Sophie ceruzairású följegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/2337/42.; Nemeskéri Erika 2004. 49–50. (22. levél); Sipos 2011. 340–341., 807–808. (2518. levél)

„Kicsit persze csakugyan haragszom, mert túlzásba viszed a rólam való gondolkodást és gondoskodást. De a párna szép, és főleg te *tőled* jön. Te jöttél evvel hozzám!” – kedveskedik Babits Csinszkanak válaszoló soraiban. Aznap este már nem, de másnap, ha $\frac{3}{4}$ 4-ig nem látja, elindul hozzá. Tóth Árpádot jó választásnak tartja.

Lásd MTA K 10/115.; Téglás 1979. 134–135. (8. levél); Nemeskéri Erika 2004. 51. (23. levél); Sipos 2011. 341–342., 808. (2519. levél)

Budapest, 1919. május 9.

Az újonnan kinevezett egyetemi tanárok – köztük bizonyára Babits is – ezen a napon teszik le a hivatali fogadalmat, amelynek letételét az általuk aláírt okmányon a rektor, a bölcsészeti deán és a hivatalvezető aláírása, s a rektori hivatal körbélyegzője tanúsítja.

Lásd József Farkas 1967. 1095. (429. tétel jegyzetében Varjas Sándor géppel sokszorosított fogadalomiratának szövegét, mellyel megegyezőt írhat alá Babits is)

Budapest, 1919. május 10. szombat

Csoma Mária küldi továbbra is a névtelenség leple alatt írt sorait Babitsnak: haragszik azokra a „közbejött akadályokra”, amelyek miatt elmaradt az aznapi [Ady] szeminárium. Kis kárpoztásként fölfedezte Babits Adyval készült portréját a Váci utcában. „...főleg a szeme tetszik ottan, olyan mélyen és mégis olyan lágyan néz, általában mintha meglegedettebb volna, mint most.” Bevallja, hogy csupa szélsőségből talán azért írogat Babitsnak, hogy egy kis izgalmat szerezzen magának. Beszámol arról is, Babits el sem képzei, a hallgatóit mennyire érdekli a személye és a privát élete, s hogy szorgalmasan gyűjtik az adatokat. Hallották, hogy egy délmagyarországi városban [Szegeden] tanított egy gimnáziumban és „szekánt” volt; azt is fölfedezték, hogy bár az ujján két gyűrű is van, egyik sem karikagyűrű. „Úgy várom már a hétfői órát” – zárja levelét.

Lásd OSZK Fond III/1562/7.; Sipos 2011. 342–343., 809. (2520. levél), 447.

Lásd még a Székely Aladár Váci utcai műtermében készült Adyval közös portréra: ***Budapest, 1917. július 14–18. között***

Élet előtt címmel ismertetés jelenik meg Fodor Dezső verseskötetéről, s Babits Mihály előszaváról.

Lásd Az Újság 1919. máj. 10. 110. sz. 7.

Lásd még *Budapest, 1919. március*

Megalakult az írók szakszervezete címmel közli a *Vörös Újság*, hogy a kataszteri bizottság, melynek Babits is tagja, összeállította az állami segélyre méltó írók listáját.

Lásd Vörös Újság 1919. máj. 10. 78. sz. 5.

Budapest, 1919. május 11.

Hírlapi tudósítások szerint (*Írói direktórium és választmány*) a Közoktatásügyi Népbiztosság kinevezi az Írói Direktóriumot, melynek egyik tagja Babits Mihály (rajta kívül Balázs Béla, Barta Lajos, Bíró Lajos, Kassák Lajos, Komját Aladár, Móricz Zsigmond, Osvát Ernő, Révész Béla, Szini Gyula és „hivatalból” Lukács György közoktatásügyi népbiztos tagja a grémiumnak), a választmány tagjaivá Lukács a következőket nevezi ki: Berkes Imre, Bresztovszky Ede, Déry Tibor, Elek Artúr, Farkas Antal, Fülep Lajos, Füst Milán, Gárdonyi Géza, Gellért Oszkár, Halasi Andor, Hajdu Henrik, Heltai Jenő, Jób Dániel, Kabos Ede, Karinthy Frigyes, Kortsák Jenő, Kosztolányi Dezső, Laczkó Géza, Lesznai Anna, Mikes Lajos, Moly Tamás, Nagy Lajos, Révész Mihály, Rozványi Vilmos, Schöpflin Aladár, Szabó Dezső, Szász Géza, Tóth Árpád, Várnai Zseni.

Lásd Magyar Hírlap 1919. máj. 11. 110. sz. 5.; Népszava 1919. máj. 11. 112. sz. 9.; Vörös Újság 1919. máj. 11. 79. sz. 5.; József Farkas 1967. 336. (212. tétel), 1002., 1120–1121. (480. tétel jegyzetében); Téglás 1996. 350–351., 531. (150. tétel)

1919. május 11. és május 12.

Babits Angyal május 12-i levelezőlapján megismétli anyjuk előző nap írt levelének [?] kérését: Babits feltétlenül utazzon haza, mert szükségük van a segítségére [bizonyára az ekkor egyre fenyegetőbb lakásrekvirálás elhárításában].

Lásd OSZK Fond III/35/101.; Sipos 2011. 344–345., 811. (2523. levél)

Budapest, 1919. május 11. és május 13–14.

A Magyarországi Írók Szakszervezetének alakuló közgyűlésén, a Pedagógiai Szeminárium nagytermében május 11-én vasárnap Babitsot – távollétében – alelnöknek választják, Osvát és Révész Béla társaságában, Bíró Lajos elnöksége alatt. (Titkár: Barta Lajos, a végrehajtó bizottság tagjai: Móricz Zsigmond, Szabó Dezső, Nagy Lajos, Szomorj Dezső, Schöpflin Aladár, Szini Gyula, Elek Artúr, Heltai Jenő, Komját Aladár, Kassák Lajos.)

Az alakuló ülésen Barta Lajos rámutat: olyan időkben, amikor „egy társadalom omlik össze és egy új társadalom alakul, a Szakszervezet éppen arra kell, hogy az

alakulás minden mozzanatánál jelen legyen és beleépítse az új társadalom épületébe az irodalmat”. Osvát Ernő (aki ekkor már az Írói Direktórium elnöke) ugyanekkor kijelöli a szakszervezet feladatát az összegyűlt háromszáz író előtt: „Jövőbeli munkánknak az írói szabadság, a kritika függetlensége és az írói egzisztencia biztosítottasága kell, hogy alapját képezze. Mert sem ezek a kérdések, sem az irodalom maga, amely a jobb lehetőségek megálmodása, a jövőbe látás és mint ilyen az emberi haladás folytonosságát szolgáló társadalmi tevékenységek fényszórója kell, hogy legyen, a jövő társadalmában még nincs. Ezeknek a jegyében kell szakszervezetünket megalakítani.” (A *Fáklya* május 13-án *Megalakult az Írók Szakszervezete* címmel ismerteti az ülés fölszólalásait.)

Barta Lajos titkár levélben közli Babitscsal megválasztását.

„Az írók szakszervezete megválasztott alelnöknek, anélkül, hogy előre tagja lettem volna. Semmiféle szakszervezetnek tagja nem voltam, mert nem voltam tagja a szocialista pártnak sem. Ezt a választást azonban úgy fogtam fel, mint az írók személyem iránti bizalmát, és illetlenségnek gondoltam el nem fogadni, különösen akkor, amikor a szakszervezet alig volt politikai jellegű; tagjai közt számos egészen konzervatív író is szerepelt. Az írók szakszervezetében egyszer voltam egy végrehajtó bizottsági ülésen, ahol heves ellenforradalmi nyilatkozatot tettem, amiért a jelenlevők erősen megtámadtak” – nyilatkozza Babits 1919. október 20-án a *Diák Kultúra* című lapnak.

Lásd az alakuló közgyűlésre: Fáklya 1919. máj. 13.; Barta Lajos levelét: OSZK Fond III/1563/20.; József Farkas 1967. 759. (443. tétel), 1100.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 246.; József Farkas 1967. 355. (222. tétel), 1006–1007.; Sipos 1976. 74. és 36. lábjegyzet; Téglás 1996. 352., 531. (152. tétel); Téglás 1997. 461.; *Nyugat népe* (Sipos) 2009. 281. és 5. lábjegyzet; Sipos 2011. 347., 813. (2527. levél)

Lásd még *Budapest, 1919. március 22–23.– április 2.–május 10.*; Magyar Hírlap 1919. máj. 11. 110. sz. 5.; dr. Szabó Tivadar, *Diák Kultúra* 1919. okt. 20. 2. sz. 8.; Téglás 1987. 50–51.

Vö. Sipos 2011. 813. („1919. máj. 14-én alakult meg a szakszervezet”)

Budapest, 1919. május 12.

A Közoktatásügyi Népbiztosság Tudományos és Népszerű Propagandacsoportja propagandaterjesztésre kéri Babitstól *Az örök béke* című előadását.

Lásd OSZK Fond III/1563/19.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 245.; József Farkas 1967. 757. (440. tétel), 1099–1100.; Téglás 1996. 351. (151. tétel); Sipos 2011. 345., 811. (2524. levél)

Lásd még a Társadalomtudományi Társaság Szabadiskolájában tartott előadásra: ***Budapest, 1919. április 28. hétfő***

Babits 12 és 13 óra között tartja *Az irodalom elmélete* című előadását.

Az előző óra gondolatmenetét folytatva úgy véli, a világnézet mindig csak általános dolgot mondhat, az egyéni változásról semmit. Az irodalmi változások okának vizsgálatára a végső megoldást az egyéniségben fogja keresni. Külön vizsgálja a három lehetséges változás okát, először a miliót, azután az egyéniségek hatását,

majd pedig a nyelvét – mennyi részük lehet az irodalom fejlődésében. Legelőbb Taine kritikáját adja, magyarázza az *homme visible*, a látható ember és a láthatatlan ember, az *homme invisible*, továbbá a *moment*, a *miliő* és a *race taine*-i fogalmát, a három mozzanatot, amelyek összjátékának eredménye minden szellemi alkotás. Majd pedig áttér Taine miliő-elmélete finomított és modern, az egyénre alkalmazható teóriájának, és pedig Wilhelm Dilthey *Erlebnis*-teóriájának kritikájára.

Majd fölteszi többek között a kérdést, vajon valóban megértjük-e az irodalmi alakot azáltal, ha megmutatjuk, ki volt a modellje; s azt, hogy az író hogyan hozta létre művészi alkotását, s hogy miért nem hozta létre más író, aki ugyanazt az embert ismerte. „Az íróban kell keresni a momentumot, s nem kívül! Ezenkívül még egy fontosabb dolog: a művében kell keresni!” – jelenti ki Babits. Minden, ami a mű élvezetéhez fontos, benne kell, hogy legyen a műben.

Másrészt az író szándékára mint döntő tényezőre irányítja a figyelmet: „Mert a műalkotás, úgy ahogy van, egy szépség és egy közlés. Akár szépség, akár közlés, azt kell nézni, mi volt az, amiből az író a szépséget össze akarta állítani, vagy mi volt az, amit ki akart fejezni? Goethe kétségkívül azt a nagy szépséget, amit a világ elé akart adni, azt az életéből és műveiből állította össze, a művei csak kikerekítették és érthetővé tették az ő életét. [José-Maria de] Hérédia minden szonettjében, az életétől teljesen független szépséget akarta adni.”

Az élmény-teória kritikáját folytatva, bár Babits szerint az élmény nem mellékes és nem elhanyagolható a kritikus szempontjából, úgy gondolja, mégsem láthatjuk benne az irodalmi változások fő mozgatóerejét, hiszen az irodalom története azt mutatja, hogy sem az egyéni, sem a kollektív élmény soha nem volt alkotója és mozgatója az irodalmi megújulásnak. Ennek az a magyarázata Babits szerint, hogy az irodalom ugyan az élménynek *expressziója*, de valami sokkal mélyebb élménynek, életnek, mint amelyet a külső élet adni tud. A külső élmények, események, emberek képekkel töltik be az író lelkét, mint a színek a művész palettáján, s ezeket eszközökként felhasználhatja a közlésre. Ám a közlés nem abban áll, hogy a színeket rakja fel, hiszen nem a színeket akarja közölni, hanem ami benne megérett, ami egyéniségének, világnézetének mélyéből fakad. A miliőből kapható dolgok, benyomások közvetlen eszközök – állítja Babits –, éppen ezért az eszközök változása nem elég fontos ahhoz, hogy az irodalmat átalakítsa. Csak mikor egy irodalom új tartalommal telik meg, akkor jelennek meg az új kifejezőeszközök is: „Amikor *Ady*val és kortársaival egy új világnézet virradt és vetődött fel a magyarság felszínére, akkor az írók találtak új szavakat, új képeket, új benyomásokat, amelyeket közölnek.” S hozzát teszi, hogy ezek a szavak, képek megvoltak a régi írók palettáján is, de az ő kifejeznivalójuknak nem volt szüksége rájuk. Az élményanyag tehát eszköz, nem az a fontos, hogy a költő mit lát maga körül, hanem az, hogy mit akar kifejezni, s ha ez már megérett benne, akkor élményeit fogja újjászülni, s az élmény az eszközt, amellyel azt kifejezheti.

Lásd Lipa Tímea 2014. 132–144.

Lásd még Szabó Lőrinc gyorsírási jegyzeteinek szövegét közli Kelevéz (Kelevéz/Sárdy Jánosné) 1983. 253–261.; Fábry Zoltán jegyzetét közli József Farkas 1967. 834–904. (494. tétel)

Budapest, 1919. május 13. előtt (?)

„Egyetlen Mis. Nagyon nem jól vagyok s mert előbb Máival [Lesznai Annával] telefonon két mondat kinyögése közben az összeesésig elszédültem – írni próbálok Neked *pár* [kiemelés – RJ] szót” – közli Csinszka Babitsnak végül meglehetősen hosszúra kerekedő beszámolója elején: előző nap kétszer is járt Feketénél [talán ekkor visz élelmiszert Babitséknak]; találkozott Pátzayval [Pátzay Pál szobrászművésszel], aki érdeklődik rajzai iránt, délután Pfeiffer Ernőhöz ment – aki Ady házi-orvosa volt, és a Veres Pálné utcai ház tulajdonosa –, hogy anatómiai tudásvágyát kielégítse; este 7-ig egy csontvázat állított össze, Pfeiffer pedig ígéretet tett, hogy végigmagyaráz neki egy boncolást. 7-kor megkapta a szakszervezeti jegyét, majd egy intelligens szobrászlánnyal Budán 11-ig csavarogva a kommunizmus, a képzőművészet és az emberi test problémáit vitatták meg. „Én tanulok, tanulok, tanulok [...] szombaton látjuk egymást addig lehetetlen.”

Lásd OSZK Fond III/2337/30.; Nemeskéri Erika 2004. 52–53. (24. levél – 1919. május közepe); Sipos 2011. 348–349., 814–815. (2529. levél – 1919. május közepe)

1919. május 13.

Szekszárdi képeslapot küld Kelemen Ilona Babitsnak: a lapokból értesülve „kettős kinevezéséhez” [bizonyára a modern magyar és világirodalmi tanszékre] gratulálnak. „Stánci nénéd” [Babits Konstancia] csatlakozik az üdvözléshez, Babits Angyal és id. Babitsné sürgetik Babitsot, hogy mihamarabb menjen haza és segítsen, mert bajban vannak.

Lásd OSZK Fond III/1485/2.; Sipos 2011. 346–347., 812–813. (2526. levél)

Budapest, 1919. május 13.

Hatvany Lajos a *Pesti Napló* nyomtatott fejléces levélpapírján Babitsnak írott levelében a *Nyugat* számára küldi *A fekete könyv* című, Tompa Mihályról szóló cikkét (melyet eredetileg az *Eszendőnek* írt, de átgyúrta). Jelzi, hogy korrektúrárt kér.

Lásd OSZK Fond III/557/2.; Kelevéz (Máté J. György) 1983. 133.; *Hatvany Lajos levelei* 1985. 313. (373. levél), 475.; Sipos 2011. 346., 812. (2525. levél)

Lásd még megjelenésére: *Nyugat* 1919. I. jún. 16.–júl. 1. 12–13. sz. 867–877.

A bölcsészkar bizottság, melybe Babitsot is beválasztják – sőt ő az átszervezés egyik szóvivője – első rendes ülését tartja, melyen a jegyzőkönyvek tanúsága szerint megjelenik. (Összesen négy kari ülésen vesz részt.) [Ennek ellene mondani látszik Babits Csinszkanak másnap írt levele, mely szerint erős köhögése miatt Komjáthy Aladár ágyba parancsolja.]

Lásd Babits Csinszkanak 1919. május 14-én írt sorait: MTAK K. 10/101.; Barta János, *Irodalomtörténet* 1961. 1. sz. 43.; Sipos 1976. 70. 23. lábjegyzet; Rába 1983. 150.; Sipos 2011. 449.

Lásd még *Budapest, 1919. május 22.*; *Budapest, 1919. május 28.*; *Budapest, 1919. június 11.*; *Budapest, 1919. július 2.*

Budapest, 1919. május 14. előtt és május 14.

„Kedves Barátom, kérek ha nem nagyon alkalmatlan, kerestess ki Feketével a Dankó latin himnuszfordítását [Josephus Danko/Dankó József Károly: *Hymnarium ecclesiasticum Hungariae*. Franklin, Budapest, 1893], melyről már beszéltem neked” – írja névjegykártyáján Babits Rédey Tivadarnak. [Babits házi mindenese, Fekete, a Nemzeti Múzeum altisztje ugyanabban az épületben dolgozik, ahol Rédey, a Széchényi Könyvtár munkatársaként.]

Lásd MTAK Ms 4539/45.; Majoros/Tompa/Tóth 2011. 170., 393–394. (2051. levél)

Vö. Majoros/Tompa/Tóth 2011. 393. (1917 körül-re datálja)

A Magyar Nemzeti Múzeum Könyvtárában három „kölcsonntérítvény”-t állítanak ki Babits számára. A nyomtatványokat Babits tintával tölti ki és írja alá. A magyarországi latin himnuszkiáltás gyűjteményét, Dankó József *Vetus Hymnarium ecclesiasticum Hungariae* (1893) című munkáját, Nonnus 5. századi epikus költeményét, a *Dyonisiacát*, valamint Pindari *Olympiáját* (1567) és a *Venetit* (1510) kölcsönzi ki.

Lásd OSZK Fond III/1563/21–23.

Márki Hugó [a kassai jogakadémia rendes tanára, majd a debreceni egyetem magántanára, akit a Károlyi-kormány alatt Budapestre neveznek ki] ír levelet Babitsnak: a tanfolyam [ti. 1919 februárjától a tanügyi reform keretében tanárok részére átképző-tanfolyamot szerveznek, melyen Babits is előad] hallgatói köszönetet mondanak „nagyértékű” előadásaiért, s nagyon sajnálják, hogy véget értek. Márki „illetékes helyen” többször jelenti, hogy Babits előadásait tartja a legértékesebbeknek, s a maga nevében külön hálás köszönetet mond „a sok újért és szépért”, amit tőle tanult. Reméli, hogy a nyári tanfolyamon is hallhatja majd Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/1895/38.; Sipos 2011. 347–348., 814. (2528. levél)

Lásd még ***Budapest, 1919 februárjától májusig***

Vö. Sipos 2011. 814. (Gál István nyomán 1919 januárjára datálja a továbbképző előadásokat)

Csinszka bizonyára ismét nem találja otthon Babitsot, s levélüzenetet hagy: rajzfüzete előző este nála maradt. „Szombaton látlak ugye?” – kérdezi, hozzátéve – talán olvasva a Szekszárdról érkező segítséget kérő leveleket –: „Írj az anyádéknak, Misi.”

Lásd OSZK Fond III/2337/35.; Nemeskéri Erika 2004. 54. (25. levél – 1919. május közepe); Sipos 2011. 349., 815. (2530. levél – 1919. május közepe), 431.

Babits ágyban körmöli sorait Csinszkanak sorait: előző nap [május 13-án] – amikor „reggel kibújt[am] (a kari ülésre és kollokválásokra)”, azt hallva, hogy új spanyoljárvány van, ő pedig még mindig erősen köhög, [Komjáthy] Aladár lefektette és

még most is fekszik. Háromszor sikertelenül próbál telefonálni Csinszkanak, s amikor újra hívni akarná, érkezik meg levele. „Holnap felkelek, holnap soroznak” – utal a májusi kényszersorozásokra. Örül, hogy Csinszka tanul, de aggódik az egészsége miatt.

Lásd gépiratmásolatát: MTAK K 10/101.; Téglás 1979. 127–129. (5. levél); Nemeskéri Erika 2004. 55–56. (26. levél); Sipos 2011. 349–350., 815–816. (2531. levél – 1919. május közepe)

Lásd még *Budapest, 1919. május 3. szombat; Budapest, 1919. május 13.*

Babits 12 és 13 óra között tartja *Az irodalom elmélete* című előadását.

Az irodalom változásait létrehozó mozgatóerőt vizsgálva, Babits kijelenti, hogy tehát az nem kereshető tisztán sem a *miliő*, sem az egyes ember külső életfolyásának változásaiban, sem pedig a közös *miliő* nagy változásaiban, amelyeket politikai változások hoztak létre. Az élmények bármilyen természetűek és bármilyen nagy számban adódnak, nem képesek arra, hogy önmagukban az irodalmat befolyásolják. Más tényező szabja meg az irodalom változásait, amely nem az élményben, hanem a figyelemben keresendő, amely éppen bizonyos élményekre irányul. Azt az okot, amely a figyelmet más és más élmények felé fordítja, Babits úgy véli, mindenképpen valami belső dologban kell keresni. „A belső hangulatban, a világnézetben való változás kell, hogy oka legyen, amiért például az egyik költő inkább, az egyik kor inkább olyan képeket alkalmaz, amelyek zord hatást tesznek, a másik kor inkább a bájos hatású képzeteket veszi észre a világban élményei között, és [más] jelekkel tudja kifejezni az ő hangulatait, a belső hangulatoknak valami változása kell, amely meg kell, hogy előzze az élmények kiválasztását, mert az élmények csak eszközöket képviselnek az irodalomtörténetben ugyanannak a belső hangulati és világnézeti lélekállapotoknak a kifejezésére, és ezeknek a célja szerint fordítja az író figyelmét egyik vagy másik élmény felé.” És itt átvezeti a gondolatmenetet az irodalom változásának arra a második lehetséges mozgatóerejére, amit a világnézetek, a hangulatok változásának nevez, ugyanis nemcsak eszmék, hanem hangulatok is alkotják a világnézetet. Ismét hangsúlyozza, hogy a politikai változás nem oka az irodalom változásának. Sőt, érdekes, hogy a világnézeti változás előbb jelentkezik az irodalomban, mint a politikában, amint ezt Rousseau a francia, Ady pedig a magyar irodalomban példázza. Descartes kapcsán a filozófiára is kiterjeszkedve jelenti ki, hogy amikor a világnézeti változásokban látja az irodalom változásainak mozgatóerőit, ez korántsem jelenti azt, hogy a filozófusok gondolatai befolyásolnák az irodalmat, hanem hogy valami mélyebb dolog, ami az emberi szellem mélyében megy végbe, egy hangulati változás az, ami egy időben befolyásolja az irodalmat és filozófiát is.

Érdekes példaként hozza a francia forradalmat, amely semmilyen hatással nem volt a francia irodalomra, de az angolra erősen hatott, „mert a francia forradalom, amint Angliába érkezett, már nem külső esemény volt, hanem eszme, világnézet, szellemi hatóerő, míg otthon, Franciaországban csak egy szellemi hatásnak külső tényekben, eseményekben való kiérezhetősége, materializálódása volt”. Másik példaként a világháborúnak a kortárs irodalomra tett hatását vizsgálva kiemeli a sze-

rinte az irodalomnak és a filozófiának is fő jellemvonását, az antiintellektuális vonást, azt a gondolatot, miszerint a világ, az élet nem az ész szabályai szerint működik, az élet ésszel meg nem érthető, mert az valami esztelen és észellenes; s ez a világnézet jelentkezik a modern irodalomban, a lírában és a regényírásban is, mely csak az élet nyers tényeit a maguk brutalitásában akarja adni. S ha az egész mai irodalom egyik vezető vonása az antiintellektuális elem – viszi tovább Babits a gondolatmenetet –, akkor ebből következhet, hogy csak ilyen világnézetű, az észet semmibe vevő korban volt lehetséges a népeket esztelenül, nyilván tudatlanságból, a hatalmi parancs, a *Willemacht* erejével belekényszeríteni a világháború retteneteibe. De nem a háború hozta létre az irodalom átalakulását – hangsúlyozza ismét –, az irodalom már előbb átalakult, az irodalmi változások megelőzték a politikai változásokat, amelyek egy-egy írói világnézettel állnak összefüggésben. Így érthető és tagadhatatlan a világnézet szerepe az irodalmi változásokban, s az élmények és miliőváltás szerepét vele szemben másodrangúnak kell tekinteni, mert a világnézeti változás mélyebb, s „ez az oka annak, ha ma mást veszünk észre, mint tegnap”.

Ha tehát a világnézet fontos tényező az irodalom változásában, hogyan lehet pontosan megfogalmazni, mi a világnézet – teszi fel Babits a kérdést. Azonnal kijelenti, nem a filozófia gondolata, az csak egyik jelentkezése a világnézetnek. Úgy véli, valami hangulatfélének kell nevezni, ami „lehet az a bizonyos szemüveg, amivel az ember a világot nézi, amely rózsaszínű vagy fekete szemüveg, mely a világnak minden részét más színűvé teszi szemünkben, [az] egyik ténytet kiemeli, [a] másikat eltompítja”. A világnézetet rendszerint nem lehet egy mondattal kifejezni, olyannyira hangulati, de nagyon jól kifejezheti egy költői alkotás. Batsányi és a modern költészet összevetése kapcsán úgy gondolja, abban az eszmék ritmusának különbözősége mutatkozik meg. Az egyik költészetben az eszmék ritmusa lassúbb, kevésbé összeolvadó, mint a másikban. Ezeknek a gyökerét talán abban a világnézeti változásban kell keresni, hogy a modern ember a világ tényeit jobban összefüggőnek érzi, mint a régi ember, akinek minden különálló, új dolog volt.

Lásd Lipa Tímea 2014. 145–152.

Lásd még Szabó Lőrinc gyorsírásos jegyzeteinek szövegét közli Kelevéz (Kelevéz/Sárdy Jánosné) 1983. 261–266.; Fábry Zoltán jegyzetét közli József Farkas 1967. 834–904. (494. tétel)

Budapest, 1919. május 15.

Babits sietve írja sorait Csinszkanak, mert 12-kor kezdődik [irodalomelméleti] órája: kedvesen hívja-várja másnap 5 és 6 között. Meghosszabbították a „zárórát” [a kijárási tilalom május 15-től 10 órától van érvényben], így találkozhatnak „vacsora után is, 8 és 10 közt, többször is”. Kéri, ha lehet, Csinszka telefonáljon.

Lásd gépiratmásolatát: MTAK K 10/116.; Téglás 1979. 130–131. (6. levél); Nemeskéri Erika 2004. 67. (32. levél – 1919. május 15. után); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 35.; Sipos 2011. 356., 821. (2537. levél – 1919. május 15. után)

Vö. Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 340. 36. lábjegyzet (úgy véli „A dátum talán május 19., hétfő. Babitsnak szombaton fél 6-tól volt órája az egyetemen, *ezenkívül pedig csak hétfői napon tanított még*” – lásd az előadások változó napjaira **Budapest, 1919. április 8. kedd és utána**)

Babits 12 és 13 óra között tartja *Az irodalom elmélete* című előadását.

Visszatérve az előző előadásra Babits leszögezi, hogy világnézetben nem a szavakkal és filozófiával közölhető gondolatokat érti, hanem az ember egész lelkiéletének valami hangulatát, ritmusát, amely meglátszik az eszmének, a gondolatnak és a kifejezésnek ritmusán. Ezután visszatér a *magas* költészet kifejezésének legfeltűnőbb formájára és eszközére, a hasonlatra, „mellyel a régi élmények az újakhoz kötődnek, amivel a nyers élmény felveszi magába a léleknek régi élményeit, a lélekkel már összeállított élet-darabokat, és ezekkel meggazdagodik”. A régi költészet hasonlat-típusa két dolgot állít egymás mellé a külső analógia okán, a modern költészet pedig, amint általában a modern ember, több összefüggést érez a dolgok között. A régi világnézetek a világ dolgait különállóan jelenítették meg, „összefüggésüket a lélek nem ismerte; amiben összefüggést akart észlelni, kényszerítve volt mögéje képzelni valami akaratot, valami Istent, mitológiai lényt, aki azt az összefüggést közvetítse”. A „régii lélek” nem érezte – így Babits – a világnak azt a nagy egységét, amelyet a modern lélek már érez; s a világ egysége az, amely az embernek a hasonlatokban jelentkező képzettársítását a költészetben sokkal bensőbbé, mélyebb kapcsolattá teszi, mint a régi ember képzettársítása. „De nemcsak külső *hasonlatokról* van szó, általában valami mély kapcsolatát érzi a lélek minden tüneménynek, s ez jut kifejezésre abban, hogy a hasonlat szerepét mindenkor felváltja a metafora szerepe.” A világnézetek változásának okát kutatva, Babits úgy véli, a világnézet nem külön létezik, hanem azokban a kifejezésekben, az irodalomban van, amelyet emberek adnak tovább. Ha tehát változik a világnézet, természetes, hogy az irodalom is változik, és megfordítva, mert a kettő együvé esik. Tehát a világnézet és az irodalom változásának „közös titkát csak a zseni jelentkezésében lelhetjük meg, aki képes észrevenni a változást, ennek kifejezést adni, és ilyen módon új világnézetet fejleszteni”. Az irodalmat mozgató erő „végleges titkát és kulcsát” valami véletlenben, csodában, a zseni, az írói egyéniség megjelenésében gondolja Babits megtalálni, a zsenijében, aki észre tudja venni azt, ami benne változott, ami új, és közölni tudja a maga különbözőségét. Ehhez a két feladathoz olyan ember kell, aki mindenki mástól teljesen különbözik, ám nem könnyű meghatározni, mi az, amit zseninek nevezünk az irodalomban. Megelőlegezi a következő óra okfejtését, mondván: az író észben nem kiválóbb a közönséges embernél, s az érzésbeli különbség szintén nem dönti el az írói egyéniség különbségeit.

Lásd Lipa Timea 2014. 153–161.

Lásd még Szabó Lőrinc gyorsírási jegyzeteinek szövegét közli Kelevéz (Kelevéz/Sárdy Jánosné) 1983. 266–271.; Fábry Zoltán jegyzetét közli József Farkas 1967. 834–904. (494. tétel)

Az Írói Direktórium és választmány tagjait a Közoktatásügyi Népbiztosság irodalmi osztálya Bálvány utca 7. II. emeleti helyiségébe „fontos ügyben” hívják déli 12

órára. Babits bizonyára nem vesz részt az ülésen, mert ugyanekkor tartja egyetemi előadását.

Lásd Vörös Újság 1919. máj. 15. József Farkas 1967. 1002. (212. tétel jegyzetében)

„Drága jó Mis. Nem tudtam ma fölszaladni hozzád...” – írja Csinszka Babitsnak. 8-ra két jó mozijegyet kapott, „...menjünk el. Film elsőrangú” – s ígéri, ha Babits mégsem érne rá, másnap délelőtt mindenképp fölmegy hozzá.

Lásd OSZK Fond III/2337/21.; Nemeskéri Erika 2004. 99. (51. levél – 1919); Sipos 2011. 356–357., 821–822. (2538. levél – 1919. május 15. után)

Vö. Sipos 2011. 821. (a Nemeskéri Erika 2004. 101. levélre hivatkozás bizonyára elírás)

Budapest, 1919. május közepe

Csinszka „Kedd”-en írt soraiban panaszkodik a [bizonyára nem működő] telefon miatti „átközött elzárttság”-ra. „Sokfajta, játékos öserejű, igaz és egyetlen gyerek vagyok Mihály. Királyi játékszer és ha nem ilyennek láttál – sajnállak, benned van a hiba” – jelenti ki nem kis öntudattal, s talán egy kegyetlenebb beszélgetésükre utal: „Ígérem, erős leszek és nem fogsz még egyszer egyszer egyhamar sírni látni.”

Lásd OSZK Fond III/2337/6.; Nemeskéri Erika 2004. 57–58. (27. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 29–30., 340. 26. lábjegyzet (feltételelesen május 13-ra datálja); Sipos 2011. 350–351., 816–817. (2532. levél)

Babits Csinszka levelének olvastán szabadkozó sorokat küld: megismétli, amit sokszor mondott neki: nem érdemli meg a „nagy jóságát, melegségét”, s őszintén megvallja: „nem tudom egészen értéke szerint viszonzni. Önző, férfi vagyok!” De úgy érzi, Csinszka közelsége valami jóságot benne is fölébresztett. „Épp ezért nem látom okát, s nem akarom hinni sem, hogy akárcsak egy pillanatra is, eltávolodjunk egymástól” – írja most ő közeledve, kapcsolatuk fontosságát hangsúlyozva. Bizonyára a Csinszka levelében említett sírásra utalva fogadkozik: „nem hiszem, hogy képes legyek még egyszer, ha akaratlanul is, ha öntudatlanul is, fájdalmat okozni *neked!*” Végül vallomással zárul a levél: „Gondolj rá mindenkép [!] hogy van itt egy ember, aki szeret, és vár, akinek minden nap, ameddig Téged nem lát, böjt és keserű vezeklés.” Utóiratként még közli, hogy Komjáthy Aladár „szakszervezetével együtt testületileg jelentkezett a Vöröshadseregbe”, de reméli, hogy ez csupán akadémikus jelentőségű.

Lásd gépiratmásolatát: MTAK K 10/10.; Téglás 1979. 124–126. (4. levél); Nemeskéri Erika 2004. 59–60. (28. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 31., 340. 28. lábjegyzet; Sipos 2011. 351–352., 817. (2533. levél)

Vö. Sipos 2011. 817. (a Nemeskéri Erika 2004. 27. levélre hivatkozás bizonyára elírás); 467. („Babits a levelekben tartózkodik minden érzelemnyilvánítástól és minden vallomástól”)

Csinszka „péntek éjjel” [talán május 16-án] írja keserű sorait Babitsnak: „Azt hiszem, ezen a péntek este mind a hárman egy kicsit megverve fekszünk le Mihály. Bár lehet, hogy csak én érzem mindezt, nektek egy szép nagy találkozás jöhet és ha neked ez úgy jó – akkor nekem is az” – utal Babitsnak és Komjáthy Aladárnak sokak szemében túlságosan bensőséges viszonyára. „Sok csöndes de tagadhatatlan szomorúsággal, szeretettel” gondol rá ő, aki akarva, nem akarva jött az életébe. Félti őt magától és Babits saját gyöngeségeitől is, mert leküzdeni, eldobni mindent, „és szabad emberként rohanni előre”, úgy véli, Babitsnak bajosan lehet. Az életét szerencsétlenül összekuszálta, Csinszka pedig nem tud „elég öröm, érték és megőrizni való” lenni számára. „Minden részvétünk, utálatunk az emberé, aki négy év borzalmas mézárulásából csak annyit tanult, hogy megint mézáróljon. Hát ne nézzük le olyan nagyon ezt a szegény, halálra szánt fajtát, a magunk szabadnak hazudott életébe mi sem vagyunk jók, okosak, élni tudók” – [ezek a sorok talán a Kun Béla május 2-i beszéde nyomán újabb véres harcokba kergetett, kényszorosozott vörös katonákra utalnak, akikkel Komjáthy Aladár – mint azt jelentkezése mutatja – sorsközösséget vállal]. Addig nem akar Babitscsal találkozni, míg a régi, nyugodt vággyal nem tudnak örülni megint egymásnak, nem akarja Babits amúgy is elrontott életét még jobban elrontani. „Nem ijedtem meg Tőled Mihály [...], de minden emberi szemérmem lázad ha eszembe jut, hogy mások (még ha legjobb embereim is) rejtett keserőségeit, kínlódását és élni nem tudását – mint néző végignéztem. [...] olyan szégyent érzek mintha csukott ajtónál ültem volna – kihallgatni két embernek az elhibázott találkozását, vagy felbontottam volna egy nem nekem küldött levelet. [...] Szeressétek egymást, legyetek jók egymáshoz. A kisfiú [Komjáthy Aladár], aki drága, jó, szép és minderről igazán semmit nem tehet – vigyázzon nagyon szegény ijedős szívedre” – Babits olyan, Komjáthy Aladárral kapcsolatos kirohanásának lehet tanúja Csinszka, amelyről úgy véli, segíteni nem tud rajta, mondván: „Ez a Te külön harcod – *Magaddal...*”

Lásd OSZK Fond III/2337/27.; Nemeskéri Erika 2004. 63–66. (31. levél – 1919. május 15. körül), 148–149.; Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 32–34.; Sipos 2011. 352–355., 818–819. (2534. levél – 1919. május 15. körül)

Budapest, 1919. május 15. után

„Kedves Mis. Küldöm a Mát. Nagyon vers és nagyszerű vers a fiad verse. Nagyon kell szeretni ezt az embert, aki tényleg fiatal isten” – lelkenedik a maga szokásos túlzó módján Csinszka Babitsnak.

[Kassák folyóiratának május 15-i számában jelenik meg Komjáthy Aladár *Atheista ének* című költeménye.]

Lásd OSZK Fond III/2337/43.; Nemeskéri Erika 2004. 61. (29. levél); Sipos 2011. 355., 819–820. (2535. levél), 470.

„Drága – gyerekek – (Te is, – Te Istenen...)” – címzi Csinszka sorait Babitsnak és Komjáthy Aladárnak. Amikor ők nála, ő ugyanakkor náluk csengetett fél óráig reménytelenül. Délután egyedül lesz otthon, kedves lenne, ha eljönnének.

Lásd OSZK Fond III/2337/32.; Nemeskéri Erika 2004. 62. (30. levél); Sipos 2011. 355–356., 820–821. (2536. levél)

Vö. Sipos 2011. 820. (megismétli Nemeskéri Erika 2004. 29. levelének hivatkozását)

Budapest, 1919. május 16.

Nagy Lajos nl. szignóval *Egy kis összefoglalás (Potpourrinak [francia 'egyveleg, keverék'] is nevezhetném)* című szatírájában azon ironizál, milyen kevéssé alakult ki egységes esztétikai nézet az írókról és művészekről: „Három tehetséges író van, az egyik Bródy Sándor, a másik Gárdonyi Géza, a harmadik, akiből az lesz, de még nem biztos, az a Babits Mihály. Petőfi egy közönséges hisztériás félbolond volt. De igenis, Porzsolt Kálmán [a *Pesti Hírlap* újságírója] is író. De igenis az!”

Lásd Vörös Lobogó 1919. máj. 16. 17–18. sz. 20–22.; József Farkas 1967. 363. (226. tétel), 1008.

500 magyar író a kataszterben címmel Diószeghy Tibor cikkében úgy véli, a magyar írók névsora összeállításának munkáját, az írók „példátlanul mulatságos állatkertbe” toborzását az ezzel megbízottak „alkalmasint kifejlett undorral” végezték el. Bőszítőnek tartja, hogy Ambrus Zoltán és Móricz mellett íróként szerepelhet Bartóky József volt földművelésügyi államtitkár. Ötven magyar író t kikeresni nehéz és tiszteletre méltó munka lett volna, de ötszázat könnyű és lelkiismeretlen munka volt. Sorra veszi a magyar irodalomba „bepofozottakat”, a dilettánsok özönét, s kijelenti, hogy sem a listát és így az írói szakszervezetet sem lehet komolyan venni. „Azt csak senki sem képzele komolyan, hogy ezt az egész társaságot »szellemi termékeik« ellenértékeképpen az állam fogja kintartani – *a dolgozók arcucsapásával?* [...] mi a csodába kellett ezt az egész katasztert felállítani? Ki mondja meg? Talán *Babits Mihály*, akit csak pótlólag vettek fel a kataszterbe.”

[Az Írói Direktórium kategóriákba kívánja sorolni az írókat az Írók Rendszeres Ellátására vonatkozó tervezet számára, mely szerint az írók „rendszeresen fizetett tisztviselői lesznek a szovjet államnak. [...] A kiváló, elsőrendű írók írhatnak [...], ami nekik jól esik. Írói szabadságukban az állam nem fogja korlátozni. Ezt a szabadságot azonban már nem élvezhetik a második kategóriába sorozott: másodrendű írók. A harmadik kategóriába sorozandó írók már a témát sem választhatják szabadon. Ők csak direkt megbízásra, adott ideák felhasználásával írhatnak.” A tervezet végül nem valósul meg. Az íróknak juttatandó állami fizetés gondolatát – Roboz Imre 1918. július 5-i felvetését – Babits már akkor is aggályosnak minősíti.]

Lásd *Pesti Futár* 1919. máj. 16.; József Farkas 1967. 365–368. (229. tétel), 1010., 929–930. (51. tétel jegyzetében), 1119–1120. (480. tétel jegyzetében); József Farkas 1967. 1109. (465. tétel jegyzetében), 1118–1123. (480. tétel jegyzetében); Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 374–375.

Budapest, 1919. május 17.

A *Tanácsköztársaság* című hivatalos lapban május 1-jei dátummal, a *Kinevezések és beosztások* közleményében jelenik meg a Babits egyetemi kinevezéséről szóló

okirat (88 226/1919. VI. 1.). A közoktatásügyi népbiztos, Lukács György nevezi ki a Budapesti Tudományegyetem „modern magyar irodalmi és világirodalmi tan-
székre egyetemi rendes tanítóvá”.

Lásd Tanácsköztársaság 1919. máj. 17. 45. sz. 4.; Gulyás, Irodalomtörténet 1941. 192.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 245.; Barta János, Irodalomtörténet 1961. 1. sz. 43.; Révay Ágnes, Irodalomtörténet 1971. 2. sz. 398.; Sipos 1976. 65.; Téglás 1979. 17.; Rába 1981. 558.; Téglás 1987. 223.; Téglás 1988. 301–302.; Téglás 1996. 352–353., 531–532. (153. tétel); Buda 2000. 63.; Éder 2002. 171.; Sipos 2011. 446.

Lásd még **1919. január 25.–május 17.**

Budapest, 1919. május 17. szombat

Babits este 18–19 óra között Ady-szemináriumát tartja.

Lásd Csoma Mária 1919. május 18-i levelét: OSZK Fond III/1562/8.

Budapest, 1919. május 18.

Csoma Mária még mindig „Th. d.”, a ’hálás tanítvány’ angol szignójával küld levelet Babitsnak: az előző napi Ady-szemináriumon elhangzott egyik mondata adott bátorságot neki ismét az írásra: „a fiatalság lelkesülésében szüksége volt bámulat-
ra, imádatra... [ti. Adynak]”. Tart Babits megvető mosolyától, melyet szeretett nézni, „miközben a fiúk »működtek« a szemináriumon”, de kétségbe lenne esve, ha neki szólna, ezért nem is akar szerepelni az órákon. „Tegnap különben oly kedves, oly közvetlen, olyan emberi volt; a délelőtti órákon olyan félelmetes távolságban s izoláltságban látom ott a magas katedrán s néha kérdezem magamban: vajjon vannak-e hétköznapi érzései, gondolatai is?” – fogalmazza meg a Babits változó-
kony személyiségének oly sokak megtapasztalta érzését. Végül rejtelmesen kiböki, tudja, hol lakik Babits, s majd talán megírja, hogyan jött rá.

Lásd OSZK Fond III/1562/8.; Sipos 2011. 357–358., 822–823. (2539. levél), 447.

Budapest, 1919. május 19. hétfő

Babits 12 és 13 óra között tartja irodalomelméleti előadását az egyetemen.

„Kedves Hallgatóim, többen azt kérdezték, hogy bizonyos gondolataikat s kételyei-
ket szeretnék nekem előadni és megkérdeznék véleményemet a homályosan maradt
pontokban. Hiszem, hogy alkalmas volna, ha ezeket egy bizonyos időpontra korlá-
toznánk, vagyis hetenként egyszer fél órát vagy esti órát szentelnék ilyenfajta
megbeszélésekre” – ajánlja fel Babits tanítványainak szemináriumi óráján a kötet-
lenebb beszélgetés lehetőségét, amint azt Szabó Lőrinc le is jegyzi (majd feljegyzé-
sei élén áthúzza).

Az írói egyéniség, a zseni problematikáját fejtegetve Babits Thomas Carlyle
mondását idézi – „a történelem igazi szerencséje a nagyember születése” –, mert
úgy véli, annak az irodalomtudományban sok igazsága van. A kutatás minden útja
ugyanis az egyéniség felé vezet; ha a világnézet és az irodalom változásai egymás-
ra hatnak, akkor azt az erőt, amely mindkettőt alakítja, csak a lelkekben lehet ke-

resni. Emlékeztet arra, hogy mivel minden irodalmi jelenség valami új *expresszió*, új lelki jelenségnek a kifejezése, ezért a változás gyökere csak az új lélekben, az egyéniségben lehet. Fölvívja a figyelmet a látszólagos ellentmondásra, ti., hogy ő maga is elismerte: az irodalomban csak a művet kell vizsgálni. Ám a mű mint formai jelenség – mondja Babits – valamely tartalmi jelenségnek a függvénye és megfordítva, így nem nélkülözhető a léleknek tekintetbevétele, „a lélek és a kifejezés egymásra vetnek kölcsönösen világot és mindeniket csak akkor ismerhetjük igazán, hogyha a másikat is ismerjük”. Mindazonáltal fölvívja a figyelmet a pszichológiai irodalomkutatás hibájára, mert az nem a lelkeket vizsgálja a művekben, „hanem a külső életet, nem azt, ami a lélekben új, mély, önmagában kifejlődött és mélyről hozott, hanem az író életrajzát, eseményeit és ez valóban csak külsődleges szempontokat adhat”. Aligha lehet azonban bármilyen irodalmi művet az író személyétől függetlenül nézni, de nem az író életét kell vizsgálni, az egyéniség olyan oldalait, amelyek a művekben nincsenek jelen, hanem „az írókat kell tekintetbe venni a művek megítélésénél, azt az írókat, aki kifejezésre kerül más műveiben is”. Az írók egyes műveit sorozatba, szerves egységbe illeszkedőknek tartja. Kárhóztatja az író mint lélektani objektum kutatását, szemben az irodalmi munkából, a művekből kiolvasható írói egyéniségnek megértésével. Hogy tehát minden út az egyéniséghez vezet, azt Babits végső irodalmi tényként kezeli, melyet tovább kutatni, érvelni bizonyítani nem lehet.

Az írói egyéniség rejtelmét megengedve, választ keres arra, mi az oka, hogy egyik ember képes az *expresszióra*, egyik lélek ki tud fejeződni, és mutatni tudja azt a világnak, ami benne egészen új, a másik pedig képtelen. Sem gondolati, értelmi, elméleti képességek, sem érzéskülönbölések nem tesznek íróvá; ráadásul a nagy irodalmi alkotás alkotója nem okvetlenül zseni – állítja Babits –, sok író egész életében közepszerű alkotásokat hoz létre, ám ha egy alkotása kétségtelenül az irodalom legmagasabb színvonalára emelkedik, ez a „közönséges szellemnek zseniális megnyilatkozása, csak egy villáma egy léleknek [...], az tehát, amit zseninek nevezünk, lehet egy elfutó tünet, s nem okvetlenül egy maradandó tulajdonsága az embernek”. Számba veszi, melyek azok a tulajdonságok, amelyek képessé teszik az *expresszióra* az író lelkét: például a költői fantázia, amely azonban nyilvánvalóan csak eszköz. Elengedhetetlen a kifejezés vágya, ami pedig azokban születik és képességben is azokban nyilvánul meg, „akik környezetükhöz nincsenek egészen adaptálva; a zsenik az úgynevezett in-adaptált emberek, leginkább dezadaptáció az irodalmi zsenik szülője”. Ahhoz, hogy az író új *expressziót* adjon, először rá kell ismernie az élményre, hogy amit átél, azt soha senki úgy nem élte át, ahogyan ő, s éreznie kell annak említésre méltó voltát, hogy a világnak átadhassa. Tehát lelkében megérezni az újat, ez a ráismerés az első feltétele, s hogy ki is tudja fejezni, az a második feltétele az írói egyéniségnek. Ha egy író, mint a világban nem adaptált alak mozog, szemmel láthatólag különbözik az emberektől, akkor erős ösztönzést kap arra, hogy ami benne új, azt ki is fejezze. Babits az adaptáltság hiányai között említi az „idegen-fajúságot”, a betegséget, s kiemel bizonyos lelki szemérmelenséget, exhibicionizmust, amely önmagának feltárására ösztönzi a lelket. Mindazonáltal sok nem adaptált ember nem tudja a kifejezést

elérni, és nem is akarja. Mert a kifejezés önzetlen munka, semmi praktikus célja nincs, az író az akarat egyféle morális sajátsága teszi képessé erre az önzetlen erőfeszítésre.

Lásd Lipa Tímea 2014. 162–170.

Lásd még Sipos 2011. 823. (2540. levél jegyzetében)

Csoma Mária – aki félreérti Babits bejelentését, s úgy véli, a „Professzor Úr” he-tente csupán fél órát szán nekik a szemináriumban – újabb levelet küld. Méltányolja Babits jóságát, hogy időt és fáradságot szán rájuk, de azt gondolja, hogy a tola-kodók és akarnokok fogják leginkább megrohamozni őt. Gyakran elgondolkozik azon, hogy Babits véleménye szerint „az igazi nagy irodalmi mű olyan valaminek az exprimálása [*latin* ’kifejezése’], amit egy genie éppen csak akkor egyszer érez”, holott ő eddig azt tanulta/olvasta, hogy a zseni éppen azt képes öntudatosabban érezni és gyönyörűen kifejezni, amit sok ember érez és gondol. Olasz, angol, fran-cia és német olvasmányai élményéről szólva megjegyzi, mennyire szégyelli felüle-tes és rendszertelen ismereteit. „Egy Lexiconból tudom, hogy Professzor úr éppen csak egy pár évvel idősebb nálam és milyen óriási olvasottsága és tudása van!” – fájjalja, „hogy semmi isteni szikrát nem juttatott neki a sors”. [Csoma Mária május 27-i levelében 27 évesnek mondja magát, Babits pedig ekkor 36 esztendő.]

Lásd OSZK Fond III/1562/9.; Sipos 2011. 358–360., 823–824. (2540. levél – a jegyzetben 35 évesnek írja Babitsot), 447.

Budapest, 1919. május 20–21–22. kedd–szerda–csütörtök

Babits 12 és 13 óra között tartja irodalomelméleti előadását az egyetemen, az utol-sót május 22-én.

A 20-i előadásban Babits visszacsatol az egyetlen nagy művet alkotó íróhoz, s úgy véli, ha lehetséges, hogy valaki az irodalmi zseni fokára életének csak egy rövid idejére emelkedjen, az arra vall, hogy az irodalmi zseni inkább a morális tulajdonságokhoz hasonlítható. Példálódzik azzal is, miszerint közismert tény, hogy az irodalmi zseni nem mindig teszi az okos, művelt ember benyomását. Újra hangsúlyozza: ahhoz, hogy valaki irodalmi művet tudjon alkotni, az kell, hogy ki-fejezze magát, hogy át tudja adni a világnak azt, ami benne teljesen új, minden mástól különbözik. Ez a minden mástól különböző nem felületes dolog, az ember-ben a legmélyebb. Minthogy a lehetséges élmények száma korlátozott, az, ami vég-telen variánsokat adhat az emberi életben, nem az élmény, a külső, ráarakódott réte-gek, hanem maga az ember legmélye. Ahhoz, hogy folyton új meg új dolgok szülessenek, a múltnak mély és tartós felrakódása szükséges – utal Babits Berg-sonra –, az, hogy az élet, amely nem felejt el a pillanatokat, „mint az anyagnak folyton ismétlődő mozgását”, hanem „felraktározza az emlékezetben a múltat, s így minden pillanatban egy pillanattal többet adva ahhoz, ami megvolt, mindig újat teremt”. Minden ember minden pillanatban magában hordja egész múltját, őseit, őseinek történetét, egész életét, nemcsak mostani élményét, hanem összes emlékét,

minden testi és szellemi hajlandóságát. Ezért aki „az embert, mint a társaitól egészen különbözöt akarja kifejezni teljes egyéniségében, annak mélyre kell ásnia az ember azon mélységeibe, amelyeket valami titkos és mély múltból hozott magával; nem elégedhet meg a külső rétegekkel, melyeket az élmények rakhattak rá”. Annak, aki ezt ki akarja fejezni, először fel kell ismernie, éreznie kell önmagában a legmélyebb embert, éreznie kell a különbséget a többi emberrel szemben és leásni a maga mélységeibe, hogy onnan kibányássa azt, ami ennek a különbségnek a lényege. Ez azonban még nem ad sem akaratot, sem eszközt arra, hogy önmagát ki is tudja fejezni. Ez az önmaga kifejezésére irányuló akarat nem frazeológiai, nem pszichológiai, hanem morális tény. Az író mint saját és ősei múltjának összegyűlt eredője kell, hogy megismerje magát, hogy a világ elé akarja tárni, amit ő jelent. Kell, hogy *igenelje, akarja* magát, ne szégyellje azt, ami benne van, ne iparkodjon megváltoztatni, maradjon hű magához – „önmagát a világ elé büszkén és bátran odakiáltsa”. Ez összefügg a szemérmertlenséggel, amihez hozzátartozik valami szellemi mazochizmus, a szenvedésnek igénylése, hiszen minden egyéniség szenvedő lény is, és hogy magát akarja és igenelje, a szenvedéseitől sem szabad félnie, azokat is akarnia kell felmutatni. Tehát az akarat formája az, ami minden irodalmi alkotás leglényegében megnyilatkozik. Babits visszatér az élmény kevésbé fontos szerepére, mert a nagy író lényege hűsége önmagához, ami azt jelenti, hogy egy új élménynél nem engedi magát megtörni, eltörni karakterében, hanem új élményét asszimilálni törekszik, mert „minden átélés tulajdonképp küzdelem az *én* között és a között a külső esemény között, amely reám hat”. Az író egészen benne él a múltjában, minden új élményt ehhez asszimilál, és az asszimilálás hozza létre, hogy minden élmény benne marad, gazdagítja múltját és egyéniségét.

Lásd Lipa Tímea 2014. 171–177.

Az előző nap elhangzottak fényében a szerdai, 21-i előadás kezdetén Babits kijelenti: „költővé nem lesz az ember, költővé születik”. Költővé az a mély egyéniség tesz, amelyet magával hoz az író, és az írói zseni lényege az az önmagához való hűség, mely egész életén át az egyéniség logikus kifejlesztése; élménnyel azonban csak táplálják ezt az egyéniséget, de nem törik meg, s nem változtatják meg. Az élmény tehát csak másodrendű a költő magával hozott egyéniségével szemben.

A fiatal költők kapcsán Babits rámutat arra, hogy náluk az élményeik még sokkal fontosabb, konstitutív elemei költészetüknek, mint későbbi műveikben, gyakran még olvasmányaik hatása alatt állnak, nem önmagukat fejezik ki, hanem amit kaptak. Eleinte ez az élmény elborítja a költő egyéniségét, de lassan felér arra a fokra, ahol az élményeit már asszimilálni képes, de még mindig megmarad az élménynek nyers élményszerűsége, még mindig valami külső a költővel szemben. Minden művészi fejlődés a külső világnak való átadás és az önmagunkhoz való visszatérés változó ritmusa.

Goethe, Arany, Vörösmarty példáját hozva arra a végső konklúzióra jut, hogy „az írói zseninek egyik lényege az a mélyről, önmagából való kieriés, az a magával hozott, született tendencia, amely magától érik ki a művekben és fejlődik, az élmé-

nyek pedig ezzel szemben csak anyagot képeznek, mint az a táplálék, amelyet a növény kap az égből, légből, földből, de ami a növény milyenségét nem determinálja, mert azt csak a saját törvényei determinálják”.

Lásd Lipa Tímea 2014. 178–184.

Az utolsó, május 22-i előadás nem Babits szándéka szerinti, csupán a külső események kikényszerítette lezárása az irodalomelméleti kollégiumnak.

Az előző napi elmélkedés eredményét fölemlgetve jelenti ki: az írói tehetség nem állandó lélektani tulajdonság, sem lelkiállapot, hanem valami morális állapot, az akaratnak az erőfeszítése arra, hogy élményeit az író önmagába olvassza és kifejezze. A morális erőfeszítés annyit jelent, hogy „önmagát teljesen meg tudja fogni”, s mintegy megfogva, legyőzve a világ elé adja. Ez az önmaga megfogása lehet állandó lelki tendencia, amely folyton arra hajtja, hogy mindazt, amit átélt, s amit örökölt, mindent, ami benne van, időnként összegyűjtse, s letisztulva kiadja magából. Erre a nagy írói erőfeszítésre azonban lehetséges, hogy valaki csak egyszer képes az életében, s bár a nagy zsenik egész életét lehet úgy tekinteni, mint állandó törekvést e felé, azért mégsem „lehet állandó a zseniális lelkiállapot; a morális erőfeszítés csak bizonyos időkben jelentkezik”. Babits szerint, ha az írói képességet úgy fogjuk fel, mint valamilyen önmagunkba való visszaszállást, hűséget önmagunkhoz, akkor érthetővé válik a nagy írók impassibilitása, érzéketlensége, részvétlensége is, hiszen ő nem magán kívül él, hanem önmagában, a világot legfeljebb beéli önmagába, s ilyenformán nem a külső világ fontos számára, hanem csak a maga belső fejlődése. Az egész világ költői témává válik előtte, amely nem jelent többet, mint a saját élményét, melyből felépíti azt a nyelvet, amelyen önmagát kifejezheti. „Így lesz az író a nagy magányos.” Minden író – idézi Babits Balzacot – egy szörnyet hord szívében, mely érzéseit lassanként elfojtja: az érzések, a társadalmi ember küzd benne a magányossal, az egyéniséggel, az íróval. „Az egész világot képes szobájában, gyertyája mellett papirosra felépíteni, mert az egész világ tulajdonképpen önmaga.” Csak ahhoz van szüksége az élményekre, hogy felépítse a világot önmagában, az élményei eszközök, nem az a konstitutív erő, mely a művészi alkotásban megjelenik. Élményeiből mindig csak azt választja ki, amire lelkének szüksége van, amerre lelke logikus fejlődése vezet; a kiválasztódás tehát lelkének belső szempontjai szerint történik.

Lásd Lipa Tímea 2014. 185–191.

Budapest, 1919. május 22.

A jegyzőkönyvek tanúsága szerint Babits részt vesz a Bölcsészeti Kar második rendkívüli értekezletén.

Lásd Barta János, Irodalomtörténet 1961. 1. sz. 43.; Sipos 1976. 70.; Sipos 2011. 449. (első rendkívüli értekezletnek tekinti)

Lásd még *Budapest, 1919. május 13.*; *Budapest, 1919. május 28.*; *Budapest, 1919. június 11.*; *Budapest, 1919. július 2.*

Budapest, 1919. május 23.

Megjelenik a Táltos kiadásában Szabó Dezső *Az elsodort falu* című regénye, melynek első kötetében elfogult, erősen ironikus portrét rajzol Záhodnik Károlyról, azaz Babitsról. Bizonyára a Centrál kávéházi asztalánál elhangzó beszélgetéseket idézi fel, olykor metsző – ám találó – gúnyal: „Záhodnik elefántcsonttornyából tüntető bágyadtsággal szól ki.

– Már egy órája töröm a fejem rajta, nem tudjátok, urak, hogy folytatódnak ezek a sorok a *Paradisóban*: *Ma ella, che vedeva il mio disire, / Incomincio, ridendo, tanta lieta, / Che Dio pareva nel suo volto gioire.* [Nevetve és oly arccal most, amelyben / Isten öröme látszott, kezdte Hölgym, / ki előtt vágyát nem rejthette lelkem: – XXVII. ének 103–105. sor – Babits Mihály fordítása]

Körülnézett, szórakozottan, várakozón, mintha tényleg várna valakitől a folytatást. Egy percre csend lett, mintha ez a kérdés nyílt ablakot vágott volna mindenikbe s mindenik szégyelné nem tudni valamit. Pedig a társaságban egy sem volt, Jánost kivéve, aki ötven sornál többet olvasott volna Dantéból. Egy bankigazgató, aki szabad óráiban az irodalmat is inzultálgatta s aki azt hitte, hogy Záhodnik valami dekadens modern lírikusból citál, homlokát masszírozni kezdte: – Ejnye, most nem jut eszembe, pedig ez egy igen artisztikus, nívós költemény. – Egyike a legmélyebbeknek, bámulatos ez a Dante – simította helyre Sziklai. – Megvan! – mondta felszisszent örömmel Záhodnik. Azután mint gyűjtött ritka aranyakat csengette egymáshoz a verseket: *La natura del mondo, che quieta / Il mezzo, e tutto l'altro intorno muove, / Quinci comincia come da sua meta.* [A Mozgás, mely mindent forgatva bölcsen / csupán a középpontot tartja tétlen, / itt indul, e legtágabb ívű körben. – XXVII. ének 106–108. sor – Babits Mihály fordítása]

– Lássátok, ez az, amiért van a világ: egy szép vers. Minden egyéb hercehurca elmúlik, ez marad.”

„Ádámcsutkját előretolva, vékony nyakát nietzschei gyötröttségbe csavarítva, Záhodnik Károly nagy fekete szemében titokzatos mélységeket hömpölyögtetett. A szláv származású, nagy kultúrájú fiatalember egyike volt az új irodalom legcsillogóbb neveinek. Nagy tekintéllyel nyomta társait s ezt legelőször is tudásának köszönhette. Míg a többinek olyan volt a műveltsége, mint egy gyermekszobába züllött lexikon, hol a legszeszélyesebb véletlenben hiányoznak a lapok, neki széles, hatalmas irodalmi műveltsége volt, mindenre tudott idézetet, bibliográfiát s bámulatos emlékezetével minden vitát agyonnyomott. Végtelen érzékenységgel fáslizta körül magát s úgy hordta önmagát, mint egy indiai bálványt, melynek első rajongó imádója önmaga volt. Szegény, vézna testét félrevonta az élet közvetlen zuhataga elől, de a könyveken átszűrte életre finoman s néha mélyen tudott visszhangozni. Írt Vörösmarty-, Arany-, Richepin-, Rilke-, Verhaeren-verseket, szebbeket, mint Vörösmarty, Arany, Richepin, Rilke, Verhaeren. Betűk között eltengett életének az volt a lírája, hogy melyik írón át fejezi ki magát, mint ahogy a nő lírája a férfi, kivel ölelkezik. Nyelvének csodálatos zenéje volt. Ez az életre nem termett, minden töviskére halálosan vonagló ember úgy menekült a mesteri és mesterkélte formákba, mint mások az alkoholba, a nöbe. [...] A térdéig sápadt, ha író, könyvet említettek

előtte, mit ő még nem ismert, ha valakit olyan dicsérettel dicsértek, amilyennel őt még nem dicsérték és a legkisebb kritika is fájt, mint egy gyógyíthatatlan harapás.”

Babits az *Egy dal Chanson – Egy dal, amelyet a franciák chanssonak neveznek* című költeménye keletkezéséről szólva Szabó Lőrincnek némi önkritikával jegyzi meg: „Talán ez az a vers, amire igaza van X-nek, de amire inkább igaza lehet Szabó Dezsőnek = ebben az időben olvastam Richepint.”

Lásd Szabó Dezső: *Az elsodort falu*. Debrecen, 1989. 205–206., 114–115.; Fülep Lajos, *Nyugat* 1919. II. december, 16–17. sz. 1021–1036.; (Szabó L.) MTAK Ms 4699/78–82., 83–85.; Gál István 1973. 126–127.; Apró 1983. 177.; Babits, *Nyugat* 1919. II. november, 14–15. sz. 1000.; Szőcs Zoltán, *A Táltos könyvkiadó története* (2011. május 20.) www.eredetimiep.hu/fuggetlenség/2011/.../20/14.htm

1919. május 23.

Babits Angyal levelében ismét bátyjához fordul segítségért állásügyében: szeretne átjutni a minisztériumba hivatalnoki állásba. Kéri, Babits sürgetné meg az ő [ti. Angyal] szabadsága elintézését, melyre a közoktatásügyi népbiztossághoz másnap adja be a kérvényt. Már előző nap óta nem megy be az iskolába, olyannyira erőt vett rajta a régi idegesség, s így nem tudja, mi lesz vele. Hazahívja bátyját, nehogy a szobáját elrekvirálják.

Lásd OSZK Fond III/35/102.; Sipos 2011. 360–361., 824. (2541. levél)

Lásd még **1919. május 28. előtt és május 28.**

1919. május 23. után–június

Fülep Lajos levélben tudatja Babitscsal, hogy Szabó Dezső regényéről hosszabb cikket szeretne írni a *Nyugatnak*. „A regényt már elolvastam, igen rossz, de azért behatóbban kell vele foglalkozni” – jelenti ki, már előjáróban. Ígéri, egy-két nap alatt küldheti az írást, visszajelzést vár Babitstól. („I. Lógodi u. 51.” címét adja meg.)

[A kritika decemberi megjelenésekor Fülep a következő lábjegyzetet fűzi hozzá: „Ezt a cikket még júniusban írtam a *Nyugatnak*, de arról a számról, melynek szánva volt, lekészt, a következő pedig – Pogány népbiztos tilalma folytán – már nem jelent meg. Akkor úgy volt, hogy majd az újra meginduló *Nyugat* első számában jön ki, de a másodikra maradt szándékom ellenére. Változtatás nélkül teszem közzé, egyrészt azért, mert a kritikai nézetemen nincs mit változtatnom, másrészt, hogy nyilvánosan kipellengérezzem és büntessem magam, amiért magam is a mű mellett az író személyével való bíbelődésre vetemedtem. Amit a személyéről írtam, abból ma már természetesen egy szót sem tartok fenn – de becses figyelmeztetés a kritikus (mindegyik) számára a kritika határaitól. Így álljon itt. F. L.” – Szabó Dezső, abban a hiszemben, hogy az írás Babits „megrendelésére” íródik, kegyetlen bosszút áll: *Az elsodort falu* Babits-portréja nem mérhető ahhoz a kíméletlen karikatúrához, amely az 1920 végén írt *Csodálatos életben* jeleníti meg: „Jóbarátja volt Babarov, a b-betűvel kezdődő szavak költője. Feltűnt a társaságban, hogy Babarov sohasem mert az égő kályhához közelíteni, s ha véletlenül megtette, különös égett

papírszag terjedt el az egész teremben. Egy újságíró aztán utána kutatott a dolognak, s meglepő dolgokat tudott meg Babarov keletkezéséről. Évtizedekkel azelőtt az egyik külvárosban egy rossz fűzfapoéta élt, aki azzal kereste kenyerét, hogy szerelmes szolgálók, epedő varróleányok és holdkóros kereskedősegek szívét szedte zengő rímekbe. Hogy a rímek mindig kéznél legyenek, üres óráiban hosszú papírszeletekre ezrével jegyezte fel az egymással rímelő szavakat. Ezek a papírszeletek óriási halommal gyűltek fel szobája egyik szegletében. Egyetlen szolgálója, egy fiatal tányértalpas falusi lány egy unalmas tavaszi napon ezeket a papirosdarabokat egy rongybabává gyúrta össze, melynek keze, lába, ábrázatja volt. A poéta aznap részegen jött haza, s hogy mi történt azon a tavaszi éjszakán, nem lehet tudni. Egy napon aztán megjelent az irodalomban egy Babarov nevű költő. Babarov nem élt, nem evett, nem ivott, nem csókolt, nem aludt, nem álmodott. Babarov éjjel-nappal idegen országbeli verseket olvasott, azokból írta ki a rímeket, vagy pedig maga írt verseket, ő a világot a b-betű zenéjében hallotta, s költészetében egybekötötte a nyelvnek minden b-vel kezdődő szavát. Ezért igen csodálták, s ő maga sem volt elégedetlen magával. Egyszer egyik esti lakomán elvágta a csuklóját, s a jelenlevők nagy csodálkozására vér helyett a következő szavak bugyborékokat ki belőle: bimbó, bamba, bingyó, banda, bárka, bolond, bálna, bolyong. Ettől a perctől kezdve aztán igazán vérbeli poétának tartották. Néha azonban forró tavaszi napokon az örök csók mégis feléje lehelt. Ilyenkor nyakát, mely hasonlított egy gigászi dugóhúzóhoz, teljesen hosszúra nyújtotta ki, s összefogva barátjával, Noszóval, leültek egy könyvtár szegletébe, s közösen kibökött rímekben mutyiban lelkesedtek bele az egyetemes csókba. Különös szervezet volt, mely a millió arcú világból csakis a rímet és az asszonáncot tette magáévá. Egyetemes élnélhetlenségét különben elefántcsonttoronynak nevezte, s igen előkelő művésznek érezte magát, mikor ezt a szót kimondta.”]

Lásd OSZK Fond III/467/10.; közli Gál István, *Jelenkor* 1972. 7–8. sz. 733. (1. levél); Gál István 1973. 128–130.; F. Csanak Dóra 1990. 394. (332. levél); Sipos 2011. 374., 834–836. (2555. levél – 1919. május)

Lásd még **1919. november 3. után–november 20. előtt**; Fülep Lajos, *Nyugat* 1919. II. december, 16–17. sz. 1021–1036.; Szabó Dezső: *Csodálatos élet I–II*. Táltos, Budapest, 1921. 124–125.; Majoros/Tompa 2012. 206.

Vö. Sipos 2011. 834. (a jelzet – Fond III/467/2. – és a kézirat-katalógus tételszáma egy 1929-es levélé, a helyes tételszám: 6019.)

Budapest, 1919. május 24.

A Közoktatásügyi Népbiztosság Ifjúsági Lapok Ügyosztálya ifj. Gaál Mózes aláírásával küld körlevelet Babitsnak is, melyben – mint gyakorló pedagógust és író – új ifjúsági művek írására kéri föl. Az írói szabadságot tiszteletben tartva „az új ifjúsági irodalom megteremtésére az irodalom, művészet és tudomány legjobb erőit” kéri föl, mert a közoktatási kormány áldozni kíván ennek az új ifjúsági irodalomnak megteremtésére, hogy az „komoly misszióvá válhasson”. Közli a megállapított díjszabást: „Eredeti szöveg: irodalom, művészet, tudományos cikk,

vers, rövid elbeszélés soronkint 1 korona, de versnél legalább 60 korona, elbeszélésnél legalább 100 korona. Fordított szöveg, átdolgozott cikkek, rovatanyag stb. hasábonkint 30 korona.”

Lásd OSZK Fond III/1563/24.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 245.; József Farkas 1967. 1105. (454. tétel jegyzete); Téglás 1996. 356–358. (157. tétel); Sipos 2011. 361–363., 824–825. (2542. levél)

Budapest, 1919. május 26. előtt és után

A Közoktatásügyi Népbiztosság Színházakat szocializáló Bizottsága [mely 1919. március 27-én Reinitz Béla elnökletével alakul] küld gépirású levelet Babitsnak: „A Közoktatásügyi Népbiztosság Színházi Osztálya a külföldi irodalmakból lefordítandó drámai művek ügyében f. hó 26-án hétfőn Bálvány utca 7. (Földhitelintézet). . .” [A papírt kétrét hajtvá vágták ketté, s csak a kézírású címzés és a fenti három sor maradt fenn az értesítésből.]

A levéltöredék hátoldalára írja Dienes Pál Babitsnak szóló sorait: „óriási fizetéssel” „jó mellékfoglalkozást” – „szerdán du. 4–6-ig math gyak.” – ajánl a Munkás Egyetemen Komjáthy Aladárnak. Kéri, keressék fel telefonon, vagy Aladár menjen be személyesen hivatalába hétfőn reggel 9-kor.

[A moszkvai munkásegyletem mintájára a proletárdiktatúra idején megszervezik a Marx–Engels Munkásegyletet, melyet 1919. május 4-én a jogi kar épületében nyitnak meg, s három szak – közigazgatási, társadalomtudományi és természettudományi – indítását tervezik. Komjáthy végül Dienes Pálnak, a budapesti egyetem politikai megbízottjának/népbiztosának lesz a titkára.]

Lásd OSZK Fond III/375/14.; Dienesék 1982. 67., 199. (40. levél); Sipos 2011. 363., 825–826. (2543. levél); Majoros/Tompa 2012. 216.

Lásd még Dienesék 1982. 195. (28. levél jegyzete)

Vö. Sipos 2011. 826. (a Munkásegyletem megalakulását május 3-ra datálja; Dienes levélüzenetét pedig a Közoktatásügyi Népbiztosság május 26-ra szóló meghívója nyomán május 25. után-ra keltezi; a Közoktatásügyi Népbiztosság Színházakat szocializáló Bizottsága meghívójának fennmaradt háromsoros szövegét nem közli)

Budapest, 1919. május 27.

A rejtőzködő „Th. d.”, Csoma Mária, a belőle hiányzó tökéletességet Babitsban fedezi fel, s ez az, ami írásra sarkallja. A napokban sok kedveset, szépet hallott róla (mennyre szereti az édesanyját, „milyen tisztult ethikai felfogása van”). Érdeklí, nem kellemetlen-e Babitsnak, hogy ő leveleket írogat neki, s gyerekesen kéri, azzal adja tudtára, ha nem bánja, hogy ne húzza fel egy ujjára mind a két gyűrűt szombaton vagy hétfőn. Megjegyzi: nem tud beletörődni, hogy a *Pokol* számára legszébb sorát – „Amor, che a nullo amato amar perdona” – „Szerelem, szeretettnek szörnyű métely”-nek fordította Babits. Élvezte a *Nyugat* decemberi számába írt költeményeit, „oly gyönyörű és oly bátor és férfias a »Fortissimo«”.

Lásd OSZK Fond III/1562/10.; Sipos 2011. 364–365., 826–827. (2544. levél), 447–448.

Az Írói Direktórium „Komját Aladár megbízásából Laczkó Gézané titkár” aláírási meghívólevelet küld Babitsnak, melyben tudatja, hogy az írói direktórium pénteken [május 30.] délután fél 4-kor a Bálvány utca 7. II. emeleten ülést tart, melyre feltétlenül kérik megjelenését.

Lásd OSZK Fond III/1563/25.; József Farkas 1967. 1109. (465. tétel jegyzetében); Téglás 1996. 358. (159. tétel); Sipos 2011. 366., 827. (2545. levél)

1919. május 28. előtt és május 28.

Babits Angyal levelezőlapján jelzi, hogy e napon délben kapták meg Babits lapját [?]. Tudósítja, hogy szabadságkérelme – amelyhez bátyja közbenjárását kérte – elintéződött. Aggódnak, hogy öccsük, Pista szobáját is rekvirálni akarják. Megismétlői kérésüket: Babits utazzon haza, amint lehetséges.

Lásd OSZK Fond III/35/103.; Téglás 1996. 353–354. (154. tétel); Sipos 2011. 366–367.; 828. (2547. levél)

Budapest, 1919. május 28.

Babits részt vesz a Bölcsészeti Kar bizottságának harmadik rendes értekezletén. A jegyzőkönyv tanúsága szerint többek között Czebe Gyula tesz jelentést Geréb József beadványáról, melyben 1919/20-tól ókori görög és római művelődéstörténeti előadások tartására kér megbízatást. Babits másokkal együtt úgy véli, „ez lényegileg egy a *venia legendi* [önálló egyetemi előadás-hirdetés joga] kérésével”, ebben az ügyben a bizottság azonban nem illetékes. Babits a megbízott előadók lecke-könyvi láttamozása kérdésében is véleményt nyilvánít.

Lásd ELTE Levéltára BTK 634/1918-19 D. sz.; Barta János, Irodalomtörténet 1961. 1. sz. 43.; Sipos 1976. 70.; Téglás 1996. 359–360., 532–533. (160. tétel); Sipos 2011. 449. (második rendes értekezletet ír)

Lásd még *Budapest, 1919. május 13.*; *Budapest, 1919. május 22.*; *Budapest, 1919. június 11.*; *Budapest, 1919. július 2.*

Budapest, 1919. május 29–30.

Az Írói Direktórium küld felszólító levelet Babitsnak is, mely szerint a direktórium minden tagja köteles másnap, pénteken [május 30-án] délelőtt pontban fél 11-kor a Bálvány utca 7. II. emeletén megjelenni. „Az ügy mindennél fontosabb, eldöntése halaszthatatlan. Ha erről a megbeszéléstről csak egy direktórium tag is elmarad a többi mind hiába fáradt” – írja kissé ingerült hangnemben Komját Aladár.

[A május 27-i meghívó még péntek délutáni időpontot jelöl meg, talán az ügy sürgösségére, esetleg a délutáni újabb összejövetel előkészítésére tekintettel jelölik meg most a délelőtti órát.] (A levél hátoldalán Babits tintairású aláírása, valamint ismeretlen ceruzairású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/1563/27.; József Farkas 1967. 780. (465. tétel), 1109.; Sipos 2011. 370., 830–831. (2550. levél)

Lásd még *Budapest, 1919. május 27.*; *Budapest, 1919. május 31.*

Vö. Sipos 2011. 830. (1919. május 30-ra datálja a levelet)

1919. május 30. előtt és május 30.

Id. Babitsné levelezőlapot és levelet is küld fiának: örült kártyájának, de jobban örülne, ha végre már láthatná, hiszen sem Karácsonykor, sem Húsvétkor nem járt otthon. Aggódik, hogy a sok munka és a hiányos táplálkozás következtében Babits ismét megbetegedhet. Angyal a tanév végéig kapott szabadságot, de most a kollégái miatt izgatja magát, hogy ezzel kellemetlenséget okozott nekik. Valami kevésbé „izgató elfoglaltság” kellene neki, ez ügyben [Dienes] Valériának is írt. Beszámol arról: „fenn jártam a direktóriumban és bizon nagy küzdelmembe került hogy annyit ígértek hogy a jövő hó 15-ikig ha megjöttök [Kelemen] Imréekkel hogy akkor meghagyják lakásunkat”. Angyalnak és Babitsnak is jót tenne, ha kijárnának a szőlőbe, s arról is szót ejt, hogy Brigi nénitől [Kiss Ernőné Kelemen Brigittától] a balatoni villájában kaphat lakást; „ebben az a jó hogy a lakás udvarából már bejuthatni a vízbe”. Úgy hallja, hogy most a nyaralást csak orvosi bizonyítvánnyal engedélyezik, kéri, Babits ennek is nézzen utána. Utóiratként figyelmeztetésül megjegyzi: „holnap Angyus nevenapja”. Ugyanezen a napon kétségbeesett lapot is menseszt id. Babitsné: nagyon várja fiát, hogy tegyen valamit, mert „lakásomból valósággal az utcára tesznek ki engem és Ilonát is, Angyus beteg e miatt”. Bár a [május 25-i] *Vörös Újság* szerint rendelet van arra, hogy az orosz foglyok lakását sem rekvirálhatják, de, aki már hatodszor járt náluk, még azt is kijelentette, hogy id. Babitsné nem mond igazat. Tudatja még, hogy a hátsó szobát már egy nyomdász a feleségével együtt elfoglalta.

Lásd OSZK Fond III/179/109.; Sipos 2011. 367–369., 828–829. (2548. levél); OSZK Fond III/179/108.; Sipos 2011. 369., 829–830. (2549. levél)

Budapest, 1919. május 30. (?)

Az Írói Direktórium Komját Aladár aláírásával küld levélüzenetet Babitsnak, melyben kéri, hogy az aznap délután, pontban 6 órakor Biró Lajos Margit körút 50. I. emeleti lakásán tartandó „fontos és halaszthatatlan értekezletre” feltétlenül jöjjön el.

Lásd OSZK Fond III/1563/28.; József Farkas 1967. 780. (465. tétel), 1109.; Téglás 1996. 358. (158. tétel); Sipos 2011. 344., 810. (2522. levél – 1919. május 11. után)

„Az első forradalom után a közokt. minisztérium propaganda olvasókönyv kiadását vette tervbe. Az olvasókönyv céljaira az alább megnevezett írók cikkeket írtak és nyújtottak be; az ezekért járó írói honoráriumot most ki kellene az írók részére utalványozni” – áll a 98380. iktatószámú iraton, mely szerint Babits Mihályt 4 cikkért a 200, összesen 800 korona illeti, s Kelen [Ferenc] utasítja a Központi állampénztárt annak kifizetésére, a többi érintett honoráriumával együtt.

Lásd OL VKM-KN-1919-27-98380.; József Farkas 1967. 768–769. (456. tétel), 1107.

Lásd még *Budapest, 1919. február 6.*

Budapest, 1919. május 31.

Az Írói Direktórium „Komját Aladár megbízásából a titkár” aláírással küld újabb levélüzenetet Babitsnak: az írói direktórium aznap délután 5 órakor a Bálvány utca 7. II. emeletén ülést tart. „Minthogy az írói kategóriák végérvényes megállapításáról van szó s a kész listákat hétfőn Lukács [György] népbiztos elé kell terjesztenünk, kérjük, hogy ezúttal *okvetlenül* megjelenni szíveskedjék. Ha a direktóriumnak csak egy tagja maradna is el az ülésről, nem hozhatnánk végleges határozatot.”

Lásd OSZK Fond III/1563/26.; József Farkas 1967. 1109. (465. tétel jegyzetében); Téglás 1996. 360. (161. tétel); Sipos 2011. 370., 831. (2551. levél), 443.

Lásd még **Budapest, 1918. július 18.**; József Farkas 1967. 1118–1123.

A novellista Kertész István a *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján Babitsnak írt levelében kéri, hogy a „Mester” az intelligens, rajongó „Schultheisz/Schültheisz (?) Rózsi úrhölgyet” az Ady-szeminárium hallgatói közé vegye fel. [A páratlan érdeklődésre való tekintettel a szeminárium hallgatóinak létszámát végül 100 főben határozzák meg, így a hölgy bizonyára már nem vehet részt az órákon.]

Lásd OSZK Fond III/1563/29.; József Farkas 1967. 1110. (467. tétel jegyzetében); Téglás 1996. 360–361., 533. (162. tétel); Sipos 2011. 371., 832. (2552. levél)

Lásd még a Babits-előadások népszerűségére és a hallgatók korlátozására: **1919. április 8. kedd és utána; Budapest, 1919. április 30.**

Budapest, 1919. május 31. vagy június 8.

1919 májusának utolsó napján kerül sor az utolsó magyar bemutatóra a Nemzeti Színházban: Mikes Lajos 1907-ben írott szatirikus vígjátékával próbálkoznak. A *Nem lesz bankett* című házassági komédia cselekményének talán az a pikantériája, hogy egy aktív magyar képviselő feleségül vesz egy szép színésznőt, hogy államtitkári megbízatása érdekében a miniszterelnöknek kedveskedjen vele. A színjáték három szerepét Nagy Adorján, Cs. Aczél Ilona és Gál Gyula játssza.

„...meghívott páholyába, mikor egyetlen darabját játszották”, „...bizalmasan megajándékozott fiatalkori verskötetének [*Költemények 1889–1895*. Boruth ny., Budapest, 1895. 156 oldal] egy példányával” – emlékezik vissza Babits Mikes Lajosra. Lehetséges, hogy nem a bemutaton, hanem a következő vasárnapi előadáson hívja Mikes páholyába Babitsot.

Lásd *Nyugat* 1930. II. szept. 1. 17. sz. 320.; Magyar színháztörténet II. 1873–1920. / A második fordulat: a ... – MEK <http://mek.oszk.hu/02000/02065/html/2kotet/156.html>; Staud Géza: *A Tanácsköztársaság színházi műsora* (Adattár). Budapest, 1959. (Színháztörténeti füzetek 20.); Komjáthy Aladár 1919. június 7-i sorait: OSZK Fond III/753/21.

1919. május vége–június eleje, június 15. előtt

Schöpflin Aladár rövid levélüzenetet és Babits egyetemi Ady-szemináriumának Jaulusz Ilonka által készített gyorsírói jegyzeteit hagyja a Reviczky utcában. A jegyzetek hátára írja, melyiket szeretné közölni. Kéri, Babits nézze meg, ha

szükséges, javítsa át, de sietve. A kijelölt részletet olyan kitűnőnek tartja, hogy kiadását okvetlenül szükségesnek ítéli. Ígéri, másnap délután vagy este megy a kéziratért. (A verzón ismeretlen tintairású rájegyzése: „Ez a Vas. Ujs.ban 1919. junban megjelent Ady szemín. előadásra vonatk.”)

Lásd OSZK Fond III/1115/33.; József Farkas 1967. 485–490., 781. (467. tétel), 1109.; Gál István 1975. 94–95.; Balogh Tamás 2004. 201–202. (221. levél); Jankovics 2005. 643.; Sipos 2011. 377., 839. (2559. levél – 1919. június eleje)

Lásd még megjelenésére: **1919. június 15.**

Budapest, 1919. május

„Még néha sétáltunk, egy májusi sétára emlékszem: egy véres palota elé értünk ki, két nagy ágyú elé vörös szalagok csüggtek a falak nagy vaskarikáin. Ő – gyermek – játszott volna az egész világgal, de velem nem tudott játszani, és én nem tudtam már játszani semmivel” – emlékezik Babits a *Költészet és valóság* című vallomásában Csinszkára.

[A „véres palota” talán a Duna-parti Hungária szállodára, a Szovjetházra utalás, ahol a tanácsköztársaság legfőbb politikai vezetői laknak.]

Lásd Babits, Nyugat 1921. I. jan. 1. 1. sz. 43–46.

A Közoktatásügyi Népbiztosság Színügyi osztálya Bánóczi [László] színházi író, rendező, műfordító aláírásával küld körlevelet „Babits Mihály elvtársnak” is, melyhez mellékeli a világirodalom olyan drámai műveinek jegyzékét, melyeket a Közoktatásügyi Népbiztosság Színügyi Osztályának fordítói irodája magyarra kíván fordíttatni, vagy azért, mert még nincs fordítása, vagy mert a fordítás elavult, illetve művészietlen. Kéri, hogy június 15-ig a jegyzéket átnézve ajánlott levélben közölje, melyik mű fordítását hajlandó vállalni, mennyi időre van szüksége a munkához, s hogy be tudja-e szerezni a kijelölt mű eredetijét. A jegyzék kiegészítésére vonatkozó tanácsait, javaslatait is szívesen fogadnák.

Lásd OSZK Fond III/1563/41.; József Farkas 1967. 1127. (487. tétel jegyzetében); Téglás 1996. 355–356., 532. (156. tétel); Sipos 2011. 374–375., 836–837. (2556. levél)

Lásd még Bánóczi László 1919. július 14-i levelét: OSZK Fond III/1563/33.

Vö. Sipos 2011. 836. (az OSZK Fond III/375/14. jelzetű [a kézirat-katalógusban 8231-es tétel-számú], a Közoktatásügyi Népbiztosság Színházakat szocializáló Bizottsága hasonló témájú, töredékben fennmaradt gépirású levelének tekinti [azt azonban a megfelelő helyen – **Budapest, 1919. május 26. előtt és után** – nem közli], melynek hátoldalára jegyzi Dienes Pál üzenetét – ez a levél a 8232. tétel; a levelet 1919. május vége–június eleje datálással jelzi, noha Bánóczi László 1919. július 14-i újabb levelében korábbi, *májusi* felkérésére emlékezteti Babitsot)

Budapest, 1919. május–június

Babits – amint azt 1941 májusában az öt Esztergomban meglátogató Basch Lórántnak anekdotaként elmeséli – a kommünk harmadik hónapjában találkozik Szekfű

Gyulával az utcán, aki mint történész, kifejti neki: „a magyar kommun túljutott a válságon, most már meg fog maradni, nem lehet tenni semmit”.

Lásd *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 351.; Sipos 1976. 76–77.

Lásd még *Esztergom, 1941. május 18.*

1919 vagy 1920 nyara előtt

Dr. Melléky Kornél ír levelet Babitsnak abban a reményben, hogy „nem felejtette el hajdani tanítványát, ki akkor rendőrfogalmazó, a télen novellával kereste fel”. Az írás akkor még nem volt közlésre érett, de Babits biztatta, keresse fel munkáival, amit „a közben beállott nagy változások” miatt nem tehetett meg. Most azonban küldi egy kész novelláját, s a kritikát személyesen szeretné átvenni, ezért kéri, ha Babits a nyarat Pesten tölti, közölje, mikor és hol keresheti föl.

A kétfóliós levél 1. fóliójának rektójára és a 2. fólió verzójára Babits ceruzával írja Dante *Isteni Színjátéka Paradicsomának [Egy ifju szép hölgy tűnt élm...] kezdetű sorait.*

Lásd OSZK Fond III/1969/76.; Sipos 2011. 388., 850. (2571. levél – 1919 nyara előtt), 458.

Lásd még *Budapest, 1918. december 16. előtt*

Vö. Sipos 2011. 850. (úgy véli, Melléky *Vihar* című novellája 1920. július 1-jén jelenik meg; helyesen: 1920. II. augusztus, 15–16. sz. 780–784.)

1919. nyár

Sinkó Ervin így emlékezik első találkozására Babitscsal: „Jean Guéhenno, az *Europe* főszerkesztője [1929–1936], testi megjelenésében mindig Babits Mihályra emlékeztetett, kivel életemben először és utoljára a Fővárosi Könyvtár igazgatójának, Dienes Lászlónak a lakásán találkoztam Budán, a proletárdiktatúra idején, egy nyári délután. Ültünk együtt a verandán – hattagú társaság: Dienes László és bátyja, Kálmán, feleségükkel, és még egy, számomra ismeretlen, sovány, keveset beszélő, kicsit félszeg, kopottas ruhájú ember, akiről csak akkor tudtam meg, hogy Babits Mihály, amikor estefelé elmentünk Dieneséktől, s egy darabon együtt haladva vele folytattuk beszélgetésünket a proletárdiktatúra s általában a proletariátus politikai akciójának erkölcsi és humanisztikus jelentőségéről. Helyesebben: én folytattam, mert Babits félretaposott cipőjében csak elgondolkodva haladt mellett. Mikor elváltunk, csak akkor mondott egy szót, mely megmaradt emlékezetemben. Tétova mosollyal tette meg ezt a rá annyira jellemző kijelentést: »Sajnos nem hiszek nagy időkben, sőt már nagy emberekben is alig. S hogy így van, ezt még soha jobban nem sajnáltam, mint épp ma egész délután.«”

Lásd Sinkó Ervin: *Egy regény regénye.* Forum–Magvető, Budapest–Újvidék, 1988. 46–47.

Budapest, 1919. június 1.

Az ajándékozható könyvek között hirdetik Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskönyvének második kiadását.

Közzlik a Kaffka Margit síremlékére adományozók névsorát, köztük szerepel Babits neve is, 50 korona adományával.

Lásd Nyugat 1919. I. jún. 1. 11. sz. számozatlan előlapok

Az Írói Direktórium Komját [Aladár] aláírásával küldött levele szerint ezen a napon délután 4-kor direktóriumi ülést tartanak a Bálvány utca 8. szám alatt, melyre okvetlenül elvárják Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/1563/30.; József Farkas 1967. 780. (465. tétel), 1109.; Téglás 1996. 361. (164. tétel); Sipos 2011. 375., 837–838. (2557. levél)

Budapest, 1919. június 6.

Bresztovszky Ede a Szocialista Irodalmi Művészeti és Tudományos Társaság Irodalmi Szakosztályának (Budapest, VII. Damjanich utca 20.) tagnévsorát állítja össze; a 67 tag, köztük Babits pontos címével.

Lásd József Farkas 1967. 782–783. (469. tétel), 1110.

Budapest, 1919. június 7.

Az általános kiábrándulás közepette *Ki hitte volna (Érdekes adatok a művészből)* címmel (*-inthe*), Karinthy Frigyes közöl vidám bohóságokat, képtelen állításokat írókról, művészekről; többek között „ki hinné el [...] hogy Babits Mihály török származására való tekintettel az egyetlen magyar állampolgár, aki háremet tartat”.

Lásd Színházi Élet 1919. jún. 1–7. 22. sz. 9–11.; József Farkas 1967. 432. (255. tétel), 1021–1022.

Budapest, 1919. június 7–8.

Komjáthy Aladár Újpestről küldi névjegykártyájára írt sorait Babitsnak: másnap sajnos nem lehet ott az előadáson, mert egy régebbi ígérete miatt éppen délelőtt 11-re van „kiplakátózva egy az újpesti városházán tartandó hangverseny keretében”. Kéri, ha Babits nem megy el az előadásra, a jegyet adja át a páholynytónak azzal, hogy a rajta szereplők számára van a páholy lefoglalva. [Lehetséges, hogy Mikes Lajos előző vasárnap bemutatott darabjának előadására szóló jegyet küld Komjáthy Aladár.]

Lásd OSZK Fond III/753/21.; Buda 2007. 87.; Sipos 2011. 377., 839–840. (2560. levél)

Lásd még ***Budapest, 1919. május 31. vagy június 8.***

Vö. Sipos 2011. 840. (figyelmen kívül hagyva, hogy Komjáthy páholyt említ, valamint hogy június 8. vasárnapra esik, úgy véli, a *szombati* Ady-szemináriumra szól az utalás)

1919. június 8.

Id. Babitsné bizonyára elvétele a hónapot, május 8-i keltezéssel küldi fiának szóló levelét: miután Babits azt írta nekik, hogy Pestről is tud rajtuk segíteni, küldik a

lakásuk megtartása érdekében írt „folyamodást”, melyet Babits vigyen el azonnal az országos lakásbizottsághoz. Már írta neki kártyáján, milyen goromba módon fenyegetik őket a kilakoltatással. „Kérlek édes fiam intézd el ezt a dolgunkat azonnal, úgy hogy e hó 15-ikig már válasz érkezhessék onnét ide a lakásbizottsághoz, mert különben édes anyád nennével együtt és Angyussal mehetünk a patakba lakni” – írja, ki tudja már hányadik, segélykérő levelét Babitsnak. Angyal még egyszer közli, hogy a szabadság-engedélye már megjött, ezért bátyja már ne fáradjon, de a folyamodás ügyében azonnal intézkedjen.

Lásd OSZK Fond III/179/107.; Sipos 2011. 378–379., 840–841. (2561. levél)

Lásd még a hasonló tartalmú levelekre: **1919. június 14. előtt pár nappal és június 14. szombat**

Budapest, 1919. június 8.

Megjelenik az elszakadás, a kivonulás verse, a *Szálló nap után*, amelyben Babits az illúziók elvesztését regisztrálja, s lelkiállapotáról, nézeteinek változásáról vall.

[Kassák Lajos az *Egy ember életében* plasztikusan idézi föl Babits ekkori lelkiállapotát: „Az egyik este könyvkiadás ügyében összehívott tanácskozásra készülünk, de nem tudtuk megtartani az ülést (...). Egyenként, kedvetlenül érkeztek az emberek. Megint katonai ügyek vetődtek föl (...). Végre együtt voltak, Babits és Schöpflin érkeztek utoljára. Hallják, hogy miről folyik a szó, s alighogy beléptek, Babits szinte extatikus dühvel, ijesztő hangossággal kitör magából: – Tudjátok meg, hogy elveszítjük a hazánkat! Gyalázat az, ami itt történik. Rablás, öngyilkosság, önmagunkat raboljuk ki, és önmagunk fekszünk a bárd alá. – De, Mihály, kérlek, hát miről van szó?! – kérdezi ijedten Osvát. – Egészen ki vagy kelve magadból. – Jönnek a csehek és a románok, az országot felkoncolják! Elvész ez a szép ország, ezer év tradícióit, gyönyörű eredményeit dobjuk oda semmiért. (...) Mít akarnak ettől a néptől?! Nekem hiába szónokol akárki a világmegváltásról, itt születtem, ez a talpalatnyi föld elvesztése fáj nekem a legjobban!” – „Le kell rombolni ezt az egész rendszert, el kell söpörni, mert vesztébe viszi az országot!” – utal majd a román és cseh előrenyomulás hírére.]

Lásd Vasárnapi Újság 1919. jún. 8. 23. sz. 261.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 246.; idézi Sipos 1976. 77–78. és 44. lábjegyzet; Rába 1981. 558.; Rába 1983. 150.; Téglás 1996. 362–363. (165. tétel); Sipos 2003. 89., 210.

Lásd még Kassák Lajos: *Egy ember élete. VIII. Kommün*. Pantheon, Budapest, 1934 és Magvető Kiadó, Budapest, 1983. II. 559–570.; Kelevéz (Csaplár Ferenc) 1983. 177.; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 375–378.; Sipos 2011. 429.

Vö. Vendel-Mohay 1983. 12. (1919 tavaszára teszi a vers *megjelenését*)

Budapest, 1919. június 9.

Babits *Herceg, hátha megjön a tél is!* című verseskötetvének 1911-es első és 1918-as második kiadását ugyanazon a napon dedikálja „Kedves barátomnak Szabó Lőrincznek 1919. jun. 9. Babits Mihály”. (A tintairású ajánlás mindkét kötetben az előzőklapon. Az 1918-as kiadásban több helyütt ceruzás bejegyzések.)

Lásd ifj. Szabó Lőrinc örököse tulajdonában; Buda Attila,
www.szabolorinc.hu/index_files/.../szabo_lorinc_magyar_konyvei.pdf 80–81. tétel

Budapest, 1919. június 10. előtt–december 10.

Babits lakásába telefont szereltet, de elfelejti befizetni a felszerelés előtt esedékes 200 koronát, s a kommun zürzavarában kikapcsolják és december 10-ig nem kapcsolják vissza a telefonját.

Lásd Babits Sándor 1919. június 10-i (OSZK Fond III/183/7.) és 1919. december 10-i (OSZK Fond III/183/11.) levelét

Budapest, 1919. június 10.

Babits Sándor levélben fejezi ki örömét, jókívánságait Babitsnak egyetemi tanárrá történt kinevezése alkalmából. Szanatóriumi kezelése miatt nem kereshette személyesen Babitsot. Értesíti őt, hogy saját telefonügyei elintézésakor felkérték, közölje Babitscsal, hogy a telefonja fölszereléséért előírt 200 koronát nem küldte be az előfizetési osztályra (Nagymező utca), s kéri, hogy postautalványon, név és telefonszám megjelölésével fizesse be.

Lásd OSZK Fond III/183/7.; Sipos 2011. 379–380., 841. (2562. levél), 445.

A pesti bölcsészkar hallgatója, Márai Sándor *Babits Mihály az egyetemen*. „Az író a nagy Magányos...” címmel jelenteti meg Babits nyilatkozatát *Az irodalom elmélete* című előadás-sorozat kapcsán: Babits idegenül ül a katedrán, szomorúan néz a vele szemben ülőkre, akik „a fiatalság szomjúságával” hallgatják a költőt, legtöbbjük az élet „viharzó nyomorával” szembeszállva élni akar, s hóna alatt verset vagy novellát szorongatva néz farkasszemet Babitscsal. „Az író mindig egyedül van – koppannak Babits szavai –, nem áll Társ viszonylatában a világgal. Az író egyedül van és benne van a világ. Ami kívül van, a tárgyak, dolgok, emberek, események nem tartoznak hozzá, nincs is mélyebb közük egymáshoz...”

Lásd Vágóhid 1919. jún. 10. 8–9.; Téglás 1996. 363–365., 534. (166. tétel); Téglás 1997. 42–44., 461.; *Írók, költők, irodalom. Márai Sándor*. Szerkesztette Urbán László. Helikon Kiadó, Budapest, 2002. 50–52.

Budapest, 1919. június 11.

Babits részt vesz a bölcsészeti kar bizottságának negyedik rendes értekezletén.

Lásd Barta János, *Irodalomtörténet* 1961. 1. sz. 43.; Sipos 1976. 70.; Sipos 2011. 449. (harmadik rendes értekezletet ír)

Lásd még *Budapest, 1919. május 13.*; *Budapest, 1919. május 22.*; *Budapest, 1919. május 28.*; *Budapest, 1919. július 2.*

1919. június 14. előtt pár nappal és június 14. szombat

Id. Babitsné küld újabb kétségbeesett levelet fiának, melyben – nem tudva, vajon korábbi leveleik eljutottak-e hozzá – megismétli az előzőkben már írtakat is: dr. Cservényi Gyula, a városi tisztii ügyész lakásuk megtartása érdekében folyamodást kézbesít Babitsnak továbbítás céljából, amit azonnal meg kell tenni, mert „különben nagy igazságtalanság történik velünk” – jelenti ki. Talán már Babits megkapta többrendbéli leveleiket, most a második folyamodást küldik, s kéri, kövessen el mindent, hogy lakásukat megtarthassák. Megismétli: a leghátulso szobát már odaadták egy nyomdász házaspárnak, s panaszojja, hogy az emeleten sokan vannak, szűk a gang felettük, ahol lármáznak, dohányoznak... „nincs férfi támaszunk itthon a lakók most a házi urak”. Főlelegeti, hogy mások sok szobáit meghagyják, s hogy nekik a törvény szerint mi járna. Fájjalja, hogy a hadifogságban lévő Pistiről sem tud semmit. „15-én kitesznek az udvarra vagy az utcára zsandárokkal, intézkedj azonnal” – írja mintegy segélykiáltásként [a kilakoltatásra szerencsére nem kerül sor].

Lásd OSZK Fond III/179/115.; Sipos 2011. 372–373., 833–834. (2554. levél)

Vö. Sipos 2011. 833–834. (1919. májusra datálja, nem említi Babits Angyal június 18-i levelét, melyből e levél pontos dátumára is következtetni lehet)

Babits Angyal „Kedves Misi! Nem állhatom meg, hogy én is ne írjak egy pár szót...” kezdetű sorokat meneszt „végelkeseredésükben” Babitsnak; ő is fölpanaszolja, hogy másoknak sokkal tágasabb lakásaikat is meghagyják, s hogy közönséges emberek végzik a rekvirálást, akiket korántsem az igazság vezérel. Kéri, folyamodásukat Babits vigye be az országos lakóbizottság elnökéhez, Somlyó Dezsőhöz és beszéljen vele. Ez már az utolsó fórum, mert a szekszárdi fellebbezésre érkezett véghatározat Nennét [Kelemen Ilonát] kiúzi a lakásából, hogy oda egy családot telepítsenek. A városházán tanácsolják Angyalnak, hogy Babits járjon utána Somlyónál, tudja meg a címét és menjen el hozzá. „Most már igazán tégy értünk valamit” – követeli aggodalmában.

Lásd OSZK Fond III/35/184.; Sipos 2011. 375–376., 838. (2558. levél), 479–480.

Lásd még Babits Angyal 1919. június 18-i, a fenti két levélre utaló sorait: OSZK Fond III/35/104.

Vö. Sipos 2011. 838. (1919. június elejére datálja, nem említi Babits Angyal június 18-i levelét, melyből e levél pontos dátumára is következtetni lehet)

1919. június 15.

Megjelenik *Ady Endréről* címmel Babits Ady-szemináriumait bevezető előadásának szövege Jaulusz Ilonka gyorsírási jegyzete alapján. „Babits Mihály, amint az egyetlen elfoglalta tanári székét, irodalomelméleti előadásai mellett Ady-szemináriumot is hirdetett, amelyen a hallgatók rendkívüli érdeklődése mellett tanár és tanítványok együtt fejtegetik Ady Endre költészetét. A szeminárium bevezető előadásairól Jaulusz Ilonka gyorsírói jegyzetet készített s ebből közöljük az alábbi részt, annak kijelentésével, hogy a közleménynek csak a gondolatai a Babitséi, a formáért nem őt illeti a felelősség.”

A közlés fölött áll Márton Ferenc rajza „*Babits az Egyetemen*” címmel. „*A hallgatók jegyeznek Babits előadásán*” aláírással egy másik grafikája, valamint az „*Ady Endre betegségében*” főiratú, Ady utolsó napjaiban készült rajza illusztrálja még Babits előadásának szövegét.

Babits szerint „Ady forradalmisága a faj mélyeiből felhozott dac”. Ő, aki mindent önmagából fakaszt, gazdag, szabad élményeket kíván, s amikor azokat a magyar föld, a magyar szellemi élet nem tudja megadni neki, föltámad benne a dac: „ha nem enged a magyar világ, akkor megtagadom a magyar világot” – ám, teszi hozzá Babits: „Ez a magyar ember daca nem magyartalan.” Ady tragikumuma „az elszakadni akarás és elszakadni nem tudás” – „nem tud nem magyar lenni és nem tud magyar lenni sem” –, mert „az önmagából táplálkozó lélek, sohasem tud elszakadni attól, ami önmagának része”. Ady a kiválasztott ember rettenetes magányosságát éli, melyet csak a mámor feledtethet. „De előbb-utóbb a próféta megsejti, megtalálja az élet problémáját, az Istent, véletlen titkát, mint egy barátot, mint egy ellenséget, aki őt küldte, aki rettenetes sorsot mért rá, de rettenetes küzdelemben vele, a végén mégis magához juttatja.” Szimbolizmusáról szólva, Babits a maga mitológiáját teremtő legnagyobb allegória-költőnek nevezi Adyt, aki a próféta gesztusával tolmácsolja népének önmagát, „mindazt, amit ő maga nem ért és nem érez”. Az önmagába, küldetésébe vetett mély hite adja Ady költeményeinek próféta jellegét, s ezt a hitet – mely tragikusan megsebződik a háború kataklizmájában, embertelenségében – fejezi ki az *Intés az őrzőkhöz*, Babits szerint „egyik legszebb verse”, és az *Ember az embertelenségben*.

Lásd Vasárnapi Újság 1919. jún. 15. 24. sz. 272–273.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 246.; József Farkas 1967. 485–490. (281. tétel), 1033.; Gál István 1975. 18., 83–95.; Kelevéz 2008. 70. és 19. lábjegyzet

Lásd még 1919. május vége–június eleje, június 15. előtt

Budapest, 1919. június 16.–július 1.

Közlük a Kaffka Margit síremlékére érkezett adományokat; a névsorban Babits 50 korona adománnyal szerepel.

Megjelennek Babits műfordításai: Dante Gabriel Rossetti *A kártyásasszony* [*The Card-Dealer*]; Charles Baudelaire *Kisértet* [*Un Fantôme*] (e két versnél a fordító neve mellett 1905-ös évszám szerepel – *A sötétség, Az illat, A keret, Az arckép – A romlás virágai* kötetben lényegesen átdolgozva *Jelenés* címmel); Paul Verlaine *Fifi* és *Le petit coin...* című költeménye.

[E *Nyugat*-szám után több mint négy hónapig nem jelenhet meg a folyóirat. A főváros román megszállása miatt csak a román hatóságok/cenzúra engedélyével indul majd újra novemberben a lap.]

Lásd *Nyugat* 1919. I. jún. 16.–júl. 1. 12–13. sz. számozatlan előlap, 783–788.

Lásd még 1905; *Budapest, 1919. július 1-jétől 1919. november közepéig; 1919. november közepéig; A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszáék) 2007. 714.

1919. június 18.

Babits Angyal levelében jelzi, hogy előző szombaton és előtte pár nappal is már két levelet és folyamodást küldtek Babits címére lakásuk megtartása érdekében. Azért írnak ilyen sokszor, mert nem tudják, megkapja-e leveleiket. Hallják, hogy Buday Kálmánék is Szekszárdra akarnak menni a pesti inség miatt. Hazahívja bátyját, noha ő maga Pestre menne az esetleges könyvtárosi állás miatt, amelyet [Dienes] Valéria Dienes László útján próbál intézni, s amelyhez Angyálnak egy tanfolyamot kellene elvégeznie. Kéri Babits véleményét, vajon megfelelő lenne-e számára a könyvtárosi pálya, s hogy beszéljen Dienes Valériával is.

Lásd OSZK Fond III/35/104.; Sipos 2011. 380–381., 841–842. (2563. levél)

Budapest, 1919. június 18.

A Budapesti Magyar Tudományegyetem Bölcsészeti Dékáni Hivatala cégszerű aláírással – „bölcsészeti e. i. dékán” – gépirású levelet küld Babitsnak: a közoktatásügyi népbiztosság főiskolai csoportjának helyettes vezetője [Kármán Tódor] értesítette, hogy a következő tanévtől a középiskolai tanítójelöltek képzését rendszerezettebbé kívánják tenni. Az arra kiválasztott előadókkal a fő kollégiumok besoroztatását tantervi értekezleten kívánja megvitatni a bölcsészeti dékáni hivatalban. Fölkéri Babitsot, hogy a június 20-án, pénteken délután 4 órakor tartandó értekezleten jelenjen meg és a tárgyaitra vonatkozó előterjesztést tegye meg.

Lásd OSZK Fond III/1563/31.; József Farkas 1967. 785. (472. tétel) 1111.; Téglás 1996. 366. (167. tétel); Sipos 2011. 382., 842–843. (2564. levél)

Lásd még *Budapest, 1919. július 22. előtt és július 22.*

Vö. Sipos 2011. 843. (a gépészmérnök Kármán Tódor apjának nevét Kármán *Mór* helyett szintén Kármán Tódorként jelöli)

Budapest, 1919. június 18. után

Babits – miután Komjáthy Aladárral írat levelet Szekszárdra, melyben tudatja, hogy lakásügyben küldött soraikat csak június [?] 15. után vette kézhez, s hozzáteszi, azóta kapott egy ugyanazt tartalmazó másik levelet is „Steinfeld úr révén [bizonyára a Csinszkával továbbra is jó kapcsolatot ápoló, Ady-titkár Steinfeld Nándor útján]” – megnyugtatólag írja anyjának, miszerint Dienes László (Dienes Pál öccse), aki népbiztos volt, úgy véli, a lakásügyet kedvezően el tudja intéztetni. Id. Babitsné kérvényét már eljuttatta hozzá. Beszámol arról, hogy négy napig kisebb-fajta influenza miatt feküdni kellett, s rendkívüli elfoglaltságáról is: az egyetemen kívül is tartott előadásokat – „nem volt nap, hogy valami előadásom ne lett volna”. Az egyetemen befejeződtek az előadások, s éppen a kollokviumok folynak. Kéri anyját, ne nyugtalankodjanak, „a bajok csak átmenetiek lehetnek”, tőle is rekviráltak egy szobát, amelyet önként átengedett Feketének, s a másik két szobát [Komjáthy] Aladárral osztja meg, aki egyetemi könyvtári hivatalnok. „Itt persze még sokkal rosszabbak a lakásviszonyok, mint vidéken. Az élelmezés egészen rossz; vendéglőben már nem lehet étkezni s most Feketéné főz nekünk (jól főz) de ő is

mindig fenyegetőzik hogy beszünteti mert elfogyott a zsír, és itt most lehetetlen kapni.” Talán az öccse sorsa iránt érzett aggodalom hajtja másokkal együtt a város-szerte híressé lett látnokasszonyhoz: „Itt írom meg hogy egy híres pesti jósnő (Bellaaghné) azt jósolta nekem hogy az öcsém váratlanul meg fog érkezni Szibériából. (Bár beteljesedne!)”

[A *Komáromi Újság* 1919. július 10-én *Mit jósoltak az 1919. esztendőre (Látogatás egy telepátikus jósnőnél – Mi teljesült be eddig?)* címmel közöl olvasói beszámolót „egy úriasszony telepátiájának és meglepő jóslásainak” híreről: „Bellaagh Lajos dr. felesége, a sokat emlegetett jósnő, a Reáltanoda utca 19. számú házban lakik. Most az operaénekesnői pályára készül. A jövőmondást csak passzióból űzi, pénzt nem fogad el érte, s jó barátainak a közbenjárása nélkül nem lehet vizitelni nála.”]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 82.1.3.; közli Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 47–48. (10. levél); Téglás 1996. 354–355., 532. (155. tétel); Sipos 2011. 371–372., 832–833. (2553. levél), 430–431.

Lásd még Babits Angyal 1919. június 18-i levelét: OSZK Fond III/35/104.; Babits István hazaérkezése: **1920. július 18. vasárnap**; Komáromi Újság 1919. júl. 10. 24. sz. 4.; Téglás 1997a 186–187.

Vö. Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 48. (1919 májusára datálja, s úgy véli, Babits István „1920 júniusában térhetett csak haza” – valójában július 18-án); Nemeskéri Erika 2004. 56. (Csiszár–Vendel-Mohay 1991 nyomán 1919. májusra datálja); Téglás 1996. 155. (1919. májusra keltezi); Sipos 2011. 832. (1919. májusra datálja; Bellaaghnét nem hivatkozza)

Budapest, 1919. június 20. péntek előtt és június 20. péntek

Egyfóliós papír verzójára keresztben ceruzával jegyzi föl Babits [*A halál keserű ízével...*] kezdetű töredéket. A verzón Shakespeare-re vonatkozó feljegyzés, továbbá: „Katona leugrik a vonatról.” A rektón a Márciusi Kör programjának részlete, többek között: „20-án, pénteken este ½ 8 órakor Schöpflin Aladár irodalmi beszélgetéseket tart.”

Lásd MTAK Ms 4699/89.

A Budapesti Magyar Tudományegyetem Bölcsészeti Kari Dékáni Hivatalában péntek délután 4 órakor tantervi értekezletet tartanak, melyen Babits – a kívánságnak megfelelően – bizonyára a középiskolai „tanítójelöltek” következő évi főkollégiumai között előterjesztést nyújt be a maga tárgyaira vonatkozóan.

Lásd A Budapesti Magyar Tudományegyetem Bölcsészeti Kar Dékáni Hivatala Babitsnak 1919. június 18-án küldött levelét: OSZK Fond III/1563/31.

A közoktatásügyi népbiztos 46. számú rendelete az „egyetemi rendes tanító” cím helyett az „egyetemi professzor” elnevezést rendszeresíti.

Lásd Révay József *Pályám emlékezete* című kéziratos önéletírásából közli Révay Ágnes, Irodalomtörténet 1971. 2. sz. 398–399.

1919. június 22. előtt

Id. Babitsné hadifogságban lévő fiának, Pistának június 22-én írt német nyelvű levelében beszámol idősebb fiáról is: „...Misi bátyád az egyetemen előadásokat tart, már ez év januárjában kinevezték az esztétika és a modern- és világirodalom professzorává nagyon elfoglalt és szeptember óta egyszer sem láttuk [...] egyáltalán nem kíméli magát nagyon sokat dolgozik...”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 543–545. és 1. lábjegyzet (312. levél)

Budapest, 1919. június 23.

A Magyar Irodalomtörténeti Társaság választmányi ülést tart a Közoktatásügyi Népbiztosság Fogarasi Béla aláírásával Beöthy Zsolt elnökhöz intézett levele tárgyában, mely szerint kívánatosnak tartják, hogy a „testvéregyesületek példájára [...] a vezetést ideiglenesen egy öttagú (egy munkásból és négy tud. kutatóból álló) direktóriumnak engedje át”. A jegyzőkönyv felsorolja a megválasztott direktóriummi tagok – Weisz Antal, az *Irodalomtörténet* főszerkesztője, Galamb Sándor, Baranyai Zoltán, Földessy Gyula és Király György – mellett a választmányi tagok közül két-két szavazatot kapott Benedek Marcellt, Elek Oszkárt és Babits Mihályt, illetve az egy voksot nyert Schöpflin Aladárt is.

Lásd *Irodalomtörténet* 1919. március–december, 3–10. sz. 330–332.; József Farkas 1967. 800–801. (479. tétel), 1116.

Budapest, 1919. június 24.

Zempléni Árpád küld „Kedves Dantém” megszólítással levelezőlapot Babitsnak: a töredékesen olvasható lapon kéri, írja meg azoknak a Baudelaire-verseknek címét, amelyeket ő már lefordított, és hogy hol jelentek meg, hogy főleg munkát ne végezzen. „Egyet, a *Parfum exotique*-ot, már elírtad előlem” – teszi hozzá szokásos humorával.

Lásd OSZK Fond III/1397/7.; Sipos 2011. 382–383., 843–844. (2565. levél)

Lásd még Charles Baudelaire *Parfum exotique* című versének Babits-fordítását a *Szagokról, illatokról* című esszében: **1909. március 1.**

Vö. Sipos 2011. 844. (ügy véli: „Zempléni tévedett, Baudelaire versét *Exotikus illat* címen Tóth Árpád fordította le”)

Budapest, 1919. június 24. után néhány nappal

Szudy Elemér [Komjáthy Aladár féltestvére] miniszteri osztálytanácsos 1927 februárjában, Babits fegyelmi ügyének, nyugdíja megvonásának újratárgyalásakor tanúvallomást tesz Babitsnak a szovjet uralom alatti magatartásáról: „...a proletárdiktatúra idején a leghatározottabban, teljes nyíltsággal foglalt állást az uralkodó rendszerrel szemben s nézeteinek nemegyszer oly formában, a nyilvánosság előtt is kifejezést adott, hogy ezzel méltán kockáztatta egyéni biztonságát. Számtalan esetben vitattuk meg közösen a rémuralom borzalmait és a helyzet tarthatatlansá-

gát, s positive tudomásom van róla, hogy a júniusi ellenforradalom leverését követő napokban Babits Mihály tárgyalásokat folytatott Schöpflin Aladárral és Fenyő Miksával egy kiáltvány megszerkesztésére vonatkozólag, amelyet a magyar írók intéztek volna protestációképpen a szovjet uralom ellen Európa közvéleményéhez. Arról is tudok, hogy e kiáltvány elmaradásának oka egyedül és kizárólag a proletárdiktatúrának hamarosan bekövetkező bukása volt.” Schöpflin Aladár ugyanekkor szintén tanúként idézi fel az eseményeket: „Júniusban lehetett, amikor a kommunisták nagyszámú túszoikat tartóztattak le, egyéb embertelenségeket követtek el, és napról napra jobban ránehezedtek minden emberi szabadságra, egy alkalommal Babits Mihály lakásán hárman, Fenyő Miksával megbeszéltük, hogy egy kiáltványt fogunk szerkeszteni tiltakozásul a kommunista erőszak ellen, ezt a kiáltványt aláírattuk a magyar szellemi élet lehetőleg nagyszámú kiváló képviselőivel és kicsempésszük külföldre, elsősorban Bécsbe, hogy ott a sajtóban nyilvánosságra hozhassuk. A kicsempészség módját én akkor meg is beszéltem a *Neue Freie Presse* budapesti szerkesztőjével, de a dologból nem lett semmi, mert amerre puhatolóztunk, jobb- és baloldali elhelyezkedésű embereknél egyaránt visszautasításra találtunk. Az akkori terror nyomása alatt nem merték aláírni. A kiáltvány megszerkesztése Babits feladata lett volna, aki erre lelkesen vállalkozott is.”

[1919. június 24-én robban ki a tanácsköztársaság ellen szervezett legjelentősebb puccskísérlés, amelyet a Ludovika Akadémián már hosszú hetek óta szerveznek a tanári kar egyes tisztjei: úgy vélik, esetleges megmozdulásuk elnyeri majd a város katonai parancsnokának, a volt szociáldemokrata Haubrich József hadügyi népbiztosnak a támogatását. Lemberkovics Jenő 1919. június 24-én délután 4 órakor, 254 növendék élén indítja meg a felkelést, melyben az Akadémia számos tisztjére és a dunai flotta egy részének segítségére számíthat. A zendülők azonban rosszul mérik fel az erőviszonyokat, hasztalan várják, hogy Haubrich népbiztos – aki a közben bevezetett statárium parancsnoka lesz – melléjük álljon, épp ellenkezőleg, Haubrich vonul egységeivel az Akadémia alá, és másnap hajnalra felszámolja a lázadást. Az elfojtott zendülést természetesen vérfürdő követné, Guido Romanelli, az antant Magyarországra küldött megbízottja azonban erélyesen fellép Kun Bélával szemben, és követeli tőle a foglyokkal való méltányos bánásmódot, s bátorságával megmenti három felkelő vezető életét.]

Lásd Magyar Országos Levéltár, VKM-iratok, K 802, 1939–1944–5, 363. doboz, Babits Mihály; Jankovics József, Irodalomtörténeti Közlemények 2001. 1–2. sz. 201–202.

Lásd még Sipos 2003. 90.; Sipos 2011. 848. (2568. levél jegyzetében), 429., 481–482.; Tarján M. Tamás, 1919. június 24. Puccskísérlés a Ludovikán – Rubicon www.rubicon.hu/.../1919_junius_24_puccskiserlet_a_...

Budapest, 1919. június 24. után

„A június 24-iki ellenforradalom utáni napokban volt az ügynevezett írók szak-szervezetének első és amennyire tudom, egyetlen választmányi ülése. Ez a szak-szervezet a kommunista kormány nyomása alatt alakult, túlnyomó részben polgári gondolkodású emberek alkották, az alakuló ülésen emlékezetem szerint alig öt-hat

kommunista volt jelen, s a választmány is nagy többségében polgári érzésű írótar-sakból állott. A mondott választmányi ülésen Babits és én nagy vehemenciával szólaltunk föl a kommunista uralom ellen, ingerült vitába keveredtünk az egyik ott jelenlevő kommunistával. E heves jelenet hatása alatt a választmányi ülés felosz-lott” – idézi föl az ülést Schöpflin Aladár 1927 februárjában.

Lásd Közoktatásügyi Népbiztosság 1919. júniusi jelentéséből közöl részleteket: József Farkas 1967. 1118–1123. (480. tétel jegyzete)

Lásd még *Budapest, 1919. május 11. és május 13–14.*; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...; Magyar Országos Levéltár, VKM-iratok, K 802, 1939–1944–5, 363. doboz, Babits Mihály; Jankovics József, Irodalomtörténeti Közlemények 2001. 1–2. sz. 200–202.

„Drága Mis. Mi van Veled mióta nem komplikálom az életedet?...” – érdeklődik némi malíciával Csinszka Babitsnak írt levelében. Sok gondja mellett „csak kíséret volt a külső lárma”. Nehéz napokat él: 78 éves nagyanyja [Török Károlyné] harma-dik napja zavart, őt kell ápolnia. Előző nap járt nála Máli [Lesznai Anna], aki a rajzain meglepődött. „Általában sok a legenda körülöttem” – jegyzi meg. Dolgo-zott, tanult, olvasott, üres óráiban pedig egy Babits által „nem helyeselt szép kis nővel” járt. „Akkor jött ez a keddi hecc. Én Budán jártam, s mikor a szélesre torzult boldog burzsujokkal szembetalálkoztam, kitől az ismerősök várva várták hogy át-fehéredjek hát megvadultam és soha még olyan kölyök daccal nem voltam *vörös* mint akkor mikor nem volt olyan biztos öröm szeretni őket. Minden utálatom és megvetésem ezé az ostoba és tehetségtelen fehér kirohanásé” – utal – amint maga is írja – „kölyökdaccal” a június 24-i eseményekre. „Látom egészen [!] okosan leszokjuk egymást, Mis. [...] ha Neked így jobb – jelenti ki megadóan –, ám gyorsan hozzátesszi –: Ha semmi rossz közbe nem jön, és *akarod*, ugy vasárnap d. után látni fogsz. Bár nagyon elvadultam Tőled, de Te vagy az oka.”

Lásd OSZK Fond III/2337/23.; Nemeskéri Erika 2004. 68–69. (33. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 35–36., 340. 37. lábjegyzet (1919. június 25. szerda és június 28. szomb-at közé datálja); Sipos 2011. 383–384., 844–846. (2566. levél)

Babits Csinszkanak írt válaszában határozottan kijelenti: „Én egészen más állás-pontot foglalok el ezekkel a dolgokkal szemben (elég nagyképűen mondtam?) mint te – nekem semmi közöm az egészhez és egyetlen kívánságom hogy nyugodtan dolgozhassam; ezért voltam csak dühös hogy megzavartak. [...] az egész politika csak zavaró körülmény.” Beszámol arról is, hogy „erős munkában” van, reméli, hogy nyáron utoléri magát és valami szép dolgot fog csinálni; a zavaros napokban, amikor a közelükben is volt „hecc”, otthon dolgozott. Nem helyesli, hogy Csinszka, amint írja, „elvadul” tőle, nagyon régen nem látták egymást, s reméli, ez az elva-dulás még nem olyan tökéletes. „Vasárnap délután *várlak!!* Kérlek, légy újra jó kis fiu. Kellesz te nekem, ha dolgozom is: *sőt* talán még jobban” – teszi hozzá békülé-kenyen. „Én nem vadultam el tőled [...] nem vagyok magamé, bennem szövődik valami aminek nem vagyok ura. Remélem nem szakad ketté, mielőtt alakot öltene.

Köszönt, vár, szeret a régi magányos Mihály” – zárja a levelet, utalva az ekkor készülő *Timár Virgil fia* című regényére.

Lásd gépiratmásolatát: MTAK K 10/102.; Téglás 1979. 140–143. (12. levél); utal rá Sipos, Napjaink 1983. 4. sz. 7–8.; Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 36., 340. 41. lábjegyzet; Sipos 2001. 214–215.; Nemeskéri Erika 2004. 70–71. (34. levél – 1919. június vége); Sipos 2011. 386–387., 847–849. (2568. levél – 1919. június vége), 482–483.

Vö. Sipos 2011. 467. („Babits a levelekben tartózkodik minden érzemnyilvánítástól és minden vallomástól”, s úgy véli, hogy „igazában az 1919. május 15-e körül írt levélben [2534.] már le is zárul a levelezés”)

1919. június 28.

Megjelenik a Zsolt Béla szerkesztette nagyvárad *Tavas* című lapban Babits *Spleen* című Baudelaire-fordítása.

Lásd *Tavas* (Nagyvárad) 1919. jún. 28. 2. sz. 17.

Lásd még **1921. október 1.**

Este 6 órakor id. Babitsné Kelemen Auróra nagybátyja, dr. Kelemen Mihály nyugalmazott honvéd főtorzsorvos (79 éves korában) meghal.

Babits Szabó Lőrincnek 1920. november 24-én Wébernél [a föltehetőleg az Üllői út környéki vendéglőben] gyermekkorára emlékezve többek között az ő alakját is fölidézi: „Az öreg egy külön agglegény volt és könyveket gyűjtött. Csak magyar könyveket. De mindent megvett, ami magyarul megjelent. Ezt tette fiatal korától fogva, mert gazdag volt. Óriás könyvtára volt, de legnagyobb részt szemét. Azt mind beköttetette félbőrbe. Büszke volt, hogy a teljes Jókai és Jósika első kiadásban megvolt neki. *Mikor meghalt, akkor már a szerbek, illetve Linder Béla és a kommunisták uralkodtak. Családja eladta a könyvtárat, de nagyon vacak összegért és mi talán nyolcezer koronát kaptunk belőle. Persze ezt sokfelé kellett szétosztani.*” (Kiemelés – RJ)

[Pécs 1918. november 14-től 1921. augusztus 31-ig áll szerb megszállás alatt.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 80.3.17.

Lásd még **Pécs, 1898. május 12. után–1901-ig;** (Szabó L.) MTAK Ms 4699/129.; Kelemen József és Halász Antal id. Babits Mihálynénak írt 1919. július 25-i levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 1996. 375–376. (232. levél)

1919. június 30. hétfő

A Vörös Hadsereg megkezdi a Felvidék kiürítését a békekonferencia által küldött Clemenceau-jegyzéknek megfelelően. A románok és az antant nem tartja be a szerződésben foglaltakat. A Felvidék feladásának következményeként a hadsereg demoralizálódik, lemond Böhm Vilmos és Stromfeld Aurél. Ilyen körülmények között várja a kilátásban lévő román támadást a Tanácsköztársaság.

Lásd <http://korok.webnode.hu/news/evfordulok-junius-30-an/>

Babits Törő Jóskával küldött levelét megkapva Angyal és id. Babitsné este írnak közös levelet, melyben örömmel tudatják, hogy végre öccsétől, Pistától egy 1918. november 24-i dátumú levelet kaptak, mely szerint egy budapesti tanárral és egy ügyvéddel lakik együtt, az amerikaiak jól ellátják őket, s pénzüik is elegendő. Ők nagyon izgatott napokat élnek; sok túszt szedtek össze, és borzasztó a lehangoltság a városban – utal Angyal a szekszárdi június 23-i ellenforradalmi lázadásra, amelyet még aznap éjjel felszámolnak. Lakásügyük még mindig nem intéződött el. Közli, hogy levelüket egy jóformán ismeretlen fiú, Sachsenheim Márton viszi Pestre, s kéri, hogy a [Dienes] Valériának szólót majd adja át neki. Id. Babitsné aggódó sorokat fűz a levélhez: kéri, fia vigyázzon magára és az egészségére és nézze meg „Bimbis bácsit” [Kelemen Imrét].

(A levél hátoldalára Babits ceruzával jegyzi föl: „Sachsenheim Marcell II. Margit Rakpart 15. III. 17.”)

Lásd OSZK Fond III/179/110.; Sipos 2011. 385., 846–847. (2567. levél)

1919. június 30-tól

Annak érdekében, hogy minél több eredeti bankjegyet kényszerítsenek ki a lakosságtól céljaik külföldi finanszírozására, s hogy erőszakkal próbálják biztosítani a fehér pénz tekintélyét, a tanács hatalom Pénzügyi Bizottsága fenyegető rendeletet bocsát ki: „Az Osztrák–Magyar Bank 50, 100, 1000 és 10 000 koronás bankjegyei 1919. június 30-ával megszűnnek törvényes fizetőeszközzül szolgálni. Aki a határidőn túl a felsorolt kék bankjegyekkel fizet, vagy fizetésül elfogad, a nála talált bankjegyek elkobzásán felül forradalmi törvényszék elé állíttatik.”

Lásd http://www.valtozast.hu/web/index.php?option=com_content&task=view&id=287
Magyar Mátrix-HUN UNIÓ – Hírek: A Magyar pénz kálváriája
www.hunnio.com/news.php?readmore=60

Budapest, 1919. június vége–szeptember–1920. tavasz; 1920 vége

Babits egyre kevésbé tud azonosulni a proletárdiktatúrával, gyűlik benne a kétely, az ellenállás. 1919 júliusára teljessé lesz kiábrándulása, június–júliusban írja *Szittál-e lassú mérgeket* című versét. Egyre lazul kapcsolata Csinszkaival is, találkozásaik ritkulnak; visszahúzódik, *Timár Virgil fia* című regényét kezdi írni. (A *Diák Kultúrá*nak 1919 októberében adott interjújában mégis azt nyilatkozta, hogy a kommunizmus alatt csaknem semmit sem írt: „Sem hangulatom, sem igazi terem nem volt. Dante-fordításomon dolgoztam csendesen.”)

Lásd dr. Szabó Tivadar, *Diák Kultúra* 1919. okt. 20. 2. sz. 8–9.; Pók 1970. 91.; Rába 1981. 558.; Téglás 1987. 51.; Sipos 2003. 88–89., 90., 108.; *Timár Virgil fia*: Sipos 2001. 213–215.; Sipos 2011, 429.

Lásd még *Szittál-e lassú mérgeket*: **Budapest, 1919. június; Budapest, 1919. június–július; Budapest, 1919. július**

Fenyő Miksa a Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége nyomtatott fejléces levélpapírján küld pár sort, melyben szabadkozik, hogy rosszul informálta Babitsot: Kornfeldék nem halasztották el a vacsorát, s a báróné neki „telefonozott”, hogy ő még senkitől sem kapott választ. Erre ő vállalta az ügy rendezését. „Már most arra kérék, okvetlenül jöjj el. Várom válaszodat” – írja „csütörtökön”.

A levél hátoldalára, verzőjára Babits ceruzával néhány mondatot jegyez föl *Timár Virgil fia* című regényéhez. („Ez a nyájasabb és életesebb/elevenebb/élőbb kifejezés nem is vezett el teljesen róla azután soha. Egy éjszaka nyugodt alvása elég volt, hogy [...]. Készségesen fölkiporodott, mint egy újrászületett kis állat, álmától még meleg vackán (az ember ebben a korban még [...] lerázza rövid múltja egy darabját, tegnapjait, mint bőreit a kígyó.)” – A végső változat: („S ez a derültebb és elevenebb kifejezés ott maradt az arcán, mint egy nyájas visszfény. Egy éjszakai nyugodt alvás elég volt, hogy minden merevségét, idegenségét, minden megkövülését a Sors Meduza-arca előtt, kiheverje. Megint visszaérkezett könnyű gyermek-életébe. Készségesen fölkiporodott, mint egy újrászületett kis állat, álmától még meleg vackán. (Az ő korában még újrászületik az ember minden nap, úgy rázza le a tegnapokat, mint a kígyó tavalyi bőreit.)

Lásd OSZK Fond III/438/48.

Vö. a kézirat-katalógus 1912 körül–1916 előtt-re datálja és tévesen úgy véli, hogy Babits följegyzése *A gólyakalifa* című regényhez készül; Sipos 2001 (bizonyára a kézirat-katalógus tévedése nyomán nem jelzi a kéziratok között)

1926 novemberében Babits Komlós Aladárnak a *Múlt és Jövő* című izraelita lap számára adott interjúban szól a *Timár Virgil fia* című művéről is: „A regény már kész volt [!] a kommün alatt, de két évig hevertettem a fiókomban, mert félttem, hogy félreértik. [...] nem egyes embereket akartam én ábrázolni, hanem egy típust [...]. A sznob, mégpedig a kereszténységgel sznoboskodó zsidók kellemetlen típusát. De ha a kommün alatt talán csírázni kezdett bennem valami antiszemitizmus, a kurzus alaposan kiölte...”

„Nagyon erős munkában vagyok”; „valami szép dolgot fogok csinálni” – Babits Csinszkanak június 24. után írt sorai a *Timár Virgil fia* című regény írására vonatkoznak, melynek egyes részei talán most is „fejben” készülnek; először csupán levelek hátoldalára hosszabb-rövidebb, hevenyészett sorokat, fogalmazványtöredékeket jegyez föl. Az első szövegváltozat lejegyzésével augusztusban vagy szeptemberben készülhet el. Ezen valószínűleg tovább dolgozik 1919 őszén és télen, majd 1920 tavaszán is. Gyermekkorának pécsi emlékeiből, a pécsi és bajai ciszterci rendház és gimnázium valós világának földézésével, cédulákra följegyzett mondatokból, eseménysorokból virtuális világot teremt, középpontjában egy szellemi ember erőfeszítésével (és kudarcával), aki a „szociokulturális” örökítéssel szeretné biztosítani „a lélek fajfenntartását”. (A regény szövegszervező-elemévé lesz Szent Ágoston *Vallomások* című műve, Vergilius *Aeneis*éből Dido fogadalma és a fogadalom megszegése. A paptanárné és tanítványa, Vágner Pista sorsában Babits pécsi diákeveiről és a bajai ciszterci gimnáziumban töltött gyakorlóévből je-

lennek meg részletek; Timár napi sétájában azt az utat járja be, melyet a valamikori kisdíák tesz meg lakásuk és az iskola között. A Vágner Pistáéknak otthont adó Stirling-ház ezen a néven és a regényben megjelölt helyen található Pécs 19. századi régi térképén.)

A *Nyugat*ban 1921. július 1-jén megjelenő *első teljes szöveg* középpontjában a Goethe által emlegetett hagyományozódás, „a lélek fajfenntartásának”, a szociokulturális öröklődésnek a lehetősége áll. Ez a probléma foglalkoztatja Babitsot a Komjáthy Aladárnak ajánlott *A „Fiamhoz”* című versben, a *Mythológia* című elbeszélésben és a Szabó Lőrinchez kapcsolódó barátságban is. (Mattyasovszky Erzsébet szerint Babits ebben a regényében „sírja el csalódásait”, melyeket Szabó Lőrinc és Komjáthy Aladár okoznak neki.) A regény strukturáló elve a szerzetesi fogadalomban vállalt „istenszeretet” és egy „földi lény szeretetének” a konfliktusa. A kortársak a Timár Virgil ellenpontjaként megalkotott budapesti újságíró vonásai-ban felfedezni vélik a *Nyugat* főszerkesztőjének, Ignotusnak egyes karaktervonásait, aki a folyóirat 1927. február 16-i számában *Teremtő indiskréció. Neovojtina 5.* című írásában föl is rója Babitsnak, hogy ebben a regényben őt próbálja kifigurázni és nevetségessé tenni. Babits a *Nyugat* 1927. március 1-jei számában hárítja el a vádat: kijelenti, hogy modelljei mindig csak egy-egy vonással, s nem egész mivoltukban járulnak hozzá irodalmi alakjaihoz, s úgy véli, az indiskréció nem az írónak, hanem a kritikusknak bűne: „akinek minden szava, mely a művészi alkotás helyett a magánéletet érinti: nem egyéb, mint pletyka” –, majd az utókor számára némi engedményt téve, árnyalja véleményét: „A kritikus jogkörébe csak az tartozik, ami a műben *alkotás*. E mögött ami van – az anyag, melyből az író alkotott, a mű viszonya az emberhez, az emberekhez, az »aktuális valósághoz«: lehet egy későbbi életírás, történetírás tárgya: a kortárs minden célzása ilyesmire csak *indiskréció*.”

Lásd kéziratrövedékeit OSZK Fond III/1163/11. (*1916 vége vagy 1917 és utána*); III/1902/100. (*Budapest, 1918. március közepe előtt*); III/1563/36.; Fenyő Miksa „csütörtökön” kelt levelének hátoldalán: OSZK Fond III/438/48.; OSZK Fond III/1908. 2 f. (1921. március? – tinta- és ceruzairású fogalmazványtöredék, 2. fólió rektóján [*A vörös liliom városa*] ceruzairású cikktöredék, a verzón Török Sophie tintaceruza-írású sorai Velencéről); gépiratát MTAK Ms 4699/68. (Szabó Lőrinc tulajdonából – cím nélküli gépirat és gépiratmásolat, ceruzairású javításokkal, ceruza- és tintairás, hiányos); Babits Csinszkanak írt levelét: *Budapest, 1919. június 24. után; Budapest, 1919. december 31.–1920. január 1. hajnali fél három; Budapest, 1920. július 2.–1921. április 3. után*; *Múlt és Jövő* 1926. november; közli Téglás 1997. 179–180.; *Nyugat* 1927. I. márc. 16. 6. sz. 451.; Sipos, *Napjaink* 1983. 4. sz. 7–8.; Sipos 2001. 211–239., 287–293., 333–359.; Sipos, *Vigilia* 2002. 6. sz. 459–470.; Sipos, *Műút* 2012. 3 sz. www.muut.hu/korabbilapszamok/031/sipos.html

Lásd még Ignotusra: *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 98.; *Érlelő diákévek* 1979. 135.; Rába 1983. 191.; *A magyar irodalom története III.* (Komáromi–Rigó) 2007. 472.; *Nyugat népe* (Cserhalmi Zsuzsa) 2009. 337.

Vö. Sipos, *Irodalomtörténet* 1976. 2. sz. 321. (1919 elejére teszi a regény keletkezését)

Budapest, 1919. június

Babits a *Szittál-e lassu mérgeket...* című vers (javítások nélküli, B. M. aláírású) gépiratát készíti el (csak a lap rektójára ír). A cím alatt a dátum: „1919 junius”.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 76.1.1.

Lásd még Nyugat 1919. II. november, 14–15. sz. 911–929.; **Budapest, 1919. június–július; Budapest, 1919. július**

1919. június

Id. Babitsné Komjáthy Aladár előző napi levelét megkapva – melyben bizonyára Babits gyenge egészségi állapotáról is szót ejt – aggódó sorokat küld fiának, kéri, írjon azonnal, hogy van, mi a baja. Már nagyon szeretné látni Babitsot, sajnálja, hogy a lakásrekvirálással olyannyira fölzaklatta őt. Ismét megemlíti, mint egy május végi levelében, hogy Brigi néni [Kiss Ernőné Kelemen Brigitta] szívesen ajánl lakást a villájában a Balatonon, kéri, Babits nézzen utána, hogyan intézhető el, hogy „hatóságilag is megengedjék az utazást”. Úgy tudják, hogy most proletár-gyermekek nyaralnak ott, de utánuk majd a tulajdonosoknak is megengedik, hogy felkeressék nyaralójukat.

Lásd OSZK Fond III/179/111.; Sipos 2011. 387–388., 849–850. (2570. levél), 434.

Vö. Sipos 2011. 850. (úgy véli, „a Tanácsköztársaság idején a kormányzat valóban nyaraltatott proletárgyermekeket a Balatonon, ez azonban nem valószínű, hogy a családi nyaralókat is érintette volna” – ennek ellene mond: „Több vallomás alapján azt is megállapították, hogy a fonyódi villákat a tanácsköztársaság gyermeknyaraltatási akcióra rekvirálta.” [BFL Budapesti Királyi Ítéletábla peres iratai. 5437/1922. 22–23.]; a *Népszavában* 1919. augusztus 1-jén (4.) megjelent cikk szerint: „Százhusz gyereket vittek a [Fonyód-Béla]telepre, akiket a Sirály-szállóban, Lajos-lakban és a különböző villákban helyeztek el. [...] Több gyerek jutott Jankovich-Bésán és Törley volt pezsgőgyáros három villájába.” – Varga István: *Adalékok a zsidóság fonyódi történetéhez*. Agenda Natura, Veszprém, 2005. 60–61.)

Budapest, 1919. június–július

„Egy fakó és szomorú virágom van emlékül erről a kopár szigetről, egy kövirózsa, egy kopár, sivatag énekem – amelyet akkor nem olvasott nyomtatva senki sem, mert akkor ez szegény, veszedelmes, »ellenforradalmi« ének volt – az egyetlen énekem a kopár Diktatúra énektelen idejéből” – írja Babits a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című tanulmányában a *Szittál-e lassu mérgeket...* kezdetű verséről (*Ének a „Szavak Megtagadásának” korából* címmel közli a tanulmányban).

Lásd Nyugat 1919. II. november, 14–15. sz. 919–920.

Budapest, 1919. június–július–decemberig

Ekkorra már nyilvánvalóvá válik, hogy a mindent megoldó világforradalomra nem lehet számítani, s hogy a Tanácsköztársaság hatalmi, gazdasági és erkölcsi krízist él át. Amikor Babitsnak a terrort fokozó és igazolni próbáló intézkedésekkel kelle-ne azonosulnia, „úgy, ahogyan azt a tiszai fronton a megfutamodott századokban a

tizedelést elrendelő és végrehajtható Lukács György tette, a személyiség és a szerep végleg szembekerül egymással”.

„Lukács 1919-ben hirtelen kommunistává vált, és mai szóval élve miniszteri funkciót töltött be, helyettes népbiztos volt a kormányban. Az itt betöltött szerepéről két véleményem van. Az egyik nagyon negatív, hiszen kommunista funkcionárius volt. A másik, hogy kiket nevezett ki egyetemi tanárnak. Mondjuk Kodály Zoltánt, Bartók Bélát, Babits Mihályt és Kosztolányi Dezsőt [!]. Ez akkori magyar szóval élve igen progresszívnek számított, és ha őszintén beszélünk: semmi köze nem volt a kommunizmushoz. Neki két lelke volt. Az egyik a kommunista doktrína lelke, a másik a kultúrember lelke, aki a kultúrát próbálta Magyarországon szorgalmazni. Más kérdés, hogy amikor nem volt már többé népbiztos, a hadseregben a kommunista komisszárnak a szerepét játszotta. Ez megint kétélű. Amikor a magyar hadsereg elkezdett menekülni a román katonák elől, elrendelte a tizedelést. Ez szörnyű szokás, nem tartom megbocsátható bűnnek. De ez nem egy kommunista, hanem egy katonai intézkedés volt, a nem kommunista parancsnokával együtt döntöttek, aki régi nacionalista volt. Ugyanakkor, akik ma Trianonról beszélnek, azt is észrevehetik, hogy a behatoló román hadsereg ellen Budapestet védték. Ez is kétértelmű. Egyrészt borzalmas, másrészt érthető, mert meg tudták védeni a fővárost” – vélekedik a Lukács-tanítvány Heller Ágnes.

Ezeket a hónapokat Babits mély megrendüléssel éli át. Az első két-három hónapban az alkotásba menekül, szeptemberben és októberben, az új politikai-hatalmi berendezkedés idején nem vállal közösséget az új rendszerrel sem, nem fogad el semmilyen állást, stallumot, nem lép be az újonnan alakult Magyar Írók Szövetségébe, elutasítja Szabó Dezső felkérését, majd fenyegetését. Elutasítja a vörös- és fehérterroret, a forradalmat és az ellenforradalmat is. (Az óhajtott katedrán Vörös Mesterként áll, noha lélekben ezalatt egyre távolodik az eseményektől.) A maga feladatát az értékek politikán felül álló őrzésében jelöli meg – amint erre utal az 1919 nyarán papírra vetett *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című írásában.

Lásd Angyalosi, Irodalomtörténeti Közlemények 1987–1988. 4. sz. 467.; Sipos 2003. 89–91.; Ablonczy Balázs, <http://hetivalasz.hu/kultura/a-jellem-kalandorai-21851/>; Heller Ágnes, <http://www.irodalmijelen.hu/05242013-1416/kulturember-lelke-interju-heller-agnesel#sthash.w9JRJ71w.dpuf>

Lásd még *Érlelő diákévek* 1979. 126.; Részlet Kollarits Krisztina *A régi ház és a lerombolt ház. Tormay Cécile kísérlete a konzervatív értékek védelmére*. PhD-dolgozat. 2008. kézirat – Tormay Cécile folyóirata a Napkelet www.tormaycecile.com/napkelet

Budapest, 1919. július 1.

„A budapesti magyar tud.-egyetemi könyvtárból kiadott könyvről térítvény”-t állítanak ki az „egyet. tan.” Babits Mihály számára. A nyomtatvány rovatait Babits tintával tölti ki: a kölcsönzött könyv [Solomon Francis] *Gingerich Wordsworth, Tennyson, and Browning: [a study in human freedom]*. [George Wahr Publisher, Ann Arbor, Mich.] című munkája.

Lásd MTAK Ms 4699/137.

1919. július 1.

Pécsett délután 4 órakor helyezik örök nyugalomra a június 28-án elhunyt dr. Kelemen Mihály nyugalmazott honvéd főtörzsorvost. [Babits bizonyára nem tud a temetésre elutazni.]

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 80.3.17.

Budapest, 1919. július 1-jétől 1919. november közepéig

Pogány [Schwartz] József hadügyi és külügyi, majd közoktatási népbiztos tilalma folytán több mint 4 hónapi kényszerhallgatásra ítélve a *Nyugat* nem jelenik meg.

Lásd *Nyugat* 1919. II. december, 16–17. sz. 1021. Fülep Lajos lábjegyzetét Szabó Dezső *Az el-sodort falu* című regényéről írt kritikájához; Kardos Pál 1972. 246., 249.; *Nyugat népe* (Sipos) 2009. 281. 5. lábjegyzet

Lásd még **1919. május 23. után–június; 1919. június 16.–július 1.; 1919. november közepe;** Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolányi Tibor) 2008. 378–379.

Vö. *Nyugat népe* (Sipos) 2009. 284. („1919 novemberében, amikor több mint hathónapnyi [!] szünet után újból megjelent a *Nyugat*”)

1919. július 2. előtt és július 2.

Babits Stefan I. Kleinnek írt levelében – bizonyára mert regényének német kiadása egyre húzódik – közölheti, hogy ajánlatot kapott *A gólyakalifának* a Neues Wiener Tagblattnál való megjelentetésére. Stefan I. Klein Davos-Platzból írt válaszában szabadkozik, hogy nem írt korábban, mert szerette volna a szerződést is rögtön elküldeni, de Müller szabadságon lévén, csak ha visszatér Münchenbe, akkor tudja megsürgetni a dolgot. A németországi nyomdaviszonyok ismeretében határozottan kijelenti, hogy a könyvet más sem adná ki előbb, mint ő, aki pedig a regényt a *Neues Wiener Tagblatt*nál akarja elhelyezni, az vagy nem olvasta a regényt, vagy nem tudja, hogy ott csak amerikai rém- és detektívregények jelennek meg. Nagyon szeretné, ha a regény kiadása végre elintéződne, mert akkor talán mást is fordíthatna Babits művei közül, például egy kötetre való novellát, vagy ha Babits folytatná a *Nyugat*ban elkezdett regényét [*Kártyavár*], akkor azt. Kéri, hogy *Ungarn* című antológiája második kötete számára Babits egy novelláját engedné át, valamint a müncheni kiadó, Müller számára egy *Literarische Porträts aus dem modernen Ungarn* címmel írt könyvet, amelynek egyes részeit a *Frankfurter Zeitung*nak és a *Literarisches Echónak* fogja adni, ehhez várja Babitsnak az *Érdekes Újság Dekameronja* számára írt önéletrajzát és németre fordított verseit. Kéri Babits türelmét, s biztosítja arról, hogy a fordítás igazán sikerült és kifogástalan.

Lásd OSZK Fond III/735/229.; Sipos 2011. 389–390., 850–851. (2572. levél)

Lásd még *Érdekes Újság Dekameronja: 1913. december 28. előtt; Der Storchkalif: 1919. október 4. előtt, október 4. és utána; Kártyavár* 1997. 567.

Budapest, 1919. július 2.

A májusra teljesen apolitikussá váló Babits sehová máshová nem, de az egyetemi értekezletre hajlandó eljárni: az utolsó egyetemi kari ülésen is részt vesz (a jegyzőkönyvek szerint még négyen vannak jelen).

Lásd Barta János, Irodalomtörténet 1961. 1. sz. 43.; Sipos 1976. 70.; Sipos 2011. 449. (3. rendkívüli értekezletnek jelzi)

Lásd még *Budapest, 1919. május 13.*; *Budapest, 1919. május 22.*; *Budapest, 1919. május 28.*; *Budapest, 1919. június 11.*

Budapest, 1919. július 6-tól 1919 novemberéig

„A proletárdiktatúra hónapjai az irodalomban a némaság hónapjai voltak. A lapoknak – a pártlapokon kívül – meg kellett szünniök, meg kellett szünni a *Nyugat* szívverésének is, mely éveken át szinte a magyar irodalom szívverése volt” – írja Babits *Az egyetlen verseskönyv* című cikkében, Juhász Gyula *Ez az én vérem* kötetéről szólva. [A *Nyugat* megjelentetését papírhányra hivatkozva szüntetik be.]

Lásd *Nyugat* 1919. II. november, 14–15. sz. 1000.; Buda 2000. 63.; Sipos 2011. 454., 480.

Budapest, 1919. július 9. előtt és július 9.

Az elsőkötetes költő, Fodor Dezső [akinek verseskönyvéhez Babits ír előszót] hosszú, szaggatott, szinte könyörgő levelet ír: utolsó együttlétük délutánján akart neki magáról beszélni, de nem voltak egyedül. Nagy élmény számára, hogy Babits közelebbe került – reményt adott neki; ha Babits tud benne hinni, akkor minden értelmet nyer. Nagyon megundorodott az újságírástól, s kéri, Babits engedje, hogy vele, mellette dolgozhasson.

Lásd OSZK Fond III/454/1.; Sipos 2011. 390–392., 851–852. (2573. levél), 457–458.

Lásd még *Budapest, 1919. március*; *1919. július 20.*; *1919. augusztus 2.*; *Budapest, 1919. augusztus 30.*; *1919. szeptember 26.*

Budapest, 1919. július 9.

Zempléni Árpád levelében a műfordításokról gondolkodva Babits figyelmébe ajánlja fiatalkori versei német fordítóját, Bujdosy Miksát, akiről úgy véli, nagyot nyerne a fordító osztály, ha rábíznák Hölderlin s egy-két romantikus kortársa magyarra fordítását. Magyarról németre fordíttatni szintén fontos feladatnak tartja, erre a munkára pedig az újabban az ő munkáit átültető soproni lutheránus német–magyar Böhm Sándort tartaná alkalmasnak. A maga Goethe- és Heine-fordításait pedig szívesen rendelkezésre bocsátja a készítendő antológiák szerkesztőjének.

[A *Vörös Újság* július 2-i számában a fordítói irodáról szóló cikk szerint régi olasz, francia és német elbeszélőkből, valamint modern lírikusokból is antológia készül.]

Lásd OSZK Fond III/1397/5.; Sipos 2011. 392–394., 852–853. (2574. levél)

Budapest, 1919. július 12.

Fehéri Armand 1919 őszén jelenteti meg *A vesztegető forradalom* című könyvét, melynek 114–128. oldalán felsorolja azokat az írókat és újságírókat, akik az Írói Direktórium előlegfizetésében részesülnek, köztük ötödikként szerepel: „VII. 12. *Babits Mihály*: Mitológiai műért 4.000.– K.”

Lásd József Farkas 1967. 1128. (488. tétel jegyzetében)

1919. július 13.

Id. Babitsné az „egyetemi tanár” Babitsnak küld – tévedésből a Szabóky utca 54.-be (!) címzett, majd a posta által a Reviczky utca 7.-be irányított – levelezőlapon pár sort: Holub [föltehetőleg Holub János, a szekszárdi polgári fiúiskola igazgatója] átadta az üzenetét, bár jobban szeretné, ha Babits maga menne haza, de csak küldje a katonát, mindenről [bizonyára élelemről] gondoskodik fia részére. Angyal nincs jól, várja Babits és [Dienes] Valéria értesítését [a könyvtárosi vagy minisztériumi állással kapcsolatban]. Kéri, fia látogassa meg Bimbiséket [Kelemen Imréeket], miért nem jön hozzájuk kislányuk, Licc.

Lásd OSZK Fond III/179/112.; Sipos 2011. 394., 854. (2575. levél)

Lásd még **Budapest, 1919. július 22.**

Vö. Sipos 2011. 854. (a levélközlésben Szabóky utca 47.-et ír és nem jelzi a Reviczky utca 7.-re javítást)

Budapest, 1919. július 13.

A IV. kerületi Királyi Pál utca 12.-ben lakó dr. Gábor Illés pár sorban közli Babitscsal: „Körülbelül 3 kiló zsír kapható kilonként 300 koronáért, de *csakis kékpénzért* akarják nekem átadni. Átvehetem-e Méltóságod részére?” Igenlő válasz esetén kéri, Babits küldjön edényt, utóiratként pedig hozzáteszi még: „*Ugyanilyen árban* néhány kiló füstölt szalonnát is kínálnak.”

[A kék pénz az Osztrák–Magyar Bank bankjegyeinek mint keresett fizetési eszköznek elnevezése 1919-ben, amikor a proletárdiktatúra fehér pénzt csak kényszerűségből fogadják el. A tanács hatalomnak égető szüksége van a kék bankjegyekre, mert csak ezeket fogadják el fizetőeszköznek külföldön – nemcsak az utódállamokban, de szerte Európában. Emiatt a folytonos üldözések, büntetések ellenére a lakosság belföldön is csak a kék pénzt tekinti hiteles értékmérőnek.

„Hogy fogják elintézni a fehérpénzt? – teszi föl a kérdést Móricz Zsigmond naplójegyzeteiben. – Nem lehet tudni. A fehérpénz, amit a kommunisták nyomtak, egyszerű falszifkáció. De úgy beszélnek, hogy mégsem semmisítik meg teljesen, csak lebélyegzik 10-15 százalékra, szemben a kékpénz 50%-os lebélyegzésével... 5000 koronáig névértékben elfogadnák. És akiknek milliós nagyságrendben volt fehérpénze, azok majd kihelyezik 5000-es tételekben.”]

Lásd OSZK Fond III/1563/32.; Téglás 1966. 367. (168. tétel); Sipos 2011. 395., 854–855. (2576. levél)

Lásd még Móricz Zsigmond: Naplójegyzetek – Metapedia
hu.metapedia.org/.../Móricz_Zsigmond:_Naplójegyzet...; <http://www.huszadikszazad.hu/1919-november/gazdasag/kek-vagy-posta-12453>

Budapest, 1919. július 13. után

Babits pár sorban tudatja Komjáthy Aladárral, hogy mivel az [Egyetemi] könyvtárban nem találta, kiment hozzá [Újpestre], mert „kék pénzre” a zsír-ügyben még aznap feltétlenül szüksége van. Kéri, később jöjjön vissza.

Lásd OSZK Fond III/92.; Sipos 2011. 395., 855. (2577. levél)

Budapest, 1919. július 14.

A Közoktatásügyi Népbiztosság Szocializált Színházak és Mulatók Biztossága nevében Bánóczi [László], „pol. megbízott h.”, a Színügyi Osztály vezetője nyomtatott fejléces levélpapíron küld újabb levelet „professzor elvtárs”-nak, emlékeztetve, hogy májusban a külföldi drámairodalom jelentősebb műveinek lefordítása céljából összehívott értekezletre meghívta, Babits azonban levelére még nem válaszolt. Minthogy különös súlyt helyez arra, hogy művészetét ne kelljen nélkülözniük, kéri, hogy Babits fáradjon fel a színügyi osztály fordítási irodájába, s válassza ki a jegyzékből mindazokat, melyeknek lefordításához kedvet érez. (A levél verzőján Török Sophie ceruzairású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/1563/33.; József Farkas 1967. 808. (487. tétel), 1127.; Téglás 1996. 367–368. (169. tétel); Sipos 2011. 396., 855–856. (2578. levél)

Lásd ***Budapest, 1919. május***

1919. július 15.

Id. Babits Mihályné és Angyal hosszú levelét Lakos János Pál gimnáziumi rajztanár, „nagy bámulója” viszi Babitsnak. Anyja kéri, Babits beszéljen Dienes Valériával Angyalról, aki nem bírja az iskolát, éjjel-nappal sír, s valami könnyebb állás kellene neki. A levéllel kis csomagot, benne borsót, lisztet, vaját, túrót is juttat fiának – ha küld valakit érte, akkor babot, tojást, sőt bort is küldhet. A lakásügyet kéri, Babits azonnal intézze el. Angyal hosszabban ír: a csomagot az ő ismerőse viszi. Kéri, bátyja küldjön egy vörös katonát, hogy többféle ételmezt juttathassanak el hozzá. Kétségbeesetten panaszkodik, hogy nem tud megmaradni az állásában, jár egy kommunista tanfolyamra, amely fölízgatja, nem érti a Marx- és Engels-féle könyveket, nem fog tudni levizsgázní, s akkor nem lehet tanítónő. 10 perces előadással megválthatná a vizsgát, de ilyet nem tud írni. Az átképző kurzust Bodor Aladár, pesti gimnáziumi tanár tartja, érdeklődik, bátyja nem ismeri-e. Könyörög Babitsnak, segítsen rajta, mert nagy szégyen lesz egy olyan kisvárosban, mint Szekszárd, ha kiteszik az iskolából. Újra meg újra kéri, beszéljen [Dienes] Valériával. Hozzáteszi még, hogy előző nap egy vöröskeresztes lapon tudatták velük, hogy öccsük, Pista februárban egészségesen Nikolszk-Usszurijszkban volt.

Lásd OSZK Fond III/179/231.; OSZK Fond III/35/105. (az 1. fólió rektóján és verzóján, a 2. fólió rektóján id. Babitsné, a 2. fólió verzóján, az 1. fólió rektóján, a 3. fólió rektóján és verzóján Babits Angyal levele); Téglás 1996. 368–370., 534. (170., 171. tétel); Sipos 2011. 397., 856–857. (2579. levél); 397–399., 857–858. (2580. levél), 477.

Vö. Téglás 1996. 368–369., 370. (Babits Angyal egybefüggő levelét két levélként szétbontja); Sipos 2011. 856. (2579. levél – „A két jelzettel jelölt két szöveg pontosan megegyezik. Nem kizárt, hogy az egyik fogalmazvány, a másik tisztázat [?]”); 857. (2580. levél – az egyik jelzetből – III/35/105 – a 35-ös fő tételszám kimaradt)

Budapest, 1919. július 17.

M. [Rédeyné Hoffmann Mária] ír néhány sort Babitsnak, tudósítva, hogy a Nagy János utca 41. I. 4. számban lakik Edith, Tivadar és Mária [Hoffmann Edith, Rédey Tivadar és felesége, a levélíró Mária]. Ha meg akarja őket látogatni, szívesen látják. Kéri, üzenjen Feketével.

(A levél hátoldalára Babits ceruzával jegyzi föl havi költségvetését, s egyéb jegyzeteit: „8000:12 = 666.66 fizetés / 2000: 12 = 166.666 / 4800:12 = 400 / 666.66

80	80	166.666
80	80	<u>400.–</u>

Egy hónapra 1233.32

Drágasági 625

1858.22

Lakp[énz?] 25 00:4 = 625 / 1233.32 × 3

10	3699.96
----	---------

20	<u>625</u>
----	------------

4324.96”

„szerda, szombat júl. 16. 19.”; „folyékonyan”; „asseyes-vous [*francia* ’foglaljon helyet’]”.

Lásd OSZK Fond III//2427.; Sipos 2011. 399–400., 858. (2581. levél); P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 395.

1919. július 18.

Babits Angyal – bár röstelli – levelében ismét bátyjához fordul segítségért: írjon számára egy 10 perces felolvasási anyagot, melyet a tanítókat átképző tanfolyam elvégzéséhez kellene elkészítenie július végére. A témának egyetlen követelménye, hogy összefüggésben legyen a kommunizmussal; szólhat például a nő helyzetéről a kommunista társadalomban, vagy a kommunizmus a tanításban, az iskolában, vagy valahogy megokolni, hogy vallásitanítás nélkül is nevelhet jó erkölcsre az iskola, bár ez talán kényes téma egy kisvárosban. Állhatatosan többször is megismétli, küldje el Babits az írást ([Komjáthy] „Aladár is megfirkantja ha neked sok a dolgod”!) mihamarabb (július 25–28-ig) egy vörös katonával, aki minél előbb menjen, mert már van vaj, zsír, liszt, bab, s baromfit is küldenek. A lakásügy még mindig függőben van, ebben is kéri bátyja gyors intézkedését.

Lásd OSZK Fond III/35/106.; Téglás 1996. 371–372. (172. tétel); Sipos 2011. 400–401., 859. (2582. levél), 478–479.

Lásd még id. Babitsné és Babits Angyal július 15-i levelét: OSZK Fond III/35/105., OSZK Fond III/179/231.

Vö. Sipos 1976. 72. és 32. lábjegyzet (1919. július 28-ra datálja a levelet)

Budapest, 1919. július 19., július 24., július 31. és október

Babits három alkalommal 2 órás francia nyelvleckét vesz – óránként 15 korona ellenében – Raymonde Dunand-tól.

[A politikai események elsodorják a franciaórákat, melyeket októberre halasztanak, ám Babits 1920 januárjáig nem keresi a francia hölgyet.]

Lásd Raymonde Dunand 1920. január 2-i levelét: OSZK Fond III/386/1.

Lásd még Csinszka levelét: *Budapest, 1919. július 28. hétfő (?)*; *Budapest, 1920. január 2. és január 2. után*

1919. július 20.

Fodor Dezső, aki „már egy napja normális körülmények között él”, a Hotel Imperial nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében beszámol Bécsbe jutásának történetéről. „Bécs! Élet! Mese!... Kommunizmus nincs és nem lesz.” Neki el kellett mennie, az utolsó pillanatot mégis kívárta, pedig már keresték. Magyarországért dolgozott, de fél, hogy ezt el fogják felejtetni, kéri, Babits semmiképp ne felejtse el. Vett számára hat nagyon érdekes könyvet: az oszmán irodalomtörténetet. Válaszát édesanyján keresztül sürgősen várja. Komjáthy Aladárt üdvözli, verseit Babitsra bízva, használja fel tetszése szerint.

Lásd OSZK Fond III/454/2.; Sipos 2011. 402–404., 859–860. (2583. levél), 457–458.

Lásd még *Budapest, 1919. március*; *Budapest, 1919. július 9. előtt és július 9.*; *1919. augusztus 2.*; *Budapest, 1919. augusztus 30.*; *1919. szeptember 26.*

Budapest, 1919. július 22. előtt és július 22.

Babits Balassa József igazgató aláírásával meghívót kap arra a július 22-én kedden délelőtt 11 órakor a bölcsészeti kar I. emeleti vizsgatermében tartandó értekezletre, amelynek tárgya az egyetemi képzés új és rendszeresebb kidolgozása. Utolsó hivatalos tevékenysége a bölcsészkar bizottságában erre a „tanárvizsgálati követelmények újabb szabályozása és a Középiskolai Tanítóképző Főiskola tanmenetének megállapítása” céljából összehívott értekezletre esik. A meghívóra írt jegyzeti tanúsága szerint az értekezleten fel is szólal, s az sem lehetetlen, hogy a témának éppen ő az egyik referense. A tanmenetet, illetve vizsgakövetelményeket azonban nem ő, hanem Beöthy Zsolt állíthatja össze: „Félreértés elkerülése végett: *Ez nem az én tervem volt!* Ez Beöthy terve, melyet én csak pártoltam.” Majd a meghívó hátlapjára jegyzi föl: „Az a korszak, melynek történeti áttekintése az alapvizsgán szerepel, csak *példa*: hogy valami történetet ízelítőbe is kapjanak. Egyébként a történet egészében a szakvizsgára marad; az alapvizsgáé az auktorok olvasása...

Nem akarjuk elválasztani: az olvasás bő kommentárral történik; csak a rendszeres nagy irodalomtörténet fog egyelőre hiányzani, mely a kisebb írókra és művekre is kiterjeszkednék. Beöthy nagyon védi ezt.”

Lásd OSZK Fond III/1563/35.; a hozzászólásra készített jegyzetek szövegének részletét is: Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 245.; József Farkas 1967. 816. (489. tétel), 1133.; Sipos 1976. 70. és 24. lábjegyzet; Téglás 1996. 373–374., 534. (174. tétel); Sipos 2011. 404., 860–861. (2584. levél), 449. (a 2548. levélre hivatkozás bizonyára elírás), 480.

Lásd még *Budapest, 1919. június 18.*; *Budapest, 1919. június 20.*

Budapest, 1919. július 22.

Babits megbízható emberrel, egy egyetemi szolgálival, aki Tolna megyei (bölskei) és vörös katona, sietve küldi levelét anyjának. Megcsinálta Angyalnak, amit kért [a 10 perces előadás szövegét!], mellékelten küldi; reméli, nem venni észre, hogy híres író írta. A lakáskérdésben [rekvirálás] megtette, amit tudott, bízik benne, hogy nincs okuk az aggodalomra. Szeretne helyet kapni Balatonföldváron [lehetőséges, hogy Szabó Lőrinc révén, akire a neki 1919 elejétől őszig a VI. kerületi Podmaniczky utca 31.-ben lakást adó bornagykereskedő Gráf Ferencék Bécsbe távozásukkor rábízzák villájukat: „1919-ben, házigazdám Bécsbe költözése után szinte én voltam a háziúr” – írja Szabó Lőrinc a *Vers és valóság*ban], de előbb néhány napra talán lemehet Szekszárdra. Nekik is tudna esetleg helyet szerezní a Balatonnál. Angyalnak üzeni: most Pestre feljönni lehetetlen, de ne is kíváncsozzon Pestre, legyen türelemmel, „ezek az állapotok előbb-utóbb úgyis elmúlnak... ezek rossz hónapok, de nem tarthatnak soká”.

Lásd OSZK Fond III/57/1. (az 1. főlíó rektóján ismeretlen ceruzairású datálása, a 2. főlíó verzóján Keresztury Dezső későbbi tintairású aláírása); Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 247. (1919. április–július körül-re datálja); Sipos 1976. 75. és 40. lábjegyzet; Téglás 1996. 372–373. (173. tétel); Sipos 2011. 405., 861–863. (2585. levél), 479.

Lásd még Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 8.

Vö. Kardos Pál 1972. 245–246. (tavasz végére–nyár elejére datálja)

Budapest, 1919. július 22. után–1919. szeptember 17. között

Babits – bizonyára kétségbeesett lelkiállapota, elkeseredése miatt – két hónapig nem ad hírt magáról családjának.

Lásd Babits Angyal szeptember 17-i levelét: OSZK Fond III/35/107.; Sipos 1976. 92.

1919. július 23.

Babits Angyal a csomagot kísérő levelében tudatja, hogy a Babits küldte emberrel egy kis zsák lisztet, 1 zacskó, azaz 5 kiló babot, vaját, 30 tojást, 3 üveg vörösbort, 6 kiló zsírt, cukorborsót, szilvalekvárt küldenek Babitsnak, Komjáthy Aladárnak és Feketééknek (de figyelmezteti, hogy a vaját és a lekvárt ne mondják meg Feketéének). Úgy véli, a zsír kitart két hónapig mind a négyüknek [bizonyára Feketéékre is számítva], a bab pedig még tovább. A dolgozatot [Angyalnak a kom-

munista átképző kurzusra kért 10 perces fölolvadás szövegét] köszöni. Tudatja, hogy most már Balatonvilágosra is mehetnének, Kissék átengedik a villájukat. Várják haza Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/35/175.; Sipos 2011. 406., 863. (2586. levél)

Lásd még Babits 1919. július 22-én Szekszárdra küldött levelét: OSZK Fond III/57/1.

Budapest, 1919. július 23.

A Magyarországi Írók Szakszervezete Barta Lajos titkár bélyegzett névalíráásával küld levelet Babitsnak, melyben tudatja, hogy az írói direktóriummal együtt az írók dolgozószobájának rekvirálás alóli mentesítésére sikerült kormányzótanácsi rendeletet kieszközölni. Kéri, Babits küldönc útján lakásának alaprajzát – rajta a dolgozószobát világosan megjelölve – azonnal juttassa el a Közoktatási Népbiztoság Irodalmi Osztályához, az V. Bálvány utca 7. szám II. emeletre.

Lásd OSZK Fond III/1563/34.; József Farkas 1967. 816. (490. tétel), 1136.; Téglás 1996. 374–375. (175. tétel); Sipos 2011. 407., 863–864. (2587. levél)

Lásd még József Farkas 1967. 1059. (349. tétel jegyzetében)

Vö. Sipos 2011. 863. (a jelzet – Fond III/1563/20. – és a 8541-es tételszám az 1919. május 14-i levélé, a helyes tételszám 8542.)

Budapest, 1919. július 24. előtt

„Tudod mit jelent nekem Veled lenni és tudva milyen nagyon szeretlek, mégis nem megyek Hozzád szombaton. 4 és 6 hétig nem tudni rólad nehéz és nincs is értelme...” – írja Csinszka Babitsnak, s hozzáteszi: „Te egészen úgy fogsz élni, mint eddig, dühök, könyvek s a gyerek [Komjáthy Aladár] közt rángva én pedig talán tanulok, talán beledobom magamat valami veszélyes játékba”. Utolsó együttlétük nem sikerült olyanra, mint amilyenre vágyott; nagy távolságok álltak közéjük, amit csupán elviselhetővé tett a gyerekségük. Gyerekes halálvágyában úgy véli, egy gyógyíthatatlan nyavalya megmentené benne a művészt. Fölpanaszolja, hogy Babits nem szereti eléggé, nem ért hozzá, s ha nem tekinti őt drága értéknek, beledobja magát még a kommunizmusnál is haladottabb és végzetes játékba. Tudja, Babitsnak nyugalom kell, ő pedig maga az örök nyugtalanság. „Július 24-én du. találkozunk. Jó?” – zárja a levelet.

Lásd OSZK Fond III/2337/33.; Nemeskéri Erika 2004. 72–74. (35. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 37–39., 341. 42. lábjegyzet (1919. július 17–18. körül-re datálja); Sipos 2011. 407–409., 864. (2588. levél)

Babits hordárral küldi válaszát Csinszkanak: lehet, hogy nem veszi egészen komolyan, de minden gyerekességével mégis komolyabban veszi, mintha nagyképeködné. „Én ma az írói szakszervezet ülésére megyek, (ellenforradalmárnak), és nem biztos, hogy elmegyek-e Hatványhoz. Komolyan foglalkozom azzal a gondolattal, hogy lemondok az egyetemi tanárságról, s elhagyom a Tanácsköztársaság

területét. A helyzetem itt napról napra változhatik, mert már igazán lehetetlennek kezdem érezni hogy tovább is szótalán maradjak” – jelenti ki. Szeretné, ha Csinszkával mint egyetlen barátjával és bizalmasával olyan gyakran beszélhetne, mint korábban. „(Ki tudja meddig leszek itt és láthatlak egyáltalán?)” – teszi hozzá. A korábbi megállapodás szerint a szombati találkozást javasolja.

[Az emigráció ekkor már sokak vágya, Jászi Oszkár 1919 májusában, Károlyi Mihály július 5-én hagyja el az országot, s az akkortájt gyakran elhangzó mondatot Babits is leírja a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című írásában: „Mennyivel jobb volna menni csakugyan Tasmániába (Ausztráliához tartozó szigetre) – szabad földre, mely csak munkát kíván, és nem frázisokat – ahol kevés az ember, sok a wattle-tree [angol ’akácfa’]: – nincs magyar, nincs zsidó, – és a Déli Kereszt ragyog a vad égen...”]

Lásd gépiratmásolatát: OSZK Fond III/2335/2.; Téglás 1996. 375–376., 534–535. (176. tétel); Nemeskéri Erika 2004. 75–76. (36. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 39–40., 341. 43. lábjegyzet; Sipos 2011. 409–410., 865–866. (2589. levél)

Lásd még Nyugat 1919. II. november, 14–15. sz. 911–929.; Kelevéz, Dunatáj 2003. 3. sz. 62. Vö. Majoros/Tompa 2012. 216. („1919. május 1-jén hagyta el az országot *barátja* [!] Jászi Oszkár”)

Budapest, 1919. július 24.

Ifj. Gaál Mózes, Mózsi az Országos Középiskolai Tanáregyesület elnökének nyomtatott fejléces levélpapírján „Kedves Mihály bátyám!” megszólítással írt levelében egy fiatal illusztrátorról érdeklődik Babitstól, rá hivatkozva ajánlkozott együtt-dolgozásra [talán Szigeti Imre]. Levele azonban elkallódott, pedig most lenne számára munka, mégpedig azonnal, ezért kéri, Babits közvetítsen közöttük, s hogy írja meg pár sorban, mit tart a tehetsége felől: az *Érdekes Újság*ba kellene dolgoznia, ahol tollrajzok szükségesek, tehát bizonyos rutinra szükség lenne. Érdeklődik, Babits Schöpflinnek vajon átadta-e a kéziratot, s [Komjáthy] Aladár telefonját vagy látogatását szorgalmazza.

Lásd OSZK Fond III/476/12.; Sipos 2011. 410–411., 866. (2590. levél), 469.

Lásd még Szigeti Imrére: ***1918. június 28. előtt és június 28.***

1919. július 24., július 26.

A Tisza vonalánál várakozó románok ellen indított offenzíva összeomlik július 24-én, s bár a szolnoki Tisza-hidat két nappal később, július 26-án felrobbantják, a román csapatok előtt megnyílik az út Budapest felé. Mindez előrevetíti Kun Béla és a Tanácsköztársaság néhány nap múlva, 1919. augusztus 1-jén bekövetkező bukását.

Lásd Romsics Ignác Trianon okai – Grotius; www.grotius.hu/.../2010_122_romsics_ignac_trianon...

1919. július 26. után (?)

Babits Angyal és id. Babitsné küldenek közös levelet Babitsnak: id. Babitsné tudatja, hogy szerdán [július 23-án] délután 2 órakor érkezett Babits küldönce, ők azonban nekifogtak a csomagolásnak, így 4 órakor már az állomáshoz érkezhetett, de nagyon nyugtalanítja őket, hogy Babits nem küldött értesítést a megérkezéséről, mert hallották, hogy 26-án már megszűnt a szállíthatási engedély. Reménykedik, hogy fia embere megbízható, s felsorolja ismét, mi mindent küldött – különösen a bor miatt aggódik, nem vették-e el, vagy nem törött-e össze. Sajnálja, hogy olyan rosszul élnek a fővárosban, s a legjobbnak azt találná, ha mindannyian, Bimbisék [Kelemen Imréék] is, hazamennének. Megismétli, hogy Világosra valóban el lehetne menni, „Brigi néni most már odaadhatja villáját miután a proletár gyermekek már kiélvezték”, kéri, Babits írja meg azonnal, mikor mehetne. Közli azt is, hogy Pistitől január 28-i dátummal érkezett kártya. Angyal folytatja a levelet a világosi villa és tágas kert leírásával, melyet pihenésre jobbnak ítélné, mint Földvárt. Szeretné, ha Babits előtte még mindenképp Szekszárdra is hazamenne, „de már sietni kell, mert múlik a nyár” – sürgeti bátyja válaszát.

Lásd OSZK Fond III/179/116.; Sipos 2011. 411–413., 867. (2591. levél); utal rá Buda 2005. 535. (303. levél 1. lábjegyzet)

Budapest, 1919. július 28. hétfő (?)

Csinszka – mert előző nap semmit nem tud Babitscsal megbeszélni, levelében írja meg, hogy „egy széplélek” hívja őt Lillafüredre, ahol az élet jó, „de a társaság ami összeverődött, lehetetlen (pld. Kassákék és pár más zavaros elme [!])” – majd kijelenti: „ez dobva van”, s olyan faluba kívánczik, ahová Babitsot is lecsalhatja, s ahol hallani sem szabad a főváros kiválóságairól. „Nem látom be bölcsességét hogy olasz helyett a franciára adod magadat. Te tudsz annyit franciául hogy élni tudjál közöttük és meg tudd magadat értetni velük. Olaszul pedig, erős a hitem, hogy költő vagy. Nagy és oda való. Ha jól megtanulod a nyelvet technikailag, egészen biztos hogy játszani fogsz vele” – utal minden bizonnyal arra, hogy Babits talán Franciaország és Olaszország között ingadozik, amikor az emigrációt latolgatja. Csinszka ősszel Bölöni Györggyel kezd bele az Ady-összkiadásba, ezt még egyszer megbeszélné Babitscsal. Még akkor is tiszteli Babits meggyőződését, ha azok mások, mint az övéi, de hogy tisztességből kitörje a nyakát mások örömeire, azt nem tűri. „Ezek a fehér tanácskozások, mint a mai is, amíg gyerekesek, mulatságosak és ha szórakoztat – szórakozzál. De *ne ugrattassad be magadat* nagyon kérlek semmibe. Ne légy kereszties vitéz” – inti, óvja Babitsot. Örülne, ha a „Nyugat-fiúkkal” este fölmenne hozzá.

Lásd OSZK Fond III/2337/5.; Nemeskéri Erika 2004. 77–79. (37. levél – 1919. augusztus 4.); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 41.; Sipos 2011. 414–415., 869–871. (2594. levél – 1919. augusztus 4.)

Lásd még a datáláshoz a francia nyelvleckéket: *Budapest, 1919. július 19., július 24., július 31. és október; Budapest, 1920. január 2. és január 2. után*

Budapest, 1919. július

A *Beszámoló a könyvtárosi tanfolyamról* című cikk arról tudósít, hogy a világirodalmi előadásokat Babits vállalta.

Lásd A Tanácsköztársaság Könyvtárügye 1919. július, 4. sz. 5–6.

A kiábrándult, küzdelemben csalódott Babits visszavonul a közszerepléstől és eszmékbe, kultúrába, tanításba menekül. Mivel a korábbi eszmék a harcot jelentették, most úgy gondolja, vissza kell vonnia mindent. (A háború és a forradalmak/ellenforradalmak bűneinek ismeretében előbb versekben – a *Vakok a hídon* és a *Szittál-e lassú mérgeket...* címűben –, majd a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* sokat vitatott esszéjében formálódik a maga sajátos önkritikája.) A föltehetőleg június–júliusban születő *Szittál-e lassú mérgeket...* már megtagadja az egykor volt ideálokat.

A Szabó Lőrinc hagyatékában fennmaradó gépirású tisztázatot (g₁) Babits a 11–17. sor korábbi, részben rekonstruálható szövegváltozatára ragasztja, az aláírás ceruzával: „Babits Mihály”. A g₂ „1919. június” datálású gépiratos tisztázatot géppel írja alá: „B. M.” A g₃ szintén gépirású tisztázatot – melyen az aláírás ceruzával: „Babits Mihály” – „Dienes Pálnak [ajánlja] Budapest, 1919. július”. A verzón idegen kéz ceruzairásával: „Babits-levél”, alatta ugyancsak idegen kéz tintaírásával: „Dienes Pálnak”. A g₄ gépiratos tisztázata – ceruzairású címmel és alatta datálással: „1919. július”, aláírás ceruzával: „Babits Mihály” – utóbb a *Nyugtalanság völgye* nyomdai kéziratának része lesz; a fólió jobb felső sarkában Babits ceruzairásával „53”-as lapszám.

„Babits, még a nyáron, amikor írta [...] a *Szittál-e lassú mérgeket* című versét: nemcsak megmutatta Dienes Pálnak, az egyetemek kormánybiztosának, hanem írógéppel írva dedikálta is számára (megvan az OSZK Babits-gyűjteményében [!]); a vers a *Nyugatban* jelent meg utóbb Babits eszmélkedő esszéjében: *Magyar költő kilencszáztizenkilencben...*” – írja Szabó Lőrinc a *Vers és valóságban*.

Szabó Lőrinc debreceni barátja, Békés István – akit ekkor Babits társadalmi-emberi hitevesztése kétségbe ejt – 1978-ban már csak emlékezetében őrzi a vers egy további gépiratát: „[Lőrinc...] egy fehér levélpapírt mutatott nekem, amelynek egyik oldalán a Közoktatásügyi Népbiztosság nyomtatott felzete alatt egy Babits Mihálynak szóló levél vagy körlevél volt látható. A tiszta hátlapon egy gépelt vers: »Szittál-e lassú mérgeket...?« Alatta dátum: 1919. július. [...] a Babits-verses levélpapírt elkunyeráltam Lőrinctől, sokáig őriztem, de a háború alatt, sok más fontos irománnyal, levelezéssel együtt megsemmisült.”

Lásd g₁ = MTAK Ms 4699/10., g₂ = WMMM Kéziratgyűjtemény 76.1.1., g₃ = PIM Kézirattára V. 4850/2., g₄ = PIM Kézirattára V. 1612.; *Érlelő diákek* 1979. 176.; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 475.

Lásd még *Budapest, 1919. június*; *Budapest, 1919. június–július*; *Nyugtalanság völgye*; *Budapest, 1920 ősze*; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 246–247.; Pók 1970. 91.; Sipos, Irodalomtörténet 1974. 1. sz. 42–43.; Sipos 1976. 80–81., 132. 19. lábjegyzet; Rába 1981. 559.; Sipos 2003. 90.; Jankovics 2005. 663.

„A Rémuralom utolsó havában [...] írni nem lehetett, s már nyilvánosan beszélni sem; mégsem mondhatja senki, aki ismert akkortájt, hogy eltitkoltam érzéseimet. Kirobbant az, s olyak előtt is, akik előtt nem volt veszélytelen; barátaim ijedten jöttek másnap a hírré, hogy: vigyázzak! kész voltam akkor nyílt vallomást tenni a te régi szavaid mellett ó nemzetem! érett a »reakció« hitvallásra” – emlékezik Babits a kommün idejére a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című tanulmányában.

Lásd Nyugat 1919. II. november, 14–15. sz. 923.

1919. július

Megjelenik magyarul *A világszellem békéje* címmel a Romain Rolland által szövegezett kiáltvány, amelyet az európai szellem reprezentánsai írnak alá. Ennek a kiáltványnak eredeti szövegét Babits valószínűleg fölhasználta a *The Knights of Europe* című kiáltvány megfogalmazásakor.

Lásd Tavasz (Nagyvárad) 1919. július; Gál István, Irodalomtörténeti Közlemények 1976. 4. sz. 529.; a szöveget lásd 532–533.

1919. augusztus 1.–november 24.

Kun Béla és a Tanácsköztársaság augusztus 1-jei bukását a Peidl-kormány hat napig (1919. augusztus 1–6.), majd a Friedrich-kormány mintegy négy hónapig (1919. november 24-ig) tartó időszaka követi. (A kommün vezetői, s rajtuk kívül írók, költők, kritikusok is – Hatvany Lajos, Balázs Béla, Ignóty, Lesznai Anna, Kassák Lajos, Komlós Aladár, Moholy-Nagy László, Németh Andor, Lukács György és mások – Bécsbe emigrálnak.)

Lásd *Nyugat népe* (Sipos) 2009. 281–282.; Sipos 2011. 482.; Majoros/Tompa 2012. 193., 198.

„A magyarság tehát azt tette, hogy cél és jutalom ígérete s reménye nélkül állati butasággal elvesztegette saját magát. Ez a zsidóknak csak intő példa lehet, s minden nemzetnek, hogy a nemzeti cél nélkül tengődő nép milyen könnyen lesz áldozattá. Amilyen lélektelenül húzta négy évig a háború igáját, olyan fejtellenül rázta le magáról. / Mikor már végképp nem bírta a Piave után az éhezést és ruhátlanságot és pergőtüzeket, egyszerre csak megrázta magát, és azt mondta: eb ura fakó, és hazamegyek. Otthagyta a fegyverét az állásban, a nyakába vette az utat, és hazagyalogolt falujába. A vezére [az 1918. októberi őszirózsás forradalom győzelme utáni 9 napban a hadügyminiszteri teendőket ellátó Linder Béla] kikiáltotta, hogy »nem akarok katonát látni«, és ezzel minden rendben volt. A katonából paraszt lett, bevette magát a kuckójába, kivetette hasát a téli verőfénynek, s felőle döröghetett az ég, csapkodhatott a villám, öneki elég volt, menjen harcolni az Isten. Erre a nyakára telepedett egy népkormány, a fejére ült egy kommunista zsidóvilág, ő még avval se törődött, hevert és zsebelt és káromkodott, s egyszer csak végigmasírozott északról a cseh-tót, délről a szerb, s keletről a román királyi hadsereg teljes díszben és parádében. Azon veszi észre, még ma sem vette észre,

hogy keze-lába gúzsba van kötve” – ír tragikus összegzést 1919-es naplójegyzetében Móricz Zsigmond.

Lásd http://hu.metapedia.org/wiki/M%C3%B3ricz_Zsigmond:_Napl%C3%B3jegyzetek

1919. augusztus 1. után (?)

„Egy öreg néni, aki valamikor nagyon jó ismerőse volt az Ön szüleinek és Önt is kedves öcsém nagyon szerette, írja ezt a levelet...” kezdetű sorokat küld talán Szekszárdról egy régi családi ismerős, aki úgy véli, Babits már a nemzeté, „sajnos, hogy nem a tiszta lapján”, s neki mint honleánynak szinte kötelessége beleavatkozni a sorsába. Minden tévedésével együtt szereti Babitsot, de arra kéri, „hogy ne tovább! Vigyázzon magára [...] és adja Isten, hogy vissza tudja szerezni mindazt, amit bűnös könnyelműségében elpazarolt”. Isten áldását és jóságát kéri Babitsra.

[Ez a levél is – bár szeretetteljes – azoknak az írásoknak sorába illeszkedik, melyek kárhóztatják Babitsot az őszirózsás forradalomban, majd a kommün idején való szerepvállalása miatt.]

Lásd OSZK Fond III/; Sipos 2011. 413., 868. (2592. levél); idézi Majoros/Tompa 2012. 218. (1919. augusztus 1.)

Lásd még **1920. január 1. után**

1919. augusztus 2.

Fodor Dezső Bécsből, a Hotel Imperial levélpapírján gyors levelet meneszt Babitsnak, hogy még otthon találja. Küldi a *Pester Lloyd*-ot: a 6. oldalon Babits olvassa el a [bizonyára tiltakozásnak szánt] zászlókitűzésről szóló cikket – az egészet ő csinálta, s gondolja, hogy Babits vele örül. Közli, hogy nemsokára hazajön.

Lásd OSZK Fond III/454/3.; Sipos 2011. 414., 869. (2593. levél), 457–458.

Lásd még **Budapest, 1919. március; Budapest, 1919. július 9. előtt és július 9.; 1919. július 20.; Budapest, 1919. augusztus 30.; 1919. szeptember 26.**

1919. augusztus 2–3.

Juhász Gyula kisebb változtatásokkal, *Üzenet a Holnap városának* címmel teszi közzé 1914. márciusi vallomását Nagyváradról, *A Holnap* antológiáról és Babits Mihályról.

Lásd Délmagyarország (Szeged) 1919. aug. 2.

Lásd még **1914. március 25.**

Megjelenik Juhász Gyula *Költők, barátim...* kezdetű verse, melyben fájdalmas búval szólítja kedves író társait: „A régi, régi, szép napokra kérlek / Csak legalább egy sort üzenjete!” Földézi emlékeit Kosztolányiról, Karinthyról, a már eltávozott Adyról és Babitsról is [*Fekete ország* című versének szomorú aktualitására utalva]: „Babits Mihály, a Vitéz utca sarkán / Hiába nézek én egy ablakot, / Te messze men-

tél, és ideges, halvány / Arcodnak fénye rám rég nem ragyog. / Ama fekete, fekete világról / Mikor hallgattam furcsa éneked, / Nem gondoltam, hogy a jövőnkbe látott / Nagy, sötét és álmodó szemed.”

Lásd Délmagyarország (Szeged) 1919. aug. 3.

Lásd még **1919. november közepe előtt; 1919. november közepe**; Péter László, Csongrád Megyei Hírlap 1983. nov. 26. 279. sz. 7.; idézi Apró 1983. 27–28.; *Esti kérdés – Babits Mihály olvassa fel műveit* – CD 2008. 5.

1919. augusztus 10. és 17.

A fehérterroristák a szekszárdi vásártéren és a vasúti töltés mellett kivégzik a megyei és a városi direktórium tagjait.

Lásd Szekszárdi krónika 1986.

Budapest, 1919. augusztus 11.

Szabó Dezső augusztus első napjaitól rendkívül aktív szervezési feladatokba kezd, hogy olyan hivatalokat hozzon létre, amelyek intézményesen védik a magyarság érdekeit. Megalakítja a Magyar Írók Nemzeti Szövetségét. Nagyon lelkes, nagyon hisz abban, hogy Kun Bélának négy hónapos uralma elegendő sokkhatás volt az alvó magyarságnak. A *Budapesti Közlöny* tudósítása szerint alig tíz nappal a kommün bukása után, Friedrich István miniszterelnök fogadja a Szabó Dezső vezette íróküldöttséget. Az alakuló írószövetséget meleg szavakkal üdvözlí a kormányfő, miután meghallgatja Szabó Dezső beszédét, aki többek között a következőket jelenti ki: „...a magyar írók a nemzet újjászületésének munkájában minden erejüket készek a kormány rendelkezésére bocsátani. A magyar nem akar többé kizsákmányolt lenni a saját hazájában. A magyarságnak súlyos bűnei vannak és ezekben a bűnökben keservesen megszenvedett. De még súlyosabban megszenvedett azokban, ami benne nemes és jó. A magyarság magyar fővárost, magyar sajtót, magyar gazdasági életet és magyar iskolát akar, hogy így nemzeti munka és közös morál minden szálával szövődjék egyetlen óriási egységgé. A magyar azt akarja, hogy ebben az országban, amely a munka, vér és szenvedés minden jogán a magyarságé, az élet minden stratégiai pontja a magyarság kezében legyen.”

Lásd Budapesti Közlöny 1919. aug. 11. (esti kiadás); közli Havi Magyar Fórum 1993. 9. sz. 47.; Majoros/Tompa 2012. 228. (2608. levél jegyzetében), 203.

Lásd még **Budapest, 1919. augusztus 23.; Budapest, 1919. augusztus 23. utáni napok**; Sipos, Műút 2012/031/2012. február 14.; <http://www.muut.hu/korabbilapszamok/031/sipos.html>

1919. augusztus 14.

Tabéry Géza Nagyváradról küld levelet Babitsnak: amíg Budapesten az utolsó hónap viszonyainak nyomása alatt hallgatásra kényszerültek, a Tisztántúl és Erdély írói a *Magyar Szó* köré csoportosultak, „istápolni irodalmunk ügyét”. Nem azt a minden ízében európai írást adhatta, amit Babits képvisel, de igyekezett az irodalmi színvonalat tartani. Kéri, Babits tisztelje meg a folyóiratot valamely írásával.

Fodor Péter tanár fogja fölkeresni a kéziratért, akit a honorárium átadásával is megbízott. Lapját arra az időre legalább, míg Pesten a papírínség nem enyhül Babits jóakaratóba ajánlja.

[A *Magyar Szó* című szépirodalmi folyóirat első száma Nagyváradon 1919. június 15-én jelenik meg a Fehér Dezső szerkesztette *Nagyvárad Napló* társlapjaként, első szerkesztője Tabéry Géza, majd 1920 januárjától – már román fennhatóság alatt – Bíró László, utóbb Sipos Iván és Páter Ervin. Az első évfolyamból 28, a másodikból 15 szám jelenik meg, az utolsó 1920. április 11-én.]

Lásd OSZK Fond III/1264/4.; Sipos 2011. 416–417., 871–872. (2595. levél)

Budapest, 1919. augusztus 16. szombat

„Föl akartam ma nézni dél előtt (!) Hozzád, nem lehetett – írja Csinszka Babitsnak. – Pár nap óta megint sok ember jár a lakásomra. Dolgozni nem tudok, beszélni nem okos [!]....” Megjegyzi, hogy tisztességes emberek között nagy az öröm, hogy Babits neve nem szerepel bizonyos irodalmi kiválóságoké között. [Valószínűleg a miniszterelnökhöz Szabó Dezső által vezetett íróküldöttségre utal.] Reméli, barátja nem ugratta be valami meggondolatlanságba. „Te minden kornak, időnek és embernek királyi ajándéka vagy...”, s óvja attól, hogy „pillanatnyi elhelyeztetlenségért” félreértesse féltett emberségét. Másnap délután, ha Babitsnak nincs más, súlyosabb dolga, szeretne vele lenni.

Lásd OSZK Fond III/2337/11.; Nemeskéri Erika 2004. 80–81. (38. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 41., 341. 47. lábjegyzet; Sipos 2011. 417–418., 872. (2596. levél)

Lásd még ***Budapest, 1919. augusztus 11.***

Babits Csinszka hordárral küldött levelére azonnal válaszol: egész bizonyosan várja legkésőbb másnapra; s hozzáteszi: „hogy megnyugtassalak a »bizonyos irodalmi kiválóságok« felől – eddig semmi irányban el nem köteleztem magam”.

Lásd gépiratmásolatát MTAK K 10/107.; Téglás 1979. 139. (11. levél); Nemeskéri Erika 2004. 82. (39. levél); Sipos 2011. 418., 873. (2597. levél)

Budapest, 1919. augusztus 17.

Babits professzori kinevezését – másokéval együtt – kormányrendelet (192826/1919. B. XV.) érvényteleníti, megfosztva őt egyetemi katedrájától és nyugdíjától is. (Felmentésére vonatkozó hivatalos leiratot azonban nem kap.)

Lásd Keresztury 1970. 409.; *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 11.; Rába 1983. 186.; Vendel-Mohay 1983. 54. (1919. nyár); Téglás 1987. 51.

Vö. Sipos 1976. 90.; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 381.; Majoros/Tompa 2012. 199. (1919. szeptember 17-re datálják)

A Szabó Dezső által augusztus eleje óta szervezett Magyar Írók Szövetsége – „fölszabadulva a proletárdiktatúra irtózatos nyomása alól” – Szabó Dezső ügyvezető elnök és Lendvai István titkár aláírásával küld levelet Babitsnak; úgy vélik, a múlt hibáin, tévelygésein túllépve hatalmas táborra egyesülve kell nekivágniuk „az új honfoglalásnak”. Fölkérik, hogy a Magyar Írók Szövetségének alakuló közgyűlésére augusztus 23-án délután négy órakor a VIII. kerületi Eszterházy-utca 30. számú palotába fáradjon el. [A Magyar Írók Szövetsége mintegy kétszáz író, újságíró részvételével 1919. augusztus 12-én alakul meg.] (A levél hátoldalára írja Babits *Timár Virgil fia* című regénye ceruzairású fogalmazványtöredékét, mellette Török Sophie ceruzairású rájegyzése: „Timár Virgil fia”)

Lásd OSZK Fond III/1563/36.; a megalakulásra: Budapesti Közlöny 1919. aug. 13. 2.; József Farkas 1967. 1134. (489. tétel jegyzetében); Téglás 1996. 376–377. (177. tétel); Tompa Zsófia, Irodalomismeret 2011. 4. sz. 108–190. és 34–40. lábjegyzet; Sipos 2011. 418–419., 873–874. (2598. levél), 483.; *Timár Virgil fia*: Sipos 2001. 217–239., 287–288.

Lásd még Részlet Kollarits Krisztina *A régi ház és a lerombolt ház. Tormay Cécile kísérlete a konzervatív értékek védelmére*. PhD-dolgozat. 2008. kézirat – Tormay Cécile folyóirata a Napkelet www.tormaycecile.com/napkelet

Budapest, 1919. augusztus 19.

Babits a Közoktatásügyi Népbiztosság nyomtatott fejléces levélpapírján ír levelet Szabó Dezsőnek (aki hozzá fordult, nem tudna-e mellé titkári, irodavezetői munkára egy intelligens egyetemi hallgatót ajánlani): az írói szövetség titkáranak – amennyiben az elsőként javasolt Komjáthy Aladár még nem fogadta el – Szabó Lőrincet („megbízható és derék keresztény fiút”) ajánlja, akit tehetséges fiatal költőnek és műfordítónak tart. [Szabó Lőrinc 1919 elejétől júliusáig az Országos Könyvtárügyi és Bibliográfiai Hivatal munkatársa Dienes László és Köhalmi Béla titkáráként – ez az állás azonban megszűnik.] Így Szabó Lőrinc Babitsnak – még a népbiztosság fejléces papírjára írott – ajánlásával kerül az alapító elnök, Szabó Dezső mellé a jobboldali Magyar Írók Szövetsége munkatársának/titkáranak (augusztustól 25-től szeptember végéig). (A levélre Babits ceruzával gondosan rájegyzik: „Másolat”)

Lásd gépiratmásolatát MTAK Ms 4699/93.; *Érlelő diákok* 1979. 156., 177., 329., 153., 328–329.; Téglás 1996. 377–378., 535. (178. tétel); Tompa Zsófia, Irodalomismeret 2011. 4. sz. 106–108. és 28., 30., 31., 33. lábjegyzet; Sipos 2011. 419–420., 875. (2599. levél)

1919. augusztus 22.

Csoma Mária, Babits egyetemi kurzusainak hallgatónöje, Firenzéből küld két olasz nyelvű, a Piazza S. Crocét és a Palazzo Vecchiót ábrázoló képeslapot Babitsnak: a sok szépségben gyönyörködve gondol rá, szívélyes és tiszteletteljes üdvözlését küldi hálás tanítványa [a lapokra sem írja rá a nevét].

Lásd OSZK Fond III/2448/47.; Sipos 2011. 420., 875–876. (2600. levél); OSZK Fond III/2448/48.; Sipos 2011. 421., 876. (2601. levél), 448.

Budapest, 1919. augusztus 23.

A Magyar Írók Szövetsége – mely ezen a napon tartja alakuló közgyűlését – Szabó Dezső aláírásával, az egyesülés nevében hívja Babitsot, legyen a szövetség tagja, felkínálva neki az alelnöki tisztséget is (?). Ügyvezető elnök Szabó Dezső, a díszelnökség tagjai: Ambrus Zoltán, Ábrányi Emil, Gárdonyi Géza, Herczeg Ferenc, Hoitsy Pál, Kozma Andor, Prohászka Ottokár, Rákosi Jenő, Szabolcska Mihály.

Lásd Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 247.; Sipos 1976. 87–88.; Sipos 2003. 90.; Sipos 2011. 873–874. (2598. levél jegyzetében); Majoros/Tompa 2012. 228. (2608. levél jegyzetében), 203.

Lásd még ***Budapest, 1919. augusztus 23. utáni napok***; Részlet Kollarits Krisztina *A régi ház és a lerombolt ház. Tormay Cécile kísérlete a konzervatív értékek védelmére*. PhD-dolgozat. 2008. kézirat – Tormay Cécile folyóirata a Napkelet; www.tormaycecile.com/napkelet

A Nemzeti Színház Titkársága Czollner Béla aláírásával, nyomtatott fejléces levélpapíron küld levelet Babitsnak: az igazgató [Ambrus Zoltán] kéri, hogy *A vihar* fordítása ügyében bármely napon, a déli órákban keresse föl őt. [A színház a fordítás előadási jogát kéri Babitstól, aki azt szeptember 30-i levelében megadja. Végül 1920-ban a Nemzeti Színház a Babits körül kialakult ellenséges hangulatra, illetve a fordítás nem színpadra való, túlzott irodalmiasságára hivatkozva a Szász Károly-féle átültetés mellett dönt; Ódry Árpád azonban – nem mindennapi módon ellenszegülve – Babits szövegével alakítja Prosperót.] (A levél hátoldalára Komjáthy Aladár ceruzával jegyzi fel versfogalmazványát.)

Lásd OSZK Fond III/1969/112.; Sipos 2011. 421., 876–877. (2602. levél), 483.

Lásd még *A vihar: Budapest, 1916. január 30. után–június 16. előtt; 1916. december 24. előtt; 1916. december 24. és utána; Budapest, 1919. szeptember 30.; Budapest, 1920. november 18.; 1920. november 19.; 1920. november 21.; Budapest, 1920. december 14.*

Vö. Sipos 2011. 877. (Czoller Bélát, a Nemzeti Színház neves titkárát, „ismeretlen”-nek tekinti – lásd Színházi Élet 1918. 47. sz. 25.; 50. sz. 14.)

Budapest, 1919. augusztus 23. utáni napok

Babits levélben válaszol Szabó Dezső felkérésére, melyben tudatja, azért nem ment el – a meghívás és az ügy iránti korábbi nyitottsága ellenére – az alakuló közgyűlésre, mert úgy érezte, hogy a Magyar Írók Szövetségéhez való csatlakozás egyelőre „tisztán politikai jellegű, konjunkturális cselekedetnek látszanék”. [Tudniillik az újonnan szerveződő írószövetség augusztus 11-én küldöttséget meneszt Friedrich István miniszterelnökhöz, felajánlva szolgálatait az új politikai rendszernek. – Szabó Dezső magából kikelve, fenyegető üzenetekkel reagál Babits válaszára.]

Lásd *Érlelő diákevek* 1979. 329–331.; Tompa Zsófia, Irodalomismeret 2011. 4. sz. 108.; Sipos 2011. 878. (2604. levél jegyzete – 1919. augusztus 25–26.), 483.

Lásd még *Budapest, 1919. augusztus 11.*; *Budapest, 1919. augusztus vége, szeptember 9. előtt*; Részlet Kollarits Krisztina *A régi ház és a lerombolt ház. Tormay Cécile kísérlete a konzervatív értékek védelmére*. PhD-dolgozat. 2008. kézirat – Tormay Cécile folyóirata a Napkelet www.tormaycecile.com/napkelet

Budapest, 1919. augusztus 25.

Babits géppel írt levelet/szerződéstervezetet küld az Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársulat Igazgatóságának: szóbeli megállapodásuk értelmében elvállalja a Műveltség Könyvtára *Világirodalom* című kötete számára *A XIX. század lyrája* című fejezet megírását másfél, legfeljebb két nyomtatott ív terjedelemben. A nyomdai revíziót maga végzi, honoráriumképpen a kiadó nyomtatott ívenként 800 koronát fizet. Kötelezi magát, hogy a kéziratot nyomdakész állapotban október végéig átadja.

[Az Athenaeum igényes vállalkozása többek között a Műveltség Könyvtára sorozat, amely a népszerű és színvonalas tudományos ismeretterjesztést szolgálja. Babits az *Irodalmi problémák* 1917-es első kiadásában a *Magyar irodalom* című tanulmánya kapcsán jelzi, hogy „eredeti alakjában a *Műveltség Könyvtárának Világirodalom* című kötete számára” 1915-ben készül; lehetséges, hogy talán a háború miatt 1914-ben abbahagyott sorozat felújítását tervezi a kiadó, végül azonban a *Világirodalom* kötet mégsem jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond 3.; Sipos 2011. 422., 877–878. (2603. levél), 483.

Lásd még a szerződésre: *Budapest, 1919. szeptember 17. és szeptember 17-től*

Budapest, 1919. augusztus 30.

A nyughatatlan költő, Fodor Dezső ír újabb, kissé sajátos megközelítésű sorokat Babitsnak Bécsből, a Hotel Imperial levélpapírján. Úgy érzi, valami rosszból menekült. Mióta kitűzte Bécsben a zászlót – mert ő „nagyon magyar” –, s mert néhány oda szökött kommunistát megvert és lehetetlenné tett – lecsukták. Három és fél hét után szabadult a fogdából. Lehet, hogy szociológiai szempontból (!) igazuk volt a bécsi rendőröknek. Reméli, nem sérti Babitsot, hogy ilyen körülmények között is, még mindig barátjának nevezi. Sikerült könyveket találnia számára, úgy véli, örülni fog nekik.

Lásd OSZK Fond III/454/4.; Sipos 2011. 423–424., 878–879. (2605. levél), 457–458.

Lásd még *Budapest, 1919. március*; *Budapest, 1919. július 9. előtt és július 9.*; *1919. július 20.*; *1919. augusztus 2.*; *1919. szeptember 26.*

1919. augusztus 31. előtt és augusztus 31.

A szerkesztő azt üzeni... kezdetű írás közli, miszerint egy meg nem nevezett személy saját költeményként küldi be a szerkesztőségbe Babits Mihály *Húsvét előtt* című versét.

Lásd Sümegi Újság 1919. aug. 31. 7. sz. 4.

Budapest, 1919. augusztus vége, szeptember 9. előtt

Babits a fenyegetésekre válaszul újabb levélben közli Szabó Dezsővel és az Írószövetséggel, hogy nem lép a testületbe: szükségesnek tartja, hogy részletesebben indokolja eljárását: az első programban körvonalazott helyes elvektől eltérőleg, helytelen irányba vezet a Magyar Írók Szövetségének munkája, melyhez nem kíván csatlakozni, mert nem híve a végleteknek. „Az én világnézetem a proletárdiktatúra miatt teljesen konzervatív irányban toldott el. De úgy látszik, a konzervativizmust nem egyformán értették. A forradalmat az eszközök utáltatták meg velem; s ha a visszahatás ugyanoly eszközökkel dolgozik, akkor ez csak folytatása a forradalomnak. S az én konzervativizmusom nem jelentheti régi ideáljaim megtagadását. A fő cél a béke és boldogság; erre kétségtelenül rossz út a forradalom, melyben a nemzet önmagát öli meg; de nem kevésbé rossz út az, ha nemzetek és fajok egymást ölik. Az igazi hazafiság az, mely a maga nemzetét, faját belül erősíti, de nem az, mely idegen nemzeteket, fajokat kifelé támad. Az igazi hazafiság a kulturális, nem a politikai. Ebben ma sem tagadhatom régibb álláspontomat – bár ma a magyarság e szomorú napjaiban kétségtelenül más oldalát hangsúlyoznám mondani valómnak. [...] Azt hirdetik: ma muszáj politizálni, s mindenkinek állást kell foglalnia valamely véglet mellett. Én pedig azt mondom: nem szabad mellé állni egyik végletnek sem, hol mindkét véglet rossz. Nem a gyávaság: az erkölcs diktálja ezt nekem.” Névjegyén írott kísérő sorokban közli kívánságát: „Kedves Szabó Dezső! A mellékelt levelet már akkor megírtam, mikor jónak láttál egy furcsa üzenetet küldeni címemre. Azonban Kosztolányi sürgető kérésére a levél elküldését elhalasztottam. Ma mégis elküldöm. Loyaltásodtól elvárom hogy a levelet ne csak egyes kikapott részletekben hanem egész terjedelmében ismertesd meg a szövetséggel.” Az üzenetet elolvasva Szabó Dezső Szabó Lőrincnek, a levél átadójának szeme láttára összetépi (?) Babits levelét, és kijelenti, hogy „annak tartalmából egy szót sem fog a Szövetség tudomására hozni”. A levélre Szabó Lőrinc útján „többszörös szóbeli üzenettel” felel, majd „különböző fenyegetéseket”, politikai szankciókat, rendőrségi eljárást helyez kilátásba.

Lásd gépiratát a Horváth (!) Henrik és Szabó Lőrinc nyilatkozata Babits Mihály és Szabó Dezső polémiája tárgyában című jegyzőkönyvben: OSZK Fond III/1563/40.; idézi a levél és a jegyzőkönyv részletét is Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 247–248.; idézi Sipos 1976. 87–90.; József Farkas 1967. 1134–1136. (489. tétel jegyzetében); Értelők diákévek 1979. 329–331.; a levélhez névjegyen írott kísérő sorok: 331. (1919 őszére teszi); Rába 1981. 558.; Téglás 1996. 378–381., 535. (179. tétel); Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 318–319.; Jankovics József, Irodalomtörténeti Közlemények 2001. 1–2. sz. 186.; Majoros/Tompa 2012. 7–10., 227–230. (2608. levél – Horvát Henrik és G. Szabó Lőrinc jegyzőkönyvében – 1919. szeptember 15. vagy szeptember 15. után)

Lásd még *Budapest, 1919. augusztus 23.; Budapest, 1919. augusztus 23. utáni napok; Budapest, 1919. szeptember 9–10.; Budapest, 1919. szeptember 15–23. és utána; 1919. október 5.*; Gál István 1984. 280. (szerinte Szabó Dezső Babitsot az alelnöki tisztségre kéri föl); Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei 1975. december, 25. sz. 131–142.; Téglás 1997a 182.; utal rá Sipos 2003. 90–91.; Tompa Zsófia, Irodalomismeret 2011. 4. sz. 108. és 34–40. lábjegyzet

1919. augusztus

Földi Mihály „Kedves Babits, Fülep ismételten itt járt...” kezdetű sorokat küld a *Nyugat* fejléces levélpapírján. Tudatja, hogy Fülep fenyegetőleg kijelentette, ha cikke nem jelenik meg az első számban, soha többé egyetlen sort sem ír a *Nyugat*-ba; ő pedig úgy véli, ha Babitsnak a cikk ellen nincs kifogása, leadhatnák az első számba. Kéri továbbá Babits figyelőjét [valószínűleg *Az egyetlen verseskönyvet*].

(A levélre Babits ceruzával jegyzi föl: „*Fernand Greg[h] Verlaine 33*” [bizonyára a francia költő és kritikus Gregh bevezetésével megjelent Verlaine-kötet], valamint négy soros görög nyelvű rím és [a *Pávátollak* kötethez] versfordításainak jegyzéke: „Baudelaire: Léthé / Catullus / Heine: Kitty / Lenau: Nádi dal / Baudelaire: Egy pogány imája / Szökőkút / Fantom I–IV. / Spleen / Heine: Fehér–fekete / Verlaine: Cithere / Goethe: Patkányfogó / Vogelweide: Hársak alatt / Goethe: Római elégia / Elégia / Verlaine: Le petit coin / Ros[s]etti: Kártyásasszony / Verlaine: Fifi / Theokritos: Párbeszéd / Browning: Gondolában / Poe Edgar: Harangok / Anny / Álomország / Valakinek a parad[icsomban] / Wordsworth: Az álomhoz / Tennyson: Maud / The days [that are no more] / Keats: La belle le sans merci [La belle dame sans merci] / Verlaine: Un grand sommeil noir / a Clymene / Shakespeare 2 szonett / Swinburne: Árny, tenger, csönd stb. / Búcsú / Meredith: Lucifer csatasorban / Carducci: A Caracalla / Richopin: Oceano nox / Terienne / Wilde: Charmides / Tennyson: Lótoszevők / Poe: Ulalume / Lee Annácska / Bachilydes [Bacchylides]: Békedal / Theokritos: Paraszt-hexameter / Lafontaine: Szerelmes kurtizán / Petronius: Ephithalamin / Tix / Swinb.[urne]: Búcsú / [Poe: Ulalume] / Javíthatók: Liliencron: 2 sicilián / W. Withman [! Whitman]: 3 vers / Hoffmannsthal [! Hofmannsthal]: Külső élet / Swinburn[e]: Álomhoni ballada / Baudelaire: Macska / Semper eadem / Verlaine: Je ne sais pourquoi / Swinburne: A vízben / Baudelaire: Que diras tu...”

Lásd OSZK Fond III/460/13.; Sipos 2011. 424., 879. (2606. levél)

Lásd még *1919. május 23. után–június; 1919. november 3. után–november 20. előtt*; Nédli/Pienták/Sipos (Csűrös Miklós) 2008. 21.

Budapest, 1919. augusztus–szeptember előtt és utána

Földi Mihály a *Nyugat* cégjelzéses levélpapírjára ír ceruzával néhány soros üzenetet Babitsnak, melyhez mellékelí Sárközy [! György] Hölderlin-fordításait. Egy-két nap múlva, ha Babits megnézte őket, fölmenne értük. Közli továbbá, hogy a „kiadóhivatal 200 kor-t küld kiegészítésül”.

(A levél verzójára, két hasámban, Babits a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című tanulmányának fogalmazványát írja [utóbb az egyik részt piros, a másikat fekete ceruzával áthúzza]: „magamnak mint Dante / Nem szégyellem és nem bánom, hogy a... kornak ellensége voltam. Büszke vagyok rá, hogy az voltam az első naptól. Egy percig sem izgattam arra, ami e nemzetnek romlása lett / hogy lázadtam gyilkos szavak ellen, büszke vagyok, hogy napig sem kiáltottam őket! Nem szégyellek most visszatérni, odaadással a gyilkolt nemzethez! Nem kellek? Sárral dobtok, kitagadtok, száműztök derékségemért? Jól van. Dántét is száműz-

ték. Sárral dobhattok, de én magam nem fekszem a sárba. Szenvedtem én már töletek máskor is! Hányszor éreztem, hogy nekem szól a Dante jóslata: / Nem fenyegette épen [!] azt, amit ő őrzött – századok munkáját – a kulturálatlanok – – tették. Helyes őrzés volt ez? Nem vöröslött-e a horizonton a vereség vére és a forradalom? Hova lesz nemzeti hagyomány, kultúra – minden – hogyha az ország vérbe ful? Ha elsüllyed a csöppnyi szigetke, mellyel senkise törődik?”)

Lásd OSZK Fond III/1953/4.

Budapest, 1919. augusztus–szeptember

Babits sokat vitatott tanulmánya, a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben*, a költőnek a tanulmányhoz fűzött lábjegyzete – „E cikket még augusztus és szeptember hónapokban írtam. – B. M.” – szerint két hónap alatt készül el. Az írás elsősorban lelkiállapotának képe; levelek hátuljára, a *Nyugat* korrektúráinak üres oldalaira és kis papírokra először gondolatfoslányokat, reflexiókat, nem teljes mondatokat, izgatottságra valló szókapcsolatokat jegyez föl. (Ceruzairású fogalmazványtöredék [= k₁] a tanulmány végéről, részben áthúzva, aláírás nélkül – a fólió verzóján Földi Mihály Babitsnak szóló ceruzairású levele a *Nyugat* cégjelzéses levélpapírján, datálás nélkül; az utolsó bekezdés ceruzairású fogalmazványtöredéke [= k₂], aláírás nélkül – a verzón Szudy Elemér Babitsnak írt keltezés nélküli levele; gépiratos fogalmazványtöredéke – 12. és 13. oldal – autográf ceruzairású javításokkal, áthúzásokkal, aláírás nélkül. A tanulmány elejének variánsa gépiratos fogalmazvány [= g₁], kék ceruzával többször áthúzva, a fólió verzóján a *Kant és az örök béke* című tanulmányhoz kapcsolódó utólagos kiegészítések, ceruzairású fogalmazvány. A gépirat összeragasztott 12–13. oldalát [= g₂] ceruzával javítja Babits. További ceruzairású fogalmazványtöredékeket [= k₃] Babits később jegyez fel Lengyel Géza *A képzőművészeti nevelés. Réti István cikkéhez* 1920. szeptemberi figyelője *Nyugat*-beli nyomdai levonatára. A szövegmódosítás, a *Nyugatra* utaló lapszámokkal föltehetőleg tanulmánykötetben való megjelenéshez készül, újraközlésére végül nem ekkor és nem ezzel a szöveggel kerül sor. [„1920 Mi volt a bűnünk? Egy vélemény, amely kezdett az enyém is lenni. Óh! egy napig sem voltam nyugodt igazán. Még el sem szüntenek (?) a háború szívdobogásai, s már új Rém tűnt föl a szemhatáron: új Erőszak, új Rabság (...) De ma, barátaim, ma, amikor mindenki a nemzet szavait ordítja (...) a foglalt helyeket: hogy kis harcaik várait építsék azokon s a nemzet ismét gyalázatos célok cégére lesz – ma mi ne legyünk nemzetiek, barátaim – s hagyjuk az ostobáknak – úgyis vigyáznak ők, hogy hazaáruló maradjon, aki okos s jóhiszemű – megalakíthatjuk barátaim (jó társaság lesz ez) (...) véres gazoknak, kik bezúzott eszmék (...) Ellenük lehettem sereglettek a véres Kard körül; de testvérük mikor ellenük emeltek kardokat. Magamról beszélek *Babits Mihályról* egész személyesen: mert visszafojthatatlanul lírikus vagyok és egyéni emlékek fojtogatnak, egyéni tiltakozás robban ki belőlem: ez volt az én *Eszmém?* (...) 926. ellentétes vádak is; mert más oldalról is hajráztak ellene: hol zsidóbérenc volt, hol...”] Nyomdai levonatokra írja Babits, talán 1920 elején a tanulmányt kísérő jegyzet variánsait [= k].)

(„Konzervatív volt és nem változott, s mikor a legelkeseredettebb verseit mondta a háború ellen: ugyanakkor nem Marxról, hanem Szent Ágostonról írt tanulmányt, s élesen bírálta a forradalmárok irodalmát, akik futuristák voltak: megtagadták a hagyományt, s újra akarták kezdeni a kultúrát! [Utal a *Ma, holnap és irodalom* című vitacikkére.] Minden értéket megóvni kívánt ő, s minden erőszakot gyűlölt. Izgatott ezért a háború ellen: nem izgatott a forradalom mellett! Mikor azonban jött a forradalom, vértelen, s virágosan, s elvitte a háborút, mint egy nap-sugár a havat... – / Quid multa? [*latin* ’mi szükség sok szóra?’] Iszonyatos torrens [’áradat’] lett az elolvadt hóból, és a tavasz pusztítóbb a télnél. Ekkor ráeszmélt igazi magára, s borzadva nézett körül. Kik ezek? s mi történt? Evangéliumot hirdettek s Apokalipszis jött... Itt voltak újra: a népek Kivetettjei, a kultúra Blazírtjai, a rajongó és okoskodó zsidók. Tabula rasát akartak csinálni... s egy új, ezer esztendő középkortól féltünk. Új civilizációt ordítottak s már romboltak mindent, amit a háború meghagyott. És mink – mint a beteg: fölriad a lidércnyomásból, átfordul a másik oldalára: és kezdődik egy új, szörnyebb lidércnyomás... / Azt hittem, nincs rosszabb a háborúnál. Van.”

Bizonyára ezekre a mondatokra is reflektál, támad Hatvany Lajos három esztendővel később, 1922 novemberében *A Jövő* című bécsi lapjának cikksorozatában (*A magyar értelmiség katasztrófája. Irodalom és forradalom*) az emigráns jogosnak vélt felháborodásával, már-már gyűlölettel. Gúnyosan foglalja össze Babits 1918–1919-es szerepvállalását: „... vajon a magyar elfogadhatja-e prófétául a próféta képp fölkínálkozó Babitsot, aki pacifista, de jó magyar 1918 októberében, – jó nemzetközi, de még nem jó kommunista 1919 januárjában, már nem jó magyar, de jó bolsevik 1919. áprilisban és ellenforradalmár, sovinszta, jó antiszemita 1919. augusztusban. Melyik a próféta a négy Babits közül? Melyik más mint nemzete? »Más«, jobb, különb, mint nemzete csak a háború alatti, az ötödik Babits volt. S hogy ez a *más, különb*, jobb, mégse lehet prófétánk, annak okát a hatodik Babitsban keresd, aki letagadja az ötödik Babitsot. [...] Ha Babits nem talál a lelkes magyar zsidók vagy zsidó magyarok körére, akkor nincs »Holnap«, nincs »Nyugat«, nincs Babitsért bátor küzdelmet vállaló kritika, nincs Pallas, nincs Athenaeum, nincs »Pesti Napló«, nincs »Az Est«, nincs kiadó, nincs sajtó – ellenben van, igenis miazmás vidéken-pusztulás, tengődés, félreismerés, Rákosi följelentésére könyörtelen berukkolás, döghalál a csatatéren és közmegevetés.”]

Lásd k_1 = OSZK Fond III/1953/4., k_2 = OSZK Fond III/1969/22., k_3 = OSZK Fond III/1857., g_1 = OSZK Fond III/1522; g_2 = OSZK Fond III/1758.; k = OSZK Fond III/1663.; Nyugat 1919. II. november, 14–15. sz. (lábjegyzet): 911., 911–929.; Hatvany, *A Jövő* (Wien) 1922. nov. 23., nov. 25.; idézi Kelevéz (Tasi) 1983. 151. és 178.; Rába 1981. 560–561.

Lásd még *Ma, holnap és irodalom*: Nyugat 1916. II. szept. 1. 17. sz. 328–340.; **1920 eleje**; Keresztury 1970. 410–411.

1919. augusztus után–1921. július

Szabó Lőrinc írja egy levelében Babitsnak, hogy a demokratikus illúziók szertefoszlása, a kommün után az emigráció „...általános vágy volt az irodalomban”. A kommün bukása megfosztja Babitsot évtizedes mindennapi barátaitól is: Szilasi

Vilmosék és Dienes Pálék külföldre távoznak, Dienes László július utolsó napjaiban hagyja el Budapestet.

Dienes Pált és öccsét az egykori tisztviselőtelepi diák Markos György segíti át a határon, s 1919 végén néhány hetet velük tölt a bécsi emigrációban. Dienes Pál és Valéria szétválik, Dienes Pál előbb a walesi, később a londoni egyetem tanára lesz, Valéria Bécsből Nizzába, majd Párizsba kerül, s gyermekeivel együtt csatlakozik Isadora Duncan fivérének, Raymond-nak művészeti kolóniájához, amelynek tagjai festéssel, szövessel-fonással, kerámiával és tánccal próbálják megélhetésüket biztosítani. A nélkülözések miatt 1923-ban gyermekeivel együtt visszatér Magyarországra.

Szilasi Vilmos ifjú feleségével, Déry Tibor unokahúgával, Hermann és Nina von Rosenberg leányával a németországi Freiburgban (majd a svájci Brissagóban) telepszik le. Kitanulja a „cserzőanyag-kémiát”, belép apósa vállalatához, s mint tanácsadó vegyész találmányaival föllendíti a céget. Másfél éves hallgatás után újra fölveszi levélben a kapcsolatot Babitscsal (később Husserl és Heidegger után a freiburgi egyetem filozófiai tanszékének vezetője lesz).

Lásd *Babits–Szilasi levelezés* 1979. 5–6., 10.; Dienes Lászlóra: *Érlelő diákevek* 1979. 154.; Dienes Pálra és Valériára: Dienesék 1982. 159., 169–170.; Szilasi Vilmosra: Dienesék 1982. 193.; Téglás 1991. 254.; Sipos 2003. 158.; Majoros/Tompa 2012. 198.

Lásd még Szabó Lőrinc levelét idézi Sipos 1976. 86.; Töttös 2003. 27.; Dienes Valéria hazatérésére: ***Budapest, 1923. november 19.***

Vö. Majoros/Tompa 2012. 216. (Geiger [Dienes] Valériát tévesen Babits másod-unokatestvérének tekinti – helyesen: **1890-es évek:** „Nagyszüleink házassági rokonsága miatt családjaik bizalmas közelségben éltek...” – emlékezik Dienes Valéria – „Szilasi Vilmos filozófus [...] 1922 után német- és olaszországi [...] házukban többször vendégül látja Babitsékat” – lásd ***Freiburg–Feldafing, 1922. július–augusztus; Brissago, 1934. október 10–30.***)

Budapest, 1919. kora ősze

Hoffmann Edith emlékezete szerint Babits idegileg rendkívül megviselt, társaságban olykor szinte meghabórodottként viselkedik: például egy alkalommal minden átmenet nélkül fölgrál, felragadja a keze ügyébe eső poharat és a falhoz vágja, majd szó nélkül elrohan. Talán pusztá életét is féltenie kell, hiszen kis híján interjúaljának, s bár ezt sikerül elkerülnie, szabályszerű időközökben ezután még sokáig jelentkeznie kell a rendőrségen.

Lásd Sipos 1976. 92.; Nemeskéri Erika 2004. 152.

Az egyre erősödő *Nyugat*-ellenesség jegyében Lendvai István a *Gondolatot* „a magyar felbuzdulás” „komoly, nagy, méltó folyóiratává kívánja tenni, és ennek érdekében ekkor még mindent megtesz Babits megnyerésére. (1919 decemberében Herczeg Ferenc, Rákosi Jenő és Tormay Cécile a nemzeti hadsereg mellé egy „keresztény-nemzeti lap” megindítását sürgeti a *Gondolat* szerkesztőjének adott interjújában.)

Lásd *Gondolat* 1919. december; Sipos 1976. 91.; *Nyugat népe* (Sipos) 2009. 285.

Budapest, 1919. ősz

Babits *Őszi pincézés* című versének keletkezése (a majd decemberben megjelenő költemények közül a legkorábbi keletkezésű).

Az 1. vers, a *Szüret után – Ευμβολον* [Szümbolon] ceruzairású fogalmazványát (= k₁) egyfóliós papír rektójára írja, a fólió jobb oldalán és a verzón a *Reggeli templom* című vers áll.

A 2. vers (= k₂) szintén ceruzairású fogalmazványát egyfóliós papír rektójára jegyzi fel. A verzón verstani jelek, valamint: „Rose / close / la / brise / l'a / prise” [a. m. 'a szél letörte a rózszát']. [= Jules de Rességuier: „Fort / Belle, / Elle / Dort; // Sort / Frêle! / Quelle / Mort! // Rose / Close, / La / Brise / L'a / Prise” – egy fiatalon elhunyt lány emlékére írt vers (?), arról, hogy amilyen mulandó a rózsza szépsége, éppoly az emberi sorsé is.]

A Nyugtalanság völgye nyomdai kéziratának összeállításakor Babits a Nyugat 1919. decemberi számából való lapkivágatot (= ny) ceruzairású rájegyzéssel, „44”-es oldalszámmal látja el, amely alá odaírja: „Külön oldalra”.

Lásd k₁ = OSZK Fond III/1818a/9., k₂ = OSZK Fond III/1818a/7., ny = PIM Kézirattára V. 16012.; Sipos 1976. 132.; Rába 1981. 559.; BMÖV 1982. 290–291.

Lásd még *Budapest, 1919. december közepe; Nyugtalanság völgye: Budapest, 1920 ősze; Vendel-Mohay 1974. 99. (1919)*

A nemzet sorsán érzett fájdalomon kívül Babitsot a maga jövője miatti aggodalom is gyötri. Anyagi helyzete kilátástalannak tűnik, hiszen nemcsak egyetemi állását veszíti el, hanem középiskolai szolgálata után járó kevéske nyugdíját is. Szerkesztői tisztsége a *Nyugat*nál alig jelent jövedelmet, s ekkoriban, kizárólag az irodalomból élve, írói tiszteletdíjából megélhetést nehezen remélhet.

Mélyen megrendítik 1919 eseményei: „Az Eszme drága lobogóját / kezükbe kapták a gazok / Sárral és vérrel mártogatták / s rongy pénzzé tépték szét azok // Egy ország dőlt amerre mentek, / Istenből halt ki egy remény / Romjain romos élettemmel / könyvetikkadtan állok én. // Jaj engem is bekentek sárral / hogy fajtám undorodva lát / S viselem mint zsidók viselték / a sárgafoltos csúf ruhát. // Barátaim elhagytak engem / egy árva hívem nem maradt / Nincs senki nálam üldözöttebb / magyar a magyar ég alatt / 1919. ősz” ([*Az Eszme drága lobogóját...*] kezdetű vers Szabó Lőrinc hagyatékában fennmaradt ceruzairású fogalmazványa hátoldalán ismeretlen céllal készült írónévsor áll, s Babits ideírja [*Magyarország bordély...*] kezdetű töredékét.)

Lásd kéziratát MTAK Ms 4699/22.; (részletét idézi): Szegedy-Maszák Mihály: Kalligram / Archívum / 2010 / XIX. évf. 2010. április – Céline / Vérző Magyarország

Lásd még Babits anyagi helyzetére: *1919. január 15.; Budapest, 1919. július 17.*; Gulyás, Irodalomtörténet 1941. 192.; Kardos Pál 1972. 260.; Sipos 2003. 96., 210.

1919 késő ősze

Osvát Ernő fölkeresi Gellért Oszkárt, s közli, hogy 1920. január 1-jétől újra átvenné a *Nyugat* szerkesztését Gellérttel és „ha nagyon kell”, Babitscsal is. Fenyő Mik-

sa azonban nem tud több pénzt szerezni, mert gyáriparos barátai szemében vörös posztó a *Nyugat*. Gellért viszont megszerez egy pénzembert (talán Knapp Miksát), aki egyelőre egy vagon papírost és készpénzt is ad a folyóiratnak.

Lásd Gellért 1954. 30.; Kőszeg/Márványi 1985. 300.; Majoros/Tompa 2012. 207.

Lásd még *Budapest, 1919. január 1.; Budapest, 1920. január 1.; 1920. január–szeptember;* Kelevéz (Fráter) 1983. 118.

Budapest, 1919 őszétől–telétől

Babits délutánoként az Egyetem utca 1. szám alatti Centrál kávéházba jár, „egy szinte naponként nagyobbodó liberális társaság” tagjaként, Móricz Zsigmonddal, Tóth Árpáddal, Trócsányi Zoltánnal, Schöpflin Aladárral, Szabó Lőrincsel, Király Györggyel, Mikes Lajossal, Sárközi Györggyel és másokkal. (Szerdánként „az örökifjú” Heinrich Gusztáv is megjelenik a *Nyugat*-asztalnál, a húszas évek elejétől pedig félig-meddig hozzájuk tartozik Nagy Lajos is; a budai Hadik kávéházból végleg „ideköltözik” Karinthy, később itt tartják a „Centrál-szerdák”-at a népi írók: Sárközi György, Illyés Gyula, Kodolányi János, Erdei Ferenc, Féja Géza, Tamási Áron.) Ebben az időben alakul ki Babits barátsága a széles körű műveltségével s az olasz nyelvben való jártasságával kitűnő Király Györggyel is.

„A Centrál, modern akadémia, / pezsgett, forrt. A költők törzsasztala / rég befogadott. Zsiga bácsi, Tóth, Schöpflin, Király György, Trostler s aki volt / tudós és író, *öt és nyolc között* [kiemelés – RJ] / mind odagyúlt. Vers-börze működött, / és lexikongyár; Mikes sakkozott, / Babits korrigált; Elzevirt [a 16–17. században a legnevesebb németalföldi nyomdászcsaládok egyike, amelynek tagjai új, kivételesen elegáns arculatot adnak az olcsó, kis formátumú tudományos könyvtípusnak] hozott / Kner Gyomárról; Karinthy vitte új / feleségét; Heinrich, az öregúr, / csepülte a konzervatívokat; / Táltos hümmögött, kis Káldor szaladt / Meredithet lekötni; pletyka, pénz / s száz terv lengett a szivarfüstben; és / hogy túlvoltunk Shakespeare szonettjein / (s Horváth [!] Henrik új kecskerímein), / Mihály kocogott: »Főúr, fizetek!« – S mentünk, nézni detektívfilmeket” – emlékezik Szabó Lőrinc a *Tücsökzenében*. A *Vers és valóságban* a *Centrál* című vers kapcsán még kiegészíti: „Babitsnak szokása volt a gyűrűs kocogás a söröspohár szélén és a »Főúr, fizetek!« kiáltás, még tanár korából. Úgyszintén az, hogy szerette a detektív- és kalandfilmeket. (Komjáthy Aladár sokszor kiviccelte, hogy a »fizetek« szót – ez volt a tanárság a dologban – »füzetek«-nek lehetett hallani.”

Lásd Szabó L.: *Tücsökzene*. 1957. 261–264.; Kardos Pál 1972. 290–291. (1920); *Érlelő diákévek* 1979. 198., 339.; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 239.; Sipos 2003. 98., 114–115., 115–116.

Lásd még Szabó L., *Nyugat* 1922. I. máj. 16. 10. sz. 688.; Elzevir család: *Elzevir Family | Dutch family | Encyclopedia Britannica*
www.britannica.com/EBchecked/topic/.../Elzevir-Family

Babits – Tóth Árpáddal társulva – George Meredith fő művét, *Az önzőt* fordítja (a munkának csak kisebb része az övé). „A »lekötött Meredith« = az *Egoist* fordí-

tását akkor vállalta közösen Babits és Tóth Árpád; a valóságban azonban Babits nem bírta ezt a favágást, és mindössze két fejezetet fordított” – emlékezik a *Centrál* című vershez fűzött jegyzetében Szabó Lőrinc.

Lásd Kardos Pál 1972. 295–296. (csak 1921-et, a megjelenés évét jelzi); Sipos, Irodalomtörténet 1976. 2. sz. 321.; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 239.

1919 őszétől–1920–1921

Beöthy Zsolt, Berzeviczy Albert, Császár Elemér, Pintér Jenő a háborút előidéző és követő időszak szellemi válságáért a *Nyugatot* teszi felelőssé. Az *Új Nemzedék*, a *Nép*, a *Virradat*, a *Szózat*, *A Cél* a *Nyugat* számlájára írja – Milotay István cikktét idézve – azt az „irodalmi patkánylázadást”, mely szerintük a háborúhoz és az ország szétdarabolásához vezetett.

Lásd Sipos 2003. 97.; *Nyugat népe* (Sipos) 2009. 284.

1919 ősze után

Benedek Marcell az utcán találkozva kéri föl Babitsot, hogy írjon könyvet az Ethika-könyvtár számára (melyet Gervai Gerzson részvénytársaságként, többek nevére befizetett alaptőkével, az elcsapott tanárok munkához juttatása érdekében hoz létre). Benedek emlékezete szerint Babits igen kopott felöltőt visel, de már annyira el van látva munkával, hogy nem vállalja a kötet megírását.

Lásd Benedek 1969. 20–21.

Budapest, 1919. szeptember 1.–1920. január

A Petőfi Társaság – a Kisfaludy Társasággal egyidejűleg – Pekár Gyula javaslatára zárt ülésén elhatározza, hogy kivizsgálja tagjainak szereplését a kommunizmus alatt. Bizottságot választanak, melynek elnöke Bársony István, tagjai Jakab Ödön, Pap Zoltán (aki december 30-án meghal) és ifj. Hegedüs Sándor, póttagjai Lőrinczy György (aki utóbb kilép a bizottságból), Sas Ede és Szemere György, előadó Farnady József, a Társaság ügyésze. Végül a vizsgálati jegyzőkönyvet hatan állítják össze. A bizottság – melynek tagjait titoktartás kötelezi – öt hónapon át folytatja a munkát: Babits, Móricz, Biró Lajos, Krúdy Gyula, Palágyi Lajos és Vértesy Gyula 1919-es szerepléséről gyűjtenek adatokat. Nem szivárognak ki hírek a vizsgálatról, olyannyira nem, hogy az *Új Nemzedék* még december 30-án sem tudja, kiket kívánnak kizárni a Társaság „bolsevista tagjai közül”. Csak Lendvai István *Széljegyzetek Babits Mihály önvédelméről* című cikke utal rá, hogy rövidesen nagy próbatétel elé állítják Babitsot, ahol sokat „hangoztatott magyar konzervativizmusát” kell majd bizonyítania.

Lásd Téglás 1997a 182–191.

Lásd még *Budapest, 1919. december 4.*; *Új Nemzedék* 1919. dec. 30. 5.; Téglás 1996. 425–426., 541. (192. tétel); *1920. február 21. szombat előtt és február 21.*

Vö. Szörényi László: *Kertész Imre laudációja*. In „Újzelandot választottam ki új hazámul. Kortárs Kiadó, Budapest, 2010. 302–303. (Babits „Amikor annak idején [1919-ben] eltávolították mint nemzetietlent a Kisfaludy Társaságból [!], Victor Hugóra hivatkozott, akit a franciák gúnyosan német szellemnek csúfoltak” – Babitsot 1920 februárjában a Petőfi Társaságból zárják ki)

1919. szeptember 6.

A Zsolt Béla által szerkesztett *Tavaszi* című lapban Babits fordításában *Búcsú* címmel jelenik meg Charles Algernon Swinburne *A Leave-Taking* című költeménye.

Lásd *Tavaszi* (Nagyvárad) 1919. szept. 6. 12. sz. 27.; *Kelevéz* (Tasi) 1983. 140.

Budapest, 1919. szeptember 8. előtt és szeptember 9.

Békés Istvánnak és Kardos Pálnak, debreceni barátainak szeptember 6-án szombaton kezdett „folytatólagos levelében” – Stéphane Mallarmé halála évfordulóján, szeptember 9-én – írja Szabó Lőrinc: „Tegnap hozzájutottam 4 üveg finom borhoz; egész délután ittunk Babitscsal (vajon így kell-e ezt írni?). Igen, még egy üveg császárkörténc is akadt.”

A Magyar Írók Szövetségében „szörnyen” unatkozva szeptember 9-i „folytatólagos levelé”-ben elsősorban Kardos Pálnak apróra beszámol napjaikról: „Komjáthy Aladárnak valami segédtanári állása került Újpesten, most már ritkán találkozni vele. – Adyné [Csinszka] nagy beteg volt, a régi tüdőbaja vagy mije jött elő, de már jobban van. [Babits] Mihály vett egyszer neki egy tábla csokoládét, de elég smucig volt, mert csak 40 K-t adott ki érte.”

Lásd *Érlelő diákévek* 1979. 158., 329.; Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 341. 45. lábjegyzet

Budapest, 1919. szeptember 9–10.

Szabó Lőrinc Békés Istvánnak és Kardos Pálnak küldött levelében írja szeptember 9-én Babitsról: „Órá nagyon rá fog járni a rúd, persze igazságtalanul; Szabó Dezsőék igen csúful bánnak vele, és neki még védenie se lehet magát. Pénze is kevés van, és nem keres semmit se hozzá.” Majd arról is tudósít, hogy: „A *Nyugati* talán télre elindul, legalább Osvát így szeretné. – S minden magyarázat nélkül hozzászól: – Ez az Osvát nagy egy marha ám!”

Egy nappal később pedig arról számol be, miszerint: „Móricz Zsigmond el volt fogva. De már kieresztették, kb. 10 nappal ezelőtt. / Schöpflint nagyon csepolgár újabban, tudod, ez is olyan csöndes istenteremténye, mint Babits, ezért aztán könnyű nekiesni.”

Lásd *Érlelő diákévek* 1979. 158., 160–161., 329–332.

Lásd még *Budapest, 1919. augusztus 23.*; *Budapest, 1919. augusztus 23. utáni napok*; *Budapest, 1919. augusztus vége, szeptember 9. előtt*; a *Nyugati* újraindulására: *1919. november közepe*

Vö. Tompa Zsófia, *Irodalomismeret* 2011. 4. sz. 110. és 47. lábjegyzet (Szabó Lőrinc szeptember 9-i „folytatólagos” levelét szeptember 6-ra datálja)

Budapest, 1919. szeptember 11–12.

A Kardos Pálnak írt „folytatólagos” levelében Szabó Lőrinc Békés Istvánnak üzeni: „soha olyan szükség nem volt a lapjára, mint most. Pesten nincs irodalmi lap, és igazi irodalom már tán sose lesz”. Másnap – noha saját bevallása szerint kevés reményt fűz hozzá – visszatér a lapindítás tervére, amit mindennél fontosabbnak ítél, s úgy gondolja, hogy nem 40, hanem csak 15–20 ezer koronára lenne szükség, hiszen az ő lapjuk a *Borsszem Jankó* magas klisé-költségeivel nem kell, hogy számoljon, nem lévén képeslap. „Hosszú volna magyarázgatni, hogy miért, de kérlek, higgyétek el, hogy Babits jelenleg igen rosszul áll. Nem írhat sehova. Ez szomorú tény. – Tehát ő is örömmel venné ezt az új modern lapot. Az ő neve pedig mégiscsak sokat jelent.” Ám óva inti Békést attól, hogy Babits nevét – aki a tervről még mit sem tud – „ütőkártyaként” használja.

[A lapolapítás terve azonban végül kútba esik, bár Békés november 4-i levelében arra biztatja Szabó Lőrincet, keresné föl személyesen a számításba vehető írókat, s kérne írásos ígéretet arra, „*hogy egy Debrecenben meginduló nívós, ilyen és ilyen irányú és célú irodalmi revűnek munka-, illetve dolgozótársai lennének.* [...] Az illetők névsora (Babitsot nem is merem gondolni) Tóth Árpád, Schöpflin Aladár, Karinthy Frigyes, Móricz Zsigmond, dr. Király György, Kosztolányi Dezső?, Horvát Henrik (úgy hiszem, esetleg Peterdi, Réti Ödön, Tersánszky, Fazekas Frey, Déry Tibor, a *Nyugat* kis emberei és persze a fiatalok: Sárközi, Gál [Gaál Mózes?], Komjáthy A[ladár], Artinger [Imre]?, Te [...]. Innen még meglesz Nagy Z[o]ltán], Oláh G[ábor], Juhász Géza, Kardos László [...]. Én s kritikusok Kardos Pál és Béber [László], Temesvárról Reiter, Váradról, Zsolt [Béla] talán és Dutka [Ákos], számítok még Juhász Gyulára és György Oszkára, a Baudelaire-fordító-ra.”]

Lásd *Érlelő diákévek* 1979. 163., 180., 186–195.

Lásd még **1919. november 12.**

Budapest, 1919. szeptember 13. szombat

Szabó Lőrinc szeptember 6-án kezdett napló-levelének végén – melyet barátaihoz Kardos Pálon keresztül intéz, és a Budapesten tartózkodó Dienes Katóval küld Debrecenbe – tudatja: „Szabó Dezső, mint azt előre lehetett tudni, lassanként megválnak a szövetség ügyeinek vezetésétől. 23-án nagy beszámolót tart, s akkor lemond. Én már olyan ellenszenvesnek tartom az itteni szellemet, hogy valószínűleg én is vele megyek. Csak az tart itt, hogy másképp éhen halok.” Majd még hozzáteszi: „Ma szombat van [...]. Ma délután Mihályhoz megyek át, ha ő elmegy Szekszárdra, igazán magam maradok, mert a többiekkel csak a véletlen hoz össze.”

Lásd *Érlelő diákévek* 1979. 164–165., 329–332.

1919. szeptember 15.

Minthogy Babits Kosztolányi Dezső kérése ellenére elküldi levelét Szabó Dezsőnek, melyben „megmagyarázza”, miért nem lehet a tagja annak a Szövetségnek,

melyet Szabó Dezső vezet, s Szabó Dezső elolvasva a levelet, „indulatosan összetépi”; Kosztolányit valószínűleg ez az eset „felpaprikázza”; ezért küld Szabó Lőrinc óvatosságra intő sorokat Babitsnak: „Nagyon kérlek, Kosztolányi Dezsővel szemben légy óvatos és *semmi* erős kijelentést ne tégy, amit fel lehetne használni ellened. Vigyázz! Kosztolányi most nagyon fel van paprikázva. D.u. 3-kor bemelegyek hozzád.” (A levél hátoldalára Babits bizonyára 1920. június 25. után jegyzi fel – kissé zavarba ejtő módon – egy másik Szabó címét, öccsének, Istvánnak a hadifogságból hazatérése ügyében: „Szabó György Magyar Vöröskereszt Andrassy ut 8. 9–1/2 2.”)

Szabó Lőrinc levele alapján vélhető, hogy délután valóban fölkeresi Babitsot, s talán ekkor érlelődik meg az a gondolat, hogy Babits – mivel Szabó Dezső megtagadja kérését, hogy ti. levelének teljes szövegét ismertesse az írószövetség tagjaival, továbbá fenyegetésének beváltását és az ezzel járó meghurcoltatást megelőzendő – becsülete és erkölcsi-politikai álláspontjának védelme, s tisztázása érdekében írjon levelet író- és költőtársainak.

Lásd OSZK Fond III/1164.; Tompa Zsófia, Irodalomismeret 2011. 4. sz. 101–113.; Majoros/Tompa 2012. 7., 225–227. (2607. levél), 203.

Lásd még *Budapest, 1919. augusztus vége, szeptember 9. előtt; Budapest, 1919. szeptember 15–23. és utána; 1919. október 5.*; Szabó Györgyre: Babits Angyal és id. Babits Mihályné 1920. június 25-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/35/170. és III/35/115.

Vö. Szabó Lőrinc sorait a kézirat-katalógus tévesen Szabó György levelének tekinti

Budapest, 1919. szeptember 15–23. és utána

Babits indokait a csatlakozás elutasítására jegyzőkönyvbe veszi Szabó Lőrinc és a műfordító Horvát Henrik – a levél szövege része a *Horváth (!) Henrik és Szabó Lőrinc nyilatkozata Babits Mihály és Szabó Dezső polémiája tárgyában* című jegyzőkönyvnek, amelyet a nyilvános védekezésre lehetőséget nem kapott Babits védelmében kéziratban terjesztenek. „Babits Mihály a Magyar Írók Szövetségének megalakulását nyomban követő napok egyikén levelet intézett Szabó Dezsőhöz, melyben megmagyarázta azt, hogy habár a Szövetség előleges megbeszéléseiben személyesen részt vett, ahhoz a megalakulás alkalmával mégsem csatlakozott” – ezek a sorok vezetik be Babits író- és költőtársainak szóló nyílt levelét, melynek hitelességét jegyzőkönyv formájában Szabó Lőrinc és Horvát Henrik igazolja aláírásával, és a levél sokszorosított példányait Szabó Lőrinc maga osztja szét a Szövetség – talán szeptember 23-án tartott – közgyűlésén: „De már a közgyűlés megnyitása előtt szétosztottam; természetesen óriási érdeklődést keltett. Most is látom magam előtt, ahogy Schöpflin bácsi körül itt, Kosztolányi és Farkas Zoltán körül amott összedugják fejüket a tagok, és izgatottan olvasnak valamit...”

Szabó Lőrinc kései visszaemlékezésében fölidézi a közgyűlésen körbeadott Babits-levelet követő retorziót: „Másnap reggel Szabó Dezső rögtön azzal fogadott, hogy [...] titkárnak nem vagyok jó, [...] és menten elbocsátott. Számítottam rá, büszke voltam rá.”

Lásd gépiratát OSZK Fond III/1563/40.; *Érlelő diákévek* 1979. 329–331.; a levélhez névjegyen írott kísérő sorok: 331. (1919 ősze); idézi a levél és a jegyzőkönyv részletét is Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 247–248.; idézi Sipos 1976. 87–90.; Téglás 1996. 378–381.; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 319.; Majoros/Tompa 2012. 7–10., 227–230. (2608. levél), 203.

Lásd még *Budapest, 1919. augusztus 23.; Budapest, 1919. szeptember 9–10.; 1919. október 5.*; Gál István 1984. 280. (úgy véli, Szabó Dezső Babitsot az alelnöki tisztségre kéri föl); Hungarológiai Intézet Tudományos Közleményei 1975. december, 25. sz. 131–142.; utal rá Sipos 2003. 90–91.

1919. szeptember 17.

Babits Angyal bátyjának írt levelezőlapján szemrehányóan jegyzi meg, hogy már két hónapja nincs híruk róla, s aggódnak érte. Kéri, utazzon haza Szekszárdra és „kék pénzt” vigyen magával, mert nem tudnak „egzisztálni ennek hiányában”, ő pedig sehol sem tud szerezni.

Lásd OSZK Fond III/35/107.; Sipos 1976. 92.; Majoros/Tompa 2012. 11., 230–231. (2609. levél), 220.

Budapest, 1919. szeptember 17. és szeptember 17-től

Dr. Babits (Sándor) átvételi elismervényt ad Babitsnak arról a 15 tételből álló, kiadásokkal kapcsolatos iratanyagról, amelyben a Pallas, az Athenaeum, a Nyugat, a Révai Testvérek, az Élet és az Új Magyarország szerződésai, elszámolásai szerepelnek: „1.) Pallas szerződés, pótszerződéssel / 2.) Athenaeum Műveltség könyvtára XIX. sz. Iyrája. / 3.) Klio / 4.) Mithologia Szell. Termékek Tanácsától értesítés a megrendelésről. / 5.) Athenaeum: Poe Edgar fordításáról 1 pótszerződéssel / 6.) Nyugat leszámolás 917. nov. 24.ről / 7.) Corvin: Gólya Kalifa [!] kísérő levél a szerződés másolatával / 8.) Nyugat: Recitativ 1. kiadása (nem aktuális) / 9.) Iris II. kiadására „Nyugat” (nem aktuális) / 10.) Athenaeum: „Gólya Kalifa” egyelőre kapni megváltoztatni / 11.)”: Vihar fordításról. Zigány / 11.) Révai Testv.: Dante / 12.)” Értesítés az új kiadásról / 13. Élet: elismerése a szerződéstől visszalépő levélnek és 1916. IV/5. levél / 14.) Új Magyarország: Lantos könyvkiadó Muzeum-körút Mehmed sz.-út 3. 15.) Revai 3 drb. leszámolás 913, -917-918. – 2 csekkszelvény.”

[Az unokaöcs dr. Babits Sándor további elismervényei és levelei arról tanúskodnak, hogy ez időtől fogva egy darabig ő intézi Babits szerződéskötéseit a kiadókkal és a lapokkal.]

Lásd OSZK Fond III/183/8.; OSZK Fond III/183/8–14.; III/182/2.; Majoros/Tompa 2012. 11–12., 232–235. (2610. levél), 201., 220.

Lásd még *1919. október 23.; 1919. november 29.; Budapest, 1919. december 10. előtt és december 10.*

Vö. Majoros/Tompa 2012. 233. (nem tud *A gólyakalifa* filmváltozatáról, úgy véli, „...Corvin és *A gólyakalifa* kapcsolatára vonatkozóan [...] nem található adat” – lásd *Budapest, 1917. október 13. előtt*; a Poe-fordítások tervét nem jelzi – lásd *Budapest, 1917. szeptember 11.*)

1919. szeptember 19.

Zsolt Béla a *Tavas* című lap szerkesztőségének nyomtatott fejléces levélpapírján ír aggodalommal teli levelet Nagyváradról Babitsnak: „...a Pesttel való kontaktus létrejötte óta semmiféle hírt nem hallottunk Önről”. Reméli, hogy [Komjáthy] Aladárral együtt „minden komolyabb baj nélkül élte át a rettenetes négy hónapot”, s utólag köszöni Babits akkori közbenjárását (?). Beszámol arról, hogy Váradon szépirodalmi lapot indítottak, amely egész Erdélyben és a Bánátban „az egyetlen komoly és becsületes szándékú orgánus”. Riválisuk, a Pestre már följutott *Magyar Szó*, úgy véli, jóval alatta marad az ő színvonaluknak. Kéri, hogy a levél átadója, dr. Tarnovszkyné révén küldjön a *Tavas* számára kéziratot, továbbá segítsen másoktól, így Schöpflintől, Laczkó Gézától, Horvát Henriktől írást szerezni számukra (versért 100, novelláért 150-200 korona honoráriumot ajánl fel). A *Nyugat* megindulásának esetére közlésre küldi *Régi spanyol históriás ének* című versét. (Különös módon Babits már e levél előtt, szeptember 6-án megjelenik a *Tavaszban!*)

Lásd OSZK Fond III/1408/14.; Majoros/Tompa 2012. 12–13., 235–242. (2611. levél)

Lásd még **1919. szeptember 6.**; **1919. szeptember 27.**; Kelevéz (Tasi) 1983. 140.

Budapest, 1919. szeptember 23. előtt

Babits Angyal húga szemrehányó soraira levelet küld Szekszárdra, melyben bizonyára hazautazásának lehetőségét is latolgatja, s a tüzelőbeszerzés nehézségeit is említheti.

Lásd Babits Angyal 1919. szeptember 17-i (OSZK Fond III/35/107.) és id. Babitsné Babits Angyallal közösen írt 1919. szeptember 23-i (OSZK Fond III/179/113.), valamint Babits Angyal 1919. október 20-i (OSZK Fond III/35/109.) levelét

Budapest, 1919. szeptember 23.

Szabó Lőrinc debreceni barátjának, Kardos Pálnak szeptember 13-án írt levele szerint lehetséges, hogy a Magyar Írók Szövetsége ekkor közgyűlést tart.

Lásd *Érlelő diákevek* 1979. 164–165., 329–332.

1919. szeptember 23.

Id. Babitsné fia levelét véve küld levelezőlapot: aggódik, Babits miért nem megy Szekszárdra, hiszen sokan mennek a fővárosból baj nélkül. Beszámol Pistának a Vöröskereszt útján érkezett júniusi sorairól, s kéri, ha Babits mégis hazamenne, a lisztes zacskókat, a zsíros vendőt [bödönt], a borosüvegeket, valamint azokat a régi öltözeteit, melyeket már nem hord, vigye magával. Angyal is hívja bátyját, mondván, közel a szüret, és érdeklődik, mi van [Dienes] Valériával, mert a neki küldött levél „elköltözött” jelzéssel érkezett vissza hozzájuk.

Lásd OSZK Fond III/179/113.; Majoros/Tompa 2012. 14–15., 242–244. (2613. levél)

Vö. Majoros/Tompa 2012. 244. (a házasság révén, s nem vér szerinti rokon Dienes Valériát tévesen Babits másod-unokatestvérének tekinti; házasságkötésüket Dienes Pállal 1905. novem-

ber 15. helyett 1906-ra datálja, s úgy véli, „később [!] Párizsban Bergson tanítványa” – lásd helyesen **1905. november 15.; 1910. július 16. után**)

1919. szeptember 25.

Egyedi László Tuzséréről küld levelet Babitsnak: amióta elváltak, alig-alig kapott személyét is érintő hírt Pestről, Babitsról pedig egyáltalán nem. Most egy megbízható emberrel küldi sorait, érdeklődve, Babits hogyan élte át „az elmúlt nehéz hónapokat”, s kéri vagy vele, vagy Szabó Károly útján értesítse pár szóval sorsáról.

Lásd OSZK Fond III/1880/16.; Majoros/Tompa 2012. 15., 244–245. (2614. levél)

Lásd még **1918. december 11.**

1919. szeptember 26.

Babits Angyal Rácz Bandival küldött levelében beszámol bátyjának arról, hogy öccsüktől, Istvántól júniusi lap érkezett, miszerint egészséges. Várják haza Babitsot legkésőbb október közepére, a szüretre, hiszen már egy éve nem járt otthon. (Úgy véli, valami protekcióval sikerülhetne az útlevészerzés, hiszen sokan érkeznek hozzájuk Pestről.) Beszámol arról, hogy édesanyjuk ismét betegeskedik, ahogyan ősszel mindig, ő pedig már elkezdte az iskolába járást, s hogy Leopold Lajos „utasította [!] a belga vörösköröszöt hogy amennyire lehet intézkedjen Pisti sorsa megjavításáért”. A régi viselt ruhákért még lehet kapni valamit, de „fehér pénzért”, az új kék postatakaréki pénzért alig kapnak valamit, a régi kék pénzük pedig már elfogyott.

Lásd OSZK Fond III/35/108.; idézi Sipos 1976. 92.; Majoros/Tompa 2012. 16–17., 245–247. (2615. levél), 220.

Fodor Dezső a purkersdorfi szanatóriumból küld képeslapot Babitsnak, ahol súlyos betegsége miatt már egy hónapja fekszik. Most már igazán haza akar menni; érdeklődik, „Élnék-e már odahaza? És Ön? Mit érez, mit gondol, mint él. Lehet már? Szépen? Egymást megbecsülve?” Október 7-én lesz otthon, tudni szeretné, vajon Babits számít-e rá, s igéri, hogy 8-án vagy 9-én fölkeresi őt.

Lásd OSZK Fond III/454/5.; Majoros/Tompa 2012. 17., 247–248. (2616. levél)

Lásd még **Budapest, 1919. március; Budapest, 1919. július 9. előtt és július 9.; 1919. július 20.; 1919. augusztus 2.; Budapest, 1919. augusztus 30.**

1919. szeptember 27.

Megjelenik Babits *Kakasviadal* című verse.

Lásd Tavasz (Nagyvárad) 1919. szept. 27. 15. sz.

Budapest, 1919. szeptember 30.

Babits Ambrus Zoltánnak, a Nemzeti Színház igazgatójának írt levelében közli, hogy *A vihar*-fordítása előadási jogát 2 ezer koronáért hajlandó a színház rendelkez-

zésére bocsátani. (A verzón Ambrus leánya, Fallenbüchl Tivadarné Ambrus Gizella ceruzairású rájegyzései.) [Ambrus ugyan megvásárolja a jogot, „de felsőbb helyen nem engedélyezték, hogy a darab Babits fordításában kerüljön színre”.]

Lásd az eredeti kézirat ismeretlen helyen; közli *Ambrus Zoltán Levelezése*. Sajtó alá rendezte és a jegyzeteket írta Fallenbüchl Zoltán. Az előszót írta Diószegi András. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1963. (Új Magyar Múzeum) 307., 484. (368. levél); Majoros/Tompa 2012. 17., 248–250. (2617. levél)

Lásd még *Budapest, 1919. augusztus 23.*

Budapest, 1919. szeptember

Az átpolitizált értelmezés és datálás következtében 1919-re datált kiadatlan Babits-verstördék, a [*Ki járt már ki járt már Bergengóciában?...*] Kelevéz Ágnes új datálása szerint „az egyetem végi vagy azt követő évek”, azaz **1905 vagy 1905 utáni esztendő**k születettje.

Lásd OSZK Fond III/1969/40. (tintairású tisztázatot); Kelevéz 2008. 176–178. és 21–25. lábjegyzetek

Vö. közli Sipos 1976. 87. (1919 szeptemberére datálja); Szalatnai Rezső, Magyar Nemzet 1973. nov. 24. (1919); Gál István, Tolna megyei Népművelés 1977. dec. 25. 10. („be nem fejezett, népi elbeszélő költemény”-nek tekinti)

1919. október 4. előtt, október 4. és utána

Stefan I. Klein Todtmoosból (Badischer Schwarzwahr, Hotel Löwen) küldött leveleiben jelzi, hogy az elmúlt hónapokban, hetekben többször írt Babitsnak, de nem tudja, vajon megkapta-e leveleit. Közli, hogy „A »Mythologie« Kurt Wolff *Genius* c. bibliofil folyóiratában jelenik meg (Honorárium 600 márka)”, továbbá, hogy *A gólyakalifa* német fordítása (*Der Storchkalif*) végre a napokban kikerül a nyomdából. Úgy véli, a könyvnek nagy sikere lesz. Minél több fordítani való anyagot (rövidebb novellákat) kér napilapok, folyóiratok számára.

Lásd OSZK Fond III/735/5.; Majoros/Tompa 2012. 18., 250–252. (2619. levél), 209., 217.

Lásd még a *Mythologia* előzményére: **1918. szeptember 19.; 1919. december 9–10.; 1920. november 15. előtt és november 15.;** Gulyás Pál, Irodalomtörténet 1941. 193. (*A gólyakalifa* német fordításának megjelentetésére); Sipos 2003. 137.

Megjelenik Michael Babits *Der Storchkalif* [*A gólyakalifa*] című regénye Stefan I. Klein fordításában, a Kurt Wolff Verlag gondozásában (Leipzig–München, 1920-as dátummal).

Lásd Stefan I. Klein 1919. október 4-i levelét: OSZK Fond III/735/5.; Majoros/Tompa 2012. 209.

Lásd még **1920. február 22.**

1919. október 5.

Harry Hill Bandholtz amerikai tábornok 1919-ben a román hadsereg kivonulását felügyeli Budapesten. A szobrát – Ligeti Miklós 1936-ban készült alkotását – akkor érdemli ki, amikor október 5-én – a kissé túlzó beszámolóik szerint – pusztán a lovaglópálcájával és tekintélyével – a kulcsokat magához véve – akadályozza meg, hogy egy csapatnyi, teherautókkal felsorakozott román katona kiállítási tárgyakat lopjon el a Nemzeti Múzeumból. A tábornok október 6-i naplófeljegyzése is megőrökíti a történeteket: „*October 6, 1919. Last night [...] Colonel Horowitz reported and stated that the Roumanians were at the National Museum with a whole flock of trucks, and proposed to take away many of the works of art. / At a meeting of the Military Mission on October 1, 1919, it was decided that although the Roumanians did claim many articles in the National Museum as belonging to them on account of their present ownership of Transylvania, they should have none of these articles until passed upon by our committee, of which Captain Shafroth, U. S. A., is chairman. On the same date the Roumanian Commander in Chief was notified of our decision...*” [Az elmúlt este (...) Horowitz ezredes jelentette, hogy a románok egy csapat teherautót vonultattak a Nemzeti Múzeumhoz, azzal a céllal, hogy számos műtárgyat magukkal vigyenek. A katonai misszió október 1-jei ülésén elhatározottat, hogy noha a románok – hivatkozva arra, hogy jelenleg Erdélyt ők uralják – igényüket jelentették be a Nemzeti Múzeum számos műtárgyára, ezek egyike sem kerülhet a birtokukba, amíg a Shafroth kapitány elnöksége alatt működő bizottságunk erről nem dönt. Még ezen a napon a román főparancsnokot értesítették döntésünkről...]

Lásd HARRY HILL BANDHOLTZ: AN UNDIPLOMATIC DIARY
mek.oszk.hu/08200/08202/08202.htm

A Kemenes Lajos szerkesztette *Gondolat* című lapban *Babits Mihály levelet írt a Magyar Írók Szövetségének! Milyen kedves! És milyen őszinte!* címmel, (x.) aláírással gúnyos hangú cikk jelenik meg. Szerzője, föltehetőleg Lendvai István – aki szerint, „ha Babits, akit [...] igenis hívtunk s igenis szívesen látunk, közénk jött volna”, akkor „a magyar fölbuzdulásnak” lenne méltó, nagy folyóirata –, azzal vádolja a költőt, hogy „még most sem tudja, jobbra-e vagy balra” álljon, vagyis hogy nem áll ki nyíltan a zsidók ellen; s nem tanult semmit „a kommunizmusnak nevezett héber svindli után sem”.

Lásd *Gondolat* 1919. okt. 5. 2. sz. 19–20.; idézi Gál István 1973. 128.; Téglás 1996. 381–383., 536. (180. tétel)

Lásd még *Budapest, 1919. augusztus vége, szeptember 9. előtt*; Sipos 1976. 91. és 22. lábjegyzet; Téglás 1997a 187.; Sipos 2003. 92–93.

1919. október 13.

Mint hogy legközelebbi barátai, Szilasi Vilmosék és Dienes Pálék az emigrációt választják, ez a gondolat megfordulhat Babits fejében is, hiszen olasz és német fordítója – Gino/Francesco Sirola, Antonio Widmar, illetve Stefan I. Klein – révén

már bizonyos európai hírnevet is magáénak mondhat. Talán ilyen tervről fölröppent kőzsa híre reagál a betegségéből lábadozó VII. osztályos váci gimnazista, Beck Gyula, aki aggódó levelében hangoztatja, hogy Babits nem hagyhatja el a hazáját: „ideálom, eszményképemet veszttem el, ha ez a hír beteljesedik” – jelenti ki. Úgy véli, ha Babits tudná, hogy az ő kis körük mennyire rajong érte, „egész biztosan nem menne el sehová”. Érdeklődik, mikor jelenik meg a *Purgatórium*, s a *Paradicsom* fordítása és a *Recitativ* második kiadása.

Lásd OSZK Fond III/1895/30.; idézi Sipos, Irodalomtörténet 1974. 1. sz. 47.; Sipos 1976. 86.; Majoros/Tompa 2012. 19–20., 252–255. (2620. levél)

Lásd még **1920. március 26. előtt és március 26.**; Sipos 2003. 137.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 254. (a *Recitativ* első kiadását 1916. április 30-ra [helyesen: **Budapest, 1916. április 16-i hét**], második kiadását 1920. augusztus 20-ra [helyesen: **1920. augusztus 3–6.**] datálja; a *Purgatórium* fordításának megjelenését a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők Egyesülete lapjának, a *Corvinának* adatára támaszkodva 1920. július 23-ra datálja, pedig az *Isteni Színjáték* 2. részének átültetése már korábban megjelenik: **Budapest, 1920. június 25. körül**; a *Paradicsom* közreadását 1922-re teszi [helyesen: **Budapest, 1923. február 25. előtt néhány nappal**])

Budapest, 1919. október 16. előtt pár nappal

Szudy Elemér [Komjáthy Aladár féltestvére] levelében bizonyára állás/megjelenéslehetőséget közvetít Babitsnak: „A dolgot én említettem Aladárnak [...]. Várnunk kell azonban október 15-ig, mert a *Virradat* anyagi ügyei még rendezetlenek s az érdekeltség nincs együtt.” Hozzáteszi, hogy Szakács [Andor főszerkesztő] megnyugtató kijelentést vár Babitstól, miszerint a „nemzeti gondolat szolgálatába” állítja tehetségét. A Szakáccsal való találkozás helyéről pár nap múlva értesíti. (A levél hátoldalára Babits ceruzával följegyzi: „Szombat 3–4. [Babits] Sanyi Táltoshoz”, továbbá a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című tanulmányának fogalmazványtöredékét írja.)

[Az 1918–1922 között megjelenő *Virradat* az őszirozsás forradalom alatt válik napilappá. Oláh Gábor, Milotay István és Krúdy Gyula szerepel munkatársai között, a főszerkesztő, Szakács Andor a kommün bukása után a Friedrich-kormány sajtóosztályának vezetője, a Teleki-kormányban államtitkár, majd 1922-től kisdapárti képviselő. A Tanácsköztársaság kikiáltását követően a lapot betiltják, s csak 1919 augusztusának első napjaiban jelenhet meg újra.]

Lásd OSZK Fond III/1969/22.; Majoros/Tompa 2012. 20., 255–256. (2621. levél – 1919. október 15. előtt), 205.

Lásd még ***Budapest, 1919. augusztus–szeptember előtt és utána; Budapest, 1919. október 16.***; Szakács Andorra: Sz – MTDA

mtdaportal.extra.hu/ADATBANK/.../MPL_1_SZ.pdf 399–400.; Pólya Tibor *Virradat*. Uj lap. Független, radikális, magyar ... axioart.com/.../polya-tibor-virradat-uj-lap-fuggetlen,-r...

Vö. Majoros/Tompa 2012. 219. („A legkülső [kapcsolati] körbe tartozott *Szudy Elemérné* [!], Komjáthy Aladár féltestvére, akivel Babits bensőséges viszonyban volt, s akit még Fogarásról [!] ismert...” – helyesen: Szudy Elemér az *Arad és Vidéke* első, igen sikeres főszerkesztője)

Budapest, 1919. október 16.

Megjelenik Lendvai István *Nyugat* című cikke, melyben gúnyosan kommentálja a folyóirat újraindulásának hírét: „Egy papírcédula fekszik előttem, – a cédula tisztelettel tudatja, hogy november elején a *Nyugatot* ismét megindítják, egyelőre nem tudom kicsodák, de nyilvánvalóan nem Bangha páterék. Nos, ezek az ismeretlen urak a cédulán hisznek valamit. [...] A hit mindenestre üdvözít, de mi egy kicsit szkeptikusok vagyunk. Nem hisszük például, hogy a *Nyugat* az irodalomért fog küzdeni. [...] hogy az elfogulatlan kritikáért fog vitézkedni, mert eddig ő írta a legelfogultabb kritikát. Nem hiszem, hogy a szabad Magyarországért fog buzgólkodni, mert neki soha Magyarország feje nem fájt. Nem hiszem, hogy minden erőt egyesíteni óhajt, mert eddig azon dolgozott nyíltan is, furfanggal is, hogy minden igaz magyar erőt elnyomjon, a meglevő erőket megossza, és minden megkapható erőt Magyarország nemzeti léte és szelleme ellen összpontosítson.” Úgy véli, a *Nyugat* 10 esztendőn át „cudarul” bánt a magyarság ügyével: „Temetni, ütni, ostorozni *kellett és szabadott* mindent, ami magyar, a hitványságainkat kozmikussá nagyolni és elbontani velük a főlocsudás, a megjavulás minden reményét, ütni, pofozni kellett egy gyöngre, elesett fajtát és *nem szabadott* látni, nem szabadott még csak sejteni sem egy ahasvéri fajnak szörnyű és típró hadjáratát, csámcsogó fölgazdagodását, piszkos erkölcsseit, és minden felsőbbrendűséget összenyálazó rab-szolgadühét.” Majd határozottan kijelenti: „Ady Endre meghalt és sem Babits Mihályt, sem Móricz Zsigmondot, sem Kosztolányi Dezsőt, sem Schöpflin Aladárt többé a *Nyugat* meg nem kapja, és soha magyar származású író a lábát be nem teszi a *Nyugat* előszobájába. Hogy undorból cselekszi-e vagy üdvös félelemből, az kinek-kinek egyéni dolga. Nem kérdeztem ki őket, de látom a dolog teljes erkölcsi, és ha kell, fizikai lehetetlenségét.” Éket verő igyekezetében sommás ítélettel utasítja el a folyóiratot: „Ha a *Nyugat* valóban megjelenik még egyszer, azt csak csalás nélkül teheti: a maga színvallásával, a maga íróival és a maga legsajátabb olvasóközönségével. [...] A magyarsághoz a *Nyugat*nak éppúgy nem volt és főképp nincs köze, mint ahogy soha nem volt és ma végképp nincs a komoly, az eleven, a fejlődő, igazi Nyugat-Európához, a német, az angol, a francia, az olasz szellem igazi arculatához.”

Lásd Gondolat 1919. okt. 16. 3. sz. 8–11.; Téglás 1996. 383–387., 536. (181. tétel)

Lásd még a *Nyugat* újraindulására: **1919. november közepe**; Sipos 1976. 91.; Buda, Magyar Könyvszemle 2014. 1. sz. 99.

Szudy Elemér a *Budapesti Hírlap* nyomtatott fejléces levélpapírjának hátoldalán írt levelében tudatja Babitscsal, hogy Szakács Andor aznap délelőtt 11 óra felé a miniszterelnökségen várja.

Lásd OSZK Fond III/2493/8.; Majoros/Tompa 2012. 21., 256–257. (2622. levél), 219.

Lásd még ***Budapest, 1919. október 16. előtt pár nappal***

Budapest, 1919. október 20.

Babits interjút ad dr. Szabó Tivadar jogász-hírlapírónak a forradalom alatti tevékenységéről, a budapesti egyetemre való kinevezéséről, tervezett egyetemi előadásairól, az írók szakszervezetéről, politikai nézeteiről, a kommunizmushoz való viszonyáról. A kényelmetlen interjúkérdésekre árnyaltabban fogalmaz, de következetesen vállalja korábbi – elmarasztalt – álláspontját: „A militarisztikus, gyűlölködő nemzeti érzésnek mindig ellensége voltam és ma is az vagyok. Ha ki mertem ezt mondani a háború alatt, ki merem mondani ma is. Annál lelkesebb híve vagyok a nemzeti törekvéseknek a kultúra terén, hogy el ne engedjük halványodni a gyönyörű színfoltot, amit a magyarság jelenthet a kultúr-emberiség nagy tablóján. Feltétlen hiszem, hogy e sokat szenvedett értékes fajnak még nagy szerepe lesz a jövőben.”

Lásd Diák Kultúra 1919. okt. 20. 2. sz. 8–9.; Téglás 1987. 48–55.; részletét közli Téglás 1988. 181–185., 301–302.; Téglás 1996. 387–390., 536. (182. tétel – a jegyzetben a 183-as tételszám bizonyára elírás); Téglás 1997. 46., 461–462.; Majoros/Tompa 2012. 199.

1919. október 20.

Babits Angyal újabb szemrehányó levelet küld bátyjának: hónapok óta hiába várják érkezését. Bimbis [Kelemen Imre] átadta Babits küldeményét, „de mi Téged is várunk”. Kéri, írja meg világosan, vajon hazamegy-e, mert miatta tartanak baromfit, télire pedig tüzelőről kéne gondoskodniuk számára is. Szeretnék, ha a telet otthon töltené.

Lásd OSZK Fond III/35/109.; Majoros/Tompa 2012. 21–22., 257–258. (2623. levél), 220.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 257. („BM végül valamikor a nov. 3. és dec. 5. közötti időszakban tartózkodott otthon” – lásd *Szekszárd, 1919. november 3.–november 20. előtt*)

1919. október 21.

A Révai Testvérek aláírás nélküli levelet küld Babitsnak, melynek melléklete elszámolás Babits Dante *Isteni Színjátéka A Pokol* fordításának 2. és 3. kiadásáról.

Lásd a gépiratos másolat lelőhelye ismeretlen; Majoros/Tompa 2012. 22., 258–259. (2624. levél)

Lásd még *Budapest, 1919. szeptember 17. és szeptember 17-től*

1919. október 23.

Dr. Babits Sándor átvételi elismervényt ad Babitsnak arról, hogy „honorárium részbeni kielégítése fejében” átvett 700 koronát. [Babits Sándor 2000 (!) korona ellenében intézi Babits kiadói szerződéseinek ügyét.]

Lásd OSZK Fond III/183/9.; Majoros/Tompa 2012. 22., 260. (2625. levél), 220.

Lásd még *Budapest, 1919. november 29.*

Vö. Majoros/Tompa 2012. 202. (tévesen úgy véli, „október 23-án 700, [...] koronát vett fel az ügyvéd a költő számára”)

1919. október 25.

Szekszárd r.[endezett] t.[anácsú] város „árvaszéke a közgyám jelentését, hogy néhai Babits Mihály és neje, Kelemen Auróra szülőktől származó kk [kiskorú] Babits István, aki 1895 év szeptember 21-én született, nagykorúságot elérte, tudomásul veszi és utasítja a közgyámot, hogy nevezettet a kiskorúak nyilvántartásából törölje”.

Lásd ifj. Babits István tulajdonában

Budapest, 1919. október 30.

A Petőfi Társaság igazolóbizottságának titkára, ifj. Hegedüs Sándor levelében föl-szólítja Babitsot, hogy november 3-án délután 5 órakor jelenjen meg a Ferencz József [ma Belgrád] rakpart 27. szám alatt Pap Zoltán lakásán (földszint), az igazolóbizottság előtt.

[Érdekes véletlen, hogy a Ferencz József rakpart 27. alatt működik a Böhm Mór vezette Modern kávéház, ahol a forradalmak után egy ideig a *Nyugat* munkatársai is találkoznak.]

Lásd OSZK Fond III/565/1.; Kardos Pál 1972. 421.; Téglás 1996. 414. (184. tétel); Téglás 1997a 61.; Majoros/Tompa 2012. 23., 260–262. (2626. levél), 203., 217.

Lásd még *Budapest, 1919. november 3. hétfő*; *Budapest, a kávéházak városa*. *Nyugat* 1930. II. szept. 16. 18. sz. XII.; *Budapest, 1920. január 27. előtt, hétfő és január 27. kedd; 1920. február 21. szombat előtt és február 21.*

Budapest, 1919. október

Az irodalmi ügyosztály proletárdiktatúra idején kifejtett tevékenységéről szóló 1919. októberi jelentés az irodalmi szervezetek ügyére is kitér: „Az irodalmi társaságok: mint a Kisfaludy Társaság, a Petőfi Társaság, a Vörösmarty Akadémia a diktatúra alatt stagnálnak”, mivel működésükhöz a népbiztosság nem nyújt anyagi fedezetet, feladatköriüket pedig átveszik az irodalmi élet központosított szervei, így meg is szűnnek.

A kommün bukásával a Vörösmarty Akadémia rövid története is véget ér, újjáalakítására várni kell, a szervezet – Babits Mihály szavaival élve – „tetszhalott”.

Lásd József Farkas 1967. 1123. (480. tétel jegyzetében); Babits, *Nyugat* 1925. I. máj. 16. 8–9. sz. 434.; Németh Luca Anna, A Vörösmarty Akadémia története és szerepe a 20. század ... www.filologia.hu/.../az-irodalmi-modernseg-egy-szerv...

1919. október–november

Babits előszót ír válogatott műfordításait egybegyűjtő kötetéhez, a *Pávatollak*-hoz: ceruzairású fogalmazványa áthúzásokkal, aláírás nélkül, a fólió verzóján Török Sophie ceruzairásával: „*Pávatollak* kötet bevezetője”.

Lásd OSZK Fond III/1532.

Lásd még Szabó Lőrinc paródiájára: *Budapest, 1920. január 7. és utána*

Vö. A kézirat-katalógus 1989-es tétele és a MTAK Kézirattárának katalógusa is Szabó Lőrinc „Gondolat-cikk-paródiáját” – *B. M. Pávatollak – Műfordítások – Táltos kiadása* – Babits [Előszó a *Pávatollak* című kötethez] ceruzairású fogalmazványtöredékének (= k₂) tekinteti

A macska címmel fordítja le Babits a *Pávatollak* műfordításkötetébe fölvev, Charles Baudelaire-nek *A romlás virágaiból (Fleurs du mal)* való versét (*Le Chat*).

Lásd az eredeti tintairású kézirat Komjáthy Géza (Marl, Németország) tulajdona; fotókópiáját PIM Kézirattára

John Keats *La belle dame sans merci* című versét azonos címmel fordítja le Babits. A ceruzairású javításokkal és „Babits Mihály” névaláírással szignált egyfóliós gépirat a *Pávatollak* kötethez készülhet.

Lásd Balassa Bálint Múzeum (Esztergom) I. 66.11.1.

Caius Valerius Catullusnak *Ad Lesbiam* – [Lesbiához – Kérded, hány ölelésed...] – és *Ad Caelinne* – [Lesbiáról – Ó jaj, Lesbia...] című verseit fordítja le Babits. A ceruzairású fogalmazványokat ugyancsak ceruzával javítja. A [Lesbiához – Kérded, hány ölelésed...] címűt fölveszi majd a *Pávatollak* műfordításkötetébe.

Lásd OSZK Fond III/1547/2–3.

Budapest, 1919. november 2. előtt és november 2. vasárnap

Babits Csinszkanak írt levelében közli, hogy aznap délután nem találkozhatnak, mert ½ 3-kor Fenyő Miksához kell mennie, ahol a folyóirat újraindítása ügyében a „Nyugat emberei tanácskoznak”. 6–7 óra között hazaér, ha este Csinszkanak kedve volna „egy mogorva embert látni: akkor talán nem is lenne olyan mogorva”. „Holnap, hétfőn lesz a Petőfi-társaság-beli véisztörvényezés. (Délután.) De oda még nem tudom, elmegyek-e?” Beszámol arról is, hogy lassan, kis adagokban dolgozik, s hogy Szabó Dezső megüzente, hogyha még 2-3 napig nem csatlakozik hozzájuk [ti. az írószövetséghez], kénytelen lesz ellene fordulni, máskülönben amnesztiáról biztosítja őt. Bevallja, utólag bántotta, hogy múltkori kirándulásukkor nagyon rosszkedvű volt, de nem tudja a kedvét kormányozni, s megérdemli, ha Csinszka megunja őt. „De ahogy az Istennek szokták mondani: ne tégy velem érdemem, hanem jóságod szerint! [...] mentül előbb látni kívánlak Mis” – teszi hozzá.

Lásd gépiratmásolat; Téglás 1996. 414–415., 539. (185. tétel); Téglás 1997a 88., 185.; Nemeskéri Erika 2004. 83–84. (40. levél); Majoros/Tompa 2012. 23–24., 262–264. (2627. levél), 203.

Budapest, 1919. november 3. hétfő

Csorba Géza szobrászművész levelében kéri Babitsot, hogy a posta bizonytalanságai miatt az ő [ti. Csorba] kéziratait ne küldje el, ahogyan megbeszélétk, hanem őrizze addig, míg fel nem megy érte személyesen.

Lásd OSZK Fond III/351/1.; Majoros/Tompa 2012. 26., 268. (2629. levél)

Vö. Majoros/Tompa 2012. 268. (úgy véli, Csorba készíti el Ady halotti maszkját, noha a Hatvany Lajos Babitsnak ajándékozta halotti maszkot Vedres Márk készíti – lásd W. Somogyi Ágnes: *Képzőművészek Ady Endre halottas ágyánál*. In *Tegnapok és holnapok árján*. Szerkesztette Láng József. Petőfi Irodalmi Múzeum–Népművelési Propaganda Iroda, Budapest, 1977. 361–416. és **Budapest, 1919. február 20. és február 20. után**; Téglás 1981. 14. téves hivatkozás, az Csorba Géza 1926. június 23-i levele)

A Petőfi Társaság e napra kéri a tagokat az „igazolóbizottság” elé. Babits valószínűleg nem tesz eleget a felszólításnak, s délután 5 órakor nem jelenik meg a Ferencz József [ma Belgrád] rakpart 27. szám alatt, Pap Zoltán lakásán, az igazolóbizottság előtt, amely a kommun alatti tevékenységét kívánja fölülvizsgálni. (A vizsgálat ténye és meghurcolása, majd, hogy a társaság végül kizárja tagjai sorából, társadalmilag már-már lehetetlenné teszi Babits helyzetét.)

Lásd Kardos Pál 1972. 421.; Sipos 1976. 89–90.; *Móricz Zsigmond, a Nyugat szerkesztője* 1984. 337. (96. levél jegyzete); Téglás 1997a 185.; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 381.

Lásd még **Budapest, 1919. október 30.**; **Budapest, 1920. január 27. előtt, hétfő és január 27. kedd**; **1920. február 21. szombat előtt és február 21.**

„Kedves Aladárom!” megszólítással, föltehetőleg Szekszárdra utazása előtt még Budapesten szedi pontokba Babits azokat a teendőket, melyeket Komjáthy Aladár bíz távolléte idejére. 1. Stefan Kleinnek egyelőre csak *A veszedelmes világnézetet* küldje el ajánlott levélben, majd ha hazajön, akkor küldenek egyebet is (legutóbbi levelét mellékeli, hogy Aladár felelhessen rá). 2. pontként közli, hogy a *Pávatollak* című műfordításkötetet elkészítette, a teljes kézirat sorba rakva, piros papírspárgával átkötve az íróasztalán van. Kéri, Fekete vagy Szabó Lőrinc útján lépjen érintkezésbe Babits Sándorral (Fillér utca 11.), aki tudja meg a Táltostól, sürgős-e a karácsonykor megjelenendő könyv kézírata, vagy várhat az ő hazajöveteléig – ha sürgős, átadhatja a *Herceg, hátha megjön a tél is?* harmadik kiadását vagy a *Pávatollakat*, amelyiket ő vagy a Táltos jónak lát. Sanyi pedig sürgesse meg a Pallasnál az ott lévő három könyv, különösen a novelláskötet megjelenését. A 3. pontban kéri, Aladár ne feledje el Polgár Gézát. A hosszabb utóiratban meghagyja, hogy bízza Stefan Kleinre a német novellák kiválogatását a nála lévőkől (még küldeni kell majd a *Szerelem* és a *Mese a Dekameronból* címűt, amelyeket *A gólyakalifa* kötetből kell kiíratni), a novelláskönyvnek pedig a *Mythologie* címet indítványozza. Nyomatékosan fölhívja barátja figyelmét arra, amit Feketééknek is meghagyott: Aladáron kívül senki sem, még Dienes Pál sem vihet ki a lakásból egyetlen könyvet sem. Szabó Lőrincnek megengedheti, hogy ha tud bánni vele, használhatja az írógépet, de a lakásból nem viheti ki. Kérje meg a közelben [az V. Visegrádi utca 39. III. 25.-ben] lakó Szabó Lőrincet, mihamarabb menjen el Földihez a *Nyugat*nál, s kérdezze meg, odatette-e a cikkéhez [*Magyar költő kilencszáztizenkilencben*] a jegyzetet, miszerint Babits azt még augusztus–szeptemberben írta. Viszont a Nyugat-könyvtár felújításának terve ügyében Aladár járjon el Földinél, mert Szabó Lőrinc nem tudhat róla. Ez ügyben, ha Babitstól akarnak valamit, tudassa, hogy

azt csak az ügyvédje engedélyével lehet. A kiválogatott ötven vers címsora szintén az íróasztalon van, az itató alatt, kék és piros ceruzával megjelölve a mindenképp felveendő; ez azonban nem olyan sürgős, mint a fent jelzettek. Aladár szívességeit előre is köszöni, mihelyt megjön, tudatja vele, „Csinszkát látogasd meg!” – zárja a teendő listáját.

Lásd MTAK Ms 10.506/18.; Majoros/Tompa 2012. 24–26., 264–268. (2628. levél – Szekszárd [!] 1919. november 3. és december 5. között), 219.

Lásd még a levélben említett, akkor még a Pallasnál lévő könyvekre, s Babits megválására a Pallastól: ***Budapest, 1919. december 10. előtt és december 10.***

Vö. Majoros/Tompa 2012. 264–267. („...leveléből egyértelműen kiderül, hogy a levelet a költő nem Budapesten írja, hiszen a levél egésze arról szól, hogy hosszabb távolléte miatt különböző intézkedéseket kér barátjától” – eszerint nem veszi észre Babits két félmondatát: „... itt van az is, a teljes kézirat [a *Pávatollak...*] az íróasztalomon”; illetve „Tehát te vagy itt [ti. a Reviczky utcai lakásban] az ör...”; úgy véli, Babits „legkésőbb december 5-én ismét Budapesten volt, mivel a Középiskolai Tanári Fegyelmi Bizottság dec. 5-re idézte be őt...”; a *Corvina* nyomán 1920. január 23-ra datálja a *Pávatollak* megjelenését, az pedig már ***Budapest, 1920. január 3. vagy 4-én*** megjelenik; Dienes Valériát továbbra is Babits másod-unokatestvérének tekinti)

Szekszárd, 1919. november 3.–november 20. előtt

Kelemen Ilona november 20-án Babits Istvánnak írt német nyelvű levelében beszámol kedves unokaöccséről is: „Misi 3 hétig itthon volt és nincs semmi baja.”

Babits Angyal Babits Istvánnak egy nappal később, november 21-én, illetve majd 26-án írt, szintén német nyelvű leveleiben megerősíti és kiegészíti a Nenne Babitsra vonatkozó sorait: „Misi itthon volt három hétig és valószínűleg visszajön, és hosszabb ideig itt marad a szénmizéria miatt. Jól van, nem ideges, most jó irodalmi szerződése vannak.” [A jó irodalmi szerződések a Táltos Kiadóval a *Pávatollak* című műfordításkötetre, a *Karácsonyi Madonna* című novelláskötetre, a *Recitativ* második kiadására, valamint a *Nyugtalanság völgye* megjelentetésére, továbbá a Révaival a teljes *Isteni Színjáték* kiadására vonatkozhatnak.]

Lásd Kelemen Ilona (WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 559–560. 2. lábjegyzet [325. levél]) és Babits Angyal (WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2005. 560–562. 1. lábjegyzet, 562–563. [326., 327. levél]) leveleit

Lásd még ***Budapest, 1919. november 3. hétfő***

Vö. Majoros/Tompa 2012. 246. (2615. levél jegyzetében: „BM végül valamikor a nov. 3. és dec. 5. közötti időszakban tartózkodott otthon”)

1919. november 3. után–november 20. előtt

Földi Mihály, a *Nyugat* segédszerkesztője, Fülep Lajosnak írt levelében közli, hogy Fenyő Miksa már nem tudott Babitscsal beszélni, mert Babits egy nappal korábban, mint Fülep nála járt, elutazott Szekszárdra és még mindig ott tartózkodik. Földi azonban tudott szót váltani vele, s Babits általa kéri Fülepet, pusztán az ő személyére való tekintettel, egyezzen bele abba, hogy a [Szabó Dezső-]tanulmány a következő, [azaz decemberi] számban jelenjen meg. „Nincs erre semmi más oka,

mint az ő saját személyének a kímélése. [...] Ez a tanulmány kitűnő marad két hét múlva is, megjelenése pedig minden más szempontnál fontosabb. Fenyő is nagyon kéri, egyezzék meg Babits kérésével.”

[A *Nyugat* novemberi számában *Az egyetlen verseskönyv* címmel jelenik meg rövid írás Babits tollából: „Ha a magyar szellem nem aludt egészen ebben az időben sem: azt csak két könyv jegyzi az utókor számára – az egyik Budapesten jött ki, két vaskos kötetben, *a külső siker minden szép jelével*, – a másik a messze Szegeden, vékony füzetkében, s mindmáig ismeretlen. *Az egyik hangos könyv – a szó legjobb értelmében*, – a másik csendes könyv. *Az első a Szabó Dezső nagyszabású regénye, Az elsodort falu*, a másik a Juhász Gyula új versesfüzete: *Ez az én vérem*. / 2. Egyben megegyeznek: mind a kettő hangsúlyozottan magyar könyv, s monumentum arról, mennyire éppen a nemzeti érzést ébresztette fel jobbainkban a »nemzetközi« frakció uralma... Ó nemes magyar faj! kit a háború – e »nemzeti« vérontás – nemzetközivé tett, s a nemzetköziség szarnoksága nemzetivé megint! *Juhász új verseinek legszebbjei – éppúgy mint a Szabó Dezső műve, – mély magyarság feltörő vallomásai.*” [kiemelés RJ] Babits Fülep kritikájától eltérő értékeléssel utal itt Szabó Dezső regényére, föltehetőleg ezért sem akarja ugyanabban a számban közölni Fülep tanulmányát.]

Lásd MTA Ms 4586/319.; F. Csanak Dóra 1990. 400. (337. levél)

Lásd még Babits, *Nyugat* 1919. november, II. 14–15. sz. 1000.; Ungvári, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1959. 2. sz. 247.; a Fülep-tanulmány elhalasztásának okára: Majoros/Tompa 2012. 206.

1919. november 10. előtt és 1919. november 10.

Szabó Lőrinc Juhász Géának írja levelében: „Babits Mihály előadásai az egyetemen olyan széles látókörűek voltak, hogy azt bármily jól ismerem, a világ minden kincséért meg nem próbálnám egy levélben visszaadni akármilyen szerény céllal is [...] a Babits-elmélet nem az, amit Békés a hasadba kerepelt. Erről különben is felesleges vitázni, mert az *szó* volt és elröpült, a fejekben és a jegyzetekben pedig csak hozzá hasonló valami ragadt meg [...] ha felteszem is a lehetetlent, hogy akkor ők teljesen tudták az ő [ti. Babits] igazságait – egészen biztos, hogy ma már meghamisítják. Nem rossz szándékból. Szóval látod, hogy a Babits-elmületről nem akarok írni. Fogadj el annyit, hogy valami rendkívüli *nagyszabású* igazság bukkan föl akkor napvilágra. Persze ez csak a kommün szabad napjaiban eshetett meg; ennek az igazságnak a *mai* időkben való könyvbe foglalása azonban lehetetlen...”

Lásd Juhász Géáné/Lévay Botond 1987. 27–28., 29. (13. levél)

Budapest, 1919. november 12.

Békés István, Szabó Lőrinc debreceni barátja, tervezett folyóiratuk munkatársául kéri fel kedves egyetemi tanárát, Király Györgyöt, aki válaszában megtiszteltetésnek tekinti a fölszólítást, bár nemigen tudja, hogy „könyvek közé nőtt bagoly”-ként

miként lehet „az ifjú sasok szolgálatára”. Levelében megemlíti: „Jövő héten indul a *Nyugat* és a *Huszedik Század*, az előbbi Babitsnak egy gyönyörű bevezető cikkével [*Magyar költő kilencszáztizenkilencben*], talán már hallott is róla? Babits egy-pár hétre lement Szekszárdra. – Különben az öreg akadémikusok és kisleludysták megindítanak egy ellen-Nyugatot, *Múzsza* lesz a címe, Adyról nem szabad benne írni, hanem Császár [Elemér], Pekár [Gyula] és egyéb nagyevűek fogják szerkeszteni, állítólag megnyerték Ambrust [Zoltán] és Molnárt [Ferenc] is munkatársnak.” [Az említett lap meg is indul *Magyar Múzsza* címen.]

Lásd *Érlelő diákévek* 1979. 194–195., 332–333.

1919. november közepe előtt

„...kezembe akadt, kedves Juhász Gyulám, – éppoly véletlenül, mint ez a kis könyved [*Ez az én vérem*] – tépett újságlapon – az a legeslegfrissebb versed is, amelyben üzensz nekünk (nekem név szerint is), és üzenetet vársz tőlünk, szegény pesti társaidtól” – írja Babits *Az egyetlen verseskönyv* című, Juhász kötetét bemutató cikkében, bizonyára a *Délmagyarországban* 1919. augusztus 3-án megjelent *Költők, barátim...* kezdetű Juhász-versre utalva.

Lásd *Nyugat* 1919. II. november, 14–15. sz. 1000.

Lásd még **1919. augusztus 2–3.**

1919. november közepe

Több mint négy hónapos szünet után, még a román cenzúrahivatal engedélyező feliratával indul újra a *Nyugat* az összevont 14–15. számmal. A kommün bukása után önkéntes emigrációba vonult alapító-főszerkesztő, Ignotus neve változatlanul ott a címlapon (de „vezérsége”, bár neve csak 1929 végén kerül le a lapról, ettől kezdve megszűntnek tekinthető). Babits, aki a megjelent két összevont számot (majd a decemberi 16–17.-et is) összeállítja, egyedüli szerkesztőként szerepel a címlapon, munkatársak: Ambrus Zoltán, Elek Artúr, Gellért Oszkár, Laczkó Géza, Mórincz Zsigmond, Schöpflin Aladár. A laptulajdonosként föltüntetett Fenyő Miksának számról számra kell előteremtenie a megjelenéshez szükséges összeget. (A folyóirat örökségének továbbvitelét nehezíti, hogy a közvélemény, sőt az anyagi támogatást nyújtó nagytőkések egy része is a kommunista önkényuralom szellemi előkészítésének tekinti a *Nyugat* egyes közleményeit. A szerkesztők, Babits és Osvát irodalmi értékrendje közötti feszültség pedig olyan aránytalansághoz vezet, hogy Gellért Oszkártól több vers jelenik meg, mint Kosztolányitól, Füst Milántól, Juhász Gyulától, Tóth Árpádtól vagy Babitstól.)

Babits *Magyar költő kilencszáztizenkilencben (Vita és vallomás)* című, később szélsőséges indulatokat is kiváltó tanulmánya áll a szám élén, melyben a kommünhöz, majd a fehérterrorhoz való viszonyát tisztázza. Bár 1919 márciusa után szerepet vállal a művészeti és tudományos közéletben, a tanácsköztársaság terrorjában, megtorló intézkedéseiben eszményei megcsúfolását látja, ám ahogyan a „vörösterrot”, éppúgy elutasítja a fehérterrort is; a minden politikai iránytól való elfordulás

magyarázataát adja, többek között *Az igazi haza* tétéleit ismétli és árnyalja. Az írás mottója – „Neked egyfelé győzni kellett – / Nekem harcolni kétfelé” – „*Babits Mihály Ady Endréhez. A Recitativ c. kötetből*” való. A címhez fűzött lábjegyzet szerint az augusztus–szeptemberben született tanulmányon belül a következő versek szerepelnek: *Ének a „Szavak Megtagadásának” korából* [= *Szittál-e lassú mérgeket...*]; [*Hazám! Ma mikor vér és szenny temet...*]; *Epilógus: Egy vers*. Az utóbbiban – néhány szó és egyetlen sor változtatásával – az 1906 áprilisában Baján született, kéziratban maradt [*Gunnyasztva múzsám szárnya tollpíhéi...*] kezdetű költeményt formálja szinte teljesen új verssé.

A „vádolva védekező s állítva visszavonó magamentség”-nek ítélt írás sokak ellenérzését váltja ki (pedig – amint Sötér István értékeli 1959-ben: Babits 1919 után sem visszakozik, mert nincs mitől visszakoznia. „Az ő rokonszenve a Tanácsköztársaság iránt legfeljebb valamiféle elfogulatlan érdeklődés, melyet egyhamar megriaszt a forradalmi harc vére és sara”). Első részében Babits az öt tagjaik sorából kizáró társaságokkal folytat vitát, a második rész a napi politika mocskából „a nemzethez fellebbező menekülő Vallomása”: „Én csak a nemzettel törődöm, mely a lelkekben van” – utasítja el az Emberiségnek a „Tömegek Diktatúrája” által előírt szolgálatát, éppúgy, mint azt a világot, „amelyben mindenki a nemzet szava-it ordítja”, őt pedig a magyarság megtagadójaként kizsájtóttá teszi.

[Fenyő Miksa meglehetősen éllel idézi föl Gellért Oszkár „pszichológiai csúcsteljesítményét” a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című írással kapcsolatban, ti. abban Babits eredetileg azt írja magáról: „Nem politizált ő! konzervatív volt, és nem változott: mikor a legelkeseredettebb verseit mondta a háború ellen: ugyanakkor nem Marxról, hanem Szent Ágostonról írt tanulmányt...”, összegyűjtött munkáiban viszont ez a mondat már úgy szerepel: „s mikor a legelkeseredettebb verseit mondta a háború ellen, ugyanekkor ez a »forradalmár« talán Szent Ágostonról írt tanulmányt...” – hogy Marx neve kimarad a szövegből, Gellért a maga befolyásának tulajdonítja. Fenyő ezzel a saját „pszichológiai csúcsteljesítményét” állítja szembe, mondván: „Babits kihagyta, mert nem vélte helyesnek együtt említeni e két nevet.”]

Közlik az ekkorra már elhunyt Zempléni Árpád két levelét a *Nyugat* szerkesztőségéhez; az egyikben, 1919. március 6-án kelt soraiban utal arra, hogy Babitscsal korábban találkozva beszélt könyve [*Vasfő és Ime*] recenziálása ügyében.

Babits *Az egyetlen verseskönyv* címmel ismerteti Juhász Gyula *Ez az én vérem* című kötetét. Mint a „mély magyarság feltörő vallomásait” Szabó Dezső regényéhez, az *Elsodort faluhoz* hasonlítja Juhász verseit, amelyek azonban másfajta magyarságot reprezentálnak.

Lásd *Nyugat* 1919. II. november, 14–15. sz. borító, belső címlap, 911–929., 999., 1000.

Lásd még *Budapest, 1918. november 26.*; *Magyar költő kilencszáztizenkilencben: 1919. március 11. körül, március 21. előtt 10 nappal vagy egy-két héttel*; *Budapest, 1919. március 21. péntek*; *Budapest, 1919. március 21-ét követő napok*; *Budapest, 1919. június–július–decemberig*; *Budapest, 1919. június*; *Budapest, 1919. június–július*; *Budapest, 1919. július 1-jétől 1919. november közepéig*; *Budapest, 1919. július*; *Budapest, 1919. augusztus–szeptember előtt és utána*; *Budapest, 1919. augusztus–szeptember*; *1929. november előtt*; *1929. decem-*

ber 25.; [Gunnyasztva műzsám, szárnya tollpíhéi]: **Baja, 1906. április**; Zempléni Árpádhoz: **1919. március 6. előtt és március 6.**; Waldapfel József, Fórum 1948. június, 6. sz. 469. („túl-buzgó mosakodása”); Gellért 1954. 39.; Sötér István, Kortárs 1959. január, 69.; Ungvári, Irodalomtörténeti Közlemények 1959. 2. sz. 248–250.; Keresztury 1970. 410–411.; Kardos Pál 1972. 262.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 217., 222., 488.; Sipos 1976. 94–100., 112.; Rába 1981. 560.; Téglás 1996. 391–414., 536–538. (183. tétel); Téglás 1997a 62–87.; Buda 2000. 63. és 133. lábjegyzet; Jankovics József, Irodalomtörténeti Közlemények 2001. 1–2. sz. 187.; *A magyar irodalom története II.* (Szegedy-Maszák) 2007. 706., 714.; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 381.; Kelevéz 2008. 173., 177., 235.; Részlet Kollarits Krisztina *A régi ház és a lerombolt ház. Tormay Cécile kísérlete a konzervatív értékek védelmére.* PhD-dolgozat. 2008. kézirat – Tormay Cécile folyóirata a Napkelet www.tormaycecile.com/napkelet; Majoros/Tompa 2012. 199., 205.

Vö. Buda 2000. 63. („A betiltás utáni első szám, az új politikai helyzetben már *1919 utolsó napjaiban* megjelent”)

Budapest, 1919. november 16.–1920. március 1.

Az általa szervezett Nemzeti Hadsereg élén vonul be Budapestre Horthy Miklós, a proletárdiktatúrát felváltó ellenforradalmi rendszer „erős embere”; érkezése éppen a Károlyi-féle népköztársaság kikiáltásának évfordulójára esik, személye új, negyedszázados korszak kezdetét jelzi, melynek kormányzóként szimbólumává lesz.

Horthy politikai pályafutását a Szegeden megalakított és többször átszervezett ellenforradalmi kormányban kezdi meg, 1919 augusztusában önálló útra lép; a Fővezérség létrehozásával katonaságát kivonja a minisztériumi befolyás alól, s felduzzasztja a Nemzeti Hadsereget, amely 1919 őszére Magyarország legjelentősebb fegyveres alakulata lesz.

A románok által megszállt Budapesten szerveződő polgárőrség nem veheti fel a versenyt a Nemzeti Hadsereg reguláris alakulataival, melyek célja az ország védelme és a rend fenntartása mellett a további forradalmak megelőzése. Horthy szeptemberben sikertelenül próbál meg engedélyt szerezni az antanttól serege további növelésére, ám azt eléri, hogy a tanácsköztársaságot megbuktató román csapatok befejezzék nyugati irányú előnyomulásukat. Az antanthatalmak által Magyarországra küldött George Russel Clerk brit diplomata november 5-re tárgyalást hív össze, melyen Horthy is részt vesz, ígéretet tesz a rend fenntartására, a bevonulás előtti napokban pedig a fővárosi zsidóság Siófokra látogató küldötteit is megnyugtatja. Az antant utasítása nyomán aztán november közepére a román alakulatok kiűrik Budapestet, és egészen a Tiszántúlig vonulnak vissza.

A fehérterrortól terjedő hírek miatt a Nemzeti Hadsereg várható érkezése sokakban félelmet kelt, bár semmilyen parancs vagy közvetlen bizonyíték nem igazolja, hogy Horthy a különítményesek rémtetteire utasítást adna. Írásbeli parancs, amelyben Horthy szólítaná fel beosztottjait számonkérésre vagy bosszúállásra, nem létezik. Azt viszont, hogy egyetért a megtorlásokkal, s a tettesekkel felettébb kesztyűs kézzel bánik, számos forrás bizonyítja.

November 16-án a fővezér a Kelenföldi pályaudvarról hatalmas pompával vonul be fehér lován a város szívébe, s híres beszédében „tetemre hívja” a magyar fővárost, felrója, hogy „vörös rongyokba öltözött”, egyúttal azonban megbocsátásáról biztosítja hallgatóságát. A bevonulás tehát a félelmekkel ellentétben nem tor-

kollik antiszemita pogromokba és politikai hajtóvadászatba, bár az vitathatatlan, hogy a konszolidáció folyamatának megindulásáig a Prónay–Héjjas-féle fehérterrorista különítmények Budapest lakosságát is terrorizálják.

[Szabó Lőrinc debreceni barátainak írt szeptember 11-i levelében idézi a székesfehérvári püspök, Prohászka Ottokár, a helyzetet jellemző kijelentését: „Nem akarok a zsidó Lenin-fiúk helyett katolikus Lenin-fiúkat látni!” Jászi Oszkár pedig 1923-as New York-i nyilatkozatában egyenlőségjelet téve a „vörös vagy fehér terrorbandák uralma” közé, mindkettőt elítéli, mondván: „A lehetetlen és erkölcstelen kommunista kaland után a bolsevizmusnak egy másik válfaja következett, az úgynevezett *fehérterror*...”]

Horthy a bevonulás után befolyását a közös célok szolgálatába állítja, arra törekszik, hogy az antant által elismert kormány álljon Magyarország élére, mely kijuthat majd a békekonferenciára, és lezárhatja a világháborús konfliktust, másfelől pedig rendet teremthet az új határok közé szoruló államban. Ennek nyomán november 24-én megalakul a „koncentrációs” – vagyis koalíciós – Huszár-kabinet, mely 1920 januárjában delegációt küld Párizsba, egyúttal pedig sikeresen leveleznyli az első nemzetgyűlési választásokat. Horthy ebben a még formálódó rendszerben az államfői pozíciót célozza meg magának, melyet a királyság visszaállítása okán – az 1920. március 1-jei parlamenti szavazás után – kormányzóként foglalhat el.

Lásd Tarján M. Tamás, 1919. november 16. Horthy Miklós a Nemzeti ... – Rubicon www.rubicon.hu/.../1919_november_16_horthy_mikl...; Belföld: Romsics Ignác: Trianon és a holokauszt – NOL.hu nol.hu/belfold/20120901-huszaradi_szazadi_traumaink-1329321

Lásd még *Érlelő diákevek* 1979. 162., 329.; Jászit idézi: Kelevéz (Tasi) 1983. 153.; Majoros/Tompa 2012. 193–194.

1919. november 17. előtt és november 17.

Egykori újpesti tanítványa, Laziczius Gyula (a későbbi nyelvész, Gombocz Zoltán mellett a strukturalista nyelvészet első magyarországi képviselője) küld levelet Babitsnak, a „Mélyen tisztelt Tanár Úr”-nak „szárnypróbálgatásaival”. Biztos benne, hogy százával kapja az övéhez hasonló tartalmú leveleket, de mert sehogy sem tudja elfelejteni, „hogy egyik dolgozatának minősítése: »közönséges, túl közönséges« volt, jelentkezik »javítani«”.

Lásd OSZK Fond III/824/4.; Majoros/Tompa 2012. 26–27., 268–269. (2630. levél), 217.

Babits „jóindulatú” válaszára Laziczius Gyula Újpestről újabb levelet ír: első levelét elhibázottnak gondolta, miután elküldte, nem érezte a magáénak, „mint a verseket, amelyek messze, messze és már régen íródtak”. Száz irányba indult és kereste magát, s százfelé szóródva találta meg. Magával hozta az orosz irodalom szeretetét [a keleti fronton esik orosz hadifogságba], de csupán egyetlen könyvet, Konsztantyin Dimitrijevics Balmont [orosz szimbolista költő] kötetét; két versét küldi „cserébe azon jóindulatért, amelyet [Babits] válasza igazolt. Ötször elolvas-

tam és köszönöm, köszönöm”. Leveleinek időről időre szeretne bebocsátást nyerni Babitshoz. (A verzóra Babits ceruzával jegyzi föl Laziczius címét: „Tél u. 9.”)

Lásd OSZK Fond III/824/3.; Majoros/Tompa 2012. 27–28., 269–270. (2632. levél), 217.

1919. november 19.

Fenyő Miksa a Trocadero teret ábrázoló képeslapján Párizsból „szíves tiszteletét küldi igaz barátsággal” Babitsnak. (Bizonyára tévedésből címzi a lapot a tisztviselőtelepi gimnáziumba.)

Lásd OSZK Fond III/438/29.; Majoros/Tompa 2012. 28., 270. (2633. levél)

1919. november 19.–1920. november 8.

A fehérterror tombolásakor – Héjjas Iván különítményesei – az orgoványi erdőben több kecskeméti lakossal együtt kivégzik Babits negyvenéves – kecskeméti jogakadémiai tanár, egyetemi magántanár, jogfilozófus – unokabátyját, a kecskeméti direktórium volt tagját, a pécsi gimnáziumban egykori iskolatársát, Buday Dezsőt.

„Egy nagybátyámhoz adtak szállásba, tulajdonképpen anyám nagybátyja volt, az öreg Kelemen Mihály”, a Hunyadi (ma Mátyás király) utca 25. számú házban „voltam lakáson, de a szomszédban kosztoltam, rokonaimnál, Budayéknál [Kelemen Mihály testvérénél, Kelemen Teklánál és férjénél, Buday Bélánál]. Egymás melletti házban laktunk. [...] volt egy kis kertje is, leghátul egy kis házikóval, amelyben csak egy szoba volt, itt laktam én. Borzasztó sűrű volt a kert, kissé egzotikus növényekkel. Ebben a hátsó lakásban laktam unokabátyámmal, Buday Dezsővel, aki az orgoványi erdőben lelte halálát, és négy évvel idősebb volt. [...] Nagyon kitűnő fiú volt, a Buday fiúk mind nagyon zseniálisak voltak. [...] jogtanár lett és kommunista volt és megölték a fehérek. Jogtudományi műveket írt és egy regényt: a *Szenvedő embert*, Hungaricus álnéven. Futurista regény...” – emlékezik Babits 1920-ban Szabó Lőrincnek.

Buday Béla Dezső fia (1879–1919) jogi végzettséggel 1906-tól Kolozsvárott egyetemi tanár. Jogi és szociológiai témájú tanulmányai mellett megjelenik egy regénye, egy cikkét és egy versét [*Orgonaszó*] a *Nyugat* is közli. Szakít környezetével, római katolikus vallását elhagyva református hitre tér. 1912–1918 között a kecskeméti Református Jogakadémia professzora. 1918-ban a Nemzeti Tanács és a Szociáldemokrata Párt, a tanácsköztársaság alatt a kecskeméti direktórium tagja. 1919. május 1. után a Közoktatásügyi Népbiztosság főtisztviselőjeként Budapestre helyezik. A kommün bukása után a kecskeméti fogházba szállítják, ahonnan november 19-én este hurcolja el Héjjasék különítménye, s föltehetőleg még aznap éjjel vagy másnap Orgoványban kivégzik. A Dunamelléki Egyházkerület fegyelmi eljárást kezdeményez ellene. A periratok tanúsága szerint 1920 elején felesége férjéről mint *vélhetőleg halottról* ír, és lemondana az özvegyi nyugdíjról, ha nem folytatnák ellene a fegyelmi eljárást. Végül egy évvel halála után, 1920. november 8-án a kommün alatti tevékenysége okán Buday Dezsőt a Dunamelléki kerület fegyelmi bírósága megfosztja hivatalától.

Buday Klára 1919. december 18-án Kelemen Ilonának és id. Babitsné Kelemen Auróranak Pécsről küldött kétségbeesett levele tanúsága szerint a „szörnyű vérengzés”-ről – „aminek – hír szerint – a mi szegény jó Dezsőnk is áldozatul esett” – a család a pécsi lapokból szerez tudomást.

Ifjabb Buday Béla unokatestvérének, Kelemen Ilonának szóló 1920. május 23-i levelében írja: „Az ő [ti. Buday Dezső] tragikus sorsának részleteit egyébként most is sűrű homály födi, amelyet hivatalosan nem engednek megbolygatni, s így még azt sem sikerült kieszközölnünk, hogy megtudjuk, hol van eltemetve, s hogy holttestét Budapestre hozathassuk. A napokban lent járva Kecskeméten, újból csak arról kellett meggyőződnöm, hogy még nem jött el az ideje a teljes világosságnak.”

Lásd Nyugat 1925. I. március, 5–6. sz. 326. (lábjegyzet Buday Dezső *Jókai lelke* című tanulmányához); Gál István 1973. 106–116.; Gál István, Irodalomtörténet 1974. 2. sz. 442. (1919 tele, „nagybátyját” ír); Kabdebó 1974. 47–48., 605.; Sipos 1976. 101.; Sipos 2003. 92.; Majoros/Tompa 2012. 194.

Lásd még *Pécs, 1898. május 12. után–1901-ig; 1920. november 29.*; Dunamelléki Református Egyházkerület Ráday Levéltára Egyházkerület bírósági iratai A/1.e.; Péterné Fehér Mária–Szabó Tamás–Székelyné Körösi Ilona: *Kecskeméti életrajzi lexikon*. Kiadja a Kecskeméti Lapok Kft. és a Kecskemét Monográfia Szerkesztősége, Kecskemét, 1992. 50. (Kecskeméti füzetek 4.); Buda, *A Wosinsky Mór Megyei Múzeum Évkönyve XXXIV*. Szerkesztette Gaál Zsuzsanna, Ódor János Gábor. Szekszárd, 2012. 40.; Buday Klára 1919. december 18-i levelét: OSZK Fond III/1729/100.; közli Buda 1996. 378–379. (234. levél); Buday Béla 1920. május 23-i levelét WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2006. 174–176. (105. levél); Károlyfalvi József, Kecskemét az első világháború és a forradalmak korában (1914-1920) mek.oszk.hu/07900/07906/html/

Vö. Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 28. (az *Altató dal* kapcsán Szabó Lőrinc Buday Dezsőt a statisztikus Buday Lászlóval téveszti össze, és nem tartja elképzelhetetlennek, hogy az orgovánnyi gyilkosság csupán Centrál-beli rémhír)

1919. november 21.

Az „orvosszigorló” Forst Károly Frigyes küld levelet Babitsnak, biztosítva őt a megaláztatás idején is az ifjúság kiállásáról: „Most az a nemzedék, mely a szenvedés subtilis [*latin* ’finom, gyengéd’] gyönyöreiért feláldozta rózsáit és liliumjait, ez az új nemzedék akar harcolni Önért. [...] e csapat Önt kívánja továbbra is vezérnek: vezérnek a lelkek élén, mert ha az Ön szeméit nem látjuk Uram, bizony eltévedünk a pusztában.”

Lásd OSZK Fond III/1880/17.; Majoros/Tompa 2012. 28–29., 271. (2634. levél), 218.

1919. november 22.

Csoma Mária – aki eddig „A thankful disciple”, azaz „egy hálás tanítvány” aláírással írja leveleit – e napi sorai végén megnevezi magát, „egyetemi hallgató [...] homokos akácok tájról a fővárosba fújt magyar lélek a legnagyobb félelmek között küldi ezt a nemzeti életjelt” „a Költő szenvedő lelkének”. A levél „mottójául” Babits *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című *Nyugatban* megjelent írásának egy sorát – „Nem ismerte senki és nem fog fájni senkinek” – választja. „Kétségbe-

ejtően” szüksége volt az abban az írásban „kiömlött könnyekre”; hitet kér a tőle, mert nem biztos az erejében és „követi Költőjét, az alázatosat”. (A 2. főlió verzójára Babits ceruzával följegyzi: „Bpest, Illés u. 5.”)

Lásd OSZK Fond III/1562/11.; Majoros/Tompa 2012. 30–31., 272–273. (2635. levél)

1919. november 23. és november 30.

Hamvas Béla *Babits Mihály mint a modernek klasszikusa* címmel ír két részben megjelenő cikket. Úgy véli, klasszikussá minden olyan művész lesz, akiben „az eszmény harmonikus kifejezésre jut. [...] Benne forranak össze a kor tünetei és az alkotó egyén”. A legújabb irodalom ilyen kifejezőjének tekinti Babitsot. Bemutatja, jellemzi verseskönyveit: a *Levelek Iris koszorujából* „Soha nem dalolt verseket dalol, erős fiatal füleknek”, a *Herceg, hátha megjön a tél is?* költőjének „álmai klasszikus álmok, fáradt gondolata szeret hosszúredőzetű tógát ölteni”, a harmadik kötet, a *Recitativ* azt panaszolja, hogy „lelke ezer álmát idétlen fényre szülte”, s „Bányászhoz hasonlítja magát és talán drágakő lesz, amit felhúz, talán szén, talán arany és ő dolgozik tovább vigasztalan”. Babitsot – bár van benne valami Adyból, a magyar hagyományból, Vörösmartyból és Aranyból, van benne francia és angol hatás is – egyéni hangja különbözteti meg mindenkitől. „...mindenkitől csak tanult és mindenkitől a legjobbat tanulta el. Adytól talán a legtöbbet – jelenti ki sokak véleményével ellentétben. – Ugyanegy iránynak két véglete ők, ugyanegy fejlődésnek két végső pontja”.

Lásd Tavasz (Pozsony [?]) 1919. nov. 23. 32. sz. 542–543.; 1919. nov. 30. 33. sz. 570–571.; Rába 1981. 20., 574. (47. lábjegyzet); Pók 1983. 107–111.

1919. november 24.

[Ismeretlen, talán Fejes] Sándor küld levelet Babitsnak (melyet utóbb eltépnek, így töredékes, az első fele hiányzik): „Légy szíves azonnal felhívni, [...] felkeresni, mert az Athe[naeummal] [...] kötött szerződésének anyagi [...] igényvel. [...] a korrektúra végett bemenni. A „Szívélyesen üdvözöllek: Sánd[or]” formula nem vall az unokatestvér Babits Sándor levélzárására.

(A verzóra Babits ceruzával *A Pokol* XIX. éneke fordításának töredékét – *[S ötödik körnek érve nyilatáig...]* – írja.)

Lásd OSZK Fond III/1490/2.; Majoros/Tompa 2012. 31., 273–274. (2636. levél – Babits Sándor levelének tekinti), 220.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 274. (úgy véli, „feltehetően a Pávattollak korrektúrájáról lehet szó” – lásd *Budapest, 1919. december 27. vagy 28.* – Szabó Lőrinc ekkor jegyzi föl, hogy a *Pávattollak* szinte már egészen ki van szedve, s a műfordításkötet nem az Athenaeumnál, hanem a Táltosnál jelenik meg)

Budapest, 1919. november 26. előtt

„Drága. Nem tudom november 26-án vagy 28-án van-e születésnapod... – írja Csinszka Babitsnak. – Nagyon szeretlek és ha kedvem és *érdemed* szerint volna

berendezve ez a tehetségtelen és szomorú világ – mindenkinek – úgy kellene érteni, szeretni, féltetni (bántani is) Tégedet mint nekem” – utal bizonyára a Babits körül föllángoló támadásokra. Kéri, ne szidja össze, ha „ügyetlen formát öltött rá[d] gondolása”, azaz, ha elégedetlen lenne a küldött ajándékkal, melynek kigondolása „sok súlyos órába” került.

Lásd OSZK Fond III/2337/17.; Nemeskéri Erika 2004. 85. (41. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 41., 42., 341. 48., 49. lábjegyzet; Majoros/Tompa 2012. 31–32., 274. (2637. levél)

Vö. Majoros/Tompa 2012. 274. (a Nemeskéri Erika 2004. 46. levélre hivatkozás bizonyára elírás)

Budapest, 1919. november 29.

Dr. Babits Sándor elismervényt ad Babitsnak, mely szerint a szerződések kötéséért felajánlott 2000 korona honorárium második része fejében 1300 koronát felvett.

Lásd OSZK Fond III/183/10.; Majoros/Tompa 2012. 32., 274–275. (2638. levél)

Lásd még ***Budapest, 1919. szeptember 17. és szeptember 17-től***

Vö. Majoros/Tompa 2012. 202. (tévesen úgy véli: „november 29-én 1300 koronát vett fel az ügyvéd a költő számára”)

A Középiszkolai Tanári Fegyelmi Bizottság elnökének, Greszler Jenő miniszteri osztálytanácsosnak aláírásával küld értesítést Babitsnak, melyben felszólítja, hogy december 5-én pénteken délelőtt fél 10-kor a III. kerületi állami főgimnáziumban tartandó fegyelmi vizsgálaton „saját érdekében, feltétlenül” jelenjen meg.

[1919. augusztus 10-én a vallás- és közoktatásügyi miniszter a Tanácsköztársaság minden közoktatásügyi rendelkezését érvényteleníti. Országszerte fegyelmi bizottságokat alakítanak, s hamarosan megkezdődik a pedagógusok igazoló eljárása. Felelősségre vonják és állásukból felfüggesztik azokat a nevelőket, akik tevékenyen részt vettek a proletárdiktatúra művelődéspolitikájának megvalósításában. Hamarosan megjelenik a kultuskormányzat rendelete a hazafias szellemnek az iskolák útján való ápolásáról, erősítéséről: a pedagógusokra nagy feladatok várnak nemcsak az ifjúság, hanem az egész lakosság jellemének, erkölcsének fejlesztésében. 1919 októberében az akkor még kultuszminiszter (november 24-től miniszterelnök) Huszár Károly kijelenti: „Sajnálatosan meg kell állapítanunk, hogy a bolsevik örület utat talált sok tanító és tanár szívéhez [...]. Most ismét a magyar nemzeti szellem és a keresztény erkölcs temploma legyen minden tanterem.”]

Lásd OSZK Fond III/; 1976/106.; Téglás 1996. 415., 539. (186. tétel); Majoros/Tompa 2012. 33., 275. (2639. levél), 199., 217–218.

Lásd még ***Budapest, 1919. december 5. péntek***

1919. november

Ifj. Leopold Lajos a Vöröskereszt élén betöltött pozíciója révén a hadifogságban lévőkhöz ügyeinek intézésére is közvetlen befolyással bír. Igyekszik enyhíteni Babitsék gondjait: kétezer koronát küldet a Vöröskereszttel a hadifogoly Babits István számára.

Lásd Csekő Ernő, *Múlt és Jövő* 2006. 2. sz. 36. és 57. lábjegyzet

http://www.multesjovo.hu/en/aitdownloadablefiles/download/aitfile/aitfile_id/701/

Budapest, 1919–1920 tele

„1912-ben kezdett bele végleges elhatározással a *Divina Commedia* magyarra fordításába [...]. Már régebben foglalkoztatta Dante.” „1912 Babits életében az elcsüggedésnek s a magában való hit megingásának időszaka [...]. A perc szeszélye szerint fordítgatott hol a *Purgatóriumból*, hol a *Paradisóból*. Nyolc esztendő eltelt bele, mire a *Purgatóriummal* elkészült, s a munka java részét akkor is az utolsó néhány hónap folyamán végezte el [...]. 1920 (!) fagyos téli hónapjaiban, fűtetlen szobájában, az ágyában, amely csak mégis valamelyes meleget adott, meg-meg-gémberedő ujjait takarója alatt melengetve, fejezte be a *Purgatórium* fordítását” – emlékezik 1924-ben *Babits és Dantéja* című írásában Elek Artúr. (Az 1940. február 28-án a Magyar Rádióban elhangzó beszélgetésben a San Remo-díj kapcsán Babits az interjú készítő Cs. Szabó Lászlónak úgy emlékezik, hogy már diákként kezdi „fordítgatni”, itt is, ott is, a maga örömeire az *Isteni színjátékot*: „Szinte azért, hogy a magam számára közelebb hozzam. [...] De hosszú esztendők teltek még el, míg megfogott a vakmerő gondolat a fölszaporodott töredékeket teljes magyar Dantévá egészíteni ki. Ez a gondolat több mint egy évtizedre rabbá tett. S ez az évtized, mintha nem is munkában, hanem lobogásban telt volna. Danténak még fordítása is az alkotás hatalmas élményét adja.”)

A bécsi Hellas Verlag felkérésére az *Erato* darabjai is ekkor készülnek. Babitsot anyagi és művészi okok egyaránt készíttetik a Hellas ajánlatának elfogadására. Tanári állásától, nyugdíjától megfosztva, komoly anyagi gondokkal küzd, ilyen körülmények között nem csoda, ha Somló Adalbert „kilátásba helyezett milliós ajánlata” [végül 2 millió osztrák korona] csábító számára. Mindazonáltal a megbízással kapott művészi feladat is érdekli, hiszen kétezer év híres/hírheft verseiből válogatja az antológia darabjait. 1939-es életmű-sorozatának kisebb műfordításai kötetében úgy emlékezik az *Erato* verseinek átültetésére, hogy „A fordítás itt is gyakran csak lírai eszköz és költői üdülés”. Baráti körének egy része – főként Szabó Lőrinc és Tóth Árpád – támogatja Babitsot a meglehetősen hajszolt körülmények közepette készülő *Erato*-fordítások munkájában, mások azonban koránt sincsenek elragadtatva tőle.

Lásd Elek Artúr, *Nyugat* 1924. I. ápr. 1. 7. sz. 499. (az 1920 (!) téli hónapjai bizonyára elírás); ***Budapest, 1940. február 28.***; az interjú szövegét is közli *Esti kérdés – Babits Mihály olvassa fel műveit* – CD 2008. 24–25.; *Erato*: Keresztury 1988. 193–197.; ***Budapest, 1919. március 19. előtt; Budapest, 1919. március 19.; 1921***; a honoráriumra: Emmanuel Hemberg és Franz Kende

1923. november 23-i Bécsből küldött német nyelvű levelét: OSZK Fond III/1732/15.; Téglás 2008. 8–9., 16., 34–35.

Lásd még *Fogaras, 1909. július 9.*; Fenyő Miksa 1912. február 2-i levelét: OSZK Fond III/438/15.; *A Pokol: Fogaras, 1909. március vége; Budapest, 1912. november 20. szerda; 1919. november 24.; Purgatórium*: OSZK Fond III/1490/1.

Vö. Sipos 1976. 119–120. (1920 első felére datálja az *Erato* fordítását)

A Szabó Lőrinc hagyatékában fennmaradó, „Babits Mihály” aláírással szignált *Pihenés* című vers ceruzairású fogalmazványának keletkezése, melynek címe bizonyára idegen kéz írása.

Lásd MTA Ms 4699/13.

Budapest, 1919. december eleje

Az Ovidius-fordító Veér Imre küld levelet Babitsnak, melyben közli, hogy a *Nyugat* legutóbbi számában mélységes szimpátiával olvasta „a ma kétségtelenül legnagyobb magyar költő Jeremiádját a magyar Helicon felett” [bizonyára utalás a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című írásra]. A progresszív írók egyetlen menedékének tekintett *Nyugathoz* kér bebocsáttatást.

Lásd OSZK Fond III/1352/2.; Majoros/Tompa 2012. 36–37., 279. (2645. levél)

Lásd még Tóth Árpád Veér Imre verseiről írt *Nyugat*-figyelőjét: 1917. II. aug. 1. 15. sz. 246–247.

Budapest, 1919. december 3.

Az Athenaeum szerződést köt Babitscsal *A gólyakalifa* második kiadásának 20 ezer példányban való előállítására, melyért 300 korona honorárium illeti meg Babitsot. [Végül egy esztendővel később, 1920. december végén kezdenek hozzá a nyomdai munkákhoz.]

Lásd Athenaeum Babitsnak 1920. december 22-én írt levelét: OSZK Fond III/1437/14.

Budapest, 1919. december 4.

Lendvai István kíméletlen hangnemben támadja meg Babitsot a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című tanulmányához fűzött „széljegyzeteiben” (*Széljegyzetek Babits Mihály önvédelméről*): Babits „szánalmas húsz oldalát” kommentálja az „ezerszeresen mérgező”, most hallgatással politizáló *Nyugat* újraindulása kapcsán. Költészetében – éppúgy, mint Adyében – véli föllelni politizálásra végképp alkalmatlan, „beteg” gondolkodásmódját: „Babits Mihály húsz oldalon át mossa magáról a vörös festéket, és szánalom nézni, hogyan keveredik bele annál jobban. Az egész furcsa, Babitshoz méltatlanul zagyva cikk, ez a sajátságos harakiri, abba csendül ki, amit ha egyébből nem, ebből az egy írásból mi is tanulságul hoznánk elé: minek politizál Babits Mihály, s minek politizált valaha is? Politizálnia költőnek: szabad, de nem muszáj. Kiváltképpen nem muszájna olyasvalakinek, akinek egész költői jelentősége és irodalomtörténeti rangfokozata az a gyökértelenség, az

a legbelső nihil, az a mindent megértő és ennek következtében semmihez sem ragadó, tapadó, minden belső rejtelmes, impulzus nélkül való szkepszis, amely művészetének nem tud – mert nem tudhat – vért adni, amely nem az elsődleges tartalom át ad belsően törvényszerű formát, hanem az elsődleges formán át ad alapjában »mindegy« tartalmat. Babits Mihály költészetének éppúgy lennie kell, mint kellett Adyénak. Babits az egészen beteg, egészen gyökértelen, egészen csak virtuóz költő, a végső dekadencia, a világnézeti anarchia, amely egyforma virtuózul játszik internacionálét és turáni indulót – mint ahogy Ady a betegségből, a beteg altestből egek felé vívódó Kentaur, áthajolás az egészen egészségesek felé...” Kárhooztatja, hogy Babits most felháborodva utasítja el politizálásának jogos számonkérőit, miközben „mea culpázik, hogy rossz politikus volt”. Úgy véli, ha megmarad elefántcsonttoronyában, s csupán verseit adja a *Nyugat*nak, „senki órá követ nem vethet”, ám Babits kilépett a toronyból, „letette a politika nagyon is mooskos garasát mindig és egyedül az országrontók mellett”, s „mikor a vörös gyalázat és örület hatalomra jutott, [...] nem áttallott mint kultúrprimadonna együtt utazni és ágálni Kunfi Zsigmonddal”. Fölrója azt is, hogy „[m]ikor a föllázadt patkányok egyetemi katedrával kínálják meg, akkor szende szűziségében nem jutott észébe, hogy ez nem lehet véletlen, hogy ezt »Európa lovagjai« nem oktanul cselekedték éppen vele, s nem például Gárdonyi Gézával, vagy Ambrus Zoltánnal, és ő, a forradalmár, egyszerre a lojalitás kötelességét érezte velük szemben, akiket most maga is szélsárkányoknak és gombolyagfilozófusoknak nevez, ő, aki soha nem tudott lojalis lenni a százszor szent magyar baka és a nemzet, a faj sorsának imperatív követelményei iránt”. Számon kéri Babitsot azt a sajátos „pszichopatológiát” is, mellyel 1919. augusztus 2. óta csak ostobákat és csak ostobaságot lát mindazok között, „akik kezükbe vették az ország sorsát”. Végül, mintegy újabb „esélyt” ad Babitsnak: „Ma még a magyar fölbuzdulásnak – amely többet jelent esetleges és talán valóban kellemetlen személyeknél – nincs irodalmi arculata, nincs komoly, méltó, nagy folyóirata. Ha Babits, akit – saját cikkének meghazudtolásául mondjuk – igenis hívtunk, s igenis szívesen láttunk, közénk jött volna, és tizedrészsannyi időt töltött volna velünk, mint Balázs Bélával vagy Déry Tiborral, akkor talán már meg is volna. De rövidesen meglesz, s akkor fogja megállni utolsó nagy próbáját Babits Mihály – akit akkor nem politizálásra hívtunk – ha ő nem akarja –, hanem költői érzékeinek érvényesítésére, hangoztatott magyar konzervatívizmusának igazolására.”

Lásd Gondolat 1919. dec. 4. 8. sz. 3–6.; Téglás 1996. 416–420., 539–540. (187. tétel)

Lásd még *Budapest, 1919. szeptember 1.–1920. január; 1920. február 21. szombat előtt és február 21.*; Sipos 1976. 91., 99–100.; Rába 1983. 186., 317.; Jankovics József, Irodalomtörténeti Közlemények 2001. 1–2. sz. 186.; Sipos 2003. 93.

Budapest, 1919. december 5. péntek

A Középiszkolai Tanári Fegyelmi Bizottság elé idézik Babitsot délelőtt fél 10-re a III. kerületi állami főgimnáziumban tartandó fegyelmi vizsgálatra. A „kommunizmussal vádolt tanárok”, így Babits ügyében eljáró bizottság elnöke Greszler Jenő

miniszteri osztálytanácsos, tagjai Sajó Sándor és Kerékgyártó Árpád igazgató, Barthos Indár és Romsauer Lajos tanár, Hajdinger Gyula miniszteri osztálytanácsos, Pintér Jenő budapesti tankerületi főigazgató, Cseh Lajos tanár és Schaza Béla tanácsjegyző. A fegyelmi vizsgálat elsősorban Babitsnak *Az igazi haza. Cikk a Szózatról* című írása nemzetellenes tendenciájára, valamint egyetemi tanárságának ügyére terjed ki. Kifogásolják, hogy előadásában a haza és a nemzet ellen irányuló „internacionalizmust hirdette”. Babits védekezésében kijelenti, hogy bizonyos értelemben internacionalista, de egyúttal a nemzeti kultúra leglelkesebb híve, amint azt *Irodalmi problémák* című kötete is bizonyítja, a haza fogalmáról sohasem a politikai felfogás szempontjából nyilatkozott, ő az igazi hazát „kulturális és morális” intézménynek, a szellem, a műveltség, az emlékek szent együttesének tekinti, a nemzeti érzésben pedig a gyűlölködést, a más nemzetek elleni támadást ítéli el. Fontosnak tartja megemlíteni, hogy Lukács György és Balázs Béla személyes kérésére sem lépett be a kommunista pártba. Abban érzi egyedül vétkesnek magát, hogy a *Szózatról* közölt írását – melyet továbbra is vállal és helyesnek tart – gyermekek számára írta, amikor még a „felnőttek is félremagyarázhatják”. A fegyelmi bizottság egyhangúlag elmarasztalja Babitsot, akinek nézetei, írásai szerintük „métélyező hatást” gyakorolnak az ifjúságra, s javasolják a tanári pályától való eltiltását és tanári nyugdíjának megvonását.

[A „keresztény-nemzeti irány” a tanácsköztársaság bukása után jó néhány tanárt foszt meg állásától és nyugdíjától. Benedek Marcell emlékezete szerint: „Személyemet Babitscsal az hozta kapcsolatba, hogy fegyelmi tárgyaláson saját bűneimen kívül mint főmunkatársat felelősségre vontak Babitsnak egy cikkéért is, amely a *Világosság* [! helyesen *Új Világ*] című ifjúsági folyóirat első és egyben utolsó számában jelent meg. A cikk utolsó soraiban a *Szózat*nak olyan magyarázata volt, amely felháborította a fegyelmi bíróság tagjait. Ez volt az egyetlen kérdés, amelyet a tárgyaláson elhárítottam azzal, hogy Babits elég ember magáért s cikkéért majd megfelel a kellő helyen.”]

Lásd Bényei, Hajdú-Bihari Napló 1981. szept. 20. 221. sz. 9.; Sipos, Irodalomtörténet 1974. 1. sz. 40–67.; Sipos 1976. 102. és 34. lábjegyzet; Rába 1983. 186., 317.; Téglás 1997a 185–186.; Majoros/Tompa 2012. 275. (2639. levél jegyzetében)

Lásd még *Az igazi haza (Cikk a Szózatról)*. Új Világ 1919. febr. 15. I. évf. 1. sz. 3–7.; Benedek 1969. 20.; Jankovics József, Irodalomtörténeti Közlemények 2001. 1–2. sz. 183.

1919. december 9–10.

Stefan I. Klein levelet ír Babitsnak, föltehetőleg novellafordítási kérdésekről, illetve novelláskötet összeállítása, kiadása ügyében.

Majd Todtmoosból küldött előző napi levele után gyorsan meneszt egy következőt is, mert elfelejtette megkérdezni, mi legyen a novellák sorrendje. Postafordultával kér választ és a többi novellát is. Küldi a *Mythologie* íveit, s visszajelzést vár, postára adhatja-e a támpéldányt [jövőhagyott, oldalanként a kép és szöveginformációk pontos elhelyezkedését rögzítő dokumentum] is (mivel bibliofil folyóirat, nem meri postára tenni). Értesítést kér, milyen munkák jönnek az „essay-kötetbe”,

szeretné ezeket is megkapni, hogy a kötet a következő évben kijöhessen. [A *Mythologia* Kurt Wolff *Genius* című bibliofil folyóiratában jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/735/6.; Majoros/Tompa 2012. 35., 277–278. (2643. levél), 217.

Lásd még 1919. október 4. előtt, október 4. és utána; 1920. november 15. előtt és november 15.

Budapest, 1919. december 10. előtt és december 10.

Babits vagy személyesen, vagy levélben veszi föl a kapcsolatot a hivatalos ügyeit intéző unokaöccsével, Babits Sándorral a Táltos Kiadónál megjelenő könyveinek szerződése, honoráriumára (?) ügyében, s föltehetőleg panaszkodik, hogy a telefonját nem kapcsolják be.

Babits Sándor ezt követően levélben küldi el Babitsnak *A vihar* és *A gólyakalifa* című műveire vonatkozó megállapodást – az utóbbinak 4. §-a „a mű teljes feloldásának lehetőségét is magában foglalja” –, de kéri vissza megőrzésre. Előnyösebbet és erélyesebbet elérni nem lehetett, mégis úgy gondolja, mindkét megállapodás Babits „reményeit kielégíti”. A Táltosnál [*Karácsonyi Madonna, Nyugalanság völgye, Pávatollak – 1920*] megbeszélésük szerint rendezte a dolgot. Tudatja továbbá, hogy az ő telefonja egy hét óta szabad, és sajnálja, hogy Babitsét még nem kapcsolták be.

[Schöpflin Aladár 1920. május 31-i Hatvany Lajosnak küldött soraiban Hatvany egyik korábbi levelének Babitsra vonatkozó kérdéseire reagálva úgy véli, Hatvany „némi apprehenzióval (*latin* ’neheztelés’)” említi, hogy Babits miért vált meg a Pallastól. Babits 1919. téli helyzetét érzékeltetendő közli az indokokat: a Pallasszal kötött szerződés ekkor már nem felel meg a jelenlegi pénzügyi viszonyoknak és egzisztenciáját semmiképp nem biztosítja, ráadásul az ott lévő két kész könyve megjelenítéséről nem tudnak, vagy nem akarnak határozott tájékoztatást adni, ezért jelennek meg azok a tél derekán a Táltosnál (*Karácsonyi Madonna, Pávatollak*). A Pallas igazgatósága érezteti Babitscsal, hogy a szerződés terhükre van, s amikor ő a felbontást kéri, leplezetlen örömeiknek adnak hangot. „Mindenképpen érezhető volt, hogy a Babits neve Vári (Dezső) úrnak nem jól hangzik, és mindenképpen érthető, hogy Babitsot ez mélyen sértette.” Ezzel szemben a Táltos „százféle módon” kimutatja, milyen fontos számára Babits könyveinek megjelentetése, s olyan feltételeket ajánl, melyek legalább a nélkülözéstől megóvják Babitsot. A két könyvet azonnal piacra dobják; a Táltos „igen kuláns (*francia* ’nagyvonalú, előzékeny’) kiadóként” viselkedik vele. – A Táltos Kiadó Babits műveinek kiadására szóló kizárólagos joggal rendelkezik, amelyet 1923-ban átenged az Athenaeumnak.]

Lásd OSZK Fond III/183/11.; Majoros/Tompa 2012. 34., 277. (2642. levél), 202., 220.; Schöpflin Aladár levelét: *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 265–266., 657. (263. levél); Balogh Tamás 2004. 206–208. (225. levél)

Lásd még Nyugat 1923. II. aug. 16. 15–16. sz. 123.; Szöcs Zoltán, A Táltos könyvkiadó története (2011. május 20.) www.eredetimiep.hu/fuggetlenseg/2011/.../20/14.htm

1919. december 12.

Id. Babitsné küld szokás szerint aggódó levelezőlapot Babitsnak; azt sem tudják, hogyan érkezett vissza Budapestre. [Kelemen] Imrétől hallják, hogy [Babits] Sanyival találkozott, ezért nem küldték utána ajánlott levelét. Várják haza, s addigra szeretnének disznót öletni, ha hozzájuthatnak. Beszámol a Leopold [Lajos] által küldött utalványról, miszerint a magyar Vöröskereszt berni missziójához tette át a kétezer koronát, hogy azt megfelelő valutára váltva küldjék el Babits Istvánnak; ő pedig mindjárt ki is fizette. Félti fiát a fületlen szobától, sürgeti, hogy szedje össze mindazt, amire szüksége lehet és utazzon haza télre, Feketének pedig kösse a lelkükre, hogy gondozzák a holmiját.

Lásd OSZK Fond III/179/114.; Majoros/Tompa 2012. 35–36., 278. (2644. levél)

Lásd még *Szekszárd, 1919. november 3.–november 20. előtt; Budapest, 1919. december 10. előtt és december 10.*

Budapest, 1919. december 13. előtt

„December, nem tudom hányadika” talányos dátummal jegyzi föl Szabó Lőrinc *Kisnaplójába*: „Horvát Henrikhez mentünk Babitscsal.” Másnap a munka nélkül, pénz híján állandóan éhező, „nyomorult állapotban” lévő fiatalember a következő bejegyzést teszi: „Délután a Centrálban vártam Mihályt, majd érte mentem. Nem volt otthon, ellenben asztaláról megettem egy darab kenyeret. Mire visszamentem, ott volt Babits, Schöpflin és még néhány úr a kávéházban. [...] Aztán odajött Lantos [Adolf], Mihálllyal tárgyaltak [...]. Később a Táltos [Farkas László] jött be, Mihály újra üzleti ügyben tárgyalt velük. Úgy ½ 8-kor visszajött hozzánk és azt mondta, hogy Omár Khájjámra vonatkozólag legjobb reményeim lehetnek, Táltos ugyan nem tett kötelező ígéretet, de ő biztosra veszi szerződésemet. Beismerte, hogy Raith fordítása »gyalázatos!«. [...] Érdekes, mikor kijöttünk, az ajtóban Mihály, melegen és keményen (még most is hallom a hangját) azt kérdezte: »Lőrinc, ebédeltél ma?« Meghökkenem: »Hogynem!« Azt nem tettem hozzá, hogy egy darab kenyeret. »Van pénzed?« »Van.« Pedig semmi, de semmi nem volt. Babitsnak, úgy látszik, van szeme.”

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 205., 336–337.

Babits pár sorban tudatja Csinszkaival: [Komjáthy] Aladár apja haldoklik, közben az ő ügyei is „bonyolulttá teszik” az estéjét, ezért biztosan nem ígérheti, hogy aznap fölmegy hozzá, de másnap mindenképp fölzalad.

Lásd MTAK K 10/106.; Téglás 1979. 144–145. (13. levél); Nemeskéri Erika 2004. 87. (42. levél – 1919. december eleje); Majoros/Tompa 2012. 33., 276. (2640. levél – 1919. december eleje)

Vö. Majoros/Tompa 2012. 276. (a 2642. levélhez tartozó utolsó három magyarázó jegyzetet tévedésből itt is jelzi)

Szabó Lőrinc hagy levélüzenetet Babitsnak: a Centrálban, majd a lakásán várta 10 óráig. A *Clartét* [Henri Barbusse folyóiratát] végigolvasta, s éjjel otthon annyit ír, amennyit lehet, másnap délelőtt kijavítja, ezért kéri, engedje meg Babits, hogy 11 órakor fölkeresse. „A Táltos [ti. Farkas László] mondta”, hogy Raith Tivadar ajánlotta neki az *Omar Khajjámot*, Szabó Lőrinc „sekély vízű ember”-nek ismeri, akiről nem hiszi, hogy szépen fordítana.

[Szabó Lőrinc *Kisnaplójában* 1919. „December, nem tudom hányadika” jelzésű soraiban írja: „A Barbusse-t be kellett fejezni. Nekikezdttem és reggel ½ 6-kor ottam el csak a lámpát”, megemlíti Raith „gyalázatos” fordítását, majd hogy (Komjáthy) „Aladár apja *ma* (azaz december 13-án) meghalt a Lipótmezőn. Egész váratlanul. Örült volt már egy fél éve”. A levélüzenet így valószínűleg az előtte lévő napon íródik. – Omar Khajjám 12. századi perzsa költő, filozófus négysorosait, *rubáit* Szabó Lőrinc három ízben fordítja le Edward Fitzgerald angol átköltése nyomán; az első változat virtuóz formakezelésű szabad átültetése 1920-ban jelenik meg *Rubáiját* címmel.]

Lásd OSZK Fond III/1169/22.; Kabdebó 1974. 103., 609. (2. levél); *Érlelő diákévek* 1979. 205–206., 253., 344. (1919. december); Tompa Zsófia, *Irodalomismeret* 2011. 4. sz. 105.; Majoros/Tompa 2012. 38–39., 281–282. (2648. levél – 1919. karácsony előtt), 219.

Lásd még Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; Szabó T – ELTE BTK disszertációk doktori.btk.elte.hu/lit/szabot/tezisek.pdf

Vö. Nemeskéri Erika 2004. 87. („Jegyzet – Szabó Lőrinc »Kisnaplójában«, a decemberi följegyzésekben tesz említést Komjáthy Aladár apjának betegségéről és haláláról. Pontos dátumot azonban *nem* említ a halál időpontjáról”)

Budapest, 1919. december 13. délután

Komjáthy Aladár apja halálának napján délután Szabó Lőrinc a lakásán keresi Babitsot, majd a Centrálban találja meg Schöpflinnel és még néhányadmagával, köztük Lantos Adolf antikváriussal és Farkas Lászlóval. Babits Farkasnak, a Táltos Kiadó számára, Szabó Lőrincet ajánlja az *Omar Khajjám* fordítására.

A Vörösmarty Akadémia fejléces levélpapírjára írt ajánlólevélben – mely a Singer és Wolfnernek, illetve a Táltosnak is szólhat – Babits kijelenti: „G. Szabó Lőrinc fiatal költőt – e levél átadóóját – régebben ismerem költeményeiből és műfordításaiból. Igen tehetséges verselőnek tartom, akinek bizonyonnyal jövője van. [...] Ha ő fordítja le Omár Khajjámot: a fordítás értéke, nívója teljes meggyőződésem szerint biztosítva van.” Utóiratként jelzi, hogy Szabó Lőrinc kérésére „néhány soros bevezetést” ír a fordításhoz.

Lásd az ajánlólevelet: MTAK Kézirattár; *Érlelő diákévek* 1979. 206., 253–254., 344.

Lásd még Komjáthy Aladár apjának halálára írt versét: „...*Futásomat elvégeztem...*” Apám emlékének. † 1919. dec. 13. Nyugat 1920. I. március, 5–6. sz. 292–294.

Budapest, 1919. december 13. után

Babits Szabó Lőrinc és Tóth Árpád segítségét kéri Dante *Purgatóriuma* egy nehezen lefordítható szakaszának fordítói megoldásához. Szabó Lőrinc *Kisnaplójába* följegyzi: „Mihálynak csináltam újra 3 sort a *Purgatóriumba*, amin ő megakadt. Elfogadta. [...] délután [...] egész jókedvűen mentem a Centrálba. Ott lefordítottam egy Omár-verset, akkor jött Babits. Neki hoztam egy Dehmel-költeményt, a *Venus Perversát* erkölcsstelen antológiája [az *Erato* kötet] számára. [...] este mikor elmentek (Komjáthy Aladár is, sirt szegény, nagyon sok bajuk lehet), megjött a Táltos [Farkas László]. Babits is visszajött még, Dehmelemet ugyanis az előbb itt felejtette.” Szabó Lőrinc még hosszan beszélget „Táltossal” [Farkas Lászlóval], akinek elmondja, hogy debreceni, egy éve van Budapesten, s hogy Babitsot januárban ismerte meg. Egy Baudelaire-könyvről is szó esik, „melyet Babits, Tóth, Franyó, Kosztolányi és én állítanánk össze, egy teljes *Fleurs du Mal*ról”.

Két-három nap múlva megmutatja Király Györgynek egyéb fordításait, melyeket a Táltosnak szán, s megjegyzi: „Saját verseimet Babitscsal történt megbeszélés alapján nem viszek. Mivel szeretném a Verlaine-antológiát megfogni, a már meglevő Verlaine-ekhez fordítottam még kettőt. Egyiket Mihály is fordította (*Un grand sommeil noir; Le ciel est, par-dessus le toit...*).

A november közepén újraindult *Nyugatról* írja Szabó Lőrinc: „A *Nyugat* haladoklik. Szegény Földi [Mihály] és Havas [Iré]n] kisasszony egész kétségbe vannak esve. Ha Halmos Izort meg nem fogják, akkor vége. Pedig ez a Halmos 50 000 K-t nem hajlandó adni, legfeljebb 500-at. – Szó esett arról, hogy egy új lap indul (nem a Szabó Dezsőké), amelynek főszerkesztőségét felajánlották Schöpflinnek. Még titok az ügy... Hétfőn többet tudunk.”

Lásd Babits: *Dante hat sora*. *Nyugat* 1920. I. július, 13–14. sz. 741–743.; *Irodalmi problémák*. 2. kiadás, 1924. függelék; *Érlelő diákevek* 1979. 207–209., 337.; Téglás 2008. 8.; Nédli/Pienták/Sipos (Téglás János) 2008. 316.

Lásd még Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; **Budapest, 1920. július 1.**; *Un grand sommeil noir: Fogaras, 1908. december 1.*; Keresztury 1988. 193–197.; Részlet Kollarits Krisztina *A régi ház és a lerombolt ház. Tormay Cécile kísérlete a konzervatív értékek védelmére*. PhD-dolgozat. 2008. kézirat – Tormay Cécile folyóirata a Napkelet www.tormaycecile.com/napkelet

Szabó Lőrinc följegyzi *Kisnaplójába*: „Fóthy Jánossal [a fiatal költővel] összetegeződünk, Babits, Komjáthy [Aladár] és én.” S nem rejti véka alá az újdonsült „barát”-ról alkotott véleményét sem: „Este járt nálam Sárközi [György]. Mégiscsak kedvesebb és nemesebb ez a fiú, mint a Fóthy. Fóthyban van jó adag hajlandóság a szélhámosságra. Sárközi egyike a legbecsületesebb embereknek a világban.”

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákevek* 1979. 209–210.

Lásd még **1932. március 31.**

1919. december 14.

A *Délmagyarország* közli – átvételként a *Nyugat* novemberi számából – Babits *Az egyetlen verseskönyv* című ismertetését Juhász Gyula *Ez az én vérem* című kötetéről.

Lásd *Délmagyarország* 1919. dec. 14. 270. sz. 5–6.

Lásd még *Nyugat* 1919. II. november, 14–15. sz. 1000.

1919. december közepe előtt (?)

A *Reggeli templom* című Babits-vers keletkezése.

[Alszeghy Zsolt 1925-ben, Babits katolicizmusát elemezve, írja a versről: „...tisztán csendülő muzsika; kiáltó sor vagy blaszfém kitérés nem zavarja a »jámbor ének« harmóniáját”.]

Lásd [Alszeghy Zsolt] Vas Tamás, *Magyar Kultúra* 1925. március, 3. sz. 117.; Vendel-Mohay 1974. 99. (1919); Sipos 1976. 132.; Rába 1981. 559.

A *Régi friss reggeleim...* című vers keletkezése. Ceruzairású fogalmazványát egyföliós papír rektójára írja Babits, a fölió verzóján a [*Kegyetlen gyermek...*] ceruzairású fogalmazványa. (Mindkét verset föltehetőleg Csinszka ihleti. A *Régi friss reggeleim* „jön Lánykó, nagy szemében hoz huncut örömeket” sora kétségtelenül Csinszka utal [kiemelés RJ]: Boncza Berta kiadatlan önéletrajzában írja: „úgynevezett »szép« kis gyermek lettem, rózsás arcú, angyalképű szőke kis tréfa, nagymama öröme, »Lánkó«, az összes hozzánk járó néni és bácsi kedvence”; Szentimrei Jenő hozzáteszi: „Lánkónak kényeztették Bertukat, míg az érmelléki Ady a kezdő kemény *l*-et *ly*-re nem lágyította.”) A verzón még Babits két rajza és idegen kéz rájegyzése piros írónnal: „»Nyugtalanság völgye« egyik versének kézirata”.

Lásd kézirátát OSZK Fond III/1818a/8.; Sipos 1976. 132.; Vendel-Mohay 1974. 99. (1919); Rába 1981. 560.; BMÖV 1982. 291–292. (1919); Gál István 2003. 816.

Lásd még *Nyugtalanság völgye: Budapest, 1920 ősze*; Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 44–45., 341. 52. lábjegyzet; Boncza Berta kiadatlan önéletrajzából: Udvarhelyi Híradó – Hungarian Human Rights Foundation; www.hhrf.org/uh/2002/uh13013t.htm

Budapest, 1919. december közepe

Megjelenik Babits szerkesztésében a *Nyugat* összevont 16–17. száma. A főszerkesztő Ignótus mellett Babits egyedüli szerkesztőként szerepel, munkatársak (Ambrus Zoltán kivételével, aki Osvát Ernőnek [!] címzett levelében mond le arról, hogy „főmunkatársként föltüntessék a címlapon”), akárcsak a novemberi kettős szám címlapján: Elek Artúr, Gellért Oszkár, Laczkó Géza, Móricz Zsigmond, Schöpflin Aladár.

Ismét közlik a Kaffka Margit síremlékére adományozók listáját, köztük szerepel Babits 50 korona adományával.

Hirdetik a *Nyugat* régibb és újabb, Lantos A[dolf] könyvkereskedésében kapható kiadványait, többek között Babits *Két kritika* című könyvét.

Babits következő versei és Dante *Isteni Színjátékának* fordításrészlete jelenik meg: *Őszi pincézés (1-ső vers mely a Bor szellemének ébredését a Szőlő roncsai-ból a feltámadáshoz hasonlítja; 2-dik vers mely Krisztus Urunkat a Bacchus isten-hez hasonlítja), Régi friss reggeleim..., Reggeli templom, Bilincs ez a bánat, valamint A Purgatórium hatodik éneke (Dantét a tisztuló lelkek ostromolják, hogy imádkozzon értük. – Óda Itáliához.)*

Lásd *Nyugat* 1919. II. december, 16–17. sz. címlap, 1011–1020.; Majoros/Tompa 2012. 205.

Lásd még *Nyugat* 1919. november, 14–15. sz. borító, belső címlap; **1919. november közepe**; Ambrus Zoltán lemondására: *Szózat* 1919. dec. 11. 8.; közli Buda (kézirat) 2012

Budapest, 1919. december közepe után

„Drága Mis Olyan zavarba hoztál...” – írja Csinszka meghatottan Babitsnak. Úgy véli, nekik nem szabad elveszíteni egymást, mert „Itt nem egy asszonymak és egy Költőnek, – egy nagyon nagy Költőnek van a többé kevésbé mindég zavaros és izléstelen találkozásáról szó, – de két drága, – bolond, hajsolt és meggyötört gyereknek a természetes összetartozása”. [Komjáthy] Aladárval mindhármukra nehéz idők járnak – utal Aladár apjának halálára –, reméli 1920-ban jobb lesz. Pénteken vagy szombaton szeretné, ha Babits meglátogatná, s hozzáteszi: „Zsukát [Dénes Zsófiát, Ady egykori menyasszonyát] kidobtam”, majd bizonyára a *Nyugat* legutóbbi számában megjelent Babits-versekre, különösen a *Bilincs ez a bánat* címűre reagálva jegyzi meg: „Verseid a legszebbek. Az utolsó versednél nem nagyon írtak még sokal különbet [!]”

(A 2. fólió verzóján Babits ceruzarajza és ceruzairású jegyzetei a *Karácsonyi Madonna* című novelláskötet korrektúrájához: „(99. az utolsó sor lenyomatja) / 103. 4 fejezet utolsó sor mélyen / 105. Rá is hullott a fejére / 111. 2 fejezet 2 bek. közepe / Minden politika irodalom / 113. 6.dik bek. közepe megfontolni / 126. közepe: két u / Hasáb 1. – mélyen gyönyörrel / 2 alul 7. sor vége még egy negyed órára aztán nincs / 4. vége / [...] alul 3. sor vége soha többé”, valamint „Karcag Miklós I Böszörményi u. 36.b...”, továbbá keresztben az [...és napjaim csak álmok...] kezdetű verstördék ceruzairású fogalmazványa.)

Lásd OSZK Fond III/2337/19.; Nemeskéri Erika 2004. 88–89. (43. levél – 1919. december 15. után); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 42–43., 341. 50. lábjegyzet (feltételesen december 16. kedd-re datálja); Majoros/Tompa 2012. 37., 279–281. (2646. levél)

Vö. Majoros/Tompa 2012. 280. („Komjáthy Aladár számíthatott arra, hogy a Kassák lapjában megjelent verséért és a Vörös Hadseregbe való önkéntes jelentkezéséért esetleg valamilyen bizottság elé idézik majd” – nem jelzi Aladár apjának halálát: ***Budapest, 1919. december 13. előtt; Budapest, 1919. december 13. délután***)

1919. december 17.

Babits Angyal levelében sürgősen hazahívja bátyját, mert szombaton [20-án] disznóölésre készülnek. Kéri Babitsot, hogy elkészült műfogáért küldessen el barátnő-

jéhez, Landerer Elzához a Városmajor utcába, fizesse ki a különbözetet és vigye haza számára, mert nagyon nélkülözi.

Lásd OSZK Fond III/35/110.; Majoros/Tompa 2012. 38., 281. (2647. levél), 220.

Budapest, 1919 Karácsonya előtti napokban

Az *Új Nemzedék* újságírója [M. V. = Mihelics Vid] Babitsot a Centrál kávéház törzstársaságában találja, s ott teszi föl a kérdést neki is: milyen álmot szőnek a költők, írók karácsony éjjelén.

Lásd *Új Nemzedék* 1919. dec. 27. 75. sz. 2–3.; Téglás 1987. 56., 224.

Budapest, 1919. Karácsony

Csinszka küld levelet Babitsnak, a francia mondást – „Toutes comprendre c'est toutes pardonner” (minden nőt megérteni annyi, mint mindnek megbocsátani) – idézve kissé ironikusan közli, hogy látni szeretné, mondván: „Veres Pálné u – 4 – I em. 1 ajtó – méltóztatom lakni”.

Lásd OSZK Fond III/2337/1.; Nemeskéri Erika 2004. 90. (44. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 45., 341. 54. lábjegyzet; Majoros/Tompa 2012. 39., 283. (2649. levél)

1919. december 24.

Megjelenik Babits *Karácsonyi Madonna* című elbeszélése *Madonna der heiligen Nacht* címmel Stefan I. Klein német fordításában.

Lásd *Frankfurter Zeitung* 1919. dec. 24. 641. sz. 1–2.; Sipos 2011. 459.

Budapest, 1919. december 24.

A *Vörösmarty-Akadémia, hol késel az éji homályban?* című cikk többek között Babitsnak is fölroja, hogy a társaság megalakulása óta még semmit nem teljesített tervezett és vállalt feladataiból.

Lásd *Aurora* 1919. dec. 24. 1. sz. 2–3.; Téglás 1997a 89–90.

Szabó Lőrinc írja *Kisnaplójába*: „Karácsonyestére és első nap ebédre Gráfék hívtak meg. [...] Babbitstól megkaptam Adalbert Stifter *Ausgewählte Werke in VII. Bänden*-t karácsonyra. [A következő bejegyzéssel: „Szabó Lőrincnek emlékezésül 1919. karácsonyán Babits Mihály”.] Előzőleg hallotta tőlem, hogy mennyire szeretem Stiftert, és most, hogy Király Györgytől az én Baudelaire-fordításom átnézéséért 200 k[oroná]-t kapott, ezzel lepott meg. [„Egy hétkötetes Stiftert Babbitstól kaptam karácsonyi ajándékol 920-ban (!), a Kecskeméti u.-ban vásárolta nekem” – emlékezik Szabó Lőrinc kissé pontatlanul a *Vers és valóság* kötetben.] Én Georjét adtam neki, *Der Teppich...* usw. [*Der Teppich des Lebens und die Lieder von Traum und Tod mit einem Vorspiel* (1900) / *Az élet szőnyege és az álom s a halál dalai prológussal*]” [Szabó Lőrinc 1941. február 16-i látogatásakor jegyzi fel Ba-

bits visszaemlékezését: „milyen nyelvi nehézségeket okoztak neki a George-versek, mikor 1919-ben meg 20-ban a Reviczky utcában együtt olvastuk őket.” – *Adalbert Stifter* osztrák író, költő, az osztrák biedermeier legjelentősebb alkotója; *Stefan George* német költő, műfordító, ő és a személye körül kialakuló kör nagy hatással lesz a magyar költészetre, így Szabó Lőrincre is: „A *Föld, erdő, isten* verseit Babitsnál lakva írtam, mindet. Előzőleg éretlen művek kerültek csak ki a tollam alól. Babits befolyása nem látszik bennük, mert a rímtelen jambikus forma eltakarja. Sokkal inkább érezhető általában a Stefan Georgéé, mégpedig a *Hirtengedichte* hatása, főleg a stílusban. Babitsot lényegében én ismertettem meg Georgéval, akit nekem viszont dr. D.[ienes] László ajánlott a figyelmembe 1919 nyarán, aki kom. népbiztos volt, és vasárnaponként többször látott magánál ebéden – D.[ienes] Katóval együtt – a Rózsadombon” – írja ugyancsak a *Vers és valóság* kötetben.]

Szabó Lőrinc így folytatja a karácsonyestéről szóló följegyzését: „Aztán az Árkád bazárban vett [Babits] Sándor [unoka]öccse fiának egy kis négykerekű kutyát, 40 k-ért, és kivitte hozzájuk. Gyalog jöttünk a Nyugatiig, onnan én Gráfékhoz [Szabó Lőrinc 1919 elejétől őszig Graf Ferenc bornagykereskedőnél lakik a VI. kerületi Podmaniczky utca 31-ben], ő meg [Babits] Sándorhoz ment a Rózsadombra. Nem szívesen ment, mert nem szereti ezt az ügyvéd-testvért. Licikének [Kelemen Gizellának] egy Gárdonyi-kötetet vásárolt Pfeifernél, az *Én falum* címűt.” [„Misi sem jött haza” – írja Babits Angyal és id. Babitsné december 26-án a szekszárdi Karácsonyestéről Babits Istvánnak.]

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákevek* 1979. 210–211., 337.; Kabdebó 1993. 568.

Lásd még Georgéra: *Budapest, 1919. január és utána; Budapest, 1919. február 20. és február 20. után*; Georgéra és Stifterre: Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 322.; Babits Angyal és id. Babitsné Babits Istvánnak 1919. december 26-án írt német nyelvű levelét: Buda 2005. 564–565. 1. lábjegyzet (330. levél); Gráfékra: *Érlelő diákevek* 1979. 143.; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 313–314.

Budapest, 1919. december 25. és december 28.

Mihelics Vid a magyar irodalom újjászületésének lehetőségéről, s arról kéri magyar íróknak – Herczeg Ferenc, Kosztolányi Dezső, Lendvai István, Móricz Zsigmond, Rákosi Jenő, Szabó Dezső és Tormay Cécile mellett Babitsnak is – karácsonyesti gondolatait, vajon hisznek-e egy kulturális reneszánsz létrejöttében. Babits úgy véli, „A keresztény irodalomnak nem kell megszületnie: a magyar irodalom mindig keresztény volt, nem is lehetett más, hisz a magyar kultúra gyökereiben keresztény. Az igazi irodalom pedig csak az, ami a kultúra legmélyebb gyökereibe kapcsolódik. Minden egyéb csak tiszavirág. Hogy a közönség nem értette meg a keresztény irodalmat? A jó irodalom előbb-utóbb biztosan megtalálja útját a legjobb közönséghez. (Csakhogy persze nem mind jó, és nem is mind keresztény az, amire a kereszténység nevét cégérül tűzik fel.) – Irodalmi reneszánsz? Az minduntalan van; az irodalom nem folytonos fejlődés, s forradalmi lökések viszik időnként előbbre. Petőfi, Ady nemzedéke adott egy-egy lökést; mindegyik után kimerültség állt be, s ma várunk kell megint, mikor jön az ifjú tehetségeknek új

raja, mint csoportos madarak. Bizony ma, a háborús nevelés korában, sokára várhatunk erős kultúrájú nemzedéket. Az ifjak kulturálatlansága szinte megdöbbentő. Pedig csak a kultúra tehet nagygyá, sőt magyarrá, sőt kereszténnyé is csak a kultúra – a magyarság, a kereszténység szellemi örökéből való kinőtttség – tehet bennünket; politikai jelszavak sosem tesznek azzá.” (*Magyar írók karácsony-esti gondolatai a magyar irodalom újjászületéséről*)

Az *Új Nemzedék* az interjúorozatról pár nap múlva *Magyar írók a magyar újjászületésről* című cikkében számol be.

Lásd Gondolat 1919. dec. 25. 11. sz. 4–8.; Új Nemzedék 1919. dec. 28. 76. sz. 6–7.; Sipos 1976. 103.; Téglás 1977. 48–49., 462.; Téglás 1996. 423–424., 540. (190. tétel); Majoros/Tompa 2012. 199–200.

Szabó Lőrinc karácsony napján jegyzi föl *Kisnaplójába*: „Babits a *Purgatórium* végén jár. / Schöpflin és felesége is eljöttek a Centrálba. Schöpflinné igen kedves és feltűnően szép volt. [Babits] Mihály azt mondta, hogy már abban a korban van, amikor a nők csak minden második napon szépek.”

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTA Ms 4676/34.; *Érlelő diákevek* 1979. 211.

Budapest, 1919. december 27.

M. V. [Mihelics Vid] újabb körkérdésére – *Milyen álmot szőnek karácsony éjjelén a költők, írók* – Herczeg Ferenc, Kosztolányi, Lendvai István, Móricz, Rákosi Jenő, Szabó Dezső, Tormay Cécile mellett Babits – akit az újságíró a Centrál törzstársaságában talál – jókívánsággal válaszol: „Tudja mit, én nem álmodom, hanem helyette egy régi mondással felelek, s elmondom benne mindazt, amit magunknak kívánunk: bort, búzát, békességet!”

Lásd Új Nemzedék 1919. dec. 27. 75. sz. 1–3.; Téglás 1987. 56., 224.; Téglás 1997. 49., 462.

Barabás Atala [báró Pletzgerne, külföldön Atalus néven kiállító festőművész] levelében Babits emlékezetébe idézi, hogy Kaposynál találkoztak „egy pillanatra”. Dedek Crescens Lajos, Prohászka Ottokár, Szabó Dezső fognak írni jövődő lapjukba (?) – remélik, hogy külföldet hódítani akaró társaságukhoz Babits is csatlakozni fog. Ők egyelőre társaságbeli hölgy- és férfibizottságokat gyűjtenek megyék szerint – kultúraébresztő társaságot. A tiszteletjegyeket [talán a kiállítására] kéri, Babits adja át a *Nyugatban* (Laczkó [Gézát]-t és Kertész [Manó]-t is várják).

[Barabás Atala 1920-ban alapítja meg a Magyar Nemzeti Reneszansz Társaságot, s szeptemberben 32 oldalas propagandafüzetet tesz közzé a megalakulásról, a társaság céljáról és alapszabályairól – *Élet Nyomda, Budapest, 1920.*]

Lásd OSZK Fond III/211.; Majoros/Tompa 2012. 39–40., 283–284. (2650. levél), 196.

Lásd még Budapesti Újságírók Egyesülete Almanachja. Budapest, 1913; Képeslap gyűjtemény – Balatoni Múzeum www.balatonimuzeum.hu/.../343-kepeslap-gyujtemen

Budapest, 1919. december 27. és utána

Laziczius Gyula Újpestről Babitsnak írt leveléhez négy verset mellékel, s amennyiben lehetséges, kéri közlésüket a *Nyugatban*. [A folyóiratban nem jelennek meg Laziczius versei.]

Lásd OSZK Fond III/824/1.; Majoros/Tompa 2012. 40., 284–285. (2651. levél), 217.

Még két versét – melyeket a levél elejére másol – küldi Laziczius Gyula Babitsnak „a megelőző négyhez”.

Lásd OSZK Fond III/824/5.; Majoros/Tompa 2012. 40–42., 285. (2652. levél), 217.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 285. (téves OSZK-jelzetet ad: III/183/11.)

Budapest, 1919. december 27. vagy 28.

Szabó Lőrinc írja *Kisnapló*ájában: „Babits ma befejezte a *Purgatóriumot*. Délután a Centrálban, majd a lakásán korrektúrát javítottunk. A *Pávátollak* már egészen ki van szedve; a próza-kötetből [*Karácsonyi Madonna*] egy kevés hiányzik. [...] Mihály estére is el akart vinni valami »érdekesebb helyre« – jegyzi meg, ám ő inkább egy ismerős családhoz látogat el, visszajövet pedig Dienes Barnáékhoz is fölszalad: „Barnus újra egy mozdídarabon dolgozik. Babits a múltkor igen leszólta őt: »Már 5 évvel ezelőtt is azt csinálta! Mindig az előadás előtt állanak... Ej, tehetetlen ember!«”

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; Sipos 1976. 118.; *Érlelő diákok* 1979. 212., 337.; Rába 1983. 152.

Vö. Sipos 1976. 119–120. (A *Purgatórium* elkészültét 1920 első felére datálja)

1919. december 28. előtt és december 28.

Babits Angyal levelében jelzi, hogy aznap kapták meg Babits „sürgönyválaszát” [bizonyára arról, hogy nem tud Szekszárdra utazni], fájjalja, hogy bátyja karácsonyra nem érkezett meg, újév utánra feltétlenül hosszabb időre várják. Kéri, Babits, érdeklődjön Buday Dezső sorsáról, mert Buday Klárka levele szerint ők a legrosszabbat hallották, ti. hogy a kecskeméti tömeggyilkosság áldozata lett. Ismét figyelmezteti, hogy elkészült műfogaért Babits küldessen el Landerer Elzához, fizesse ki a különbözetet és feltétlenül vigye haza magával. Tudatja, hogy előző nap Bodor Aladár [író, újságíró, költő, magyar–latin–görög szakos tanár] kereste náluk Babitsot, s hogy öccsüktől szeptemberi lap érkezett; lesóványodott, de egészséges. Id. Babitsné aggódó sorokat fűz a levélhez, továbbra is félti fiát a fűtetlen szobában, szeretné, ha egész télre náluk maradna, s kéri, látogassa meg [Kelemen] Imrééket, mert a feleség, Weininger Gizi panaszos leveleket küld.

Lásd OSZK Fond III/35/111.; Téglás 1996. 424–425., 541. (191. tétel); Majoros/Tompa 2012. 42–43., 286–287. (2654. levél), 219., 220.

Lásd még Buday Dezsőre: **1919. november 19.–1920. november 8.**

Budapest, 1919. december 28. vagy 29.

Babits és a szokásos asztaltársaság a Centrálban időz, amikor megjelenik Móricz Zsigmond és Oláh Gábor halálhírét hozza [ez tévedés: Oláh Gábor 1942-ben hal meg]. Móricz Babitsot és Szabó Lőrincet „nagyon melegen és sokszor” vendégségbe hívja Leányfaluba, „Babits kimentette magát és nem ígért semmit” – írja Szabó Lőrinc, aki nagyon szeretné, ha Babits elfogadná a meghívást. A *Kisnapló* szerint Babits este 9-ig marad a Centrálban, közben azonban megjárják a Reviczky utcát is: „Hat órakor Babbitshoz lementünk, én és ő. Mihály megvacsorázott, én is ettem bablevest és kenyeret. Ő valami hideg húst (nyáriszalámit) kapott még Fekete nénitől, hagymával. De ettől nagyon bűdös lett a szája és mivel estére vendégségbe kellett mennie, visszatértünk a Centrálba, ahol megivott két stampedli benediktinert. Én fordítottam Baudelaire-emet, ő újságot olvasott. 9 órakor továbbment.”

Móricz Zsigmond 1935. április 25-én jegyzi be naplójába: Szabó Lőrincet „Valamikor tizenöt év előtt mutatta be [Babits] a Centrál kávéházban. Azt mondta, mint valami nagy dolgot: Sz. L. [...] Nem ismerem ezt a nevet – mondtam viszonzásul. »Majd megismered, mert hamarosan nagyon ismert név lesz.« Ez igen meglepő volt Babbitstól, aki nem szokta magát exponálni. [...] Babits magához vette lakására, akkor Babits még nőtlen volt.”

Szabó Lőrinc 1926. január 31-i levelében Babbitssal való megismerkedésére emlékezve (az időpontokat kissé tágan értelmezve), földidéri ambivalens érzéseit: „Milyen rosszul esett nekem, hogy nem akartak meglátni, pedig (mondjuk 1920-ban) nem láthatott volna meg senki; csak Babits. Ő – maga tudja – látott és sejtett is, és ez volt a baj. Most nevetek magamon, ha elgondolom, hogy én 1920–1921-ben azt mondtam neki: ugye, én különb vagyok, mint Kosztolányi vagy X. vagy Y... Milyen jupon? Ő azt mondta, hogy nem, még nem – ez volt a legjobb eset. Milyen jupon fáj nekem a lekicsinylés? Hol volt ebben lekicsinylés?”

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 213–215.; Móricz Virág: *Tíz év I.* Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1981. 416.; Kabdebó 1993. 141. (65. levél); Kabdebó, Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 2005. 1. sz. 5.
<http://www.szbmo.hu/szemle/2005-ev/2005-1>

1919. december vége

A kommün bécsi emigrációba menekült vezetőinek szélsőséges hangnemét tükrözi Stern Jolánnak, Hevesi Gyula népbiztos feleségének kiátkozó, szitkozódó levele: „Babits Mihály: Magyar költő kilencszáztizenkilencben című mosakodásához küldöm a törülközőt »A költőnek« aki sohasem alkotott. A költősége pedig ringyó finomkodásban csucosodik, miközben tehén módjára kérődzik...” Kárhoztatja azokat, köztük Babitsot, akik nem tudják vállalni a híd szerepét, s magukat, ti. a kommün vezetőit „minden kínra, vérre, halálra elszánt emberek”-nek, új világot szülőknak tekinti. Végül – igen ízléstelen módon – a Babits-írás „nem bírom tovább” konklúziójára utalva, széljegyzetként közli: elkérhetné „az ötven asszony [*A Danaidák*] egyikétől, bizonyos edényét hamvvedernek...”

Lásd OSZK Fond III/1827/164.; *Érlelő diákévek* 1979. 215.; Téglás 1996. 420–421., 540. (188. tétel); Sipos 2003. 92.; Sipos 2008. 54.; Majoros/Tompa 2012. 44–45., 287–288. (2656. levél – 1919. december)

Vö. idézi téves, 2653-as tételszámmal Majoros/Tompa 2012. 218.

[A tanácsköztársaság bukását követően a menekülő Szamuely Tibort 1919. augusztus 2-án hajnalban az osztrák rendőrség a határszéli Lichtenwört községben elfogja és igazoltatja. A személyi motozás elrendelése után Szamuely a nála lévő pisztollyal mellbe lövi magát; a Lichtenwört–Neustadt között lévő hadikórházba szállítják, ahol rövid idő múltán meghal.]

Szamuely Tibor özvegye, Szilágyi Jolán, ugyancsak a bécsi emigrációból írt kusza, mocskolódó levelében így minősíti Babitsot: „Te felkínálkozó »senki által meg nem értett szegény költő mimóza!« magyarul írva mindenféle mással magad szépíteni akaró jellemtelen kutyadisznó! Azt gondolod, hogy »Költő« neved ok arra, hogy ez után a kínálkozás szépítgetés után enyhébbek legyenek veled szemben? – Tévedsz – egy költővel szigorubban kell bánni erkölcsi tekintetben mint mindenki mással!” De megnyugtatja: „»befogadnak« azok, mint megtért keresztény báránykát. [...] Finomnak akarsz látszani, pedig gyöngé trotytos gyáva vagy! Nem bírtad ki gyáva lelkeddel a forradalom felelősségét és célját magadra vállalni – visszabujtál a borzjukadba [!] és a költői gyönyörűségekkel kéjjelegve [!] elfordulsz az emberi nyomoruságtól.” Úgy véli, elefantsonttoronyának örök fogságára ítéli magát gyávaságával. (Az aláírás alatti rajz templomtornyán egy férfi térdel a létra tetején, kezében piros-fehér-zöld feliratú zászlóval, mellette csésze „verstartó” felirattal, a torony mellett támlás szék: „vörös katedra itt ült Babics!”)

„Mihály kapott Bécsből két levelet [...] jaj, leírhatatlan piszkolódás! – kommentálja a leveleket a *Kisnapló*ban Szabó Lőrinc. – Én is, Aladár is, Schöpflin is, egymástól teljesen függetlenül, azt ajánlottuk, adja ki a *Nyugat*ban, minden kommentár nélkül.”

Lásd OSZK Fond III/1827/174.; Sipos 1976. 99., Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 215., 337.; Téglás 1996. 421–423., 540. (189. tétel); *Babits-olvasókönyv I.* 1999. 357–359.; Sipos 2003. 92.; Majoros/Tompa 2012. 45–47., 289–291. (2657. levél), 218.

Vö. Sipos, Irodalomtörténet 1974. 1. sz. 65.; Sipos 1976. 99. (bizonyára a kézirat-katalógus nyomán Szamuely Tibornénak tulajdonítja mindkét levelet, aki az egyiket Stern Jolán, a másikat Szilágyi Jolán aláírással küldi)

Budapest, 1919. december 31.

Veér Imre – abban a hiszemben, hogy „ez a két vers: jó” – küldi őket közlésre pár sor kíséretében Babitsnak, s hozzáteszi: „nagy szegénységben sínylődöm és szükségem volna néhány koronára”. [Veér Imrétől nem jelennek meg versek a *Nyugat*ban.]

Lásd OSZK Fond III/1352/1.; Majoros/Tompa 2012. 44., 287. (2655. levél)

Budapest, 1919. december 31.–1920. január 1. hajnali fél három

„Délután Babitsnál voltam. Jól befűtetett. Elmondta most írandó regénye témáját [*Timár Virgil fia?*]. Felolvasott egy csomót a *Purgatóriumból*. Kéziratokat adott, amit én Wirth Irén kisasszonynak ajándékoztam [Szabó Lőrinc a borkereskedő Gráféknál tölti a Szilveszter-estét, ahová Wirthék is hivatalosak]. Vitatkoztunk minden elképzelhetőkről. Aztán beszélünk a nőkről, »rendes« és »rendellenes« nemi érintkezésekről. Mondhatom, hogy én »rendellenesebb«ség vagyok nála. De hát ez természetes is! Elmeséltük, hogy hogy történt az »első« asszonnyal való eset stb. Nagyon érdekes dolgok, jól megjegyeztem őket, de nem akarom, azaz *most* nem akarom leírni. (Mert késő van, és én meztelenül ülök az asztal előtt, 8 fokos hidegben.)” – jegyzi föl *Kisnaplójába* újév hajnalán, fél 3-kor Szabó Lőrinc.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákok* 1979. 215–216., 337. (a jegyzet a *Kártyavár* folytatására utal); Téglás 2008. 10.; Nédli/Pienták/Sipos (Téglás János) 2008. 316.

Budapest, 1919. december

Megjelenik a Magyar Irodalomtörténeti Társaság 1919. június 23-i választmányi ülésének jegyzőkönyve, benne Babitsnak mint az Írói Direktórium megválasztható tagjának nevével.

Lásd Irodalomtörténet 1919. március–december, 3–10. sz. 330–332.

1919 vége (?)

A Babitsot fenyegető veszély hivatalos formában is jelentkezik: már eljut a toloncházig (Gellért Oszkár és Török Sophie szerint Lendvai István jóvoltából), az internálótábor előszobáig. Az internálást ugyan sikerül elkerülnie, de szabályszerű időközökben jelentkeznie kell a rendőrségen. Babits azonban nemcsak az erőszakos megtorlástól tart, hanem attól is, hogy a társadalmi réteg, amelyből származik, kiközösíti őt.

Lásd Gellért 1958. 457.; Pók 1970. 93., 212–213.; Kardos Pál 1972. 249.

Lásd még Lendvai Istvánra: ***Budapest, 1915. november 11.***; Lendvai támadó cikkét: *Gondolat* 1919. dec. 4. 8. sz. 3–6.

Kosztolányi levélben érdeklődik Babbitstól (akárcsak Tóth Árpádtól), vajon ő és Karinthy jól emlékeznek-e, lefordította-e Goethe *Über allen Gipfeln* című versét, mert egy tanulmányához lenne rá szüksége. Kéri, Babits írja le és küldje el neki.

[Babits nem fordítja le a verset. Kosztolányi *Tanulmány egy versről* című írása és fordítása a *Nyugat* 1920. februári számában jelenik meg, melyet Tóth Árpád és mások hozzászólásai s fordításkísérletei követnek – erre utal majd Dante fordítása kapcsán Babits: „Van Danténak hat sora, amely legalább annyi gondot adott a műfordítónak, mint a göthei [!] »Über allen Gipfeln« – s talán még több szenzációt a »leheletszerű finomságok« élvezőinek. Én a napokban estem kétségbe megint a műfordítás lehetőségei felől, amint ezt a hat sort revideáltam most elkészült *Purgatórium*-fordításomban. Ha van nyelv alkalmas visszaadni ilyen szépségeket: a ma-

gyar kellene, hogy az legyen, s kicsiben az a verseny, mely az *Über allen Gipfeln* körül a *Nyugat* hasábjain lejátszódott, nem kicsinylendő bizonytságot adott erről. (Gondoljunk csak arra, hogy a göthei dalt még Longfellow is, a gazdag és régi költői kultúrájú angol nyelvnek igazi művésze, csak egészen, szabad asszonáncokban tudta visszaadni.) – Kosztolányi fordításában a kezdősor: „A szikla-tetőn / Tompa csönd.”; Tóth Árpádéban: „Minden esti bércet / Csend ül...”]

Lásd MTAK Ms 4621/111.; BJKL 1959. 211., 321. (186. levél); Kosztolányi 1996. 432., 950–951. (725. levél – 1920. január eleje); Majoros/Tompa 2012. 47–48., 291–292. (2658. levél – 1919 vége–1920 eleje), 216.

Lásd még Kosztolányi, *Nyugat* 1920. I. február, 3–4. sz. 204–211.; Tóth Árpád, *Nyugat* 1920. I. március, 5–6. 334–335.; Babits, *Nyugat* 1920. I. július, 13–14. sz. 741–743.

1919. december–1920. január, február közepe előtt

Babits *Tanulmány Adyról* című írásának keletkezése. Ceruzairású fogalmazványtöredékek (= k): a „37”-es oldalszámmal jelzett fólión a tanulmány IV. részének vége („...új magyar verselést alapított-e meg? Ki tudhatná ma még? Én, részemről, hajlandóbb volnék azt hinni, hogy e verselés Ady egyéniségéhez van növe; s ha az új magyar költészetnek szüksége is van új, zordabb, simává nem koptatott zenére [amely szükségét ma talán minden költő érez]: vagy a külföldről hozott szabad versben fogja azt találni, mint Kassák és társai; vagy a hangsúlyos magyar ütemhez tér vissza. / Ady versét pedig – mint a Toldi buzogányát – csak bámulják, de forgatni nem tudják többé a törpe utódok.”) és az V. rész eleje („De – ó Istenem! – lesz-e még magyar poézis? Él-e még a nép, és vele költője? Mert »elmúlnak a renyhe népek«: Ó aszottak és be nem telltek / S óh, magam is faj-sorsom osztván / Be igazság szerint hullunk ki / A kegyetlen óriás rostán, / Kedvét nem töltvén az Időnek! / Így kiáltott a zord Próféta, mikor látta, hogy a renyhe magyar »csak egy bús kis Ország álmát keresi«”); a „38”-as lapszámmal és „Babits Mihály” aláírással ellátott fólión a tanulmányt záró Ady-versidézet áll (*Véres panorámák tavaszán*): „Mikor körulte [körültünk!] vérezen loholnak, / Nép-óriások, századok, világok, / És trónok és ősi álmok remegnek”.

Lásd k = OSZK Fond III/1918/4., 5.; OSZK Fond III/1969/1.

Lásd még **1920. február 20.; Debrecen, 1927. november 27. vasárnap**

Vö. a kézirat-katalógus az 1927-es debreceni Ady-előadás gépiratos tisztázataának 3–8. lapját (= OSZK Fond III/1898) – azonos szövege miatt – tévesen a *Tanulmány Adyról* gépiratos tisztázataának [= g] tekinti (többek között a fólió verzóján autográf ceruzairással álló: „Ady” jelzés miatt is). Úgy véli, hogy a gépirat 1–2. oldala hiányzik, amelyeket azonban egy külön pallium őriz (= OSZK III/1918/3, 3.), s amelyeken – némiképp zavarba ejtő módon – Babits az 1927-es – Ady születésének 50. évfordulója alkalmából elhangzó – debreceni előadásának szövegét bizonyos pontokon, autográf ceruzairással a *Tanulmány Adyról* eredeti, a *Nyugat*-ban 1920 februárjában megjelent szövegére javítja vissza; Horváth Réka, Babits Adyról – kézirat-töredékek (1919–1927) www.irodalomismeret.hu/files/2013_4/horvath_reka.pdf (téves jelzetet, az OSZK Fond III/1918/4., 5. helyett az OSZK Fond III/1899.-et adja meg [amely Jászi Oszkár 1917. június 16-i levele, hátoldalán Babits *Dante fordítása* című tanulmányának fogalmazványával], az OSZK Fond III/1969/1.-ről nem tud, ezért a fenti fogalmazványtöredékeket (= k) nem jelzi – az 1927-es debreceni előadás szövegeit sem egységesíti, nem jelzi a gépiratok összetartozását)

1919 vége–1920

Fénykép készül Babitsról, melynek egyik kópiáján a költő tintaírású névalírása, valamint a Magyar Államvasutak papírba nyomott bélyegzője látható az 1920. évre kiállított, kedvezményes árú éves bérletjegyében; egy másik példánya Babits 1921. február 18-án kiállított útlevelének 7. oldalán átszegezve. A harmadik kópián Babits tintaírású névalírásának töredéke és a Budapesti Magyar Királyi Államrendőrség Útlevel Osztályának papírba nyomott bélyegzője.

Lásd OSZK Fond III/2263/20.; III/1948.; III/1934.; W. Somogyi 1983. 221. (14. kép – 1920 körül); Sipos 2003. 85. (csak a képet közli)

Lásd még **1921. február 18.**

Vö. Dunatáj 1983. 3. sz. 4. (képalírás: „Babits 1920 őszén”)

1919 vége–1920 (?)

Babits *A Második Ének* című mesedramáját *Hadjárat a Semmibe* című versével együtt tervezi kiadni. A hozzájuk írt előszóban közli, hogy a költemények 1911-ben keltek, évekig hevertette őket, azután jött a háború. Akkor szomorú költeményeknek tetszhetnek ezek: „az oromról a semmibe láttunk. De Istenem mégis csak kilátás volt ez...”

Az előszó aláírás nélküli gépirású tisztázatának és indigómásolatának keletkezése. (*A Második Ének* posztumusz megjelentetésekor – Nyugat, 1942 – Török Sophie a szöveget a kötethez írt előszavában közli.)

Lásd g = OSZK Fond III/2283.

Lásd még *A Második Ének: Szekszárd, 1911. augusztus után, október 1. előtt*; harmadik részének (*A vihar*) megjelentetését: **1911. október 1.**; *Hadjárat a Semmibe: Budapest, 1913. október 16.*; *A Második ének. Hadjárat a Semmibe.* Nyugat, 1942; Keresztury 1988. 185–186.

1919

A korábban 1919-re keltezett *Kisiklani* című vers – elsősorban a kézirat, illetve az életrajzi esemény, az 1909 eleji valóságos vonatkisiklás alapján valószínűsíthető – keletkezése Kelevéz Ágnes új datálása alapján **1909. január körül**

Lásd kéziratát MTAK Ms 4699/1. (Szabó Lőrinc hagyatékából); Kelevéz 2008. 175–176. és 20. lábjegyzet

Lásd még *Szekszárd–Budapest–Felsősebes–Fogarás, 1909. január 3–4.*

Vö. Gál István, Új Írás 1973. december, 12. sz. 13–18. (1919-re datálja)

Babits Bölcs Ödön névjegyének verzőjára írja az [*Oly szeretetre mit szemed beszélt...*] kezdetű ceruzairású töredékét.

Lásd OSZK Fond III/1969/82.

Okos csillagok címmel fordítja le Babits Heinrich Heine *Khüge Sterne* című versét.

Lásd gépiratát OSZK Fond III/1703/20.

Ismeretlennek ír Babits „G. Szabó Lőrinc fiatal költő” érdekében levelet a Vörösmarty Akadémia nyomtatott fejléces levélpapírján.

Lásd MTAK Ms 4699/104.

1919 (?)

Babits [*Ó édesem tán emléknék születétel...*] kezdetű töredékének keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/1969/69.

1919–1920

A [*Háló keserves sebcsináló...*], [*A kávéházban ültél...*], a [*Ha így kanyarodik a sorsunk...*], az [*Ahol a nap van...*], a [*Hát itt és lám...*] és az [*Idegen domb, idegen város...*] kezdetű Babits-töredékek keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/1969/5.

Ekkortájt születhetnek Babits Csinszka ihlette versei, fogalmazványai: a „Babits” aláírású, [*Jó volna most is...*] kezdetű ceruzairású versfogalmazvány; a [*Mint a napfény a vizeken...*] kezdetű versfogalmazvány, a [*Nem lobogok mégis égek...*] kezdetű vers, melynek tintairású fogalmazványát Babits részben ceruzával javítja, valamint a [*Boldog vagyok mint senki más*] kezdetű költemény.

Lásd [*Jó volna most is...*]: MTAK Ms 4699/28. (Szabó Lőrinc hagyatékából); [*Mint a napfény a vizeken...*]: OSZK Fond III/1969/102.; hasonmását Téglás 1979. 86.; [*Nem lobogok mégis égek*]: OSZK Fond III/1969/36.; hasonmását Téglás 1979. 83.; [*Boldog vagyok mint senki más*]: MTAK Ms 4699/28.; hasonmását Téglás 1979. 91. (Szabó Lőrinc hagyatékából); Gál István 2003. 816.

1919–1920 (?)

[*A veranda hűvös már...*] kezdetű Babits-töredék keletkezése.

A ceruzairású fogalmazvány hátlapjára Babits „Kedves Barátom” megszólítással vagy Gellért Oszkárnak, vagy Osvát Ernőnek szóló levele fogalmazványrészletét jegyzi föl: hetek óta nem tud recueillement-t (*francia* ’elmélkedésre, szemlélődésre, gondolatai összeszedésére’ [időt]) találni, hogy készen heverő írásait átnézze és az „utolsó kezét” rájuk tegye [*latin ultima manus* ’a költő által jóváhagyott utolsó változat’]. Elküld azonban két fordítást, „amely már egyszer hevert a *Nyugatnál*”.

Lásd MTAK Ms 4699/34.; Majoros/Tompa 2012. 74–75., 320–321. (2682. levél), 216.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 321. (1920. február után – Osvátnak címzett levélfogalmazványnak tekinti, a francia szónak ’lelki befelé fordulás, magába szállás, önvizsgálat’ jelentést tulajdonít), 216.

1919–1921

Egyfóliós lap rektójára ceruzával írja Babits [*A múzsa azt akarja...*], a [*Vályogfala volt a félszerünknek...*], a verzóra pedig a [*Tengerre raktam fészkeket...*] és az [*Eljött az óra mely a bús hajósnak...*] kezdetű töredékeket, majd az utóbbit áthúzza. (A kéziratlap Szabó Lőrinc hagyatékában marad fenn.)

Lásd MTAK Ms 4699/39.

1919–1921 (?)

Babits egyfóliós papír rektójára [*A tenger mint egy ezerfejű hidra...*], verzójára pedig az [*Úgy kanyarodni erre-arra folyton...*] kezdetű ceruzairású töredékeket jegyzi föl, az utóbbit végül áthúzza. (A kézirat Szabó Lőrinc hagyatékából kerül elő.)

Lásd MTAK Ms 4699/36.

Az [*És mégis élni kell hazám...*] kezdetű Babits-töredék keletkezése. A Szabó Lőrinc hagyatékában megőrzött kéziratlap hátoldalára Babits följegyzi: „I. Titork=”.

Lásd MTAK Ms 4699/35.

1920

1920 előtt

[*A napsugár fölgyújtja testedet*] című – valószínűleg Csinszka ihlette – Babits-vers ceruzairású, aláírás nélküli fogalmazványának keletkezése. (A fölió rektójára Török Sophie írja rá: „Alighanem 1920 előttről”)

Lásd OSZK Fond III/1969/118.; hasonmását Téglás 1979. 73.; Gál István 2003. 816.

1920 eleje

Babits a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című tanulmányát kísérő jegyzet variánsait (= k) – melyet egy verseskötet, talán a *Nyugtalanság völgye* elé szán – nyomdai levonatokra ceruzával jegyzi fel. (A jegyzet végül nem jelenik meg.)

Lásd OSZK Fond III/1663.

Lásd még *Budapest, 1919. augusztus–szeptember*

Megjelenik Király György *Tudományos feladataink az irodalomtörténeti kutatások terén* című, Babits Mihály [az angol irodalommal kapcsolatos tervek összeállítójaként], Benedek Marcell, Turóczi-Trostler József és mások közreműködésével – még a kommün idején – készített tervmunkája, amely természetesen nem kerüli el az ellenforradalom rendőrségének és ügyészségének figyelmét.

Babits az angol irodalom fölmérését célzó feljegyzéseiben az irodalomtörténeti kutatások terén a magyar tudomány feladatait a következőkben jelöli meg: „1) Az angol irodalom magyar vonatkozásai (régii folyóiratok, levéltári anyag felkutatása alapján). 2) Shakespeare hatása irodalmunkra (levéltári, könyvtári kutatások, régii sűgőknyvek alapján) szigorúan különválasztva a közvetlen angol hatást a német közvetítéstől. 3) A Shakespeare korabeli irodalom tudományos vizsgálata. 4) Az angol irodalom története a művelt nagyközönség számára, különösen a XIX. század lírája.”

Az angol irodalomból pedig a következőket javasolja lefordításra vagy újrafordításra: „[Geoffrey] Chaucer, válogatva. [William] Shakespeare (magyar kiadását revideálni kell, oly értelemben, hogy néhány klasszikussá vált fordítás kivételével a többi újakkal pótoljuk. Nagy költői feladat, de feltétlenül szükséges a szonettek és az elbeszélő költemények új fordítása: a meglevők teljesen használhatatlanok). [Edmund] Spenser legalább szemelvényekben. Ben Jonson: *Volpone*. Antológia Shakespeare kortársainak műveiből, a kiválasztott drámák teljes fordításaival. [John] Milton *Az Elveszett Paradicsom* értéke nem tartalmi, s így csak oly fordítás

elégíthet ki, mely a vers nagy zenéjét tudja utánozni. Még nagyobb zenei művészetet kíván a kisebb költemények fordítása; mindazonáltal ez is már-már nélkülözhetetlen szükséglet. Mindezeknél, s általában a régi művek fordításánál különösebben óhajtjuk hangsúlyozni, hogy a megbízás nem adandó filológusnak, hanem költőnek. A munka filológiai része megtanulható; a költői – mely sokkal fontosabb – megtanulhatatlan. Az újabb irodalomból: Byron, Wordsworth, válogatva. Coleridge főművei. Keats, Shelley lírai versei. Tennyson kisebb költeményei. Fitzgerald *Omar Kháyyámja*. Válogatott gyűjtemény a prerafaeliták (Rossetti, Morris, E. B. Browning stb.) műveiből. Robert Browning, válogatva. Swinburne, válogatva: kisebb költemények és *Atalanta*. Az amerikaiak közül Poe és Longfellow meglevő fordításából összeállított antológia s egy kötet Walt Whitman. Bacon essayi. [John] Bunyan: *Pilgrim's Progress*. Sterne: *Tristram Shandy* és *Sentimental Journey*. Swift főművei, mentül teljesebben. (Karinthy, egy filológus segítségével?) [Charles] Dickens (meglevő fordításait revideálni kell s egységes kiadásban közrebocsátani). Thackeray, George Eliot regényeinek meglevő jó fordításai (Olcsó Könyvtár) átnézendők és újból kiadandók. Macaulay és Carlyle műveiből, részben meglevő fordításokból, egységes és hozzáférhető kiadást kell adni. Carlyle kisebb tanulmányai teljesen hiányzanak. Landor (*Imaginary Conversations*). [Thomas] De Quincey (*Opium-Eater*) és Lamb (*Essays of Elia*). Ruskin műveiből gyűjteményes kiadás, a meglevő fordítások felhasználásával. Meredith legfőbb regényei (*Egoist*, *Richard Feverel*) és *Essay On Comedy*. Hardy és R. L. Stevenson főművei (a meglevő fordítások felhasználásával). Matthew Arnold essayiból válogatott gyűjtemény. Walter Pater: *Imaginary Portraits*; egyéb műveinek meglevő fordításai – főleg a *Renaissance*-é – szintén újakkal pótolandók. Emerson (essayiből). Hawthorne: *Scarlet Letter*. Poe novelláinak a maiaknál jobb és szebb fordítása, a short story fejlődésének antológiája.”

Lásd közli Ladányi Andor, *Kritika* 1966. március, 38–43.; József Farkas 1967. 1090. (419. tétel jegyzetében); József Farkas, *Irodalomtörténeti Közlemények* 1968. 1. sz. 89–91.; Gál István 2003. 35–36.; Sipos 2011. 793. (2502. levél jegyzetében)

Budapest, 1920. január 1.

sz. a. *Az új Nyugat* című írásában sajnálatosnak tartja, hogy az újrainduló folyóirat, melynek az utóbbi tizenkét év szellemi életében jelentős szerep jutott, „nagyjában ma is a régi”, s jellemzőnek tekinti, hogy a diktatúra után első dolga „Wilde *Readingi fegyház balladáját* kiadni. A Lenin-fiúk bűnpörének tárgyalása idején valóban alkalmoszerű ez a gyönyörű, perverz költemény, amely beteges rokonszenvvel övezi körül a gyilkos alakját s kihangzó mottója: »a gyávák gyöngéd gyilka: csók, de a bátor tört keres!« Ezzel a lázadó versével tüntet a pacifista új *Nyugat* a szétszüllesztett államhatalom megszilárdulása mellett! (Az egész füzet mintha észre sem venné, hogy új világ van keletkezőben, és más utakon jár a magyarság, mint amelyiken a *Nyugat* fáklázott a nemzetköziség felé).” „Szenzáció”-nak tekinti Babits „védekező cikkét” [*Magyar költő kilencszáztizenkilencben*], s noha a költőt, esszé- és regényíró, Dante tolmácsolóját méltányolja, kijelenti: „Az ember azonban kevésbé rokonszenves Babitsban, mint a művész, s annál, ami műveiben

tükröződik, becsesebb az a mód, amint tükröződik.” „Örömmel” idézi, hogy Babits „mélyen, erősen és dacosan *magyarnak* vallja magát” és „érezte ezt már a Rémuralom utolsó havában”, s hogy belátja, „a nemzetköziség diktatúrája a *gazok* uralma volt”. Egyetért az önváddal is, miszerint: „Aki szavakat mondott ki ezekben az esztendőkbén, az a felelős azokért az eseményekért, amelyeket szavaival előkészített vagy elősegített. Kísérteties idők voltak ezek! Minden szó mintha varázsszó lett volna: oly ijesztő pontossággal követte őket sötét öccsük az Esemény, vádolva a kontár bűvészinásokat... *Irtózatosságot hoztak minden magyarságra*... Ne feledjétek el... a szó volt a kvártélycsináló ebben a végzeteljes hadjáratban! Lehet-e a nemzeti irodalom őrei között megtűrni azt, aki ezt a vészhozó előhadat rászabadította a nemzetre? Nem ártatlan szavak voltak ezek? *Nemzetgyilkos* szavak voltak.” Majd egy fordulattal mindezt Babits és a *Nyugatot* viszonyára vetítve számon kéri, „hogyan indíthatja újra a *Nyugatot*, a nemzetpusztító politikai iránynak egykori irodalmi fullajtárját, ugyanazzal a társasággal, mely azelőtt írta, s amely a vörös rémuralom idején a »nemzetközi diktatúrának« is irodalmi depozitúrája [*latin* 'letéteményese'] volt?” S az irodalom érdekében is kívánatosnak tartaná, ha Babits „tettei szavaihoz igazodnának”.

Lásd Magyar Múzsza 1920. jan. 1. 1. sz. 48–49.; Téglás 1996. 429–431., 542. (195. tétel)

Budapest, 1920. január 1. (?)

Babits Szabó Lőrinc társaságában megnézi az Otto Julius Bierbaum regényéből, a *Prinz Kuckuck*ból készült azonos című darabot a Mozgófénykép-otthonban.

[A regény Szini Gyula fordításában, *Kakuk herceg (Egy kéjenc élete, viselt dolgai, nézetei és pokolrajutása)* címen hamarosan megjelenik a *Kultúra Regénytár*-ban. – Décsi Gyula, az első magyar mozivállalkozók egyike, Mozgókép Otthon néven 1910. január 10-én nyitja meg a Teréz körút 28.-ban az első budapesti mozgósínházat. Programját az üzleti érdekek mellett művészi igénnyel állítja össze. Elsőként vezeti be a számozott ülőhelyeket, a késő esti előadásokat (az utolsó előadás mindig éjjel 1 órakor ér véget) és a két slágerfilmből álló műsort. 1919-ben a Corvin Filmgyár és a Filmkereskedelmi Vállalat Rt. érdekeltséget vállal benne, hogy filmjeiket minél szélesebb körben mutathassák be. Egy 1919-es adat szerint 594 néző befogadására alkalmas. Egy ideig Décsi Mozi néven ismerik, ma a Művész nevet viseli.]

Lásd *Érlelő diákevek* 1979. 217., 337.; 201306160456 A Művész mozi épülete a Teréz körúton www.panoramio.com/photo/91861443;
<http://bp-mozitortenet.hu/2010/11/08/mozitortenet-1895-tol-napjainkig/>;
<http://www.filmintezet.hu/magyar/filmint/filmspir/27/lexikon2.htm>

1920. január 1-jétől

A felváltva Bécsben vagy Berlinben élő Ignotus mellett (aki a szerkesztés munkájában nem vesz részt) Babits és Osvát jegyzi a *Nyugatot* (Gellért Oszkár, aki egyelőre névtelenül segít a szerkesztésben, csak a főmunkatársak között szerepel). Az újrainduló folyóirat kilátásait – egyebek mellett – jelentős részben veszélyezteteti kettejük eltérő felfogása is. Osvát a 19. századi klasszicizmust tekinti továbbra is

normának; Babits ellenben a *Nyugat* állandó megújhdását szeretné, s ennek érdekében azoknak kíván teret biztosítani, akik a költészet más irányait próbálják. Mindenekelőtt Sárközi György, Erdélyi József és Szabó Lőrinc előtt akarja megnyitni a lapot. Babits Osvátnak szóló, 1923. március 12-én kelt kemény hangú levelében a következőképpen jellemzi kettejük – ekkori – szerkesztői kapcsolatát: „Te éveken át, míg együtt szerkesztettük a *Nyugatot*, velem nem természetes és őszinte, hanem hogy úgy mondjam, politikus attitűdöt foglaltál el, amely szavaidnak értékét nagyon csökkenti. Sohasem éreztem, hogy ugyanazt gondolod, amit mondasz. Mikor ezt a szerkesztést veled elvállaltam, két dolgot kötöttem ki: először is bizonyos *vétőjogot* (előre megjegyezve, hogy ezt nem esztétikai szempontból kívánom gyakorolni); s aztán azt a jogot, hogy egyes költeményeket a *Nyugatban* én is elhelyezhessek. Mindkét jogot a legnagyobb liberalizmussal s irántad való teljes tisztelettel kezeltem [...]. Én csakugyan nem vagyok harcos, sem politikus, s miután energiáimat a munkámra kell fenntartanom, nem vállalhatom ezeket az örökös kicsinyes súrlódásokat.” Ignotus hasonlóképp emlékezik: „Babits Mihály egyszer már, Osvát életében, mikor a *Nyugatnak* még volt aktív szerkesztője, sőt Gellért Oszkárral együtt kettő is, melléjük állt harmadiknak, bár ez nem jelentette a *Nyugat* megmentését, terheiből való vállalással. Egy idő múlva azonban visszavonult a szerkesztéstől, mert összeütközései voltak Osváttal...”

A szerkesztés munkáját Babits és Osvát szóbeli egyezség alapján megosztva végzi, mely szerint a versrovat Babitsé, a próza Osvaté. Osvát ambiciózussága következtében Babits véleményét, akaratát egyre kevésbé érvényesítheti. Osvát, akárcsak az 1910-es évek elején, most is abszolút kezdők előtt nyitja meg a lapot, a *Nyugat* vezető költője (!) ekkoriban Gellért Oszkár, s Babits maga is háttérbe szorul (a *Timár Virgil fiát* például Osvát csak Fenyő Miksa határozott fellépésére hajlandó közölni). Fenyő Miksa mindazonáltal úgy emlékezik, hogy amikor a diktatúra bukása után Osvát visszaveszi a *Nyugat* szerkesztését, Babits neve nem azért marad a címlapon, mert ezt ő [ti. Fenyő] kívánja, ahogyan Gellért Oszkár állítja, hanem mert Osvát is így ítéli helyesnek.

[Nemcsak Babits fordul szembe Osváttal, Kosztolányi Juhász Gyulának, 1920. február 15-én írt soraiban, amikor a „Balázs Bélák és Lukács Györgyök faji zsarokosságát” kárhóztatja, s a „választott fajtát”, amely „ma is kezében tartja az ország és irodalom sorsát”, Juhász emlékezetébe idézi: „Hiszen ön mint magyar áldozata volt a múlt »irodalmi politikájának«. Egymás után kapta vissza verseit attól az Osváttól, aki költővé kente Lányi Saroltát, Peterdi Istvánt, Déri [!] Tibort és nem tudom, kit s mit. Nyilvánvaló, hogy ma már ez nem magánügy, ez ellen a nemzet jövője érdekében tenni kell, a becsületes embernek a mi táborunkban van a helye.”]

Lásd *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 198–199.; Sipos 2003. 116–119.; Kosztolányi Juhásznak írt levelét: BJKL 1959. 211., 321. (187. levél – Belia az OSZK Kézirattárában lévő másolatot, illetve Kosztolányiné 1938. 234. hivatkozza, s közli: „Kosztolányi Dezsőné kívánságára a levél szövegét nem közlöm.”); közli teljes szövegét Kosztolányi 1996. 433., 951. (726. levél); idézi Részlet Kollarits Krisztina *A régi ház és a lerombolt ház. Tormay Cécile kísérlete a konzervatív értékek védelmére*. PhD-dolgozat. 2008. kézirat – Tormay Cécile folyóirata a Napkelet www.tormaycecile.com/napkelet

Lásd még *Budapest, 1919. január 1.; 1919. január 1-jétől 1920. január 1-jéig; 1919 késő ősze; 1920. január–június; 1920. január–szeptember; 1920. január–december*; Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 238.; Gellért 1958. 371., 389.; Gellért 1962. 465.; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 471.; Kuncz 1982. 397.; Kelevéz (Fráter) 1983. 118.; Rába 1983. 187.; *Móricz Zsigmond, a Nyugat szerkesztője* 1984. 365. (181. levél jegyzete); Buda 2000. 63–64.; Nédli/Pienták/Sipos (Kosztolánczy Tibor) 2008. 381–382.

Közzlik, hogy a *Nyugat* következő száma február közepén jelenik meg.

Lásd *Nyugat* 1920. I. január, 1–2. sz. címlap, kolofon, 109.; Sipos 2003. 96–97., 116., 119., 210.

1920. január 1. után

A *Nyugat* januári számában megjelenik Gellért Oszkár *Neuilly* című verse, amely kihívja talán ugyanannak, a magát öregasszonynak nevező szekszárdi ismerősnek a haragját, aki már augusztus 1. után is tollat ragad, hogy Babitsot keresztény, magyar és úri mivoltára apellálva jobb belátásra bírja. Ennek a hosszú levelének egyes bekezdései szinte szóról szóra megegyeznek az előző évi augusztus 1. után írottal. Felrója neki, hogy az a hír járja, „elnyom minden kezdőt aki hozzá fordul segítségért, ha csak nem zsidó” – nagy az elkeseredés és ellenszenv ezért Babits iránt. Különösen nehezményezi „holmi” Gellért Oszkár „hazafias” verseinek megjelenését a *Nyugat*-ban, annak a „hazaárulónak”, „aki 1-jén még kommunista volt, aki lábbal taposta az ország szívét, 2-án pedig már hazafiú bánattal kesergett, hogy »most megy meghalni egy ország!«”. Úgy véli – sokak kívánságát megfogalmazva –, Babits rövid idő alatt „keresztény úri folyóirattá” formálhatná a *Nyugatot*, amely különben hamarosan elveszíti számos nivós előfizetőjét. Sajnálja, hogy „a kiváló és nagyszerű Kosztolányi” odaadja a nevét a folyóiratnak, amely csupán „lepel”-ként használja őt.

[1919. november 27-én megkötik a neuilly-i békét, amely a versailles-i béke-rendszer része, az antanthatalmak Bulgáriával kötött békéje, amelyet a trianoni békéhez hasonlóan tárgyalások nélkül, diktátumként közölnek.]

Lásd OSZK Fond III/121/2.; Majoros/Tompa 2012. 48–51., 292–294. (2659. levél); 218.

Lásd még *1919. augusztus 1. után (?)*

Budapest, 1920. január 2. és január 2. után

Raymonde Dunand – akitől Babits francia nyelvórákat vesz – monogramos levélpapírján Budapestről küld francia nyelvű levelet: Balatonboglárról visszatérve októberben – megbeszélésük szerint – fölment Babitshoz egy délután, ám sajnos senkit sem talált otthon, s „azokban az időkben” telefonálni sem tudott. Úgy vélte, amint Babitsnak kedve lesz folytatni a leckéket, néhány sorban értesíti majd róla. Feljegyzései között ráakadt elszámolásukra, eszerint kéri, hogy a július 19-i, 24-i és 31-i, összesen 6 óra díját, 90 koronát (óránként 15 koronával számolva), Babits juttassa el hozzá (VI. Gyár utca 38. III/4.).

(A 2. fölió verzóján Török Sophie tintaírású rájegyzése, valamint Babitsnak *A literátor* című egyfelvonásosához ceruzával írt javításai: „182. a maga oktalansá-

ga / (ugyanaz 2) / 187. felül 2. sor könyveket / u.o. [Szentgyörgyi 2] korholásait / 191. utolsó sor reá / 177. 5. fejezet vége”.)

Lásd OSZK Fond III/386/1.; Majoros/Tompa 2012. 51–52., 294–295. (2660. levél)

Lásd még *Budapest, 1919. július 28. hétfő (?)*

Babits eljuttatja a francia nyelvórakért járó 90 koronát, amelynek kézhezvételét – Babits kérése szerint – Raymonde Dunand a névjegykártyájára írt francia sorban nyugtázza.

Lásd OSZK Fond III/386/2.; Majoros/Tompa 2012. 52., 296. (2662. levél)

„...nincs elég erőm hozzá, hogy végigkilincseljek olyan ajtókat, melyeket mélyen magam alatt érzek és olyan emberek előtt hajlongjak, akik buták, mint az éjszaka. És a szerkesztők állandó megvetése a »szegény kezdő«-vel szemben! *Babits azt mondta, hogy ez: természetes*” – ágál a nyomorgó Szabó Lőrinc önérzete az új esztendő második napján. „A Barbusse: *Világosság* megjelent [...]. Zolnai Béla rögtön kifogásolta ezt a szót: »rekedt« fény; *Babits azt mondta, hogy ez már Dantében is szerepel*” – jegyzi még föl a *Kisnapló*ban [kiemelés RJ].

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 217–218., 337.

1920. január 3.

Juhász Gyula *Irodalom* című cikkében kiáll az irodalmi társaságokból kizárt Babits és Móricz mellett, „akik kereszténynek is, magyarnak is érnek annyit és jelentenek annyit, sőt sokkal, de sokkal többet, mint minden Bús-Fekete Lászlók összevéve”.

Lásd Délmagyarország (Szeged) 1920. jan. 3. 1.; Téglás 1997a 93.

Budapest, 1920. január 3. vagy 4.

Ebben az esztendőben elsőként Babits válogatott műfordításainak kötete, a „költői vázlatkönyv”-nek nevezett *Pávátollak* jelenik meg a Táltos Kiadónál (Helios nyomda), amely 1902 és 1919 között született versfordításainak gyűjteménye: *Előszó* (5–6.), *Bacchylides békedala* (7.), Walter von der Vogelweide: *A hársfágak csendes árnyán...* (8–9.), Edgar Poe: *Lee Annácska...* (10–11.), Baudelaire: *Kisértet – A sötétség, Az illat, A keret, Az arckép* (*A romlás virágai* kötetben átdolgozva *Jelenés* címmel) (12–14.), Tennyson: *A lótusz-evők* (15–22.), Heine: *Kitty* (23.), Heine: *Memento* (24.), Catullus: *Lesbiához (Kérded, hány ölelésed...)* (25.), Baudelaire: *A macska* (26–27.), Wordsworth: *Az álomhoz* (28.), Tennyson: *Maud* (29–30.), Tennyson: *The Days that are no More* (31.), Keats: *La belle dame sans merci* (32–34.), Paul Verlaine: *Un grand sommeil noir...* (35.), Paul Verlaine: *A Clymene* (36.), Baudelaire: *Szökőkút* (37–38.), Theokritos: *Paraszt hexameterek* (39.), Shakespeare *szonettjeiből I–II.* (40–41.), Edgar Poe: *Ulalume* (42–45.), Baudelaire: *Que diras-*

tu...? (46.), Paul Verlaine: *Fifi* (47.), Giosuè Carducci: *A Caracalla Thermái előtt* (48–49.), G. Meredith: *Lucifer csillagfénynél* (50.), Goethe: *Római elégia* (51.), Paul Verlaine: *Le petit coin...* (52–53.), Edgar Poe: *A harangok* (54–58.), Detlev von Liliencron: *A boldogok szigete* (59.), Jean Richepin: *Terienne – Matrózdal* (62–63.), Edgar Poe: *Álomország* (64–66.), Swinburne: *Ballada Álomhonról* (67–68.), Swinburne: *Árny, csönd és a tenger* (69.), Verlaine: *Cithere* (70.), Robert Browning: *Egy gondolában* (71–81.), Baudelaire: *Egy pogány imája* (82.), Theokritos: *Szerelmes párbeszéd* (83–89.), Dante Gabriel Rossetti: *A kártyás asszony* (90–92.), Baudelaire: *Spleen* (93–94.), Lenau: *A nádi dalokból* (95.), Edgar Poe: *Anni* (96–100.), Edgar Poe: *Valakinek a paradicsomban* (101–102.), Goethe: *A patkányfogó* (103–104.), Ch. Baudelaire: *Léthe* (105–106.), Oscar Wilde: *Charmides* (107–134.)

A 24. oldalon a *Memento* ekkor Heine-versként szerepel: „*Pávatollak* című kötetemben a Heine neve alatt kiadott két vers közül az egyiket valóban nem Heine írta, hanem én. Egyike ez ama korai verseimnek, amelyeket még gimnazista koromban írtam, teljesen Heine hatása alatt s az ő modorában.” S arra a kérdésre, hogyan kerül akkor Heine neve a vers alá, Babits a következőket válaszolja 1928-ban a *Színházi Élet* újságírójának: „Mert nem az enyém, Heine adta és a heinei költészet, nekem tehát valósággal kötelességem volt Heinének visszaadni...”

„A formaéhség [...] idegen ürügyekhez köti magát, de ezek sokszor csakugyan nem többek ürügyeknél. A *Pávatollak* nem fordítások; mert nem az idegen vers fontos bennük, hanem az új formai és kifejező lehetőség, amit nekem és a magyar nyelvnek adott. Pávatollakkal ékeskedni éppoly művészet, mint minden ékeskedés” – nyilatkozta Babits 1922-ben a *Színházi Élet*nek.

Babits saját költészete „műhelytanulmányának” tekinti a *Pávatollakat*, olyan „stíltanulmányoknak”, melyben az idegen költemény legjellemzőbb vonásait ragadja meg és igyekszik visszaadni.

Egyik példányát – ahogyan a *Kisnapló* is megőrökíti – a második előzéklapon ceruzával azonnal Szabó Lőrincnek dedikálja: „Szabó Lőrincnek / öreg barátja / Babits Mihály”, egy másikat pedig Komjáthynek: „Kedves Aladárjának / Mihály” ajánlással ajándékozza.

Lásd Citoyen, *Színházi Élet* 1922. 5. sz. (január 29.–február 4.) közli Téglás 1997. 94.; *Színházi Élet* 1928. 12. sz. (március 18–24.); közli Téglás 1997. 215–216.; Szabó Lőrinc kötete: ifj. Szabó Lőrinc örököse tulajdonában; Buda Attila, www.szabolorinc.hu/index_files/.../szabo_lorinc_magyar_konyvei.pdf 94. tétel; Komjáthy Aladár: Komjáthy Aladár örököse tulajdonában; Rába 1969. 15., 26–73.; Sipos 1976. 118.; Sipos, *Irodalomtörténet* 1978. 2. sz. 457.; Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 219., 337.; Rába 1983. 152.; Vendel-Mohay 1983. 54.; Sipos 2003. 99., 210.

Lásd még *Budapest, 1920. január 7. és utána*; Kállay Miklós, *Vágóhíd* 1920. jan. 11. 2. sz. 13–14.; Tóth Árpád, *Nyugat* 1920. február, 3–4. sz. 212–215.; [Császár Elemér?] f., *Magyar Múza* 1920. febr. 1. 3. sz. 134–135.; *Új Idők* 1920. márc. 25. 8. sz. 162.; *Pesti Napló* 1920. ápr. 11. 88. sz. 13.; [Laczkó Géza] Szaák András, *Aurora* 1920. június, 16–17. sz. 9–11.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 208. (1920. január 23-ra datálja a *Pávatollak* megjelenését, s úgy véli, a műfordításkötetet a Pallas Kiadó [!] adja ki)

Budapest, 1920. január 5.

Verlaine *Femmes* című versét *Nyitány* címen fordítja le Babits, s a kéziratra ráírja: „1920. jan. 5-én fordítottam.”

Lásd MTAK Kézirattár; *Érlelő diákevek* 1979. 339.

Lásd még *Budapest, 1920. január 17.*

1920. január 6–21.

A párizsi békekonferencia fölszólítására a gróf Apponyi Albert vezette magyar békedelegáció *1920. január 6-án* megérkezik a francia fővárosba. A magyar békeszerződés tervezete ekkor már több hónapja készen áll: az új határok a győztes nagyhatalmak méltányosabb elképzelései és a szövetséges, illetve szövetségesként elismert utódállamok túlzó követelései közötti kompromisszumok eredményeként alakulnak ki, s az alapelveként meghirdetett nemzeti elvet számos esetben alárendelik a stratégiai, gazdasági és egyéb szempontoknak.

A magyar delegáció *1920. január 15-én* kapja meg a békeszerződés tervezetét. Az ebben kijelölt új Magyarország területe 93 ezer négyzetkilométer, szemben az 1918 előtti 282 ezer négyzetkilométerrel (Horvátország nélkül), lakóinak száma pedig 7,6 millió, szemben a korábbi 18,2 millióval. A győztesek előírják, hogy Magyarország csak 35 ezer fős, önkéntesekből, azaz zsoldosokból álló hadsereget tarthat fenn. Az általános hadkötelezettséget megtiltják. A modern hadviselésben elengedhetetlen páncélos járműveket, tankokat, hadihajókat és harci repülőgépeket Magyarország sem nem gyárthat, sem nem vásárolhat. A dunai flottillát át kell adni a szövetségeseknek. A további paragrafusok előírják, hogy 1921-től Magyarország harminc esztendőn át jóvátételt köteles fizetni az általa okozott háborús károkért.

Ugyanezen a napon a békekonferencia titkársága megkapja a magyar álláspontokat tartalmazó úgynevezett előzetes jegyzékeket, összesen húsz dokumentumot, amelyekhez számos statisztikai, térkép- és egyéb melléklet társul, részletes adatokkal Magyarország földrajzi, gazdasági és kulturális viszonyairól, valamint lakosságának nyelvi megoszlásáról és iskolázottsági mutatóiról. A magyar jegyzékek a történelmi Magyarország egységének megőrzése mellett érvelnek, Erdély hovatartozásának és belső berendezkedésének ügyében pedig svájci mintára történő rendezést javasolnak.

1920. január 16-án a francia külügyminisztérium épületében kap Apponyi Albert lehetőséget arra, hogy az öt főhatalom – Franciaország, Nagy-Britannia, Olaszország, az USA és Japán – képviselői előtt szóban is kifejtse a magyar álláspontot. A mintegy másfél órás ülésen Apponyi franciául és angolul ismerteti a magyar álláspontot, majd röviden olaszul is összefoglalja. Az előzetes jegyzékek értelmében a történelmi Magyarország egységének fenntartása mellett szól, történelmi, gazdasági, földrajzi, kulturális, sőt nyelvi-etnikai érveket felhozva.

A beszéd elhangzása után egyedül Lloyd George, a brit miniszterelnök érdeklődik, hogy a kijelölt határok életbelépése esetén hány magyar kerül a szomszédos államokba, s hogy vajon a leszakadó magyar etnikum a határ mentén vagy az új

országtól távol, nyelvszigeteket alkotva él-e majd. Apponyi Lloyd George asztalára kiteríti a Teleki Pál földrajztudós és munkatársai által összeállított néprajzi térképet, az ún. vörös térképet, amely pontosan mutatja, hogy nemcsak távoli nyelvszigetek kerülnek majd idegen uralom alá, hanem igen jelentős számban határ menti magyarok is.

Az átvett tervezettel *január 18-án* hazautazó küldöttség *21-én* tájékoztatja Horthyt és a kormányt, és egyben a válaszjegyzékek rendjét és tematikáját is meghatározzák. A következő napokban a szakértők 18 új dokumentumot állítanak össze, melyeket továbbra is az integritás eszméje hatja át, ám érezhető hangsúlyeltolódással az etnikai elv, illetve a népszavazás felé.

Lásd Romsics Ignác Trianon okai – Grotius
www.grotius.hu/.../2010_122_romsics_ignac_trianon...

Lásd még *1920. február 12.–március 8.; 1920. május 19.; 1920. június 4.*

Budapest, 1920. január 7. és utána

Szabó Lőrinc B. M. – *Pávatollak* – Műfordítások. – Táltos kiadás címmel „egy *Gondolat*-cikk-paródiát” ír Babits nevében a műfordításkötetről, melyben a kritikusokat pellengérezzi ki: „Meg akarom könnyíteni egy kicsit kritikusaim dolgát és magam szolgáltatok és csoportosítok nekik adatokat új könyvemről – remélem hállával fogadják.” Csak az „együgyű olvasó” elég naiv ahhoz, „hogy a könyvet *szere*resse, – a kritikus már rég túl van ezen: a szerelemhez bizonyos szüzesség kell, melyet ő a mai viszonyok közt nagyon hamar elveszt”. Az irodalompolitika „kusza dzsungeléről” szólva kijelenti, a kritikus vagy dicsérni, vagy bántani akarja a könyvet, amint azt az ő pártjának „egyenes politikája” megkívánja. A dicséret közönséges és színtelen, ezért inkább az ellenséges kritikákat kívánja, hiszen manapság „minden jelentéktelen alkotás a dicséretnek egyhangú kíséretében ered útjára”, így hát szégyenlené, ha csupán dicsérené. Dicsérni könnyű, „gáncsolni már sokkal veszélyesebb, kivált olyan íróval szemben, akinek tudása nagyobb, mint a kritikusé – aki pl. még görögül is ért – (melyik kritikus ért ma nálunk görögül?), s akinek már némi presztízse is van, alkalmas arra, hogy a kritikust kételkedővé tegye a saját kifogásaival szemben”. S minthogy a műfordító reménytelen harcot folytat a tökéletességért, a legjobb műfordításról is lehet az igazság látszatával megsemmisítő kritikát írni.

Kisnaplója szerint délután 4-kor a Centrálban Babitscsal együtt találkoznak Főthy Jánossal, Komjáthy Aladárral és az éppen mogorva Schöpflinnel. „Mi hármán színházba akartunk menni, de a sok tanácskozás vége az lett, hogy a Rákóczi úti Tabarin táncmulatóban töltöttük az estét. Borzasztó árak! Iszonyúan csinos nők [...]. Szemérmetlen táncok, minél kevesebb fátyol! Diszkrét pincérek, vörös, lila, kék, zöld és fehér megvilágítás. Lassankénti növekvő mámor; igen jó zene. És a nők, a nők! Nem izgatott egyik se fel, de szépnek kellett mondanom egyiket-másikat, és szerettem volna véle menni. De nincs pénz. Mihály fizetett. Persze ilyenkor, hazamenet előtt, szórja veszettül a pénzt. Különben ért a dolgokhoz, hisz már öreg, és külföldön elég hasonló dolgot végignézett. Mesélt a milánói bárokról. [Komjá-

thy] Aladár is jókedvű volt. Vége felé már untuk az örök-egyforma mulatságot, és épp akkor, mikor a pincérek és táncosnók igen ravasz hálóval befontak egy vidéki földbirtokos-társaságot, búcsút vettünk a nemes bordélytól. ½ 12 lehetett. Igazán kitűnő hely.” A *Vezényszó, tűzvész* című verse kapcsán utal erre az estére Szabó Lőrinc: „az első éjszakai »babitsos« mulatóhely – egyetlenegyszer volt Mihály ilyen helyen”.

[A Rákóczi út 63. alatti Steinhardt, majd Parisienne mulatót 1912-ben Wertheimer Lajos veszi át, ekkor lesz a neve Tabarin; a húszas években szűnik meg.]

Lásd Szabó Lőrinc „Gondolat-cikk-paródiáját”: MTA Ms 4699/67.; Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTA Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 219–220., 338.; Horányi/Kabdebó 2008. 48–49.

Vö. A kézirat-katalógus 1989-es tétele és a MTA Kézirattárának katalógusa is Szabó Lőrinc paródiáját Babits [*Előszó a Pávatollak című kötethez*] ceruzairású fogalmazványtöredékének (= k₂) tekinti

Babits [*Tárd szét a combod...*] kezdettel fordítja le Pietro Aretino *A bujaság szonettjei (Sonetti lussuriosi)* egyik darabját. A ceruzairású fordítás kétfóliós papír 1. fóliójának verzóján és 2. fóliójának rektóján keresztben; az 1. fólió rektóján Szabó Lőrinc *január 7-én* írt *B. M. Pávatollak – Műfordítások – Táltos kiadása* című „Gondolat-cikk-paródiája”, verzóján Dante *Isteni Színjátéka Purgatóriumának* néhány sora [*Ritkán szállt ágrul ágra...*], a 2. fólió verzóján Szabó Lőrinc [*Venus perversa*] – [*Ülj le? Hét kereszt közöttünk...*] című Richard Dehmel-versfordítása és a 7. szakasz német szövege: „*Ekelt dich? – Ah –: witterst du nun den reifen / Menschen? bist du satt der Kuhnatur?! / Und wir schaudern: wir begreifen / den Triumph der Unnatur.*”

Babits ceruzairásával (?) George Gordon Byron *John Keats* (1821) című versének első szakasza: *Who killed John Keats? / “I,” says the Quarterly, / So savage and Tartarly; / “‘Twas one of my feats”,* valamint Babits ceruzairásával nevek, címek és vegyes, olykor alig olvasható, elmosódott feljegyzések: „*Dienes Valéria / Tarcali u. 12. / Sacharin recept / Földitől 10 fiolát / Káldor Miksa I. Budafoki út 22. IV. 23. / Dr. Steiner Gyula Erzsébet körút 54. I. / 10%-os jódtinktúra / Korrektúra visszaküldeni / Czakó / Erot. versek / Táltos / Lőrinc / Csinszka / Iskola u. 13. Dohányjövődék I. emelet / Kortsák J.*”

Lásd MTA Ms 4699/67.; *Érlelő diákévek* 1979. 338.

Budapest, 1920. január 8.

Babits Szabó Lőrincel, Fóthy Jánossal, Földi Mihállyal, Móricz Zsigmonddal, Király Györggyel, Trócsányi Zoltánnal és Schöpflin Aladárral a Centrálban tölti a délutánt. Móricz felkéri Szabó Lőrincet, hogy álljon be gyermekei mellé instruktornak, „Babits nagyon mellette volt a dolognak” – jegyzi föl *Kisnaplójába* Szabó Lőrinc. Babits és Szabó Lőrinc távoznak utoljára a kávéházból, éppen, amikor Sárközi György érkezik.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTA Ms 4676/34.; *Érlelő diákevek* 1979. 220–221., 338.; Kabdebó, Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 2005. 1. sz. 6–7.
<http://www.szszbmo.hu/szemle/2005-ev/2005-1>

Budapest, 1920. január 10. szombat

Megjelenik Dante *Isteni Színjáték*ából a *Purgatórium* harmincegyedik éneke Babits fordításában.

Lásd Szemle (Temesvár) 1920. jan. 10. 1. sz. 6–10.; Kardos Pál 1920. március 24-i Szabó Lőrincnek írt levelét: *Érlelő diákevek* 1979. 196.

Babits 150 koronát ad Szabó Lőrincnek.

„Tóth Árpád kért tőlem versfordításokat a [*Temesvári*] *Szemle* részére. Szombaton találkoztunk Babitsnál” – írja utóbb, január 14-én *Kisnaplójába* Szabó Lőrinc.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTA Ms 4676/34.; *Érlelő diákevek* 1979. 221., 223., 339.

1920. január 11.

Laczkó Géza Szaákh András néven írott cikkében (*Irodalom. A kommün, Pásztor Árpád és az irodalom*) zárójeles megjegyzést tesz, mely szerint Babits „jó tanár”-sága meglátszik versein is, amikor „pedáns” lesz a művészetben.

Lásd Aurora 1920. jan. 11. 3. sz. 1–4.

Kállay Miklós – gúnyosan utalva a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című írásra – névtelen támadást intéz Babits műfordításkötete, a *Pávatollak* ellen (*Az öszszevissza házasított világirodalom*): „Babits Mihály most nyakig benne van az őszinteségben. A minap töredelmes lelkiismeret-vizsgálatot tartott a *Nyugarban* és nagy nyilvános gyónást rendezett. Most egy fordítói kötetet adott ki ez a fordított költő s a kötethez írt előszavának első mondatában minden szépítgetés nélkül beismeri, hogy pávatollakkal ékeskedik.”

Lásd Vágóhíd 1920. jan. 11. 2. sz. 13–14.; *Érlelő diákevek* 1979. 222., 339.

Budapest, 1920. január 12.

„A Centrálban Szabó Dezsővel beszélgettem. Szidta a megjelent *Magyar Múzsát*. Dicsérte magát és szidta Babitsot. Nagyon meg van elégedve a *Pávatollakkal*. »Ez a legőszintébb Babits-könyv.« Persze ez megfelel az ő teóriájának” – tudósít a *Kisnaplóban* Szabó Lőrinc.

A „szokásos” társaság, Fóthy János, Király György, Földi Mihály, Schöpflin Aladár, Szabó Lőrinc és Babits együtt vannak a Centrálban. Fóthy hozza Babits tudomására, hogy Kállay Miklós a *Vágóhíd*ban névtelenül nekiment a *Pávatollak*nak.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTA Ms 4676/34.; *Érlelő diákevek* 1979. 221–222., 339.

Lásd még **1920. január 11.**

Budapest, 1920. január 14.

Babits a délutánt Fóthy Jánossal, Schöpflinnel, Király Györggyel, Trócsányi Zoltánnal, Zolnai Bélával, König Györggyel, Lőrincz Ernővel és Heinrich Gusztáv irodalomtörténész egyetemi tanárral ismét a Centrálban tölti. Heinrich „Babitsot kegyesen tegezte, Mihály rendkívül hasraesve beszélt vele, mint általában az ilyen vén akadémikusok előtt szokott. Mondtam is neki, hogy Király sokkal jobban viselte magát Heinrich előtt” – nehezményezi Szabó Lőrinc Babits viselkedését.

„Este Mihályhoz mentem. Vele vacsoráztam egy keveset, majd visszajöttünk a Centrálba, mert nála nagyon rideg volt. Borzasztó szél! Együtt beszélgettünk egész 11 óráig” – számol még be Szabó Lőrinc.

Lásd *Érlelő diákévek* 1979. 223.

„1920. január 14.” dátummal, „Babits Mihály” aláírással látja el Charles Algernon Swinburne *Between the Sunset and the Sea* című verse fordításának ceruzairású töredékét (= k₁): [*Tenger és alkonyég között*]. Az aláírás nélküli, szintén ceruzairású másik kézirat (= k₂) 1920 körül, a „Fordította Babits Mihály” aláírású gépirat 1920 után keletkezhet.

Lásd k₁ = MTAK Ms ifj. Szabó Lőrinc tulajdonából, k₂ = OSZK Fond III/1969/117., g = OSZK Fond III/1967/6.

Budapest, 1920. január 15. előtt és január 15. csütörtök

Ifj. Gaál Mózes az Arisztophanész-darab [a *Nőuralom*] csütörtök esti premierjére küld jegyet Babitsnak, s kéri, „úgyis, mint Mihály bátyám, úgyis mint a *Nyugat* szerkesztője” jöjjön el a bemutatóra.

Lásd OSZK Fond III/476/35.; Majoros/Tompa 2012. 52., 296–297. (2663. levél – 1920. január 9–14. között)

Vö. Majoros/Tompa 2012. 296. (a Szabó Lőrinc 1979. 24-es lapszámhivatkozása – 224 helyett – bizonyára elírás; továbbá nem jelzi az Arisztophanész-darab címét)

Szabó Lőrinc *Kisnaplójának* bejegyzése szerint Babits „Gaál Mózsika feldolgozásában” a Dunaparti Színház Arisztophanész-előadását (*Nőuralom*) nézi meg este 7 órai kezdettel.

Még kora este elolvassa Szabó Lőrinc félig elkészült Baudelaire-fordítását, az *Útrahívást*, s már ekkor elkéri a *Nyugat* számára (amelyben meg is jelenik). „Én ti. Tóth Árpád kérésére csináltam ezt a *Szemle* számára, de Babits azt mondta, hogy kár ezt oda adni, adjak valamit a régiekből” – teszi hozzá Lőrinc.

Lásd Útra hívás (Szabó Lőrinc fordítása) *Nyugat* 1920. II. 1006.; Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 224.; <http://mek.oszk.hu/08700/08756/html/szocikk/1004280.htm>

Budapest, 1920. január 17.

Szabó Lőrinc naplójegyzete szerint: „Ez a Táltos [Farkas László] ma iszonyú undok volt. Ellenszenvenessége kétségkívül Szabó Dezső manőverének tulajdonítható. Babitscsal is feszült közöttük a viszony. Babitsnak végre megmutattam a *L'invitation au voyage* fordítását [Baudelaire: *Útrahívás*]. Természetesen nagyon tetszett neki. [...] Mihály ma nekem adta Verlaine *Femmes* című verskötete első verse fordításának [*Nyitány*] kéziratát. A Táltos egy embere őt is megmarta, úgyhogy most már az erotikus-kötetet [*Erato*] se akarja megcsinálni.”

Lásd *Érlelő diákévek* 1979. 225–226., 339.; Téglás 2008. 8.

Lásd még *Budapest, 1920. január 5.*; *Budapest, 1920. március 12. és utána*; Táltos Kiadó: *Budapest, 1919. december 10. előtt és december 10.*

Budapest, 1920. január 20. előtt

„Drága rossz Mihály. Mi van Veled? Szeretnélek nagyon látni mielőtt elmész – mint mondják – Szekszárdra... – írja szemrehányóan Csinszka Babitsnak, s hozzászól: „Jól mehet nagyon neked mostanába, mert nagyon elfelejtettél...” Meglehetősen jól értesültnek mutatkozva megjegyzi, hogy úgy hallja, [Komjáthy] Aladárt keveset látni Babitscsal, aki sokat jár a Centrálba, és egy „csúnya, szemüveges és kellemetlen fiú állandóan a nyakadon ül”. Rég nem látta Babitsot, örzi magában, „mint egy kincset”, föl akart menni hozzá, de amikor utoljára nála járt, fájt: „hogy a hajó, a drága bolond nagy hajó – szoba lett, furcsa legénylakás, és nem nevettek rám a párnák, könyvek...” Komoly lázak, állandó fáradtság és ezer gond gyötri: előző héten nagyanyja rosszul lett, Vonyicának [a Csucsáról hozott cselédlánynak] kislánya született... Tudatja: „Zsuka barátnőm [Dénes Zsófia] különben le lett kapcsolva”, s cserébe Babitstól azt várná, kapcsolja le „azt a kellemetlen és csúnya – fekete fiút – aki úgy jár melletted mint egy felnőtt holott pelenkába való”. Megjegyzi még, hallja, hogy Babits Vedreséknél járt, akiket ő nagyon szeret, s úgy véli, illene a Madách Színházba is olykor elmenni, ahol „komoly irodalmat csinálnak”.

[Szabó Lőrinc 1920. január 20-i naplóbejegyzésében megemlíti: „A múltkor Adyné azt kívánta tőle kibékülésük fejében (egy levélben írta ezt), hogy »kapcsold le azt a csúnya, fekete, pápaszemes fiút a társaságodból«. – Persze mondanom se kell, hogy Mihály ebbe nem ment bele, sőt nekem is elmondta a dolgot. Adyné is megnyugodott, látva a változhatatlant.” – *Május* című verse kapcsán pedig a *Vers és valóság* kötet visszaemlékezésében írja, hogy 5. sorában az a kifejezés: „csúnya, fekete fiú” Babitshoz és Csinszkához fűződik. „Cs.-nak nem sikerült Babitsot elcsábítania... (1919–20 táján)... Csinszka állítólag ezért megundorodott Babitstól és társasági ellentámadásba ment át, és rengeteget gúnyolódott Mihályon, már mint Márffyiné. Ekkoriban azonban még engem hitt a veresége okának, és kurta feljegyzésben követelte Mihálytól, hogy dobja ki azt a »csúnya, fekete fiút«. Nekem ez a kifejezés sokáig nagyon fájt, annál inkább, mert igaz volt.” – 1919. március 8-tól a Zeneakadémia kistermében Madách Színház néven kísérletezik egy társulat, mely többségében a frontról hazatért, szerződés nélküli fiatal színészekből alakul.

Alig több mint egy évig működnek, új típusú programmal indulnak, legnagyobb sikerük a százas szériát futó *Holnap reggel* című Karinthy-dráma előadása. A társulatot azonban 1920-ban kilakoltatják a Zeneakadémiáról, október 16-tól az együttes már Új Színház néven a Budapesti Színház épületében játszik.]

Lásd OSZK Fond III/2337/15.; Téglás 1979. 35–37.; Nemeskéri Erika 2004. 103–106. (53. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó műzsa*. 2009. 46–49., 341. 55. lábjegyzet (1920. január 14. szerda után és január 18. vasárnap előtt-re keltezi); Majoros/Tompa 2012. 53–54., 297–298. (2664. levél)

Lásd még *Budapest, 1920. január 28.; Szekszárd, 1920. február 15.–március 4.; Érelő diákevek* 1979. 227., 230.; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 11., 322.; Madách Színház – Helyszín | Fidelio fidelio.hu/.../120p_madach_szinhaz?...; Magyar színháztörténet II. 1873–1920. / VÁL-SÁGOS ... – MEK mek.oszk.hu/02000/02065/html/2kotet/208.html

Vö. Nemeskéri Erika 2004. 103. (1920. január 20. *után*-ra datálja); Majoros/Tompa 2012. 297. (bizonyára Nemeskéri Erika 2004 nyomán szintén 1920. január 20. *után*-ra keltezi)

„Még egy sétára emlékszem, az utolsó szépre, télen, a havas ligetben, s utána egy kis cukrászdába mentünk, ahol szerelmes párok szoktak találkozni. Az egész világ olyan volt, mint egy cukrászkirakat: csupa fehér cifraság, szép havas cukrozás. Ott ültünk soká, nézegetve egymást, kissé hallgatagon, és megfogadtuk – amit be is tartunk –, hogy azért mindig jó barátok leszünk” – emlékezik Babits *Költészet és valóság* című vallomásában egyre lazuló kapcsolatára Csinszkával.

Lásd Babits, Nyugat 1921. I. jan. 1. 1. sz. 43–46.

Budapest, 1920. január 20.

Szabó Lőrinc a *Kisnapló* bejegyzésében visszatér a január 7-i hármásban (Komjáthy Aladárral és Babitscsal) eltöltött estéhez: „Véletlenül megláttuk egy számát a *Detektív*nek. (1920. II. szám.) Volt ott egy cikk a különböző bárokról és a Tabarin tánchelyről szóló helyen azt írja a szemfüles író: »És mit gondolnak, kit vettem még észre? Babits Mihályt«. Ez az az eset, amikor mi együtt voltunk 2-3 hete. De hogy így híre megy, ez igazán furcsa!”

Lásd *Detektív* 1920. jan. 20. II. sz.; Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érelő diákevek* 1979. 226.; Horányi/Kabdebó 2008. 55.

Lásd még a közös Tabarin-beli estére: *Budapest, 1920. január 7. és utána; Érelő diákevek* 1979. 219–220.

Szabó Lőrinc naplófeljegyzése szerint Babits „Adynéval már kibékült. Roppant ellenszenves és roppant vonzó nő” – jellemzi találóan Csinszkát.

Lásd *Érelő diákevek* 1979. 227.; Nemeskéri Erika 2004. 149.; Rockenbauer Zoltán: *A halandó műzsa*. 2009. 49., 342. 58. lábjegyzet

Lásd még *1919. április 12. után–június végéig*; a házasságról szóló áhír cáfolatát: *1920. április 8.*

Budapest, 1920. január 21.

„...Tóth Árpád is megjött [este a Centrál kávéházba]. Király [György] adott el neki egy cikket, Babitsról szóló kis lírát a [*Temesvári Szemle* számára. Ez a *Szemle* úgy látszik nagyon pénzes lap; de nem lehet annyi pénze, hogy meg ne bukjon, ha tovább is ilyen jól fizet” – számol be *Kisnapló*jának Szabó Lőrinc.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTA Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 227.

Budapest, 1920. január 22.

Szabó Lőrinc *Kisnapló*ja szerint „Mihály ma végezte el az utolsó korrektúráját, és ha példány lesz a novelláskötetéből [a *Karácsonyi Madonnából*] azonnal hazamegy Szekszárdra”.

„A Centrálban Schöpflin és Babits voltak ott. Mihállyal moziba akartunk menni, de nem volt jegy, se az Est, se az Uránia, se a nem tudom már milyen moziban. Útközben találkoztunk Földivel [Mihály] és Kosztolányival. Földi azt mesélte, hogy Szolnokon ötórás proletárdiktatúra volt. 400 halott; a rendet helyreállították a fehérek. – Mihálnál vacsoráztam, az övének a felét. [...] Aztán visszamentünk a Centrálba inni. Odajöttek később a Farkas [László] (Táltos) és még két úr. Az egyik hamar elment, de a másik ott maradt sokáig. A nevét nem jegyeztem meg, csak annyit tudok, hogy olasz származású és hogy a Dante *Purgatórium* IV. énekében szó van valamelyik őseről. [oldalt bejegyezve: »Bevilaqua« – Borsodi-Bevilaqua Béla író, »múzeumőr«, azaz muzeológus.]”

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTA Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 229–230., 339.

Lásd még *Budapest, 1920. január 28.*

Budapest, 1920. január 27. előtt, hétfő és január 27. kedd

A Petőfi Társaság nevében Sas Ede – író, újságíró, színpadi szerző – levélkártyán közli Babitscsal: „Mélyen Tisztelt Barátom, a P. T. igazolóbizottságának ülése kedden, e hó 27-én délután 5 órakor lesz a [Nemzeti] Múzeum kistermében...” (A levélkártyára Babits ceruzával följegyezi: „Sas Ede, Petőfi-Társ.”)

Lásd OSZK Fond III/1105.; Téglás 1996. 426–427., 542. (193. tétel); Téglás 1997a 94., 185.; Majoros/Tompa 2012. 55., 298–299. (2665. levél), 203., 217.

Lásd még *1920. február 17.; 1920. február 21. szombat előtt és február 21.*

Budapest, 1920. január 28.

A *Pávatollak* után másodikként ebben a hónapban megjelenik a Táltos Kiadó gondozásában Babits novelláskötete, a *Karácsonyi Madonna: Mythológia* (5–45.), *Drága élet* (46–74.), *Kezdődik Éliás testvér hiteles története* (75–87.), *Az angyal* (88–98.), *Karácsonyi Madonna. Regényes legenda* (99–108.), *Huszdik, huszdik század. Novella semmi más* (109–118.), *Mese a Decameronból* (119–130.), *Novella az emberi húsról és csontról* (131–142.), *Odysseus és a szirének. Lirai novella* (143–

155.), *Szerelem* (156–170.), *Tél* (171–178.) benne a *Téli képzetek* című vers, *A literátor. Érzékenyjáték egy felvonásban* (179–246.)

Szabó Lőrinc *Kisnaplójába* följegyzí: „Ma megjelent a Babits *Karácsonyi Madonna* című kötete. Én is kaptam egy tiszteletpéldányt belőle”: az elbeszéléskötet egy példányát az előzéklapon ajánlja „Szabó Lőrincnek szeretettel Babits Mihály”.

Egy másik példányát szintén az előzéklapra (ceruzával) írt ajánlással Boncza Bertának szánja Babits: „Csinszkanak / Mihály.” (Csak a K-nak indult Cs betű és az aláírás autográf.)

„Gellért Oszkárnak régi szeretettel Babits Mihály” ajánlással, Komjáthynek a második előzéklapra írt dedikációval – „Kedves jó Aladárjának / nagy szeretettel / Mihály” – ajándékozik egy-egy kötetet.

„A *Karácsonyi Madonna* novelláskönyv, legrégebbi novelláim, melyeket különösen szeretek. Vannak lapjai, amikhez hasonlót talán sohasem fogok írni” – nyilatkozta Babits 1922-ben a *Színházi Élet* újságírójának.

Lásd Citoyen, *Színházi Élet* 1922. 5. sz. (január 29.–február 4.); közli Téglás 1997. 94.; 1970. 163.; Sipos 1976. 118.; Sipos, *Irodalomtörténet* 1978. 2. sz. 457.; Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAk Ms 4676/34.; *Érlelő diákevek* 1979. 230.; Vendel-Mohay 1983. 54.; Rába 1983. 152.; Kelevéz (Reisinger) 1983. 65. és 53. lábjegyzet; Sipos 2003. 99., 210. (1920. február); Buda Attila, www.szabolorinc.hu/index_files/.../szabo_lorinc_magyar_konyvei.pdf 85. tétel; Boncza Bertának ajánlott kötet: OSZK Oct. Hung. 1742.; Gellért Oszkár könyve: PIM Könyvtára A. 4425.; Komjáthy Aladár kötete: Komjáthy Aladár örököse tulajdonában; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 771. (1920. február eleje)

Lásd még *Budapest, 1920. január 22.*; Császár Elemér, *Magyar Muzsa* 1920. febr. 15. 4. sz. 183–184.; Szini Gyula, *Nyugat* 1920. március, 5–6. sz. 322–323.; [Laczkó Géza] Szaákh András, *Aurora* 1920. június, 16–17. sz. 9–11.; Kuncz Aladár, *Nyugat* 1920. június, 11–12. sz. 636–638.; *A Literátor*: Kelevéz 1998. 215–216.; Vilcsek 2008. 334–362.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 208. (úgy véli, „február 6-án első novelláskönyvét, a *Karácsonyi Madonnát*” a Pallas Kiadó [!] adja ki)

„Milyen szép is tulajdonképpen, ha rá gondolkodom, hogy mit el nem értem egy év alatt! – gondol vissza Szabó Lőrinc a Babitscsal való 1919. januári megismerkedésük óta eltelt esztendőre. – Mihály barátságáról álmodoztam és valami Goethe–Schiller-féle viszonyról, erről van egy kis írásom is, olyan naplószerű feljegyzés. És most megvan. Most majd mindent közösen csinálunk. Persze ezt a maga módján értve. És ő csaknem egyetlen és legjobb barátom. És ő is szeret engem. [...] Ma Móricznétől egy jó adag kifakadást hallottam Csinszka ellen. Schöpflinék se nézik jó szemmel a Babits–Adyné viszonyt. Természetes, ezek a jó burzsoák nem értik meg, hogy hogy lehet így élni. Igaz, hogy az Adyné is egy örült hisztérika” – öszszegzi a véleményeket Szabó Lőrinc.

Lásd *Érlelő diákevek* 1979. 230.; Nemeskéri Erika 2004. 156.

1920. január 28.

Babits Angyal szemrehányó levelet küld Babitsnak, mert bátyja nem intézte el, amire már előző két levelében is kérte [elkészült műfogát reklamálja], s még csak

nem is válaszolt. Igen restelli magát barátnője, [Landerer] Elza előtt is, hogy régóta tartozásban van vele szemben. Érdeklődik, mi van bátyjával, hogy még mindig nem megy haza. [Babits végül február 15-től március 4-ig tartózkodik Szekszárdon.]

Lásd OSZK Fond III/35/112.; Majoros/Tompa 2012. 55–56., 299–300. (2666. levél)

1920. január 30. előtt

A Török Sophie nyomán korábban 1909 tájára datált *Reggeli szél* című Babits-vers keletkezése.

A k_1 ceruzairású fogalmazványrészletét kétfóliós papír 2. fóliójának verzójára írja Babits, majd utóbb áthúzza. (Az 1. fólió verzójára és a 2. fólió rektójára aláírás nélkül, ceruzával jegyzi föl az [*Emlékszel-e arra a napra még?*] című fogalmazványtöredékét. Az 1. fólió rektóján az [*Ó mért nem lesznek szemek a sebből...*] ceruzairású fogalmazványa. A k_2 ceruzairású fogalmazványrészlete egyfóliós papír rektóján, ugyancsak áthúzva. A verzón a föltehetőleg Csinszka ihlette [*Olyan tavasz ez...*] kezdetű vers. (A rektón még idegen kéz írásával: „Dolorosa”, „Alig volt dél” [= a Szekszárdon, 1903 júniusában keletkező *Napszálltakor* című vers incipitje], „Pihenés [a hóról]”. – A kéziratlapokat Szabó Lőrinc hagyatéka őrzi meg.) Babits az egyik, Mikes Lajosné tulajdonából való gépirású tisztázatot (g_1), melyet ceruzával aláír („Babits Mihály”), föltehetőleg Mikes Lajosnak küldi el; a fólió jobb felső sarkában bélyegzővel és ceruzairással: „Érkezett 1920. I. 30. Elfogadva”. A másik gépirású tisztázaton (= g_2) az aláírás – „Babits Mihály” szintén ceruzairású. A fólión még Török Sophie kézírásával „Szemle”, valamint Babits néhány „kihagyott versére” vonatkozó feljegyzése, a verzón Babits kézírásával: „Reggeli szél (mint kunok-üzte...)”

Lásd k_1 = MTAK Ms 4699/38., k_2 = MTAK Ms 4699/42., g_1 = PIM Kézirattára V. 537., g_2 = OSZK Fond III/1698/6.; Téglás 1979. 97–99.; Gál István 2003. 816.

Vö. BMÖV 1982. 562–564. (1909 [?])

Budapest, 1920. január 31. szombat–február 1. vasárnap

Szabó Lőrinc kimegy Újpestre Komjáthy Aladárhoz, hogy értesítse, esetleg kihallgatják mint Dienes Pál volt titkárát, „szóval hogy tudjon a dologról és ne gyúljon be a detektíveknek. Mihály is Móriczéknál volt, de olyan izgatott lett, hogy egy negyedórával később ő is kivillanyosozott Újpestre, úgyhogy már nem is találkoztunk az este – érzékelteti Babits lelkiállapotát a szintén Móriczéknál vendégeskedő Szabó Lőrinc *Kisnaplójában*. – Másnap mondta, hogy a villanyoson kilopták az ezüstóráját.”

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; közli *Érlelő diákevek* 1979. 232.; idézi Sipos 1976. 92. és 25–26. lábjegyzet

1920. január

Bg [Birkás Géza] *Magyar folyóiratok szemléje* című cikkében a *Nyugat* 1919. novemberi számát, benne Babits *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című cikkét

bírálja, mondván: „Mesterkélrt, ellentmondásokkal telt, émelyítően szubjektív és zavaros írásmű ez, amelyen Babits prózája szokott lenni.”

Lásd Katolikus Szemle 1920. január, 1. füzet, 53–54.; Téglás 1996. 427–428., 542. (194. tétel)

1920. január (?)

Négyesy László előadói jelentésében – a Kisfaludy-társaság 1919. évi Greguss-jutalma tárgyában – *Hét év kritikai irodalmát* számba véve többek között Babits 1917-ben közreadott *Irodalmi problémák* című kötetét meglehetősen kritikai élel elemzi: „Az egyetemes irodalom nagy körére kitekintő olvasottság, a nem közönséges forma-érzékkal megáldott esztétának reflektáló kedve, a jelentékeny filológiai műveltség, s a mégis töredékes és jórészt műkedvelő esztétikai gondolkodás adja meg a kötet jellemét. Sok sajátos szempont, sok értékes észrevétel és ötlet, sok kiforrotlanság s helyenként a gondolatfűzésnek és fogalmazásnak bizarrsága lepi meg az olvasót.” Úgy véli, figyelemre méltó eszmék minduntalan közhelyekkel keverednek, és mind a kompozíció, mind a kifejezés tisztasága – különösen Ambrus Zoltánnal összevetve – kívánnivalót hagy maga után. Értékeli, hogy Babits a formának nagy jelentőséget tulajdonít, s egyetért azzal a rokonszenvvel is, mellyel a magyar költői nyelv olyan művészei előtt tisztelig, mint Vörösmarty és Arany. Mindazonáltal sajnálja, „hogy a szerző ríktó túlzásokba esik és modernkedik”. Az irodalom sajátosságainak a nemzeti karakterből való levezetését ötletszerűnek tartja, a vidékek hatásának vizsgálata az ott született írók költészetére pedig szerinte hamis általánosításokra vezet. Az Arany–Petöfi ellentét kapcsán, Goethére, az „egészséges zseni”-re hivatkozva némi indulattal jegyzi meg: „Talán már túl lehetnének azon a hóborton, hogy a zseninek az egészség a megölő betűje, az abnormitás viszont lényeges kelléke.” Végül kesernyésen konstatálja: „Ekkora részletesség is elismerés legyen a könyv iránt és szolgálát a szerzőnek, akit *környezetének kritikátlan bámulata, úgy látszik, elkapatott.*” [Kiemelés – RJ]

Lásd Négyesy László, Kisfaludy Társaság Évlapjai Új Folyam 52. kötet 1918–1920. 72–93.; Budapesti Szemle 1920. 181. kötet, 517. sz. 53–74.; Sipos 2003. 97.

1920. január–június

A *Nyugat* címlapján főszerkesztőként Ignórus szerepel, szerkesztők: Babits Mihály és Osvát Ernő (mindketten felelős szerkesztők is), segédszerkesztő: Földi Mihály; főmunkatársak: Elek Artúr, Fenyő Miksa, Gellért Oszkár, Laczkó Géza, Móricz Zsigmond, Schöpflin Aladár és Szini Gyula.

A szerkesztőség címe: VI. Vilmos császár út 51. III. emelet. Szerkesztőségi órák minden délelőtt ½ 12-től ½ 2-ig. Április 15-től hétfő, szerda, szombat délelőtt 12-től 2-ig.

„Egyes szám” ára 1920. január 1-jétől 10 korona, 1920 júliusában a kettős szám ára 24 korona, augusztusban a kettős szám ára 30 korona.

Lásd *Nyugat* 1920. I. január, 1–2. sz. és június, 11–12. sz. között minden szám címlapján

Vö. Majoros/Tompa 2012. 202. („A *Nyugat* egy száma 1920 elején 10 korona volt”)

1920. január–szeptember

A *Nyugat* anyagi létéről egy pénzember, Knapp Miksa gondoskodik, akit nem anyyira az irodalom, mint inkább Fenyő Miksa személye érdekel [mert „egy tranzakciójában éppen rá volna szüksége(m)“]. Egy vagon papirost és „valami készpénzt” ad a folyóiratnak.

Fenyő és a *Nyugatot* támogató pénzember januárban szerződést ad át egy ügyvédi irodában Gellért Oszkárnak, amelyben alkalmazták őt a *Nyugat* szerkesztőjeként, neve szerepeltetése nélkül. A kiadóhivatal vezetésével is őt bízzák meg. Gellért szerződése: „Ezennel alkalmazzuk Önt a *Nyugat* folyóirat szerkesztőjeként. Mint ilyen köteles a folyóirat összes szerkesztői teendőit éspedig Osvát Ernő szerkesztőtársával egyetértőleg és együttesen ellátni és egyben irodalmi munkásságát és tevékenységét a folyóiratnak szentelni. / Külön megállapítatik, hogy a folyóiraton neve, mint szerkesztő nem szerepelhet. / A kiadóhivatal igazgatása, illetve a kiadóhivatal teendőinek ellátása ugyancsak az Ön feladatát képezi. / Évi fizetése 60 000 koronában állapítatik meg, mely havonként és minden hó 1. napján 5 000 koronával fizetendő.”

Osvát szerződéséből a kiadóhivatalra vonatkozó rész, valamint a kikötés, hogy a neve mint szerkesztő nem szerepelhet a folyóiraton, természetesen kimarad, s bár Gellért – a proletárdiktatúra alatti szerepe miatt – maga is úgy véli, „a *Nyugatnak* most csak árthat, ha az én nevemet is rátennék a címlapra”, Osvát tiltakozik a kikötés ellen, amelyet az ügyvéd végül töröl.

Szeptemberig azonban a papír és a pénz elfogy, s a mecénásnak elmegy a kedve a további támogatástól.

Tóth Árpád Nagy Zoltánnak írt március 7-i levelében kissé másként összegzi a helyzetet: „A *Nyugatot* Chorin [Ferenc] pénzeli, Osi [Osvát Ernő] szerkeszti, Gellért [Oszkár] a kiadóhivatali igazgató.”

Lásd Gellért 1954. 40.; Gellért 1958. 396–397.; F. Csanak Dóra 1963. I. 378. (140. levél jegyzetében Gellért Oszkárt idézi); Kőszeg/Márványi 1985. 300–301.; Buda 2000. 64–66.; Tóth Árpád Nagy Zoltánnak szóló levelét: Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 211. (181. levél); Majoros/Tompa 2012. 427. (2800. levél jegyzetében), 207–208.

1920. január–december

A *Nyugat* valamennyi ekkori számának végén, a kolofonban a következő áll: „A szerkesztésért felelős: Babits Mihály és Osvát Ernő. Segéd-szerkesztő: Földi Mihály. Kiadó-tulajdonos: Fenyő Miksa. Szerkesztőségi órák: minden délelőtt ½ 12–½ 2-ig (VI., Vilmos császár-út 51. III.)”

Gellért Oszkár emlékezete szerint a VI. kerületi Vilmos császár út 70. szám alatti Seemann kávéházban 1920-tól 1925-ig, mikor a folyóirat szerkesztősége a szemközti házban székel, külön asztala van a *Nyugatnak*, ahová a szerkesztőségi fogadóórák után lemennek.

Lásd *Nyugat* 1920. I. január, 1–2. sz. 109. és december, 23–24. szám végén; *Nyugat* 1930. II. szept. 16. 18. sz. XII.; Gellért 1954. 40.; Kávéházak a századfordulón | Facebook, <https://www.facebook.com/.../Kávéházak.../32885137...>

1920. február 1.

A *Babits Mihály újabb műfordításai* című, (J.) szignóval jelzett, föltehetőleg Császár Elemér-recenzió a következő szavakkal jellemzi a fordításokat: „A sokféleség ellenére a gyűjtemény részei között mintha valami bensőbb kapcsolatot teremtené az élvezetvágý, mely hol szelídebben, hol mohóbban, hol mámorosabban nyilatkozik.”

Lásd Magyar Múzsá 1920. febr. 1. 134–135.; Téglás 2008. 12–13.; Nédli/Pienták/Sipos (Téglás János) 2008. 319.

Budapest, 1920. február 3. kedd

„Kedden este Bálónénál vacsoráztunk hármásban [Babits, Komjáthy Aladár, Szabó Lőrinc]. Utána nagy nihilizmust csaptunk Aladárral a Fridában. Mihály nem mert eljönni” – jegyzi föl *Kisnapló*ájába Szabó Lőrinc.

[A Frida előkelő, drága bordélyház, mulató majdnem a Károlyi-kerttel szemben a Magyar utca 34. szám alatt; nevét a tulajdonosnőről kapja; pestiesen Mezonfridának is nevezik. Még a korabeli baedekerben is szerepel: a szex mellett szórakoztató szalont, megszállási és étkeztetési szolgáltatást is nyújt.]

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 232., 339.; Bálóné kocsmájára: **Budapest, 1917. február 28. szerda**; Fridára: Zolnay--Gedényi: A régi Budapest...: Szórakozó- és ...; mnytud.arts.klte.hu/szleng/zol_ged/szorakoz.htm

Budapest, 1920. február 6.

„Tegnap délben megírtam az Omár-előszót a Táltosnak, este meg a *Nyugat*nak. Ma délben voltam Osvátnál. Igen kedves volt, de azt mondta, hogy nem biztos, hogy a febr. 15-i számban lesz-e tere e közleménynek – jegyzi föl Szabó Lőrinc a *Kisnapló*ba, akit bosszant Osvát halogatása, mert a kötet február közepére jelenik meg. – [...] Elpanaszoltam Babitsnak. Ő úgýis neheztelt Osváthra [!], mert [Komjáthy] Aladár 6 verséért nagynehezen adott 100 K-t, – erre aztán dühös lett és rögtön elment a *Nyugathoz* és megmondta Osváthnak [!], hogyha sokat okoskodnak, levéte-ti a lapról a nevét. Ekkor persze behúzta a farkát Osváth [!]. (Én nem haragszom rá, sőt az ellenkezőjére lehetne okom, de tényleg úgy kell lennie annak, ahogy Mihály mondogatta már sokszor, hogy Osváth [!] ki nem állhatja a keresztényeket.)”

„A Táltos francia könyvtárt akar indítani (Szabó Dezső–Babits Mihály szerkesztésében) és ennél nekem is lenne valami állásom. Este Mihály Csinszka-hoz szaladt el. Csinszka úgy hallom, már nem utál annyira. 10 órakor visszajött és együtt voltunk 12-ig; az Andrásy útig el is kísért. – Már 2 hónapja akar hazautazni és napról napra taszítja ki utazását. Legutóbbi terminus a jövő kedd, febr. 10.” – számol be Babits programjáról és terveiről Szabó Lőrinc ugyancsak a *Kisnapló*ban.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 233.; Téglás 1979. 37.; Részlet Kollarits Krisztina *A régi ház és a lerombolt ház. Tormay Cécile kísérlete a konzervatív értékek védelmére*. PhD-dolgozat. 2008. kézirat – Tormay Cécile folyóirata a Napkelet www.tormaycecile.com/napkelet

Lásd még az elutazásra: **Szekszárd, 1920. február 15.–március 4.**

Budapest, 1920. február 8. vasárnap

„Mihálynál is voltam; Ady-cikkének [*Tanulmány Adyról*] $\frac{3}{4}$ része kész volt; felolvasva, igen szép. Mondta, hogy írjak egy cikket Dehmelről. Igaz, mert hisz ma hozta az újság a hírt, hogy Richard Dehmel meghalt” – jegyzi föl *Kisnaplójába* Szabó Lőrinc.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 234.

Lásd még **1920. február 20.**

Budapest, 1920. február 11.

A Baross utca 3.-ban lakó Czakó Ambró értesíti Babitsot, hogy megvételre hoztak neki egy olasz könyvet – *Vita di Dante Alighieri...*, Milano, 1844, egykorú félbőrkötés, Dante szép acélmetszetű képével, 60 koronáért –, amely őt nem érdekli, minthogy nem tud olaszul, de visszatartotta, gondolván, hogy Babitsot igen. Kéri, ha valóban érdekli a könyv, hagyjon értesítést, vagy nézzen fel hozzá.

[Czakó Ambró vallás- és művészetfilozófus, publicista, egyetemi tanár. 1902-ben belép a ciszterci rendbe, 1909-ben középiskolai tanári és teológiai diplomát szerez. *A vallás pszichológiája* című tanulmányát elítélik, ezért 1916-ban kilép a rendből, s leteszi a debreceni református teológián a lelkészi vizsgát. 1910-től tagja a Társadalomtudományi Társaságnak. Az őszirózsás forradalom után a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium államtitkára, a kommün alatt a közoktatásügyi népbiztosság agitátorképző iskolájában ad elő. A kommün bukása után tanári állását elveszíti, és nyugdíjától is megfosztják. 1921-ben megindítja a keresztény kurzust bíráló *Független Szemle* című időszakos folyóiratot, melyet 1923-ban betiltanak, őt pedig később kétszer is perbe fogják. Kanadában, Torontóban a legnagyobb (protestáns) egyház, a United Church legszegényebb magyar gyülekezetének papja lesz. A második világháború alatt részt vesz a Károlyi Mihályhoz közel álló Kanadai Magyar Tanács szervezésében. 1950-ben visszatér a katolikus hitre, és a halifaxi Saint Mary's University művészettörténet-professzoraként 80 éves koráig tanít.]

Lásd OSZK Fond III/354/2.; Majoros/Tompa 2012. 56., 300–301. (2667. levél), 202.; Czakó Ambróra: Zoványi Jenő: *Magyarországi protestáns egyháztörténeti lexikon*. Szerkesztette Ladányi Sándor. 3. javított, bővített kiadás. Magyarországi Református Egyház Zsinati Irodája, Budapest, 1977; <http://digit.drk.hu/?m=lib&book=3&p=486>

„Mihály holnapután [végül csak 15-én] megy haza Szekszárdra. Dehmelről kért tőlem egy cikket. Nincs kedvem rá. – Azonkívül pénzem sincs, kénytelen leszek kölcsön kérni tőle. [...] Kortsák Jenő [író, a Táltos kiadó lektora] mutatta nekem és Mihálynak Zichy [Mihály] és [Franz von] Bayros erotikus rajzait (kb. 100-at), amelyek nincsenek a nyilvánosságunk átadva” – áll Szabó Lőrinc *Kisnaplójában*.

[Az osztrák illusztrátor, festő – akinek a rajzáért 10 ezer koronát kér Kortsák – lesz majd az *Erato* illusztrátora.]

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákevek* 1979. 234–235.; 340.; Tég-lás 2008. 15.; Nédli/Pienták/Sipos (Téglás János) 2008. 321.; Szöcs Zoltán, A Táltos könyvki-
adó története (2011. május 20.); www.eredetimiep.hu/fuggetlenseg/2011/.../20/14.htm

1920. február 12.–március 8.

Az újabb magyar jegyzékeket *1920. február 12-én*, illetve *18-án* juttatják el a pári-
zsi békekonferenciához.

Apponyi január 16-i szereplése és a magyar jegyzékek nem maradnak teljesen hatástalanok: a Békekonferencia Legfelsőbb Tanácsának vitáján, *1920. február 25-én* Lloyd George brit és Francesco Nitti olasz miniszterelnök a magyar észrevéte-
lek alapos megfontolását ajánlja, ezzel szemben Millerand, az új francia miniszter-
elnök a kérdés bármilyen újratárgyalását fölöslegesnek ítéli, s úgy véli, minden
addigi döntést változtatás nélkül érvényesnek kell tekinteni. A Legfelsőbb Tanács
március 3-i ülésén Lloyd George ismét visszatér a magyar határok ügyére. Pontos
statisztikai adatokat citálva mutat rá, hogy a békeszerződés csaknem hárommillió
magyart, azaz „a teljes magyar népesség harmadát” tervezi idegen uralom alá he-
lyezni, és ezt „nem lesz könnyű megvédeni”. Nem lesz béke Közép-Európában –
jövendöli –, „ha utólag kiderül, hogy Magyarország igényei jogosak, és hogy egész
magyar közösségeket úgy adtak át Csehszlovákiának és Erdélynek (sic!), mint egy-
egy marhacsordát, csak azért, mert a konferencia elutasította a magyar ügy megvi-
tatását”. A vitában Nitti ismét Lloyd George mellé áll, Philippe Berthelot külügyi
államtitkár, aki Millerand távollétében Franciaországot képviseli, viszont maka-
csul ellenzi az angol–olasz javaslatot. Végül a döntést elnapolva az egész ügyet a
külügyminiszterek és nagykövetek tanácsának adják át, amely *március 8-án* tűzi
napirendre a magyar határok esetleges megváltoztatásának kérdését. A hosszú vita
eredménye az eredeti döntések érvényben hagyása.

Lásd Romsics Ignác Trianon okai – Grotius
www.grotius.hu/.../2010_122_romsics_ignac_trianon...

Lásd még *1920. január 6–21.*; *1920. május 19.*; *1920. június 4.*; Majoros/Tompa 2012. 196–
197.

Budapest, 1920. február 14. előtt és február 14.

Babits „Kedves jó Csinszkám!” megszólítással küld engesztelő sorokat: mostanáig
szaladgált és ácsorgott az útlevelért, míg sikerült az utolsó szükséges aláírást meg-
szereznie. „Igazán mintha megátkoztál volna...” – majd hozzáteszi, mióta elváltak,
folyton rá gondol és kínzó szemrehányásokat tesz magának, hogy az utolsó fél órát
a hideg utcán töltötték. Büntetésül anélkül akart elutazni másnap hajnalban, hogy
még egyszer lássa Csinszkát, de most félve kérdezi – bár nemigen érdemelne meg –,
vajon találkozhatnának-e még ezen az estén. „Az a gondolat gyötör, hogy nagyon
súlyosan meg fogsz büntetni... De nem: hiszen te oly jó vagy! Mégis te vagy aki
engem legjobban szeretsz a világon – és mindent összevéve, mindig jobban érzem:
én is téged szeretlek legjobban” – írja a tőle szokatlanul nyílt vallomást. Kéri, üzen-
je meg, hogyan találkozzanak este: „6-tól kezdve itthon vagyok és szabad.”

Lásd gépiratmásolatát MTAK K 10/109.; Téglás 1979. 146–149. (14. levél); Nemeskéri Erika 2004. 107–108. (54. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 49–50., 342. 59. láb-jegyzet; Majoros/Tompa 2012. 57., 301–302. (2668. levél)

Vö. Sipos 2011. 467. („Babits a levelekben tartózkodik minden érzelemnyilvánítástól és minden vallomástól”)

Amikor Szabó Lőrinc délután „egy percre fölszalad” a Reviczky utcába elköszönni a Szekszárdra készülő Babbitstól, „épp ott volt Adyné is. Igazán el kellene már mondanom a véleményemet a Csinszka–Babits vonatkozásokról” – jegyzi fel a *Kisnapló*ba.

Este a Centrálban vacsorázó Babits ismét találkozik Szabó Lőrincel, záróráig maradnak, majd még sétálnak egyet, s Lőrinc elmesél neki két „fantasztikus” novellatémát és elbúcsúznak.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 235.; Téglás 1979. 37.; Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 50., 342. 60. láb-jegyzet

1920. február 15.

A *Politika*, *irodalom és irodalompolitika* fiktív dialógusában többek között megemlíti, hogy Babits és Schöpflin nem tagjai a Magyar Írók Szövetségének, „mert hitták ugyan őket, de nem mentek”, mert „haladó irányú magyarságukat féltik az összetételében mégis jobbára konzervatív társaságtól”.

Lásd *Aurora* 1920. febr. 15. 8. sz. 5–6.; Téglás 1997a 95–98.

A *Magyar Múzsa* című folyóiratot Pekár Gyulával együtt jegyző Császár Elemér *Régi gyöngyök új foglalatban* címmel a *Karácsonyi Madonna* novelláiról írva kiemeli, hogy Babits ábrázolásában Odüsszeusz a görög mitológia hőseiből bonyolult érzésvilágú emberré lesz, aki nem Pénélopé, hanem a szirének éneke keltette szerelmi vágy miatt búsul. Kritikájában azt is szükségesnek tartja kijelenteni: „Ez a Babits nem a *Nyugaté*, hanem az *irodalomé!*”

Lásd *Magyar Múzsa* 1920. febr. 15. 4. sz. 183–184.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 771–772.

Lásd még **Budapest, 1920. január 28.**; Buda Attila: *De nem kiáltott többé avagy egy Babits-novella világa*, http://mta.hu/cikkek/uj-eredmenyek-a-babits-kutatas-muhelyeibol-117531-mta.hu/fileadmin/I_osztaly/eloadastar/buda_babits.doc

Szekszárd, 1920. február 15.–március 4.

Babits hajnali 3-kor megy ki a Keleti pályaudvarra, ahonnan Szekszárdra indul, hogy március elejéig családjá körében pihenjen. Bizonyára magával viszi megjelent köteteinek egy-egy példányát, melyeket majd anyjának és Kelemen Ilonának dedikál.

A Táltos kiadásában megjelent *Pávatollak* ajánlása Kelemen Ilonának (a belső címlap előtti előzéklapon ceruzával): „a kedves Nennének / Mihály”; a szintén

Táltos-kiadásban megjelent *Karácsonyi Madonna* dedikációja (mindkét kötetben a belső címlap előtti előzéklapon ceruzával) anyjának: „Kedves anyáméknak / szeretettel / Mihály” és Kelemen Ilonának: „a kedves Nennének / szeretettel / Mihály” (mindkét kötet sajtóhibáit a 175. és a 192. lapon Babits ceruzával javítja).

Lásd *Érlelő diákévek* 1979. 235.; a dedikált köteteket: WMMM Kéziratgyűjtemény; Sipos 1976. 120.; Téglás 1997. 462–463.; Sipos 2003. 101.

1920. február második fele (?)

Fóthy János – akit 1932-ben írt sorai szerint Babits 1920-ban „a *Nyugat* költőinek sorába iktat” –, addig is, míg egy hosszabb levéllel fordul hozzá, küld képeslapot Kaposvárról: „szeretettel és végtelen bánattal gondol rá és a Centrál-beli délutánokra”, melyeket most sokáig nélkülöznie kell, s Szabó Lőrincet is köszönti.

Lásd OSZK Fond III/458/5.; Majoros/Tompa 2012. 71., 315–317. (2679. levél)

Lásd még *Budapest, 1919. december 13. után; 1920. szeptember 4.*; Fóthy János 1932. március 31-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/458/3.

1920. február 17.

A Petőfi Társaság nyomtatott fejléces levélpapírján a titkár, Pakots József Babitsnak küldött levelében „feltétlen megjelenését” kérve tudatja, hogy a társaság február 21-én szombaton délután 5 órakor a Nemzeti Múzeum igazgatósági szobájában rendkívüli közgyűlést tart, melynek tárgya az igazolóbizottság jelentése.

[A Szekszárdon tartózkodó Babits nem jelenik meg a rendkívüli közgyűlésen, amint az igazolóbizottság korábbi felszólításának sem tesz eleget, az őt számon kérni akaróknak határozottan kijelenti a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című írásában: „Nem tartozom nektek felelettel. Nem felelek nektek.”]

Lásd OSZK Fond III/1643/16.; Téglás 1996. 431., 542. (196. tétel); Téglás 1997a 99., 185., 189.; Majoros/Tompa 2012. 58., 302–303. (2669. levél), 203., 217.; *Magyar költő kilencszáztizenkilencben*: Nyugat 1919. II. november, 14–15. sz. 929.; Kelevéz (Tasi) 1983. 150–151.

1920. február 20.

Szabó Lőrinc Babitsnak Szekszárdra küldött február 22-i levelében említi: „2 nappal ezelőtt jelent meg a *Nyugat*...”

Közlök Babits *Tanulmány Adyról* című írását, amely Földessy Gyula *Ady Endre. Tanulmány és ismertetés* című könyvét elemezve elsősorban Ady szimbolizmusáról szól. „A nagy költőnek minden furcsasága, minden betűje szent; semmiképpen sem szabad azokon változtatni, sem elnézésből, de még kevésbé szándékosan, sőt bármilyen tetszetős feltevés kedvéért sem” – bírálja Babits Földessy szövegkiadási módszerét. Ezzel a cikkel kezdődik Babits két évtizedre nyúló ellentéte Földessy Gyulával, amelybe sok személyes elem is vegyül, mert Babits kezdettől fogva „korlátolt kritikus”-nak ítéli Földessyt, aki egész kötettel válaszol a tanulmányra, és írásaiban heves támadásokkal illeti Babits felfogását.

[Babits textológiával foglalkozó írásaiban a német filológia hagyományát követve az ultima manus (a költő által jóváhagyott utolsó változat) tiszteletét helyezi a tudományos igényű szöveggondozás középpontjába. Első és egyik legrészletesebb filológiai tárgyú cikke Földessy Gyula fent említett könyvéről készül, melynek egyik központi és feltűnően sokszor visszatérő gondolata Ady verseinek védelme az illetéktelen szerkesztői beavatkozással szemben. Túlzottnak tartja Földessy javítási hajlamát, az általa elképzelt tökéletesség, a hibátlan szöveg felé törekvő buzgalmát. Vitatja Földessy verstani következtetéseit is, nem ért egyet állításával, hogy Adynál a „versek semmiféle ütemekben nincsenek írva”, s vers voltukat tisztán a szótagszám egyezése adja a megfelelő sorokban. Határozottan kijelenti: Földessy egyszerűen nem érti az Ady-versformák többségét, s az átjavított Ady-sorokat kárhoztatja: „ha ez a javítás szövegen nem alapul, akkor önkényes, és semmi szükség rá a teórián kívül”. A szöveghűséget sarkalatos pontnak ítélve végül már a legsúlyosabb erkölcsi vétségek közé sorolja az eredeti költői szándék semmibe vételét az ideális, minden vélt verstani hibától mentes szöveg kialakítása érdekében: „A legnagyobb bűn volna tehát e pedantériának feltevése alapján sajtóhibákat gyanítani és Ady szövegén változtatásokat eszközölni. Óva intjük Földessyt mint a hátrahagyott Ady-versek kiadóját: ezt el ne kövesse: félünk, hajlamos rá.”]

Tóth Árpád *Babits műfordításai. »Pávatoznak« Táltos kiadás* című ismertetésében részletesen elemzi Oscar Wilde *Charmides*-ének fordítását. Babitsot nagyon jó fordítónak, és gyakran – az eredetitől eltérően – „babitsos”-nak tartja.

Lásd Nyugat 1920. február, 3–4. sz. 128–147., 212–215.; Kardos Pál 1972. 266–268.; Gál István 1975. 18., 96–129.; Belia 1978. 671–672.; Kelevéz, Alföld 1998. március, 3. sz.; Jankovics 2005. 331–355., 643–646.; Kelevéz 2008. 70–71.; Majoros/Tompa 2012. 205.

Lásd még **1919. december–1920. január, február közepe előtt; Budapest, 1920. március 21.**

Vö. *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 207., 487. (Babits Ady-tanulmányának megjelentését 1920. január 16-ra datálja); Majoros/Tompa 2012. 217. („Földessy *Ady tanulmányok* [!] című könyvét bírálta meg a Nyugat februári összevont számában...” – helyesen: az *Ady-tanulmányok* 1921-ben jelenik meg, lásd **Budapest, 1920. április 7.**)

1920. február 21. szombat előtt és február 21.

A Petőfi Társaság igazolóbizottságának február 21. előtt felvett 19 oldalas jegyzőkönyve a vádirat elején a vizsgálat szükségességét indokolja, nem titkolva, hogy a társaságot meg akarják tisztítani azoktól, akik Petőfi magyar szellemét „nemzetközivé akarták átgýrni”. A vizsgálat „lesújtó” eredményét taglaló 13 oldalból a legtöbb, 5 oldal, Babits Mihály „vétkeit” sorolja három dokumentum alapján: egyrészt bekérik a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumnak a Középiszkolai Tanári Fegyelmi Bizottság által Babits tanári munkásságáról összeállított vizsgálati anyagát, amely felsorolja a vádakokat, Babits december 5-i kihallgatásán előadott védekezését, valamint az ellene javasolt szankciókat. Majd rátér – valószínűleg a *Gondolat* szerkesztőségéből birtokukba került gyorsírói feljegyzések alapján – Babits középiskolai tanárok számára tartott előadásaira, melyeket nemzetellenesnek minősít, hazafiatlansága bizonyítékát látja igazolva, hivatkozva arra, hogy bennük a költő a

nemzeti elfogultság és büszkeség ifjúságba oltását kárhoztatta, az irodalomtörténetben pedig a nemzeti jelleget csak esztétikai szempontból ítélte fontosnak, s úgy vélte, a nemzetet nem szabad régi politikai értelemben venni. Továbbá, Babits egyik előadásában azt fejtegette, hogy a nemzeti eszme „képtelen babona”, az irodalomtanításban pedig úgy gondolja – noha „az nemzeti képződmény és sok szépsége igazán nemzeti vonatkozásokon alapszik” –, főleg a „nemzetközi összetartozás érzését” kell erősíteni, azt, hogy „elsősorban nem egy faj gyermekei vagyunk, hanem elsősorban emberek”. A bizottság főlrója, hogy Babits egy ízben a kuruc költészetet militaristának nevezte, s Kölcsey költészetéből a saját fajtát ostorozó verseket tartja maradandóknak, s idézi kijelentését, miszerint „...nem oly borzasztó egy faj szerencsétlensége, az egész emberiséggel szemben vesszen a faj, első az emberiség”. Végül a vádirat – tendenciózus iróniával – ismerteti Babits *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* című esszéjét, nehezményezve, hogy kétségbe vonja a társaságok jogát, hogy tagjaik politikai viselkedése fölött ítélkezzenek, pedig a társaságok „a nemzeti irodalom őrhelyei, s tagjaiknak az irodalom és a nemzet ellen véteniök nem szabad”.

A február elején lezárt vizsgálat értelmében végül 21-én születik döntés: a Petőfi Társaság Herczeg Ferenc elnökletével rendkívüli közgyűlést tart délután 5 órától a Nemzeti Múzeum igazgatósági helyiségében/tanácstermében. A jegyzőkönyv szerint a Petőfi nagydíj-bizottságnak az ötezer koronás nagyjutalom odaítéléséről szóló jelentése után az igazolóbizottság jelentése hangzik el arról, hogy „a társaság tagjai a proletárdiktatúra alatt a nemzethűség szempontjából minő magatartást tanúsítottak”. „Az igazolóbizottság Babits Mihály, Móricz Zsigmond, Bíró Lajos, Palágyi Lajos és Vértesy Gyula tagtársak ügyében tartotta szükségesnek a tárgyalások és a vizsgálat anyagát előterjeszteni, mint akiknek a magatartása a proletárdiktatúra alatt a nemzethűség elleni vétség kritériumát tünteti fel.” Ezt hangoztatva zárják ki Babitsot és Móricz Zsigmondot a társaság tagjainak sorából (Babits esetében 21 kizárást kívánó szavazattal szemben mindössze 1 üres és 4 mellette szóló áll, Móriczban a 20 kirekesztő voksolóra 2 üres és 3 mellette szóló jut).

[Kosztolányi közösséget vállal velük, kilép a társaságból, melyet se irodalmi-nak, se nemzetinek nem tart, amint az újonnan beválasztott Juhász Gyulának írja – akit ugyancsak kilépésre buzdít –, mondván: „Petőfi társasága ne legyen a kis és nagy politikusok kaszinója, hanem a magyar tehetségek gyülekezete.”]

Lásd az igazolóbizottság, valamint a rendkívüli közgyűlés jegyzőkönyvét: PIM V.4561/21.; Nemzeti Újság 1920. febr. 22. 46. sz. 9.; Szózat 1920. febr. 22. 46. sz. 10.; Az Újság 1920. febr. 22. 46. sz. 5.; Világ 1920. febr. 22. 6.; Sipos 1976. 90., 119. (úgy véli, „húszan szavaztak kizárása mellett és csupán öten kívánták volna továbbra is tagságát”); *Érlelő diákevek* 1979. 260. (20:5 arány); Rába 1981. 561.; Rába 1983. 152., 317.; Téglás 1996. 432–441., 542–544. (197., 198. tétel); Téglás 1997a 100–108., 117–119., 182–189.; Jankovics József, Irodalomtörténeti Közlemények 2001. 1–2. sz. 183–184.; Sipos 2003. 95., 210.; Majoros/Tompa 2012. 302–303. (2669. levél jegyzetében), 203–204.

Lásd még *Budapest, 1919. október 30.*; *Budapest, 1919. november 3. hétfő*; Téglás, Irodalomtörténeti Közlemények 1997. 5–6. sz. 587.; Csekő Ernő, Múlt és Jövő 2006. 2. sz. 34. és 37. lábjegyzet;

http://www.multesjovo.hu/en/aitdownloadablefiles/download/aitfile/aitfile_id/701/; *Nyugat népe* (Veres András) 2009. 98.; Kosztolányi Juhász Gyulának 1920 májusában írt levelét: Kosztolányiné 1938. 237–238.; BJKL 1959. 212., 321. (189. levél)

Vö. Rába 1983. 152., 317., 561. (ügy véli, Babitsot a Kisfaludy Társaság is kizárja tagjai sorából, holott a költő annak csak 1930-ban lesz tagja – lásd *Budapest, 1930. február 4.*)

1920. február 22. vasárnap

A *Nemzeti Újság*, a *Szózat*, az *Újság* és a *Világ* is beszámol a Petőfi Társaság előző napi rendkívüli közgyűléséről, melyen Babitsot és Móriczot kizárják a társaság tagjai sorából.

Lásd *Nemzeti Újság* 1920. febr. 22. 46. sz. 9.; *Szózat* 1920. febr. 22. 46. sz. 10.; *Az Újság* 1920. február 22. 46. sz. 5.; *Világ* 1920. febr. 22. 6.; Téglás 1996. 441–442., 544. (199., 200. tétel); Téglás 1997a 120–123.

Szeben Károly ismeretlenül ír Babitsnak, biztosítva őt, hogy semmiféle „határozat” nem ingatja meg a „bizakodó, fiatal lelkek hatalmas táborát”, akiknek Babits költészete adja az iskola megutált klasszikusainak regenerációját és reményt a jövőre; úgy véli, szeretetük és megbecsülésük páncélja védi a művészt – ez jutott eszébe, annak olvastán, hogy a Petőfi Társaság kizárta Babitsot tagjai sorából. „Magyarországon történnek ilyesmik Anno Domini 1920” – teszi rezignáltan hozzá. (Babits a levélre ceruzával jegyzi föl: „VI. Nagymező u. 60.”)

Lásd OSZK Fond III/1187.; Téglás 1996. 443. (201. tétel); Téglás 1997a 124.; Majoros/Tompa 2012. 61., 308. (2671. levél), 204., 218.

Megjelenik Mohácsi Jenő recenziója Babits *A gólyakalifa* című regényének Stefan I. Klein által készített német fordításáról (*Der Storchkalif*). Merész és új könyvként méltatja Babits művét, mely a külföldi olvasónak is újat tud mondani. Paul Lindau *Der Andere* című 19. század végi színművét említi, mely akkor nagy feltűnést keltett, bár egyszerű patológiai esetet mutat be. Nem így Babits hátborzongató műve, melynél a borzalom nagy, mesterei, E. T. A. Hoffmann, E. A. Poe stb. sem alkottak különbet. Van benne valami matematikaszzerű fantasztikum, pedig csak a köznap elemeiből táplálkozik. A fordító, úgy véli, nagy merészséggel próbálkozik, amikor megkísérli a magyar stílus eddig lefordíthatatlannak tartott sajátosságait visszaadni a németben, amivel ugyan idegen, de érdekes, majdhogynem expresszionista ízt ad a regény stílusának.

Lásd Bécsi Magyar Újság 1920. febr. 22. 45. sz. 7.; Éder 1997. 465–466.

Szabó Lőrinc hosszú levélben írja meg a „híreket és pletykákat” a Szekszárdon tartózkodó Babitsnak: „Tegnap d. u. 5 órakor kizárt a Petőfi-társaság téged és Móricz Zsigmondot tagjai sorából. (20 szavazattal 5 ellenébe [!])” Tudatja továbbá, hogy két könyvéről írt Szudy Elemér „nagyon elismerő cikket” a *Virradatban*, ugyanerről az *Új Nemzedékbe* „egy névtelen alak ker.[esztény] nemzeti kritikát”,

mely ellenszenves, rossz beállítású, Babitsot minden érzelemtől megfosztó, rideg szívű és agyú tudósnek állítja be, hozzátéve: „akinek ez, csak ez, elég: az a legnagyobb gyönyörűséget találja meg benne” – idézi föltételezése szerint Lendvai Istvánt, aki a *Nyugat*ban már olvashatta Babits Ady-tanulmányát. A *[Magyar] Művészet*ben pedig –f– jelzéssel Császár Elemér a *Pávátollak* kötetéről szól „a tőle megszokott hangon: először leszid, aztán megdicsér”. Beszámol arról is, hogy Somogyi Béla és Bacsó Béla meggyilkolása nagyon foglalkoztatja a közvéleményt [a két újságíró a fehérterrort támadó cikkeik miatt február 17-én elhurcolják, agyonlövik, s holttestüket a Dunába vetik]. Az *Auróra*, melyet tisztességes lapnak vél, írt Babits Szabó Dezsővel szembeni állásfoglalásáról. A *Nyugatra* térve megemlíti, hogy Osvát őt utolsónak tette be, s igencsak kifogásolja, hogy Kovács Mária „hallatlan hülye versei közül egyszerre 7-et leközl. Borzalmasan rossz próza-versek, a *Ma* sópredékéből valók, értelmetlen zagyvalékok. Sárközy [György] is mélyen megbotránkozott rajta”. [Komjáthy] Aladárral kedden találkozott Babits lakásán, jókedvű volt, most kedden valószínűleg az egész napot együtt töltik. Előző este megkapta Farkastól az Omar Khajjam-fordításkötet felének korrektúráját. A „(Révai – Lőrincz) ajánlatot tett a *Femmes* lefordítására, amelybe először belementem, de később lemondtam, mert nem akart eleget fizetni. Tiltott gyümölcsnek mindig nagyobb az ára. [...] 3000 Kt ígért és én legalább a duplájára számítottam”. A barátokról, ismerősökről is beszámol: járt egyszer Király Györgynél, aki rosszul néz ki, de talán egy hónap múlva már újra kijárhat, Heinrich Gusztáv [irodalomtörténész, az Akadémia főtitkára] „melegen érdeklődik” Babits iránt; „az öreg nagyszakállas doktor úrnak”, akinek a nevét újra elfeledte, szintén ellopták a villamoson az ezüstóráját. Debrecennel nincs semmi összeköttetése, Tóth Árpádot is megkereste a *[Temesvári] Szemle* miatt, ők is szeretnének véglegesen hazamenni, a felesége tavaszra várja a gyermeküket; Schöpflin rendszeresen bejár a Centrálba. Új lakása a Visegrádi út 48. fszt. 1. alatt „egy lyuk, ablak nélkül, egy lichthofra nyíló ajtóval”. *Az Est*, a *8 Órai Újság*, a *Pester Lloyd* mint kommunistát, ál-keresztényt sikertelenül támadja Szabó Dezsőt, de a *Protestáns Szemle* alaposan elintézte *Az elsodort falu* miatt, amelyben visszataszító képet fest a protestáns lelkészekről. „...az isten szerelmére, vissza ne kívánkozz ebbe a gyalázatos városba! Magam ellen beszélek, de azt ajánlom, ne jöjj meg márc. 3-án. Nem érdemes.” „A hét végén újra írok” – ígérettel zárja a részletes beszámolót.

Lásd OSZK Fond III/1169/1.; Kabdebó 1974. 103–105., 609–610. (3. levél); *Érlelő diákévek* 1979. 260–261., 344.; Majoros/Tompa 2012. 58–60., 303–308. (2670. levél), 195.

Lásd még Verlaine: *Femmes: Budapest, 1920. január 5.; Budapest, 1920. január 17.; Budapest, 1920. március 12. és utána*; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 321–322.; Téglás 1997a 187–188.; részletét közli Pók 1983. 123.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 306. (nem jelzi Babits név nélkül megjelent előszavát Verlaine *Femmes* című könyvéhez)

Szekszárd, 1920. február 22. után

Babits a szokásosnál bensőségebb hangvételű levelet ír Csinszkanak Szekszárdról: sokszor gondolt rá, s bár rengeteg mondandója lenne számára, a fehér papír előtt úgy érzi, „semmi mondanivalója nincs, amit ezen a papíron el lehetne mondani”, hiszen azok csupán hangulatiak, merthogy semmi érdekes nem esett vele Szekszárdon. „Egyéb idegességeim mellett – amelyeket elég jól ismersz – előkelő helyet foglal el a levélíráshoz való képtelenség” – veszi át Csinszka szokásos ironikus stílusát. A korai, de szép tavaszban délelőttönként az udvaron sétál, a napon már rügöző orgonafák között, délután a szőlőbe jár ki, kerüli az embereket, „pedig magamnak sem vagyok valami jó társaság” – vallja be „egészen rossz hangulatait”. Csak gépies és ostoba munkára képes, veszedelmesen úgy kezdi érezni magát, „mint egy irodalmi mesterember”. Újságot nem olvas, a pesti élettől eltávolodott, „barátaim ugyan voltak oly kedvesek, s értesítettek a Petőfi Társaságból való kidozásomról” – utal bizonyára Szabó Lőrinc levelére is. „*Ennek én még inkább örülnék, ha itt Szekszárdon eleven példákön nem látnám: mit jelent ez a mai »intelligencia« többségének szemében*” – írja, jelezve, hogy talán nem egészen mellékes számára korábbi társadalmi presztízstől való megfosztottsága, s úgy véli: „Az emberek most alaposan bosszút állnak rajtam azért mert egy pillanatra kénytelenek voltak különbnek elismerni.” Annyi mocsok tapad rá, hogy már nem is szégyell semmit. „Én vagyok az az ember, aki csupa seb, és éppen azért már érzéketlen. Harcolni nem tudok evvel a csöcselékkel, és védtelenül ki vagyok szolgáltatva barátaimnak, akik nem tudják, ki vagyok és ellenségeimnek, akik nagyon is tudják [kiemelés – RJ].”

Lásd Téglás 1996. 445–446., 544. (203. tétel); Téglás 1997a 129–130., 190.; Nemeskéri Erika 2004. 114–115. (56. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 52–53., 342. 63. lábjegyzet; Majoros/Tompa 2012. 61–63., 309. (2672. levél), 204.

Vö. Sipos 1976. 79., 90. (1920 januárjára datálja a levelet)

1920. február 23.

Babits Sándor név- és címjelzéses ügyvédi levélpapírján Babitsnak – bizonyára Szekszárdra – küldött levelében kéri, hogy „a már megjelent verseket pótló fordításokat, az előszót most”, „a szóban forgó mű [!] másik felét, amint az készen lesz, azonnal Somló [Adalbert] bpesti címére (Andrássy út 21. III. emelet)” küldje el. Majd rögtön helyesbít: a még készülő részt ne Somlónak, hanem neki küldje el, hogy annak átadása ellenében a szerződési biztosítékot átvehesse. A megegyezés szerint – melyet Somló nehezen fogadott el –: a már megjelent versek is szerepelnek a kötetben, de ezek helyett Babitsnak új verseket kell adnia, s a Babits által írandó előszó azt is jelezze, hogy a már megjelent versek csak az azonos tárgykörbe tartozás okán kerültek a kötetbe. Kéri, Babits tudassa pesti telefonszámát.

[A „szóban forgó mű” dodonai megnevezés, valamint Somló budapesti címe arra utal, hogy a Magyarországon könyvtárosi forgalomba nem kerülő, utóbb botrányt is kavarázó *Erato* verseinek fordítására vonatkozik a levél, ugyanis *Az erotikus világhöltség remekeit* 1921-ben majd a bécsi Hellas Verlag jelenteti meg, melynek

vállalkozói részben emigráns magyarok, akik Bécsben folytatják a jövedelmező üzletágot, „az erotikák” kiadását, melyet a magyar keresztény kurzus megszüntet, így magyarországi terjesztésre nem kapnak jogosítványt, s a mégis bejutott köteteket az ügyészség erkölcstelenség vádjával azonnal el is kobozza. Babits 1939-ben így jellemzi ezt a „vállalkozását”: „A versek kiválasztásában, s magyarrá öntésében egyformán kevés tekintettel voltam korunk illembeli konvencióira.” Hogy az unokaöcs értesítése az *Eratóra* vonatkozhat, azt megerősíteni látszik a Komjáthy Aladár két nappal későbbi levelének – mely Babits ismeretlen sürgönyére válasz – egy félmondata: „beszéltem [...] Földivel az *Erátónak* való versek dolgában, de azt mondta, még nem talált, ha akad valami, értesíteni fog”. – Babits kötelezvénytervezetet készít, mely szerint az *Erato* kötetet rendes könyvárusi forgalomba nem hozza, s a kötetet is jelzi, hogy az csupán az irodalom kutatóinak, „korlátolt példányban” készült, továbbá, hogy csak ott és úgy terjeszti, ahol és ahogyan azt a törvények engedélyezik.]

Lásd OSZK Fond III/183/12.; Majoros/Tompa 2012. 63., 309–310. (2673. levél), 220.

Lásd még *Erato: Budapest, 1919. április 24. vagy július 24., vagy 1920. június 24. csütörtök; 1920; 1921*; Babits kötelezvényét: OSZK Fond III/1727. K.; *Beszélgetőfüzetek I.* 1980. 640.; Téglás 2008. 10., 13., 31.

Szekszárd, 1920. február 25. előtt

Babits táviratot küld Szekszárdról Komjáthy Aladárnak.

Lásd Komjáthy Aladár 1920. február 25-i levelét: OSZK Fond III/753/22.; *Érlelő diákévek* 1979. 262.

1920. február 25.

Mohácsi Jenő cikke a *Bécsi Magyar Újságban* elítélően szól arról, hogy a „Magyar írók társasága, élén Herczeg Ferencsel (akit most is, mint mindig, a legkitűnőbb élő magyar írók egyikének tartok és akinek emberi kvalitásai mellett hitet teszek), kiközösítette magából a modern magyar írásművészet két nagyszerű alakját: Babits Mihályt, modern líránk és novellairásunk büszkeségét, Dante fordítóját és Móricz Zsigmondot, magyarságunk egyik legmagyarabb kiválóságát”. Úgy véli, Móricz és Babits, akik megírják „a magyarok minden vétkét és gyöngeségét”, még mindig magyarabbak, mint Jakab Ödön, a Társaság ez évi nagyjutalmának elnyerője, s főlemlegeti azt a nem új keletű, ironikus megállapítást, miszerint Petőfi Sándor, ha „nagy nehezen tagja lett volna a Petőfi Társaságnak (az ő internacionalizmusa a maga idején volt oly merész és veszedelmes, mint Babits és Móricz kommunizmusa): most föltétlenül kidobnák”.

Lásd *Bécsi Magyar Újság* 1920. febr. 25. 47. sz. 5.; Téglás 1996. 443–445., 544. (202. tétel); Téglás 1997a 125–126., 190.

Komjáthy Aladár Újpestről küld levelet Babitsnak: éppen azon a napon készült írni Babitsnak, amikor sürgönyét megkapta; az ígért levél szinte adóssággként neheze-

dett már rá a sok ide-oda szaladgálásban. Megnyugtatta, hogy minden dologban úgy járt el, ahogyan Babitscsal elutazása előtt megbeszélték: Táltossal [azaz Farkas Lászlóval] beszélt a *Recitativ* ügyében, Földivel az *Eratónak* való versek dolgában. Babits meghagyása szerint Feketééknek kosztra 240, színre-fára 360 koronát fizetett ki, [Szabó] Lőrincnek 200 koronát, és maga is kénytelen volt élni Babits felhatalmazásával és 1-jéig 600 koronát vett kölcsön. Panaszolja, hogy az ő ügye a *Szózatnál* nem halad előre, erős gyomorfájdalom kínozza, olyannyira, hogy olykor morfiumhoz kénytelen folyamodni. „Makacs és vitéz küzdelmet” folytat a bajokkal, mégis – mindennek ellenére – föllobog benne valami tűz „a mostani rettenetes élet kavargásainak örvénylő, piszkos mélyéből”. Fájdalommal jegyzi meg, hogy azt a névtelen rombolást, ami a lelkekben ment végbe a háború és „az emberek végtelem örjögése” nyomán, nincs, aki számon tartaná; s hogy az egyes embert „a lehetséges elgondolások fenségéből és a valóságos események undok alacsonyágából származó kibékíthetetlen ellentmondás” halálosan feszíti. Kínozza apja „menthetetlen, szörnyű elsüllyedése a semmiségbe”. Örül, hogy Babits jól érzi magát és dolgozik, s megnyugtatta barátját, hogy ő sem tölti csak hiábavaló keserűséssel a napjait. Babits István ügyéről külön levelet ígér.

Lásd OSZK Fond III/753/22.; Buda 2007. 87–88.; Majoros/Tompa 2012. 64–66., 311. (2675. levél), 202., 219.

Lásd még a *Recitativ* második kiadására: **1920. augusztus 3–6.**; Komjáthy Aladár apjának betegségére és halálára: **1918. július 28. előtt és július 28.**; **Budapest, 1919. december 13. előtt; Budapest, 1919. december 13. délután**

A Négyesy-szemináriumban egykori egyetemi társa, Mohácsi Jenő Bécsből „aljas üzleti ügyben” (!) küld levelet Babitsnak, miután *A gólyakalifa* német fordításáról és Babitsnak s Móricznak a Petőfi Társaságból való kizárásáról cikket ír napilapjába, a *Bécsi Magyar Újság*ba. Hét képből álló darabot akar írni *A gólyakalifa* eszméjéből – „Nach eine Idee, vagy nach einem Roman Michael Babits von J. M.” [Babits Mihály ötlete vagy regénye nyomán M. J.] –, sok pénzt lát az ügyben, ezért Babits sürgős engedélyét kéri, s a darabból eredő mindennemű jövedelem 20 százalékát ajánlja fel neki (vagyis a „tisztá jövedelem” egyötödét). Tervezi még, hogy esetleg német operaszöveget is ír a darabból, amelyhez hasonló feltételekkel kér engedélyt. Babits sürgős értesítését várja beleegyezéséről. Utóiratként „régibaráti tisztelettel és ragaszkodással, emberi szolidaritással” szorít kezét Babitscsal.

Lásd OSZK Fond III/901/1.; Majoros/Tompa 2012. 66–67., 312–313. (2676. levél), 216.

Lásd még Mohácsi Jenőre: **Budapest, 1904. november 4. előtt; Budapest, 1905. április 20.**

1920. február 26.

A kommün bukása után Bécsbe emigrált újságíró, Kaczér Illés levelében tudatja Babitscsal, hogy március közepén Bécsben megindítja a *Vasárnap* című irodalmi hetilapot, mely minden politikától mentes, s amelyet minden magyarul olvasóhoz,

Csehszlovákiába, Jugoszláviába és Erdélybe is el kívánnak juttatni. Kéri, Babits küldjön számukra kéziratot, akár olyat is, amely most Pesten nem jelenhet meg.

Lásd OSZK Fond III/1578/25.; Majoros/Tompa 2012. 68., 313. (2677. levél), 205.

Az „Egy pártatlan” aláírással megjelenő nyílt levél írója értetlenségének ad hangot: ha Babitsot és Móriczot – „akik mindketten kitűnő magyar írók”, de súlyosan vétkeztek a magyar nemzet érdekei ellen – kizárták a Petőfi Társaságból, Biró Lajost – aki a *Világ*ba írott cikkeivel a proletárdiktatúra előkészítésében „úgyiszlólván út-törő munkát végzett” – vajon miért nem.

Lásd 8 Órai Újság 1920. febr. 26. 49. sz. 2.; Téglás 1997a 127–128., 190.

1920. február 28. előtt és február 28.

Szabó Lőrinc ír újabb levelet Babitsnak: nagyon szeretne hírt hallani felőle, Schöpflintől tudja, hogy [Komjáthy] Aladár sürgönyt kapott tőle, amelyet ő, mert-hogy nem találkozott vele, nem látott. Tudatja, hogy az „öreg asszony [Feketéné] alaposan takarítgat” Babits lakásában. „Nagyon magamban vagyok” – panaszozja, nem szeret otthon lenni, mert az övé Pest legcsúnyább, legsötétebb lakása. Részletesen beszámol fordítási ügyeiről, többek között arról is, hogy Lőrincz [Ernő] most már 4 ezer koronát ígér a Verlaine-re [*Femmes*], de ő még valamit szeretne „belőle kipréselni”. „Olyan vacak a világ, most is a Centrálban alig ég a villany. Délben is elkéstek a déli lapok [...]. És hideg is van és éhes is vagyok...” Babits nemrégien megjelent könyveiről is tudósít: „A *Karácsonyi Madonna* lassan, de biztosan fogy; a Táltos nagyon meg van elégedve vele. A *Pávatollak* pedig igen nagy sikert aratott; a Martos-bolt pl. egymaga eddig több mint 70 *amatőr* példányt adott el.” Szeretne Debrecenbe hazamenni (amikor a románok kiürítik), s még két-három hétre marasztaná Babitsot Szekszárdon.

[Az 1898-ban alapított Martos Adolf könyvkereskedés, melynek tulajdonosa Martos Vilmos, a *Nyugat* szerkesztőségének szomszédságában, az V. kerület Vilmos császár út 18.-ban működik.]

Lásd OSZK Fond III/1169/2.; Kabdebó 1974. 105–107., 610. (4. levél); *Érlelő diákévek* 1979. 262–263., 344.; Majoros/Tompa 2012. 69–70., (2678. levél), 209., 219.

Lásd még Tompa Zsófia, *Irodalomismeret* 2011. 4. sz. 103.; *Karácsonyi Madonna: Budapest, 1920. január 28.*; *Pávatollak: Budapest, 1920. január 3. vagy 4.*; Sipos 1976. 118.; Magyar könyvkereskedők évkönyve – Úf. 1. kötet ... – EPA epa.oszk.hu/.../EPA02548_magyar_konyvkereskedok...; Verlaine: *Femmes: 1920. február 22. vasárnap; Budapest, 1920. március 12. és utána*

A Petőfi-Társaság kiátkoz címmel hír jelenik meg a *Kassai Munkás* című lapban többek között Babits kizárásáról is.

Lásd Kassai Munkás (Kassa) 1920. febr. 28. 18. sz. 2.

1920. február vége

Csinszka küld hosszú levelet Babitsnak Szekszárdra: „olyan vállasztott [!] hódolat-
tal gondolok Reád mint a szentekre illik, hívó és egyszerű lelkeknek”. Bár nagyon
hiányolja, mégis örül, hogy elment, mert úgy véli, pihennie kell Babitsnak, s kéri,
vesse ki magából „Pest és az egész szomorú és meggyalázott világ baját, keservét”.
Külön hálával tartozik Babits *Nyugat*-beli Ady-írásáért, ő az első, aki bátran helyt-
áll Adyért. Idézi, hogy a *Virradat* figyelője szerint „csunya és igazságtalan dolog
volt a zsidó barát Ady Endrét temetni Jókay mellé mikor ott a nemzeti irányt oly
híven és maradandón képviselő Pósa bácsinak [Pósa Lajos] lett volna a helye”. Re-
méli, Babits egészséges derűvel érzi át a humorát ennek a butaságnak. Családi
ügyekről, nagyanyja egyre romló állapotáról, borzasztó éjszakáiról számol be. Ke-
vés emberrel, csak olykor Márffy Ödönnel találkozik, akit Babitson kívül legjobb
barátjának tekint: „Okos, csöndes, jó ízlésű – kinek a hideg tartózkodásán túl me-
leg, egyszerű és mély a jósága.” Tolmácsolja Márffy kérését, Babits küldje el „az
ígért előszót, amit németre átfordítanak, mert az illusztrációk már készek az első
könyvhöz”. [1920-ban jelenik meg Petőfi Sándor két elbeszélő költeménye, a *Salgó*
és a *Szilaj Pista*, Márffy Ödön eredeti körrajzaival, melyhez a bevezetést Babits
Mihály írja. Budapest, 1920. Amicus. 56 l. 6 t. (lith.) A kiadást Reiter László ren-
dezte. A kötést tervezte Márffy Ödön. Készült összesen 200 számozott példány-
ban; 50 merített papíron, minden rajzon a festőművész aláírásával.]

Panaszolja, hogy [Komjáthy] Aladár feléje se néz, Tihanyi Lajos pedig [Mo-
holy-]Nagy Lacira „...panaszol. Nem halad tavaly óta semmit a fiú és elviselhetet-
lenül önhitt”. Utóiratként közli, hogy a nagymama jobban van, kéri, Babits írjon és
küldje el az előszót Márkusnak.

[Az Amicus Könyvkiadót 1920-ban alapítja Reiter László grafikus, aki klasszi-
kus és korabeli magyar, valamint értékes külföldi irodalomnak szép kivitelben,
művészi tipográfiával és illusztrációkkal történő megjelentetését tűzi ki célul.
A kiadó, bár hangsúlyozottan bibliofil jelleggel dolgozik, szélesebb olvasórétegek
számára is igyekszik hozzáférhetővé tenni kiadványait, úgy, hogy ugyanabból a
műből gyakran a 25–200, különleges papírra nyomott, drágább kötéssel borított,
számozott és dedikált, olykor kézzel színezett példányon kívül forgalomba hoz
több száz, esetleg 1-2 ezer, szerényebb anyagok felhasználásával, de hasonló gond-
dal és művészi igénnyel kivitelezett példányt, az előbbieknél jóval alacsonyabb
áron. Nevezetes sorozata a Régiségek–Ritkaságok, amelyben különlegességnek
számító vagy nehezen hozzáférhető műveket, s a Magyar Művészeti Könyvtár,
melyben nagyrészt magyar tárgyú művészettörténeti monográfiákat jelentet meg.
A nyomdai kivitelezést tekintve legszerencsésebbek azok a kiadványai (Keleti
Artur művei), amelyek a Globus Nyomdában készülnek.]

Lásd OSZK Fond III/2337/3.; Nemeskéri Erika 2004. 109–113. (55. levél); Rockenbauer Zoltán:
A halandó múzsa. 2009. 50–52., 342. 61–62. lábjegyzet; Majoros/Tompa 2012. 72–74., 318–320.
(2681. levél), 210.

Lásd még *Budapest, 1920. július 23. előtt*; Márkus László műkritikusra: Emlékezés egy rene-
szánsz művészre – Magyar Szemle www.magyarszemle.hu/.../20120228_emlekezes_egy_...
KÖNYV A–Z – MEK – Országos Széchényi Könyvtár mek.oszk.hu/09300/09374/09374.doc

1920. tavasz

A [*Reggel*] című Babits-vers keletkezése. A ceruzairású, aláírás nélküli fogalmazványt Szabó Lőrinc hagyatéka őrzi meg.

Lásd MTAK Ms 4699/32.

1920. március 1.

A nemzetgyűlés a református vallású Horthy Miklóst választja kormányzónak.

Lásd Digitális *História* adatbázis http://www.tortenelmitar.hu/index.php?option=com_custom_properties&task=tag&tagName=Id%C5%91rend%3A1867-1918&Itemid=85&lang=hu&limits_tart=3160; Majoros/Tompa 2012. 196.

Szekszárd–Budapest, 1920. március 2. előtt és március 2. és március 4.

Babits lapot küld Szekszárdról Szabó Lőrincnek (aki azt március 2-án kapja kézhez), amelyben március 4-re jelzi Pestre érkezését.

„Szóval ma kedd van, és legkésőbb pénteken találkozhatunk” – örvendezik Lőrinc a *Kisnapló*ban.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 238., 240.

1920. március 4.

Brandeisz Ferencné Frey Melanie ír Bonyhádról szinte könyörgő levelet Babitsnak: „kis készletemet [ti. verseinek gyűjteményét] kegyeskedjék megbírálni” és véleményt mondani róla. Továbbá jelzi, hogy a *Nyugat* félévi előfizetésűl előző év júliusában küldött 24 korona ellenében nem kapta meg a folyóiratot, kéri, hogy a felsorolt hiányzó számok megküldéséről intézkedjen.

[„Frey Melanie (özv. Brandeis Ferencné, nemes) megh. Budapesten 1935. július 21-én 58 éves korában – Költeményeket írt kül.[önböző] lapokba. 1935-ben *Láncszem vagyok* c. versciklusával elnyerte a Petőfi Társ. I. díját” – áll az *Irodalomtörténet* 1935. 5–6. számának 176. oldalán.]

Lásd OSZK Fond III/1827/18.; Majoros/Tompa 2012. 77., 322–323. (2686. levél), 217.

Lásd még **1920. március 31. előtt és március 31.**

Vö. Majoros/Tompa 2012. 323. (bár helyesen azonosítja a levélíró, sem versciklusáról, sem Petőfi Társaság-beli díjáról nem tud)

„Ma este érkezhett meg Mihály. Holnap felkeresem” – írja március 4-i, csütörtöki bejegyzését Szabó Lőrinc a *Kisnapló*ba.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 240.

Budapest, 1920. március 4. után

„Kedves Mis. Rég nem tudok Rólad semmit és mert utoljára idegesnek láttalak – megkérdem hogy vagy?” – írja Babitsnak Csinszka, aki tele „tervekkkel, akarások-

kal, hittel” szeretné, ha Babits is olyan egyszerűnek látná a dolgokat, mint amilyenek. Reiter [László az Amicus alapító szerkesztője] általa kérdezi, Babits mit intézett az ügyvédjével „az előszó financiális részére vonatkozólag”. Kéri, üzenje meg, helyesnek tartaná-e, ha Horvát Henrik készítené a fordítást, s érdeklődik, hol érhető el. A következő hétre Vedres Márkékkal tervezett közös vacsorára hívja Babitsot is.

Lásd OSZK Fond III/2337/14.; Nemeskéri Erika 2004. 116–117. (57. levél – 1920. március eleje); Majoros/Tompa 2012. 75.; 321. (2683. levél – 1920. március eleje)

Vö. Majoros/Tompa 2012. 321. (téves jelzetet ad: OSZK Fond III/2377/14.)

Babits nagy nehezen ráveszi magát, hogy írjon és bocsánatot kérjen Csinszkatól „multkori lehetetlen” viselkedéséért. Leveléből örömmel látja, hogy nem neheztel rá: „Akárhogy rágalmazlak is néha önmagam előtt: te nem változol, te még mindig az a melegség és jóság maradtál, akivel szemben én oly háládatlan voltam” – mentegőzik, mint már oly sokszor. „Az illető úr (nevét nem tudom leveledből elolvasni) talán telefonon felhívhatná Babits Sándor ügyvédet...” – de úgy véli, „az egész oly kevés fontosságú ügy”, hogy legjobban rábízná, honorálja őt úgy, ahogyan méltányosnak gondolja. [Ennek alapján vélhető, hogy Babits Reiter László nevét sem ismeri!] Nagyon örül, ha Horvát Henrik lesz a fordító és megadja Losonczy utcai címét. Ígéri, hogy Aladárral meglátogatják, s hogy Vedres [Márk]-nak telefonál.

Lásd gépiratmásolatát: MTAK K 10/110.; Téglás 1979. 154–156. (17. levél); Nemeskéri Erika 2004. 118–119. (58. levél – 1920. március eleje); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 53–54., 342. 67a, 67b lábjegyzet (március közepére vagy második felére datálja); Majoros/Tompa 2012. 76., 322. (2684. levél)

Budapest, 1920. március 5.

„Délben meglátogattam Mihályt; ott tartott ebédre és megkínált a hazijából. Igen kitűnő pogácsát tud csinálni a mamája. Megmutatta a legújabb erotikus verseiket (én is az enyémekeket) és a Dante bevezetéseit. És beszélgettünk isten tudja, mily sok mindentről. D. u. a Centrálban voltunk, ahol egy féléves nem köszönés után Szabó Dezső és Babits újra beszélgetésbe kezdtek. Persze összes elveik fenntartásával. Ugyanis Szabónak volt egy asztala, és felállt, hogy hátramenjen telefonálni; azalatt jött Mihály és Komjáthy Aladár és odaültek az üres asztalhoz. Én mondtam, hogy az le van foglalva, de épp akkor odajött Sz. D. és kénytelenek voltak kezét fogni és szóba állani egymással. [...] Mi hárman még együtt vacsoráztunk” – jegyzi föl a *Kisnapló*ba Szabó Lőrinc.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 240.

Vö. Téglás 1996. 535. (179. tétel jegyzetében 1920. május 5-re datálja)

Budapest, 1920. március 6.

„D. u. Schöpflin, Babits, Farkas [László] és Kortsák [Jenő] urakkal együtt a Centrálban állomásoztam [...]. Mihálynak találkája volt Csinszkaival. Mindig meg-

látom rajta, hogyha ezzel a kis nővel van dolga. Biztosan szerelmes” – figyeli Babits rezdüléseit Szabó Lőrinc.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 241.; Téglás 1979. 38.; Nemeskéri Erika 2004. 155.; Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 53., 342. 64. lábjegyzet

1920. március 6.

A pozsonyi *Népszava* hírcikkben számol be Babits és Móricz Petőfi Társaságból való kizárásáról.

Lásd *Népszava* (Pozsony) 1920. márc. 6. 29. sz. 3–4.

Budapest, 1920. március 9.

Szabó Lőrinc naplófeljegyzése szerint Babits „csúnyán és jóidőre” összekap Csinszkával, aki mással „állt össze”, Babits pedig „úgy általában” féltékeny [bizonyára utalás Csinszka egyre szorosabbá váló kapcsolatára Márffy Ödönnel].

Lásd *Érlelő diákévek* 1979. 242.; Nemeskéri Erika 2004. 155.

Vö. Téglás 1979. 38. (1920. március 12-re datálja); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 53. (1920. március 10-re datálja)

Budapest, 1920. március 10.

Andersen György Babitshoz intézett levelének – melynek kíséretében *Ölelés. Verssek az életről és a szerelemről. 1920–1922* (Budapest, 1922) című második verseskötetét küldi el – helyes dátuma: **Budapest, 1922. március 10.**

Lásd OSZK Fond III/20/2.

Lásd még Andersen György – Névpont 2014 – nevpont.hu; nevpont.hu/view.php?id=263

Vö. közli Majoros/Tompa 2012. 78., 323–324. (2687. levél – 1920 [!] március 10-re datálja a levelet, nem figyelve a „Nagyságos Asszonyomnak”, azaz Török Sophie-nak küldött kézcsók és a dátum összeegyeztethetlenségére), 407. (2780. levél jegyzetében helytelenül idézi a tévesen 1920. március 10-re datált levél tartalmát is: „Andersen György [ebben a levélben] kérte meg BM-t, hogy írjon előszót második verseskötete elé”, holott Andersen már a kész könyvet küldi a *Nyugatban* való recenziálás kérésével, ráadásul Babits a *Tovább!* című *első* kötethez ír előszót – **1920. október 3. és október 3. után**), 217.

Budapest, 1920. március 10.

„Este a Centrálban Mihály, Zolnai [Béla], Komjáthy Aladár és én összetalálkoztunk egy fenemód csinos nőszeméllyel, Arankával, akit látásból már régóta ismerünk. [...] záróra után a nőt nagy triumfussal [*latin* ’diadalmenet’-tel] elszállítottuk Mihály lakására. Aladár Zolnainál fog aludni, azok meg ketten iszonyúan fognak ...ni és ...ni. Legalább így remélem, mert az Aranka elsorangú állat, és Mihály igen fel volt izgatva” – számol be Szabó Lőrinc az intimitásokról is a *Kisnaplóban*.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 241.; Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 53., 342. 66. lábjegyzet

Budapest, 1920. március 12. és utána

A Révai Kiadó részéről Lőrincz Ernő, valamint Szabó Lőrinc közötti, Paul Verlaine *Femmes* című kötetének fordításáról szóló szerződés-levél szerint Szabó Lőrinc kötelezettséget vállal, hogy munkáját Babitscsal átnézeti, s a kötethez bevezetőt „eszközöl ki” tőle.

„Felkeresett a Centrálban Lőrincz, a Révai-féle Lőrincz és 3000 K-t ajánlott fel a Verlaine *Femmes*-jának lefordításáért, amit ő maga pénzén, titokban, à 200 K-ás árban, 4-500 példányban adna ki” – írja a *Kisnapló* március 2-i bejegyzései között Szabó Lőrinc.

Lásd MTAK Ms 4677/207.; Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákek* 1979. 238., 265–266.; Paál Zsolt: *Irodalmi miniatűrök* 26. Aranylant; www.aranylant.hu/olvas.asp?id=2930

Paul Verlaine-nek *Femmes* címmel az 1800-as évek utolsó évtizedében írt pajzán, szókimondó verseit tartalmazó kötete *Nők* címmel – nevük föltüntetése nélkül – Szabó Lőrinc fordításában és Babits előszavával (*Erről a könyvről*) jelenik meg. A könyvkereskedői forgalomba nem kerülő fordításkötetnek bibliofil változata is készül.

(Kozocsa Sándor a tulajdonában lévő első kiadás előszava alá Szabó Lőrincsel ceruzával íratja a szerző, Babits nevét; az utolsó oldalon pedig magáévá fogadtatja a költővel a fordításokat: „ford. Szabó Lőrinc”. A kötet Kozocsa Sándor hagyatékából az antikvárius, Kiss Ferenc közvetítésével a Miskolci Egyetem Központi Könyvtárának tulajdonába kerül. A könyv egy második, kisebb, negyedréti alakú változata szembeötlő szövegromlásokkal terhes; Szabó Lőrinc könyvtárában csak ez a változat marad fenn.)

Lásd Paul Verlaine: *Nők*. Budapest, 1920. 7–8. (a bibliofil változatban a bevezető az 5–6. oldalon); Kabdebó Lóránt: *A Miskolci Egyetem Központi Könyvtárának egy könyvritkaságáról*; Szabó Lőrinc Verlaine-fordítása www.szabolorinc.hu/index.../szabo_lorinc_verlaine_forditasa_nok.pdf; *Érlelő diákek* 1979. 266–267., 264., 344.

Lásd még *Budapest, 1920. január 5.*; *Budapest, 1920. január 17.*; Rózsafalvi Zsuzsanna: Babits Mihály könyvelőszavai 1920 ... <https://btk.ppk.hu/uploads/articles/.../Rozsafalvi-Babits-Baja-vegl-ujra.d...>

Budapest, 1920. március közepe előtt

Babits átnézi a Szabó Lőrinc fordításában megjelenő *Kis költemények prózában* című Baudelaire-kötetet.

Lásd Nyugat 1920. I. március, 5–6. sz. címlapverző (hirdetés)

Budapest, 1920. március 14. és 16.

A hódító dilettantizmus című glossza kommentálja Babits és Móricz Petőfi Társaságból történt kizárását, valamint a Biró Lajos ítéletének jóindulatú fölfüggesztését, mellyel „a dilettánsoknak pompás vadászterület kínálkozik” a 15 megürese-

dett hely betöltésére. Két nappal később „a Petőfi Társaság egy tagja” olvasói levele veszi védelmébe a tagigazoló eljárást és a Társaságot, a lap ehhez fűzött megjegyzése úgy ítéli, hogy a Társaság közzétett választásai igazolni látszanak a dilettantizmus térhódítását.

Lásd Szózat 1920. márc. 14. 64. sz. 10.; márc. 16. 65. sz. 8.; Téglás 1997a 131–135., 190–191.

Budapest, 1920. március 15.

„Mihállyal csináltunk egy szóbeli szerződést, hogy az *Erato* felét vagy legalább nagy részét én csináljam meg, mert ő komolyabb dolgokkal foglalkozik. [...] Csak titokban kell maradnia, legalább egyelőre. Az oldalaknak megfelelő arányban átadja a honorárium megfelelő részét” – rögzíti Szabó Lőrinc a *Kisnapló*ban.

[Az egyezés köztudott, hiszen a világháború utáni újabb kiadás megjelenésekor Török Sophie kifizeti a Szabó Lőrincet illető honoráriumot, a munka felosztásáról azonban nem marad fenn feljegyzés, így nehezen dönthető el, mely verseket fordítja Babits és melyeket Szabó Lőrinc (és Tóth Árpád).]

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Értelők diákévek* 1979. 242., 243–244., 341–342. (a vélhetően Babits fordította versek listájával); Téglás 2008. 10–11.; Nédli/Pienták/Sipos (Téglás János) 2008. 317.

Lásd még Sipos 1976. 119–120.; Keresztury 1988. 193–197.

Vö. Sipos 1976. 120. (az *Erato* közös fordítását 1920 őszére datálja)

Budapest, 1920. március közepe

A Kétnyelvű Klasszikus Könyvtár korábban megjelent darabjai között 14.-ként hirdetik Baudelaire *Kis költemények prózában* című, a Lantos kiadásában megjelent kötetét, melyet „G[áborjáni] Szabó Lőrinc fordított, átnézte Babits Mihály”.

Szini Gyula ismertetését közlik Babits *Karácsonyi Madonna* című novelláskötetéről: dicséri Babits széles körű tudományos ismereteit, amelyek mindig gazdag irodalmisággal párosulva jelennek meg az elbeszélésekben.

Megjelenik Tóth Árpád reflexiója Kosztolányi *Tanulmány egy versről* (Goethe *Über allen Gipfeln...* kezdetű költeményéről) című írására.

Lásd Nyugat 1920. I. március, 5–6. sz. címlapverző, 322–323., 334–335.; Gulyás, Irodalomtörténet 1941. 194.(az „Elhúnytak (!)” rovat élén adja közre föltehetőleg az első rövid Babits-bibliográfiát); Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 772–773.

Lásd még *1919 vége (?)*; Nyugat 1920. I. január, 1–2. sz. 109.; Kosztolányi tanulmányát: Nyugat 1920. I. február, 3–4. sz. 204–211.; *Budapest, 1920. március 16–17.*; Móricz fordítását: Nyugat 1920. I. március, 5–6. sz. 336.

Budapest, 1920. március 16–17.

„Most jöttem haza éjjel 1 órakor a Centrálból. Mihállyal és Schöpflin Aladárral ettünk és ittunk együtt; Schöpflin ivott is eleget, úgyhogy spicces lett, felmelegedett és egész meghódított” – írja *Kisnapló*jába Szabó Lőrinc.

Délelőtt Babits Szabó Lőrincel a bankban jár, s 4 ezer koronát vesz ki, melyet a devalváció miatti félelmükben gyorsan elvásárolnak („gumiköpenyre stb.”).

Szabó Lőrinc följegyzése szerint a *Nyugat* új száma láttán Babits dühöng, mert Osvát lehozta Goethe *Über allen Gipfeln [Wanderernachtlied]* című versének rossz fordítását Móricztól, majd hozzáteszi: „Babitsról írt egy hülye kritikát Szini.”

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 242–243. (a szövegben az 1919-es évszám elírás vagy sajtóhiba)

Lásd még *Budapest, 1920. március közepe*

Budapest, 1920. március 18.

Babits a költő, újságíró Tamás Ernőnek küld szabadkozó levelet: kötetét, az *Elmúlt csodákat* majd egyhónapi [!] távolléte miatt késve kapta meg és olvasta el. A benne megszólaló „rokonszenves, friss hangok”, úgy véli, reményeket keltenek.

Lásd OSZK Levelestár; Majoros/Tompa 2012. 79., 324. (2688. levél)

Budapest, 1920. március 19.

„Nincs semmi, amiért lelkesedni tudnék; arról nem is beszélve, hogy: amiért az életemet adnám? Mit ér az élet!? Pénz? Utazás? Jólét? Egészség? Tudás? Dicsőség és hírnév? Mi az, amiért érdemes odaadni egy életet? – Mindezek csak részleteket fednek el, mindig marad egy »de...«. Tegnap ilyenekről beszélünk Mihállyal. Ő azt felelte, hogy: »Az élvezet«. Nem kell félreérteni! Igaz: *ebben* összesűrítve minden megvan” – jegyzi föl *Kisnaplójába* március 20-án Szabó Lőrinc.

„Hihetetlen becsvágyát félszegség, szórakozottság, rendkívüli önkritika, lelkiismeret és inga-finom érzékenység kötötte és sarkallta, komplex és makacs ágostoni és pascali vonásokat szöve a vívódásaiba. Saját küszködő gazdagsága és szokatlan iránytű-izgalma kikerülhetetlenül bizonyos tétovaságot és dekadenciát teremtett. Az ilyen ember befelé nő óriássá, borzongatóbban tud érezni, mint a nők, s valami szikár, szuggesztív fanatizmus csap ki szívós gyengeségéből” – jellemzi találóan Babitsot Szabó Lőrinc.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 244.; idézi Keresztury 1970. 390.

Budapest, 1920. március 21.

Lendvai István *Ady Endre és az igazság* című nyilatkozatában Babitsot kárhoztatja, azzal az ürüggyel, hogy Babits *Tanulmány Adyról* című írását a maga, *Ady elemetele* című versére írt támadásnak értékeli. – „...Babitsot rútol megtámadta Lendvai az *Új Nemzedék*ben. Förtelmes káromkodás az egész cikk” – jegyzi fel *Kisnaplójába* Szabó Lőrinc.

Lásd Lendvai, *Új Nemzedék* 1920. márc. 21. 70. (148.) sz. 9.; Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 244., 342.

Lásd még *Tanulmány Adyról: 1920. február 20.*

Babits délben a Centrálban találkozik Király Györgyékkel és Szabó Lőrinnel, aki visszaviszi neki a Déry Tibortól kölcsönkapott Eduard Fuchs *Geschichte der Erotischen Kunst* [München, 1908] című könyvet.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákevek* 1979. 244–245.

Budapest, 1920. március 23.

„Este Tóth Árpád és Babits a Centrálban. Átmentünk az Est moziba is, megnézni egy társadalmi drámát. [...] Egy percre odajött a Táltos [Farkas László] is; megbeszéltük a Baudelaire-kötet szerződését. Nagyon jó volna: Babits, Tóth és Én csinálnánk meg a *Fleurs du Malt* [*Romlás virágai*] magyarul egy év alatt, hiszen Baudelaire születésének százéves évfordulója lesz 1921 áprilisában. Roppant nagy munka” – írja Szabó Lőrinc a *Kisnapló*-ban. „Egy Bovie-verset fordítottam Babitsnak, a *Coeur des filles* címűt. A *Parnasse satyrique*-ből” – írja *Kisnapló*-jába Szabó Lőrinc.

[A Felix Bovie-vers címe: *Ce que c'est que le coeur des filles* (*Parodie*). Jules Gay *Parnasse satyrique du XVIII. siècle* című gyűjteményéből fordítja Babits és Szabó Lőrinc az *Erato* Boufflers- és Voltaire-verseit is, melyek a két Bovie-verssel egy blokkot alkotnak.]

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákevek* 1979. 245., 279., 342., 345.

Lásd még Sipos 119–120.; Vendel-Mohay 1983. 54.; *A magyar irodalom története* III. (Józan) 2007. 53.; *Romlás virágai: 1923. március, április 1. Húsvét előtt*; <http://www.filmintezet.hu/magyar/filmint/filmspir/23/amozi.25.htm>

1920. március 25.

Hírül adják Babits *Pávatóllak* című műfordításkötetének megjelenését.

Lásd Új Idők 1920. márc. 25. 8. sz. 162.

1920. március 26. előtt és március 26.

Beck Gyula mély köszönetét fejezi ki, hogy Babits válaszra méltatta, a váci gimnáziumnak most ő a legbűszkébb diákja. Tudatja, hogy a váci „intelligencia körében” nagy örömet jelent, hogy Dante *Isteni Színhátéka* második része, a *Purgatórium* hamarosan megjelenik; már 25-30-an kérték, szerezné meg nekik, ezért kéri, Babits küldjön előfizetési „gyűjtőívet”. „A Petőfi Társaság megtehet oly ostobaságot, hogy egy Babits Mihályt tagjai sorából kizár, de az ifjúság szeretetéből nem zárhatja ki – soha” – jelenti ki. Utóiratában kéri, Babits engedje meg, hogy valamikor személyesen is tiszteletét tehesse.

[Beck Gyula 1938. augusztus 7-i levelében idézi Babits emlékezetébe magát, „a fiatal váci fiút”, aki 1920–1928 között sokszor jár fenn nála, legutoljára 1928 januárjában a Reviczky utcai lakásban.]

Lásd OSZK Fond III/1895/26.; az 1938. augusztus 7-i levelet: OSZK Fond III/249.; idézi Sipos 1976. 119.; Téglás 1996. 544. (199. levél jegyzetében); Majoros/Tompa 2012. 79–80., 325. (2690. levél), 218.

Lásd még **1919. október 13.; 1920. július 12.; 1928. január; 1930**

Bécsből Kaczér Illés és Erdély Jenő már a *Vasárnap* című lap nyomtatott fejléces levélpapírján küld újabb levelet Babitsnak, mellékelve új szépirodalmi hetilapjuk legelső számát. Kéri, hogy a *Vasárnap* megjelenéséről a *Nyugatban* emlékezzen meg, s továbbra is támogassa őket. Tudatják, hogy a lap Budapesten és vidéken is kapható.

Lásd OSZK Fond III/1578/26.; Majoros/Tompa 2012. 80–81., 326. (2692. levél), 205.

Budapest, 1920. március 26.

„Együtt vacsoráztunk Mihállyal és Komjáthy Aladárral. Voltunk a Corso moziban is, ahol egy nagyon szép, de igen unalmas darabot adtak” – jegyzi föl Szabó Lőrinc *Kisnaplójába*.

[A háború kitöréséig meglehetősen kezdetleges magyar filmgyártás komoly fejlődésnek indul. 1915–1916-ban magánkezdeményezésre születik meg a *Star*, melyet Geiger Richard nagykereskedő a tekintélyes összegnek számító 100 ezer koronával segít, majd 1917. február 1-jén megalapítja egymillió korona alaptőkével a *Star-filmgyár és Filmkereskedelmi Részvénytársaságot*. Ugyancsak a *Star* érdekeltségéeként 1917. december 15-én jön létre a *Corso mozgóképszínház Rt.* félmillió korona alaptőkével, s Geiger megvásárolja a Váci utcai *Corso* mozgóképszínházat. A Belváros közönsége számára fogalmat jelent az előkelő és intim *Corso* mozi, mely művészi műsorok tekintetében különlegessége a pesti szórakozóhelyeknek. A Váci utca 9. szám alatt működő finom, művészi enteriőrű mozgóképszínház igazgatója Tsuk Imre.]

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákevek* 1979. 246.; Corso mozi: <http://www.filmintezet.hu/magyar/filmint/filmspir/23/amozi25.htm>

Budapest, 1920. március 27.

Id. Babitsné táviratában kéri: Babits március 29-én vagy 30-án délelőtt menjen be a Honvédelmi Minisztérium „hadifogoly csoportjába”, a Szalag utca 15.-be, beszéljen a misszió vezetőjével, és ha lehet, küldjön pénzt (dollarban) belátása szerint öccsének, Pistinek. Vegye igénybe [Kelemen] Imre segítségét. Várja Babits értesítését, hogy megtérítse az összeget.

Lásd OSZK Fond III/179/117.; Majoros/Tompa 2012. 81., 326–327. (2692. levél)

Lásd még ***Budapest, 1920. április 4. Húsvét előtt***

Budapest, 1920. március 27.

„Este voltunk a hipnotizőrnél (Pethes, Völgyessy), Tóth [Árpád] és Bíró [Lajos] elkísértek az Opera-pincébe, ott vacsoráztunk Babitscsal; nagyon levert és szomo-

rú volt. Kétségbeesett, teljesen vigasztalan ember, aki elvesztette egyensúlyát. Nem hisz egyáltalán magában. Féltékeny is kissé mindenkire. Rám is, mondta. Együtt sírtunk egész 12-ig az utcákon. Vigasztaltam, ahogy lehetett” – jegyzi föl *Kisnapló*jába Szabó Lőrinc.

(„Hónapok óta nagyon sokat beszélnek Pesten dr. Völgyesi [Völgyessy] Ferenc orvostól, aki Pethes Alfréd volt színházi zenésszel együtt csodálatos eredménnyel kezelt betegeket hipnotikus gyógymód útján. A gyógymód híre csakhamar elterjedt és nemsokára százával keresték fel őket a betegek. Orvosi körökben ellen-szenvvel nézték Völgyesi doktornak mindinkább nagyobbodó praxisát és már hetekkel ezelőtt szóba hozták az Orvosegyesületben, hogy eljárást kell indítani Völgyesi ellen, aki meg nem engedett módon végzi a hipnotikus gyógykezelést. [...] a tisztí főorvos intézkedésére az V. kerületi előljároság szombatn délben végzésben értesítette Völgyesit, hogy az 1894. évi miniszteri rendelet alapján a hipnotikus gyógykezelésnek ezt a módját betiltja. Az 1894. évi belügyminiszteri rendelet ugyanis kimondja, hogy csakis diplomás orvos hipnotizálhat. Miután pedig Völgyesi dr. nem személyesen végzi a hipnózist, hanem Pethes útján, ennél fogva az tilos” – írja a *Huszadik Század* című folyóirat 1920. júliusi száma.)

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 246., 343.; Nemeskéri Erika 2004. 155.; *Huszadik Század* 1920. július; Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 54., 342. 68. lábjegyzet

Budapest, 1920. március 28.

Szabó Lőrinc naplófeljegyzése szerint „Babits éppoly szomorú, mint tegnap”.

Lásd *Érlelő diákévek* 1979. 246.; Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 54., 342. 68. lábjegyzet

Budapest, 1920. március 29.

Babits délelőtt Osvát Ernővel találkozik, aki dicséri Szabó Lőrinc Baudelaire-fordítását („...ezt tehette azért is, hogy Babitsnak elmondhassa: »Látod én dicsérem a te embereidet is!«” – él a gyanúperrel Szabó Lőrinc a *Kisnapló* bejegyzése szerint). Babits a délutánt a Centrálban tölti Szabó Lőrincsel, Schöpflinnel, Király Györggyel és Lőrincz Ernővel.

Este a születésnapját ünneplő Szabó Lőrincsel a Mozgókép-Otthonban [ma Művész mozi] egy igen jó filmet néznek meg, majd együtt vacsoráznak a Kovács kávéházban.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTAK Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 247.

Lásd még a Mozgókép-Otthonra: ***Budapest, 1920. január 1. (?)***

1920. március 31. előtt és március 31.

Mohácsi Jenő Bécsből írt levelében hálásan köszöni Babits válaszát, s tudatja, hogy ügyvéd unokaöccsétől, Babits Sándortól előző nap kapott levelet, és ennek fényében kéri Babits végleges beleegyezését. A darabon – melytől nagy sikert és sok

pénzt remél – már sokat dolgozott, a struktúra kész, a címe *Das zweite Leben*. Postafordultával vár választ.

Lásd OSZK Fond III/901/2.; Majoros/Tompa 2012. 84–85., 329. (2697. levél)

Lásd még **1920. február 25.**

Brandeisz Ferencné Frey Melanie Bonyhádról küldött névjegykártyáján mond há-
lás köszönetet Babitsnak „a meleg hangú, enyhe kritikáért”, s biztató szóra vágyva
„újabb kísérletre” kér engedélyt.

Lásd OSZK Fond III/1827/16.; Majoros/Tompa 2012. 82., 327–328. (2695. levél), 217.

Lásd még **1920. március 4.**

Budapest, 1920. március 31. és utána

A Magyar Királyi Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium fegyelmi tanácsa Hal-
ler [István vallás- és közoktatásügyi miniszter] s. k. aláírással Babitsnak a proletár-
diktatúra alatti magatartása „megvizsgálására ejtett fegyelmi vizsgálat” után – az
egy évvel korábbi *Az igazi haza (Cikk a Szóatról)* című írása miatt (mely „különös
nézőszögből vitatta a haza és nemzet fogalmát és mint pacifista, a haza és nemzet
fogalmának nem tulajdonítja a közfelfogás által megkívánt fontosságot [...] ilyen
irányú cikkével metelyezőleg hatott az ifjúságra”), valamint hogy bár betegség cí-
mén kérte nyugdíjazását, mégis „a proletárdiktatúra szerveitől az egyetemi tanári
állást elvállalta, továbbá, hogy a fegyelmi bizottság előtt kijelenti, miszerint „az
állammal semmiféle viszonyban lenni nem óhajt, s ezért nyugdíjat sem kíván és ezt
eddig ezért nem is vette fel” –, mondván, mivel „a proletárdiktatúra önkéntes tá-
mogatásának minden tényálladéka” megállapítható, fegyelmi határozatával a tanár
Babitsot „nyugdíjának elvesztésére” ítéli (102 752/1920. szám B–XI). Ezzel egy-
idejűleg a rendőrség is zaklatni kezdi őt.

Lásd gépiratát BFL VIII. 18.d (Budapesti Királyi Ügyészség peres iratai); ***Budapest, 1919.
december 5. péntek***; József Farkas 1967. 1133. (489. tétel jegyzetében); Téglás 1996. 446–447.,
544–545. (204. tétel); Téglás 1997. 462.; Téglás 1997a 186.; Jankovics József, Irodalomtörténe-
ti Közlemények 2001. 1–2. sz. 184.; Éder 2002. 176.; Sipos 2003. 96., 211.; Sipos 2011. 440.;
Majoros/Tompa 2012. 83–84., 328–329. (2696. levél), 199.

Lásd még Basch, Jelenkor 1964. 3. sz. 244.; Kardos Pál 1972. 266.; Sipos 1976. 56., 102.; Rába
1981. 561.; Rába 1983. 152., 317. (1920. április); Téglás 1996. 523.; Csekő Ernő, Múlt és Jövő
2006. 2. sz. 34.

http://www.multesjovo.hu/en/aitdownloadablefiles/download/aitfile/aitfile_id/701/

Vö. Benedek 1969. 19. („a nyugdíjtól 1919 őszén az ún. »keresztény kurzus« fegyelmi bírósága
fosztja meg”)

1920. március

Babits Dante *Purgatóriumához* írt előszavának keletkezése.

Lásd Basch, Irodalomtörténet 1958. 2. sz. 239.

Lásd még *Szekszárd, 1920. július 12. után–augusztus közepe*

„Drága Mis. Naponta – kínlódom a telefonnal eredménytelenül, mert akartam Rólad valami jót hallani. Mit csinálsz mióta (ezer éve) rolam nem akarsz tudni? Jobb így?” – kérdezi Csinszka Babbitstól. Bevallja, hogy sok helytelen dolgot művel, de most egy új, kedves pajtása [?] segítségével [a nagybányai művésztelep alapítójától, a festőművész] Réti Istvántól külön rajzórákat vehet. Szerette volna este látni, ezért fölrohant Babbitshoz. „Felém se jössz ugye? Igazad van” – teszi hozzá.

Lásd OSZK Fond III/2337/39.; Nemeskéri Erika 2004. 120. (59. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 55., 342. 70. lábjegyzet; Majoros/Tompa 2012. 85., 330. (2698. levél)

Lásd még Réti Istvánra: Réti István, Művészet, 1912 www.mke.hu/lyka/11/046-051-reti.htm
Vö. Majoros/Tompa 2012. 330. (téves jelzetet ad: OSZK Fond III/2377/39.)

1920. április előtt (?)

Paulosz Szilentariosz bizánci görög költő ismeretlen görög antológiából választott verseit [*A görög antológiából I. Markolom a mellét..., II. Vesd le ruhád...*] kezdettel fordítja le Babits. A ceruzairású, nehezen olvasható fordítások mellett John Wilmot Rochester versének (?) átültetése: *Találós mese [Ő csöndes, árnyas...]*, valamint *A purgatórium függélyes keresztmetszete* autográf tintairású cím ceruzával áthúzva, s Babits befejezetlen tintarajza a purgatóriumról, továbbá ceruzairású számai.

Lásd OSZK Fond III/1547/18.

Budapest, 1920. április eleje

Jaschik Álmos festőművész, illusztrátor Babitsnak névjegykártyáján küldött üzenetében közli, hogy aznap csak este állhat rendelkezésére, mert egész nap Pest-szentlőrincen lesz. Ha az megfelel, este fél 9-től bent lehet a Centrálban, ha esetleg késne, annak csak a villamos lehet az oka, fél 10-ig feltétlenül ott lesz.

[Jaschik illusztrálja a végül csak 1921 decemberében a Táltos kiadásában megjelenő *Laodameiát*, föltehetőleg ez ügyben találkozik Babitscsal.]

Lásd OSZK Fond III/634.; Majoros/Tompa 2012. 85–86., 330–331. (2699. levél), 217. (tételszám nélkül utal rá)

Lásd még *Szekszárd, 1920. augusztus 6. előtt és augusztus 6.; 1921. december 24. előtt; december 24. és utána*; Jaschik Álmos mesteriskolájára: A JASCHIK-ISKOLÁRÓL – Országépítő orszagepito.hu/sites/all/files/...hu/...1/2001-1m.pdf

Vö. Majoros/Tompa 2012. 330. (a „Csiszár–Vendel [helyesen: Csiszár–Vendel-Mohay] 1991: 48–49” megjelenés-hivatkozás a következő 2700. levélhez tartozik); 331. (a *Laodameia* megjelenését tévesen jelzi: „(1921 [1920. dec.]”), 217. (Jaschik Álmos „címlapjával jelenik majd meg a *Laodameia* 1921. december 30-án [!] – helyesen 1921 karácsonyára: **1921. december 24. előtt; december 24. és utána**)

Budapest, 1920. április 1.

A J...s betűjelű szerző *Ady és a Nyugat* címmel Babits Adyról írott tanulmányát veszi célba, mondván: „a tőle megszokott Macaulay-modorban” elmélkedik, azaz „a költőről alkotott gondolatokat valamely műről írt bírálat keretébe illeszti”. Szemérem veti Babitsnak, hogy amikor a *Nyugat* két száma is foglalkozott Adyval, ő – akinek erkölcsi kötelessége lett volna írni róla – hallgatott, most pedig fölpanaszolja az Ady körüli nagy csendet. A cikkíró Babits emlékezetébe idézné Szabó Dezsőnek *A forradalmas Ady* című, még a bolsevista uralom alatt megjelent tanulmányát, melyet nagyobbra értékeli a *Nyugat* Ady-írásainál, sőt Babits meg nem írt cikkeinél is, és nem tartja elképzelhetetlennek, hogy „feledékenysége” okát *Az elsodort faluban* keresse, hiszen az „a *Nyugat* íróiról s többek közt Babitsról is oly kevésbé hízelgő fotográfiát adott”.

Lásd Magyar Múzsza 1920. ápr. 1. 7. sz. 319. (tévesen a *Nyugat* 4–5. számát hivatkozza)

Lásd még *Tanulmány Adyról*: *Nyugat* 1920. február, 3–4. sz. 128–147.; *Az elsodort falu*: **Budapest, 1919. május 23.**

Kázmér Ernő K. E. szignóval *Magyar írók németül* című ismertetésében számol be Babits *A golyakalifa* című regényének *Der Storchkalif* címmel megjelent fordításáról.

Lásd A Hét 1920. ápr. 1. 12. sz. 159.

Lásd még **1919. október 4. előtt, október 4. és utána**

Budapest, 1920. április 3.

Megjelenik Andersen György *Babits Mihály Szabó Dezsőről, Ábrányi Emil beszédéről és az új magyar irodalomról* című interjúja. Babits úgy véli, az irodalom irányait nem a politika szabja meg, s a politikai izgalom az irodalomra nézvést káros, „mert lehetlenné teszi azt a cél nélküli, önzetlen látását és érzését a világnak, ami az igazi irodalom lényege”. Kárhoztatja a műveltség hanyatlását, az ifjúság nevelésének hiányát a háborús és forradalmas években, hiszen „az irodalom gazdagsága a lélek gazdagságából, a kultúrából nő ki”. Az irodalomban Ady, majd a *Nyugat* fellépésével új korszak kezdődött, amelynek kincsei a háborút követő „szellemi télre” is elegendők lesznek, így Babits új nagy fordulatot egyelőre nem vár. Ábrányi Emil Petőfi Társaság-beli beszédének arra a kijelentésére, mely szerint Ady a kommunizmus előidézője lett volna, csak annyit válaszol: „Politikai elfogultság és részrehajlás ellen nem lehet csatázni.” Szabó Dezsőről úgy tartja, nagyszerű szócső, aki mindig a legjobb demagóg, s elhárítja az író minősítését, mondván, kitűnő szónok és „nagy temperamentum-erő”, „egyébként pedig ő is a *Nyugat* neveltje”. Beszámol arról, hogy most [!] fejezte be Dante *Purgatóriumának* fordítását. Végül rezignáltan jegyzi meg: „A támadásokat megszoktam: ma már nem bántanak. Bizonyos elégtétellel látom, hogy kétfelől támadnak – visszhangozza a *Magyar költő kilencszáztizenkilencben* sorait is –: jeléül annak, hogy egyik végtel híveihez sem tartozom. Rajongó bécsi kommunisták levelei akasztófával

fenyegettek a kommunizmus visszatérésének esetére. Ugyanakkor heccelődő kis »keresztény« hírlapírók, akik nem átalják a »zsidó« zsurnalizmus legcsúnyább fegyvereit forgatni, minden mocskot felém dobálnak. De nem tudnak elég magasra dojni, hogy hozzám elérjen.”

Lásd Revü 1920. ápr. 3. 11. sz. (Húsvéti szám) 2–4.; Téglás 1996. 473.; Téglás 1997. 51–55., 462–463.; Téglás 1997a 190., 200. 54. lábjegyzet

Lásd még a *Purgatórium* befejezésére: **Budapest, 1919. december 27. vagy 28.**; Rózsafalvi Zsuzsanna: Babits Mihály könyvelőszavai 1920 ...
<https://btk.ppke.hu/uploads/articles/.../Rozsafalvi-Babits-Baja-vegl-ujra.d...>

Budapest, 1920. április 4. Húsvét előtt

Komjáthy Aladár, ahogyan ekkoriban gyakran megesik, Babits helyett ír levelet Szekszárdra Babits Angyálnak, melyben közli, hogy Babits 1440 koronát, azaz 6 dollárt adott postára öccsének, Pistinek (s kéri, hogy ezt a család ne térítse meg). Többet nem tud küldeni, mert Pesten idegen valutát szinte lehetetlen kapni, de az őrnagy, aki a pénzügyeket intézi, azzal biztat, hogy rövidesen ismét lehet pénzt eljuttatni a foglyoknak. Újra kéri, figyeljék az újságokat, mert Gajdusek (?) megint hirdetni fogja, mikor ad felvilágosítást a japán fogolytáborokról. Ugy véli, hamarosan rátérnek majd a foglyok hazaszállításának ügyére, reméli, hogy a békeszerződés erre is ad majd utasítást. Beszámol arról is: „Misi itt Pesten egészen jól van. Jó színben, sokkal kevésbé idegesen mint már én is sokszor láttam.” Mindketten kellemes húsvéti ünnepeket kívánnak. Babits Aladár sorai alá írja: „A Hitelesség megerősítéséül / Misi”.

Komjáthy Aladár magyarázatul fűzi még a levélhez, hogy a mellékelt bírálato-
kat – Négyesy Lászlónak a *Budapesti Szemlé*ben és Császár Elemérnek a *Magyar Művészet*ben megjelent írását – Babits azért küldi haza, mert azok bizonyára érdeklík a családot.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 78.1.9.; közli Császár–Vendel-Mohay 1991. 48–49. (11. levél – Budapest, 1920 tavaszán); Majoros/Tompa 2012. 86–87., 331–332. (2700. levél)

Lásd még Négyesy tanulmányára: **1920. január (?)**; Császár Elemér kritikájára: **1920. február 15.**

Budapest, 1920. április 4. és április 4. után

Török Károly és bizonyára Csinszka, „Boncza Bertuka” küld gyászjelentést Babitsnak özv. Török Károlyné halálakor: temetése április 6-án a Kerepesi temetőben lesz, lelki üdvéért az engesztelő szentmiseáldozatot április 8-án a Belvárosi plébániatemplomban fél 9-kor mutatják be.

Lásd OSZK Fond III/1592.; Majoros/Tompa 2012. 87–88., 332–333. (2701. levél), 219.

„Kedves jó Mis. Nagyon köszönöm, hogy fönt jártál nálam és fáj hogy nem voltam itthon” – írja Csinszka Babitsnak. Kéri, hogy a sorait vivő hordárral vagy Feketével

küldje el még aznap 5 óráig a H[atvany] Laci [Lajos] által kikorrigált Ady-kötetet [*Halottak élén*, Athenaeum, 1920].

Lásd OSZK Fond III/2337/24.; Nemeskéri Erika 2004. 121. (60. levél); Majoros/Tompa 2012. 89., 334. (2703. levél)

Babits – [Komjáthy] Aladárral együtt sajnálva, hogy éloszóval nem teheték meg – pár sorban fejezi ki Csinszkának részvétét, mellyel a szeretett Nagymama elhunytá alkalmából fájalmában osztozik. Ígéri, a napokban, Csinszkának is alkalmas időpontban, fel fogja keresni, nagyon óhajtana már látni és sok mondanivalója is volna. Az Ady-verseket mellékelve küldi.

Lásd gépiratmásolatát: MTAK K 10/103.; Téglás 1979. 152–153. (16. levél); Nemeskéri Erika 2004. 122. (61. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 55–56, 342. 71.; Majoros/Tompa 2012. 88., 333–334. (2702. levél)

Budapest, 1920. április 7.

Földessy Gyula (a *Nyugat* fejléces papírján írt) levelében tájékoztatja Babitsot, hogy Osvátnak átadta kéziratát, mely válasz Babits Ady-cikkére (*Tanulmány Adyról*). Úgy véli, „disputájuk” hozzájárulhat az Ady-probléma tisztázásához, ezért felelt a cikkeire. S noha kölcsönösen támadják egymást, nagyrabecsüléséről biztosítja Babitsot.

[Földessy az *Ethika* kiadásában 1921-ben megjelenő Ady-könyve 1920 szeptemberében írt előszavában jelzi: „Babits Mihály a *Nyugat* 1920. febr. számában *Tanulmány Adyról* címen nagyobb értekezést tett közzé, amely azonban nem annyira tanulmány, mint inkább kritika volt: 1919. június havában megjelent *Ady Endre* c. könyvem bő észrevételekkel kísért ismertetése. Ez a bírálat ösztönzött rá, hogy megírjam az *Ady és versé*-t, mely ugyan részben anti-kritika is, de egészben véve mégis új és önálló Ady-tanulmány. (...) Az első két tanulmány eredetileg a *Nyugat*-ba volt szánva, de ott-megjelenhetésük – a szerkesztők nyilvánvaló jóakarata ellenére is – annyi huza-vonával járt, hogy félvnyinél nagyobb késedelem után inkább az *Ethika* kiadására bíztam őket...”]

Lásd OSZK Fond III/459/1.; Majoros/Tompa 2012. 89., 335. (2704. levél)

Lásd még ***Budapest, 1920. október 22.***

Vö. Majoros/Tompa 2012. 335. (hosszan taglalja Földessy és Babits 1921-es polémiaját, nem jelzi azonban az idevonatkozó *Ethika*-könyvtárban megjelent *Ady-tanulmányok* kötetét)

Egykori újpesti tanártársa, Hendel Ödön Újpestről küld hosszú levelet Babitsnak: egykor ő is verselt, de amikor Babitsék úgy tizenhárom évvel korábban föltűntek az irodalomban, volt annyi önkritikája, hogy „letette a fűzfásipot Apolló oltárára”. Keserűen panaszolja, hogy munkaerő, ambíció, életkedv darabokra tört benne, túllépett élete delén és fekvőszékhez láncolva hever naphosszat [Hendel egyre súlyosbodó tüdőbetegséggel küzd]. Csak ebben az idegállapotban élhette át minden idegszálával a *Nyugat*-ban közölt Goethe-verset, az *Über allen Gipfeln*. „Hiá-

ba én is gyöngé ember vagyok és íme most itt küldöm Neked fordításomat, ama kéréssel, hogy ha nem találod gyengének, közöljed folyóiratod »Figyelő« rovatában. Ha rossznak találod, tarts olyan jó barátodnak, hogy ne habozz a szemembe mondani Siamo intesi? [olasz ’megértettük egymást?’]” Küldi Goethének a vershez készített saját kezű illusztrációját, amelyet a Gickelhahn ormán rajzolt, ahol a költeményt írta, és [Caspar David] Friedrichnek az agg költőt a Gickelhahn deszkabódéja előtt ábrázoló képét is. [Goethe a verset egy kirándulás alkalmával írja az ilmenauai vadászház falára 1780. szeptember 6-án, s halála előtt elmegy megnézni a deszkafalba vésett nyolcsoros költeményt.] Most, hogy a vers az érdeklődés középpontjába került, érdemes volna reprodukálni őket, ha nem a *Nyugat*ban, akkor az ő fordításával adja át Schöpflin Aladárnak a *Vasárnapi Újság* számára. Babits nagyon megörvendeztetné, ha tudósítana a *Purgatórium*ról. [Komjáthy] Aladár felvillanyozta azzal a hírrel, hogy Babits már a kommentárokkal is elkészült. Nagyon kéri-várja Babits levelét. Érdeklődik Kaposi Józsefről, vajon nem beteg-e, s mi van az egyetemi könyvtári állásával. Szabadkozik a hosszú levél miatt, de az írás az egyetlen módja számára a beszélgetésnek, „mert a szóbeszéd igen nehezemre esik”.

Lásd OSZK Fond III/567/27.; Buda 2007. 88–90.; Majoros/Tompa 2012. 90–92., 336–338. (2705. levél), 217.

Lásd még *Über allen Gipfeln*: *Nyugat* 1920. I. március, 5–6. sz. 322–323., 334–335.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 338. (a *Purgatórium* megjelenését a *Corvina* nyomán 1920. július 23-ra datálja – helyesen **Budapest, 1920. június 25. körül**)

Budapest, 1920. április 7. után, szombat

Földessy Gyula levélüzenetet hagy, mert Osvát fölkérte, hogy keresse fel Babitsot, s beszéljen meg vele egyet-mást megjelenő kézirata ügyében. Aznap, szombat este ¼ 8-kor felmegy Babitshoz, ha nem lesz otthon, akkor hétfőn 11–12 között fogja meglátogatni.

Lásd OSZK Fond III/459/4.; Majoros/Tompa 2012. 92., 338–339. (2706. levél), 217.

Lásd még ***Budapest, 1920. október 22.***

1920. április 8.

Az *Álhír Ady özvegyéről* című cikk cáfolja, hogy Babits házasságra lépne Ady özvegyével, mondván, a híresztelésre az adhat okot, hogy Babits segít Csinszkanak összegyűjteni elhunyt férje kiadatlan műveit, kéziratait.

Lásd Ellenzék (Kolozsvár) 1920. ápr. 8. 74. sz. 7.; Nemeskéri Erika 2004. 156.; Téglás 2008. 53.

Lásd még ***1919. április 12. után–június végéig***

1920. április 10. szombat

Békássy (Istvánné) Bezerédy Emma levélben érdeklődik, Babits nem feledkezett-e meg fiáról és az életrajzról, melyet ő (ti. az anya) kezdett el írni. Hosszú fektetés

után (1918!) küldi egy fejezetét és kéri véleményét. Szeretné, ha Babits meglátogatná, esetleg másnap, vasárnap délelőtt (a múzeumigazgató rokon Végh Gyuláéknál az Iparművészeti Múzeumban marad kedd estig). A korábbi levelében vázolt tervről [talán a sennyei pihenőparkról] is beszélhetnének. Írt valamit, amit esetleg a *Nyugat* közölhetne [ekkor nem jelenik meg írása, majd csak 1928-ban közlik Rosty Magdolna néven *A keresztfa előtt* című versét].

Lásd OSZK Fond III/255/11.; Majoros/Tompa 2012. 93., 339–341. (2707. levél)

Lásd még Békássy Istvánné 1919. április 2-i levelét: OSZK Fond III/255/10.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 218. (a fenti levélből idéz az 1920. december 22-i levél 2812-es tétel-számára hivatkozva)

Budapest, 1920. április 10.

„Tervem van Olaszországba kiutazni, Babitscsal. Nem is nagyon lehetetlen” – áll Szabó Lőrinc *Kisnaplójának* utolsó bejegyzései között.

Lásd Szabó Lőrinc: *Kisnapló* MTA Ms 4676/34.; *Érlelő diákévek* 1979. 247.

Lásd még Sipos, Dunatáj 1978. augusztus, 2. sz. 37.

1920. április 11.

Id. Babitsné küld levelet fiának: nagyon várta Babitsot az ünnepekre, jólesett volna együtt lenniük Húsvétkor, nem érti, miért maradt az „éhező Budapesten”. Szép volt tőle, hogy öccsének dollárokat küldött, ő is szeretett volna egy Amerikát járt paraszttól dollárt venni, de nem sikerült. Köszönik [Komjáthy] Aladárnak, hogy sorraival Babits lustaságáért igyekszik őket kárpótolni. Szeretne beszélni fiával Angyal érdekében, s arról, hogy a sok kárt okozó Feketééktől meg kéne szabadulnia; javasolja, kérje Babits Sándor segítségét. Érdeklődik, hogy áll Dante *Purgatóriumá*-val. Rokoni látogatásokra buzdítja fiát. Angyal a levél végén köszönetét fejezi ki a kétnyelvű könyvekért.

Lásd OSZK Fond III/179/118.; Majoros/Tompa 2012. 94–95., 341–342. (2708. levél)

Az *Új könyvek* között jelenik meg rövid méltatás Babits *Pávatollak* című kötetéről. A névtelen írás szerzője szerint, „A magyar műfordítás újjáélesztésének kiváló munkása akadt Babits Mihályban”, aki „a legnehezebb költői formákban is teljes könnyedséggel adja vissza az eredeti szépségeit”. Kiemeli Lenau *Nádi dalának* [*Aus dem Schilffiedern*] finom és könnyed átültetését, valamint Baudelaire *Spleen*, Swinburne *Ballada Álomhonról* [*A Ballade of Dreamland*] és Poe *A harangok* [*The Bells*] című versének fordítását.

Lásd Pesti Napló 1920. ápr. 11. 88. sz. 13.

1920. április 14. előtt és április 14.

Mohácsi Jenő Bécsből küldött soraiban tudatja, hogy vette Babitsnak és unokaöccsének [Babits Sándornak] beleegyező levelét, így két nap múlva utazik, hogy *A gólyakalifa* ötletéből tervezett darabján dolgozni tudjon.

Lásd OSZK Fond III/901/7.; Majoros/Tompa 2012. 96., 343–344. (2711. levél), 216.

Budapest, 1920. április 14.

Kaposi/Kapossy József névjegykártyáján közli Babitscsal, hogy [bizonyára Dante *Purgatóriumának*] küldött korrektúraiveit átvette.

[Kaposi/Kapossy – aki *A Pokol* korrigálásánál is Babits segítségére siet, s a költő halála jeléül neki ajánlja munkáját –, most is támogatja őt javaslataival.]

Lásd OSZK Fond III/672/8.; Majoros/Tompa 2012. 95., 343. (2710. levél), 217.

Lásd még **1912. február előtt (?)**; **1912. szeptember 19.**; **1912. október 10.**; **1912. november 20.**

Vö. Majoros/Tompa 2012. 217. (az 1863-ban született Kapossy Józsefet „a vele [ti. az 1883-ban született Babitscsal!] nagyjából egy korosztályba tartozó”-nak itéli)

1920. április 15. előtt

Babits *A könnytelenek könnyei* (melyet a kilátástalan béketárgyalások hírére ír) és a *Csak a dalra* című versének keletkezése.

[*A könnytelenek könnyei*] című vers 1 főliós papír verzőjára írt ceruzairású fogalmazványrészleteit (=k₁) Babits utóbb áthúzza. A rektóra *Kriksz-kraksz* címmel, majd szögletes zárójelben a végleges címmel a vers ceruzairású tisztázataát írja. A „B. M.” aláírást áthúzza, s alája írja teljes névaláírását. Az 1912 körül keletkező [*Nem bűnös ki szive szerint...*] kezdetű vers szövegének variánsát ebbe a költeményébe illeszti. (A kézirat Szabó Lőrinc hagyatékában marad fenn.)

A *Csak a dalra* „Babits Mihály” aláírással, „57”-es autográf ceruzairású lap számmal ellátott gépiratos tisztázata a *Nyugtalanság völgye* (1920) nyomdai kéziratának része lesz.

Lásd kézirateit *A könnytelenek könnyei*: k₁₊ k₂ = MTAK Ms 4699/6.; *Csak a dalra* (= g) PIM Kézirattára V. 1612.; Pók 1970. 89.; Rába 1981. 561–562.; BMÖV 1982. 302–304. (1920. április); [*Nem bűnös ki szive szerint*]: k₂ = OSZK Fond 1969/63. (kézirat kelte: 1920-as évek); **1912 körül**; *A könnytelenek könnyei*: BMÖV 1982. 298–301. (1919); Kelevéz 1998. 99

Lásd még *Nyugtalanság völgye*: **Budapest, 1920 ősze**

Budapest, 1920. április 15.

Két Babits-verset tesznek közzé: *A könnytelenek könnyei*, *Csak a dalra*.

Mint korábban megjelent kötetet hirdetik a Kétnyelvű Klasszikus Könyvtár sorozatban Baudelaire *Kis költemények prózában* című kötetét, amelyet Szabó Lőrinc fordított és Babits nézett át.

A *Nyugat* címlapján tévedésből 5–6. szám szerepel.

A szerkesztőség címe: VI. Vilmos császár út 51. III. emelet. A szerkesztőségi órák változnak: hétfő, szerda, szombat délelőtt 12-től 2-ig.

Lásd Nyugat 1920. I. ápr. 15.–máj. 15. 5–6. sz. (!) / 7–8. sz. 437–438., hátlapverző, címlap; Majoros/Tompa 2012. 205.

Lásd még *Nyugat* 1920. I. május, 9–10. sz. 544.

1920. április 15.

Kemény János [aligha az erdélyi, 1903-ban született, ekkor 17 esztendőes majdani író!] *Kritika a kritikáról* címmel április 5-i dátummal küldött „olvasói” levelében Szabó Dezsőt idézi, aki egy társaságban megjegyezte, hogy a *Nyugat* íróinak egymást istenítő kritikái „a *Don Quijoténak* arra a jelenetére emlékeztetik, amelyben egy alak megcsömörlik s lehányja a másikat, a másik erre visszahányja az előbit, s ez így folytatódik a végkimerülésig”. „A hasonlat brutális – így Kemény –, hiszen Szabótól származik –, de találó, s durvaságában is több a finomság és ízlés, mint a *Nyugat* bírátaiban.” Ezután rátér Szini Gyula bírálatára, mely „Babits *Karácsonyi Madonnájának* halhatatlanságát zengi”. Élvezettel idézi-sorolja Szini sületlenségszámba menő magasztaló mondatait, mint a kritika paródiáját, s érthetetlennek tartja, hogyan engedhette meg Osvát, s különösen Babits ennek az „ízléstelenül hízelgő” írásnak a megjelenését.

Lásd Magyar Múzsza 1920. ápr. 15. 357–359.; Szini Gyula, *Nyugat* 1920. I. március, 5–6. sz. 322–323.; *Budapest, 1920. március közepe*

Budapest, 1920. április 15. után

Egykori egyetemi társa, György Oszkár írja Babitsnak, hogy mert nem szereti az utcán „elfogni”, soraival köszöni meg „szíves készségét”, amellyel könyveit dedikálta. Elragadtatással olvasta a *Nyugatban* *A könnytelenek könnyeit*; nagyon szereti Babits verseit, s ez különösen tetszett neki.

Lásd OSZK Fond III/532/33.; Majoros/Tompa 2012. 96., 344. (2712. levél), 216.

Budapest, 1920. április 18.

Fekete József tanár – „mint volt hallgatója (a nyáron) és írásainak kedvelője” – fordul levélben Babitshoz, abban bízva, hogy kérése „költői becsvágyát ingerelni fogja”. Mellékeli Csobanzade Bekir Szidki, fiatal tatár költőnek – aki az Eötvös Collegiumban él, s nemsokára visszamegy a Krímbe, mert a krími tatár országgyűlés képviselőjéül választották – néhány magyar tárgyú versét, „a költőtől való betű szerinti nyers fordításban”, remélve, hogy Babits gyönyörű műfordításait a tatár irodalom e néhány darabjával gyarapítani fogja. A Zempléni Árpád-asztaltársaság nevében kéri, hogy a fordításokat juttassa el neki legkésőbb május 7-ig, hogy azokat még utazása előtt elküldhessék Bekir Szidkinek.

[Az 1895-ben alapított Eötvös József Collegium a báró Eötvös József által kidolgozott oktatási reform eredményeként jön létre; a párizsi École Normale Supérieure „megmagyarított alakja”, „a budapesti főiskolák érdemesebb hallgatóinak, akik a

tanári pályára készülnek, tisztos együttélésben megad minden segítséget arra, hogy egyetemi tanulmányaik alatt szakpályájukra elméletileg és gyakorlatilag készülhessenek”. 1895 szeptemberében harmincegy, pályázat útján felvett növendékkel kezdődik meg az oktatás a Csillag utca 2. szám alatti bérház, az úgynevezett Kerkápoly-ház két szintjén. Az első évfolyamok későbbi neves hallgatói: Kodály Zoltán, a nyelvész Gombocz Zoltán, az irodalomtörténész Horváth János, a történész Szekfű Gyula, az író Szabó Dezső, a költő és filmesztéta Balázs Béla, a művészettörténész Gerevich Tibor vagy a kémikus Zemplén Géza. 1910 karácsonyán költöznek be a diákok a Collegium mai, Alpár Ignác tervezte, Ménesi úti háromemeletes épületébe. – Az egyetemet Budapesten végző, 1916–1919 között Eötvös-collegista Bekir Szidki (Csobanzáde) – aki 1919-ben a magyar irodalomról írt dolgozatával doktorál –, a Krím híres fia, tanulmányai végeztével 1920-ban visszatér hazájába, „alkalmazva mindazt, amit ugyancsak szeretett »ámulások szép Budapestjén« tanult, lett szervezője, szövívője, alakítója, kivitelezője a szovjetunióbeli törökség szellemi ébredésének”. A tehetséges filológus, tudós költő ifjan törvénytörtések áldozata lesz.]

Lásd OSZK Fond III/1579/6.; Majoros/Tompa 2012. 97–98., 345–346. (2715. levél)

Lásd még az Eötvös Collegiumra: Laczkó Géza, Nyugat 1920. II. augusztus, 15–16. sz. 817–818.; Sepsik Enikő, Világosság 2005. 2–3. sz. 31–38.; Bekir Szidki (Csobanzáde) nyelvész-költőre: „Eötvös József Kollégium iratai 1895–1950” feliratú dosszié, 34–35-ös és 50–53-as számú dobozok, 1–10-es számú iratai; T. Nyíri Mária, Orient Express, Török – Magyar kulturális hírportál – Turkinfo.hu; www.turkinfo.hu/db/mutat.php?tabla=hirek&&id...; *Világirodalmi Lexikon* 2., Akadémiai Kiadó, Budapest, 1972. 463.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 346. (1920. április 28-i dátumot ad – bár Fekete „tanár”-ként írja alá levelét, úgy véli, „az ismeretlen fiatalember az Eötvös Collegium diákja”; a tatár költő nevének téves olvasata okán nem tud Bekir Szidkiről)

1920. április 20. előtt és április 20.

Babits ír, esetleg Komjáthy Aladárral üzen Hendel Ödönnek, hogy meglátogatni készül őt Újpesten. Hendel (Richard Strausst ábrázoló) képeslapján írja Babitsnak, mily nagy örömet szerzett neki látogatása hírével; „tárt karokkal” várja őt. Közben Józsi barátjuk [Kaposi/Kaposy József] felvillanyozta a jó hírrel, hogy a *Purgatoriumot* „javában szedik”.

Lásd OSZK Fond III/567/28.; Buda 2007. 90.; Majoros/Tompa 2012. 97., 345. (2714. levél), 217.

Budapest, 1920. április 26.–május 2. körül

Babits, Tóth Árpád és Szabó Lőrinc véletlenül találkozik „a Gellért oldalán” Szabó Dezsővel, aki – mint Tóth Árpád írja Bródy Pálnak – „...a legbravúrosabb fölénynyel feledkezett el mind a Babitscsal, mind a Lőrinnel való feszült viszonyról”, amikor a Szirtes úti sokszobás lakásba, „kéjlakába” valamennyiüket „feltolja”.

[Dr. Hencze Béla, Szabó Dezső unokaöccse egy 1961 nyarán készült interjúban úgy véli: „Igaz volt *Tóth Árpádnak*, aki *Babits Mihály* és *Szabó Lőrinc* társaságában meglátogatta Szabó Dezsőt a Szirtes úti lakásban. Valódi »kéjlak« volt ez az

otthon: minden szoba csupa-csupa könyv és minden szobában volt egy íróasztal is. Az egyik szobában, az ágy felett gyönyörű faragott Krisztust láttam.” – Szabó Dezső lakása az akkor még I. (ma XI.) kerületi Szirtes út 4/a II. emelet 5.-ben, a Hadnagy utca fölött van.]

Lásd Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 212., 418. (182. levél); Budai Balogh Sándor, Irodalomtörténeti Közlemények 1985. 6. sz. 692–693.

Lásd még Gál István 1973. 130.

Vö. idézi Téglás 1996. 535. (179. tétel jegyzetében 1920. május 20-ra datálja)

1920. április 30.

Bródy Pál Balatonfüredről „Babits dr. Úr asztalára” címmel küld üdvözetet a Központi (Centrál) kávéházba, az Egyetem utca 1.-be. „Az irodalmat itt [ti. Balatonfüreden] ifj. Gaál Mózes képviseli” – jegyzi meg.

[A képeslap címezése egyik bizonyosága annak, hogy a *Nyugat* írói köréből, főként a fiatalokból alakult társaság, Babitsot tekintve szellemi irányítójának, a „Babits-asztal” körül csoportosul.]

Lásd OSZK Fond III/315/1.; Majoros/Tompa 2012. 148., 406–407. (2779. levél)

Lásd még Kardos Pál 1972. 290.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 148., 406. (1920. szeptember 30-ra datálja)

Fenyő Miksa *A három királyok imádása* című festményt ábrázoló lapon Rómából küld üdvözetet Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/438/30.

1920. április

Babits 1906 májusában vagy júniusában született [*S'en est fait...*] kezdetű verse ceruzairású tisztázatának (= k₃) keletkezése.

A rektón a Szent István Akadémia IV. ünnepi ülésére szóló meghívó nyomtatott szövege [a Szent István Akadémia a Szent István Társulat Tudományos és Irodalmi Osztályából 1916. január 20-án alakult tudós társaság, melynek elnöke Giesswein Sándor győri kanonok]. A verzón az [*Azt hitted nem lehet, baj téged nem érhet...*] kezdetű vers, valamint áthúzott feljegyzések és Dante *Isteni Színjátéka* 3. részének énekeire vonatkozó római és verssoraira vonatkozó arab számok, továbbá törölt vagy elhalványult verssorok.

Lásd OSZK Fond III/1969/111.

Lásd még [*S'en est fait...*]: k₁ = OSZK Fond III/1703/17. (1906. május); k₂ = OSZK Fond 253/920. (1906. június; a kézirat kelte: 1906. augusztus 18. előtt); *Szekszárd, 1906. június*; Kelevéz 2008. 118., 206.; Digitális *História* adatbázis: http://www.tortenelmitar.hu/index.php?option=com_customproperties&task=tag&tagName=Id%C5%91rend%3A1867-1918&Itemid=85&lang=hu&limitstart=3160

Budapest, 1920. május 3.

Földessy Gyula „Kedves jó Poétám” megszólítással expressz levelet küld Babitsnak, mert vitacikkében, ahol Ady Endre *Özvegy legények tánca* című verséről ír, beszúrást szeretne; le is írja a beírandó részt. Szerinte ezek a mondatok adják a helyes értelmezést, ezért tartja fontosnak beillesztésüket.

(A 2. fölió rektójára Babits ceruzával jegyzi föl Földessy címét: „II. Szalag u. 8/10.”)

Lásd OSZK Fond III/459/5.; Majoros/Tompa 2012. 99–100., 348–349. (2719. levél), 217.

Lásd még **Budapest, 1920. április 7.**

Vö. Majoros/Tompa 2012. 348. (bár a Földessy 1920. június 6-i levelének aljára följegyzett lakáscímet közli, mégis a véletlen folytán ugyancsak a Szalag utcában, ám a 15-ös szám alatt lévő Honvédelmi minisztériumi címmel azonosítja – továbbra sem jelzi Földessynek végül az Ethika-könyvtárban megjelent *Ady-tanulmányok* kötetét)

Budapest, 1920. május 4.

A forradalmak alatti ténykedései miatt Babits idézést kap Lampert Ferenc detektívtől a Magyar Királyi Államrendőrség Főkapitányságára (az Idegenek Ellenőrzési Osztályára), május 5-én reggel 8 órára a Zrínyi utca 2. II. emelet 192. sz. alatti hivatalos helyiségbe. Az idézést a lakásán keményen fellépő detektív(ek?)től veszi át. (Ezzel megkezdődik tartós rendőri zaklatása, s még a toloncházat is megjárja.)

A Centrálban Babits elmondja Tóth Árpádnak, hogy detektívek jártak nála, „s igen szigorúak voltak”. Tóth Árpád Bródy Pálnak május 6-án írt levelében naivan hozzáteszi: „Tán még szegény Babitsnak is kellemetlenségei lesznek, bár alig hinném, hogy bántani akarnák: szegény, igazán nem volt sose kommunista.”

„Micsoda idegnyúzás volt, hogy Babitsot egy délután egy detektív kereste! Cédula az asztalán: »Holnap de. X órakor keressen fel, kihallgatás végett!« Aztán, úgy emlékszem, több zaklatás nem is volt, ilyenféle... De mennyien megmozdultak, mennyi ideig emlegettük ezt az embertelenséget! [...] Emlékszem, a Kommün után milyen kimondhatatlan szakadék támadt köztem és a »hivatalos magyar élet« között, csak azért, mert mesteremet, Babits Mihályt meg akarták rendszabályozni és mert Móricz Zsigmondot két-három napra internálták Leányfalu mellett abban az erkélyes villában: húsz-huszonöt év alatt sem halványodott bennem ez az átvett sérelem, az ő sebük fájdalma” – idézi föl Babits (és Móricz) megaláztatását Szabó Lőrinc 1945-ös *Naplójában*.

Lásd az idézést: MTAK Ms 4699/138.; *Érlelő diákevek* 1979. 275., 345.; Rába 1983. 152., 317.; Kocztur Gizella/Kardos László/Kardos Pál 1973. 212. (182. levél); Téglás 1996. 448., 545. (205. tétel); Téglás 1997. 462.; Szabó Lőrincet idézi Kabdebó, Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 2005. 1. sz. 18. <http://www.szszbmo.hu/szemle/2005-ev/2005-1>; Majoros/Tompa 2012. 102., 351. (2721. levél), 200., 218.

Lásd még **Budapest, 1920. május 5.**

„*Áradás, Áradás!* [...] 1920 tavaszán [datálása szerint május 4-én] írtam ezt a prózaverset. [...] Délután elvittem Babitsnak. Könyvtárszobájában, a díványán fekve

olvasta végig; utána remegni kezdett, s azt mondta, hogy »ennél nagyobb verset Vörösmarty óta nem írtak«. Minthogy addigi írásaimat csak kitűnő ígéreteknek tartotta, ez a dicséret egészen elkábitott. Nem is tudtam hinni neki, és nyilvánvaló, hogy Babits dicséretében elsősorban a saját félelmei szólaltak meg. A verset a román megszállás alatt meginduló *Nyugatban* közölni akartuk, de a román cenzúra törölte. Később pedig már magam tartottam vissza, bármennyire hatalmas élményem fűződött hozzá” – idézi föl tévedő emlékezettel Szabó Lőrinc 1954-ben a megjelentetés körülményeit; ugyanis valójában az 1920. júniusi számban tervezik közölni a költeményt. (Később ugyanezeket a szavakat a *Záporban* című vers megjelenése kapcsán adja Babits szájába.)

Lásd *Érlelő diákok* 1979. 301–302., 346., kéziratának hasonmása: 296–297.

Lásd még Szabó Lőrinc: *Záporban: Budapest, 1920. június 1.*

1920. május 4.

Babits Angyal küld szemrehányó levelet bátyjának, aki mióta elment, nem adott hírt magáról. Érdeklődik, „mi van a *Purgatóriummal*”. Beszámol arról, hogy öcsüktől két 1919 végi–1920 eleji lap érkezett. Hazahívja Babitsot, főként a rekvirálás fenyegetése miatt. Id. Babitsné is füz néhány korholó sort a levélhez; mondván, Angyal születésnapján [május 5-én!] inkább Babitsnak illenék neki írnia, s ő is sürgeti, hogy a hónap végéig mindenképp menjen haza.

Lásd OSZK Fond III/35/113.; Majoros/Tompa 2012. 100–101., 349–351. (2720. levél)

Lásd még Babits Angyal születésére: *Szekszárd, 1886. május 5.*

Vö. Majoros/Tompa 2012. 350. (a *Purgatórium* megjelenését a *Corvina* nyomán 1920. július 23-ra datálja – lásd *Budapest, 1920. június 25. körül*)

Budapest, 1920. május 5.

A fegyelmi tárgyalás alapján készült 1920. március 31-i határozat, amely Babits nyugdíjának megvonásáról rendelkezik, következményekkel jár: a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Babits ügyét – mint kommunista ügyet – átteszi a Budapesti Főkapitánysághoz, ahonnan azt a Budapesti Ügyészséghez továbbítják, amely a vizsgálat megtartását rendeli el.

Reggel 8 órakor Babits megjelenik a Budapesti Rendőrfőkapitányságon [Zrínyi utca 2. II. 192.] Lampert/Lampért Ferenc detektív előtt (az Idegenek Ellenőrzési Osztályán), hogy a forradalmak alatti tevékenységéről kihallgassák. A „kommunista” szereplése miatt indított eljárás során készült detektívjelentés szerint Babits előadja, „hogy ő a tanárságtól már a Károlyi-kormány ideje előtt nyugalomba vonult, s már akkor kilátásba volt helyezve az egyetemi tanársága, ami csakis a kommun alatt valósult meg. Beismeri azt, hogy ő az »Uj Világ« című ifjúsági folyóiratban tényleg írt, de ő azzal a jól felfogott gondolattal írta azt, mintha azzal hazájának csak jót tehet, nem gondolva arra, hogy annak az ellenkezője válik valóra, az egyetemi tanárságát Lukács György népbiztos kinevezése folytán foglalta el, és ott június hó végéig mint egyetemi tanár működött, amikor is vakáció követke-

zett, Szekszárdra ment szüleihez és ott tartózkodott. Külömben [!] más egyéb funkciója a kommün alatt nem volt. Ezek után a puhatólást ez ügyben más irányban is folytattam, azonban ez ideig oly terhelő adatot, ami nevezett bűnössége mellett szólna, beszerezni nem sikerült.”

Lásd gépiratát BFL; Éder 1966. 74–76., 271.; *Érlelő diákévek* 1979. 275., 345.; Bényei József, Hajdú-Bihari Napló 1981. szept. 20. 221. sz. 9.; Téglás 1996. 448–449., 545. (206. tétel); Éder 2002. 177.

Lásd még Babits Szabó Lőrincnek 1920. május 5. előtt írt sorait: MTAK Ms 4699/102.; **Budapest, 1920. március 31. és utána**

Vö. Sipos 1976. 119. (a határozatot 1920. április elejére datálja, s úgy véli, május 5-én egy detektív keresi föl [!] és hallgatja ki Babitsot)

Szabó Lőrinc szállásadó atyai barátja, Graf F[erenc] küld levélkártyát Babitsnak, melyet nővére, A. Petzl [Petzl Frigyesné Amália] is aláír: pénteken estére [május 7-én] kéri, tisztelje meg őket „szerény” vacsorájuknál.

(A verzón Török Sophie feljegyzése a levélírókról: „Szabó Lőrinc ismerősei, akiknél [lakott] sokszor küldtek karácsonykor bort, sokszor [beszélt] a gazdag borkereskedőről [...] nővérével lakott”)

Lásd OSZK Fond III/1827/72/b; Majoros/Tompa 2012. 102–103., 352. (2723. levél)

Lásd még Petzlné keresztnévére: Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 8., 313.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 352. („nem tudni, hogy az A. mit takar”, s nem jelzi, hogy Petzlné ekkor már elvált asszony – lásd *Levelek (1921–1926)* – == DIA Mű == dia.pool.pim.hu/html/muvek/.../szabol01649.html)

Kornfeld Mórincné levélkártyán köszöni meg Babits „szíves megemlékezését s az örömet, melyet könyvének elküldésével szerzett”.

[Talán Kornfeldné (leánykori nevén Weiss Marianne) április 27-i vagy 30-i névnapja alkalmából küldi el valamelyik könyvét néhány sor kíséretében Babits.]

Lásd OSZK Fond III/767/1.; Majoros/Tompa 2012. 103., 352–353. (2724. levél), 217.

Budapest, 1920. május 5. után

„Kedves Lőrinc Aladár nagyon éhesen jött meg...” – tudatja Babits Szabó Lőrincnek írt üzenetében (annak a papírnak hátoldalán, amelyre korábban tintával jegyzi föl, majd utóbb ceruzával áthúzza a Budapesti Rendőrfőkapitányság idézésének helyét és időpontját: „május 5, d. e. 8 órakor Zrínyi u. 2. II. 192. sz. Lampért Ferenc detektív”). Kéri, szóljon be hozzájuk a Potzman-féle vendéglőbe, az Üllői út 10. vagy 12.-be, ahol egyszer együtt ebédeltek. (Sorai mellett ugyancsak ceruzával húzza át Szabó Lőrinc szállásadójának és atyai barátjának korábban följegyzett telefonszámát: „Gráf 56–83”)

Lásd MTAK Ms 4699/102.; *Érlelő diákévek* 1979. 275., 345.; Majoros/Tompa 2012. 99., 347–348. (2718. levél – 1920. május eleje)

Lásd még ***Budapest, 1920. május 5.***

1920. május 6. előtt és május 6.

Tóth Árpád Bródy Pálnak május 6-án csütörtökön írt levelében számol be arról, hogy Baudelaire-t fordít, „mivel a Táltos végre leszerződött a Babits–Szabó Lőrinc–Tóth-triással eme műre [ti. a *Romlás virágaira*], havonkénti 1000-1000 koronát fizetvén egy éven keresztül, mikorára is elkészül majd a nagy mű”.

[A kötet végül csak 1923-ban a Genius kiadásában jelenik meg.]

Lásd Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 212., 418. (182. levél)

Lásd még *Budapest, 1920. március 23.; 1920. október 25.; Romlás virágai: 1923. március, április 1. Húsvét előtt*

Budapest, 1920. május 7.

A Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt. Lőrincz [Ernő] aláírásával küldött leveléhez mellékeli bizonyára a *Purgatórium*hoz készített rajzokat Babitsnak, „szíves jóváhagyás végett”, s mielőbb kéri esetleges észrevételeit.

[Dante *Isteni Színjátékának* 2. része, a *Purgatórium*, tizenkét régi kép hasonmásával, Zádor István könyvdíszével jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/1858/10.; Majoros/Tompa 2012. 103., 353–354. (2725. levél)

1920. május 9.

Id. Babitsné újabb keserűen-gúnyosan szemrehányó levelet küld fiának: „...alig egy hete hogy levelem ment számodra talán elolvastad de tudod e még mi volt benne?...” Továbbra is Angyal előmenetelén buzgólkodik, akinek az iskolájánál nagy változások vannak készülöben, s id. Babitsné úgy véli, Gaál Mózsinnak lehet befolyása arra, hogy protekciót szerezzen Angyal igazgatóságáért. Kéri, Babits válaszoljon és tegyen is valamit az érdekében. Beszámol Leopold Lajos közvetítő segítségéről a hadifogságban sínylő Babits István érdekében, s újra nógatja fiát, utazzon már haza.

Lásd OSZK Fond III/179/119.; Majoros/Tompa 2012. 104–105., 354. (2726. levél), 220.

Budapest, 1920. május 10.

Sebestyén Károly, a *Pester Lloyd* munkatársa, a Színművészeti Akadémia tanára névjegykártyáján küldi sorait Babitsnak: tanítványa, az ekkor színinövendék Etter Géza kérését tolmácsolja, aki egy-két hétre kéri „Rohde Gr Roman-ját” [a német klasszika-filológus Erwin Rohde *Der Griechische Roman und seine Vorläufer/ A görög regény és előfutárai* című 1876-ban megjelent művét]. [Igen kétséges, hogy a könyveit féltékenyen őrző Babits vajon eleget tesz-e a kérésnek.]

Lásd OSZK Fond III/1129/1.; Majoros/Tompa 2012. 105., 355. (2727. levél)

Budapest, 1920. május 15. előtt

Babits *Reggel* és *Szaladva fájó talpakon* című versének keletkezése.

Lásd BMÖV 1982. 296–297., 298. (*Reggel*: 1920. tavasz; *Szaladva fájó talpakon*: 1920. május); Rába 1981. 562.

Budapest, 1920. május (15.?)

A *Nyugat hírei* rovat közli, hogy a lap júniustól mindig a hónap első napján fog megjelenni, s hogy az 1920. április 15-én megjelent kettős szám címlapjára tévedésből 5–6. szám került 7–8. szám helyett. [Schöpflin Aladár Hatvany Lajosnak szóló 1920. május 31-i levelében jelzi: „a lap csak havonként egyszer és megkurtított terjedelemben jelenik meg”.]

Közlik Babits *A torony árnyéka (Levél az íróhoz)* című novelláját, valamint a *Reggel* és a *Szaladva fájó talpakon...* című versét.

Babits történeteit a képzelettel tágítja ki, az érdeklő, ami volt, vagy ami lehetne, s ez ösztönzi a meseírásra is, mert a mese „Istentől való, mint a kinyilatkoztatás”, ahogyan *A torony árnyéka* paphőse mondja. Az elbeszélés reális magyarázatot nélkülöző misztikus történet, szimbolikus kép arról, hogyan nyújtja ki áldozata felé sötét árnyékát a halál.

Lásd *Nyugat* 1920. I. május, 9–10. sz. 544., 461–467., 530–531.; *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 265. (263. levél); *A torony árnyéka*: Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 321–332., 804., 827., 830., 871., 995–996. (35. tétel); Majoros/Tompa 2012. 205.

1920. május 16–23.

Az *Erdélyi Szemlé*ben Torday József aggodalmának ad hangot a „széthúzás”, a „klikkrendszer” láttán, amelynek egyik jele, hogy Babitsot és Móriczot kizárták a Petőfi Társaságból (továbbá Herczeg Ferenc lemondott az elnöki tisztről, Kosztolányi pedig kilépett a társaságból).

Lásd *Erdélyi Szemle* 1920. máj. 16–26. 20–21. sz. 298–299.; Téglás 1997a 136–137.

1920. május 17.

Babits Angyal és id. Babitsné újabb szemrehányó sorokat küldenek Babitsnak, aki már harmadik levelükre nem válaszol. Angyal névnapjára, május 31-re várják haza. Tudatják, hogy Babits Istvánról jobb híreket kaptak: Amerikából segítik őket és kilátás van hazajövetelére is. Id. Babitsné Pünkösdre diós kaláccsal és Babits kedvenc tyúklevésével igyekszik Szekszárdra csábítani fiát, s kéri, [Komjáthy] Aladárt is vigye magával.

Lásd OSZK Fond III/35/114.; Majoros/Tompa 2012. 105–106., 355–356. (2728. levél), 202., 220.

1920. május 19.

A békeszerződés végleges szövegének átvétele után az Apponyi vezette békedelegáció lemond. A delegátusok szerint a külföldi közvéleményt sikerült rádöbenteniük: a békekonzferencia Magyarországgal kapcsolatos döntései, a békeszerződés kikötései mélyen igazságtalanok, ezért azok „állandóak nem lehetnek, és csak újabb bonyodalmaknak és háborúknak válnak szülőforrásává”. Mindazonáltal úgy

vélik, a békét meg kell kötni, mert Magyarország mögül hiányzik az a gazdasági, diplomáciai és katonai háttér, amelyre támaszkodva az aláírás esetleg megtagadható lenne. A fegyveres ellenállás, amelyet a vesztes államok közül Törökország folytat, a magyar viszonyok közepette csak újabb szenvedésekkel és áldozatokkal járna – a siker legkisebb reménye nélkül.

Lásd Romsics Ignác Trianon okai – Grotius
www.grotius.hu/.../2010_122_romsics_ignac_trianon...

Lásd még *1920. január 6–21.*; *1920. február 12.–március 8.*; *1920. június 4.*

1920. május 22.

Szabó Lőrinc Debrecenből a Városházát ábrázoló képeslapot küld Babitsnak: iszonyatosan unatkozik, lassan járnak az órák a poros városban, „Tóth Árpádnak is megnőtt már tőle az epéje” – teszi tréfásan hozzá. A megérkező „területvezető emberek” valami mozgalmasságot hoztak a városba, ahol sok magyar ruhás, nemzetiszín pántlikás lány van, s „csupa lelkesedés az élet”. Csütörtök délutánra [május 27-re] ígéri, hogy fölkeresi Babitsot.

Lásd OSZK Fond III/1169/3.; Kabdebó 1974. 107. (5. levél); *Értelődő diákevek* 1979. 275–276., 345.; Majoros/Tompa 2012. 106–107., 356–357. (2729. levél), 219.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 356. (kiadatlanak tekinti)

1920. május 23.

Juhász Gyula *Tüzes nyelvek, dühös nyelvek* című írásában kiáll amellett, hogy „A valódi és nem mondvacsinált magyar kultúra fölénye a bennünket környező, ma még ellenséges népeknek kultúrájával szemben kétségtelen és ezt csak azok nem látják, akik ma ítélnék felettünk, nem tudva rólunk csak azt, amit balkezes politikusok nélkülünk és ellenünk cselekedtek. A magyar kultúra fölényét igen is hirdetni és terjeszteni kell künn és benn, ország-világ előtt és természetesen a kultúra fegyvereivel, szóval, tollal, ecsettel, lélekkel és igazsággal.” Úgy véli, rossz szolgálatot tesznek a magyar kultúra ügyének, akik „éppen most a *perzekútor kritika* [latin ’üldöző’, pandúr] régi magyar bűnét folytatják”, és olyan kiválóságokat akarnak kirekeszteni az irodalom közösségéből, mint Móricz Zsigmond és Babits Mihály, s Kosztolányi Dezsőt is kikezdi „merész és őszinte” mondataiért és „a magyar faji zene világhírű mesterét, Bartók Bélát hazafiatlansággal vádolják”.

Lásd Munka 1920. máj. 23. 1.; *Juhász Gyula Összes Művei. VI. Prózái írások. 1918–1922.* Sajtó alá rendezte Grezsa Ferenc. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1969. 312–314., 641. (471. tétel)

1920. május 26.

Gáspár Macza, a „Dóci leánygimnázium” érettségiző diákja „Debreczen, Hejh! Istennek 1920-ik évében V. 26.” dátummal küld levelet Babitsnak, „Életméliségek poéta-búvárjá”-nak. Mint könyveinek tanulmányozója, hivatlan bírálója és az értetlenek számára magyarázója panasolja, miként vernek éket irodalomtanáruk és

a diákok közé a modern irodalom képviselőiről szóló vitáik, s hogy „a növendékek véleménye nincs”. Idéz Babits verseiből (*Arany Jánoshoz, Egy szomorú vers, Líra, kalendárium, mese, vers, kabala 7. Epilóg*). Kéri Babitsot, „ha neheze nem esnék, írjon is valamit csodálójának”.

Lásd OSZK Fond III/1827/58.; Majoros/Tompa 2012. 107–108., 357–358. (2730. levél)

Vö. Majoros/Tompa 2012. 358. (Babitsnak a *Líra, kalendárium, mese, vers, kabala 7. Epilóg* című verséből való sort – „a sorsod öt kemény pecsét: ne hidd hogy föltöröd” – Madách *Az ember tragédiája* 13. színének egy párbeszédére való utalásnak tekinti)

Budapest, 1920. május 27. előtt

Babits *Egy Zrinyi-regényről* (Laczkó Géza: *Német maszlag, török áfium*) című ismertetése tinta- és ceruzairású tisztázatának (kiegészítéssel) keletkezése. A tízfóliós kézirat 1. fóliója tintairású tisztázat, ceruzairású címmel, a 2–4. fólió váltakozva tinta- és ceruzairású, az 5–10. fólió ceruzairással, a 4. fólióhoz más lapból kivágott tintairású kiegészítés ragasztással illesztve, melyen tintairással szerepel az 5-ös oldalszám, a 10. fólió verzőjén ceruzairású rájegyzés: „*Egy Zrinyi-regényről*”, aláírás: „Babits Mihály”.

Lásd OSZK Fond III/1974.

Lásd még ***Budapest, 1920. május 27. csütörtök; Budapest, 1920. június 1.***

Budapest, 1920. május 27. előtt és május 29.

Babits még Szekszárdra utazása előtt levelet hagy Szabó Lőrincnek – aki 1919 elejétől őszéig Graf Ferenc bornagykereskedőnél lakik a Podmaniczky utca 31. szám alatt (a III. emeleten), októbertől pedig albérletekben, többek között a Visegrádi utcában nyomorog –, melyben felajánlja, hogy hozzá költözhet a Reviczky utcába. [Babitshoz költözésekor egy nagy nehéz tölgyfa asztalt kap ajándékba Gráféktól – emlékezik Szabó Lőrinc a *Vers és valóságban*.]

[Szabó Lőrinc május 29-én írja Lázár Júliának: „Babits most Szekszárdon van, július 2-án jön vissza, itt hagyott számomra egy értesítést, hogy akciót indított ügyvédje által, hogy takarítónőjét, aki egy ronda, tolvaj, vén nő (Feketéné), és aki a diktatúra alatt elrekvirálta egy szobáját, kilakoltassa teljesen, vagy ha nem lehet, abból az egy szobából, és akkor oda én költözhetem be...”]

Lásd *Érlelő diákevek* 1979. 276.; Szabó Lőrinc 1920. május 29-i levelét közli *Érlelő diákevek* 1979. 278–280., 345.; Buda 2006. 179. (106. levél 9. jegyzet)

Vö. Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 321. (a Babits lakásába költözést tévesen 1919 őszére datálja); Sipos 2011. 431. (nem ismerve Szabó Lőrinc Lázár Júliának írt sorait, úgy véli, „Mivel akkor éppen nála [ti. Babitsnál] lakott Komjáthy Aladár, ezért nem tudható, hogy Feketéék valóságos beköltözését jelentette-e ez az egyik szobába vagy csupán a külvilág számára hozott látszatzmegállapodás volt”)

Budapest, 1920. május 27. csütörtök

„Kedves Mihály, ép [!] ma érkeztem meg Debrecenből...” – írja Szabó Lőrinc a Szekszárdon időző Babitsnak. Egyedül jött, mert Tóth Árpádékhoz előző este némiképp váratlanul „beköszöntött a gólya” [megszületett kislányuk, Eszter], de szombaton [29-én] már ő is Pesten lesz. Beszámolója szerint otthon örömmel fogadták, be kell látnia, sokkal jobban szeretik, mint hitte, mindazonáltal Debrecent „a világ legundokabb” városának tekinti. Az író, költő, ügyvéd Nagy Zoltánnal, Pádival (Tóth Árpáddal) és feleségével, Annussal sokat voltak együtt a Bikában [a híres Aranybikában] és sétákon is. „Kedves Miskó, olyan jó volt utazni – lelken-dezik, hozzátéve –: mégsem jöttem volna vissza, ha tudom, hogy Te elszöktél elő-lem [ti. Babits az ezt megelőző napokban utazik haza Szekszárdra].” Azonnal el-szaladt Babitshoz és megtalálta neki szóló levelét [melyben följánlja, hogy a Reviczky utcai lakásba fogadja őt]: „Értésítésednek rendkívül örülök, bárcsak meg is valósulna!” A borkereskedő Gráf Ferenc nővérének, Petzlnének asztalán hagyott sorai szerint a panzióban naponta és fejenként 300 koronáért adtak volna ellátást, de már minden szobát lefoglaltak nyárra, a hotel pedig még ennél is drágább, ezért úgy véli, Babitsék nevében is megírhatja, hogy Földvárt „bojkottálni” fogják [bizo-nyára a tervezett családi nyaralás szempontjából]. Közli, hogy Babits „Zrinyi-Laczkó cikkét” [Egy Zrinyi-regényről (Laczkó Géza: Német maszlag, török áfium) című ismertetése] szépnek találja, s ifjonti ítéletalkotással biztosra veszi, hogy szép, „de rémesen unalmas” irodalomtörténeti száma lesz ez a *Nyugat*nak. Aznap Schöpflin, Móricz, Király György, Rozványi [Vilmos] és Nagy Lajos is megjelent a Centrálban, Szabó Dezső pedig éppen írt valamit a szomszéd asztalnál „a kom-munista forradalom tanulságairól”. „...mikor ment 6-kor egy előadást tartani, úgy köszönt, hogy »bonjour, monsieur!«. Legközelebbre megtanulom valakitől a jónapot-ot zsidóul és én is így fogok vele bánni” – fakad ki a csupán vele köszönő-viszonyt fenntartó Szabó Dezsőre. Úgy véli, Debrecenben még rózsásabbak a vi-szonyok, mint Pesten, „mivel hogy mindenki ismer mindenkit. A napokban várják Prónaiékat” – teszi hozzá a politikai helyzetre utalva. Buzdítja Babitsot, egyen so-kat és tartózkodjon sokat a napon, utóiratként pedig közli, hogy [Dienes] Kató kislánya is megszületett, három hónappal korábban, „mint kellett (illett) volna”.

Lásd OSZK Fond III/1169/21.; Kabdebó 1974. 107–109., 610. (6. levél); *Érlelő diákévek* 1979. 276–277., 345.; Majoros/Tompa 2012. 109–111., 359–361. (2732. levél)

Lásd még **Budapest, 1920. június 1.**

Vö. Majoros/Tompa 2012. 361. (levélben említett „Prónaiékat” nem azonosítja a hírhedt Prónay-Héjjas különítménnyel)

1920. május 31. előtt és május 31.

A Babitsot ért meghurcoltatások – kizárása a Petőfi Társaságból, nyugdíjának megvonása stb. – ellenére, melyek elsősorban érzékenységet érintik, irodalmi pozíció-ja, népszerűsége nem csorbul, a Centrálban szinte naponta összejevő társaságban nem kell egyedül, számkivetettnek éreznie magát, mégis időnként erőt vesz rajta az idegesség. Schöpflin Aladár 1920. május 31-én Hatvanyanak írott levelében ponto-

san jellemzi Babits ekkori lelkiállapotát, illetve általános lelkiállapotát: „Ilyenkor persze az egész ember olyan, mint egy kitakart seb, minden bántja és sérti. Ez azonban már így lesz, amíg él.”

Lásd *Levelek Hatvany Lajoshoz* 1967. 265–266., 657. (263. levél); Balogh Tamás 2004. 206–208. (225. levél)

1920. május

Csinszkanak írt levele kíséretében „régis és fogyhatatlan szeretete” jeleként küld Babits egy „illatos-üveg”-et [bizonyára parfümöt] és régi, de egy könyvesboltban „ujjonnan [!] fölfödözött verseskönyv”-et, melyeket régen neki szánt. Sokáig semmi életjelt nem adott magáról: „se mentegetni, se magyarázni nem tudom és nem merem; sokkal bonyolultabb az én pszichológiám [!], hogysem magam is megérthessem mindig magamat” – szabadkozik, Csinszka „barát” voltára apellálva. „Reám nagy idők járnak, de iparkodom katonásan túlgázolni rajtuk” – utal bizonyára az ellene indított bírósági eljárásra.

„Csinszkanak igaz barátsággal Mihály” ajánlással (tintaírással a belső címlapon) ajándékozza Boncza Bertának *Levelek Iris koszorujából* című verseskönyve második, 1914-es kiadásának egy példányát.

Lásd gépiratmásolatát MTAK K10/108.; Téglás 1979. 150–151. (15. levél); Nemeskéri Erika 2004. 123–124. (62. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 56., 342. 72. lábjegyzet; Majoros/Tompa 2012. 111., 361–362. (2733. levél); a dedikált verseskönyvet: MTA Könyvtára 541.177.

1920. május körül

[*A földben lélek él...*] kezdetű Babits-vers aláírás nélküli ceruzairású fogalmazványtöredékének (1 fóliós papír rektóján) keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/1969/92.

1920 nyara

Babits nehezen diagnosztizálható betegséggel küzd: komoly szőrhullásra panaszkodik, arcán apró foltok jelennek meg, melyek lassanként továbbterjednek. Eleinte nem sokat törődik vele, végül karácsony előtt több hetes kvarclámpa-kúrúra szánja el magát.

Lásd Babits id. Babits Mihálynénak 1920. karácsony előtt írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény 76.3.1.; Sipos 2003. 125., 161.

Budapest, 1920. június 1.

Megjelenik Babits *Egy Zrinyi-regényről* (*Laczkó Géza: Német maszlag, török áfi-um*) című ismertetése, melyben fájjalja, hogy ez a regény visszhangtalan maradt, mert bár aprólékossága, részletessége miatt nem könnyű olvasmány, mély nemzeti érzés húzódik a mélyén. (A tanulmány *Egy történelmi regény 1920-ból* címmel jelenik majd meg az *Írók két háború közt* című 1941-es tanulmánykötetben.)

Kuncz Aladár ír ismertetést Babits *Karácsonyi Madonna* című novelláskötetéről. Legfontosabbnak Babits vallásosságát tartja. A „hidegség” kérdésében is állást foglal: „Lehet, hogy Babits zárva marad a mindennapiság elől, de a fogékony és megértő lélek előtt leveti titokzatosságának fátylait.”

Sárközi György *Csongor és Tünde* című cikkében említést tesz Babits Vörösmarty-értelmezéséről (*A férfi Vörösmarty*).

Szabó Lőrinc a *Vers és valóság* kötet emlékezéseiben (talán szándékos túlzással, hiszen a vers megjelenik a *Nyugatban*) írja: „S van még egy számomra emlékezetes prózaversem, melyet a román cenzúra annak idején kihagyatott a *Nyugatból*: kéziratban kallódik valamelyik fiókomban, tartalma a fehér hadsereg pesti bevonulása – úgy ünnepeltem benne a darutollasokat, hogy kedvét vegyem tőlük a népnek. Erre mondta Babits egy délután, hogy: »ilyen nagy verset nem írtak Vörösmarty óta«. Nagy mesteremnek ez a dicsérete azonban mérhetetlen túlzás, őt saját akkori félelmei és antimilitárizmusa vesztegették meg erre a túlzó ítéletre.) *A Záporban*-t a városból hazamenet, éjszaka, félig nyitott ablak mellett írtam a Reviczky u. 7. III. emeletén.” (Másutt Szabó Lőrinc Babits dicséretét az *Áradás, áradás* című versre vonatkoztatja.)

Lásd *Nyugat* 1920. I. június, 11–12. sz. 557–562., 636–638., 639–640.; *Záporban*: 610.; Némédiné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 773–775.; Majoros/Tompa 2012. 205.

Lásd még a folyóirat megjelenésének idejére: *Nyugat* 1920. I. május, 9–10. sz. 544.; Szabó Lőrinc: *Áradás, áradás: Budapest, 1920. május 4.*

1920. június 4.

A versailles-i kastélykert Nagy-Trianon palotájában aláírják azt a békediktátumot, mely területe kétharmadával csonkítja meg a történelmi Magyarországot.

Az 1918. november 3-án Padovában – még a Monarchia részeként –, majd november 13-án Belgrádban fegyverszünetet kérő Magyarország elveszíti az első világháborút, s szembe kell néznie a soknemzetiségű Monarchia korábbi kisebbségeinek követeléseivel, aminek a háború előtti nagyhatalmi helyzetben azok nem tudnak érvényt szerezni. Az ország területén egyre-másra alakulnak a nemzetiségi tanácsok, melyek programjában a háború előtti cseh, román, délszláv tervek párosulnak az antant ígéreteivel. Ezek a tervek Magyarország területének felosztását helyezik kilátásba. A tervezett békekonferencia jóindulatát keresve az őszirózsás forradalom (1918. október 31.) után népköztársaságot kikiáltó Károlyi Mihály és kormánya nem állja útját a Felvidéket, Erdélyt és Délvidéket megszálló szerb, cseh-szlovák és román hadseregeknek, ez pedig súlyos hibának bizonyul.

Mint utóbb kiderül, ezek a csapatok nem a békeszerződés aláírásáig – tehát pusztán rendfenntartási céllal – szállják meg az ország nagy részét, hanem már a később elcsatolt területeket veszik birtokba. A trianoni határokat elsősorban az erő alapján szabják meg, és a pacifista politikát választó, hadseregét leszerelő Károlyi-kormányzat ezzel rendelkezik legkevésbé.

A trianoni békeszerződés a versailles-i békerendszer részeként születik meg, melyet a világháború lezárását követően egy másfél éves konferencia készít elő.

A győztes antanthatalmak *1919. január 18-án* kezdik meg a tanácskozást a Párizs környéki kastélyokban, ahol a „négy nagy”, Clemenceau francia, Lloyd George brit, Orlando olasz miniszterelnök és Wilson amerikai elnök szava dominál. A legyőzöttek képviselői is részt vesznek a tárgyalásokon, de tényleges ráhatásuk nincs az események menetére, csupán az *1919 júliusától* születő szerződéseket írják alá.

A magyar politikai vezetés – 1919 márciusáig a Károlyi-kormány – kezdetben optimizmussal tekint a tárgyalásokra, de miután onnan csak további területek kiürítését követelő jegyzékeket – például az *1919. márciusi Vix-jegyzéket* – kap, végül elveszíti a reményt. A Kun Béla vezetésével hatalomra kerülő kommunisták pedig nem szalonképes erő az antant számára. *1919 augusztusában*, amikor az ország nagy része román megszállás alá kerül, ez a köztes állapot már terhessé válik a tárgyaló felek számára, és a Nemzeti Hadsereg segítségével új, konzervatív rendszert építő Horthy Miklós megfelelő partnernek tűnik. Magyarországnak csak ekkor, *1919 végén* küldik el a meghívót a békekonferenciára.

A gróf Apponyi Albert által vezetett magyar delegáció hosszas munka után, Teleki Pál „vörös térképével”, etnikai, néprajzi, történelmi munkák és érvek tucatjával érkezik meg *1920 januárjában* Párizsba – mindhiába. A magyar küldöttséget a tárgyalások ideje alatt házi őrizetben tartják, csak *1920. január 16-án*, a béketervezet véglegesítése után kap szót Apponyi Albert vezérszónok. A konferencián Magyarországnak nincs lehetősége érvelni a csehszlovák, román és délszláv területi követelések, a meghamisított etnikai adatok és kérdőívek ellenében, az antantnak lényegében semmi másra nincs szüksége, mint két megbízottra, akik aláírják majd a kész szerződést. Erre az aktusra végül *1920. június 4-én*, a Nagy-Trianon palotában kerül sor, ahol két teljesen súlytalan politikus, Benárd Ágoston és Drasche-Lázár Alfréd írja alá a trianoni békediktátumot, ezzel szentesítve a történelmi Magyarország szétszakítását.

A trianoni béke értelmében Magyarország elveszíti területének és lakosságának mintegy kétharmadát, ennek megfelelően 320 ezer négyzetkilométer területű, húszmilliós középhatalomból 90 ezer négyzetkilométeres, hétmillió lakost számláló kisállammá válik. Románia megszerzi a Partiumot és Erdélyt, a délszláv állam a Délvidéket, Csehszlovákia pedig a Felvidéket és Kárpátalját. A béke minden más szempontból is gúzsba köti az országot, miután a háború egyik felelőseként tetemes jóvátételt szab ki Magyarországra, hadseregét 35 ezer főben határozza meg, és számos egyéb gazdasági és katonai kérdésben sérti a vesztes állam szuverenitását.

A trianoni béke tehát erőszakos diktátum, melyet egyoldalúan kényszerítenek Magyarországra, és amely végül megtagadja mindazon elveket, melyek nevében megszületik. Annak ellenére, hogy a területüket gyarapító országok célja hivatalosan a nemzeti önrendelkezés megvalósítása, önálló nemzetállamok létrehozása, a békekonferencián valójában az a cél vezérli őket, hogy Magyarország területéből minél nagyobb részt szerezhessenek meg.

Nemzetállamok helyett soknemzetiségű országok jönnek létre, ahol a kisebbségbe szorult magyarság ugyanolyan diszkriminatív bánásmódban részesül, mint amivel korábban a Monarchia alatt éppen az akkori többségi magyarságot vádolják, csupán a szerepek fordulnak meg.

Babits Mihály 1938-ban írja: „Rájövök, hogy nem is tudok pontosan visszaemlékezni a csonka ország formájára, holott milyen tévedhetetlenül látom magam előtt ma is a régi, nagy Magyarországot [...]. Magyarország áll előttem megint, de nem a csonka, hanem az igazi, a történelmi Magyarország, a kerek, ép vonal, amely gyermekkorom óta belém idegződött [...] szinte szerelmes voltam ebbe a vonalba, ez volt az én első szerelmem.”

Lásd Babits Mihály, *Gondolatok az ólomgömb alatt*, 1938; Tarján M. Tamás, 1920. június 4. A trianoni béke aláírása www.rubicon.hu/.../1920_junius_4_a_trianoni_beke_a...; Romsics Ignác Trianon okai – Grotius www.grotius.hu/.../2010_122_romsics_ignac_trianon...

Lásd még *1920. január 6–21.*; *1920. február 12.–március 8.*; *1920. május 19.*; *1920. szeptember 28. előtt*

A trianoni békeszerződés a közlekedési ágazatok közül a vasutakat érinti a legérzékenyebben. A MÁV hálózatából, mely 8500 kilométer hosszú saját és 10 500 kilométer hosszú általa kezelt helyi érdekű vonalból áll, a békeszerződés következtében 3020 kilométer államvasúti és 4079 kilométer helyi érdekű vonal marad. Így a MÁV hálózatának 61,5 százaléka elvész. A vasúti anyagokban okozott kár meghaladja a 34 milliárd koronát. A háború előtti Magyarország 28 határállomása helyett 50 határátkelési pont keletkezik. Magyarország elveszíti egyetlen tengeri kikötőjét, s összes tengerhajózási vállalatát. A Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. hajóállományának jelentős része az utódállamok tulajdonába kerül.

Lásd Digitális *História* adatbázis http://www.tortnelmitar.hu/index.php?option=com_custom_properties&task=tag&tagName=Id%C5%91rend%3A1867-1918&Itemid=85&lang=hu&limits tart=3160

1920. június 6.

Földessy Gyula levelet küld Babitsnak, mert a napokban hiába kereste, nem találta otthon. Az ajánlott levelében említett beszúrásról akar beszélni vele. Kéri Babits értesítését, mikor keresheti föl. A *Nyugat* legutolsó számát nagyon szépnek találta, különösen a „Tass József”-verseket, melyeket biztosra vesz, hogy Babits írt (különösen a *Szózat* című alapján). Eddig nem tudta élvezni a Babits-verseket, „de most már hódolattal leborul” – a *Szózat*ra rájátszó Tass-vers első sorainál „tudta” (sic!), hogy Tass József Babits új álneve. Prózája megállapításaival szinte sehol nem ért egyet [*Irodalmi problémák – Magyar irodalom*], de „versei” (!) meghódították.

[A törvényszéki bíró Tass József a tanácsköztársaság idején írt *Himnusz* és *Óda egy elesett vörös katonához* című költeményei révén válik ismertté, egyetlen verseskötve *Szoríts kezet* címmel 1928-ban jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/459/2. (a Babitsnak tulajdonított Tass-versek: *Szózat*, *A reményhez*, *Könyörgés* – *Nyugat* 1920. I. 563–565.); Majoros/Tompa 2012. 112., 362–363. (2734. levél), 217.

Lásd még Tass Józsefre: Illyés Gyula, Nyugat 1929. I. 138–139.; *Beszélgetőfüzetek II.* 1980. 246.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 220. (a 2736. tétel helyett a fenti tételszámot sorolja Babits Angyal leveleihez)

1920. június 22.

Id. Babitsné a „legnagyobb örömhírt” írja Babitsnak: öccse, Pista útban hazafelé, a legelső transzportba jutott, Vlagyivosztokból május 5-én kelt levele szerint 10-én indultak egy japán hajóval és június végén [valójában csak július 13-án] Triesztben kötnek ki. Nem tudja, vajon igaz-e, hogy sokáig tartják a hazatérő hadifoglyokat vesztegzár alatt, ezért kéri, Babits nézzen utána, s amikor öccse hazaér, intézze úgy a dolgait, hogy akkorra ő is otthon legyen. Licit [Kelemen Gizellát] is hazavárják, Bimbisnek [Kelemen Imrének] pedig Babits számoljon be arról, hogy nagy veszély, peronoszpóra fenyegeti a szőlőt. Érdeklődik, fia utánanézett-e a szekszárdi polgári leányiskolával kapcsolatos terveknek [húga érdekében], s szeretné, ha megkeresné [a statisztikus] Buday László bátyját, aki levelében biztatta őket, hogy a hadifogságból való hazajövetele után számít Babits Istvánra.

[Buday László még bevonulása előtt szeretné felvétetni Babits Istvánt a Statisztikai Hivatalba, Kelemen Auróranak írt levelében bizonyára megismétli ajánlatát.]

Lásd OSZK Fond III/179/120.; Majoros/Tompa 2012. 113., 363–365. (2735. levél), 219.

Lásd még Buday Lászlóra és a Statisztikai hivatalbeli állásra: **1913. szeptember 1.; Budapest, 1913. október 6. után**

Vö. Majoros/Tompa 2012. 113., 364. (a hadifoglyokat szállító japán hajó nevét id. Babitsné levelében és a jegyzetben idézett Babits István-levélben is téves olvasatban adja – helyesen: Sunko Maru)

1920. június 25.

Babits Angyal és anyjuk újabb, közös levelet küldenek Babitsnak. Előző nap a Magyar Vöröskeresztegylet hadifoglyokat gyámolító és tudatosító hivatalától kaptak értesítést, hogy az a négy csomag, amelyet januárban Pista címére feladtak, visszaérkezett hozzájuk és a feladóvevény ellenében 10 napon belül átvehető. Ennek nagyon megörültek, mert Pistának nagy szüksége lesz mindarra, ami a csomagokban van (harisnya, ing, gatyá, zsebkendő, valamint élelmiszer, szalonna, kolbász, méz, csokoládé, kenyér, sütemény stb.). Angyal jelzi, hogy mit küldtek a csomagokban, mert a feladóveényt nem őrizték meg, ellenben küld bizonyítékokat; nyugtát, értesítést a csomagok visszaérkezéséről, valamint a Szerbiában misszióban járt Huszár Andorin (?) alapítványi hölgy névjegyét, aki két csomagot maga vitt föl Pestre a Nagykorona utca 13. szám alá. Id. Babitsné pedig arra kéri fiát, hogy mivel a csomagok felnyitása körülményes, ráadásul azokat tovább kell küldenie Szekszárdra, inkább menjen el „az Andrássy ut 8. sz. alá Szabó Györgyhöz, aki a hadifogoly gyámolító hivatal szellemi ügyeit intézi”, hivatkozzon nála Leopold Lajosra, s kérje meg őt, hogy adassa ki a csomagokat. Többször is nyomatékosan sürgeti

Babitsot, mert a csomagokat 10 napon belül kell átvenni, s már egy-két nap eltelt, ráadásul úgy véli, az 5 kilós csomagok elhozatalához Feketére lesz szükség.

[Szabó György címét Szabó Lőrinc (!) 1919. szeptember 15-i sorainak hátoldalára jegyzi föl Babits.]

Lásd OSZK Fond III/35/170. és III/35/115.; Majoros/Tompa 2012. 114–116., 365–366. (2736. levél)

Lásd még Szabó Lőrinc Babitsnak küldött 1919. szeptember 15-i levelét: OSZK Fond III/1164.; Tompa Zsófia, Irodalomismeret 2011. 4. sz. 101–113.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 220. (2734-es, téves tételszámon hivatkozik erre a levélre)

Budapest, 1920. június 25. körül

A Révai kiadásában, a Pallas nyomda gondozásában – tizenkét régi kép hasonmásával, Zádor István könyvdíszével – megjelenik Dante *Isteni Színjáték*ának második része, a *Purgatórium*, Babits fordításában és *Előszavával*. „Szász Károly szellemének hálával és hűséggel ajánlom” – írja Babits a kötet élére.

Lásd Komjáthy Aladár és Babits közös 1920. június 25. után Babits Angyalnak küldött levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény 76.3.4.; Gárdonyi Géza 1920. július 3-i levelét: OSZK Fond III/491.; P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 395.

Lásd még *Budapest, 1918. november 24. előtt és november 24.; 1919. október–november; Budapest, 1919–1920 tele; Budapest, 1919. december 25. és december 28.; Budapest, 1919. december 27. vagy 28.; Budapest, 1919. december 31.–1920. január 1. hajnali fél három; 1920. március; 1920. április előtt (?); 1920. április 20. előtt és április 20.* Új Idők 1920. aug. 15. 21. sz. 428.; [Rákosi Jenő]–ő, Budapesti Hírlap 1920. aug. 29. 205. sz. 1–2.; Király György, Nyugat 1920. II. szeptember, 17–18. sz. 867–874.; Radó Antal, Budapesti Szemle 1920. október–december, 526–528. sz. 74–80.; Zambra Alajos, Egyetemes Philologiai Közöny 1920. jan.–dec., 1–10. sz. 66–67.; Dombi Márk, Magyar Középiskola 1920. július–december, 7–10. sz. 114–117.; Bácsmegyei Napló (Szabadka) 1920. dec. 16. 126. sz. 1.; (-sz -ő), Irodalomtörténet 1921. január–május, 1–5. sz. 79–80.; P.[aolo] E.[milio] Pavolini, L'Italia che 1923. 108.; Rába 1969. 143–154.; Vendel-Mohay 1983. 53.

Vö. Gellért 1958. 394. (1920. ősz); Sipos, Irodalomtörténet 1978. 2. sz. 457. (1920 lelegeje); Sipos 2003. 211. (1920. augusztus); Majoros/Tompa 2012. 350., 368., 208–209. („A Pallas jelentette meg július 23-án a *Purgatórium* fordítását, a Révai adta ki vagy július végén, vagy augusztus elején, Zádor István könyvdíszítéseivel, a kötet exkluzív editióját”)

A Purgatórium egyik kötetét az előzéklapra tintával írt ajánlással küldi el „Herczeg Ferencnek / igaz tisztelettel és / nagyrabecsüléssel / Babits Mihály”, egy másik kötet előzéklapjának rektójára pedig szintén tintával jegyez be ajánlást: „Dedek Crescens Lajos / urnak / mély tisztelettel küldi / Babits Mihály”.

Lásd Herczeg Ferenc kötete: PIM Könyvtára B. 465., Dedek Crescens Lajosé: dr. Szállási Árpád örököse (Esztergom) tulajdonában

A „Riedl Frigyesnek igaz, régi tisztelettel és meleg ragaszkodással Babits Mihály” – ajánlású *Purgatórium*-fordítás azért kerülhet a Rédey–Hoffmann házikönyvtárba,

mert Babits a Hoffmann lányok közvetítésével kívánja eljuttatni azt a nagybeteg Riedlnek, erre azonban vélhetően a professzor halála miatt már nem kerül sor.

Lásd P. Földes Anna, Irodalomtörténeti Közlemények 2012. 4. sz. 395.

Megjelenik „új lenyomatként” *Dante komédiája I. A Pokol* Babits fordításában és *Előszavával* a Révai gondozásában, Zádor István könyvdíszítésével. Ezt a harmadik kiadást a *Purgatórium* fordításának elkészülte teszi időszerűvé, s a Révai Kiadó helyesnek látja a két kötetet egyidejűleg közreadni. (A *Corvina* 1920. november 19-én már egy *Purgatóriummal* egybekötött változatot is jelez!)

Lásd *Corvina* 1920. nov. 19.; Kardos Pál 1972. 265–266.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 209. („...novemberben *A pokol* fordításának új [!] kiadása Babits Mihály 1920-ban [!] irt előszavával”)

Budapest, 1920. június 25. után

Szokás szerint Komjáthy Aladár – tévesen június 2-i dátummal – ír levelet Babits nevében Szekszárdra Babits Angyalnak. Nagyon örültek a hírnek, mely Pista érkezéséről értesített. Egy aznapi lap kis hírével mellékeli a levélhez, mely szerint a kiszabadult foglyok már Triesztben lehetnek. Reméli, hogy vesztégzár nem késlelteti Pista hazaérkezését.

Közli, hogy a csomagok ügye rendben van. Amint Babitstól megtudta a dolgot, azonnal elmentek a hivatalba, ahol „némi fontoskodás után” kiadták a sértetlenül visszaérkezett ruhacsomagokat. Három azóta felbontatlan, de egyet Babits kénytelen volt fölnyitni, nem lévén barátságos viszonyban Feketéékkel, akik minden módon kellemetlenkednek neki, például „rendetlenül adnak fehérneműt”, ezért így segített magán. Közli, hogy Babits majd elmegy Buday Laciékhoz, de úgy véli, szerencsére az ügy nem olyan sürgős, hogy pár napi halasztást ne tűrnie. Ők újabb sorozásokról nem tudnak, a hadifoglyokkal pedig bizonyára „barátságosan fognak bánni ebben a tekintetben”. Ami a minisztériumban való közbenjárást illeti [Angyal esetleges igazgatósága érdekében], közli, Babitsnak most nincs olyan ismerőse, aki ilyen ügyet el tudna intézni.

A nagy meleg és az otthoni kellemetlenségek – Feketéék kilakoltatása a szobából – ellenére Babits befejezte a *Purgatóriumot*, amely már meg is jelent, s néhány példányt, amikor hazautazik, vinni is fog belőle. De még nem tudni pontosan, Babits mikor megy haza, Aladár pedig jelzi, hogy néhány napra ő is lemegy, mert a családot és természetesen Pistát is minél hamarabb látni szeretné. A levelet Babits sorai zárják: „Viszontlátásig kézcsókkal és sok üdvözlettel / Mihály”.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 76.3.4.; közli Csizsár–Vendel-Mohay 1991. 49–50. (12. levél); utal rá Buda 1996. 390. (242. levél jegyzetében); Majoros/Tompa 2012. 117–118., 367–368. (2737. levél)

Lásd még *Purgatórium: Budapest, 1920. június 25. körül*; Babits (és Komjáthy Aladár) hazautazására: *Szekszárd, 1920. július 12. után–augusztus közepe*

Vö. Majoros/Tompa 2012. 368. („...a Purgatórium [...] a Révainál jelent meg [...] [a Corvina szerint] júl. 23-án. Érdekes [!], hogy Komjáthy Aladárnak ez a levele ellentmond ennek az adatnak...” – nem jelzi, hogy a *Corvina* legtöbbször nem a megjelenés pontos dátumát adja, csupán jelzi a legújabban megjelent könyveket)

Budapest, 1920. június 30.

Tanner Ilona, a fiatal költőnő, meglehetősen hosszú levélben fordul az „Igen tisztelt Szerkesztő Úr”-hoz, Babitshoz, mert úgy véli, a zsákutcából csak az ő jóindulatú tanácsa segítheti ki. Kisebb kötetre való, talán még nem tökéletesen kiforrott versei közül szeretne már valamit leköszölve is látni. Főlemlegeti, hogy az *Új Idők, A Hét* is ígérte megjelentetésüket, s Földi [Mihály] szerkesztő úr még újév előtt azzal biztatta, hogy a *Nyugat* egy ciklust fog közölni verseiből, ám a már leadott versek Osvátnál elsikkadtak.

A személyes hangú levélben előbb a reménytelenség és próbálkozásának szépítése szólal meg, a folytatásban nagy önbizalom, majd a szelíd zsarolás kap hangot; arra emlékezteti Babitsot, hogy verseiről és tehetségéről – amelyet „saját erős hite táplált” – tudomása szerint maga Babits is elismerőleg szolt a szerkesztőségben.

(A 2. fólió rektójára Babits ceruzával jegyzi föl Tanner Ilonka ekkori munkahe-lyének címét: Külügymin. Dísz tér 2. III/88/a”)

Lásd a levél fogalmazványát: OSZK Fond III/172/75/1.; közli Koháry Sarolta, Kortárs 1978. 9. sz. 1424–1425.; Majoros/Tompa 2012. 368–369. (2738. levél jegyzetében); az elküldött levelet: OSZK Fond III/1277.; Sipos 1976. 120.; Sipos, Dunatáj 1978. augusztus, 2. sz. 35., 36.; Téglás 2000. 54–55.; Téglás 2005. 79.; Sipos 2003. 100–101., 103.; Majoros/Tompa 2012. 118–120., 368–371. (2738. levél), 211.

Vö. Rába 1983. 187. (1920 novemberére datálja a levelet)

1920. június

Babits *Az óriások költögetése* című versének keletkezése. Ceruzairású, aláírás nélküli fogalmazványrészletének címét – „*Szig frid*” – utólag Török Sophie írja a vers fölé.

A vers mellett „A királynét megölni nem kell félnetek jó lesz ha mindenki egyetért én nem ellenzem” – János esztergomi érsek híres kétértelmű mondata Gertrudis megölése kapcsán központosítás nélkül és az ellenzést jelző olvasat központosítással. [1213. szeptember 28-án gyilkolják meg a Bánk bán vezette összeesküvés résztvevői a pilisi erdőben Meráni Gertrudis magyar királynét, II. András (ur. 1205–1235) első feleségét.]

A rektón további latin szójátékok: „amore / more / ore / re / efficiuntur amicitiae [szeretettel, erkölccsel, szóval, tettel köttetnek a barátságok]; „cor, cor corrobaram, concordia corda coronat [a szív erősíti a szívet, az egyetértés megkoronázza a szíveket]; ógörög szójáték Napóleon nevével: Napoleon / apoleon / poleon / leon / on [Napoleon elfoglalt, megsemmisített városok oroszlánja lévén]. A fólió verzóján játékos feljegyzések: „[B]ánffy, [D]eisző, [A]pponyi?” / „hólabda”; Babits két kép-rejtvénye, a kettő között „Olga” áthúzva és gyorsírással feljegyzések. Fordítva: „Tete roro mama nunu dada tete lala tete”; „Te tero, Romana, manu nuda! Date tela! Latete!” [Az első sor római gyerekmondóka, a második sor ennek transzformáció-

ja: „Eltiporlak téged Róma puszta kézzel! Adjatok lándzsákat! Rejtőzzetek el!” – Alarich nyugati gót királynak tulajdonított mondás.] „O Tite tute Tati tibi tanta tiranne tulisti” [Ennius: *Annales, Liber I. LXXI.* – nyelvtörő: Ó, Titus, te, Tatio, magadnak annyi bosszúságot okoztál!]; „At tuba terribili sonitu taratantara dixit” [Ennius: *Incertae desis fragmenta VIII.* – a trombita iszonyú taratantaráját/harsnását hallatta – Vergilius: *Aeneis IX. 503.* hiányosan veszi át].

Lásd OSZK Fond III/1818a/5.; BMÖV 1982. 280–282.; Rába 1981. 562–563.

Megjelenik Laczkó Géza Szaákh András néven írt *Babits Mihály (Lirai arckép)* című esszéje, amely voltaképpen csak ürügyül használja fel a *Pávattollak* és a *Karácsonyi Madonna* megjelenését saját, a vallásról és a szerelemlről szóló elmélkedésének kifejtéséhez.

Lásd Aurora 1920. június, 16–17. sz. 9–11.

1920. június–1921. (április)

Ekkor keletkezhet Babits *Egy verseskönyv epilógusa* – [Naiv] *Csömör* című, 1910 decembere–1911 januárja körül születő versének Szabó Lőrinc ceruzával készített gyorsírásos lejegyzése. Az aláírás Babits autográf ceruzairásával: „Babits”. (Az egyföliós papír rektóján Babits *A Második Ének* című színműve 2. részének töredéke, *A „Dalnokverseny”-ből* címmel.)

„Legszigorúbban klasszikus második kötetének idejéből [*Herceg, hátha megjelen a tél is!*] ismernek barátai egy kiadatlan verset [*Naiv csömör – Egy verseskönyv epilógusa*], mely valósággal kulcsa régi formáitól való elfordulásának” – írja Szabó Lőrinc a *Nyugtalanság völgye* megjelenésekor.

Lásd k = MTAK Ms 4699/74.

Lásd még [*Egy verseskönyv epilógusa*] – *Naiv csömör*: k₁ = OSZK Fond III/2356. 134. f. rektó–verzó–135. f. rektó (tintaírású variáns), k₂ = dr. Radnai Béláné (Budapest) tulajdona (tintaírású tisztázat, Babits autográf aláírásával); ny = MTAK Ms 4699/16. I–III. (aláírt nyomdai levonat); **Fogarás, 1910. december–Fogarás, 1911. január 5. között**; Szabó Lőrinc, Nyugat 1921. I. jan. 1. sz. 49.; Kelevéz 2008. 173–175. és 16–19. lábjegyzetek

Vö. Dévényi Iván, Új Forrás 1971. szeptember, 2. sz. 84–86. (a verset az 1920 körüli időből valónak tekinti); Sipos 1976. 128–129. és 12. lábjegyzet, 146–148. (1920-ra teszi a vers keletkezését, amely, úgy véli, a *Nyugtalanság völgye* kötetéhez készül, s a nyomdai korrektúra alapján szerinte Babits a verset a *Nyugatban* meg akarja jelentetni, erről azonban valamely oknál fogva lemond)

Budapest, 1920. július 1. előtt

A *Nagy Sándor öregkora* című novella 14 föliós tintaírású fogalmazványára – melyen a cím *Nagy Sándor vagy: Az eleven halottak* – ceruzairású javításokat, betoldásokat vezet rá Babits és teljes névaláírással szignálja.

Lásd OSZK Analekta 293.

Lásd még k = PIM Kézirattára V. 4093/2.; **1918 nyara**

Az erdélyi menekültek gyötrelmeit fogarasi emlékekkel átszövő, mély pszichológiájú Babits-novella, *A repülő/röpülő falu* keletkezése. A fantázia reális stílusban nyer kifejezést, amikor a beteg gyermek lázalmában az ellenséges megszállás elől menekülő nép után röpül az üresen hagyott falu, házaival, templomával, kerítéseivel, fáival.

(13 főlíós tinta- és ceruzairású fogalmazványa az 1–9. főlíó rektóján, a 10. főlíó rektóján és verzóján, valamint a 11–13. főlíó rektóján. A [*Vad udvarunk most jó sűrű...*] kezdetű ceruzairású töredéket Babits az 5. főlíó verzójára írja; valamint szintén ceruzairású feljegyzését: „Költöző házak oláh fele álomban magyar fele ébren és érzelmi momentumok (a kedves ház, holmi). A 7. főlíó verzóján a *Dante hat soráról* című ceruzairású cikk. (A 9. főlíó verzóján Török Sophie ceruzairású rájegyzése.)

Lásd OSZK Fond III/1861.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 306–320., 792., 993–995. (34., 34A tétel)

Lásd még **1920. szeptember 28. előtt**

1920. július eleje

Georg Montandon svájci orvos, a Nemzetközi Vöröskereszt megbízottja, Vlagyivosztokban kibérel a *Sunko Maru* nevű japán hajót, amelyen 454 csonka-magyarországi és 152 elszakított területbeli magyar hadifogoly érkezik vissza Európába. „...ötévi hadifogság után került [...] haza, Japánon és Indián keresztül...” – emlékezik Babits a *Curriculum vitae*-ben öccsének hazatértére.

Lásd Buda 2005. 32., 55. 130., 132. lábjegyzet; *Keresztül-kasul az életemen* 1939. 16.

Lásd még Gál István, Dunatáj, 1978. 1. sz. 26.; Csekő Ernő, *Múlt és Jövő* 2006. 2. sz. 37. és 59., 60. lábjegyzet

http://www.multesjovo.hu/en/aitdownloadablefiles/download/aitfile/aitfile_id/701/;

Majoros/Tompa/Tóth 2011. 201.

Budapest, 1920. július 1.

Megjelenik Babits *Az óriások költögetése* című verse és *Nagy Sándor öregkora* című elbeszélése. A novella egy pszichopatológiai folyamat leírása: az élők rájuk gondolása életre keltheti a halottakat, ez a gondolat azonban félelmissé, sőt tragikusná is válhat; a kisdíák története azt példázza, hogy a halott hősök emléke, kultusza gyakran gyilkol, korlátolt tanárok és ravasz államférfiak jóvoltából.

Dante hat soráról címmel Babits bevallja: a *Purgatórium* két tercínája olyan nehéz fordítási feladatnak bizonyult számára, hogy megkérte Szabó Lőrincet és Tóth Árpádot, írjanak ők is fordítási variációt e hat sorra. Közli az ő próbálkozásait is.

Lásd kéziratát OSZK Fond III/1861.; *Nyugat* 1920. II. július, 13–14. sz. 649., 706–712., 741–743.; Rába 1969. 145–147.; *Nagy Sándor öregkora*: Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 341–367., 996–1000. (37., 37A tétel); Majoros/Tompa 2012. 205.

Lásd még a lap megjelenésének idejére: *Nyugat* 1920. I. május, 9–10. sz. 544.

Sebestyén Károly [irodalomtörténész, tanár, műfordító, kritikus, 1916-tól a *Pester Lloyd* munkatársa] a Pantheon Irodalmi Intézet nyomtatott fejléces levélpapírjára írt levélben értesíti Babitsot, hogy máris tud javaslatot tenni „foglalkoztatására”. Lefordításra ajánlja, s küldi Alphonse Daudet *La petite paroisse* című könyvét, melynek fordítási jogát most kéri az özvegytől. Kéri, Babits fáradjon be szerző-déskötésre és az előleg felvételére.

[Rövid huzavona után, szerzői jogi akadályok miatt letesznek a regény megjelentetéséről, amelyet majd 1925-ben *A kis parókia* címmel Benedek Marcell fordít le. – Az 1920-ban alapított Pantheon Irodalmi Intézet Rt., mely nevét is, emblémáját is a világhírű ókori római templomról veszi, kereskedelmi jellegű vállalkozásként jön létre az Angol–Magyar Bank égisze alatt, de alapító vezetőjének, az 1919-ig az Athenaeum ügyvezető igazgatójaként működő Ranschburg Viktornak köszönhetően már tevékenysége első éve után nyilvánvalóvá lesz, hogy a magas színvonalú könyvkiadás egyik meghatározó tényezője. Tudományos és szépirodalmi könyveit a *Pantheon Ismerettára*, a *Jó Könyvek* és a *Filléres Könyvek* című sorozataiban adja ki 1944-es megszűntéig.]

Lásd OSZK Fond III/1129/2.; Majoros/Tompa 2012. 120–121., 373–374. (2740. levél)

Lásd még Benedek Marcell, *Magyar Grafika* 1921. 6. sz. 104–105.; Kicsi Sándor András: *Magyar könyvlexikon*. Budapest, 2006. 249.; értekezés – doktori – Szegedi Tudományegyetem doktori.bibl.u-szeged.hu/987/5/Simon_Melinda_dolgozat.pdf

A nemzetgyűlési képviselő, teológus, kanonok Giesswein Sándor Babitsnak írt levélben köszönetet mond és „lelki örömmel üdvözli a nagy keresztény költő isteni műve II. részének gyönyörű fordítását [*Isteni Színjáték Purgatórium*]. Csak tanulna belőle a mi »Keresztény Kurzusunk« igazi Keresztény szellemet és gondolkozást” – teszi hozzá.

Lásd OSZK Fond III/1827/63.; Majoros/Tompa 2012. 120., 371–372. (2739. levél), 217.

Lásd még *Budapest, 1919. november 16.–1920. március 1.*

1920. július 1-jétől december 1-jéig

A *Nyugat* címlapján főszerkesztőként továbbra is Ignótus szerepel; szerkesztők: Babits Mihály és Osvát Ernő, főmunkatársak: Elek Artúr, Fenyő Miksa, Gellért Oszkár, Laczkó Géza, Móricz Zsigmond, Schöpflin Aladár és Szini Gyula. (A júliusi kettős szám ára 24 korona.)

Lásd *Nyugat* 1920. július, 13–14. sz. és december, 23–24. sz. között minden szám címlapján Vö. Gál István, *Irodalomtörténet* 1974. 2. sz. 444. (tévesen úgy véli, „Babits az 1920. június 1-től 1921. december végéig terjedő másfél év alatt nem szerepelt szerkesztőként” a *Nyugatban*)

Budapest, 1920. július 2.–1921. április 3. után

Babits majd’ egy évre otthont nyújt Szabó Lőrincnek Reviczky utcai lakásában. [Szabó Lőrinc verses visszaemlékezésében a „Két év” nem az együttlakásra, ha-

nem az együtt töltött időre vonatkozik, hiszen még mielőtt a Reviczky utcába költözne, szinte nap mint nap jár Babits lakásán, ahol együtt dolgoznak, beszélgetnek.] Rendelkezésére bocsátja könyvtárát, bevonja őt a *Romlás virágai* kötet fordításába is. Szabó Lőrinc – aki pedig felolvassa-megmutatja Babitsnak ekkor készülő verseit, amelyek majd a *Föld, Erdő, Isten* című kötetében jelennek meg 1922-ben – így hosszú ideig tanúja és társa lesz Babits hétköznapijainak:

„Aztán?... Nem érnék végére soha... / A két év vele, két év nála!... A / Kom-mün után hozzá költöztem, és / napra-nap láttam, mennyi szenvedés, / egyéni rém és politikai / perzselte-dúlta lelke isteni / épületét... Két év latin-görög / álomban szállt el, gyötrelmek között / s gyönyörökben, melyektől fél a szó: / szent Uránia s pogány Erató / két éve volt ez, gyónó szavaké, / ömlő vizeké, szűrő tavaké, / bolond árnyaké, kristály elveké, / hús-vér szárnyaké, örült terveké: / közösség volt, még egyszer amilyet / élni szív s agy szent is hiába esd, / s ütött mégis, ütött oly sebeket, / amelyeket csak két halál hegeszt.” (*Két év*)

„Wilde a legkönnyebb, – szólt egy délelőtt / mesterem, és mindegyikünk ledől-t / a díványára, majd, egy órai / nyelvtan után, rögtön fordítani / kezdtük a Happy Prince-et. Persze a / kiejtéssel baj volt: Babits maga / se tudta jól. »Ügylátszik, ha-gyomány / Arany óta« – mondta nevetve, – »hogya / magyar költőnek néma tuda-mány / maradjon Shakespeare nyelve!...« A napot / Swinburne zárta s Browning-izelítő... / Így telt el egy hét, hetven óra –: ő / fordított, s magyarázott, szemem át, / vagy egyszerűen cé-re cserélve át / a zöngés th-t... Furcsán, egyénien / skandált és mégis tökéletesen... / S végül: »Most aztán vágj magad neki: / van itt lírikus tíz is, goethei!«” (*Angol líra*)

„De ellenkeztem is, bolond fiú. / Amilyen szép volt, olyan szomorú / a túlvilá-god és oly idegen. / Engem körülizzott a szerelem, / s vágytál te is, csak féltél: szellemek / földi éhe a legkegyetlenebb... / Tizenöt évvel idősebb barát, / a rendet-len és vonzó ifjúság / lehettem számodra. Szerettelek, / de már tudtam, nem mara-dok veled: / mialatt a szent filozófia / kapuit nyitogattad, engem a / faunok, Pán, sörényes kentaurók / s meztelen nők örtüze csábított: / szemem sóváran tapadt még reád, / de, túl rajtad, erdei cimborák / zendítették bakszagú ünnepük / s én részegen kurjongattam velük.” (*Rendetlen ifjúság*)

Mattyasovszky Erzsébet emlékezete ez utóbbiakhoz hasonló gondolatokat őriz meg: „Babits két évre [!] magához vette a költőfiókat [Szabó Lőrincet], de pedagó-giai kísérletei megbuktak, mert Lőrinc attól rettegett, hogy eredetisége őrlődik fel a nagy mester közvetlen közelében. [...] Fiatal lelkének nagy teher lehetett a túlér-zékeny Babits lelki szenvedéseinek szüntelen szemlélete is. El kellett válniok. Ba-bits a *Timár Virgil fia* című regényében sírta el csalódásait, melyeket Lőrinc és Komjáthy Aladár okoztak neki. Búskomorságából csak házassága mentette meg, melyet azonban nem Babits kezdeményezett. Lőrinc hiába került Babits varázskö-rét, sohasem tudott abból végérvényesen kilépni, s ezt megrázó tömör gyónásában be is vallja: (*Tücsökzene CCXLIII*) [»Nincs senkim kívüled«].” A mindkét részről fájdalmas elszakadás okát pedig – talán Babits iránt túlzott elfogultsággal – abban látja, hogy „...a tanítvány, végnélküli hódolata ellenére is, szöges ellentétben állt a maga még ki nem elégített mohóságával a Mester csalódott, sorsát oly sok szenved-

déssel viselő magatartásával szemben, melyből aszketikus hajlamok sem hiányoztak. Lőrinc lelkében viszont dúlt az érzékiség, szertelenül Don Juankodott, szaladt minden szoknya után [...]. Megváltás volt számára, amikor Mikes Lajos összeházasította leányával. [...] A *Föld, Erdő, Isten* [...] 33. verse: *A barbár tanítvány* teljes lázadás Babits ellen, akit technikailag élete végéig igyekezett elérni, de akitől Babits etikai mélysége örökre elválasztotta.”

Szabó Lőrinc a *Vers és valóság* kötetben *Az elhagyott lány* kapcsán jegyzi meg: „Babitscsal ebben az időben több mint egy évet úgyszólván teljesen csak latin-görög olvasásával töltöttünk. A vers élményanyaga csupán általános kompozíciónak mondható, sőt hozzátartozik az antik hangulathoz az átélése egy fiúbarát képzelt távozásának, ami nyilván a babitsi együttélés emberi szuggesztíói közé tartozott, noha a valóságban soha semmi efféle meg nem érintett. Tulajdonképpen én magam voltam a távolodó ifjú barát, és Babits nevében éltem át az idősebb ember fájalmát.”

Lásd Szabó L.: *Tücsökzene*. 1957. 261–264.; *Érlelő diákévek* 1979. 135–136., 327.; *Bécs–Budapest, 1921. április 3.; Budapest, 1921. április 3. és utána*; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 14.

Lásd még *Budapest, 1920. május 27. előtt és május 29.*; Benedek 1969. 22.; Szabó T – ELTE BTK disszertációk doktori.btk.elte.hu/lit/szabot/tezisek.pdf; Szabó Lőrinc időleges visszaköltözésére: *Szekszárd, 1921. június 18.–július 7. után–szeptember 3-ig (?)*; Sipos 2003. 98.; Jankovics 2005. 798.

Vö. Benedek 1969. 22. (Szabó Lőrincet „két esztendeig tartotta magánál”); Pók 1970. 94–95. (1919 vége–1921 eleje); Rába 1983. 187., 317. („1920 júniusától [!] csaknem másfél esztendőre” otthonába fogadja Szabó Lőrincet)

1920. július 3–5.

Gárdonyi Géza Egerből Szekszárdra küldött levelében köszöni meg Babitsnak, hogy „remek és nemes munkáját”, Dante *Purgatórium*ának fordítását neki is elküldte. Ha Babits még nem fogott bele a *Paradicsomba* – mely szerinte gyenge és unalmas része a trilógiának –, inkább a *Bhagavad-Gitát* ajánlaná, amely „fenséges poéma”. Úgy véli, Kégl, az egyetlen, de nagyszerű szanszkrit magyar tudós bizonyára segítene.

[Kégl Sándor (1862–1920. december 29.!) orientalista 1885-től a budapesti egyetemen Vámbéry Ármintól törökül és perzsául, Hatala Pétertől és Goldziher Ignáctól arabul tanul. 1889-ben keleti nyelvekből bölcsészeti doktori fokozatot nyer, és tanulmányútra Perzsiába megy. 1893-ban magántanár perzsa nyelv és irodalom-ból a budapesti egyetemen.]

Lásd OSZK Fond III/491.; Majoros/Tompa 2012. 121., 374–375. (2741. levél), 217.

Babits Angyal Gárdonyi Szekszárdra címzett levelének borítékjára – a címzést is javítva – ír tintaceruzával pár sort: [Komjáthy] Aladár levelét megkapták, s kéri, a visszaérkezett csomagokat küldjék haza. Aggódnak, mert a hadifoglyokat szállító hajó még most sem ért be, az újságok visszavonták a korábbi hírt. Aladárral együtt

várják haza Babitsot. „Ezt a levelet egy nagyon kedves kollégám Orbán Emmus viszi, tegnap érkezett, ti. a [Gárdonyi-] levél” – tudatja bátyjával.

Lásd OSZK Fond III/37.; Majoros/Tompa 2012. 122., 375–377. (2743. levél – 1920. július 3. után), 220.

Szekszárd, 1920. július 7. után

A *Halálfi* című regény első főljegyzése – mely egy Babits Angéla aláírásával 1920. július 7-én kelt, elrontott bizonyítvány hátoldalán áll – bizonyossága annak, hogy Babits a regény tervével 1920 nyarán – személyes egzisztenciális válsága és az ország politikai fordulata idején – Szekszárdon kezd el foglalkozni, olyan „magasabb kilátóról”, „ahonnan már nem elveket látni, hanem csak tényeket, sorsokat, eseményeket”.

Lásd OSZK Fond III/1603.; Sipos, Irodalomtörténet 1976. 2. sz. 320. és 12. lábjegyzet; Sipos, Literatura 1979. I. sz. 59–63.; Rába 1983. 232.

Lásd még *Szekszárd, 1921. január 21–29. között; Firenze, 1921. március 15–18. között, vagy 24-én, vagy 26-án Fiesole, 1921. március 21–24. között; Szekszárd, 1921. június 18.–július 7. után–szeptember 3-ig (?)*; Ignotus Pál, Literatura 1927. június, 6. sz. 197–198.

Budapest, 1920. július 9.

A *Mi készül az irodalomban? – A magyarság problémái – Herczeg Ferenc, Pekár Gyula, Tormay Cécile, Szabó Dezső és Babits Mihály nyilatkoznak készülő munkáikról* címmel közölt interjúorozatban Babits beszámol arról, hogy a berlini Kurt Wolff-cég fölszólítására új regényen [*Timár Virgil fia?*] dolgozik, mely iránt – a kiadó szerint – nagy érdeklődés mutatkozik; s a regény talán őszre elkészül. A *Paradicsom* fordítása azonban, úgy véli, sajnos még sokáig várat magára, viszont majdnem készen van már egy újabb verseskötetének [*Nyugalanság völgye*] anyaga, amely nemsokára megjelenhet: „Annyit mondhatok róla, hogy lényegesen különbözni fog eddigi verseimtől” – teszi hozzá. Megemlíti, hogy *A gólyakalifa* című regényéből német szindarab készül. A magyar irodalom jövőjéről szólva kijelenti: „Minden jó irodalom irredenta-irodalom, mert mutatja, hogy a magyarság van és méltó arra, hogy legyen”, s emberi kötelességének tekinti, hogy bízson a nemzetek közötti kulturális érintkezés megindulásában, mert „minden pesszimizmus csak hátráltatná a világ meggyógyulását”.

Lásd Virradat 1920. júl. 9. 2.; Majoros/Tompa 2012. 382. (2748. levél jegyzetében)

Lásd még *Paradicsom: Budapest, 1923. február 25. előtt néhány nappal; Nyugalanság völgye: Budapest, 1920. december 22. előtt; A gólyakalifa: 1920. február 25.; 1920. március 31. előtt és március 31.; 1920. április 14. előtt és április 14.*

1920. július 10.

Megjelenik Koroda Pál *A Purgatórium és a költő* című cikke, mely szerint „a fordító méltó a költőhöz [...] Babits Mihály Dantének rokona”. Amikor az országot megnyomorító politikától óvni kívánja legalább az irodalmat, megjegyzi: „...a

Parnasszosz aljára eső mocsarak környékéről minduntalan hajigálják a bogáncsokat Babits Mihály felé, kit azonban nem érhetnek el, mert magasan áll felettük, odafenn a Parnasszuson.” Babits művészi alkatáról elmélkedve Péterfy Jenő Kemény Zsigmondról mondott szavait idézi: „világa csonka világ, hiányzik a verőfénye. Az »életlen életet« panaszoja fel költőnk”, akinek lírájából mindaddig hiányzanak „a szilajul tomboló szenvedélyek”, míg azok valóságok nem lesznek. Akik Babitsot nem ismerve nem akarják elismerni, azoknak Tacitus szavait ajánlja figyelmükbe: „...nagy és fájdalmas erény üldözés idején felismerni az irigységet és a tudatlanságot”.

Lásd A Hét 1920. júl. 10. 22. sz. 333–334.; Téglás 1996. 449–453., 546. (207. tétel)

1920. július 11.

[Marconnay] Rupprecht Tibor – minthogy nem kívánja személyes beszélgetéssel fásasztani – meglehetősen hosszú levelet küld Babitsnak: „A multkori beszélgetésünk egyáltalán nem győzött meg engem; sőt minél többet gondolkoztam szavain, annál inkább átláttam az ön nagy diszharmoniaját és céltalan utját” – jelenti ki. Babits nem győzte meg akkor sem, amikor magát „nyugatinak vallotta”, és azt tartja egyedül helyes iránynak, amelyet ő képvisel, s úgy véli, Rupprecht-Marconnay könyve, *A diadal és egyéb dolgok* [elbeszélések és versek, Hornyánszky, 1920] azért nem sikeres, mert rossz. Marconnay szerint az igazi költő szilaj és erőteljes hangú, de tudja magáról, hogy művészetében egyesíteni fogja „a kontemplatív és az előretörő költő tulajdonságait”. Ifjonti hévvel s bizonyára nem kis sértettséggel bírálja Babitsot, mondván: „...ön a költői érték mértékéül a saját speciális tulajdonságait alkalmazza”, pedig „[a] hangos költészet igenis magyarabb, mint a halk és az enyém is magyarabb mint az Öné – jelenti ki dacosan, majd a *Nyugatot* sem kímélve folytatja –: a »Nyugat« kultuszt csinál a céltalanságból. Ez – tessék elhinni – a zsidó szellem jele. Csak a zsidó hirdetheti ezt annyira mint a *Nyugat*, azért hogy aztán a zavarosban halászhasson. Csak a konfuziót akarják – a konfúzióért – nem pedig a felülkerekedő világosság kedvéért”. S az újra meg újra fölmerülő vádat hangoztatja: „Önt pedig aki értékes és finom sajnálom mivelhogy épp úgy mint Ady Endre a zsidó kapitalisztikus gondolkozás hálójába került...”

Lásd OSZK Fond III/871/1.; Majoros/Tompa 2012. 123–125., 378–379. (2745. levél), 219.

Lásd még Rózsafalvi Zsuzsanna: Babits Mihály könyvelőszavai 1920 ...
<https://btk.ppk.hu/uploads/articles/.../Rozsafalvi-Babits-Baja-vegl-ujra.d...>

Budapest, 1920. július 11. után

Komjáthy Aladár Babitsnak írt levélüzenetében közli, hogy másnap korán nála lesz, s akkor szóban mindent megbeszélhetnek [bizonyára a közös szekszárdi út részleteit], ígéri, hogy az összes kéziratot is beviszi, Rupprechtét – melyek „rettenítő kezdetleges dolgok” – a levéllel együtt küldi, Stefan I. Kleinnek már írt, de másnap délelőtt sürgőnyt is küld neki.

Lásd OSZK Fond III/753/59.; Majoros/Tompa 2012. 125–126., 379–380. (2746. levél)

Vö. Majoros/Tompa 2012. 379. (figyelmen kívül hagyja, hogy sorai szerint Rupprecht írásait Komjáthy a levélüzennettel küldi: „BM minden bizonnyal a Rupprecht Tibor aláírással ellátott levél elolvasása után – szóban vagy levélben – megkérte Komjáthyt, hogy hozza el számára a NY szerkesztőségéből a beküldött kéziratokat, többek közt Marconnay [Rupprecht] írásait is”)

Budapest, 1920. július 12.

Babits Komjáthy Aladárnak diktálja, vagy vele fogalmaztatja a választ Tanner Ilona levelére, melyben ígéri, hogy – bár a napokban elutazik – érdeklődni fog a *Nyugatba* leadott verseinek sorsáról, s meghagyja, hogy értesítsék. A hosszas huzavonát a papírhiánnyal magyarázza, s szabadkozik, hogy a rengeteg más vers között nem tudja fölidézni a „tisztelt Kisasszony” verseit, de lehetőleg még elutazása előtt megnézi őket. A levélszöveg alatt Tanner Ilona/Török Sophie kézírásával: „Komjáthy Ali írása M. írta alá.”

[Babits bizonyára elfeledkezik ígéretéről, Tanner Ilonka pedig végképp megunva a várakozást, november 8-án személyesen keresi föl Babitsot a lakásán, ahol hiábavaló várakozás után levelet hagy neki.]

Lásd OSZK Fond III/111.; Sipos 1976. 120.; Sipos, Dunatáj 1978. augusztus, 2. sz. 35.; Sipos 2003. 101.; Majoros/Tompa 2012. 126., 380. (2747. levél), 211.

Lásd még ***Budapest, 1920. november 8.***

1920. július 12.

A VII. osztályos váci diák, Beck Gyula levelében örömmel tudatja Babitscsal, hogy a *Purgatórium* nem várt sikert aratott Vácott; a könyvkereskedő útján vásárolt húsz darab 8 napon belül elfogyott, s még mindig mutatkozik kereslet iránta, csak az a baj, hogy a *Pokolból* – amely most újra aktuálissá lett – már egyetlen példányt sem kaphatni. Remélik, hogy a *Paradicsom* is hamarosan megjelenik, s vele „egyöntetű kiadásban az egész Divina Comédia”. Közli, hogy a Táltos értesítette, miszerint Babits, G. Szabó Lőrinc és Tóth Árpád fordításában 1921 tavaszára megjelenik Baudelaire mesterműve, a *Les Fleurs du mal*. „Hála Istennek, hogy Peterdi [! György Oszkár fordítja elsőként 1917-ben Baudelaire-t *Romlás virágai* címen, Peterdi Andor ugyanekkor Emile Verhaeren költeményeit tolmácsolja magyarul] tákolmányát végre felváltja egy értékes munka. Csak a külalakja ne legyen olyan, mint a Rubáyáé és a Karácsonyi Madonnáé. Még csak a *Recitativ* egy szép kiadását s Tóth Árpád fordításkötetét várom.” A *Virradatban* azt olvasta, hogy „Tanár Úr egy regényt ír [!] németül”, érdeklődik, legújabb verseskönyve, filozófiai és idegen írókról szóló tanulmányai hol és mikor jelennek meg, s hogy mikor fejezi be „a Kártyaasztal”-t [*Kártyavár*]. (A 2. főlíó rektójára Babits ceruzával jegyzi föl, valószínűleg Beck címét: „Vác Bpesti főút 21.”)

Lásd OSZK Fond III/1895/27.; Majoros/Tompa 2012. 126–127., 380–383. (2748. levél)

Lásd még Baudelaire: ***1920. október 25.; Budapest, 1920. november 1. hétfő; 1923. március, április 1. Húsvét előtt***

Vö. Majoros/Tompa 2012. 381. (a *Paradicsom* megjelenését 1922 végére datálja, noha az csak *Budapest, 1923. február 25. előtt néhány nappal* jelenik meg)

Szekszárd, 1920. július 12. után–augusztus közepe

Babits hosszabb időt tölt Szekszárdon. Komjáthy Aladár is egy ideig vele van, legalábbis augusztus 6. körüligen bizonyosan.

Valószínűleg ekkor dedikálja Dante *Purgatórium*ának frissen megjelent példányaait (a belső előzéklapon tintával) anyjának – „Kedves anyáméknak / szeretettel / Mihály” – és Kelemen Ilonának – „Kedves Nennémnek / kézcsókkal és igaz szeretettel / Misi”.

Lásd a dedikált köteteket: WMMM Kéziratgyűjtemény 18., 641.; Komjáthy Aladár szekszárdi tartózkodására Babits Sándor augusztus 6-i levelét: OSZK Fond III/183/13.; Sipos 1976. 120.; Sipos 2003. 101.; Sipos, Dunatáj 1978. 2. sz. 35.

Lásd még *Budapest, 1920. július 12.*; Komjáthy Aladár és Babits 1920. június 25. után Babits Angyalnak írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény 76.3.4.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 391. (2756. levél jegyzetében: „BM már július folyamán hazautazott Szekszárdra, és az egész augusztust ott töltötte, csak a hónap vége felé tért vissza a fővárosba” [kiemelés – RJ] – lásd Babits Angyal és Babits István 1920. szeptember 8-i levelét – OSZK Fond III/35/116.)

Lehetséges, hogy a *Purgatórium* fordításának valamennyi 1920-ig készült tintaírású kéziratát (= k), 239 főliót (ceruzairású javításokkal és gépiratmásolattal, a címlapon tintaírású „Babits Mihály” névalírással, több felragasztott főlió alatt az első szövegváltozattal) ekkor köteteti Babits félvászon kötésbe.

Akárcsak a *Purgatórium* „Szekszárd, 1920”-as dátummal ellátott 310 főlíós gépirású tisztázatot (tinta- és ceruzairású kiegészítésekkel, a címlapon tintaírású „Babits Mihály” névalírással, „Szász Károly szellemének” szóló ajánlással, tintaírású bevezetővel és az olvasóhoz intézett „figyelmeztetéssel” = g) ekkor köteteti be Babits. (A 4–6. főlíón az *Előszó a Purgatóriumhoz*, a 6. főlíón egy légyiszok ceruzával bekarikázva, mellette tréfás ceruzairású bejegyzés: „Ez a légy őseredeti. Babits szobájából való. Igazolják 1920. május 28-án: Sárközi Gy[örgy] Szabó L[őrinc].”

Lásd k = OSZK Fond III/2307/II.; g = Quart. Hung. 3892.; Nédli/Pienták/Sipos (Mátyus Norbert) 2008. 284–300.

Lásd még *1918. szeptember 16. előtt és szeptember 16.*; *Budapest, 1918. november 24. előtt és november 24.*; *1919. október–november*; *Budapest, 1919–1920 tele*; *Budapest, 1919. december 25. és december 28.*; *Budapest, 1919. december 27. vagy 28.*; *Budapest, 1919. december 31.–1920. január 1. hajnali fél három*; *1920. március*; *1920. április előtt (?)*

Vö. a kézirat-katalógus tévedésből a gépirat jelzetének is a kéziratát adja; Világ 1946. máj. 23. 3. (tévesen úgy véli: előkerült a Dante-fordítás kézírata [helyesen gépirata] Babits „újszerű és sehol meg nem jelent előszavával”)

1920. július 13.

Kelemen Imre táviratban tudatja Babits Angyallal: „Pista írt, szerencsésen Magyarországba érkezett”.

Lásd közli Buda 1996. 390. (242. levél jegyzetében); Buda 2005. 32., 56. 133. lábjegyzet, 600.

Bónis József Miskolcra küld levelet egy baráti körben folyt vita kapcsán, melyben Ady *A fekete zongora* című versének „megfejtését” osztja meg Babitscsal: ha már Adyt megkérdezni nem lehet, legalább az ő révén szerezzon bizonyítékot sejtelve helyes voltáról. Úgy véli, a vers Ady költészetének szimbóluma, s „Ez a fekete zongora” sora behelyettesíthető „ez az én költészetem” gondolattal, bővebb magyarázatot pedig legfeljebb a második sor – „Fusson akinek nincs bora” – kíván, mely két másik Ady-sorra hajaz: „Árpád hazájában jaj annak, Aki nem úr, és nem bi-tang” [*Magyar jakobinus dala*]. Türelmetlenül várja Babits megjegyzéseit.

Lásd OSZK Fond III/1827/14.; Majoros/Tompa 2012. 128., 383–384. (2749. levél)

1920. július 18. vasárnap

Babits István Japánt megjárva, hosszú tengeri úton érkezik haza Szekszárdra. Komjáthy Aladár és Babits Mihály Szekszárdra küldött, 1920. június 25. után írt közös levelükben úgy vélik, akkor már Triesztben lehet. Pista azonban csak július 13-án érkezik Triesztbe, onnan a 31-es számú kórházvonat viszi őket Inotára, ahol háromnapi egészségügyi zárlat után indulhat haza, s 18-án vasárnap érkezik Szekszárdra.

Lásd Buda 2005. 32.; Komjáthy Aladár és Babits Mihály Babits Angyálnak 1920. június 25. utáni levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény 76.3.4.; Sipos 2011. 478.

Lásd még *1920. július eleje*; Sipos 2003. 68.

Vö. Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 48. (10. levél jegyzete: Babits István „1920 júniusában térhetett csak haza”)

Pintér Jenő levélben mond köszönetet Babitsnak Dante-fordítása, a *Purgatórium* megküldéséért. „Azt mondhatom róla, amit annak idején írtam az *Irodalomtörténetben*, mikor a *Pokol* megjelent” – jelenti ki. (*Az Irodalomtörténet Figyelő* rovatában 1913 elején név nélkül kissé ambivalens módon méltatja Babits munkásságát: „E nagybecsű mű megjelenése nemcsak könyvkiadói esemény, hanem egyúttal olyan költői tett, mely kiváltságos helyet igényel az újabkori magyar műfordítás történetében. Babits [...] *Dante-fordítása irodalmi szempontból nagyobb érték mindannál, amit eddig – évek buzgó munkásságának termése gyanánt – versben és prózában adott.* Mert Dantét költői lélekkel fordítani »mindig a világirodalom legnehezebb feladatai, legsábitóbb problémái közé tartozott. [...] Nagy költők, nagy nyelvészek és nagy tudósok áldozták rá idejük és erejük jó részét.« – Örömmel üdvözljük a költőt, aki nem hiába tört a magas pálma felé...” – [Kiemelés RJ])

Lásd OSZK Fond III/1018/7.; Majoros/Tompa 2012. 129., 384–385. (2750. levél), 217.

Lásd még Irodalomtörténet 1913. 1. füzet 61. (*Figyelő*)

1920. július 21. vagy 1921. július 20.

„Igen tisztelt Uram – engedje meg, hogy átutazóban itt a »drága heidelbergi dombok«-ról sok rokonszenvvel és tisztelettel üdvözölje híve” – írja Márai Sándor heidelbergi képeslapon Babits *Carmen Novum* című versének egy sorát idézve [„Mért nem inkább vitted a drága heidelbergai / dombokat?”].

[A fiatal újságíró Márai a Tanácsköztársaságot támogató cikkei miatt 1919 októberében elhagyni kényszerül Magyarországot, 1920 júniusától a *Frankfurter Zeitung* munkatársa lesz. – A magyaros vagy németes datálási forma szerint vagy 1920-as, vagy 1921-es nyári utazgatásai során küldheti a lapot Babitsnak.]

Lásd OSZK Fond III/868/1.; Majoros/Tompa 2012. 129., 385–386. (2751. levél), 219.

Lásd még [*Egy filozófus halálára*] – *Carmen novum lyricum-philosophicum In memoriam Aemilii Lask: Budapest, 1917. március 1.*

Budapest, 1920. július 23. előtt

Az Amicus kiadásában, Márfy Ödön eredeti kőrajzaival jelenik meg Petőfi Sándor két elbeszélő költeménye, a *Szilaj Pista* és a *Salgó*, amelyhez a bevezetést Babits Mihály írja (Budapest, 1920. 56 l. 6 t. [lith.] A kiadást Reiter László rendezte. A kötetet tervezte Márfy Ödön. Készült összesen 200 számozott példányban; 50 merített papíron, minden rajzon a festőművész aláírásával).

(Az előszó – ceruzával keresztben áthúzott – tintairású fogalmazványán [= k₁] Babits ceruzairású kiegészítései, betoldása. „Babits Mihály” aláírású tintairású tisztázatára [= k₂] Babits ceruzával írja: „*Előszó egy Petőfi-kiadáshoz*”).

Az előszó Babits Petőfi-értékelésének változását is jelzi: „A primitív költészet: csupa látás. Az egészséges gyermek: néz, bámul; minden érdekli; örül a világnak. Az egészséges ember: nyílt szemű. Nem foglalkozik az folyton önmagával, nem a maga jaján-baján rágódik örökké. Igen: tud búsulni, csakúgy, mint örülni, nagyon, sőt vadul is; tud ujjongani és kétségbeesni; de örömeinek, bánatának egyformán: oka van. Ép lelkek, tiszta tükrök: fény a fény bennük és homály a homály: egyenes az egyenes és görbe a görbe. Örömük-bánatuk a világ szépségéről vagy szomorúságáról beszél; és mint a gyermek, csak akkor sírnak, ha megütik magukat. [...] A költő szeme friss, tiszta, megvesztegethetetlen, mint a gyermeké: a legkisebb részlet sem kerüli ki figyelmét; csupa realizmus. De ez nem a készakart modern realizmus, hanem természetes, öntudatlan, mint a Homéroszé. *Ebben a lírában van valami homéroszi, valami ősi, ami epikus...* [...] Petőfi dalol és mesél. A dal messze hangzik; a mesét csak az hallja, aki megül a mesélő mellett és figyel rá. S a Petőfi meséje könnyű és tiszta és édes, mint az otthon levegője...” [kiemelés RJ]

[Még ugyanebben az évben megjelenteti az Amicus az elbeszélő költeményeket I. Ignatz Schnitzer német fordításában, Babits előszava nélkül (*Der Fährmann–Die Burg der Schrecken. Mit Originallithographien von Edmund Márfy*.)]

Lásd k₁ = OSZK Fond III/1842.; k₂ = OSZK Fond III/1952.; Nyugat 1920. II. szeptember, 17–18. sz. 904.; Filológiai Közöny 1973. július–december, 3–4. sz. 416.; Gál István 2003. 214.

Lásd még **1920. július 23.**; Márffy Babitsnak dedikált kötetét: OSZK Fond III/86 k

1920. július 23.

A Magyar Nemzeti Múzeum Országos Széchényi Könyvtára nyomtatott fejléces levélpapírján, Sulica Szilárd könyvtárigazgató-helyettes aláírásával küld levelet Babitsnak: értesült róla, hogy a Reiter-féle amatőr Petőfi-kiadás elé írt előszavából huszonöt példányban különnyomat is készült, kéri, Babits ajándékozza meg könyvtárakat egy példánnyal.

[Babits Mihály *Előszó egy Petőfi-kiadáshoz* (Amicus, 1920. p 14) különnyomatának egy számozott példányát „Mihály” aláírással ajándékozza Szabó Lőrincnek.]

Lásd OSZK Fond III/2476.; Majoros/Tompa 2012. 130., 387. (2752. levél)

Lásd még a Szabó Lőrincnek ajándékozott kötetet: Buda Attila www.szabolorinc.hu/index_files/.../szabo_lorinc_magyar_konyvei.pdf 72. tétel; **Budapest, 1920. július 23. előtt**

Vö. Majoros/Tompa 2012. 387. (nem jelzi az előszó különnyomatát, csak a teljes kötetet)

1920. július 25.

„Szerdán [július 28-án] megyek be Pestre. Akkorára visszaérkezik Babits is Szekszárdról, ahová [...] 2 héttel [!] ezelőtt hazament. Most én is ugyanott lakom (Reviczky u. 7. III. 15); nehéz dolog volt egy teljesen üres szobát, úgy-ahogy is, berendezni, de hálistennek megvan a dolog és hosszú bolyongások után megpihentem én is, mint Odysseus” – tudatja a Móriczék-nál Leányfaluban vendégeskedő Szabó Lőrinc Juhász Gézának írt levelében.

[Babits, aki – a levelezés tanúsága szerint – július 12-ét követően utazik Szekszárdra, föltehetőleg csak augusztus eleje-közepe táján érkezik vissza.]

Lásd *Az ígéret városa. Szabó Lőrinc Debrecen-élménye*. A szöveggondozást, a kötet szerkesztését végezte és a tanulmányt írta Bíró Éva. Debreceni Irodalmi Múzeum, Debrecen, 2000. 122.; idézi Kabdebó, Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 2005. 1. sz. 7. 23. lábjegyzet

Lásd még Babits szekszárdi tartózkodására: **Budapest, 1920. július 12.; 1920. augusztus 3. előtt és augusztus 3.**

Kasimir Edschmid *Übersetzte Erzählungsliteratur* című ismertetése szól Babits *A gólyakalifa* című regényének *Der Storchkalif* címmel megjelent német fordításáról.

Lásd Frankfurter Zeitung 1920. júl. 25. 542. sz. 2.

Ismertetés jelenik meg Babits fordításáról, *Dante Purgatóriumáról*.

Lásd Az Újság 1920. júl. 25. 176. sz. 3.

1920. július 26.

A Móriczéknál vendégeskedő Szabó Lőrinc küld zárt levelet Babitsnak Leányfaluból Szekszárdra, nehezményezve, hogy még egy sort sem kapott tőle. Ugyanazt teszi, amit ők [ti. Babits és Komjáthy Aladár] Szekszárdon; jól él, a diófa-lugasban olykor dolgozik és a szerény strandon fürdik. Közli, hogy szerdán [július 28-án] Fenyőék jönnek ki Leányfaluba, este pedig – ügyei miatt – velük együtt megy be Budapestre. Kéri, írjanak neki: „mert nekem egy levél kapása a legperverzebb gyönyört szerzi meg. Aladárt ölelem, téged csak üdvözöllek, hogy meg ne ijedj. Pál Lőrinc” – zárja levelét a tőle megszokott, közvetlen stílusban.

Lásd OSZK Fond III/1169/4.; Kabdebó 1974. 111–112., 610–611. (8. levél); Majoros/Tompa 2012. 130–131., 388. (2753. levél)

1920. július

Az író-költő Erdős Renée megkapva Babits *Purgatórium*-fordítását, levélben köszöni meg a könyvet és a beleírt megtisztelő sorokat. Úgy ítéli, a második ének, a Casellával való találkozás fordítása „tökéletes mestermű”, Babits e munkában túlszárnyalja a maga *Pokol*-fordítását is.

(A 2. fólió rektójára Babits ceruzával jegyzi föl: „Kékgolyó u. 20.b.”)

Lásd OSZK Fond III/405/1.; Majoros/Tompa 2012. 131–132., 388–389. (2754. levél), 217.

Az első világháború következményeként felbomló Habsburg Birodalom, s vele a magyar állam széthullása, majd az őszirózsás forradalom és a kommun bukása, különösen pedig a trianoni békediktátum sokkhatása – az okokat kutatva – a történetírást a 18–19. századi nemzeti és nemzetiségi kérdések felé fordítja.

Előszavának tanúsága szerint ekkor fejezi be Szekfű Gyula a kor legmeghatározóbb történelmi esszé-monográfiáját, a *Három nemzedéket* (Élet Irodalmi és Nyomda Rt. kiadása, 1920), amely az egész 19. századot hanyatlásként mutatja be, s a liberalizmust és következményeit teszi felelőssé a történetekért.

(A *Nyugat* 1921. január 16-i száma két írást is közöl Szekfű könyvéről: Zsadányi Henrik hosszú reflexióját és Móricz Zsigmond rövid figyelőjét, mely határozottan elutasítja Szekfű könyve konklúziójának az akaratot és erkölcsöt nélkülöző Adyra, „a dekadencia kendőzetlen arcú gyermekére” vonatkozó mondatait.)

Lásd Romsics Ignác: *A modern magyar történetírás*.

http://www.csepeli.hu/csepeli_com/kotet/csepeli60_romsics_ignac.pdf; *Nyugat* 1921. I. jan. 16. 2. sz. 137–143., 148.

1920. július–december

Dombi Márk ír a Babits fordításában és előszavával megjelent *Dante komédiája 2. A purgatórium* című művéről.

Lásd Magyar Középiskola 1920. július–december, 7–10. sz. 114–117.

1920. augusztus 1.

A *Nyugat* utolsó lapján *Hibaigazítás* jelenik meg az előző számban közölt Babits-fejtegetéshez (*Dante hat soráról*): Szabó Lőrinc fordításából ugyanis kimaradt egy szó.

(A folyóirat augusztusi kettős számának ára már 30 koronára emelkedik.)

Lásd *Nyugat* 1920. II. augusztus, 15–16. sz. 824.

Lásd még Babits, *Nyugat* 1920. II. július, 13–14. sz. 741–743.; a lap megjelenésének idejére: *Nyugat* 1920. I. május, 9–10. sz. 544.

1920. augusztus 1–4. között

Schöpflin Aladárné Balatonfüred-fürdőről ír levelezőlapot Babitsnak: „Drága Mihály, mikor váltja be ígéretét, s mikor jön Kenesére. Mindég örömmel látjuk és várjuk.” Schöpflin Aladár, Fóthy János és Schöpflinné húga, [Maderspach] Györgyike küldi üdvözetét, Erdős László, Poppovits és Poppovitsné is aláírja a lapot, s mindannyian hiányolják Babitsot.

[Szabó Lőrinc Babitsnak írt levele szerint Schöpflin „már 1.-én kiment. De csak négy napig lehet ott (ti. Balatonkenesén), ahonnan vendégeikkel kirándulást tesznek Füredre.]

Lásd OSZK Fond III/1118/2.; Balogh Tamás 2004. 208–209. (226. levél); Majoros/Tompa 2012. 133–134., 392. (2757. levél), 216.

Lásd még Szabó Lőrinc 1920. augusztus 3-i Babitsnak írt levelét: OSZK Fond III/1169/5.

1920. augusztus 3. előtt

Babits *Recitativ* című, először 1916-ban a *Nyugat* kiadásában közreadott verseskönyvének 1920 nyarán megjelenő második kiadását a címlapon szereplő datálás szerint G. Szabó L[őrinc] 1919-ben, bizonyára Babbitól kapott kötetéből szedi a nyomda. A címlap rektóján szereplő bejegyzés: „Ez az a példány, amiből a második kiadást szedték (meg is látszik rajta). Még egyszer köszönöm, Lőrinc, hogy e célra feláldoztad és szeretettel adom vissza Babits Mihály.” (A kötetben ceruzás jelölések és bejegyzések.)

Lásd Buda Attila, www.szabolorinc.hu/index_files/.../szabo_lorinc_magyar_konyvei.pdf_95.tétel

1920. augusztus 3. előtt és augusztus 3.

Babits válaszol Szabó Lőrinc július 26-i soraira, melyhez nyugtát is küld. „Csak maradj olyan soká, ameddig csak lehet. Látod, a vidéken [ti. Móriczékznál Leányfaluban] én is megcsináltam a „Vén Tengerész”-ről szóló verset [Samuel Coleridge: *The Ancient Mariner*], mióta pedig visszajöttem, egy sort se tudtam összehozni” – marasztja Szabó Lőrinc a Szekszárdon időző Babitsot a Komjáthy Aladárnak is szóló levelében. Jelzi, hogy megkapta a nyugtát, felveszi a pénzt és a lakkért délután kifizeti. Érdeklődik, Babits miért nem ír arról, hogy mikor érkezik vissza

Szekszárdról. Tudatja, hogy Földessy Gyula a Centrálban kereste Babitsot, mert a neki adott írását Móricznak akarja továbbítani, aki Ady-életrajzot készül írni. Lőrinc – Babits véleményéről egyetlen szót sem szólva – adta át neki az írást. Beszámol arról is, hogy Tóth Árpád újra Debrecenben van, ő pedig 5-én „Schöpflin tata szívességéből Balatonkenesére” utazik, s arról, hogy a „*Recitativ* megjelent. A mai viszonyok közt egész csinos (30 K.)”.

Lásd OSZK Fond III/1169/5.; Kabdebó 1974. 112., 611. (9. levél); idézi Kabdebó, Szabolcs-Szatmár-Beregi Szemle 2005. 1. sz. 8. 25. lábjegyzet; Majoros/Tompa 2012. 132–133., 390–392. (2756. levél), 219.

1920. augusztus 3–6.

Augusztus 3-án megjelenik a Táltos Kiadó gondozásában Babits *Recitativ* című verseskötetének második kiadása, melyet azonnal szétküldenek a könyvkereskedőknek.

Lásd Babits Sándor augusztus 6-i levelét: OSZK Fond III/183/13.; Majoros/Tompa 2012. 209.

Szekszárd, 1920. augusztus 6. előtt és augusztus 6.

Babits levélben kéri Babits Sándort, beszéljen Sebestyén Károllyal a tervbe vett regény fordítása ügyében. Bizonyára érdeklődik a *Recitativ* kötet második kiadásának megjelenéséről és a *Laodameia* új kiadásáról is.

Babits Sándor Szekszárdra küldött levelében közli, hogy már Babits sorainak vétele előtt érintkezésbe lépett Sebestyénnel, hogy a tervbe vett regény [Alphonse Daudet: *La petite paroisse*] átültetésére a szerződés megkötése akadályokba ütközik, s egy más, nekik is alkalmas regény fordításában egyezzenek meg. Sebestyén – aki ígérte, hogy ezt az igazgatóval [a Pantheon vezetőjével, Ranschburg Viktorral] megbeszéli – nem jelentkezett, most pedig szabadságon van. Tekintettel a bojkott megszűntére, talán napok múlva az eredeti tervre meg lehet kötni a szerződést. Közli, hogy a *Recitativ* augusztus 3-án megjelent és már szétküldték a könyvkereskedőknek. A *Laodameia* kötettel baj van, mert anyaghiány miatt a már elkészített metszeteket – állítólag – nem lehet reprodukálni. Ígéri, Farkas [László]-val még tárgyalni fog, s az eredményt azonnal tudatja. Komjáthy Aladárt üdvözli, „Auróra néniem” [id. Babitsnének] kézcsovját küldi.

[1920. június 20-tól a Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség a moszkvai és a magyar emigránsok nyomására bojkottra szólítja fel a vasúti, tengeri, szállítmányozó, postai és távíró dolgozókat, megpróbálva ezzel Magyarországot elvágni a külvilágtól és megakadályozni a szénszállítmányok bevitelét az országba. Az amszterdami központ augusztus 8-án szünteti be a végül sikertelennek bizonyuló, több mint másfél hónapig tartó bojkottot.]

Lásd OSZK Fond III/183/13.; Majoros/Tompa 2012. 134–135., 393–394. (2759. levél), 220.

Lásd még a bojkottra Mályusz Elemér: *A vörös emigráció*. Attraktor, 2005;
http://kurrenstorntenelem.org/dokument/recenziok/2008.05/malyusz_200805.html

1920. augusztus 7.

A későbbi piarista tanár, az ekkor 18 esztendő Jochs József, a maga és „most a csehek által megszállva tartott Felvidéken tartózkodó autogrammgyűjtő társa”, Folkmer Margit nevében kéri, Babits lássa el „nagyrabecsült kézírásával” a leveléhez mellékelt lapokat. Már száznál több híres embertől, köztük Rabindranath Tagorétól, Selma Lagerlöftől, Enrico Carusótól sikerült aláírást szerezniük. (Címét is megadja: „Bp., III. Remete-hegy 2084.”)

Lásd OSZK Fond III/1827/83.; Majoros/Tompa 2012. 136., 394–395. (2760. levél)

1920. augusztus 12.

Babits Sándor újabb levelében arról tájékoztatja Babitsot, hogy most a klisé túl sötét színezése akasztja a *Laodameia* gyors kiadását. Várni kell a szabadságon levő klisé-készítőre, mert a sietség a munka szépségének ártana. Közli továbbá: Sebestyént még nem sikerült elérnie, de reméli, hogy nem lesz szükség új regényben megegyezni.

[A klisé (*francia* 'cliché' – 'nyomódúc') mindenféle magasnyomtatásra alkalmas lemez összefoglaló neve; a fémlemezre átvitt kép vagy rajz maratásával, fém-, illetve műanyag lemez elektronikus vésésével, valamint fotopolimer felhasználásával készíthető. – A *Laodameia* – melynek illusztrációit Jaschik Álmos kézi színezéssel készíti – a Táltos kiadásában végül csak 1921 karácsonyára jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/183/14.; Majoros/Tompa 2012. 136–137., 395–396. (2761. levél), 202., 220.

Lásd még Babits Sándor augusztus 6-i levelét: OSZK Fond III/183/13.; **1921. december 24. előtt; december 24. és utána**; Szakmai szótár – Klisé (cliché, nyomódúc) www.co-print.hu/nyomdai.../nyomda.../134-klise-clic...

1920. augusztus 15.

Hírcikk adja tudtul, hogy Babits fordításában és előszavával megjelent *Dante komédiája 2. A purgatórium*.

Lásd Új Idők 1920. aug. 15. 21. sz. 428.

1920. augusztus vége, vasárnap – augusztus 22. vagy 29.

„Drága jó Mis. A régi, változatlan barátsággal jelentem, hogy a napokban megesküdtem Márffy Ödönnel. Új gazdammal nagyon meg vagyok elégedve” – írja Csinszka Babitsnak, akire továbbra is nagy szeretettel gondol, bár egy kicsit nehezzel, hogy hátat fordított neki, „nem a nőnek, de a barátnak aki mégis csak értékes és jó barát volt és marad”. Sejtelmesen megjegyzi, hogy sok mindent lát és hall, ami gondolkodóba ejti és elszomorítja, mindazonáltal szeretné, ha Babits nem vaudalna el egészen tőlük, hiszen a jó és értékes embereknek össze kell tartaniuk.

(„Aztán egyszer, ez már sokkal azután volt, hogy Bandit [ti. Ady Endrét] eltemették, mentem a Váci úton. És hátulról valaki megrángatta a kabátomat. Csinszka volt. »Szép barát maga! Felém se néz!« [...] Felmentem hozzá. Még a Veres Pálné utcában lakott. Aztán felmentem másodsor is, mindig többször és tizennégy évvel ezelőtt a feleségem lett. A Veres Pálné utcai háztartását feloszlatta, és hozzám jött

a Dráva utcába. Nyolc évig laktunk ott. Nagyon szerette a boltíves szobákat” – meséli házassága történetét Márffy 1934 őszén, felesége temetése után. A hirtelen elhatározott esküvőt szerény keretek között, szinte titokban tartják, barátait, így Babitsot is csak utólag értesítik. Márffy az emigrációban élő Bölöni Györggyel 1920. augusztus 16. körüli soraiban tudatja: „Mindenekelőtt örömmel bejelentem, hogy Csinszka a feleségem. Most itthon vagyunk a Drávában és most kívül, hogy nem is olyan rossz lakás. Jövő héten [augusztus utolsó hetében] azonban már Nyergesre [Nyergesújfalura] megyünk ahol késő ősziig maradunk.”)

Lásd OSZK Fond III/2337/4.; Nemeskéri Erika 2004. 125. (63. levél); Majoros/Tompa 2012. 140., 399–400. (2769. levél), 210–211.; Téglás 1979. 26.; Rockenbauer Zoltán: *Márffy Ödön*. (Monográfia és életmű-katalógus) Budapest, 2008. 124–128. (Doktori disszertáció), Márffy Ödön (Monográfia és életmű-katalógus) – ELTE BTK ... doktori.btk.elte.hu/art/rockenbauer/diss.pdf (Márffy és Csinszka házasságkötését 1920. augusztus 7-re datálja); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 56., 342. 73. lábjegyzet (1920. augusztus 22-re datálja)

1920. augusztus 29.

Megjelenik [Rákosi Jenő] –ő elismerő recenziója Babits Dante-fordításának 2. részéről, a *Purgatóriumról*.

Lásd Budapesti Hírlap 1920. aug. 29. 205. sz. 1–2.

1920. augusztus vége

Babits „minden örömet és derüt” kíván Csinszka házasságkötéséhez, köszöni, hogy megtartotta emlékezetében. Nem érti, Csinszka miért gondolja, hogy hátat fordított neki mint barátnak, s biztosítja őt, mindig a legjobb barátai közé fog tartozni. Jóleső érzés számára, hogy Csinszka még érdeklődik a sorsa iránt, de nem tudja, mi lehet az, ami gondolkodóba ejti és elszomorítja, hiszen az ő életében semmi változás nem történt, „legfeljebb hogy egy fokkal még magányosabb élet lett. Sok időt töltök vidéken; sokat olvasok, s most már kissé dolgozni is kezdek” – utal hosszabb szekszárdi tartózkodására. „Jól tudom hogy mindez Csinszkat, (az asszonyt) nem érdekli – de hisz ez a levél Csinszkanak, a *barátnak* szól. Ezt a barátot változatlan szeretettel kísérem minden útján és örülök minden örömének” – írja Babits, alig leplezve a megrendülést, melyet a váratlan házasságkötés jelenthet számára [annak ellenére, hogy a Csinszkával való ambivalens kapcsolat már korábban egyre lazul].

Lásd gépiratmásolatát: OSZK Fond III/2335/5.; Nemeskéri Erika 2004. 126. (64. levél); Rockenbauer Zoltán: *A halandó múzsa*. 2009. 63–64., 343. 89. lábjegyzet; Majoros/Tompa 2012. 141., 400–401. (2770. levél)

1920. augusztus

A tanulmányait Budapesten folytató Kecskés Lajos a Mohácson töltött vakációból Babitshoz és Ignotushoz intézi sorait: „fölnyújtom [verseimet] Ady Endre társaihoz, hogy ítéljenek róluk, az eljövendőkről és rólam”.

Lásd OSZK Fond III/1880/18.; Majoros/Tompa 2012. 142., 401. (2771. levél)

1920 ősze előtt

A *Könyvek unalma* című Babits-vers keletkezése. A költemény gépiratos tisztázata a *Nyugtalanság völgye* című kötet nyomdai kéziratának része.

Lásd g = PIM V. 1612.; Rába 1981. 563.

Budapest, 1920 ősze

Babits valószínűleg félreteszi a *Halálfi* regénytervét és sajtó alá rendezi *Nyugtalanság völgye* című új verseskötényét.

A *Nyugtalanság völgye* 45 főlíós nyomdai kéziratát a korábbi megjelenések lapkivágataiból és gépirású tisztázatokból állítja össze: az 1. főlíón a kötet címe és Babits aláírása kék ceruzával, a 2. főlíón a tartalomjegyzék vázlata, a 3. főlíón hibajegyzék és nyomdai utasítások állnak. Minden főlíón (a tartalom és az utólagos hibajegyzék kivételével) piros pecsét jelzi: „Közölhető Sajtóellenőrző Miniszterközi Bizottság”; az autográf kék ceruzairású lapszámozás folyamatos: „1–58”.

Az 1918. május 14. után keletkező *Előszó* gépirású tisztázatan (g₂) az aláírás – „Babits Mihály” – utólag ceruzával áthúzza. A főlíó jobb sarkában autográf ceruzairású lapszámozások, az „1”-es áthúzza, mellé kerül a végleges lapszám: „2”.

Az 1917. februári születésű *Bilincs ez a bánat* gépiratos tisztázatan a „Babits Mihály” aláírást utólag ceruzával áthúzzák, a jobb sarokban autográf ceruzairású oldalszám, a „2” áthúzza, melléírva: „3”.

A *Szekszárd, 1915 nyarán* című versnek a *Nyugat* 1917. április 1-jei lapkivágatán az első két sort Babits áthúzza és a főlíó bal szélére ceruzával írja a kötetbeli végleges változatot. Utólag ceruzával áthúzott aláírás: „Babits Mihály”. A főlíó tetején középpüti autográf ceruzairású oldalszám, a „3”, jobb oldalon a végleges oldalszám: „4”.

Az 1919 tavaszán születő *Szálló nap után* lapkivágata a *Vasárnapi Újság* 1919. június 8-i számából való.

A Szekszárd–Budapest, 1917–1918 telén, karácsonyan (?) keletkező *Éji út* című versnek a *Nyugat* 1918. január 16-i számából való lapkivágatát autográf ceruzairású címmel, utólag ceruzával áthúzott, „Babits Mihály” aláírással, „6”-os lapszámmal látja el.

Az 1916-os évszámmal megjelenő, 1917 márciusában születő *Háborús anthológiák* című vers lapkivágata a *Nyugat* 1917. április 1-jei számából való.

Az 1918. tavaszi *Strófák egy templomhoz* című vers lapkivágata a *Nyugat* 1918. december 1-jei számából való.

Az 1915. május 26. után–1917. március 1. előtt keletkező [*Egy filozófus halálára*] – *Carmen novum lyrico-philosophicum In memoriam Aemilii Lask* című vers lapkivágata (= ny) a *Nyugat* 1917. március 1-jei számából való.

Az 1917. decemberi keletkezésű *Kakasviadal* című vers lapkivágata az *Esztendő* 1918. január 6. előtti számából való.

Az 1917–1918-as keletkezésű *Detektívhistória* című versének gépiratos tisztázatára ceruzával írja a címet és az aláírást: „Babits Mihály”, mely utóbbit majd ceruzával áthúzza; a főlíó jobb sarkába ceruzával jegyzi a lapszámot: „15”.

A *Nyugat* 1911. szeptember 1-jei számából Babits kivágja a *Szent Mihály* szövegét, a fóliók verzóján szereplő többi verset ceruzával keresztben áthúzza, a nyomtatott cím alá ceruzairással adja a dátumot, valamint utólag ceruzával aláhúzza az aláírást.

Az 1917. augusztus 1. előtt keletkező *Bénára mint a megfagyott tag* című vers aláírás nélküli, gépiratos tisztázata autográf ceruzairású címmel és „1917”-es datálással látja el Babits. A fólió jobb sarkán autográf ceruzairású oldalszám: „18”.

Az *Új esztendő* című vers gépiratos tisztázata autográf ceruzairású a cím, az aláírás – „Babits Mihály” – utólag áthúzva. A fólió jobb sarkában áthúzott ceruzairású rájegyzés: „Pesti Napló”, alá ugyancsak ceruzával írja Babits a „20”-as lapszámot.

Az 1917 februárjában születő *Fortissimo* című vers lapkivágata a *Nyugat* 1917. március 1-jei vagy 1918. december 1-jei számából való.

A *Zsoltár gyermekhangra* 1918. augusztus 1-jei *Nyugat*-beli megjelenés előtti korrektúráján (= ny) a 11. versszak 2. sorát Babits tintával javítja.

Az 1918. április 20. után keletkező *Zsoltár férfighangra* című vers lapkivágata az 1918. augusztus 1-jei *Nyugat*ból való.

Az 1920 júniusában születő *Az óriások költögetése* című vers lapkivágata az 1920. július 1-jei *Nyugat*ból való.

Az 1917 júniusában keletkező *A jóság dala* lapkivágata az 1917. augusztus 1-jei *Nyugat*ból való.

Az 1917-es *Emlékezés* gépiratos tisztázata az aláírás utólag ceruzával áthúzva, a jobb felső sarokban Babits ceruzairású lapszámozása: „33”. A fólió alsó szélén idegen kéz tintairású rájegyzése: „Betűhíven másolva az Új Idők-ből.”

Az *Egy perc, egy pille* lapkivágata az 1918. augusztus 1-jei *Nyugat*ból való.

Az 1908. október vége és 1909 eleje között született *Szerelmes vers* gépirású tisztázata (g₂) a cím Babits ceruzairásával, az aláírás ceruzával áthúzva, a fólió jobb sarkában autográf ceruzairású lapszám: „35”, a rektón még „Közölhető” szövegű, rózsaszínű cenzori pecsét.

Az 1909 körül keletkező *Énekek éneke* című vers gépiratos tisztázata utólag ceruzával áthúzott aláírás – „Babits Mihály” –, valamint autográf ceruzairású, „36”-os lapszámozás áll.

Az 1918. április 20. után keletkező *Dal prózában* című vers lapkivágata a *Nyugat* 1918. augusztus 1-jei számából való.

Az 1918 nyarán születő *Két nyári vers* (1. *Settecento*; 2. *Oggi*) az *Esztendő* 1918. szeptemberi számából való lapkivágatára (= ny+k) ceruzával írja Babits a címet, az aláírást pedig utólag ceruzával húzza át. A fóliók jobb sarkába ceruzával „38”, „39”-es lapszámot jegyez fel.

A Szekszárdon, 1917. júniusban vagy júliusban, augusztus 16. előtt születő *A régi kert* című vers lapkivágata a *Nyugat* 1917. augusztus 16-i számából való.

Az 1918. nyári *Szüret előtt* című vers lapkivágata a *Nyugat* 1918. december 1-jei számából való.

Az 1919 őszen születő *Őszi pincézés* 1919. decemberi *Nyugat*-beli lapkivágatát (= ny) Babits ceruzairású rájegyzéssel, „44”-es oldalszámmal látja el, amely alá odaírja: „Külön oldalra”.

Az 1919. december közepe előtt (?) születő *Régi friss reggeleim* című vers lapkivágata a *Nyugat* 1919. decemberi összevont 16–17. számából való.

Az 1919. december közepe előtt (?) születő *Reggeli templom* című vers lapkivágata szintén a *Nyugat* 1919. decemberi összevont 16–17. számából való.

Az 1917-es *Korán ébredtem...* gépiratára Babits ceruzával írja a címet és a „49”-es oldalszámot.

Az 1920. május 15. előtt születő *Reggel* című vers lapkivágata a *Nyugat* 1920. májusi, 9–10. számából való.

Babits 1920-ban írt *Könyvek unalma* című versének gépiratos tisztázatán az aláírás „Babits Mihály”, a fólió jobb felső sarkában autográf ceruzairású lapszám: „52”.

A *Magyar költő kilencszáztizenkilencben (Vita és vallomás)* című tanulmányban *Ének a „Szavak Megtagadásának” korából* címmel közölt *Szittál-e lassú mérgeket?* gépiratos tisztázatán (= g₄) ceruzairású cím, alatta datálás: „1919. július”, aláírás ceruzával: „Babits Mihály”; a fólió jobb felső sarkában Babits ceruzairásával „53”-as lapszám.

Az 1920. április 15. előtt keletkező *A könnytelenek könnyei* lapkivágata a *Nyugat* 1920. április 15.–május 15. 5–6. sz. (!) / 7–8. számából való.

Az 1920. április 15. előtti *Csak a dalra* című vers gépiratos tisztázatán „Babits Mihály” aláírás, valamint „57”-es autográf ceruzairású lapszám áll.

A *Csillagokig* gépiratos tisztázatán (= g₂) a jobb sarokban autográf ceruzairású „58”-as lapszám áll.

Lásd *Nyugtalanság völgye*: PIM Kézirattára V. 1612.

Lásd még *Előszó: 1918. május 14. és utána; Bilincs ez a bánat: Budapest, 1917. február; Szekszárd, 1915 nyarán: Szekszárd, 1915. nyár; Szálló nap után: 1919 tavaszán, május; Budapest, 1919. június 8.; Éji út: Szekszárd–Budapest, 1918. január 15. előtt; 1918. január 16.; Háborús anthológiák: 1916; 1917. március; Budapest, 1917. április 1.; Strófák egy templomhoz: 1918. tavasz; Budapest, 1918. december 1. vasárnap; [Egy filozófus halálára] – Carmen novum lyrico-philosophicum In memoriam Aemilii Lask: 1915. május 26. után–1917. március 1. előtt; Budapest, 1917. március 1.; Kakasviadal: 1917. december; 1918. január 6. előtt és január 6.; Detektívhistória: 1917–1918; Szent Mihály: 1911. szeptember 1. előtt; 1911. szeptember 1.; Bénára mint a megfagyott tag: 1917. augusztus 1. előtt; 1918. január 16.; Új eszten-dő: Budapest, 1918. december; Budapest, 1919. január 1.; Fortissimo: Budapest, 1917. február; Budapest, 1917. március 1.; Budapest, 1917. március 1–3.; 1917. március 1. után; Budapest, 1917. március 6. kedd; Budapest, 1917. március 10.; Budapest, 1917. április 10.; Budapest, 1917. április 16. előtt és április 16.; 1918. november 24. körüli napok; Budapest, 1918. december 1. vasárnap; Zsoltár gyermekhangra: 1917. március; 1918. augusztus 1. előtt; 1918. augusztus 1.; Zsoltár férfihangra: 1918. április 20. után; 1918. augusztus 1.; Az óriások költögetése: 1920. június; Budapest, 1920. július 1.; Budapest, 1920. december 22. előtt; A jószág dala: 1917. június 6. és június 6. után; 1917. június 11. és utána; 1917. augusztus 1.; Emlékezés: 1917; Budapest, 1918. április 16. után–június 9. előtt; 1918. június 9.; Egy perc, egy pille: 1918. augusztus 1.; Szerelmes vers: Fogaras, 1908. október vége–1909 eleje; Budapest, 1920. december 1. előtt; Budapest, 1920. december 1.; Énekek éneke: 1909 körül; Buda-*

pest, 1920. december 1. előtt; Budapest, 1920. december 1.; Dal prózában: 1918. április 5.; 1918. április 20. után; 1918. április; 1918. augusztus 1.; Két nyári vers: 1918 nyara; 1918. szeptember; A régi kert: Szekszárd (?), 1917. augusztus 16. előtt; 1917. augusztus 16.; Tando-ri, Dunatáj 1983. 3. sz. 16–17.; Szüret előtt: 1918 nyara; Budapest, 1918. december 1. vásárnap; Őszi pincézés: Budapest, 1919. ősz; Budapest, 1919. december közepe; Régi friss reggeleim: 1919. december közepe előtt (?); Budapest, 1919. december közepe; Reggeli templom: 1919. december közepe előtt (?); Budapest, 1919. december közepe; Korán ébredtem...: 1917; Reggel: Budapest, 1920. május 15. előtt; Budapest, 1920. május (15.?). Könyvek unalma: 1920 ősze előtt; Budapest, 1920. december 1.; Szittál-e lassú mérgeket?: Budapest, 1919. június; Budapest, 1919. június–július; Budapest, 1919. július; 1919. november közepe; A könnytelenek könnyei: 1920. április 15. előtt; Budapest, 1920. április 15.; Csak a dalra: 1920. április 15. előtt; Budapest, 1920. április 15.; Csillagokig: Budapest, 1920. december 1. előtt; Budapest, 1920. december 1.; Sipos, Irodalomtörténet 1976. 2. sz. 323.; Kelevéz, Alföld 1998. március, 3. sz.

Vö. Sipos 1976. 121. (az összeállítást a megjelenés időpontjával azonosítja: „Babits 1920 utolsó heteiben az 1917-től kezdődő időszak költői lezárására is készült: akkor állította össze (!) a *Nyugtalanság völgye* című kötetét”)

Babits, Komjáthy Aladár és Tóth Árpád tréfás költői versenyt rendeznek megadott téma alapján, s megadott rímekkel a Venezia kávéházban. Babits *Szabó Lőrinc farka* című verse ennek a versengésnek egyik darabja. (Szabó Lőrinc 1943-ban egy ötföliós kis füzet 4. föliójára ragasztja a ceruzairású, aláírás nélküli fogalmazványt, a füzetben Babitsnak egy Buddha-rajza is szerepel, valamint Komjáthy és Tóth Árpád verse is.)

[A Gresham-Venezia az V., Ferencz József tér (1918-ban Október 29. tér, 1919 és 1946 között ismét Ferenc József tér, majd 2011. május 5-ig Roosevelttér, ma Széchenyi István tér) 5. alatt működik, tulajdonosa Salzer Mór.]

Lásd ifj. Szabó Lőrinc örököse tulajdonában

1920. késő ősze

Bizonyára ekkortájt veszi elő ismét, s bővíti, formálja Babits *Timár Virgil fia* című regényének első változatát.

Lásd Sipos 2001. 217–239., 287–288.; Sipos 2003. 108.

Budapest, 1920 ősztől, október 23., november 15., november 24.–1921 nyaráig

„Sok estén, többnyire vacsora közben és után” Babits részletesen fölidézi emlékeit egyes verseinek „élmény-háttéréről” Szabó Lőrincnek, aki a Gabelsberger–Markovits–Vikár-féle gyorsírási rendszerrel 12 oldalon örökíti meg a „beszélgetés-szerűen, laza fogalmazásban” elhangzottakat. (Ebből saját gyorsírásából folyó írásba öt vers magyarázatát teszi át, melyek közül a *Naiiv ballada* szövege később gyorsírásban még egyszer előfordul.) A bizalmas barátság jegyében Babits ifjú tanítványát gyermek- és fiatalokora éveinek családi történéseibe, s a maga életének olykor zavarba ejtően intim mozzanataiba is beavatja (húsz oldal). Arra, hogy Ba-

bits csupán Szabó Lőrincnek vagy az utókornak is szánja-e a személyes vallomásokat, nincs utalás.

„»Fáraszt, ugye« – mondta egy este a kis vendéglőben, a Szentkirályi utca és Baross utca sarkán, ahol vacsora után egyebek közt – ha szabad úgy mondanom –, filozofáltunk: s már rég tudom, hogy sose fogom Kantot igazán érteni, mert azon az estén és oly sok továbbin, másra fordult a szó, nőkre, a fogarasi cukrászkisaszszonyra, a gyerekkori flóberpuskára, az angol tavi költőkre és prozódíára és rímekre, s mert engem akkor kevésbé fárasztott az »állatszagu erdő«, mint a metafizika” – idézi föl Szabó Lőrinc Babits-nekrológiájában.

Szabó Lőrinc Babits halála után, a háború fenyegetettségében a következőket jegyzi fel: „Az itt következő húsz oldalt 1944. november 9-én diktáltam gépbe. Szórol-szóra elmondtam, amit Babits Mihály 1920 őszén sok estén [...] nekem magáról mesélt és amit gyorsírással egy pepitafedeles füzetembe lejegyeztem. Egyéb feljegyzéseim is voltak, azonban úgy látszik, elvesztek. [...] Tervem az volt, hogy ezt a dokumentumot majd beillesztem régóta tervezett Babits könyvembe, de erre most már nincs idő. Nem akartam azonban, hogy ez a sok stenografált adat elveszzen, ezért utolsó mostani budapesti délutánomon három példányban a feleségemnek lediktáltam. Vannak még feljegyzéseim Babits egyes verseinek élményhátteréről, amelyeket ő maga mondott el nekem, ezek is gyorsírásban vannak, át-tételükre már nem érek rá...”

Lásd MTAK Ms 4699/78–82., 83–85. (= a versek élmény-háttere), 129. (= személyes vallomások: 1920. október 23., november 15., november 24. – a versekre vonatkozó gyorsírással feljegyzéseket a kéziratári katalógus Babits kézírásaként tünteti föl); Kabdebó Lóránt: *Szabó Lőrinc lázadó évtizede*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Budapest, 1970 – Szabó Lőrinc lázadó évtizede 05231.pdf/05200 ... – MEK – mek.oszk.hu/05200/05231/05231.pdf; Kelevéz, Irodalomtörténeti Közlemények 1994. 5–6. sz. 747.; Kelevéz 1998. 52–55.; „Babits tévedő emlékezeté”-re: 103–111.; Kabdebó 1974. 28–48.; a versek keletkezésére vonatkozó részeket közli Gál István, Irodalomtörténet 1975. 2. sz. 443–462.; Sipos 1976. 120. és 49. lábjegyzet; Sipos, *Literatura* 1979. 1. sz. 58.; Rába 1981. 15.; Rába 1983. 12. (Babits Szabó Lőrincnek „mintegy három tucat vers ihlettörténetét föltárta”); Csányi 1990. 43.; (a személyes vonatkozású vallomásokat) közli: Téglás 1997. 57–79., 463–466. (23. tétel); *Halálfiái* 2006; Kelevéz 2008. 8.

Lásd még (személyes vallomások): *Szekszárd, 1882. december 16.*; *Szekszárd, 1883. november 26.*; *Szekszárd, 1883. november 29.*; *Szekszárd, 1886. május 15. (?)*; *Budapest, 1888. november 4.*; *1889. január 10. után–január 27. előtt*; *Szekszárd, 1889. szeptember első vagy első két hete*; *Budapest, 1889. szeptember közepe (?)–1891*; *Budapest, 1890. április 3. után–július 21. előtt*; *Budapest–Szekszárd, 1890. május végétől*; *Budapest, 1890. szeptember 20.*; *1890-es évek*; *Pécs, 1891. május 5-től 1898. május 12-ig*; *Pécs, 1892. szeptemberétől, 1892–1893. iskolai év*; *Szekszárd, 1893. július 6. csütörtök*; *Pécs, 1893. szeptember–1901-ig*; *1893–1894. iskolai év*; *Pécs, 1893–1895–1901*; *1894. június 29. előtt*; *Pécs, 1894. szeptember eleje és 1895. május vége között, 1894/1895-ös tanév*; *Pécs, 1894. szeptember 5. előtti napok és szeptember 5.*; *Pécs, 1894. szeptember 9–10. vasárnap–hétfő*; *Pécs, 1894. szeptember 16. után, szeptember 19.*; *1895. január 16.*; *Budapest, 1896. május 8.*; *Pécs, az 1895–1896-os tanév végén, 1896. június 28. előtt*; *Pécs, 1896. szeptemberétől, 1896/1897-es tanév*; *Pécs, 1897. szeptemberétől, 1897/1898-as tanév*; *Pécs, 1897. október 10.*; *Pécs, 1897. november 28.*; *Pécs, 1898. május 12., 14. és utána*; *Pécs, 1898. május 12. után–1901-ig*; *Pécs, 1898. augusztus 27. után*; *Szekszárd (?)*, *1900 nyara, július–augusztus*; *Pécs, 1901. június 20–24. között*; *Budapest, 1901. szeptember 7. után*; *1902. május 6., 8.*; *1908. november 24.*

(versek élményháttére) Zola: **1903. március**; Ima: **Szekszárd, 1903. június**; **Budapest, 1904 (?)**, **legkésőbb 1905**; **Édes az otthon: Budapest, 1905. március–Fogaras, 1908. augusztus 27. után**; **Immortale jecur: Szekszárd, 1905. április 11. előtt–április 23–24.**; **Szekszárd, 1905. április**; Tennyson: **Nappali álom: 1905–1906**; **Téli dal: Baja–Szeged–Fogaras, 1905–1906–1911. január**; **Névjegyemre/Tűzek: Baja, 1906. január**; **Anyám nevére: Baja, 1906. március 1.**; **Gretna Green: Szekszárd, 1906. június**; **Galáns ünnepség: Szekszárd, 1906. július**; **Egy dal: Szeged, 1906. ősz–1908. június**; **Dante: Isteni színjáték: Szeged, 1906. november 7. után–december**; **Esti dal: Szeged, 1906–1907**; **Sunt lacrimae rerum: Szekszárd (Szeged?) 1906–1907**; **1907 nyara, július (?)**; **Szerenád: 1906–1911. január**; **Fogaras, 1908 vége–1909–Szekszárd (?), 1910 telén**; **Az őszi tücsökhöz: Szekszárd, 1907. vagy 1908. augusztus vége, augusztus 29. előtt (?)**; **A sorshoz: Szekszárd–Fogaras, 1908 nyár–1909 első fele**; **Hegeso sírja/Bakhánslárma: Szekszárd, 1908. július–augusztus**; **Új leoninusok: Szekszárd, 1908. augusztus 17(?)–26. között**; **Levél Tomiból: Fogaras, 1909. január**; **Alkonyi prólógus: Fogaras, 1909. február 8. után–március 16.**; **Vasárnap: Fogaras, 1909. március vége**; **Esti kérdés: Fogaras, 1909. április**; **Bolyai: Fogaras, 1909. október második fele, vagy utána, december vége előtt**; **Mindenek szerelme: Fogaras, 1909 vége, 1910 eleje**; **1910 előtt**; **Eji dal: Fogaras, 1909 vége, 1910 eleje**; **Csipkerózsza: Fogaras, 1910. február 19. előtti napokban**; **Egy szomorú vers**; **Dal, régimódi, Vonaton, Örök dolgok közé legyen híred beszótt: Fogaras, 1910. tavasz, április 16. előtt**; **Óda új könyvekre: Fogaras, 1910. november közepe–december**; **Naiv ballada: Fogaras, 1910 legvége, 1911 eleje**; **Vágyak és Soha, Cigánydal, Aranyfürdő, aranyeső, Danaé, Babona, varázs, Spleen: Fogaras, 1911. tavasz**; **Július: Szekszárd (?), 1911. július–Budapest, 1915. tavasz**; **Játszottam a kezével: Szekszárd (?), 1911. július–1914 vége–1915 eleje–Budapest–Bécs, 1915. augusztus 16. előtt – július**; **Budapest–Bécs, 1915. július 22.**; **Augusztus: 1911. augusztus–Budapest, 1915. tavasz**; **Illusztrációk mindenféle könyvekhez 2. Egy kép, csak egy pillanatra: 1913. nyár**; **5. Nyugalmas téli kép: 1912. november 16. után–1912 tele**; **6. Ligeti részlet: Budapest, 1911. augusztus vége/szeptember eleje – szeptember 12. előtt**; **Anyám nagybátyja régi pap, Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni: Szekszárd, 1911. Karácsony**; **Merceria: Velence, 1912. július 18–20. körül–Szekszárd, 1912. augusztus 5. után–augusztus 29.**; **Fájó, fázó ének: Budapest, 1914. április 12–13.**; **Húsvét és utána**; **A csengetyűsfű: Budapest, 1914. május 16.**; **Haza a telepre: Budapest–Szekszárd, 1914. június**; **Egy dal: Budapest, 1919. május 23.**

Vö. Sipos 2003. 98. (nagyvonalúan kezelve az időt 1919 utolsó hónapjaira datálja – a Babits-versek keletkezéstörténeti feljegyzéseit nem említi)

Lehetséges, hogy ekkor születik, a Szabó Lőrincnek elbeszélte gyermekkori emléke s a gyónás okozta trauma felidézése nyomán az *Egy gyermek elbeszélése* című Babits-írás. (Az arab számokkal hét részre tagolt, aláírt tisztázatot [?] fekete tintával írja, áthúzásokkal és javításokkal, a 6. részben piros tintás kiegészítéssel. A hat fólión a bal felső sarokban autográf oldalszámozás, az első fólió rektója bal sarkának nyomdai utasítása arra enged következtetni, hogy publikálni akarja az írást, ám – talán a kényes téma és az őt ért támadások miatt – eláll tőle.)

Lásd OSZK Fond III/1503.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 368–374., 748–749., 1000–1002. (38. tétel)

Lásd még *Pécs, 1894. szeptember 5. előtti napok és szeptember 5.*

Budapest, 1920. szeptember 1.

Megjelenik Király György részletes elemzése Babits *Purgatórium*-fordításáról (*Babits Dantéja*). Nemcsak a Dante-fordítás szépségeit és nagyszerűségét taglalja,

hanem külön szól Babits műfordítói elveiről és gyakorlatáról, sőt Babits és Ady újító szerepéről is, melyet a magyar irodalom számára jelentenek.

Bálint Aladár rövid ismertetését közlik Petőfi Sándor két elbeszélő költeményének (*Szilaj Pista, Salgó*) az Amicus gondozásában megjelent kötetéről: „A két vers elé Babits Mihály írt márványba kívánczozó sorokat a primitív költészetéről. E nem egészen három lap terjedelmű kis tanulmányért is érdemes ezt a kitűnő ízléssel kiállított könyvecskét megvásárolni.”

Lásd Nyugat 1920. II. szeptember, 17–18. sz. 867–874., 904.; Pók 1983. 112–122.

Lásd még a lap megjelenésének idejére: Nyugat 1920. I. május, 9–10. sz. 544.

Budapest, 1920. szeptember 1. után

Babits *A beteg múzsa* címmel fordítja le Charles Baudelaire *Muse Malade*, Gyönyörök mártírja [*Üvegcsék, illatok...*] címmel *Une martyre*, valamint [*Kárhozott asszonyok – Kikönyökölve mély süppedő...*] címmel *Femmes Damnées* című költeményét (töredék).

Mindhárom fordítást Kosztolányi Dezső *A rossz orvos* című novellája *Nyugati* korrekcióraíveinek hátoldalára ceruzával, „B. M.” aláírással jegyzi föl.

Lásd OSZK Fond III/1547/13–14.

1920. szeptember 4.

Fóthy János Kaposvárról levélben küldi el költeményét, melyet Babits verseinek olvastán, azoktól „megtermékenyülve” írt. (A levélre Babits ceruzával rájegyzí: „János u. 8.”)

Lásd OSZK Fond III/458/1.; Majoros/Tompa 2012. 142–143., 401–402. (2772. levél), 217.

1920. szeptember 7.

Kiss Ernőné Kelemen Brigitta küld Szekszárdról Babitsnak gyászjelentést édesanyja, özv. szerepi Kelemen Lászlóné született Till Erzsébet haláláról.

Lásd OSZK Fond III/1592.; Majoros/Tompa 2012. 143–144., 402–403. (2773. levél), 219.

Budapest, 1920. szeptember 8.

Alszeghy Zsolt, aki az Egyetemi Könyvtárban Arthur Symons Browning-könyvét [az először 1886-ban megjelent, majd több kiadást megért *An Introduction to the Study of Browning* című munkát] keresi, megtudva, hogy az Babitsnál van, levelet ír neki, melyben kéri, ha már nincs szüksége rá, értesítse őt, mert szeretné egy-két hétre kikölcsönözni. (A levél hátoldalára Babits ceruzával rájegyzí: „II. Ilka tér 3.”)

Lásd OSZK Fond III/13/1.; Majoros/Tompa 2012. 144., 403. (2774. levél)

1920. szeptember 8.

Babits Angyal küld levelet bátyjának, melyben tudatja, hogy [Kelemen] Imréék 17-én hazamennek Szekszárdra. „Hogy Te mikor jössz azt mélységes hallgatásod miatt nem is sejthetjük” – teszi hozzá a szokásos szemrehányó megjegyzést. Kéri, hogy azt a „kis valamit” [műfogát] – amit előző évben [Landerer] Elza megcsináltatott és ami ismét eltörött, de Elzánál újra készen van –, Babits szerezzze meg Elzától és adja oda Imrééknek. Beszámol arról is, hogy édesanyjuk beteg, alig bír fönt lenni, cseléd pedig nincs. Öccsük, Pista még mindig nem kapta meg a katonaságtól az iratait [a tényleges leszerelésről szóló határozatot], és igen bántja, hogy emiatt késik a vizsgálival. Érdeklődik, mi van Feketéékkel, s hogy működnek-e a kitevésükön. Pista néhány sort fűz a levélhez: vajon [Komjáthy] Aladár megkapta-e könyvmegrendelési kérelmét, s szeretné, ha tudakozódna a vizsgabizottságokról. Egy-két könnyű angol novelláskönyvet kér bátyjától.

Lásd OSZK Fond III/35/116.; Majoros/Tompa 2012. 145–146., 404. (2775. levél), 220.

1920. szeptember 10.

Angyal – minthogy előző levelét öccsük nem ajánlva adja fel – gyorsan újabb levelezőlapot küld Babitsnak, s ismét kéri, hogy elkészült műfogát juttassa el hozzá az őket meglátogatni készülő [Kelemen] Imréékkel. Ismét tudatja, hogy öccsük, Pista még nem kapta meg katonai iratait, neveltetési pótlékát sem folyósítják, pedig nagyon rá vannak szorulva. Utóiratként közli, hogy Pistát másnapra beidéztek sorozásra.

[Babits Istvánt Kaposvárra, a Katonai Körletparancsnokságra hívják sorozásra, ahol a hazaérkezett katonák végleges leszerelésének ügyeit intézik, valamint a hadifogságba esésük körülményeiről és a fogságban tanúsított viselkedésükről állítanak ki igazolást.]

Lásd OSZK Fond III/35/117.; Majoros/Tompa 2012. 146–147., 405. (2776. levél)

Lásd még Buda 1996. 394. (245. levél jegyzete); Buda 2005. 601.

Budapest, 1920. szeptember 18. előtt és szeptember 18.

Babits levélben közli Alszeghy Zsolttal, hogy kérésére a kért könyvet visszavitte a könyvtárba. Alszeghy Zsolt válaszsoraiban tudatja, hogy megkapta Babits „szíves levelét” és annak nyomán az Egyetemi Könyvtárban Symons Browning-könyvét is.

Lásd OSZK Fond III/13/2.; Majoros/Tompa 2012. 147., 406. (2778. levél)

Budapest, 1920. szeptember 18.

Megérkezik a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumtól (dr. Viszota Gyula ügyosztályfőnök aláírásával, szeptember 7-én kelt levélben) a Babits fegyelmi ügyében hozott 1920. március 31-i véghatározat, valamint az *Új Világ* érintett száma a Budapesti Királyi Ügyészségre.

[Az ügy végére a Budapesti Királyi Ügyészség 1921. november 20-i keltezésű határozatával tesz majd pontot dr. Pálos kir. főügyész helyettes.]

Lásd BFL VIII. 18.d.; Téglás 1996. 454., 546. (208. tétel); Majoros/Tompa 2012. 200.

Lásd még *Budapest, 1921. január 14.*; *Budapest, 1921. november 20.*

1920. szeptember 24.

Miért nem írnak a magyar írók címmel vitacikk jelenik meg Császár Elemér előző napi nyilatkozatával, többek között Babits tevékenységéről.

Lásd Szózat 1920. szept. 24. 226. sz. 4.

Lásd még Császár Elemér, Szózat 1920. szept. 23. 225. sz. 3.

1920. szeptember 28. előtt

A trianoni békediktátum (1920. június 4.) után jelenik meg a Pallas gondozásában, Horthy Miklós kormányzó előszavával, Kosztolányi Dezső szerkesztésében, Jeges Ernő címlapjával és illusztrációival – Oláh Gábor 1920 májusában írott levelének megfogalmazása szerint „Magyarország területi egysége érdekében: *az első magyar irredenta könyv*” – a *Vérző Magyarország – Magyar írók Magyarország területéért* című antológia, melynek szépirodalmi válogatásában többek között Tóth Árpád, Kosztolányi, Schöpflin, Kozma Andor, Kállay Miklós, Lendvai István, Oláh Gábor, Zilahy Lajos, Erdélyi József mellett Babits *A repülő falu* című novellájával szerepel (202–212.).

„A könyv érdekességei közé tartozik egy térkép, amely azt mutatja, hogy mely nevezetes magyar emberek születtek tőlünk elszakított területeken, ez a térkép mutatja meg legnagyobb szemléletességgel, hogy mit jelentett a magyar kultúrának Erdély, a Felvidék és a Délvidék” – emeli ki a *Vasárnapi Újság* október 10-i rövid ismertetése.

Lásd Új Nemzedék 1920. szept. 28.; Szózat 1920. okt. 1. 232. sz. 4.; Vasárnapi Újság 1920. okt. 10. 19. sz. 228.; Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 420. (184. levél jegyzete); Lengyel András, Literatura 2007. 4. sz. 399–424.

Lásd még Szegedy-Maszák, Kalligram / Archívum / 2010 / XIX. évf. 2010. április – Céline / Vérző Magyarország; *Budapest, 1920. július 1. előtt*

Vö. Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010 (nem jelzi a novella megjelenését az antológiában)

1920. szeptember

Dante és Babits címmel ír Kosztolányi kritikát Dante *Purgatóriumának* papírkötésű kiadásáról.

Lásd Új Magyar Szemle 2. kötet 1920. szeptember, 2. sz. 235–242.; Kelevéz 2008. 69.

1920 szeptemberétől

Csató Sándor – akinek *Vaszil* című novellája megjelenik a *Nyugatban* – részt vesz a folyóirat anyagi támogatásában, befektetett pénzét később Fenyő Miksa adja vissza.

Lásd *Nyugat* 1920. I. június, 11–12. sz. 566–582.; Gellért 1958. 397.

Budapest, 1920. október 1.

Megjelenik Móricz Zsigmond *Dante vízei fölött* című tárcája, amely Babits kitűnő Dante-fordítását, a *Purgatóriumot* üdvözli. A kis lírai vallomás befejezéseként Móricz háromsoros versikét ír Babbitshoz: „Ó testvér, kire ujjam rámutat / nagyobb művész vagy édes anyanyelvben, / mint én, ácsolni drága szavakat...”

Lásd *Nyugat* 1920. II. október, 19–20. sz. 986.

Lásd még a lap megjelenésének idejére: *Nyugat* 1920. I. május, 9–10. sz. 544.

Budapest, 1920. október 1. körül

Az ideges esztendők/Ideges esztendők című Babits-vers keletkezése.

A költemény első két szakaszának ceruzairású fogalmazványát (= k₁) Babits Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálig* című regénye *Nyugat*-beli közlése (1920. október 1.) korrektúralapjának hátoldalára jegyzi fel. Ugyanitt Török Sophie írásával: „Ideges esztendők eleje 1920”.

(A vers utolsó szakaszának ceruzairású fogalmazványát [= k₂] 1924 nyarán veti papírra Babits.)

Lásd k₁ = OSZK Fond III/1885/3.; k₂ = OSZK Fond III/2287/48.; BMÖV 1982. 314. (1920)

Lásd még **1924. augusztus 16. előtt**

Charles Baudelaire költeményeinek fordítását Babits Móricz Zsigmond *Légy jó mindhalálig* című regénye *Nyugat*-beli közlése (1920. október 1.) 11., 14–15. korrektúralapjainak hátoldalára ceruzával írja, s javítja: *Les Bijoux: [Az ékszerek – A kedves meztelen volt...]; L'Examen de Minuit: [Éjféli számvetés – Az óra most üt éjfelet...]; Sed non satiata: [Sed non satiata – Tested, bizarr fetis...]*

Lásd MTAK Ms 4699/50. I–II.; MTAK Ms 4699/49.; MTAK Ms 4699/55.

Vö. kézirat-katalógus téves jelzetet (MTAK Ms 5699/49) ad

Szekszárd, 1920. október 3. körül–október 25. előtt

Babits a szüretre Szekszárdra utazik, s talán hosszabb időt tölt családjá körében.

Lásd Andersen György 1920. október 3-i levelét (OSZK Fond III/203.) és Babits Angyal 1920. október 25-i (OSZK Fond III/35/163.) lapját

Vö. *Érlelő diákok* 1979. 195. (október vége–november első fele)

1920. október 3. és október 3. után

Andersen György Szekszárdra küldi *A Nap* szerkesztősége nyomtatott fejléces papírján írt levelét Babitsnak, aki tudomása szerint a szüretre hazautazott. A fél éve hozzá eljuttatott összegyűjtött verseinek kiadása most aktuálisává válik, s ő finoman sürgeti Babits előszavát: „Nagyon esedeznék érte, hogy ha lehetséges, méltóztassék a kért előszót – ha konvenial – ott a szekszárdi szüretes szépségek színterén megírni s a fenti lap [*A Nap*] szerkesztőségébe (Rökk Szilárd utca 12.) nevemre elküldeni.”

Lásd OSZK Fond III/20/3.; Majoros/Tompa 2012. 148–149., 407. (2780. levél), 217.

Lásd még ***Budapest, 1922. március 10.***; Rózsafalvi Zsuzsanna: Babits Mihály könyvelőszavai 1920 ... <https://btk.ppke.hu/uploads/articles/.../Rozsafalvi-Babits-Baja-vegl-ujra.d...>

Vö. Majoros/Tompa 2012. 407. („Andersen György 1920. [!] március 10-i levelében kérte meg BM-t, hogy írjon előszót második [!] verseskötete elé, ezt a kérését ismétli meg most BM korábbi válasza hiányában” – helyesen ***Budapest, 1922. március 10.***)

A Kultúra gondozásában megjelenik Andersen György *Tovább! 1915–1920* című verseskönyve Babits „Szekszárdon 1920 őszén” írt előszavával: „Az első verseskönyv olyan, mint mikor egy sereg madár kiszabadul: erre is, arra is száll. Mindenütt nyílt a tér, amerre csak lát, utat lát: maga sem tudja, melyik az igazi. De ez a szabadság! Ez a lehetőségek végtelensége, s nem bizonyos, nyer-e vagy veszít az, aki megtalálja az igazi útját. [...] Rossz idő jár ma a versre; ám a vers elsősorban a maga jutalma és a költő a költő publikuma. A fiatal költőt, aki megkért, hogy vezessem a publikum elé, először is önmaga elé szeretném vezetni: mert csak az az élet nőttet meg bennünket, amit pelikánmódra magunkból szívunk és csak az a pálma ér valamit, amit magunk nyújtottunk magunknak.”

Lásd *Tovább!* Andersen György versei 1915–1920. A Kultúra kiadása, Budapest, 77 lap

Lásd még ***Budapest, 1922. március 10.***

1920. október 5. előtt és október 5.

Babits Komjáthy Aladárral levelet írat Stefan I. Kleinnek *A gólyakalifa* esedékes jogdíja, s az ő elszámolásuk ügyében. A levélben szó eshet Babits anyagi gondjairól is.

Stefan I. Klein Frankfurt am Mainból válaszol Babitsnak: Komjáthy Aladár sorainak vétele után közölte a Kurt Wolff céggel, hogy *A gólyakalifa* esedékes jogdíjainak felét egyenesen Babits címére küldjék. A végleges elszámolásra október közepénél előbb nem lehet számítani. Sajnálja, hogy Babitsnak is pénzügyi gondjai vannak, ezért igyekszik, hogy könyveit gyorsan megjelentesse. Ígéri, Amerikában megsürgötteti a döntést. A novelláskönyvet (*Karácsonyi Madonna*) még nem sikerült elhelyeznie, mert a kiadók az elbeszélésekkel együtt regényre is igényt tartanak. Ha kész lenne Babits regénye (*Timár Virgil fia?*), most 2-3 ezer márka előleget kaphatna, s ő azonnal elkezdene a fordítást. Postafordultával választ vár Babbitól. Érdeklődik, Horvát Henrik lefordított-e egy kötetnyi verset, mert az nagy segítség lenne neki a kiadóknál.

Lásd OSZK Fond III/735/7.; Majoros/Tompa 2012. 150–151., 408–411. (2782. levél), 217.

1920. október 7.

Boros Ferenc, „az Élet volt munkatársa” *Nyilatkozat...* című olvasói levelében megemlíti, hogy „emlékezetes pörei” idején [1919 végén?] egyszer meglátogatta Babitsot, s újságja számára Dante *Purgatóriumának* egy énekét kérte el tőle.

Lásd Gondolat 1920. okt. 7. 41. sz. 15.

Lásd még *Budapest, 1918. november 24. előtt és november 24.*

1920. október 10.

Dienes Kató Debrecenből Szabó Lőrincnek írott levelében „régii baráti üdvözetét” küldi Babits Mihálynak.

Lásd *Érlelő diákévek* 1979. 77.

Budapest, 1920. október 11.

Gellért Oszkár a *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében közli, hogy a nagyon beteg Osvát Ernőről – akit szombaton szállítottak el Miskolcra – szeretne Babitscsal beszélni; kéri, ha teheti, másnap, kedden délben fáradjon be a szerkesztőségbe.

[Osvátot előbb a spanyolnátha támadja meg, majd heveny vesegyulladás következtében a miskolci Erzsébet Kórház sebészetén kétszer is megműtik. Kellő felügyelet és gondos otthoni ápolás reményében a kórházból hazaengedik, s a fenti levélben említett szombaton, október 9-én Gellért kíséri el a pályaudvarra. Rövidesen azonban a budai Irgalmasrendi kórházba szállítják; ettől kezdve életét, munkáját kénytelen betegségének alárendelni, s ide, a „kórházi szerkesztőségbe” járnak hozzá a fiatal írók látogatási időben.]

Lásd OSZK Fond III/498/5.; Majoros/Tompa 2012. 151., 411–412. (2783. levél), 216.

Lásd még Fráter Zoltán 1987. 169–170.

1920. október 15.

-cs. z. szignóval Csuka Zoltán *Babits vagy Szász Károly* című cikkében ír Shakespeare *A vihar* című színművének fordításáról.

Lásd Krónika (Pécs) 1920. okt. 15. 2. sz. 17.

Budapest, 1920. október 17.

A *Nyugat* részvénytársasággá alakul: Hegedüs Gyula (később a *Magyar Nemzet* főszerkesztője) közvetítésével egy fakitermelő nagyvállalat kezébe jut a részvények fele, a másik fele Fenyő Miksaé. Babits, Schöpflin és Osvát igazgatósági tagok, Móricz – mint Gellért Oszkárnak küldött levelében jelzi – a *Nyugat* részvénytársaság aznapi megalakulásánál nem tud jelen lenni, s a tagságot sem vállalja: „Nagyon sajnálom, mert bár az igazgatóságnak, nem is épp elvi okok, de az írói műszer-érzékenység miatt tagja nem lehetek, de mint író az eddigi viszonyban

képzelem magamat a jövőre is a *Nyugattal*. Sőt az eddigieknél nagyobb tervekkel szeretnék részt venni a lap életében, s azokról mielőbb óhajtok beszélni veletek.”

A folyóirat gazdasági, pénzügyi hátteréről Fenyő Miksa azt írja: „A *Nyugat* soha nem előfizetőiből s pláne nem a hirdetésekéből tartotta el magát, hanem abból, hogy mindig akadt valaki, aki az anyagi zavarokon önzetlenül átsegítette. Többnyire olyanok, akik tisztában voltak jelentőségével, s kulturális szempontból fontosnak ítélték fennmaradását. Olvasói voltak a lapnak, de soha semmiféle beleszólási joguk nem volt a szerkesztésbe, ezt nem is igényelték...”

Lásd Gellért 1954. 43.; Gellért 1958. 397.; F. Csanak Dóra 1963. I. 147., 378. (140. levél); Buda (kézirat) 2012

Lásd még Tóth Árpád Nagy Zoltánnak Budapest, 1920. október 25-én írt levelét: Koczur Gizella/Kardos László 1973. 225–226.; **Budapest, 1920. november 25.**

Vö. Majoros/Tompa 2012. 427. (2800. levél jegyzetében közli Móricz Gellértnek írt levelét „Bp., 1920. X. 7.” dátummal, holott a levél „aznapi” megalakulásra utal – „1921. ápr.-ban [!] a részvények fele egy fakitermelő vállalat tulajdona lett, a másik felét Fenyő Miksa tulajdonolta”)

Budapest, 1920. október 21. előtt és október 21.

Babits Stefan I. Kleinnek írt levelében közli, hogy regényét (*Timár Virgil fia?*) fordításra hamarosan megkaphatja.

Stefan I. Klein Frankfurt am Mainból küldött soraihoz mellékeli a Kurt Wolff cég aznap érkezett [ismeretlen] levelét. Végtelen örömmel veszi Babits választát: azonnal szeretné elkezdni a regény fordítását, hogy hűsvétra megjelenhessen. Közli továbbá, hogy az Insel Verlagot esetleg érdekli Babits három legendája (*Kezdődik Élias testvér hiteles története, Mythológia, Karácsonyi Madonna*), a Kurt Wolffnál pedig egy terjedelmesebb esszékötet jöhetne.

Lásd OSZK Fond III/735/8.; Majoros/Tompa 2012. 152–153., 412–414. (2785. levél), 217.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 412–414. (a kézirat-katalógus nyomán tévesen ehhez a levélhez kapcsolja a Kurt Wolff Verlag egy korábbi, Stefan I. Kleinnek Babits *A gölyakalifa/Der Storchkalif* című regénye kiadásának ügyében írt német nyelvű levele kivonatát – OSZK Fond III/735/2/b – noha a német nyelvű levelet Stefan I. Klein 1918. szeptember 19-i sorainak mellékleteként már közli Sipos 2011. 153., 628–630. [2284. levél], hiszen a *Der Storchkalif* 1920-as évszámmal már 1919 végén megjelenik)

Budapest, 1920. október 22.

Földessy Gyula Babitsnak írott levelében közli, hogy a *Tanulmány Adyról* című írására válaszul írt értekezését az Ethika részvénytársaságnak adta, s lemondott arról, hogy a *Nyugat* jelentesse meg. Kijelenti: „Perük” [ti. Ady-polémiajuk] a legkevésbé sem ingatta meg Babits iránti nagyrabecsülését. Ez is és a „Tass-affér” is közelebb vitte őt Babits megértéséhez.

Lásd OSZK Fond III/459/3.; Majoros/Tompa 2012. 153., 414–415. (2786. levél), 217. (utal a levélre a tételszám nélkül)

Lásd még Földessy *Ady-tanulmányok* című könyvére: **Budapest, 1920. április 7.**; a „Tass-afférra”: **1920. június 6.**

1920. október 25.

Tóth Árpád levelében megírja Nagy Zoltánnak, úgy hallotta, hogy megalakult a Nyugat Részvénytársaság (az igazgatósági tagok között, Babits, Schöpflin és Osvát mellett megemlíti Móriczot is!). Beszámol arról is, hogy Baudelaire-fordításaiából – Babitscal és Szabó Lőrincsel a Genius Kiadó megbízásából fordítják a *Les Fleurs du Mal/Romlás virágai* kötetét – közös mutatvány jön a *Nyugatban*.

Lásd Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 225–226., 426–427. (199. levél)

Lásd még **Budapest, 1920. október 17.**; a „közös mutatvány”-ra: **Budapest, 1920. november 1. hétfő; 1920. május 6. előtt és május 6.**; *A magyar irodalom története III.* (Józan) 2007. 53.

Babits Angyal bátyjának küldött lapján nehezményezi, hogy [Komjáthy] Aladár mindeddig nem intézkedett, bár öccsük, Pista még Babits otthonléte alatt elküldte neki a katonaságát igazoló iratot, hogy ennek alapján az egyetemről szerezzen igazolást, mely szerint már a katonaság előtt egyetemi hallgató volt, s most folytatni kívánja tanulmányait. „Pistinek nagyon keservesen esik a katonaság is, s már felment volna ő Pestre [...] azonban katonáék csak 2 napot adnak s fél hogy ennyi idő alatt nem tudná elintézni.” Érdeklődnek, Babits vajon megkapta-e Pista expressz levelét, s kéri, ne késedelmeskedjenek, hiszen öccsük minden nappal igen sokat veszít.

Lásd OSZK Fond III/35/163.; Majoros/Tompa 2012. 154., 416. (2788. levél)

1920. október 26. előtt, október 25. hétfő–november 5. péntek között (?)

Babits István sürgönyben értesíti bátyját, hogy Pestre érkezik, s kéri, hogy várja őt. (A sürgöny valószínűleg elkallódott.)

Lásd Babits István id. Babitsnének 1920. november 1-jén írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény

Vö. Majoros/Tompa 2012. 416. (a 2788. levél jegyzetében ez a sürgöny és egy korábbi ismeretlen expressz levél keveredik)

Budapest, 1920. október 26. kedd–november 5. péntek között

Babits István „idegbaját” – amely az orvosok szerint nem komoly – jön kezeltetni Budapestre. A kórházi tartózkodást leszámítva Babitsnál száll meg; anyjának november 1-jén írott levele szerint: „Fölérkezve Pestre, Misi lakására mentem, otthon találtam, megkapta a sürgönyömet és várt rám...”

Lásd Babits István id. Babitsnének 1920. november 1-jén írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény

Budapest, 1920. október 27. szerda

Babits István id. Babitsnének november 1-jén írt levelében beszámol a bátyjával töltött időről: „Másnap szerdán d.e. elvillanyosoztam ki Budára a 17. kórházba [...]. Ez nap [Komjáthy] Aladárt fölkerestük az iskolájában, és együtt ebédeltünk s vacsoráztunk vele. D.u. a Centrál kávéházba mentünk, ahol jelenleg a Nyugatosok szoktak tartózkodni; egy egész csomónak be kellett mutatkoznom. Végül Schöpflin Aladárral és Szabó Lőrincsel együtt vacsoráltunk és kedélyes beszélgetéssel töltöttük az időt. [...] Misi jól van és jól viselkedik, ha vele vagyok nem enged semmit sem nekem fizetni. Úgy látszik most több elveszettnek vélt holmi előkerült s így Feketéék ellen nem dühöng; s úgy látszik megalkudott a sorssal, hogy egyelőre nem válhat meg tőlük.”

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2006. 176–179. (106. levél); Majoros/Tompa 2012. 419–420. (2792. levél jegyzetében)

1920. október 28.

Az elszakított területek irodalma című cikk névtelen szerzője két kérészéletű lapról, a Nagyváradon megjelent *Tavaszi* és a Temesvárott elindított *Szemle* című lapokról szólva megemlíti, hogy Babits versei és írásai (!) is megjelentek bennük.

Lásd Gondolat 1920. okt. 28. 44. sz. 9–11.

Lásd még a megjelent versfordításokra és a *Purgatórium*-fordítás mutatványára: *Szemle* (Temesvár) 1920. jan. 10. 1. sz. 6–10.; *Tavaszi* (Nagyvárad) 1919. jún. 28.; *Tavaszi* (Nagyvárad) 1919. szept. 6.

Budapest, 1920. október 30.

Babits István a 16-os (!) katonai kórházból (Hungária út 107.) küld két (!) azonos tartalmú lapot bátyjának, melyekben kéri, Babits azonnal látogassa meg, mert kényes és sürgős magántermészetű megbeszélendője van vele. (Az egyik lapon szereplő dátum – „1920. okt. 30. Péntek dél” – bizonyára elírás, ugyanis péntek 29-re esik.)

Lásd OSZK Fond III/41/89., III/41/39.; Majoros/Tompa 2012. 155., 416–417. (2789. levél), 220.; 155–156., 417–418. (2790. levél)

Vö. Majoros/Tompa 2012. 417. („Babits István az őszi kaposvári sorozás után [...] nov. utolsó napjaiban utazott fel Budapestre...” – bizonyára elírás október utolsó napjai helyett)

1920. október 30.

Megjelenik Szabó Dezső nyilatkozata, amelyben kijelenti, hogy Babitsot, Móriczot vagy Tóth Árpádot „éppúgy magáénak tekinti” az Írószövetség, mint a zsidókat, sőt fölkerlte Babitsot előadás tartására is a szövetségben.

Lásd Bécsi Magyar Újság 1920. okt. 30. 257. sz. 4.; Téglás 1996. 455–456., 546. (209. tétel)

Budapest, 1920. október 31. vasárnap délben

Babits István névjegyén közli bátyjával, hogy látogatását sürgető előző napi két lapja már tárgyitalan, Babitsnak nem kell bemennie hozzá. Szabadkozik a zaklatásért, de nagyon ideges és izgatott volt, most már azonban jól érzi magát, s hozzáteszi: valószínűleg november 5-én engedik ki a kórházból.

Lásd OSZK Fond III/41/86.; Majoros/Tompa 2012. 156., 418. (2791. levél)

1920. október–december

Megjelenik Radó Antal részletes bírálata Babits *Purgatórium*-fordításáról. „Derék munká”-nak ítéli, de felhívja a figyelmet a nyelvi és fordítási hibákra is.

Lásd Budapesti Szemle 1920. október–december, 184. kötet, 526–528. sz. 74–80.

1920. november 1. előtt

Babits Angyal küld aggódó levelet bátyjának: „Pisti mult kedden felment Pestre és azóta nem adott hírt magáról.” Úgy tudják, hogy Budán, az Alkotás utca környékén valamely helyőrségi kórházba kellett mennie. Kéri, Babits nézzen utána, adjon pénzt öccsének a hazautazásra, s ha szükséges, meleg ruhát is. „Nem tudnál valamit tenni arra nézve hogy Pistát a katonaságból kiszuperálják” – írja nem csekély naivitással. (A ceruzával írt levél vége hiányzik.)

Lásd OSZK Fond III/35/172.; Majoros/Tompa 2012. 156–157., 418–420. (2792. levél)

Lásd még Babits István id. Babitsnének 1920. november 1-jén írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2006. 176–179. (106. levél)

Budapest, 1920. november 1. hétfő

„Mutatvány a *Fleurs du Mal*-nak Baudelaire születésének százéves fordulója alkalmára készülő teljes és formahű fordításból” lábjegyzettel jelennek meg Babits, Szabó Lőrinc és Tóth Árpád fordításai. Babits fordításában az *Une Martyre – Vértanú* [= *Gyönyörök mártírja [Üvegcsék, illatok...]/Une martyre*], a *Tout entière – Mindenestül*, a *Tristesses de la lune – Bánatos holdvilág* és a *L'Amour du mensonge – Hazugság szerelme* című verseket közlik.

Lásd Nyugat 1920. II. november, 21–22. sz. 1003–1005.

Lásd még 1920. október 25.; Sipos 1976. 120.; Majoros/Tompa 2012. 205.

1920. november 1.

Mohácsi Jenő Bécsből küldött levelében örömmel értesíti Babitsot, hogy a *Das zweite Lebenre* – [*A gólyakalifából* készülő darabra a Bécsi utca 1. szám alatt színházi ügynökséget fenntartó] – dr. Marton Sándortól tízezer korona előleget kapott, melyből ezer koronát Otto Eisenditznek, „a darab átsimítójának” fizetett, dr. Martont pedig arra kérte, hogy „a fönmaradó 9000 korona 20%-át, vagyis *ezernyolcszáz* koronát juttasson el” közvetlenül Babitshoz, vagy a jogi ügyeket intéző Babits

Sándorhoz. Magyarázatul hozzáfűzi, hogy ez az előleg tulajdonképpen kölcsön, amelyet két esztendő múlva, ha a darabot addig nem mutatják be, 5 százalékos kamatos kamatokkal kell visszafizetni, ezért ha Babits most nincs ráutalva a pénzre, akkor azt neki fogják kifizetni. Martonnak tetszik a darab és úgy véli, hogy színre fog kerülni. „Remélem, hogy nemsokára tényleg megkeresett pénzről számolhatok be” – zárja levelét.

Lásd OSZK Fond III/901/3.; Majoros/Tompa 2012. 157–158., 420–421. (2793. levél), 202., 216.

Lásd még Marton Sándorra: Színházi Élet – 1914/19. szám – EPA
epa.oszk.hu/.../EPA02343_szinhazi_élet_1914_19.pdf

Vö. Majoros/Tompa 2012. 421. („Dr. Marton Sándor ügyvéd Mohácsi Jenő jogi képviselője, esetleg ügynöke lehet”)

1920. november 1. és november 15.

A vajdasági születésű „ezerarcú rejtőzködő”, a „lángszívű aktivista költő”, Láng Árpád (polgári nevén Lőrinc Péter) 1919 tavaszán „a demarkációs vonalakon át” érkezik tanulni Budapestre, ahol az egyetemen többek között Babits irodalomelméleti előadásait is hallgatja. Mintegy másfél évvel később, már Pécsen írott, két részben megjelenő, *Babits* című kis tanulmányában szinte szó szerint idézi Babitsnak az expresszióról szóló előadása főbb gondolatait – miszerint az expresszió nem a szóra és nem a stílusra vonatkozik, „az expresszió a formába szökken benső” –, hogy azután Babits fejére olvassa; alkotásai éppen az ellenkezőjét bizonyítják: ő „nem expresszív, csak lehalkítottan adja magát [...] s tetszeleg magának a lehalkítottóságával”, hiszen verseiben, például az *Arany Jánoshoz* címűben „az expresszió igenis a szavakba, a stílusba elevenült”. Végül arra a következtetésre jut, hogy „Babits – pozőr”. Úgy véli, bár „tudatosan formába objektivált látása” leleplezi a Babits-verseket, költőjük mégis saját esztétikája szerint bírálja más művészek alkotásait: ha technikai hibát fedez fel a bírálatra küldött verseskönyvben, a véletlenül szemébe akadt pár sor alapján ítél. Számára a ritmus nem avatja az írást verssé, „neki mérték kell”. Megmosolyogtatónak tartja, hogy Babits, aki esztétikai előadásában „komoly tudományt” és nem „irodalmi csemegét” kíván nyújtani, különösen fontosnak tartva ügyel arra, hogy csak „egyszeri” szavakat mondjon, „ösztonösen sejtí, hogy ezek az ellentmondások az ő sebei, amelyek nyugtalanítják s féltő gondolat takargatja őket!”.

Lásd Krónika (Pécs) 1920. nov. 1. 3. sz. 17.; nov. 15. 4. sz. 15–16.; Láng Árpád: *Idő és művészet*. Az utószót írta Bori Imre. Sajtó alá rendezte Lévy Endre. Szabadka, 1972. 13–17. (Életjel miniatűrök 20)

Lásd még Bori Imre LÖBL ÁRPÁD — LÁNG ÁRPÁD — ŽARKO ...
adattar.vmmi.org/cikkek/2156/letunk_1979.2_10_boriimre.pdf; Fenyvesi Ottó: Halott vajdaságiakat olvasva www.forrasfolyoirat.hu/0309/fenyvesi.html

Budapest, 1920. november 5. péntek–november 6. szombat

Babits István anyjának írt november 1-jei levelében közli: „Ha pénteken [november 5-én] kieresztenek [a kórházból] úgy Misihez megyek egy éjszakára és valószínű szombaton már haza is utazom.”

Lásd Babits István id. Babitsnének 1920. november 1-jén írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény; közli Buda 2006. 176–179. (106. levél)

Budapest, 1920. november 6. után péntek este

A téli hónapokat Budapesten töltő Rippl-Rónai József a Budapesti Székesfőváros Gázművei Vezérigazgatósága neki küldött 1920. november 6-i levelének hátoldalára „Ölel Jóskád” aláírással írja Babitsnak szóló sorait: „Kedves Mihály! Itt hagyom Neked ezt a pécsi levelet. Ma kaptam. Tudván, Te érdeklődöl az ilyen írású levelek iránt, szeretném, ha időd engedné és elolvasnád, hogy megmondhassad milyen benyomást tett Rád.” Kéri, később Babits adja vissza a levelet, mert el akarja tenni emlékebe. [A levél ismeretlen.]

[Rippl-Rónai József 1884-ben iratkozik be a müncheni akadémiára, majd 1887-ben Párizsba költözik. A Julian Akadémián ismerkedik meg a *Proféta* jelentésű Nabis (Nabik) csoport alkotóival. A „magyar nabis” – ahogyan Franciaországban nevezik – együtt él, alkot a szimbolista ihletettséggű, a filozofikus-misztikus tanok iránt érdeklődő, új formanyelv után kutató művészekkel. Két éven át Munkácsy Mihály mellett dolgozik, egy ideig hatása alá is kerül. Bekapcsolódik a francia művészeti életbe, a francia Lazarine Baudriont veszi feleségül. Hazatérve az év jelentős részében szülővárosában, Kaposváron, a Róma Villában él, az 1920-as években festi híres pasztell arcképeit a *Nyugat* íróiról, Babitsról (1923-ban), Szabó Lőrincről, Móricz Zsigmondról.]

Lásd OSZK Fond III/1079.; Majoros/Tompa 2012. 158., 421–422. (2794. levél)

Lásd még Rippl Rónai Múzeum – Rippl-Rónai Emlékház www.smmi.hu/kiallitasok/.../ripp-lronai-emlekmuzeu...; A RIPPL-RÓNAI HAGYATÉK – Rippl Rónai Múzeum www.smmi.hu/publikaciok/kepzomuveszet/smk2.pdf

Budapest, 1920. november 7. előtt és november 7.

Kosztolányi Szabó Dezső beszédmódjának idegenszerű modorosságait kipellengérező szellemes bírálata jelenik meg az *Új Nemzedék*ben 1920. november 3-án (*Levél egy regényhamisítványról*), részben válaszként Szabó Dezsőnek a *Nemzeti Újság* 1920. október 31-i számában közölt cikkére, mely Kosztolányit azzal vádolja, hogy következetlenül viselkedik a zsidókkal szemben és Rilke utánzója.

Karinthy Frigyessel, Schöpflin Aladárral és Tóth Árpáddal együtt Babits is nyilatkozik a sajtóban folyó Kosztolányi–Szabó Dezső vitáról, ellenségeskedésről. (*Négy író nyilatkozata Kosztolányi és Szabó Dezső irodalmi vitájáról*) „Kosztolányit én igen nagyra becülöm mint költőt. Idegen hatásokról éppen Szabónak nincs joga beszélni: hisz ki engedett oly engedelmesen a legellentétebb politikai és irodalmi szuggesztióknak, mint ő? Az a tónus, amivel Szabó harcol, bevallom, felháborít; csak balkáni irodalmakban képzeltem ilyeneknek a »vezérekét«. Termé-

szetesen nem vártam különbet tőle; nem szívesen láttam őt annak idején a *Nyugat*-nál, mikor rajongó kommunista volt; pártállása azóta megváltozott – ezt nem tartom tisztességtelennek; de mikor egy íróársunkat ugyanavval vádolja és gyanúsítja, amit maga is elkövetett: tiltakoznunk kell, bár bizonytalán a magunk fejére vonjuk is evvel mindig kész és válogatatlan fegyvereit” – kel Kosztolányi védelmére Babits, bizonyára nem feledve az egy évvel korábbi, Szabó Dezső által neki okozott sérelmeket. (Babits *Nyilatkozat Kosztolányi Dezső és Szabó Dezső vitájáról [Kosztolányit én igen nagyra becsülöm...]* című írásának fogalmazványát ceruzával jegyzi föl egy könyvkölcsönző lap verzójára, „Babits Mihály” aláírással. Az 1. fólió felső szélén Szabó Lőrinc tintairásával: „Az Est”, 1920. nov. 7. A 2. fólió verzóján Szabó Lőrincné ceruzairásával: „Szabó Dezsőről”.)

[Mindazonáltal Szabó Dezső élete végén írt s befejezetlenül maradt visszaemlékezéseiben rokonszenvvel jellemzi Kosztolányit: „Sokkal inkább költő volt, mint Babits, szép tehetsége volt és nagy irodalmi műveltsége. Általános intelligenciája is meglehetősen széles horizontú volt.”]

Lásd MTAK Ms 4699/76.; Az Est 1920. nov. 7. 263. sz. 5.; idézi *Érlelő diákevek* 1979. 331.; Téglás 1997. 56., 463.

Lásd még Szegedy-Maszák, Kalligram / Archívum / 2010 / XIX. évf. 2010. április – Céline / Vértő Magyarország; Veres András, Alföld 2013. 9. sz. 104–112.

Vö. Szegedy-Maszák, Kalligram / Archívum / 2010 / XIX. évf. 2010. április – Céline / Vértő Magyarország (Babits 1997/a-ra [= Téglás 1997] tévesen hivatkozva úgy véli, Babits Kosztolányit védő nyilatkozata *Az Est* 1920. november 20-i számában jelenik meg)

Budapest, 1920. november 8.

Tanner Ilonka szabadkoczik újabb levélüzenetében, hogy Babitsot a lakásán háborgatja, de minthogy a *Nyugat*-nál már egy éve fekvő versei sorsáról sehogy sem tud hírt kapni, ismételten kéri, Babits olvassa el a mellékelt verseket. „Bizonyára áldozat az, ha nagy elfoglaltságára gondolok, de az Ön bírálatától függ a jövőm, s én nagyon hálás leszek, ha ebben a küzdelemben segítségemre lesz” – írja állhatatosan, nem adva fel az ostromot, hogy választ kapjon a *Nyugat*-ba szánt „szabad formájú” verseinek közléséről. [Minthogy hiába várakozik, azt az üzenetet hagyja Feketénénél, hogy néhány nap múlva ismét fölkeresi Babitsot.]

Lásd OSZK Fond III/172/75/2.; közli Koháry Sarolta, Kortárs 1978. 9. sz. 1425.; Téglás 2000. 55–56., 14–15.; Majoros/Tompa 2012. 159., 422. (2795. levél), 211., 212.

Lásd még ***Budapest, 1920. július 12.***

1920. november 8. körül

Babits „nagyon levert, és keveset dolgozik. Szomorítják a viszonyok, de legjobban saját hipochonder természetét” – írja Szabó Lőrinc kedves egyetemi barátjának, Lázár Júliának november 8-án.

Lásd idézi Sipos 1976. 120.

1920. november 10. előtt és november 10.

Babits István névjegy kíséretében küldi [Szabó] Lőrinc kulcsát, amelyet véletlenül magával vitt. „Hogy van szegény Lőrinc? Ne engedd ám kijárni! Fűtött szobában tartózkodjék” – inti bátyját. [Komjáthy] Aladárt kéri, hogy az egyetemi igazolást intézze el, ha az alapvizsgáért folyamodni kell, írjon kérvényt, Babits pedig a tandíjat térítse meg. Közli, hogy 10-én leszerel.

Lásd OSZK Fond III/41/88.; Majoros/Tompa 2012. 159–160., 423. (2796. levél), 220.

Budapest, 1920. november 10.

„Meghatalmazom Babits Mihály urat, hogy a számomra érkező ajánlott levelet átvegye” – ír meghatalmazást Komjáthy Aladár.

Lásd OSZK Fond III/753/23.; Majoros/Tompa 2012. 160., 423. (2797. levél), 219.

1920. november 11.

„Egy ifju magyar író” jelzéssel *Keresztény írók harca* címmel cikk jelenik meg, amelyben – a zsidókkal szemben – mint „keresztény-magyar író”-t emlegetik többek között Babitsot is.

Lásd Gondolat 1920. nov. 11. 46. sz. 10–12.

1920. november 12.

Id. Babitsné fiának írt levelében sürgeti, hogy [Komjáthy] Aladár, neki tett ígérete szerint járjon el Pista egyetemi ügyében – azonnal adja be az igazolásért való folyamodványt –, mert amíg nincs igazolva, addig nem vizsgálható, s az idegességét csak fokozza ez a késelem. Tudatja azt is, hogy Pistit valószínűleg (!) a katonaságnál leszerelik, de aggódik érte, látva állandó tépelődését, s hogy kisebbik fia járt Leopold Lajosnál, aki a tanulás mellett is végezhető csekély elfoglaltságot ajánlott számára. Kéri Aladár és Babits mihamarabbi válaszát arról is, vajon Szabó Lőrinc megkapta-e az azonnal föladott kulcsot.

Lásd OSZK Fond III/179/121.; Majoros/Tompa 2012. 160–161., 424. (2798. levél)

Lásd még **1920. november 10. előtt és november 10.**

Budapest, 1920. november 12.

A „hivatalos” levélváltás után Tanner Ilona, föltehetőleg végképp elunva a várakozást, ígéretéhez híven ismét személyesen jelentkezik Babitsnál a Reviczky utcában.

1921. évi naptárlapjának legelején (verzóján) álló bejegyzése szerint: „Megismerkedtem Mihálllyal.” (Fölötte húgának, Tanner Antóniának [Tónika 143-29] és anyjának, id. Tanner Bélánének [Anyus 61-32] telefonszáma.) Fölírja Babitscsal való első találkozásai dátumát is: 1920. november 12., november 29., december 1., december 26., 1921. január 7., január 10., január 11. stb. Ettől kezdve minden évben vezetett noteszeinek lényegre törő, neveket, helyszíneket, eseményeket jelölő be-

jegyzései alapján nyomon követhetők közös életük mindennapjainak történései.* – „...gyermekkori szokásom, hogy leírom pár szóval mindennap: hol jártam? kik voltak nálam” – írja Török Sophie 1934 decemberében.

Lásd T. S. notesze 1921. OSZK Fond III/2364–2367.; Papp Zoltán János 2010. 85.

Lásd még *Budapest, 1920. november 29.; Budapest, 1920. december 1.; Budapest, 1920. december 25. vagy 26. és utána; 1921. január 7.; 1921. január 10.; 1921. január 11.*; Török Sophie, Nyugat 1934. II. dec. 1–16. 23–24. sz. 540–552.; Téglás 1991. 269.; Majoros/Tompa 2012. 212.

Vö. Sipos, Dunatáj 1978. augusztus, 2. sz. 35. (1920. november és 1921. január 11. között háromszor – helyesen hatszor – találkoznak); Sipos 1976. 120–121. (november–decemberben háromszor – helyesen négyszer – találkoznak: ekkor a Reviczky utcában, „a Centrál kávéházban, ahol a költő a fiatal lány kedvéért otthagyja asztaltársaságát”, majd feltehetően ismét a Reviczky utcában); Sipos 2003. 101.

1920. november 14.

Hatvany Lajos saját kezű aláírásával közjegyzőileg hitelesített nyilatkozatot ad át Fenyő Miksának (aki az iratot tanúként aláírja), mely szerint „Ady Endre műveinek minden kiadói jogát özv. Ady Endréné szül. Boncza Berta asszonyra ruhazza minden visszteher nélkül”. Kiköti, hogy Ady-összkiadást csak ő vagy általa megbízott egyén rendezhet, éppígy csak ő írhat, vagy akit megbíz, bevezető tanulmányt az összkiadás elé. A még kiadatlan versek és prózai írások gyűjtésével és sajtó alá rendezésével Földessy Gyula bízandó meg. Az 5. pontban a következő kikötés áll: „A kiadandó hagyaték sorrendjét Babits, Fenyő, Osvát, Schöpflin állapítsák meg Földessy tanárral együtt.” Befejezésül kijelenti, hogy a szerződés abban az esetben is érvényes, ha Ady új házasságot kötne, mert ő jó, hű, odaadó felesége volt Ady Endrénének, s Hatvany az elhunyt barát szellemében vél cselekedni azzal, hogy kiadói jogait Csinszkanak ajándékozza. (Kiemelés RJ)

Lásd *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 475–478., 118–120., 77–78.

1920. november 15. előtt és november 15.

Babits *Kezdődik Élias testvér hiteles története/Die Wahrhaftige Geschichte des Bruders Elias* című legendája a *Wieland*ban, a *Mythologie* a *Genius*ban jelenik meg Stefan I. Klein német fordításában.

Lásd Stefan J. Klein 1921. november 15-i levelét: OSZK Fond III/735/9.

Lásd még *Mythologie: 1919. október 4. előtt, október 4. és utána; 1919. december 9–10.; Madonna der heiligen Nacht: 1919. december 24.*

Stefan I. Klein Frankfurt am Mainból küldött levelében tudatja Babitscsal, hogy pénzeslevélben feladott 400 márkát: 300-at a *Genius*ban megjelent *Mythologiáért*,

* Török Sophie noteszének bejegyzéseit betűhíven közlöm, az új sorokat – a pontos értelmezhetőség érdekében – ferde vonallal (/) elválasztva.

100-at a *Frankfurter Zeitung*ban közzétett *Karácsonyi Madonnáért (Madonna der heiligen Nacht)* és a *Wieland*ban publikált *Élias testvér hiteles története (Die Wahrhaftige Geschichte des Bruders Elias)* című legendáért. Küldi a Kurt Wolff cég elszámolását: innen még nem jár új honorárium, mert előlegül 1000 márkát kaptak, amelyből annak idején 500-at küldött Babitsnak. Örülne, ha a regényt (*Timár Virgil fia, Kártyavár?*) részletekben kaphatná fordításra. Úgy véli, ha decemberre kész lenne, Húsvétra meg is jelenhetne. Néhány életrajzi adatot és a pénzről visszajelzést kér.

Lásd OSZK Fond III/735/9.; Majoros/Tompa 2012. 162., 425–426. (2799. levél)

Lásd még *Mythologie: 1919. október 4. előtt, október 4. és utána; 1919. december 9–10.; Karácsonyi Madonna: 1919. december 24.*

Budapest, 1920. november 16. és november 18.

Gellért Oszkár a *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében értesíti Babitsot, hogy „az alakulást, sajnos, el kell halasztani. Hartenstein úr kéri Önt és Schöpflint, hogy *csütörtökön* [november 18-án] d. u. 6 órakor fáradjanak el hozzá”. Javasolja, hogy csütörtökön fél 6-kor találkozzanak a Seemann kávéházban, ahol Osváttal együtt várják majd Babitsot és Schöpflint, akit kéri, hogy Babits értesítsen. Utóiratként jelzi: „A nyomda kéziratért sürget. Nem kaphatnánk meg a verseket?”

[A fakereskedő Hartenstein Jenő az Országos Erdészeti Egyesület alapító tagja. – Babits hat költeménye jelenik majd meg a *Nyugat* december 1-jei számában.]

Lásd OSZK Fond III/498/6.; Majoros/Tompa 2012. 163., 427–429. (2800. levél), 216–217.; Buda (kézirat) 2012.

Lásd még ***Budapest, 1920. december 1.***; nyugatmozaikok – Kenyeres Zoltán honlapja – Google Sites <https://sites.google.com/site/nyugatmozaikok>

Vö. Majoros/Tompa 2012. 427. („Miután 1920 októberében részvénytársasággá alakult a NY, 1921. ápr.-ban a részvények fele egy fakitermelő vállalat tulajdona lett, a másik felét Fenyő Miksa tulajdonolta. [...] A nov.-i tárgyalás nem vezetett érdemi eredményhez, azonban nov. 23-án bejelentették, hogy a NY felelős szerkesztője Osvát Ernő és BM, akik vállalták a kiadás-sal járó felelősséget is [l. BFL IV/1.407/b, érkezett 1920. nov. 25-én.] Az új részvénytársaság megalakulására 1921. ápr. 1-jén került sor.” – Ebből az összefoglalásból kimarad, hogy 1920. október 17-én, illetve hivatalosan a közgyűlésen, november 25-én alakul részvénytársasággá a *Nyugat*, majd az 1921. január 31-én tartott rendkívüli közgyűlés határozata, valamint az augusztus 3-i végzés szerint a cégbejegyzési kérelmet visszavonják. Végül 1921. április 1-jén már az *újabb* alakuló közgyűlésre kerül sor. – Farkas Lujza szegedi egyetemi hallgató 1935-ben a *Nyugatról* írt doktori disszertációjában úgy véli, hogy két fakereskedő, Knapp Miksa és Hartenstein Jenő állják a folyóirat első számainak [!] nyomdaköltségét. A két fakereskedő a levelezés és a *Nyugat* Irodalmi Részvénytársaság iratai szerint csak 1920-ban, majd az 1920-as évek elején kerül kapcsolatba a *Nyugattal*. „A magyarországi Symbolikus Nagypáholy főhatósága alatt dolgozó szabadkőműves páholyok tagjainak 1920-as névsorában szerepel a hajdani fakereskedő, Hartenstein Jenő neve, egy évvel azelőtt [!], hogy tagja lesz a *Nyugat* Kiadó és Irodalmi Részvénytársaságnak.”)

A *Magyar írók külföldön* tudósítása szerint Babits *A gólyakalifa* című regényét – melyet a német kritika és olvasóközönség nagy szeretettel fogadott – „a Kurt Wolff-cég második kiadásban hozza”, s ugyanez a cég, újabb regényét és novelláskötetét is lefoglalta. A Rowohlt-cég pedig Móricz mellett Babitsnak is ajánlatot tett egy regényre és egy novelláskötetre. Vészi Margit ösztönzésére újabban az olaszok is érdeklődést mutatnak a magyar irodalom iránt: Rómában részvénytársaság alakult, amely magyar művek megjelentetését tűzte ki célul, s máris lekötötte Babits *Gólyakalifáját*.

Lásd Szózat 1920. nov. 16. 270. sz. 3. [tévesen Rohwalt-céget ír]

Lásd még *A gólyakalifa* olasz fordítására: **Budapest, 1933. december 9. és pár nappal utána**; Százéves a Rowohlt Kiadó – Litera | Az irodalmi portál www.litera.hu/hirek/szazeves-a-rowohlt-kiado; Élet és Irodalom, 2001/1. szám www.es.hu/old/0101/essze.htm

Budapest, 1920. november 18.

Babits nyilatkozik a *Magyarországnak* arról, hogy Shakespeare *Viharját* nem az ő új, hanem Szász Károly régi fordításában kezdte el próbálni a Nemzeti Színház. „Mit árthat a Nemzeti Színház Shakespeare-nek? Nekem sem árt! – majd hozzáteszi –: De hisz előbb-utóbb úgyis csak a jobb győz.”

Lásd Magyarország 1920. nov. 19. 273. sz. 3.; Téglás 1987. 57–58.; Téglás 1997. 57., 463.

Lásd még **1940**; Dávidházi Péter: „Isten másodszülöttje.” *A magyar Shakespeare-kultusz természetrajza*. Gondolat, Budapest, 1989. 249.; *A magyar irodalom története II.* (Kállay) 2007. 499.

1920. november 19.

Megjelenik a Babitscsal készült interjú *Mégis előadják „A vihar”-t – a régi fordításban. Babits Mihály nyilatkozata* címmel. (A Szász Károly-féle fordításról és a Nemzeti Színház döntéséről.)

Lásd Magyarország 1920. nov. 19. 273. sz. 3.; Téglás 1987. 57–58.

Lásd még **Budapest, 1920. december 14.**

1920. november 21.

A vihar című cikk Shakespeare darabjának Szász Károly- és Babits-féle fordítását veti össze, s közli, hogy bár a Nemzeti Színház vezetősége Babits fordításában kívánná előadni a színművet, „felső utasításra” megváltoztatja döntését.

Lásd Szózat 1920. nov. 21. 275. sz. 5.

1920. november 22. előtt és november 22.

Kiss Ernőné Kelemen Brigittának – édesanyja halálakor – Babits „meleg, résztvevő” sorokat küld; amiért „nénje” levélkártyáján hálás köszönetét fejezi ki.

Lásd OSZK Fond III/1729/98.; Majoros/Tompa 2012. 163–164., 429. (2802. levél)

Budapest, 1920. november 23.

Babits – akárcsak Osvát Ernő – a *Nyugat* cégjelzéses levélpapírján álló *Nyilatkozatot* ír alá, miszerint: „Alulírott kijelentem, hogy a *Nyugat* szépirodalmi és kritikai szemle szerkesztéséért a felelősséget, s az ezzel járó összes kötelezettségeket elvállalom.” (Mindkettejük nyilatkozata az ezen a napon Budapest főpolgármestéréhez intézett bejelentés melléklete.)

Lásd PIM Kézirattára M 100/3 005/1–2.; BFL *Nyugat*-iratok. Ikt. szám: 121 597/11 537/XI, érk.: 1920. november 25.

Vö. Majoros/Tompa 2012. 427. (2800. levél jegyzetében BFL IV/1.407/b jelzetet ad)

1920. november 24.

„Wébernél” gyermekkorának meghatározó emlékeit idézi föl Babits Szabó Lőrincnek: „Apám halála után elköltöztünk Szekszárdra Pécsről és így engem ott hagytak Pécsett, mert Szekszárdon nem volt gimnázium. Én akkor kétéletű lettem. [...] Miska bácsi [id. Babitsné nagybátyja, Kelemen Mihály nyugalmazott főtörzsorvos], aki egy éve halt meg [1919. június 28.], nagyon érdekes ember volt sok tekintetben. Igazi katona volt. Pozsonyban töltötte fiatal korát, egyik lába sánta, mert a térdét nem tudta hajlítani, és ha vizitbe ment valahova, mindig egy székre tette fel a lábát. Kisgyerek koromban azt hittem, hogy csatában sántult meg s nagyon tiszteltem ezért. Pedig nem. Az öreg egy külön agglégény volt.”

Lásd (Szabó L.) MTAK Ms 4699/129.; Téglás 1997. 57–79., 463–466. (23. tétel); Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 321. (itt a József körúti Bandlra utal)

Lásd még *Pécs, 1898. május 12. után–1901-ig; 1919. június 28.*

Budapest, 1920. november 25.

A *Nyugat* Kiadó és Irodalmi Részvénytársaság a VI. kerületi Vilmos császár út 51. szám alatt tart alakuló közgyűlést, melyen valamennyi részvényjegyző megjelent: „Hartenstein Jenő 347 részvénnyel és 10 szavazattal; / Dr. Fenyő Miksa 348 részvénnyel és 10 szavazattal; / Fodor Miklós 1 részvénnyel és 1 szavazattal; / Horvát Imre 1 részvénnyel és 1 szavazattal; / Sándor Pál 1 részvénnyel és 1 szavazattal; / Laendler György 1 részvénnyel és 1 szavazattal; / Tóth Elemér 1 részvénnyel és 1 szavazattal; / összesen 7 részvényjegyző 700 darab részvénnyel 25 szavazattal”.

„A közgyűlés a társaság igazgatóivá 3 év tartamára dr. Fenyő Miksa, Babits Mihály, Osvát Ernő, Schöpflin Aladár, |: Hart. Jenő |:], Hegedüs Gyula, Fodor Oszkár, Fodor Miklós és Horvát Imre urakat választja meg.”

Lásd BFL Cg 13 712/1921.Buda (kézirat) 2012

Lásd még *Budapest, 1920. október 17.; Budapest, 1921. január 31.*

Vö. Majoros/Tompa 2012. 428. (2800. levél jegyzetében: „Az 1920. nov-i tárgyaláson [...] még nem sikerült elérni a NY részvénytársasággá szervezését, azonban 1921. ápr. 1-jén [...] megtartották az alakuló ülést.”)

1920. november 26. előtti hetek

Tóth Árpád írja Bródy Pálnak: „Babits nagyon rossz lelki bőrben van, hetek óta nem hallani szavát se. Úgy kell neki, miért nem milliomos? No, de legalább könynyebben búvik át velem együtt a mennyországbeli tű fokán, mint a tevék vagy a gazdagok” – utal tréfásan a jézusi példabeszédre.

Lásd Kocztur Gizella/Kardos László 1973. 228., 427–428. (200. levél)

Lásd még Márk 10,25–26: „Könnyebb a tevének átmenni a tű fokán, mint a gazdagnak az Isten országába jutni.”

1920. november 29.

Babits Angyal levelezőlapján küldi születésnapjait bátyjának – „a magunk részére pedig egy levelet óhajtunk tőled minél előbb!” A levél verzójára id. Babits Mihályné, valamint Babits István írja gratulációval elegy szemrehányó sorait. „Veled úgy vagyunk, hogy már nem is tudunk mit írni Neked, jól tudván, hogy az élet köznapi dolgai nem érdekelnek” – jegyzi meg öccse, némi gyermekes keserűséggel.

Lásd OSZK Fond III/35/28.; Majoros/Tompa 2012. 164., 429–430. (2803. levél)

A Magyar Távirati Iroda „Bizalmas Értesítése” közli a bécsi napilap, a *Sonn und Montagszeitung* két és fél hasábos német nyelvű cikkét: *A szellem megsemmisítése Magyarországon – Mi lett a tanult emberekből, művészekből, költőkből.* Az írás szerint a fehérterrorral szembeni ellenállás egyre erősebb az országban, s számba veszi, micsoda rémtetteket követnek el a művészet és a tudomány emberei ellen, olyanok ellen is, akik nem kötelezték el magukat a tanácsköztársaság mellett.

A nyelvtudós *Simonyi Zsigmond*ot a proletárdiktatúra után eltávolítják állásából, Ballagi professzor („alias Bloch, aki egy zsidó fia”) kezdeményezésére az Akadémia törli tagjai közül, az aggastyán lelkileg összetörve a viharos ülés után gutaütést, agyvérzést kap, majd meghal. *Alexander Bernát* a kommün alatt nem kötelezi el magát, ezért a bukás után nyugodt lelkiismerettel marad Budapesten, mégis minden tudományos egyesületből eltávolítják, Bloch rektor megfosztja az önálló egyetemi előadás-hirdetés jogától (*latin* ’venia legendi’), emigrációba kényszerítve az idős professzort, aki a genfi egyetemen tanít, és Spinoza életrajzán dolgozik. *Asbóth Oszkárt*, a szláv nyelvek professzorát Kun Béla kényszeríti arra, hogy fordítson le néhány írást oroszra. Az idős férfi a kommün bukása után, 1920 augusztusában tisztázatlan körülmények között hal meg. *Vermes szemészprofesszor* Héjjas Iván apjának autójával gázolják el. A gyilkost nem éri el a büntetés, noha a gyilkosságot 1920 novemberében követik el, amikor a kormány már elkezdte híres tisztogató akcióit. Az orgoványi büntettek közül *Buday Barna* [! helyesen *Buday Dezső*] professzor brutális meggyilkolását idézi föl a cikk, akinek Héjjas kiszúrja a szemét és levágja a karját és a lábát is. Az üldözött és szorongatott művészek és írók között említi a költő *Babits Mihályt* és *Móricz Zsigmondot*, akiket félreállítanak, továbbá *Lengyel Menyhértet* és *Bródy Sándort*, aki Itáliában várja,

hogy jobb idők jöjjenek. Akárcsak *Biró Lajost*, *Kabos Edét*, *Ignotust*, a színész *Beregi Oszkárt*, a festő *Kernstok Károlyt*, ezzel a felsorolással korántsem kimerítve a szellem emberei elleni büntettek sorát.

Lásd Országos Levéltár K szekció (120);
<http://archiv1920-1944.mti.hu/Pages/PDFSearch.aspx?Pmd=1>

Budapest, 1920. november 29.

Tanner Ilona 1921-es notesze elejére bejegyzzi a Babitscal való megismerkedését követő első találkozását. „Nov. 29-én mentem el újra, ezen a napon influenzás voltam egy kicsit, és nem mentem hivatalba, hanem ágyban maradtam. Öt óra tájban keltem fel délután, s az újonnan elkészült fehér kötött kabátomat vettem fel. Feke-téné azzal fogadott, hogy a »szerkesztő úrék« már várják – ki a második? Hát Szabó Lőrinc úr, aki itt lakik. Ahogy az ajtón beléptem, hangos beszéd hallatszott (Mihály telefonált), ami valahogy megzavart, s e zavaromban egy ismeretlen fiatal-ember a kályha előtt álló fotelba tuskolt, gyorsan elmondva, hogy már nagyon várt s hogy végtelenül örül, hogy megismerhetett, hogy én nagyon tehetséges vagyok, s hogy mi jóbarátok leszünk majd stb. . . Nem tudtam mire vélni ezt a kissé illetlenül túlságos közvetlenséget, de melyik nő nem találja természetesnek a hódolatot, akármily tolakodó gyorsan éri is” – jegyzi föl Tanner Ilonka/Török Sophie 1921 októberében kezdett naplójegyzeteiben (*Naplóm 1921-ből*).

Szabó Lőrinc pedig így emlékezik a *Vers és valóságban*: „Egy késő őszi vagy kora téli délután öt óra tájban csengetnek; Mihály titkárnője [! helyesen takarítónő-je] [...] bejelent egy fiatal hölgyet, aki verseket hozott. B[abits] mint jól nevelt és udvarias ember, sietett eltűnni a közös szobából, a könyvtárból, ahol addig kettes-ben ültünk és beszélgettünk. Feszélyezte, hogy borotvátlan volt, s megkért, vegyem át én a verseket. Addig ő a hálójába ment át. Egy fehér pulóveres, nagyon fehér bőrű, nem sovány és nem kövér, természetesen világosszöke hajú szép lány jött be. Voltak a beszédében és a mozdulataiban bizonyos affektált kecsességek; az egész jelenség rögtön megkapott [...]. Udvaroltam hát neki, amennyire majdnem mindenkinek. Átvettem a verseit Mihály számára és elmondtam a receptet, hogy egy hét múlva legyen szerencsénk. [...] A lány elment. M. előjött, megnéztük a verseket, sok közvetlenség látszott bennük, s megállapítottuk, hogy, mint a nők általában, ez a lány sem ért a költői formákhoz, s ezért prózaverset ír.”

Lásd T. S. notesze 1921. OSZK Fond III/2364–2367.; Török Sophie: *Naplóm 1921-ből*. OSZK Fond III/2699.; Téglás 2000. 18–19; 217–219., Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 296.; Papp Zoltán János 2010. 85.; Majoros/Tompa 2012. 212–213. (a november 12-i találkozással azonosítja), 213–214.

Budapest, 1920. december 1. előtt

Babits [*Szerelmes vers*] *Szerelmi vers* című költeménye valószínűleg a *Nyugat*-beli megjelentetéshez készülő gépiratának (= g₂) keletkezése.

Lásd g₂ = PIM Kézirattára V. 1612.; g₁ = MTAK Ms 4699/9.

A *Csillagokig!* „Babits Mihály” aláírással ellátott, Szabó Lőrinc hagyatékában fennmaradt egyik gépirású tisztázata (= g₁), melyen idegen kéz írásával nyomdai utasítás és sorszám áll, bizonyára a *Nyugat* számára készül. A másik gépiratos tisztázata (= g₂), melyen a jobb sarokban autográf ceruzairású „58”-as lapszám áll, a *Nyugtalanság völgye* (1920) nyomdai kéziratának része.

Lásd g₁ = MTA Ms 4699/1.; g₂ = PIM Kézirattára V. 1612.

Lásd még *Nyugtalanság völgye: Budapest, 1920 ősze*

Heinrich Heine *Das Hohe Lied* című versét [*Énekek éneke – Az asszony teste költemény...*] címmel, Arthur Rimbaud *Oraison du soir* című költeményét [*Esti imádság – Mint egy angyal...*] címmel fordítja le Babits. (Az egyföliós kéziratlap rektójára és verzójára ceruzával írt fordítások mellett írógéppel betűleütések és Babits feljegyzése: „Néhány fejezet Erdős...”)

Lásd MTA Ms 4699/61.

Budapest, 1920. december 1.

Hat Babits-vers jelenik meg: [*Detektívhistória*] – *Háborús detektívhistória; Énekek éneke – Salamon király könyvéből* –; [*Szerelmes vers*] – *Szerelmi vers; Csillagokig!; Könyvek unalma; Isten fogai közt*, valamint Komjáthy Aladár három költeménye, köztük a *Babits Mihálynak ajánlott Üzenet és búcsú*.

Lásd *Nyugat* 1920. II. december, 23–24. sz. 1078–1081., 1112.

Lásd még a folyóirat megjelenésének idejére: *Nyugat* 1920. I. május, 9–10. sz. 544.; *Csillagokig!*: [Alszeghy Zsolt] Vas Tamás, *Magyar Kultúra* 1925. március, 3. sz. 123.; Rába 1981. 563.; *Isten fogai közt*: Földes Györgyi, *Új Dunatáj* 2008. 2–3. sz. 64–73.

Tanner Iona 1921-es notesze elejére bejegyzí megismerkedésük utáni második találkozását Babitscsal. „A lány egy hét múlva eljött. Komoly biztatást kapott a mestertől, de éntőlem is” – emlékezik Szabó Lőrinc a *Vers és valóságban*.

[Az időpontokat nagyvonalúan kezelve a *Vers és valóságban* Szabó Lőrinc fölidézi a házassági tervig gyorsan eljutó kapcsolatukat: „Én rögtön kapcsolódtam hozzá, igyekeztem kávéházban, kocsmában, moziban minél többet vele lenni. Ő nagyon barátságosan fogadta közeledésemet. Hamarosan a Centrálba is bevittem, ha pedig nem akartuk az irónépséget látni, akkor a József utca és a Nagykörút sarkán a volt Baross kávéházba vettük be magunkat. Ott egy sarokasztalnál a régi, barna bőrdíványon ülve esetleg kávé vacsoráztunk, egyszer-másszor vajra is futotta, és végtelen sokat beszélgettünk versírásról és szerelemről. Utóbbi tekintetben I. nem volt prűd, nem is nagyon titkolta, hogy volt már néhány kedvese (a legutolsó egy Ottó nevű sportember, tán futó), és panasolta, hogy mennyire ki van téve a férfiak szemtelenkedésének a hivatali kollégái részéről is. A hivatali főnökét szintén említette ebben a vonatkozásban, az illető már korosabb ember volt; ezt az őt egyébként mégiscsak tisztelő barátját később mint asszony vendégségbe is elhívta

a Reviczky utca 7.-be: nyilván el akart dicsekedni változott helyzete friss díszével. / Mi úgy kerültünk egészen közel egymáshoz, hogy a Baross-kávéházból jövet valamelyik este – mindez őszidőben (!) lehetett – én könyörögni kezdtem neki a teljes szerelemért, és hívtam fel a lakásra. Húzódzott, de eljött. A kapu alatt megint sokáig kellett kapacitálni. Később erről az alkalomról úgy beszélt barátnőjének, M.(ikes) Klárának, hogy én mintegy erőszakosan csaltam föl a harmadik emeletre. Fent csak a takarító házaspár volt otthon, azt nem érdekelték a szerelmi látogatók. Nem tudom tagadni későbbi több évtizedes keserőségeim ellenére sem, hogy ez az első este engem már nagyon boldoggá tett. Nem is vettem észre azt, amit később – sokkal később – vettem csak észre, hogy I. határozottan frigid nő volt; ez magyarázza többek között azt is, hogy nőkhöz annyira vonzódott. Szép volt, fehér bőrű, kissé molett, és akkor még azt hittem, hogy csak kellemesen hisztériás. (5 évvel volt idősebb nálam.) A könyvtárszobában, vagyis a középsőben voltunk együtt. Ettől kezdve sűrűn, alighanem naponta feljárt, és a házhoz tartozónak számítottuk. (...) ekkor én már rég Babits lakótársa voltam, a harmadik szoba, az alkóvos volt az enyém. Ha M. nem volt otthon, akkor az egész lakásban lehettünk, ha otthon volt, akkor az én szobámban.”

Török Sophie 1921 októberétől vezetett naplójegyzeteiben nem titkolja, hogy „keresztül-kasul” megismerve Szabó Lőrincet, már nem tud „elfogulatlanul rá gondolni arra az alakjára sem, amikor kedves, önzetlen pajtásként látta”, így házasságkötését követően már átértékeli a történeteket: „Én azt gondoltam: nagyon jó lesz ez; mert a barátja majd sokat fog rólam neki (ti. Babitsnak) beszélni, így közelebb jutok hozzá. A tény pedig az volt: Mihály talált magának végre olyan nőt, akit szeretni tudott volna, de fiatal, nőbolond barátja elütötte a kezéről, tehát most már annyit se törődik vele, mint fületlen gombbal. Ha én ezt tudom! De úgy látszott, ezért a csodálatos szerelmünkért küzdeni kellett, s akadály nem lévén, mesterségesen állítottunk magunknak. (...) Verseimet és üzeneteimet vitte Mihályhoz, s én hálás voltam Lőrincnek baráti szolgálataiért. Bántott is a dolog, mert mivel viszonzom én ezt? (...) jól tudtam, hogy ezt a szerelmet viszonzni rettenetes volna.”]

Lásd T. S. notesze 1921. OSZK Fond III/2364–2367.; Török Sophie, *Naplóm 1921-ből*. OSZK Fond III/2699.; Téglás 2000. 26–30.; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 296–297.; Papp Zoltán János 2010. 85.

Budapest, 1920. december 2.

Babits Sándor rövid levélben tájékoztatja Babitsot, hogy csak az Athenaeummal szemben kötötték ki a feltételek nem teljesítése esetére az elállási jogot [*A golyakalifa* második kiadása kapcsán (?)]. De ha szükség lesz rá, majd Farkas [László]-val elintézik az ügyet [Táltos Kiadó – *Laodameia* (?)]. (A levél verzóján Babits ceruzaférfi írású számolása, rajza és feljegyzése: „Reisnar 3000 pna = csak kötve á 1400 –2.”)

Lásd OSZK Fond III/182/2.; Majoros/Tompa 2012. 165., 430–431. (2804. levél), 220.

Budapest, 1920. december 3. vagy december 8.

A Genius Könyvkiadó Rt. nyomtatott levélpapírján Barcza [Béla] küld levelet Babitsnak, melyhez mellékeli Johann Wolfgang von Goethe *A naplójának* (a *Tagebuch* fordításának) korrektúráját. Kéri, ha lehetséges, az átnézett korrektúrát még aznap este adja át a Centrálban Káldor igazgató úrnak.

[Ekkortájt keletkezhet az *Előszó Goethe Naplójához*. Az aláírt, tintairású fogalmazvány 2. föliójának verzőjén idegen kéz ceruzairásával a szerző neve és a cím, és Török Sophie tintairásával: „Goethe Naplójának bevezetése”. – Az 1919/1920-ban Káldor Miksa által alapított Genius, „Csonka-Magyarországnak ez az akkoriban legfiatalabb könyvkiadó-vállalata” alapításakor azt a célt tűzi maga elé: „másodrendűvé fokozni az üzleti érdeket és a lehető legteljesebben megfelelni az újkor irodalmi feladatainak: hidat építeni mult és jelen, magyar és európai kultúra között. [...] első perctől fogva követte azt az elvet, hogy a világirodalom legnagyobbjait nyelvünkön *napjaink legnagyobb stilisztái* szólaltassák meg. *Babits Mihály* (Baudelaire), *Tóth Árpád* (Meredith), *Király György* és *Mikes Lajos* (Reade), *Kosztolányi Dezső* (Goethe, Wilde), *Szabó Lőrinc* (Shakespeare), *Révay József* (Apuleius), *Hevesi Sándor* (Andersen), *Bálint Lajos* (Wilde), *Gyergyai Albert* (Flaubert), *Hajdu Henrik* (Ibsen) tartoznak már ekkor a *Genius* fordítói gárdájába. A kiadó irodalmi vezetője, Bálint Lajos – 1915-től a Nemzeti Színház titkára és dramaturgja, munkatársa a *Világ* című napilapnak – négy esztendőre szabja meg a kiadó programját. A bibliofil könyvkiadás halódása idején a gyártulajdonos Hoffmann család, a Genius Részvénytársaság tulajdonosa eladja a kiadót a Lantos Adolf cégnek.]

Lásd OSZK Fond III/1761/16.; Majoros/Tompa 2012. 165., 431–432. (2805. levél); *Előszó Goethe Naplójához*: OSZK Fond III/1529. (a kézirat-katalógus tévesen 1921. április–júniusra keltezi)

Lásd még Geniusra: RÉVAY JÓZSEF: A MAGYAR KÖNYVKIADÓK ÉS ...
mek.oszk.hu/09100/09153/09153.htm; Szij Rezső, Magyar Könyvszemle 1969. 392–397.; **1921. február**

Vö. Majoros/Tompa 2012. 431. (tévesen úgy véli, a Genius „Lantos Adolf antikvárius és kiadó cégből [!] alakult Káldor Miksa kezdeményezésére”, majd néhány sorral lejjebb: „A kiadót 1930-ban Lantos Adolf szerezte meg...”)

Budapest, 1920. december 7.

A Nyugat Kiadó és Irodalmi Részvénytársaság november 25-i közgyűlése „egyhangú határozattal utasítja az igazgatóságot, hogy a társaság cégének, alapszabályainak és igazgatóinak bejegyzése iránt a szükséges intézkedéseket tegye meg”, akik ennek értelmében járnak el. Olvashatatlan aláírású kir. közjegyzői *Igazolás* szerint: „A mai alulírt napon 2 635/1920. ügyszám alatt felvett jegyzőkönyv alapján tanúsítom, hogy a következő, általam személyesen ismert ügyfelek, úgymint: Hartenstein Jenő vezérigazgató (Hold utca 21.), Fodor Miklós főtisztviselő (Hold utca 23.), Horvát Imre igazgató (Kerepesi út 131.), Hegedűs Gyula hírlapíró (Üllői út 121.), dr. Fenyő Miksa igazgató (Zrínyi utca 1.), Osvát Ernő író (Aréna út 66.), Fodor Oszkár író (Vécsey utca 5.), Babits Mihály író (Reviczky utca 7.) és Schöpflin

Aladár író (Lovas út 28.) budapesti lakosok, ezen kérvényt a mai napon előttem sajátkezüleg írták alá.”

Lásd BFL Bp. Kir. Törvényszék cégbírószági iratok VII. 2/e. Cg 13 712/1921/1.; Buda (kézirat) 2012

Lásd még *Budapest, 1920. november 25.*

Budapest, 1920. december 8. előtt és december 8.

A Csinszkához fűződő ambivalens kapcsolat élményéből születő *Költészet és valóság – Élettöredékek* című Babits-novellának/esszének és *A másnapok kifutója* kezdetű betétversnek keletkezése. (Török Sophie visszaemlékezése szerint Babits ezt az „egyik legszebb novelláját” december 8-án írja a Baross kávéházban, ott, ahol akkor ő és Szabó Lőrinc éppen házassági tervüket beszélnek meg.)

A másnapok kifutója (k₁) ceruzairású, aláírás nélküli fogalmazványa verzójának aljára Babits följegyzi annak a helységnek nevét, ahová öccsét, Pistát Bereзовkából 1918. november 15-én egy másik, szintén orosz fennhatóság alatt álló hadifogolytáborba szállítják: „Nikolszk-Uszjuriszk [Usszurijszk] Vladivosztk mellett”, s mellé írja a „nov. 22.” dátumot. Török Sophie feltételesen „(1919?)”-re keltezi a verset – külön papírra pedig leírja a költemény két strófáját, melyeket utóbb áthúz. [Babits anyja 1919. július 26. utáni (?) leveléből értesül öccse újabb táborba való áthelyezéséről.] A k₂ szintén aláírás nélküli ceruzairású fogalmazvány. Babits – indigomásolattal – 1 fóliós papír rektójára géppel írja a vers tisztázatát (= g), föléje ceruzával a címet; aláírás: „Babits Mihály”. Török Sophie feljegyzését a fólióhoz kapcsolja: „Másnapok kifutója *Költészet és valóság* c. novellában. Az összegyűjtött novellák közt.”

Lásd kézirateit és gépiratát: OSZK Fond III/1728/4.; Téglás 2000. 30., 220. 18. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 148.; Némediné Kiss Adrien/Szántó Gábor András 2010. 375–380., 1002–1004. (39. tétel)

Lásd még id. Babitsné Babitsnak szóló 1919. július 26. utáni (?) levelét: OSZK Fond III/179/116.; *Budapest, 1920. december 28.*; *Budapest, 1921. január 1.*; Téglás 1979. 26–27.; Gál István 2003. 816.

Tanner Ilona családi körülményei; apja halálát követő, szorongató anyagi nehézségei és munkahelyi konfliktusa miatt (ugyanis „vén lovagja” okán üldözik), s a „gyűlölt hivatali robottól” való megszabadulás reményében úgy dönt, hogy Szabó Lőrincsel névházasságot kötve menekül ki szorult helyzetéből. „...a barátságunk [Szabó Lőrincsel...] körülbelül egy hónapig tartott, s december nyolcadikáig volt ilyen barátkozásféle. Ekkor – ünnep lévén – a Baross kávéházban délután találkoztunk – mely találkozás azzal a tervvel végződött, hogy össze fogunk házasodni” – írja Török Sophie (*Naplóm 1921-ből*).

[A *december 8-i ünnep*, az *Immaculata Conceptio*, régi nevén „Asszonyunk Máriának foganata”, nem Mária szüzi anyaságáról emlékezik meg; az elnevezés arra utal, hogy Mária már Anna méhében való fogantatásától mentes volt az egész emberiséget terhelő eredendő bűntől. Az ünnep értelme felől időpontja is eligazít:

december 8-ától szeptember 8-áig, Mária születésnapjáig (*Kisasszonynap*) kerek 9 hónap telik el.]

Szabó Lőrinc emlékezete szerint: „...én, mintegy csak azért, hogy szívességet tegyek I.-nak, elhatároztam, hogy feleségül fogom venni. Nagyon jólesett nekem, hogy egy ilyen szép, vagy annak hitt, eleven látású, eredeti nő, költőnő szeretett meg [...]. Olyasmit, hogy ő engem becsapott volna, és hogy (mint később magyarázgatta) kezdettől fogva M. érdekelte, én soha szikrányi jelben sem tapasztaltam. [...] Ez határozottan későbbi konstrukció lehet csak nála. Ti. [Mikes] Klárának később azt magyarázgatta, hogy csak rajtam át juthatott M.-hoz, holott alapjában véve biztos, hogy álmában sem fordult meg olyan remény, akkora magasságban és messziségben volt felette M. Én főképp szívességet akartam neki tenni az elvételével, de akkorára már – néhány héttel a kezdet után – fülíg beleszerethettem. A szívességen azt értem, hogy az udvarló kollégákat a karikagyűrűvel – mint mondta – eleve távol tarthatja, míg a csupasz ujjú lányt folyton zaklatják. (Tulajdonképpen I. maga kért meg, hogy kérjem meg.)”

„Egy mód volna a szabadulásra [...], ha férjhez mennék, de csak pro forma, s hamarosan elválnék [...]. / Ennél az ötletnél egyáltalán nem gondoltam Lőrincre. [...] De mikor ő azt mondta, hogy ő nagyon szívesen elvenne engem, megörültem a dolognak. [...] éppen akkor kosaraztam ki egy nagybirtokos kérőmet [...] én szívesebben laktam átmenetileg is Babits Mihállyal egy fődél alatt, mint gazdag bácskai svábok között [...]. Mihályra úgy tekintettem fel, mint egy szentre, ki minden emberi gyarlóság fölött áll. [...] Lőrincnek szülői beleegyezésre volt szüksége [...] ezért Debrecenbe kellett utaznia. Úgy gondoltuk, hogy karácsonyig meg is esküdhetünk [...]. S mögötte egy érzés csak: ott lakni a sok könyv között, egy fődél alatt azzal a furcsa, hallgatag emberrel – már kacérkodtam is vele gondolatban! –, majd halkán járok körülötte könnyű, világos ruháimban, egyszer majd csak észreveszi alázatos imádatomat, az asszonyi melegséget, mely szétárad a levegőben – aztán? Megcsaljuk Lőrincet? Vagy megegyezünk, hogy kedvese leszek Mihálynak. Oly nehéznek képzeltem az utat szívéig [...] hogy feleségül vegyen, erről még csak nem is álmodtam” – színezi ki az alig egy esztendővel korábban történeteket Török Sophie (*Naplóm 1921-ből*).

A Baross kávéházban Szabó Lőrinc elmondja Tanner Ilonkának, hogy következő év március–áprilisában Olaszországba készülnek Babitscsal, s megállapodnak, hogy Ilonka ekkor fogja „hütllenül elhagyni” Lőrincet.

A házassági terv szövögetése közben „egyszerre csak belépett Mihály. Roppant esetlen volt szegénykém, gyűrött ruhában, cvikkeresen, mely úgy rontja szemének szépségét – csúnya vörös foltokkal az állán (szakálla hullott s azt kvarcoltatta)”. Babits – így Török Sophie – nagyon elegánsnak találja a leányt, s gondolkodóba ejti és el is szomorítja a feltételezés, vajon miből telik erre egy szegény hivatalnoknőnek? „Lőrinc hazamenet elmondta neki házassági tervünket, mely Mihálynak nem nagyon tetszett (én buta, akkor még nem tudtam, miért és dühösködtem rá), de azért szívesen megengedte, hogy nála lakjam.” Szabó Lőrinc kisebb harc árán végül megszerzi a szülői beleegyezést, Tanner Ilonka pedig fölényesen mosolyogva hallgatja anyja megrökönyödött szavait férjhezmenetele hallatán.

Lásd Török Sophie: *Naplóm 1921-ből*. OSZK Fond III/2699.; Téglás 2000. 26–37.; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 297.; Sipos 2003. 104.; Kabdebó 1993. 618–620.; Majoros/Tompa 2012. 213.

1920. december 10.

Babits István levelezőlapján megnyugtatta bátyját, ne aggódjon a télkabát miatt, mert már készül egy új az ő számára: „Most már csak viseld el egész nyugodtan a nagykabátot” [hadifogsága idején – anyjuk rábeszélésére – Babits használja öccse egyes ruhaneműit]. Karácsonyra mindenképpen várják Babitsot. Az ünnepek előtt disznóölésre készülnek, bár a bort még nem tudták eladni. [Komjáthy] Aladárt üdvözlí, s hosszú levelet ígér neki. Figyelmezteti bátyját: lehetséges, hogy szénhiány miatt december 18-tól január 8-ig a vonatok nem fognak járni.

Lásd OSZK Fond III/41/81.; Majoros/Tompa 2012. 166., 433. (2806. levél), 220.

Az Erdélyi Magyar-Székely Szövetség nyomtatott fejléces levélpapírján Gál Sándor elnök és dr. Király Aladár főispán, ügyvezető igazgató küld körlevelet többek között Babitsnak is: amikor a *Keletmagyarország* hasábjain fölemelték tiltakozó szavukat „a trianoni gyászos írás ellen” egyúttal Erdély agyonzaklatott, szenvedéseken átment, s némaságra kárhozott magyarságának és székelységének is hangot kívántak adni. Lapjuk megindításának kettős célja: egyrészt pontosan lejegyezni Erdély népének minden rezdülését, a magyarsághoz való ragaszkodás dokumentumait, másrészt pedig a csonka ország figyelmét felhívni ezekre a szenvedésekre, s arra a súlyos gazdasági kárra, amely az erőszakos elszakítás következtében az alföldi magyarságra hárul. „Nemes hazafiságát ismerve”, kéri, ha csak pár sort is, küldjön december 20-ig, hogy azt a karácsonyi számban közreadhassák.

[Az Erdélyi Magyar-Székely Szövetséget 1919 őszén emigráns székelyföldi tisztviselők hozzák létre, és 1920. március 3-án még a Nemzeti Kisebbségek Minisztériuma körrendeletet ad ki annak érdekében, hogy az erdélyi ügyekben meg kell hallgatni az Erdélyi Székely-Magyar Szövetség véleményét. Amikor 1921. május 11-én Bethlen István miniszterelnöknél értekezletet tartanak az irredenta szervezetek megszüntetése, illetve korlátozása érdekében, gróf Bánffy Miklós külügyminiszter külön kéri, hogy ne csupán az érintett szervezetek felülvizsgálatára és korlátozására kerüljön sor, hanem a „legveszedelmesebbeket” oszlassák fel. A tanácskozás után oszlatják fel többek között az Erdélyi Székely-Magyar Szövetséget is. A *Keletmagyarország*, a szövetség hivatalos közlönye (az erdélyi menekültek egyik lapja), 1920–1922 között jelenik meg.]

Lásd OSZK Fond III/1902/27.; Majoros/Tompa 2012. 167–168., 433–435. (2807. levél), 205.

Lásd még html – Adatbank – erdélyi magyar elektronikus könyvtár ...
bardi.adatbank.transindex.ro/belso.php?k=19&p...

1920. december 11.

Tessitori Nóra első önálló előadójátékjén, melyet a kolozsvári református teológia dísztermében tart, Babits-versek is szerepelnek: amint legtöbb előadójátékjén, vélhetőleg ekkor is *A Danaidák*, a *Sugár* és a *Strófafák a wartburgi dalnokversenyből* címűeket adja elő.

Lásd Tessitori 1983. 270.; Marosi Ildikó, *Igaz Szó* 1969. április, 4. sz. 584.; Téglás 2005. 47.

Budapest, 1920. december 14.

A Nemzeti Színház bemutatja Shakespeare *A viharját* Hevesi Sándor rendezésében. Ambrus Zoltán igazgató – „tekintettel az ellenforradalmi idők zavarosságára”, a Babits-ellenes hangulat miatt – nem meri Babits új fordítását használni. Ódry Árpád azonban ebbe nem egyezik bele, s miközben a többi színész a régi, Szász Károly-féle fordítást mondja, ő Babits szövegével játssza Prospero szerepét.

(Kosztolányi Dezső az előadást méltató írásának végén értetlenségének ad hangot, mert bár „Babits Mihály évekkel ezelőtt szavainak csillámszövetébe öltöztette az angol darabot”, azt mégsem az ő tökéletes átköltésében, hanem Szász Károly régi – „puha-kötésű, fölhígított” – fordításában adják elő.)

Lásd <http://www.huszadikszazad.hu/1937-szeptember/kultura/odry-arpad-22605>; Schöpflin, *Nyugat* 1937. I. május, 5. sz. 354.; Téglás, *Dunatáj* 1983. 3. sz. 69., 71.

Lásd még Kosztolányi, *Új Nemzedék* 1920. dec. 15. 372. sz. 4–5.

1920. december 16.

Stefan I. Klein Frankfurt am Mainból küldött levelezőlapján kéri, Babits tudassa vele, megkapta-e a 400 márka honoráriumot, s hogy mikor küldi új regénye (*Timár Virgil fia*) kéziratát.

Lásd OSZK Fond III/735/10.; Majoros/Tompa 2012. 168–169., 435. (2808. levél), 217.

A szabadkai *Bácsmegyei Naplóban* *Az emigráns magyar kultúra* címmel a „magyar kritikát” általában elmarasztaló vezércikk jelenik meg, mert az nem foglalkozik érdemének megfelelően Babits Dante-fordításával (*Purgatórium*).

Lásd *Bácsmegyei Napló* (Szabadka) 1920. dec. 16. 126. sz. 1.

Budapest, 1920. december 18.

Szabó Dezső a Centrálban címmel riportot közölnek, mely szerint a beszélgetés közben Szabó Dezső „hideg udvariassággal” köszönti a mellette elhaladó Babits Mihályt.

Lásd *Gondolat* 1920. dec. 18. 51. sz. 7–8.

Az író, kritikus, irodalomtörténész dr. Dóczy Jenő küld hosszú, 4 főlíós levelet Babitsnak: ezen az estén a [Centrál] kávéházban a levélíró szerint Babits „hangos

szóval vallott színt a liberalizmus mellett, minden vélemény számára legalábbis annyi szabadságot követelvén, hogy nyíltan kimondható legyen...”, s fölroja neki, hogy indokolatlan heveséggel támadt rá, mert úgy vélte, Dóczy más véleményt hangoztat. Tudja, hogy Babits szenvedélyes természetű, s bár ő is az, tiszteli Babitsot annyira, hogy nem engedett szabad utat indulatának, mondván, „erélyes hangú replikámmal kávéházi botrányt csináljak”. Mindazonáltal kijelenti, hogy nincs hozzászokva ilyen tónushoz, s azt még Babbitstól sem hajlandó eltérni. Am az a gyanúja támadt, hogy Babits vele szemben megnyilvánuló hevességének, agresszivitásának, s még inkább Szabó Lőrinc csipkelődő megjegyzéseinek, célzatos mosolyainak az lehet az oka, hogy őt „holmi álarcos, befelé fordított jelvényű keresztes vitéznek, sunyi kétszínűsködőnek, opportunus konjunktura-embernek” tekintik. Majd „őszinte, egyenes lelkű ember”-nek vallva magát „a lappangó gyanúsítgatásoknak [...] férfiasan szemükbe” néz, s hosszan fejtegeti „elméleti és gyakorlati politikai álláspontját”, irodalomkritikusi elfogulatlanságát, melyre példának fülhözza, hogy az *Új Magyar Szemle* júliusi és augusztusi számában megjelent cikksorozatában „a legteljesebb méltánylással tudtam szólani nemcsak Önről és Móricz Zsigárról, de Szabó Dezsőről is, akit én értékes egyéniségnek tartok minden nagy fogyatkozása dacára, sőt *Ignotusról*, *Szomorýról* és *Szép Ernő*ről is. Azt hiszem: a kurzus delén ép [!] ezekről olyan hangon írni ahogyan én írtam, nem csekély erkölcsi bátorságot jelentett” – teszi hozzá.

Lásd OSZK Fond III/381/1.; Majoros/Tompa 2012. 169–172., 436–438. (2809. levél), 217.

1920. december 20.

Közlik Babits Nietzsche-fordítását: *Délen (Im Süden)*.

Lásd Tavasz (Pozsony) 1920. dec. 20. 44–45. sz. 839.

Budapest, 1920. december 20. körül

Babitsot beidézi a rendőrség toloncházi osztálya. A *Fortissimo* című versben a rendőrszemmel ellen való lázítást fedeztek fel, s ezért eljárást indítanak ellene. Mint veszélyes egyént, „nyilvántartják”. A rendőrségi zaklatások után születhet töredékben maradt verse, a [*Jaj, engem is bekentek sárral*].

Lásd Bényei József, Hajdú-Bihari Napló 1981. szept. 20. 221. sz. 9.

Lásd még **1921. december**; **1922. január 11.**; **1922. február 3.**; *Feljegyzések és levelek a Nyugatról* 1975. 188–189.

1920. december 21.

Oláh Gábor Debrecenből küldött levelében kéri, Babits pár sorban üzenné meg, vajon volna-e hely a *Nyugatban* egy hosszabb művének – *A két forradalom regényé*nek – folytatólagos leközlésére, mely nagyjából megegyező terjedelmű a korábbi regénnyel, a *Szegény magyarokkal*. Érdeklődik, mit csinál Babits, mik a terveit, s hogyan él. Bár Szabó Lőrinc nyáron mondott róla egyet-mást: „Oly régen hallottam Önről, s oly messze vagyunk, hogy szinte új emberként áll előttem” – jelenti ki.

[Naplójában 1920 végén (?) írja: „Januárban megkezdtem *Álmodó magyarok* c. regényemet. A debreceni forradalom regénye lesz. Már sokan előre reszketnek: mit fogok írni róluk? Az igazságot, uraim, a tiszta igazságot. Hiszen éppen ezért reszketnek. [...] Most, aug. elején jutottam el a proletárdiktatúra kitöréséhez (kb. a 400-ik oldalon!). Meg vagyok akadva; mert a kommunizmus debreceni egy hónapjának (1919. márc. 21.–1919. ápr. 23.) úgyszólván minden nyomtatott emléke, különösen lapja, megsemmisült. A rómaiak bejöttekor mindenki megsemmisítette a *Népakarat* és *Vörös Újság* számait. Most nagy szükségem volna rájuk, a hivatalos közlemények és rendeletek, direktóriumi gyűlések szempontjából. [...] A *Szegény magyarok* egy trilógiának az első regénye. Második lesz az *Álmodó magyarok*, szintén két kötetben. Harmadik lenne az *Ébredő magyarok*. De úgy érzem, az első és második rész közé még be kell csúsztatnom a világháborút: *Küzdő magyarok* címen. Akkor egy nagy tetralógiában adom át az utókornak a huszadik század magyarságának negyedszázados, halhatatlan, epochális és szörnyűséges, de egyúttal regényes történetét. Hiába, most így énekel, prózában, az új idők hősköltője. [...] Október 8-án befejeztem az *Álmodó magyarokat*. Január elején kezdtem, s így éppen kilenc hónap alatt lett készen, mint egy szabályszerű gyermek. Nehezen hiszem, hogy mostanában napvilágot láthasson; sem a cenzúra, sem a papírviszonyok nem kedveznek neki. Elteszem erjedni...”]

Lásd MTAK Ms 4703/249.; Majoros/Tompa 2012. 172., 438–439. (2810. levél), 216.; Lakner Lajos 2002. 243., 255., 257. (114. jegyzet)

Budapest, 1920. december 22. előtt

A Táltos Kiadónál az Apostol nyomda gondozásában megjelenik Babits *Nyugtalanláság völgye* című verseskötete (egyszerű kiadás: 30 korona, famentes papíron: 45 korona, számozott, aláírt példány: 60 korona): *Előszó* (5–6.); *Bilincs ez a bánat* (7.); *Szekszárd, 1915 nyarán*. Οἰωνόν τινα (8–9.); *Szálló nap után 1916* (10–11.); *Éji út* (12–14.); *Háborús anthológiák* (15–16.); *Strófák egy templomhoz. 1918 tavaszán* (17–18.); *Egy filozófus halálára. In memoriam Aemilii LASK professoris philosophiae Heydelbergensis Obiit Pro Patria Anno 1915. In Galicia* (19–25.); *Kakasviadal. Ady Endrének* (26–27.); *Detektívhistória* (28–29.); *Szent Mihály. Régi vers: 1911* (30–32.); *Bénára mint a megfagyott tag... 1917* (33–34.); *A jóság dala (Versek darócbán)* (35–39.); *Új esztendő 1918* (40.); *Fortissimo* (41–43.); *Zsoltár gyermekhangra* (44–45.); *Zsoltár férfihangra. Consolatio mystica* (46–47.); *Az óriások költögetése* (48–50.); *Emlékezés* (51.); *Egy perc, egy pille... 1904* (52–53.); *Szerelmes vers* (54.); *Énekek éneke. Salamon király könyvéből* (55–56.); *Dal prózában* (57–58.); *Két nyári vers – Settecento, Oggi* (59–60.); *A régi kert* (61–63.); *Szüret előtt* (64.); *Őszi pincézés, 1-ső vers, mely a Bor szellemének ébredését a Szőlő roncsaiból a Feltámadáshoz hasonlítja, 2-dik vers, mely Krisztus Urunkat a Bachchus istenhez hasonlítja* (65–66.); *Régi friss reggeleim...* (67–68.); *Reggeli templom – A tornya, A lecke, Színek, hangok, Betetőzés* (69–71.); *Korán ébredtem...* (72.); *Reggel* (73–74.); *Könyvek unalma* (75.); *Szittál-e lassú mérgeket? 1919. július* (76–

77.); *Szaladva fájó talpakon...* (78.); *A könnytelenek könnyei* (79–81.); *Isten fogai közt* (82–83.); *Csak a dalra I–IV.* (84–85.); *Csillagokig* (86–87.)

„A *Nyugtalanság völgyében* elveszik az út: mindannyian tévelyegtünk ebben a völgyben, az egész magyarság, Európa és minden megzavart lélek külön. Az utolsó évek lelki krónikája ez, megzavart lélek, megzavart formák; talán titkos fejlődés valami új felé, aminek jönni kell” – vallja bizakodva 1922-ben a *Színházi Élet* újságírójának Babits. 1925-ben, ötödik verseskönyve, a *Sziget és tenger* megjelenésekor ismét számba veszi előző köteteit: „elképzelem régi könyveimet, s meglep, hogy mind-mind más”. Az 1916-ban megjelent *Recitativ* kötet, „a rettenetes háború első döbbenetének” versei után „...keresztülmentem a *Nyugtalanság völgyén*; minden meginogni, elveszni látszott, és egy iszonyú kábulat emléke lett a negyedik könyvem”.

Lásd Békássy Istvánné Bezerédy Emma 1920. december 22-i levelét: OSZK Fond III/255/12.; hirdetését: *Nyugat* 1921. I. jan. 1. 1. sz. hátlap; Téglás 1997. 148–149.;

Lásd még *Budapest, 1920 ősz; 1921. január 1.; 1921. február 13.; 1921. február; 1921. március 5.; 1921. március 23.; 1921. március 24.; 1921. május 4.; 1921. július 2.*; Citoyen, *Színházi Élet* 1922. 5. sz. (január 29.–február 4.); közli Téglás 1997. 94.; Éder 1966. 265.; Sipos 2003. 99., 211. (1920. december); Majoros/Tompa 2012. 209.

Babits a *Nyugtalanság völgye* című verseskönyvét (a belső címlap előtti előzéklapon tintával) édesanyjának és Kelemen Ilonának is dedikálja (a sajtóhibákat az 5., 11., 12., 13. és a 42. lapon mindkét kötetben ceruzával javítja): „Kedves anyámnak / hálás szeretettel / Mihály”; „a kedves Nennének / igaz szeretettel / s kézcsókkal / Mihály”.

A verseskönyv egy példányát az előzéklapon Szabó Lőrincnek ajánlja: „Kedves Lőrincemnek szeretettel 920 Mihály.” (A kötetben valószínűleg Szabó Lőrinc gyorsírási ceruzás bejegyzései.)

Az előzéklapra tintával írt ajánlással „Gellért Oszkárnak / meleg kézszorítással / Babits Mihály”, ugyancsak az előzéklapon ceruzairással Komjáthy „Aladárornak / adom szeretettel / Mihály” dedikációval ajándékoz Babits egy-egy kötetet. „Mikes Lajosnak / szeretettel és tisztelettel / Babits Mihály”; „Schöpflin Aladár[ak] / régi szeretettel / Mihály” bejegyzéssel ajánlja a *Nyugtalanság völgyét*. Mindkét kötet szövegében Babits tintával, illetve ceruzával javít vagy kiegészít.

Török Sophie tintaceruzával írt, kérdéses datálása – „1920. november” – szerint Babits első neki szóló ajánlását a *Nyugtalanság völgye* kötetébe írja: „Tanner Ilonkának / az idegen hölgynek / Babits Mihály”. A kötetben Babits ceruzairású javításain és bejegyzésein kívül Török Sophie gyorsírási jelei.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény;

Buda Attila, www.szabolorinc.hu/index_files/.../szabo_lorinc_magyar_konyvei.pdf 90. tétel; ifj. Szabó Lőrinc örököse tulajdonában; Gellért Oszkár: PIM Könyvtára B. 9414.; Komjáthy Aladár: Komjáthy Aladár örököse tulajdonában; Mikes Lajos: PIM Könyvtára B. 16.446.; Schöpflin Aladár: OSZK Oc. Hung. 1932.; Tanner Ilonának/Török Sophie-nak: OSZK Fond III/50/K.; Téglás 2000. 34–35.

Lásd még Kelemen Ilona, Babits István, Babits Angyal és id. Babits Mihályné [1921.] 1920. [!] január 7-én írt közös levelét: OSZK Fond III/1729/13.

1920. december 22.

Békássy (Istvánné) Bezeredy Emma írja levelében, hogy most olvasott Babits új verseskötetéről (*Nyugtalanság völgye*), melyet mihamarabb beszerez, s reméli, hogy kedves verse – melyet a két sor szerint németre is megpróbált lefordítani –, a *Carmen novum...* (*Egy filozófus halálára*) benne lesz. A *Nyugat*nak mégsem küldi el a márciusban említett írását, fia életrajzát is félretette, s – csak üdvözlésképpen – néhány versét mellékeli. Örülne, ha Babits pár hetet nála, Sennyén pihenne.

Lásd OSZK Fond III/255/12.; Majoros/Tompa 2012. 174–175., 440–442. (2812. levél)

Lásd még **Budapest, 1920. december 22. előtt**

Vö. Majoros/Tompa 2012. 218. (az 1920. április 10-i levélből idéz a fenti levél tételszáma hivatkozva)

Az Athenaeum nyomtatott fejléces levélpapírján Lasswitz [Kálmán] és Köves [Dezső] aláírásával küld levelet Babitsnak, melyben közlik, hogy a *A gólyakalifára* nézve Angliából azt az értesítést kapták, hogy a háború előtt ott megrendelt 20 ezer példány még nem készült el, minthogy a nyomást a háború kitörése miatt felfüggesztették. Ezért az Athenaeum most nem készítteti el „az Angliában levő matricák alapján Nelsonékkal [Thomas Nelson & Sons Ltd.] a kötetet, mert a valutadifferenciák következtében ez túlságosan sokba kerülne, ellenben a múlt év december hó 3-án kötött szerződésünk értelmében magunk fogtunk hozzá a második kiadás előállításához és a legrövidebb idő alatt, valószínűleg január elején fog megjelenni” (a papírdrágaság miatt egyelőre 8 ezer példányban, így joguk lesz még 12 ezer példányt nyomtatni). Tudatja továbbá, hogy a szerződés értelmében ezért a kiadásért további 300 korona jár Babitsnak, melyet a levéllel egyidejűleg feladtak.

[Az aláírók egyike, Lasswitz Kálmán, ekkor, az 1841-ben Emich Gusztáv alapította Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Rt. helyettes igazgatója, a másik aláíró, Köves Dezső a Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők 1930-as évkönyvében/címtárában a cégvezetők között szerepel.]

Lásd OSZK Fond III/1437/14.; Majoros/Tompa 2012. 173., 439–440. (2811. levél)

Lásd még a második kiadás megjelenésére: **1921. április 1. előtt**; RTF 455 kbyte – MEK: mek.oszk.hu/12900/12984/12984.rtf; Egyleti címtár – EPA: epa.oszk.hu/.../EPA02548_magyar_konyvkereskedok...

Vö. Majoros/Tompa 2012. 440. („Lasswitz Kálmán és Köves Dezső, feltehetőleg az Athenaeum Kiadó könyvkiadó osztályának vezetői vagy jogügyi képviselői”)

1920. december 22. körül,

Karácsony előtt néhány héttel és Karácsony előtt

Talán személyes jelenlétének hiányát ellensúlyozandó, Karácsony előtt Babits részletes levélben számol be anyjának arról, miért nem tud az ünnepre hazautazni. „A főoka ennek egy kura, amelyet már hetek óta elkezdtem, s amely úgy látszik, még hetekig fog tartani. A szakállam, mint talán emlékeztek rá, már a nyáron komolyan hullani kezdett; apró foltok képződtek, melyek lassankint tovább terjedtek.

Evvel nem sokat törődtem volna – hisz nem akarok szakállt növesztetni – de attól félttem hogy a dolog átterjed a bajuszomra is; az pedig már nagyon kellemetlen lett volna, mert le kellett volna borotváltatni a bajuszomat, s ez nekem igazán nagyon rosszul áll.” Ezért kvarclámpa-kurára szánja el magát, ugyanis a szőrhullás oka vérszegénység, tehát mesterséges vérbőséget kell előidézni. „Ezt teszi a napkura is: a nap t.i. felsüti a bőrt. A napot pótolja a kvarclámpa; nagyon erős hősugarakat vetítenek a bőrre melyek néhány perc alatt úgy felsütik, minthogyha napokig hevertem volna a legnagyobb napban. Az arcom egészen kisebesedett és nem vagyok valami szép most, fáj is az arcom, és valóságos égési sebek vannak rajta. Ez másodszor történt; az első két hét alatt teljesen begyógyult, és most már a második is gyógyulóban van, pár nap múlva megint kvarcolják. A kura eredménye máris kezd mutatkozni. A kurát félbeszakítani nem lehetett, mert akkor az egész meghiusult volna és kezdhettem volna újra.” Beszámol arról is, hogy sokáig fűtőanyaga sem volt, ezért lehetőleg házon kívül töltötte a napokat, de most már van némi szene. Más küldenivalókkal együtt újonnan megjelent könyvét (*Nyugtalanság völgye*) ígéri postára adni számukra. Az ünnepeket jól fogja tölteni: Karácsony estéjén Kelemen Imréékhez, másodnapján [26-án] Komjáthyékhoz, hétfőn [27-én] pedig Babits Sándorékhoz hivatalos. Érdeklődik öccse, Pisti hogyléte felől, s hogy készül-e már a vizsgájára. „Remélem, a disznóságokból jut még nekem is mire megjöhettek” – teszi hozzá mintegy ígéretképpen.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 76.3.1.; közli Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 50–51. (13. levél – Budapest, 1920 karácsonya körül); Majoros/Tompa 2012. 175–176., 442–443. (2813. levél – 1920. december 24. előtti napokban), 202.

Lásd még **1920 nyara**; Kelemen Ilona, Babits István, Babits Angyal és id. Babits Mihályné közös, 1920. (!) [1921.] január 7-én Babitsnak írt levelét

Vö. Csiszár–Vendel-Mohay 1991. 51. (a 13. levél jegyzetében Babits új megjelent könyvének az 1920. január 3-án vagy január 4-én megjelent *Pávatollak* kötetet tekinti a *Nyugtalanság völgye* helyett)

1920. december 23. (?)

Babits István talán ekkor küld táviratot bátyjának a Reviczky utcába: „Lélekben mi is veled ünneplünk”.

Lásd OSZK Fond III/41/90.; Majoros/Tompa 2012. 176., 443. (2814. levél)

Budapest, 1920. december 24. péntek, Karácsony

Babits – aki Karácsony estéjét nagybátyjáéknál, Kelemen Imrééknél tölti – ajándékba viheti frissen megjelent verseskönyvét, a *Nyugtalanság völgyét* Bimbisnek és családjának dedikálva: „Kelemenéknek / igaz rokoni szeretettel / 920 karácsonyan / Mihály”.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény

Lásd még Babits id. Babitsnének 1920. Karácsony előtt írt levelét: WMMM Kéziratgyűjtemény 76.3.1.

Budapest, 1920. december 25. vagy 26. és utána

Anyjának Karácsony előtt küldött levele szerint Babits Karácsony „másodnapján” Komjáthy Aladár családjának vendége.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 76.3.1.; 1920. december 22. körül, Karácsony előtt néhány héttel és Karácsony előtt

Török Sophie 1921. évi noteszének legelejére bejegyzzi Babitscsal való megismerkedésük utáni harmadik találkozásának dátumát is.

„December 26-án láttam viszont Mihályt, Lőrinc az ő nevében is meghívott hozzájuk délutánra. Boldogan mentem. / Mihály volt a háziasszony, Lőrinc a szobalány. [...] Apró süteményeket és karácsonyi cukorkákat ettünk, az utolsót én vettem a szájamba, s Mihály a cukor felét ajkamról harapta le, ekkor véletlenül beleharapott a számba, hogy vérezett. Ezt a kis sebet napokig simogattam nyelvemmel szédült örömben, drága seb, mit az ő ajka tépett rajtam [...]. Aztán pertut ittunk, Lőrincet könnyen tegeztem, de Mihályt alig tudtam ily bizalmasan szólítani. A dolog úgy kezdődött, hogy én azt mondtam, hogy milyen csúnyán hangzik az, hogy szerkesztő úr, mennyivel szebb lenne úgy, hogy »Mihályka«. A »Mihályka« rajt is maradt máig, de csak sokára mertem így szólítani” – beszéli el a karácsonyi délután történetét Török Sophie (*Naplóm 1921-ből*).

A Babits számára kedves emlék, a Csinszkatól kapott szép török selyemkendő féltékenységet ébreszt a fiatal lányban, s az uzsonna után Kelemen Imrécékhez [?] készülődő Babits távozása után „undorodva és szomorúan” megy haza gyalog, nehogy kettesben kelljen maradnia a „követelődző” Szabó Lőrincel. „... a házassági komédiát »elhalasztottuk« – Lőrincet Mihály lebeszélte, s magamnak is elment tőle a kedvem” – írja utóbb Török Sophie.

Szabó Lőrinc – talán a karácsonyi és a januári délutáni uzsonna eseményeit összekapcsolva – némiképp másként idézi föl ezt az ünnepi délutánt: „... észrevétel nélkül közelebb került ő [Babits] is I[lonkáj]-hoz. Pl. karácsony első napján [!] I. az én vendégem volt. Erre az alkalomra fenyődísz applikáltam a könyvtárszoba ajtajára, lógó falidíszként, rá szaloncukrot, kis gyertyatartót stb., s így vártam vendégemet. M. is ott volt, sőt közeli barátunk, Komjáthy Aladár is. I. megjött, M. mint házigazda megeáztatott bennünket, cukrászsüteményt ettünk, és nyilván ittunk is némi szeszt, mert egy óra múlva nagy puffokon mind a négyen a földön ültünk, [...] és mindnyájan remekül éreztük magunkat. Hogyne, hiszen felváltva csókolgattuk a vendéget, mint Cressidát a görög vezéri sátor lakói. Bizony, ölegettük is, állandóan, de elég illedelmesen. Mindamellett alig vártam, hogy a két férfi barát menjen már a Centrálba. Nem lehetett kételyük, hogy mi következett, mikor magunkra maradtunk. I.-ban azonban ekkor sem látszott semmi nyoma csalódottságnak vagy rajtam túllépő reménynek.”

Lásd T. S. notesze 1921. OSZK Fond III/2364–2367.; Török Sophie, *Naplóm 1921-ből*. OSZK Fond III/2699.; Téglás 2000. 35–37.; Szabó L.: *Vers és valóság* 2001. 298.; Sipos 2003. 104.; Papp Zoltán János 2010. 85.; idézi Majoros/Tompa 2012. 214.

Lásd még *Budapest, 1921. január 6.*; *Budapest, 1921. január 7. előtt és január 7.*

Vö. Majoros/Tompa 2012. 213. (az 1921. január 11-i este eseményeit kapcsolja ide: „Este együtt vacsoráztak, majd énekelve-összekapaszkodva a három férfi hazakísérte a Kálvária tér 8. számú házához Tanner Ilonát”)

1920. december 27. előtt és december 27.

Babits bizonyára röviden válaszol Stefan I. Kleinnek, hogy megkapta a 400 márkát. Stefan I. Klein Frankfurt am Mainból köszöni Babits sorait, „kimerítő levelét” nagy érdeklődéssel várja, de addig is postafordultával kér választ, mikor küldi új regényét (*Timár Virgil fia*), mely iránt egy új nagy svájci kiadóvállalat vezetője is érdeklődik, aki nagyra becsüli *A gólyakalifát* is. Újévi jókívánsággal zárja levelét.

Lásd OSZK Fond III/735/11.; Majoros/Tompa 2012. 177., 444. (2816. levél)

Budapest, 1920. december 27. hétfő

Karácsony előtt anyjának írt levele tanúsága szerint Babits ezen a napon unokaöcsce, Babits Sándor és családja vendége.

Lásd WMMM Kéziratgyűjtemény 76.3.1.; ***1920. december 22. körül, Karácsony előtt néhány héttel és Karácsony előtt***

Budapest, 1920. december 28.

Dr. Dóczy Jenő újabb levelet küld Babitsnak, mert az ünnepek alatt elolvasta új verseskönyvét (*Nyugtalanság völgye*) és a *Nyugat* legutóbbi [1921. január 1-jei jelzéssel, de ezek szerint még december végén megjelent] számában közzétett *Élettöredékeket* [a *Költészet és valóság – Élettöredékek* alcímmel közreadott novellisztikus vallomását], amely nagyon meghatotta. Leszögezi, hogy előző leveléből nem hiányzott semmi, amit akkor kifejezni szánt, de ma már több gyöngédséget tenne bele, vagy gyöngédségből el sem küldené. Nagy tisztelettel viseltetik Babits „költői ingeniumával [*latin* ’alkotó szellem, zseni’] szemben”, de ő a maga igazságát nyíltan kimondó ember. *Nyugat*-beli cikke után úgy érzi, akik becsülik Babitsot, fokozott gyöngédséggel kell, hogy viseltessenek iránta; ezért írta meg ezt a levelet.

Lásd OSZK Fond III/381/2.; Majoros/Tompa 2012. 177–178., 444–445. (2817. levél), 217.

Lásd még Dóczy Jenő 1920. december 18-i levelét: OSZK Fond III/381/1.

Budapest, 1920. december 30.

Babits összes műveinek kiadói jogát leköti az Athenaeumnál. Kötelezi magát arra, hogy a *Nyugaton* kívül csak *Az Est*-lapokba ír, ahol a legmagasabb honoráriumot biztosítják számára. Az *Erató*val kapcsolatban kiköti, hogy Magyarországon az erotikus versgyűjtemény nem hozható forgalomba.

Lásd Basch, Irodalomtörténeti Közlemények 1966. 5–6. sz. 647., 648., 649–650.; Téglás 2008. 13.

Gellért Oszkár a *Nyugat* nyomtatott fejléces levélpapírján írt levelében köszöni „a meleg kézszorítást”, mellyel Babits a *Nyugtalanság völgyét* neki átnyújtotta, s reméli, hogy hamarosan viszonyozhatja a maga új könyvével. „De viszonyozhatom-e vele majd a tiszta örömet is, melyet [...] – az egész könyv – idézett föl bennem?” – és sorolja a gyönyörűséggel olvasott versek címét, mondván, „ilyen gazdag és egységes hatású” könyve még nem volt Babitsnak.

Lásd OSZK Fond III/497/1.; Majoros/Tompa 2012. 178–179., 445. (2818. levél), 217.

Lásd még a Gellért Oszkárnak dedikált kötetre: *Budapest, 1920. december 22. előtt*

Vö. Majoros/Tompa 2012. 445. (nem jelzi a Gellértnek dedikált kötetet; lásd PIM Könyvtára B. 9414.)

Az író, költő Pintér Ferenc – akinek 37 évnyi pályája 1932-ben a tüdőgyulladásos éhhalálba torkoll – Rákospalotáról küld levelet Babitsnak, melyhez mellékeli hosszú bolyongásai közben vezetett naplójának „jelen viszonyok között közölhetőbb pár töredékét”. Kéri, [Komjáthy] Aladár barátja útján Babits értesítését.

Lásd OSZK Fond III/1017/1.; Majoros/Tompa 2012. 179., 446. (2819. levél)

Lásd még *Nyugat* 1924. II. 18. sz. okt. 1. 422–423. (*Figyelő* Pintér Ferenc *Ostromolják a várost* című kötetéről)

1920. december

Az önkéntes emigrációba vonuló Déry Tibor Bécsből küld hosszabb, kiábrándult levelet Babitsnak, melyben szabadkozva említi meg: „Az öcsém írja, hogy gyakori látogatód – akárhány levelet kapok tőle, mindben az áll »hogy épp ma voltam Babitsnál«. Nem tudom, mit akarhat tőled a gyerek, ha netán az én nevemet használná fel ürügyül vagy zavarna téged, tedd ki a szűrét. Különben inkább azt hiszem, hogy irántad érzett tisztelete vezérli hozzád – már 13 éves korában nagy lelkesedéssel elolvasta verseidet –, és hiúságát is csiklandozza bizonyára, hogy személyesen beszélgethet veled. Nagyon naiv és kedves gyerek különben.” Beszámolója szerint csendes szemlélője a „viháros idők”-nek. Bécs „is eléggé szomorú város”, „az egész világ szomorú ma. De ami odahaza, nálatok történik, az még valamivel több, azt már csak rondabugyraid belsejében [a Babits fordította dantei *Pokolban*] lehetett azelőtt elképzelni”. „Aki sötét és szennyes szobában él, az bizonyos idő múlva már nem érzi büztét és sötétjét – ti is úgy vagytok vele” – jelenti ki „tárgyilagoss”-nak vélt távolságtartással. Kíváncsi, vajon lehet-e ezen is úgy segíteni, ahogyan Babits szokta elképzelni, a maga humanizmusával és pacifista eszközeivel. „Förtelmes volna ma a világ, ha az ember nem tudna saját magába menekülni tőle [...]. Nagyon örülnék, ha valami hírt küldenél magadról” – zárja a talán kapcsolatfelvételnek is szánt levelet.

[Déry Tibor tíz évvel fiatalabb öccsének, „Georgi”-nak (Györgynek) apja feltehetőleg Lieberman Leó, a ház tudós orvos-barátja; anyja „félrelépéséről” Déry – a *Börtönnapok hordaléka* szerint – ötvenéves kora körül értesül anyai unokahúgától.]

Lásd OSZK Fond III/368/5.; közli Déry Tibor *levelezése I/A. 1901–1926*. Sajtó alá rendezte Botka Ferenc. Balassi Kiadó–Petőfi Irodalmi Múzeum, Budapest, 2006. (Déry Archivum) 151–152 (120. levél); Marx József, *Élet és Irodalom* 1999. 43. sz. okt. 29

1920

Megjelenik Halasi Andor *Élő irodalom. Írói arcképek, vázlatok, kritikák* című tanulmánygyűjteménye, melyben Babits *Levelek Iris koszorujából* című verseskötvérről és *A gólyakalifa* című 1916-ban könyv alakban néhány novellával együtt megjelent regényéről is ír. A verseskötvevről szólva úgy véli, „Babits legsötétebb hangulatai az élettelenység fájdalmából szivárognak. [...] Sápadt érzések a gondolatok fényfürdőjében edzik magukat, hogy életszint kapjanak.” Babits számára a forma a fontos, ő „a ritmusnak nálunk egyik legnagyobb művésze. Ez sokszor ereje, néha bűne.” Legszívesebben odakiáltaná „Babits mester”-nek, hogy „az életet nem lehet, nem szabad utánozni, csak kiaknázni”. *A gólyakalifa* kapcsán viszont már nem fukarkodik a méltató szavakkal: „Ez a könyve csupa lélek. [...] eleven költői elképzelés, kiérett, dúsan szétágazó írástechnikai tudás, a nyelvkezelés bravúrja. Nincsenek tisztátalan mondatai. Szavai karakteresek, színük, fényük megmarad, mint az igaz rubin színe és a gyémánt fénye.”

Kosztolányi Halasi írói arcképeit ismertetve mintha nem venne tudomást az *Iris* kötet verseit ért kritikáról: „Babits Mihály művészetének azzal ad keretet, hogy felsorolja az új tudomány és bölcelet eredményeit, s ezzel mintegy sejteti, hogy a költő, aki vall magáról, csak arról beszél majd, ami ezeken túl van, a titokról, a feloldhatatlanról, a végzetesről és sohase mond fölöslegest.”

Lásd Halasi Andor: *Élő irodalom*. 1920. 26–32., 33–35.; Kosztolányi, *Nyugat* 1921. I. febr. 16. 4. sz. 316.

Zambra Alajos közöl ismertetést Babits *Purgatórium*-fordításáról, amelyet Dantéhez és Babitshoz is méltó munkának talál.

Lásd Egyetemes Philologiai Közlöny 1920. jan.–dec., I–X. füzet, 66–67.

Miután Dénes Gizella elküldi Babitsnak *Mecseki csend* (1920) című novelláskötetét, Babits több (?) szíves hangú, biztató levelet ír neki.

Lásd Dénes Gizella keltezés nélküli levelét: OSZK Fond III/365.

Babits kétfóliós papír 1. fóliójának verzójára és a 2. fólió rektójára aláírás nélkül, ceruzával jegyzi föl [*Emlékszel-e arra a napra még?*] című fogalmazványtöredékét. Az első fólió rektóján az [*Ó mért nem lesznek szemek a sebből...*] ceruzairású fogalmazványa, a második fólió verzóján a [*Reggeli szél*] áthúzott fogalmazványrészlete. (A kéziratlapot Szabó Lőrinc hagyatéka őrzi meg.)

Lásd MTAK Ms 4699/38.

A [*Nem akartál meghallgatni*] című – föltehetőleg Csinszka ihlette – Babits-vers tintairású fogalmazványának keletkezése.

Lásd OSZK Fond III/1969/33.; hasonmását Téglás 1979. 89.

Babits [*Olyan tavasz ez...*] kezdetű versének keletkezése. Szabó Lőrinc hagyatéka őrzi meg a ceruzairású fogalmazványvariáns részleteit (= k₁). (A főlió rektóján az 1920. január 30. előtt születő [*Reggeli szél*] fogalmazványrészlete [= k₂], valamint idegen kéz írásával: „Dolorosa”, „Alig volt dél” [= a Szekszárdon, 1903 júniusában keletkező *Napszálltakor* című vers incipitje], „Pihenés [a hóról]”.)

A „Babits M.” aláírású ceruzairású fogalmazvány (= k₂) főliójának verzőján áthúzva a [*Nincs mérgebb mérég mint a szó...*] című vers fogalmazványa.

Lásd k₁ = MTAK Ms 4699/22., k₂ = OSZK Fond III/1969/140.

Az 1911-ben alapított Zsófia Országos Gyermekszanatórium Egyesület adakozást gyűjtő ívére írja Babits *A megszállott* címmel Charles Baudelaire versét. A ceruzairású fordítás fölött a 2. sor variánsa. Szabó Lőrinc géppel írja a lapra: „Babits Mihály kézírata (Baudelaire »A megszállott« – *Le possédé* című szonettjének fordítása) 1920-ból.”

Lásd PIM Kézirattára V. 4719/257/5.

Somló Ad[albert] névjegykártyájára írt sürgető sorok kíséretében küldi el az *Erato* újabb korrektúraíveit, kérve, hogy azokat Babits másnapra készítse el. Telefoni értesítését várja, hogy mikor küldethet értük.

Lásd OSZK Fond III/2397/67. K.; Téglás 2008. 8., 33. (1919–1920-ra datálja)

Lásd még *Budapest, 1919. április 24. vagy július 24., vagy 1920. június 24. csütörtök; 1920. február 23.*

Király György „péntek este”, a „Centrál”-ban Babitsnak írt levélüzenete szerint tervezik 1919-es *Az irodalom elmélete* című egyetemi előadás-sorozatának kiadását: „Kedves Barátom, elintéztem az Ethikával való szerződés ügyét. Ha holnap de. 10 óra előtt fölkeresed Schubert Mátyás igazgatót (Lónyai utca 18/A. 4. em. 1. sz.) s ha aláírtad a szerződést, mindjárt átveheted a 2500 kor. előlegről szóló csekket is.” Az utóiratban fölhívja Babits figyelmét: „A Táltosnak járó példányokról elfelejtettem szólni [...] annak idején barátságosan is elintézhető lesz [...]. Azt hiszem, a szerződésben nem kell külön fölemlíteni, Te se szólj róla, nehogy a pedáns öreg bácsi fennakadjon esetleg rajta!” (Király György az Ethika Könyvtár sorozatában hirdeti is a könyv alakban kiadni szándékozott előadás-sorozatot; a kötet azonban nem jelenik meg, kézírata lappang.)

Lásd OSZK Fond III/728/3.; Gál István 2003. 236., 270.; Nédli/Pienták/Sipos (Lippa [!]) Tímea) 2008. 255.

Lásd még a Táltos Kiadó Babits műveinek kiadására vonatkozó kizárólagos jogára: **Budapest, 1919. december 10. előtt és december 10.**

Vö. Gál István 2003. 236. (tévesen „250 [!] kor.” előleget ír)

1920 körül

A korábban Fogaras, 1910-re datált *Az elveszett kincs* című Babits-vers keletkezése. Kézirata ceruzairású fogalmazvány, gépirású tisztázata, melyen a cím Babits kézírása, az 1910-es dátumot Török Sophie írja, aki az indigós másolatra már Babits halála után jegyzi föl: „Mihály maga gépelte házasságunk előtt 1921 előtt az első Erika gépen, amelyik elégett a Baumgarten-házban és a roncsát elhoztam, itt van.”

Lásd kéziratát és gépiratát: OSZK Fond III/1698/38.; Kelevéz 1998. 217. és 592. lábjegyzet; Kelevéz 2008. 148.

Vö. BMÖV 1982. 568–569. (1910 [?])

1920 körül (?)

Babits ceruzairású fogalmazványtöredékének, a [*Künn kacag enyhe, tarka nyár...*] kezdetűnek keletkezése.

Lásd kéziratát MTAK Ms 4699/29.

1920. vagy 1921. június–július

Az [*Elindultunk kánikulában...*] kezdetű, bizonytalan műfajú ceruzairású Babits-töredék keletkezése. A k_1 Süle Dániel házfelügyelő aláírásával 19... [?] június–júliusából származó lakbérnyugta hátoldalán áll. A vers alá Babits följegyzi: „Maradhatott volna valami bizonyosság...” „Egy ember [eltűnt (?)]...” A k_2 Szabó Lőrinc hagyatékából előkerült kéziratlapon.

Lásd MTAK Ms 4699/24.

1920–1921. nyárvég (?)

Az [*Ó nézd e tüzet, nézd e vést...*] kezdetű Babits-vers ceruzairású fogalmazványának születése. (A költemény variánsai: [*Esti megérkezés*], *Téli vers*, *Új rigmusok a télre*.) A főlió rektóján még: „EXPRE”.

Lásd MTAK Ms 4699/37.

MUTATÓK

- [A bús kert orgonát csinált a pusztulásnak...] 456
 A Campagna éneke 135, 136
 A Csendéletekből – Asztalfiók – Cumulus 133, 134, 365
 A csengetyüsfiú 129, 137, 138, 757
 A csüggedt kapitány 250
 A Danaidák 59, 135, 136, 280, 309, 332, 383, 436, 495, 659, 784
 A „Fiamhoz” 1913 82, 83, 130, 137, 138, 354, 592
 [A földben lélek él...] 727
 A halál automobilon – Egy képhez 133, 134
 [A halál keserű ízével...] 585
 [A holdvilág ma nyájas és kövér...] 394
 A jószág dala (Versek darócbán) – 1. [Nem csendül a lelkem...] 2. [Most csönd van...] 3. [Pedig jónak kell lenni...] 4. [Ne mondjátok, hogy semmi a vers...] 5. [Segíts, Szerelem!...] 253, 262, 753, 754, 786
 [A kávéházban ültél...] 664
 A költő életének pusztájáról... 42, 129, 136, 137, 150
 A költő szól 134, 135
 A könnytelenek könnyei 715, 716, 754, 755, 787
 [A lenyugvó nap sorban...] 102
 A lyrikus epilógja 133, 134, 365
 A másnapok kifutója... 781
 [A milliók közül egy!...] 101
 [A múzsa azt akarja...] 665
 A nagy szobában 141
 [A napsugár fölgyújtja testedet] 666
 A naptár az év himnusza... 141
 [A pázsitos tér...] 219
 A régi kert I–III. 267, 753, 755, 786
 A sorshoz 135, 136, 757
 A Spinoza-szobor előtt 150, 151
 [A szíves ház elmaradt...] 221, 222
 A szörnyű másnap... 130, 137, 138
 A templom! Röpi! 132–134, 279
 [A tenger mint egy ezerfejű hidra...] 665
 [A veranda hűvös már...] 664
 A világosság udvara 37, 133, 134, 150
 Ady [Te elindulsz a fényes hómezőkön...] 476
 Ady Endre szánján 292
 Ady Endrének 1911 82, 83, 130, 137, 138, 638
 Aestati hiems 133, 134, 280
 [Ahol a nap van...] 664
 Aliscum éjhajú lánya 132, 134
 Alkalmi vers 102, 122, 124, 125, 130, 137, 138
 Alkony [Az erdő hallgatag...] *lásd* Paysages intimes 3.
 Alkonyi prológus 134, 135, 757
 [Állítani a hitevesztett...] 97, 99
 Álom *lásd* Illusztrációk mindenféle könyvekhez 1.
 Anyám nagybátyja, régi pap... *lásd* Örökségem
 Anyám nevére 132, 134, 757
 [Annyit szenvedtünk, hogy hinni se tudunk...] 103
 Arany 216, 219
 Arany Jánoshoz 135, 136, 158, 370, 725, 768
 Arany kísértetek 39, 134, 135, 301
 Aranyfürdő, aranyeső, Danaé 129, 136, 137, 365, 757
 [Aranyt, ezüstöt, égő pomagránát vérét...] 249
 Arckép 102
 [Árkokkal ásva a messze sík...] 85
 [Arra jött egy frajla...] 99
 Asztalfiók *lásd* A Csendéletekből
 Atlantisz, egy világ, amely lemosdotta az életet 130
 Augustus 41, 42, 63, 82, 129, 136, 137, 150, 757
 Az Antikrisztust kelni láttuk öt... 487, 515, 521–522
 [Az Eiffel torony is felszedte kurta lábát...] 99
 Az életemet elhibáztam... 42, 129, 137, 150
 Az elveszett kincs 795
 [Az Eszme drága lobogóját...] 618
 Az ideges esztendők/Ideges esztendők 761
 [Az Olt partján] 141
 Az óriások költögetése 734, 736, 753, 754, 786
 Az örök folyosó 133, 134
 Az őszi tücsökhöz 134, 135, 365, 757
 [Azt hitted nem lehet, baj téged nem érhet...] 718
 [Aztán megitta boros csobolyóból...] 197
 Babona, varázs 129, 136, 137, 757
 Bakhánslárma 135, 136, 757

Ballada Iris fátyoláról 39, 105, 134, 135, 301
[Béke!...] 102
Beloved, o beloved 135, 136
[Bénára mint a megfagyott tag...] 261, 308,
753, 754, 786
Bilincs ez a bánat 222, 223, 654, 752, 754,
786
[Boldog vagyok mint senki más] 664
Bolyai 129, 130, 136, 137, 353, 757
[Borzasztó a háború...] 198

Cigánydal 129, 136, 137, 757
Cumulus *lásd* A Csendéletekből

Csak a dalra 715, 754, 755, 787
Csillagokig! 754, 755, 778, 787
Csiptkerözsa 135, 136, 395, 757

Dal, prózában 335, 342, 385, 753, 755, 786
Dal, régimódi 129, 136, 137, 189, 757
Darutörpeharc 132, 134
[Detektívhistória] – Háborús detektívhistória
303, 752, 754, 778, 786
[Dicsérje más a győztest...] 197

E komor június havon... 129, 137
[Ebeket uszít...] 500
Ecet-dal 37, 129, 137, 138
Édes az otthon 63, 129, 136, 137, 309, 757
Egy dal/Chanson – Egy dal, amelyet
a franciák chanssonak neveznek 129,
136, 137, 189, 571, 757
[Egy filozófus halálára] – Carmen novum
lyrico-philosophicum In memoriam
Aemilii Lask 51, 224, 225, 237, 745, 752,
754, 786, 788
Egy kép, csak egy pillanatra *lásd*
Illusztrációk mindenféle könyvekhez 2.
[Egy könyv az életem...] 97
Egy perc, egy pille 385, 753, 754, 786
Egy rövid vers 129, 136, 137
Egy szegény magára maradt 135, 136
Egy szomorú vers 129, 136, 137, 309, 316,
725, 757
[Egy tájat látok mely terem...] 302
Egy teknő itt a völgy... 141
Egy vers, amit a porvárosban írtam 141
Egy verseskönyv epilógusa – [Naiv csömör]
735
Egyszer, például, alkonyattal járok 141
Éhszomj 134, 135
Éji dal 134, 135, 757

Éji út [Nincs lámpa a kocsinkban...] 307,
308, 752, 754, 786
Éjszaka! 132, 134, 365
[Elaludt a világ] 100
[Eljött az óra mely a bús hajósnak...] 665
Előszó 351, 437, 752, 754, 786
Emlékezés 301, 338, 364, 366, 753, 754, 786
Emléksorok egy régi pécsi uszodára 133, 134
[Emlékszel-e arra a napra még?] 682, 793
Én is fa vagyok 141
[Én láttam az Embert...] 52, 53
[Én mondom: semmi...] 65
[Én nem tudom mi volna...] 198
Ének a „Szavak Megtagadásának” korából
lásd Szittál-e lassú mérgeket...
Énekek éneke 753, 754, 778, 786
Epilóg 141
Epilógus: Egy vers [Gunnyasztva
múzsám...] 638
Ernst Lissauernek 52
[És csüggött rajta mint a fán...] 97
[És mégis élni kell hazám...] 665
[...és napjaim csak álmok...] 654
Esti dal 134, 135, 757
Esti kérdés 134, 135, 280, 757
Esti megérkezés 795
[Ez a lény fényes sima...] 61, 65
[Ezt én úgy szeretem...] 303

[Fa vagyok országút mellett] 99
Fájó, fázó ének 37, 129, 137, 757
Fekete ország 133, 134, 607
Festett cél, pusztá semmi 135, 136
Fiatal katona 37, 43, 49, 72, 73, 100, 130, 137,
138, 189, 196, 209, 234, 246, 301, 500
[Fonnyadt gyerek vagyok...] 52
Fortissimo 7, 28, 83, 123, 221, 222, 224–238,
240–244, 246, 257, 263, 264, 273, 281,
323, 331, 365, 400, 405, 428, 431, 434,
437–438, 525, 573, 753, 754, 785, 786

Galáns ünnepség 133, 134, 309, 316, 365,
535, 757
Golgotai csárda 132, 134, 365
Gretna Green 54, 63, 129, 136, 137, 757
[Gunnyasztva múzsám szárnya tollpíhéi]
638
[Gyalog maholnap száll a múzsám...] 543
[Gyengeszárnyú énekem...] 101

[Ha így kanyarodik a sorsunk...] 664

- Háborús anthológiák 196, 239, 240, 243, 244, 752, 754, 786
- Hadjárat a Semmibe 663
- Haláltánc 135, 136
- [Háló keserves sebcsináló...] 664
- [Hát a haza az elvont lény ...] 219
- [Hát itt és lám...] 664
- [Hát verseket – mondjunk ma verseket...] 222, 223
- Haza a telepre 37, 129, 137, 138, 757
- [Házak éles csúcsai...] 394
- [Házám! Ma mikor vér és szenny temet...] 638
- [Hegedük hervatag szava...] 222, 308
- Hegeso sírja 757
- [Hengerbuckás földi szán...] 262
- Hesperus *lásd* Paysages intimes 7.
- Himnusz Irishez 132–134
- Hiszkegy 129, 136, 137, 160
- [Hol van már az a szerelmes?...] 360
- Homérosz – XX. század 135, 136
- Hunyt szemmel 133, 134
- Húsvét előtt 121–123, 125, 130, 137, 138, 143, 146, 150, 151, 179, 188, 190, 196, 277, 289, 294, 301, 314, 321, 333, 336, 346, 364, 376–378, 500, 525, 612
- [Idegen domb, idegen város...] 664
- Illusztrációk mindenféle könyvekhez: 1. Álom 2. Egy kép, csak egy pillanatra 3. Régi magyar arckép 4. Modern festmény B. M. modorában 5. Nyugalmas téli kép 6. Ligeti részlet 7. Utolsó kép 130, 137, 138, 757
- Ima 134, 135, 757
- Immortale jecur 129, 137, 757
- In Horatium 132–134, 150, 364, 365, 535
- Indus *lásd* Theosophikus énekek II.
- Intermezzo (Szekszárd) ciklus 58, 129
- Isten fogai közt 778, 787
- Isten kezében Keresztény makáma 130, 137, 138
- Itália (szonett) 99, 133, 134, 158, 365
- [Itália] (töredék) 99
- [Jaj, engem is bekentek sárral] 785
- [Jár a szél...] 141
- Játszottam a kezével 7, 8, 57–59, 63, 73, 74, 76–81, 83–88, 90, 91, 93–95, 107, 109, 115, 125, 129, 136, 137, 150, 164, 181, 219, 231, 309, 490, 757
- [Jó volna most is...] 664
- Jövő, te szép jövő!... 141
- Július 41, 42, 58, 63, 129, 136, 137, 150, 757
- Kabala 130, 137, 138, 141
- Kakasviadal 300, 305, 626, 752, 754, 786
- [Kegyetlen gyermek...] 653
- Kék faluk 141
- Kép egy falusi csárdában 130, 137, 138
- Keresztény *lásd* Theosophikus énekek I.
- Két nővér 135, 136, 160, 280, 376
- Két nyári vers 1. Settecento, 2. Oggi 360, 391, 402, 753, 755, 786
- [Ki járt már ki járt már Bergengóciában?...] 627
- [Ki kell küldenem a galambokat...] 97
- [Ki tudja merre lejtett...] 58
- [Kié e messze szemrehányás?...] 89
- [Kipihened vasárnap...] 102
- Kisiklani 663
- Klasszikus álmok 135, 136
- Korán ébredtem... 301, 302, 308, 754, 755, 786
- Könyvek unalma 752, 754, 755, 778, 786
- Kutban 135, 136
- [Künn kacag enyhe, tarka nyár...] 795
- Laodameia 39, 131, 135, 136, 301, 346, 709, 749, 750, 779
- [Láttam egy kertet Tivoliban...] 253
- Levél Tomiból 129, 136, 137, 757
- Ligeti részlet *lásd* Illusztrációk mindenféle könyvekhez 6.
- Líra, kalendárium, mese, vers, kabala 7. Epilóg 725.
- Luna *lásd* Paysages intimes 5.
- Magamhoz *lásd* A csüggedt kapitány
- Magamról I. Nel mezzo... II. S e zord napokban... 130, 137, 138
- [Magyarország bordély...] 618
- [Majd ha vége lesz a háborúnak...] 97
- Május huszonhárom Rákospalotán 130, 137, 138, 414, 500
- [Márciusi reggelen] – Izzik az ablak... 141
- Másik szimbolum (Uj magyar költészet) *lásd* Szimbolumok (Stanzák) 3.
- Mennyei színjáték *lásd* Paysages intimes 6.
- Merceria 129, 137, 138, 309, 757
- Messze... messze... 132, 134, 212, 309
- Miként szélcsöndben/szélcsendben a hajó 129, 136, 137, 150
- Mindenek szerelme 134, 135, 757
- [Mint a beteg, ki nyugtát nem találja...] 53
- Mint a halász... 141

[Mint a ketreceben az állat...] 52
[Mint a napfény a vizeken...] 664
[Mint szerény szolgál...] 301
[Mintha a nagy föld zenélne...] 62
Modern festmény B. M. modorában *lásd*
Illusztrációk mindenféle könyvekhez 4.
Mondd van-e, van-e szebb... 141
[Most csönd van...] *lásd* A jóság dala
(Versek darócban) 2.
[Most fölszakadnak a zsilipek...] 97
Mozgófénykép 96, 133, 134

Naiv ballada 129, 136, 137, 755, 757
Napszálltakor 682, 794
Ne mondj le semmiről *lásd* Szimbolumok
(Stanzák) 1.
[Ne mondjátok, hogy semmi a vers...] *lásd* A
jóság dala (Versek darócban) 4.
[Néha az ember önön (!) lelkét...] 97
Nel mezzo... *lásd* Magamról I.
[Nem akartál meghallgatni] 794
[Nem bűnös ki szíve szerint...] 185
[Nem csendül a lelkem...] *lásd* A jóság dala
(Versek darócban) 1.
[Nem ismerek magamra...] 543
[Nem lobogok mégis égek...] 664
[Nem örülség csak ostobaság...] 222
Néma költő mentsége 44, 232
Névjegyre 134, 135, 150, 757
Nincs lámpa a kocinkban... *lásd* Éji út
[Nincs mérgebb mérég mint a szó...] 794
Nincsen kísértet 1904 63, 129, 136, 137, 150
Nunquam revertar *lásd* Szimbolumok
(Stanzák) 4.

Nyugalmas téli kép *lásd* Illusztrációk
mindenfféle könyvekhez 5.

[Ő édesem tán emlékeknek születél...] 664
[Ő líra, líra...] 339, 342, 343
O lyric love 39, 135, 136
[Ő magyarok ha már...] 303
[Ő mért nem lesznek szemek a sebből...]
682, 793
[Ő mi dicsőség lehet abba...] 101
[Ő milyen lélekitta selymet...] 304
[Ő Múza, kínban a többi virággal...] 121
[Ő nézd e tüzet, nézd e vést...] 795
[Ő szegyen, örökre szegyen...] 52, 53
Óda a bűnhöz 132–134, 150
Óda a szépségről 135, 136
Óda új könyvekre 757
Oggi *lásd* Két nyári vers 2.

Októberi ájtatosság 129, 137, 138, 370
Olvadás *lásd* Paysages intimes 1.
[Oly szeretetre mit szemed beszélt...] 663
Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni... *lásd*
Örökségem
[Olyan a fény (?) mint a szerelem...] 60
[Olyan tavasz ez...] 682, 794

Örök dolgok közé legyen híred beszótt 135,
136, 757
[Örökségem] – Anyám nagybátyja, régi pap
54, 129, 136, 137, 757
[Örökségem] – Oly szomorú, hogy oly nehéz
megélni 117, 129, 136, 137, 150, 160, 757
Ősz, kripta, ciprus, szüret, tánc, kobold 134,
135
Őszi csengő *lásd* Paysages intimes 4.
Őszi harangozó 129, 137, 138
Őszi pincézés 618, 654, 754, 755, 786

Palotai est 129, 137, 150
[Pályaudvaron] – Közelg, közelg a
gyorsvonat... 141
Paris – Fantázia 132, 134
[Patakok lombbal menyezetes ágya] 189
Paysages intimes 1. Olvadás – 2. Tavasz előtt
– 3. Alkony [Az erdő hallgatag...] – 4.
Őszi csengő – 5. Luna – 6. Mennyei
színjáték – 7. Hesperus 134, 136
[Pedig jónak kell lenni...] *lásd* A jóság dala
(Versek darócban) 3.
Pictor Ignotus 135, 136
Pihenés 646
Pro Domo (Vers támadásokra) 73,
82–84, 111, 130, 137, 138
Prológ [egy jótékonycélú mulatságra] 41
Prológus 38, 40, 41–43, 46–49, 82, 83, 117,
130, 137, 138, 234

Recanati 133, 134
Recitativ 47, 49, 130, 137, 138, 150, 376
Reggel 699, 722, 723, 754, 755, 786
Reggeli ének 129, 137, 138
Reggeli szél 682, 793, 794
Reggeli templom 618, 653, 653, 754, 755, 786
Régi friss reggeleim... 653, 654, 754, 755,
786
[Régi hősöknek és szeretőknek...] 437
Régi magyar arckép *lásd* Illusztrációk
mindenfféle könyvekhez 3.
Régi szálloda 133, 134
Régi vers: egy fiatal költő keserüségeiből
130, 137

- [S aki harcra száll jogáért...] 101
 S e zord napokban... *lásd* Magamról II.
 [S'en est fait...] 718
 [S gondolja (?) mit az ég adott...] 283
 [S mint asszony után...] 97
 [S örült kaszás gyanánt a vad halál...] 411
 Sárga lobogó *lásd* Szimbolumok (Stanzák) 5.
 [Segíts, Szerelem!...] *lásd* A jóság dala
 (Versek darócban) 5.
 Settecento *lásd* Két nyári vers I.
 Sírvers 132, 134, 150, 365
 Spleen 129, 136, 137
 Strófák a wartburgi dalmokversenyből
 (Wolfram így énekelt) – (Tannhäuser
 pedig így énekelt) 132–134, 365, 784
 Strófák egy templomhoz 437, 752, 754, 786
 Sugár 133, 134, 253, 254, 280, 309, 376, 455,
 482, 784
 Sunt lacrimae rerum 132, 134, 757
- Szabó Lőrinc farka 755
 Szaladva fájó talpakon 722, 723, 787
 [Szállni! Még oly erős a szárnyom...] 197
 Szálló nap után 500, 580, 752, 754, 786
 [Száz a sereg...] 100
 Szekszárd, 1915 nyarán 52, 53, 240, 752, 754,
 786
 Szent Mihály 753, 754, 786
 [Szennyes virágok...] 102
 [Szerelmes vers] Szerelmi vers 753, 754, 777,
 778, 786
 Szerenád 129, 136, 137, 757
 Szimbolum a holdvilágról *lásd* Szimbolumok
 (Stanzák) 2.
 Szimbolumok (Stanzák) 1. Ne mondj le
 semmiről – 2. Szimbolum a holdvilágról
 – 3. Másik szimbolum (Uj magyar
 költészet) – 4. Nunquam revertar –
 5. Sárga lobogó 134, 135
 Szittál-e lassú mérgeket... 590, 593, 605,
 638, 754, 755, 786
 Szöllőhegy télen 133, 134
 Szület előtt 360, 437, 753, 755, 786
 Szület után 618
- Tavaszi előtt *lásd* Paysages intimes 2.
 [Tavasszal a krétai almafák...] 335, 342
 [Te ki e harcok napjaiban...] 61, 98
 Téli dal 129, 136, 137, 365, 757
 Téli képzetek 681
 Téli vers 795
 Temetői tavasz 100
 [Tengerre raktam fészkeket...] 665
 Theosophikus énekek I. Keresztény II. Indus
 132, 134, 286, 365
 Tüzek 757
- [Úgy kanyarodni erre-arra folyton...] 665
 [Úgy szimatolták a zenét is...] 82
 Új esztendő beköszön 141
 Új esztendő/Újesztendőre 453, 466, 753, 754,
 786
 Új könyvekre 129, 136, 137, 160
 Új leoninusok 135, 136, 309, 757
 Új rigmusok a télre 795
 Utolsó kép *lásd* Illusztrációk mindenféle
 könyvekhez 7.
- [Vad udvarunk most jó sűrű...] 736
 Vágyak és soha 129, 136, 137, 757
 Vakok a hídon 130, 137, 138, 605
 [Valakit szeretek...] 102
 [Valami ami megnyikorgott...] 222
 [Vályogfala volt a felszerünknek...] 665
 Városvég 133, 134
 Vásár 133, 134
 Vasárnap 134, 135, 757
 Vasuton 141
 Vérivó leányok 133, 134, 150, 317
 Vers, támadásokra *lásd* Pro Domo
 [Versem folyékony aranyával...] 303
 Vile potabis 63, 129, 136, 137, 150
 Vonaton 135, 136
 [Vörösbort vérből...] 411
- Zsoltár férfihangra – Consolatio mystica 239,
 306, 339, 340, 342, 343, 383, 385, 753,
 754, 786
 Zsoltár gyermekhangra 239, 243, 244, 343,
 383, 385, 753, 754, 786

Verseskönyvek

- Angyaloskönyv 13, 170, 177, 185, 190, 261
 243, 349, 371, 378, 382, 385, 387, 392,
 395, 404, 407, 451, 465, 471, 484, 493,
 508, 522, 535, 545, 578, 580, 735
 Herceg, hátha megjön a tél is! 26, 41, 42, 58,
 59, 105, 122, 124, 131, 134, 189, 230, 240,

- Levelek Iris koszorujából 26, 41, 42, 58, 59,
 109, 119, 122, 124, 131, 132, 158, 181, 189,
 230, 240, 243, 346, 349, 363, 376, 442,
 643, 727, 793
- Nyugalanság völgye 9, 52, 222, 223, 261,
 301–303, 307, 308, 351, 360, 453, 605,
 618, 635, 649, 653, 666, 715, 735, 740,
 752, 754, 755, 778, 786, 787–789, 791, 792
- Recitativ 9, 26, 41, 42, 52, 58, 59, 83, 117,
 122, 124, 129, 130–132, 136, 138–140,
 142, 146–155, 157–160, 163, 164, 166,
 170, 171, 173, 175, 180, 182, 187, 189, 191,
- 201, 206, 207, 215, 224, 231, 234, 240,
 243, 246, 249, 251, 254, 258, 260, 262,
 267, 270, 272, 277, 280, 284, 288, 290,
 293, 295, 304, 308, 314, 317, 321, 328, 331,
 343, 344, 346, 349, 351, 353, 376, 380,
 418, 438, 442, 449, 507, 624, 629, 635,
 638, 643, 696, 742, 748, 749, 787
- Sziget és tenger 129, 222, 787
- A Holnap 39, 311, 343, 346, 348, 400, 401,
 405, 493, 607
- A Holnap új versei 39, 311, 348, 493, 607

Novellák, elbeszélések

- A dezentor 381, 387, 389
 A repülő/röptülő falu 736
 A torony árnyéka (Levél az íróhoz) 723
 Az angyal 318, 680
- Barátság 35, 36
- Drága élet 284, 287, 302, 318, 680
- Egy költő története 487
 Éljen a háború! 487
- György, a favágó 287, 454
- Huszadik, huszadik század. Novella semmi
 más 287, 318, 680
- Karácsonyi Madonna. Regényes legenda
 141, 202, 221, 654, 680, 764, 773
 Kezdődik Éliás testvér hiteles története 287,
 318, 680, 764, 772, 773
- Lira, kalendárium, mese, vers, kabala 141
 Mese a Decameronból 141, 634, 680
 Mythológia 425, 440, 444, 448, 449, 524,
 530–531, 542, 592, 624, 627, 649, 680,
 764, 772, 773
- Nagy Sándor öregkora (Nagy Sándor vagy:
 Az eleven halottak) 360, 735, 736
 Novella az emberi húsról és csontokról 202,
 221, 235, 284, 285, 287, 288, 318, 680
- Odysseus és a szirének. Lirai novella 102,
 141, 142, 680
- Péter és Pjotr 487
- Szerelem 37, 141, 634, 681
- Tavasz (*György, a favágó* változata) 454
 Tél 287, 318, 681
- Uti napló 141

Mese

- Ilus csodanapja 69

Novelláskötet

- Karácsonyi Madonna 9, 191, 635, 649, 654,
 658, 680, 681, 688, 689, 697, 703, 716,
 728, 735, 742, 762

Regények

- A gólyakalifa 9, 17, 20, 36, 37, 112, 119–121, 124, 126, 141, 142, 147, 151, 152, 154, 157–160, 171, 176, 178, 188, 192, 194, 207, 211, 215–217, 219, 235, 240, 248, 255, 257, 272, 274, 278, 280, 282, 285, 298, 309, 316, 369, 396, 397, 407, 431, 489, 501, 507, 524, 530, 591, 595, 627, 634, 646, 649, 692, 696, 710, 715, 740, 746, 762, 764, 767, 774, 779, 788, 791, 793
- Halálfiái 19, 144, 740, 752, 756
- Kártyavár 17, 20, 61, 62, 65–72, 74–78, 83, 84, 87, 89, 91, 98, 103, 106, 107, 111, 121, 160, 386, 430, 595, 596, 661, 742, 773
- Timár Virgil fia 25, 196, 327, 328, 449, 505, 524, 589–592, 610, 661, 669, 738, 740, 755, 762, 764, 773, 784, 791
- A gólyakalifa* című regény némafilmváltozata
274, 278, 280, 285, 336, 624

Esszék, vallomások

- Curriculum vitae 735 605, 606, 614, 615, 629, 634, 637, 638, 642, 646, 659, 666, 667, 676, 689, 691, 710, 754
- Egy gyermek elbeszélése 757
- Itália 52–53, 56 Néhány szó a *Kártyavárról* 106, 111
- Költészet és valóság – Éleттөredékek 499, 577, 679, 781, 791 Szagokról, illatokról 176, 586
- Magyar költő kilencszáztizenkilencben (Vita és vallomás) 504, 515, 516, 593, 594, 603, Vallomás olvasmányairól. Nyilatkozat a *Könyvek könyve* című kötet számára 269, 270, 357, 361

Vallomáskötet

- Keresztül-kasul az életemen 21, 736

Drámák

- A „Dalnokverseny”-ből lásd A Második Ének A Második Ének 42, 131, 663, 735
- A' Literátor. Érzékenyjáték. 1-ggy [!] felvonásban 170, 177, 180, 185, 186, 189–192, 287, 670–671, 681 Laodameia 39, 131, 135, 136, 301, 346, 709, 749, 750, 779

Tanulmányok, cikkek, kritikák

- A férfi Vörösmarty 261, 273, 290, 728 A veszedelmes világnézet 298, 299, 306, 307, 317, 330, 340, 521, 540, 634
- A magyar irodalom helye a világirodalomban 113, 115, 116, 273 [A vörös lilium városa] 592
- A XIX. század lyrája (tervezett fejezet a Műveltség Könyvtára Világirodalom kötete számára) 261, 612 Ady (1909) 493

- [Ady Endre – Engedtessek meg a szerkesztőnek.../Gyűjtésük össze minden sorát...] 493–494
- Ágoston (Szent Ágoston *Vallomásai*. Fordította: dr. Vass József) 180, 242, 251–252, 365, 368, 389
- Arany életéből. Apró részletek egy biográfiai kísérletből – egyetemi Arany-dolgozat [Arany János az 1877. év második felében] 221, 224
- Arany János az 1877. év második felében (szakdolgozat) 221, 224
- Az első pillanatban 417
- Az ifjú Vörösmarty 261, 273, 290
- Az igazi haza (Cikk a *Szózat*ról) 708
- Az irodalom halottjai (1910) 261
- B. F. huszárönkéntes: elesett az északi harctéren, 1915. június 61, 62, 141, 149, 256, 261, 290, 318
- „Bár ellenkritikára nem szívesen válaszolok...” (Felelet Kassáknak) 173
- Centenárium (Arany Jánosról) 206, 208, 217–219, 230, 232, 365
- Dante fordítása. Műhelytanulmány 255, 261, 262, 494, 662
- Dante hat soráról 652, 661, 736, 748
- Évi sáfarkodás 449, 451, 475
- Filozófia és irodalom 306, 340
- Futurizmus 371
- Irodalmi kinövésekről 173
- Irodalmi nevelés. Egy tantárgy filozófiája tanulóknak számára 261, 262
- [Jegyzet] – Rodinról. Felelet Vedresnek 292
- Kant és *Az örök béke* (a Kant-fordításhoz írt bevezetés) 387, 388, 615
- Kritika 214–216, 454
- Leibniz mint hazafi 277, 395, 399, 404
- Ma, holnap és irodalom 142, 169, 171, 173–175, 243, 257, 261, 281, 336, 342, 616
- Magyar irodalom 116, 261, 262, 273, 290, 300, 313, 328, 352, 371, 541, 612, 730
- Népköltészet 349, 354, 355
- Petőfi és Arany 261, 263, 288, 371
- Shakespeare-ünnephez 110, 154, 155
- Stilisztika és retorika a gimnáziumban *lásd* Irodalmi nevelés
- Tanulmány Adyról 662, 686, 689–690, 693, 698, 704, 710, 712, 764

Tanulmánykötetek

- Írás és olvasás 171
- Irodalmi problémák 234, 254, 255–258, 260–263, 265–267, 270, 272, 273, 277, 280, 281, 284, 285, 288, 290, 293, 300, 304, 313, 317, 321, 328, 336, 342–344, 351, 361, 370, 371, 383, 415, 438, 441, 449, 454, 465, 471, 484, 493, 507, 508, 522, 535, 545, 550, 612, 648, 652, 683, 730
- Irodalmi tanulmányok *lásd* Irodalmi problémák
- Írók két háború közt 200, 403, 727
- Két kritika 654

Ismertetések, figyelők

- Az egyetlen verseskönyv 596, 614, 636–638, 653
- Egy történeti regény 1920-ból *lásd* Egy Zrínyi-regényről (Laczkó Géza: *Német maszlag, török áfium*) 725–727
- Ignotus versei 295
- Karinthy: Holnap reggel (Madách Színház) 507, 508

Mirëio 182, 183, 207

Noëmi fia (Laczkó Géza regénye) 201, 211

Tariel, a párdubörös lovag 471

Új verskötetek (Tóth Árpád: *Lomha gályán*, Balázs Béla: *Trisztán hajóján*, Kassák Lajos: *Új költők könyve*. György Mátyás, Kassák Lajos, Komját Aladár, Lengyel József verseinek antológiája) 243, 250

Nekrológok

Ady Endre. A Nyugat gyászjelentése 473, 477

[Ady Endre] – Ady – [A Nyugatnak ez a száma már készen volt...] 477

B. F. huszárönkéntes: elesett az északi harctéren, 1915. június 61, 62, 141, 149, 256, 261, 290, 318

[Lévay József] – Lévay 377, 378

Rostand 465

Nyilatkozatok

[Istenkáromlás] 221, 227, 242, 264

Nyilatkozat Kosztolányi Dezső és Szabó Dezső vitájáról – [Kosztolányit én igen nagyra becsülöm...] 770

Válasz Dunántúli támadására – Babits nyilatkozata 78

Feljegyzések, feljegyzéstörödékek

[A lélektani rendszerről...] 222

[Az elején hogy a rend...] 222

[Elindultunk kánikulában...] 795

[Mindent olyan pompásan értek...] 61, 97

[Nem ismerek magamra...] 543

[Nem tudott az már magáról...] 222

Előadások, előadás-tervezetek, beszéd, kiáltványok, előszavak, egyebek

A filozófia a magyar kultúrában (*Nyugat*-előadás – tervezett) 395–398, 408, 417, 438

A katolicizmus filozófiája (tervezett) 327

A magyar irodalom helye a világirodalomban 108, 113, 115, 116, 118, 541

A világeköltészet remekei (előadás az Uránia Színházban) 213, 215, 217, 220, 235, 237, 238, 241, 357

Ady (előadás Ady születésének 50. évfordulóján, Debrecen, 1927. november 27.) 662

Ady Endréről (Babits Ady-szemináriumait bevezető előadás) 582

Ady-szeminárium (egyetemi előadások) 67, 520, 523, 525, 528, 531, 532, 542, 553, 565, 576, 579, 582

Az irodalom elmélete (egyetemi előadások) 22, 67, 500, 523, 525–529, 531, 533, 537–543, 547–549, 551, 555, 559–561, 565, 567, 569, 581, 582, 794

Az új magyar irodalom (tervezett) *lásd* Előadások a Galilei Körben

- Centenárium *lásd* Előadás a VI. kerületi főgimnázium centenáriumi Arany-ünnepségén
- Dante-előadás (Uránia Magyar Tudományos Színház – tervezett) 401
[Egy versmondó est bevezetői] 97
Előadás a VI. kerületi főgimnázium centenáriumi Arany-ünnepségén 232
Előadás a Márciusi Körben (tervezett) 45
Előadás *A modern magyar drámáról* a Társadalomtudományok Szabad Iskoláján (tervezett) 177
Előadás az *Új racionalizmus*ról a Társadalomtudományok Szabad Iskoláján 329–332, 540
Előadás Dantéről a Tisztviselőtelepi Főgimnázium önképzőkörében 65
Előadás Immanuel Kant *Az örök béke* című művéről a Társadalomtudományok Szabad Iskoláján 509, 535, 540, 555
Előadás Kazinczyról a Társadalomtudományok Szabad Iskoláján (tervezett) 210
Előadás munkások számára Paulay Erzsivel 454
- Előadás Vörösmarty Mihály *Csongor és Tünde* című drámai költeményéről 500
Előadások a Galilei Körben 120–121, 169, 171–172
- Filozófia és irodalom című előadás/ felolvasás 340
- Költészet és előadóművészet (Ódry Árpád előadóestjén elmondott bevezető előadás. 1918. október) 403, 405, 471
Költő és tolmácsa *lásd* Költészet és előadóművészet
- Mi a feladat? (Előadás tanároknak) 414, 506
- Paulay Erzsi zeneakadémiai előadóestjének szakaszonkénti bevezetője 337, 340–341
Székfoglaló a Petőfi Társaságban 296, 328, 329
- Vörösmarty *lásd* A magyar irodalom helye a világirodalomban
- Zrinyi-szeminárium 500

Beszéd

- [Ady Endre] – Ady temetésén tartott beszédem 477, 479

Kiáltványok

- A magyar intelligenciához 359, 399, 419–420
Éljen a köztársaság! [Testvérek! A magyar nép kivívta szabadságát!...] 410
- Európa Lovagjai/The Knights of Europe 326, 358–359, 371, 377, 420, 606

Előszavak

- Előszó a *Pávatollak* című kötethez 632, 633, 671, 675
- Előszó Andersen György *Tovább!* 1915–1920 kötetéhez 762
- Előszó egy Petőfi-kiadáshoz (Petőfi Sándor *Salgó* és *Szilaj Pista* című elbeszélő költeményeihez) 698, 745, 758
- Előszó Fodor Dezső *Élet előtt* című verseskönyvéhez 520, 554
- Előszó Goethe *Naplójához* 780
- Erről a könyvről – Előszó Paul Verlaine *Femmes/Nők* című könyvéhez 693, 702
- Petőfi dalol és mesél *lásd* Előszó egy Petőfi-kiadáshoz

Egyebek

Gabelsberger–Markovits–Vikár-féle
gyorsírás 526, 755
Hadifoglyok jegyzéke a Nagykorona utca 13.
szám alatti kirakatban 536

Hendel Ödön bérháza kapualjának
lakójegyzéke 75

Műfordítások

Versek (A verscímek betűrendjében)

- A beteg múzsa/Muse Malade (Charles Baudelaire) 758
- A boldogok szigete/Die Insel der Glücklichen (Detlev von Liliencron) 614, 672
- A bujaság szonettjei [Tárd szét a combod...]/
Sonetti lussuriosi (Pietro Aretino) 675
- A Caracalla thermái előtt/Dinanzi alle Terme di Caracalla (Giosuè Carducci) 614, 672
- À Clymène (Paul Verlaine) 177, 178, 614, 671
- A görög antológiából [I. Markolom a mellét...], [II. Vesd le ruhád...] (Paulosz Szilentiariosz) 709
- A harangok/The Bells (Edgar Allan Poe) 614, 672, 714
- A hársfaágak csendes árnyán.../Unter der Linden (Walter von der Vogelweide) 510, 671
- A kártyásasszony/The Card-Dealer (Dante Gabriel Rossetti) 583, 672
- A lótosz-evők/The Lotos-eaters (Alfred Tennyson) 44, 614, 671
- A macska/Le Chat (Charles Baudelaire) 633, 671
- A megszállott/Le possédé (Charles Baudelaire) 794
- A nádi dalokból/Aus dem Schilfliedern (Nikolaus Lenau) 614, 672
- A napló/Tagebuch (Johann Wolfgang von Goethe) 780
- A patkányfogó/Patkányfogó (Johann Wolfgang von Goethe) 614, 672
- A vízben/In the Water (Algernon Charles Swinburne) 614
- Álomország/Dream Land (Edgar Allan Poe) 57, 614, 672
- Anni/For Annie (Edgar Allan Poe) 614, 672
- Arno mentén/By the Arno (Oscar Wilde) 126
- Árny, csönd és a tenger/Shadow, Silence and the Sea (Algernon Charles Swinburne) 614, 672
- Ave imperatrix (Oscar Wilde) 105, 111, 126, 191
- Ave Maria Gratia Plena (Oscar Wilde) 126
- Az álomhoz/To Sleep (William Wordsworth) 178, 614, 671
- Az arany-szobában – Harmónia/In the Gold Room: A Harmony (Oscar Wilde) 126
- Az ékszerek – A kedves meztelen volt.../Les Bijoux (Charles Baudelaire) 761
- Ballada Álomhonról/A Ballade of Dreamland (Algernon Charles Swinburne) 614, 672, 714
- Bánatos holdvilág/Tristesses de la lune (Charles Baudelaire) 767
- Békedal (Bacchylides) 240, 614, 671
- Búcsú/A Leave-Taking (Algernon Charles Swinburne) 289, 614, 621
- Charmides (Oscar Wilde) 126, 132, 135, 226, 614, 672, 690
- Cithere (Paul Verlaine) 614, 672
- Délen/Im Süden (Friedrich Nietzsche) 785
- Egy gondolában/In a Gondola (Robert Browning) 465, 672
- Egy pogány imája/La plegaria de un pagano (Charles Baudelaire) 539, 614, 672
- [Éjféli számvetés – Az óra most üt éjfelet...]/
L'Examen de Minuit (Charles Baudelaire) 761
- Endymion (Oscar Wilde) 126
- [Énekek éneke – Az asszony teste költemény...]/Das Hohe Lied (Heinrich Heine) 778
- Epithalamium (Petronius Arbiter) 169, 614

- Erdöben/In the Woods (Oscar Wilde) 126
[Esti imádság – Mint egy angyal...]/Oraison
du soir (Arthur Rimbaud) 778
- Fifi (Paul Verlaine) 583, 614, 672
- Gyönyörök mártírja [Üvegcsék, illatok...]/
Une martyre (Charles Baudelaire) 758,
767
- Hazugság szerelme/L'Amour du mensonge
(Charles Baudelaire) 767
Hélas! (Oscar Wilde) 126
- Im-igyen szóla Zarathustra/Also sprach
Zarathustra (Friedrich Nietzsche) 52
Impression du matin (Oscar Wilde) 126
Impressions I. Les Silhouettes II. La Fuite de
la Lune (Oscar Wilde) 126
- Je ne sais pourquoi (Paul Verlaine) 614
- [Kárhozott asszonyok – Kikönyökölvé mély
süppedő...]/Femmes Damnées (Charles
Baudelaire) 758
- Kísértet/Un Fantôme 1. A sötétség/Les
Ténèbres, 2. Az illat/Le Parfum, 3. A
keret/Le Cadre, 4. Az arckép/Le Portrait
(Charles Baudelaire) 169, 583, 614, 671
Kitty (Heinrich Heine) 671
Külső élet/Ballade des äusseren Lebens
(Hugo von Hofmannsthal) 614
- La belle dame sans merci (John Keats) 178,
614, 633, 671
La mer (Oscar Wilde) 126
Le Jardin (Oscar Wilde) 126
Le petit coin... (Paul Verlaine) 583, 614, 672
Lee Annácska/Annabel Lee (Edgar Allan
Poe) 614, 671
Les ballons (Oscar Wilde) 126
Lesbiához – Kérded, hány ölelésed.../Ad
Lesbiam (Caius Valerius Catullus) 633,
671
Lesbiáról – Ó jaj, Lesbia.../Ad Caelinne
(Caius Valerius Catullus) 633
Léthe/Le Léthé (Charles Baudelaire) 614,
672
Lucifer csatasorban *lásd* Lucifer
csillagfénynél/Lucifer in Starlight
(George Meredith)
- Lucifer csillagfénynél/Lucifer in Starlight
(George Meredith) 614, 672
- Madonna mia (Oscar Wilde) 126
Maud (Alfred Tennyson) 169, 178, 179, 614,
671
Memento/Fehér–fekete (Heinrich Heine)
614, 671, 672
Mindenestül/Tout entière (Charles
Baudelaire) 767
- Nappali álom/The Day-Dream (Alfred
Tennyson) 757
- Nyitány/Femmes (Paul Verlaine) 673, 678
- Oceano Nox (Jean Richepin) 333, 342, 614
Okos csillagok/Kluge Sterne (Heinrich
Heine) 663
- Paraszt-hexameterek (Theokritos után) 437,
614, 671
Parfum exotique (Charles Baudelaire) 586
- Que diras-tu...? (Charles Baudelaire) 614,
671–672
- Requiescat[e] (Oscar Wilde) 126
Részeg hajó/Le Bateau ivre (Arthur
Rimbaud) 231
Római elégia/Römische Elegien 5. (Johann
Wolfgang Goethe) 529, 614, 672
- San Miniato (Oscar Wilde) 126
Sed non satiata [Tested, bizarr fetis...]/Sed
non satiata (Charles Baudelaire) 761
Semper eadem (Charles Baudelaire) 614
Spleen [Emlémem több, akár száz éve
gyűjteném...] (Charles Baudelaire) 169,
289, 589, 614, 672, 714, 757
- Szerelmes kurtizán/La Courtisane
amoureuse (Jean de La Fontaine) 614
Szerelmes párbeszéd (Theokritosz) 508, 672
Szerenád/Serenade (Oscar Wilde) 126
Szimfónia sárgában/Symphony in Yellow
(Oscar Wilde) 126
Szonettek, XCV, XX/Sonnets, XCV, XX
(William Shakespeare) 154, 614, 619, 671
Szökőkút/Le Jet d'eau (Charles Baudelaire)
178, 614, 671

- Találós mese [Ó csöndes, árnyas...] (John Wilmot Rochester) 709
 Tenger és alkonyég között/Between the Sunset and the Sea (Algernon Charles Swinburne) 677
 Terienne – Matrózdal (Jean Richepin) 333, 342, 672
 The days that are no more/The Princess IV. (Alfred Tennyson) 178, 614, 671
- Ulalume (Edgar Allan Poe) 614, 671
 Un grand sommeil noir... (Paul Verlaine) 178, 614, 652, 671
- Valakinek a Paradicsomban/To One in Paradise (Edgar Allan Poe) 614, 672
 Vizesés (Charles Baudelaire) 169, 177
 Vízión/A Vision (Oscar Wilde) 126

Dráma

- A vihar/The Tempest (William Shakespeare) 110, 119, 120, 124, 126, 127, 148, 154, 155, 193, 194, 207, 237, 245, 254, 257, 292, 369, 611, 626, 649, 763, 774, 784

Próza

- Az örök béke/Zum ewigen Frieden (Immanuel Kant) 304, 359, 365, 371, 380, 387, 388, 402, 444, 509, 535, 540, 555
- Pokol Közmondásai/Proverbs of Hell (William Blake) 454

A műfordítások a szerzők betűrendjében

- Aretino, Pietro*
 A bujaság szonettjei [Tárd szét a combod...]/
 Sonetti lussuriosi 675
- Baudelaire, Charles*
 A beteg múzsa/Muse Malade 758
 A macska/Le Chat 633, 671
 A megszállott/Le possédé 794
 A romlás virágai/Les Fleurs du Mal (*kötet*)
 671, 722, 738, 765, 767
 Az ékszerek – A kedves meztelen volt.../Les
 Bijoux 761
 Bánatos holdvilág/Tristesses de la lune 767
 Egy pogány imája/La plegaria de un pagano
 539, 614, 672
 [Éjféli számvetés – Az óra most üt éjfelet...]/
 L'Examen de Minuit 761
 Gyönyörök mártírja [Üvegcsék, illatok...]/
 Une martyre 758, 767
 Hazugság szerelme/L'Amour du mensonge
 767
 [Kárhozott asszonyok – Kikönyökölve mély
 süppedő...]/Femmes Damnées 758
 Kísértet/Un Fantôme 1. A sötétség/Les
 Ténèbres, 2. Az illat/Le Parfum, 3. A
 keret/Le Cadre, 4. Az arckép/Le Portrait
 169, 583, 614, 671
- Léthe/Le Léthé 614, 672
 Mindenestül/Tout entière 767
 Parfum exotique 586
 Que diras-tu...? 614, 671–672
 Sed non satiata [Tested, bizarr fetis...] 761
 Semper eadem 614
 Spleen [Emlékem több, akár száz éve
 gyűjteném...] 169, 289, 589, 614, 672,
 714, 757
 Szökőkút/Le Jet d'eau 178, 614, 671
 Vértanú *lásd* Gyönyörök mártírja [Üvegcsék,
 illatok...]/Une martyre
 Vizesés 169, 177
- Bacchylides*
 Békedal 240, 614, 671
- Blake, William*
 Pokol Közmondásai/Proverbs of Hell 454
- Browning, Robert*
 Egy gondolában/In a Gondola 465, 672
- Carducci, Giosuè*
 A Caracalla Thermái előtt/Dinanzi alle
 terme di Caracalla 614, 672

- Catullus, Caius Valerius*
 Lesbiához – Kérded, hány ölelésem.../Ad
 Lesbiam 633, 671
 Lesbiáról – Ó jaj, Lesbia.../Ad Caelinne 633
- Dante Alighieri*
 Isteni Színháték – A Pokol/La Divina
 Commedia – Inferno 9, 150, 197, 210,
 214, 282, 385, 400, 406, 408, 425, 440,
 507, 573, 631, 643, 646, 715, 733, 742,
 744, 747
 Isteni Színháték – Purgatórium/La Divina
 Commedia – Purgatorio 9, 200–203, 211,
 395, 403, 408, 415, 430, 451, 456, 629,
 645, 646, 652, 654, 657, 658, 661–662,
 675, 676, 680, 705, 708–711, 713–715, 717,
 720, 722, 732–734, 736, 737, 739, 740,
 742–744, 746, 747, 750, 751, 758, 760, 761,
 763, 766, 767, 784, 793
 Isteni Színháték – Paradicsom/La Divina
 Commedia – Paradiso 408, 430, 508, 578,
 629, 718, 739, 740, 742, 743
- Goethe, Johann Wolfgang von*
 A napló/Tagebuch 780
 A patkányfogó/Patkányfogó 614, 672
 Római elégia/Römische Elegien 5. 529, 614,
 672
- Heine, Heinrich*
 [Énekek éneke – Az asszony teste
 költemény...]/Das Hohe Lied 778
 Kitty 671
 Memento/Fehér–fekete 614, 671, 672
 Okos csillagok/Kluge Sterne 663
- Hofmannsthal, Hugo von*
 Külső élet/Ballade des äusseren Lebens 614
- Kant, Immanuel Kant*
 Az örök béke/Zum ewigen Frieden 304, 359,
 365, 371, 380, 387, 388, 402, 444, 509,
 535, 540, 555
- Keats, John*
 La belle dame sans merci 178, 614, 633, 671
- La Fontaine, Jean de*
 Szerelmes kurtizán/La Courtisane
 amoureuse 614
- Lenau, Nikolaus*
 A nádi dalokból/Aus dem Schilfliedern 614,
 672
- Liliencron, Detlev von*
 A boldogok szigete/Die Insel der
 Glücklichen [Két szicilián] 614, 672
- Meredith, George*
 Az önző/The Egoist (Tóth Árpáddal) (kötet)
 619–620
 Lucifer csatasorban lásd Lucifer
 csillagfénynél/Lucifer in Starlight
 Lucifer csillagfénynél/Lucifer in Starlight
 614, 672
- Nietzsche, Friedrich*
 Délen/Im Süden 785
 Im-igyen szóla Zarathustra/Also sprach
 Zarathustra 52
- Petronius Arbiter*
 Epithalamium 169, 614
- Poe, Edgar Allan*
 A harangok/The Bells 614, 672, 714
 Álomország/Dream-Land 57, 614, 672
 Anni/For Annie 614, 672
 Groteszk és arabeszk (Elbeszélések és
 fantáziák)/Tales of the Grotesque and
 Arabesque (kötet) 271
 Lee Annácska/Annabel Lee 614, 671
 Ulalume 614, 671
 Valakinek a Paradicsomban/To One in
 Paradise 614, 672
- Richepin, Jean*
 Oceano Nox 333, 342, 614
 Terienne – Matróz dal 333, 342, 672
- Rimbaud, Arthur*
 [Esti imádság – Mint egy angyal...]/Oraison
 du soir 778
 Részeg hajó/Le Bateau ivre 231
- Rochester, John Wilmot*
 Találós mese [Ó csöndes, árnyas...] 709
- Rossetti, Dante Gabriel*
 A kártyásasszony/The Card-Dealer 583, 672
- Shakespeare, William*
 A vihar/The Tempest 110, 119, 120, 124, 126,
 127, 148, 154, 155, 193, 194, 207, 237,

245, 254, 257, 292, 369, 611, 626, 649,
763, 774, 784
Szonettek, XCV, XX/Sonnets XCV, XX 154,
614, 619, 671

Swinburne, Algernon Charles

A vízben/In the Water 614

Árny, csönd és a tenger/Shadow, Silence and
the Sea 614, 672

Ballada Álomhorról/A Ballade of
Dreamland 614, 672, 714

Búcsú/A Leave-Taking 289, 614, 621

Tenger és alkonyég között/Between the
Sunset and the Sea 677

Szilentiariosz, Paulosz

A görög antológiából [I. Markolom a
mellét...], [II. Vesd le ruhád...] 709

Tennyson, Alfred

A lótosz-evők/The Lotos-eaters 44, 614, 671

Maud 169, 178, 179, 614, 671

Nappali álom/The Day-Dream 757

The days that are no more (The Princess IV.)
178, 614, 671

Theokritosz

Paraszt-hexameterek 437, 614, 671

Szerelmes párbeszéd 508, 672

Verlaine, Paul

À Clymène 177, 178, 614, 671

Cithere 614, 672

Fifi 583, 614, 672

Je ne sais pourquoi 614

Le petit coin... 583, 614, 672

Nyitány/Femmes 673, 678

Un grand sommeil noir... 614, 652, 671

Vogelweide, Walter von der

A hársfaágak csendes árnyán.../Unter der
Linden 510, 671

Wilde, Oscar

Arno mentén/By the Arno 126

Ave imperatrix (Oscar Wilde) 105, 111, 126,
191

Ave Maria Gratia Plena (Oscar Wilde) 126

Az arany-szobában – Harmónia/In the Gold
Room: A Harmony 126

Charmides 126, 132, 135, 226, 614, 672, 690

Endymion 126

Erdőben/In the Woods 126

Hélas! 126

Impression du matin 126

Impressions I. Les Silhouettes II. La Fuite de
la Lune 126

La mer 126

Le Jardin 126

Les ballons 126

Madonna mia 126

Requiescat[e] 126

San Miniato 126

Szerenád/Serenade 126

Szimfónia sárgában/Symphony in Yellow
126

Vizió/A Vision 126

Wilde Oszkár verseiből (*kötet*) 119, 120, 124,
126, 127, 139, 145, 148, 197, 226

Wordsworth, William

Az álomhoz/To Sleep 178, 614, 671

Műfordításkötetek

A romlás virágai/Les Fleurs du Mal (Charles
Baudelaire) 671, 722, 738, 765, 767

Az önző/The Egoist (George Meredith) 619–
620

Erato 510, 539, 645, 646, 652, 678, 686, 694–
696, 703, 705, 791, 794

Groteszk és arabeszk (Elbeszélések és
fantáziák)/Tales of the Grotesque and
Arabesque (Edgar Allan Poe) 271

Isteni Színháték – A Pokol/La Divina
Commedia – Inferno (Dante Alighieri) 9,
150, 197, 210, 214, 282, 385, 400, 406,
408, 425, 440, 507, 573, 631, 643, 646,
715, 733, 742, 744, 747

Isteni Színháték – Purgatórium/La Divina
Commedia – Purgatorio (Dante
Alighieri) 9, 200–203, 211, 395, 403, 408,
415, 430, 451, 456, 629, 645, 646, 652,
654, 657, 658, 661–662, 675, 676, 680,
705, 708–711, 713–715, 717, 720, 720,
722, 732–734, 736, 737, 739, 740, 742–

- 744, 746, 747, 750, 751, 758, 760, 761,
763, 766, 767, 784, 793
- Isteni Színjáték – Paradicsom/La Divina
Commedia – Paradiso (Dante Alighieri)
408, 430, 508, 578, 629, 718, 739, 740,
742, 743
- Pávatollak 9, 671, 672, 674, 675, 676, 680,
688, 690, 693, 697, 705, 714, 735, 789
- Wilde Oszkár verseiből 119, 120, 124, 126,
127, 139, 145, 148, 197, 226

Arany János Babits Mihály görög fordításában

Arany János: *Keveháza* – az első két szakasz
(görög, hexameterekben) 261, 262

Szabó Lőrinc műfordításának átnézése

Charles Baudelaire Kis költemények
prózában 702, 703, 715

Babits Mihály verseinek német, angol, francia fordításai

An die Herbstgrille/Az őszi tücsökhöz (Horvát Henrik) 365	Grabvers/Sírvers (Horvát Henrik) 365 ? Hiszekegy (Halasi Lipót) 160
Ballad of Iris/Ballada Iris fátyoláról (Békássy Ferenc) 39	In Horatium (Horvát Henrik) 365, 535 Italien/Itália (Horvát Henrik) 365
Cumulus (Horvát Henrik) 365	Junger Soldat/Fiatalkaton (Halasi Lipót) 189
Der Epilog des Lyrikers/A lírikus epilógja (Horvát Henrik) 365	?/Két nővér (Halasi Lipót) 160
Die Danaiden/A Danaidák (Lám Frigyes) 309	Lied, altmodisch/Dal, régimódi (Halasi Lipót) 189 Lyric love (Békássy Ferenc) 39, 301
Ein christlich Lied/Keresztény ének (Horvát Henrik) 365	Merceria (Lám Frigyes) 309 Messze... messze... (Lám Frigyes) 309, 316
Ein Lied von Gold und Licht und Danae/ Aranyfürdő, Aranyeső, Danaé (Horvát Henrik) 365	Nacht/Éjszaka! (Horvát Henrik) 365 Neue leoninische Verse/Új leoninusok (Lám Frigyes) 309
Ein Lied/Egy dal [Chanson] (Halasi Lipót) 189	?/Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni (Halasi Lipót) 160
Ein trauriger Vers/Egy szomorú vers (Lám Frigyes) 309	Rigaudon/Galáns ünnepség/Minét (Horvát Henrik) 365, 535
Fortissimo (Horvát Henrik – német) 226, 365 Fortissimo (Lovag Ádám – családi nevén Glasewski – francia) 257, 273	Schlank/Sugár (Somló Károly) 482 Sonette/Szonett (Horvát Henrik) 365
Galantes Fest/Galáns ünnepség (Lám Frigyes) 309	
Golden Ghosts/Arany kísértetek (Békássy Ferenc) 39, 301	

Sonntagseindrücke im Auto/Vasárnapi
impresszió, autón (Lám Frigyes) 309
Strahl/Sugár (Lám Frigyes) 309
Süss ist die Heimat/Édes az otthon (Lám
Frigyes) 309

Thamyris (Lám Frigyes) 309

?/Új könyvekre (Halasi Lipót) 160

Winterlied/Téli dal (Horvát Henrik) 365
Wirtshaus am Golgenberg/Golgotai csárda
(Horvát Henrik) 365

Wolframs Gesang/Strófák a wartburgi
dalnokversenyből/Wolfram így énekelt
(Horvát Henrik) 365

Babits Mihály novelláinak német fordítása

Die Wahrhaftige Geschichte des Bruders
Elias/Kezdődik Éliás testvér hiteles
története (Stefan I. Klein) 764, 772

Madonna der heiligen Nacht/Karácsonyi
Madonna (Stefan I. Klein) 655, 772, 773
Mythologie (Stefan I. Klein) 627, 634, 648,
764, 772, 773

Babits Mihály német novelláskötete

Kentaurenschlacht (Stefan I. Klein) 282

Babits Mihály regényének német fordítása

Der Storchkalif/A gólyakalifa (Stefan I.
Klein) 160, 171, 176, 192, 255, 272, 282,
396, 407, 531, 595, 627, 692, 710, 746, 764

Babits Mihály verses drámájának angol fordítása

Laodameia (részlet) (Békássy Ferenc) 39,
301

Babits Mihály fordítói

Békássy Ferenc

Ballad of Iris/Ballada Iris fátyoláról 39, 301
Golden Ghosts/Arany kísértetek 39, 301
Laodameia (részlet) 39, 301
Lyric Love 39, 301

Halasi Lipót

Ein Lied/Egy dal [Chanson] 189
?/Hiszekegy 160
Junger Soldat/Fiatal katona 189
?/Két nővér 160
Lied, altmodisch/Dal, régimódi 189
?/Oly szomorú, hogy oly nehéz megélni 160
?/Új könyvekre 160

Horvát Henrik

An die Herbstgrille/Az őszi tücsökhöz 365
Cumulus 365
Der Epilog des Lyrikers/A lírikus epilógja
365
Ein christlich Lied/Keresztény ének 365
Ein Lied von Gold und Licht und Danae/
Aranyfürdő, Aranyeső, Danaé 365
Fortissimo 365
Grabvers/Sírvers 365
In Horatium 365, 535
Italien/Itália 365
Nacht/Éjszaka! 365
Rigaudon/Galáns ünnepség/Minét 365, 535
Sonette/Szonettek 365

Winterlied/Téli dal 365
Wirtshaus am Golgenberg (Alte
Passionsmelodie)/Golgotai csárda 365
Wolframs Gesang/Strófák a wartburgi
dalnokversenyből/Wolfram így énekelt
365

Klein, Stefan I.

Die Wahrhaftige Geschichte des Bruders
Elias/Kezdődik Élias testvér hiteles
története 764, 772
Madonna der heiligen Nacht/Karácsonyi
Madonna 655, 772, 773
Mythologie 627, 634, 648, 764, 772, 773
Der Storchkalif/A gólyakalifa 160, 171, 176,
192, 255, 272, 282, 396, 407, 531, 596,
627, 692, 710, 746, 764

Lám Frigyes
Die Danaiden/A Danaidák 309
Ein trauriger Vers/Egy szomorú vers 309
Galantes Fest/Galáns ünnepség 309
Merceria 309
Messze... messze... 309, 316
Neue leoninische Verse/Új leoninusok 309
Sonntageindrücke im Auto/Vasárnapi
impresszió, autón 309
Strahl/Sugár 309
Süss ist die Heimat/Édes az otthon 309
Thamyris 309

Lovag Ádám (családi nevén Glasewski)
Fortissimo 257, 273

Somló Károly
Schlank/Sugár 482

Babits Mihály dedikációi, ajánlásai

Ady Endrének 83, 130, 300, 305
Id. Babits Mihálynénak 139, 263, 388, 688,
689, 743, 787
Boromissza Jenőnek 382
Buday Lászlónak 109
Csinszkanak 681, 727
Dedik Crescens Lajosnak 732
Dienes Pálnak 605
Gellért Oszkárnak 263, 681, 787, 792
György Oszkárnak 716
Hatvany Lajosnak 131, 300
Herczeg Ferencnek 210, 732
Horvát Henriknek 221
Kafka Margitnak 378, 388
Kaposi/Kaposy Józsefnek 715
Kelemen Ilonának 194, 263, 388, 688, 689,
743, 787

Kelemen Imrénének 126, 194, 789
Komjáthy Aladárnak 127, 130, 138, 194, 592,
672, 681, 787
Mikes Lajosnak 787
Nyugatnak 130
Rédey Tivadarnak 151, 262
Reichard Piroskának 221
Riedl Frigyesnek 732–733
Schöpflin Aladárnak 171, 787
Szabó Lőrincnek 580, 672, 681, 787
Szász Károlynak 732, 743
Szilasi Vilmosnak 26, 131, 224
Tessitori Nórának (és Nagy Lajosnak) 346–
347
Török Sophie-nak 191, 787

Dedikációk, ajánlások Babits Mihálynak

Ady Endre 259, 263, 264
Fodor Dezső 520
Komjáthy Aladár 778
Márffy Ödön 746

Móricz Zsigmond 761
Szilasi Vilmos 186
Tóth Árpád 295
Zsolt Béla 60

Babits Mihály lakásai és iskolái

Év	Lakcím	Iskola
<i>Tisztviselőtelep, 1912. november 16. szombat–1916. május 1-jéig</i>	A Budapest, X. kerületi Tisztviselőtelepre költözik; az iskola szomszédságában, a Szabóky utca – ma Bíró Lajos utca – 54. számú földszintes, négyablakos, díszes épületben két szobát vesz bérbe a Haász családtól. Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája II.</i> 533., 538.	
<i>Tisztviselőtelep, 1912. november 16. szombat–1916. január 18-ig</i>		Tisztviselőtelepi Főgimnázium (Budapest, X. Szabóky utca) – magyar, latin, görög-pótló irodalom rendes tanára, a Széchenyi-önképzőkör vezetője. Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája II.</i> 535–538., 571., 623–624., 702.
<i>Tisztviselőtelep, 1915. szeptembertől december végéig</i>		A Tisztviselőtelepi Főgimnáziumban a VI.-ban és a VII.-ben magyart, az V.-ben, VI.-ban és VIII.-ban latint tanít, összesen heti 18 órában, és irányítja az önképzőkör munkáját (mely ebben a tanévben idegen népek kultúrájának és nyelvének megismerését célul tűző új szakosztállyal bővül). Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III.</i> 65–66.
<i>Tisztviselőtelep, 1915. november 5–6.</i>		A X. tisztviselőtelepi állami főgimnázium tantestületének rendkívüli tanácskozásáról fölvevett jegyzőkönyv tanúsága szerint hét tanár kérésére rendkívüli tantestületi tanácskozást tartanak a tisztviselőtelepi gimnáziumban a Babits <i>Játszottam a kezével</i> című verse kapcsán indított sajtóhadjárat ügyében. Babitsot sajtónyilatkozat megtételére kéri („a tanártestület becsületének, jó hírnevének” érdekében „ez ügyben nyilatkozatot tegyen”), melyet ő elfogad. Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III.</i> 77.

<i>Év</i>	<i>Lakcím</i>	<i>Iskola</i>
<i>Budapest, 1916. január 18. és utána– március végéig</i>		<p>A Tisztviselőtelepi Főgimnáziumba megérkezik a VKM 4334. számú rendelete Babits áthelyezéséről a Budapestvidéki Tankerületi Főigazgatósághoz.</p> <p><i>A Játszottam a kezével</i> megjelenése utáni sajtóhadjáratot követően, többek között Herczeg Ferenc közbenjárására osztják be Babitsot a Budapestvidéki Tankerületi Főigazgatóságra, Badics Ferenc főigazgatóhoz. Egy délelőttöt tölt az akkori Szentkirályi utcában, a főigazgatói irodában. Badics csendes szobát ad neki, és fölmenti a megalázásra szánt irodai munka minden kötelessége alól. Babits egyetlen délelőtt után búcsú nélkül kilopózik az irodából.</p> <p>Badics Ferenc igazgató rögtön szabadságolja, illetve mentességet ad neki a munkavégzés alól.</p> <p>Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 107–108.</i></p>
<i>Budapest, 1916. május 2.–1931. április 28-ig</i>	<p>A VIII. kerületi Reviczky utca 7. számú ház lépcsőházból nyíló háromszobás lakásába (15. szám) költözik. A sötét, hosszú előszoba végéből nyílik a nagy szoba, jobbra a hálószoba, balra a könyvtárszoba.</p> <p>Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 143–144.</i></p>	
<i>Budapest, 1916. november 9.</i>		<p>Az <i>Új Idők</i> befolyásos szerkesztőjének, Herczeg Ferencnek közbenjárására a minisztérium november 9-én kelt rendeletével „újból tanári szolgálatra” alkalmazza Babitsot, s szolgálatételre a VI. kerületi Munkácsy Mihály (ekkor a Bulyovszky – ma Rippl-Rónai) utcai főgimnáziumba osztja be.</p> <p>Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 181.</i></p>
<i>Budapest, 1916. november 19.–1917. június/1918. február 27.</i>		<p>A Nagyszebenbe visszarendelt Mixich Lajos osztályfőnökségét és órarendjét átvéve – a VI. kerületi Magyar Királyi Állami Főgimnáziumban az I/c osztályban osztályfőnök, ugyanitt magyart és latint tanít, az V/a-ban magyart, a VI.-ban magyart és görög-pótlót, összesen heti 19 órában.</p> <p>Végigtanítja az 1916/1917-es, illetve 1917/1918-as tanévet, 1918 februárjában betegszabadságra megy, melynek leteltével még helyettesítést bíznak rá, de 1918 szeptemberében már nem folytatja a tanítást.</p> <p>Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 184–185.</i></p>

<i>Év</i>	<i>Lakcím</i>	<i>Iskola</i>
1918. december 3.		Ideiglenes nyugállományba helyezését kérelmét – tekintettel arra, hogy állami gimnáziumokban rendes kinevezett tanárként leszolgált tíz évet – a minisztérium 201812/18, XII. 3. számú leiratával elfogadja (az iskolához 1919. január 4-én érkezik a főigazgató rendelete). Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 441.</i>
1918. december 11.		600 koronás rendkívüli segílyt utalnak ki számára. Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 446.</i>
Budapest, 1919. január 1-jétől; január 3–4.		Január 4-én érkezik meg a Munkácsy utcai VI. kerületi állami főgimnáziumba a Vallás- és Közoktatási Minisztérium január 3-án kelt értesítése, amely közli: a minisztérium 1918. december 3-án „201,812 sz. a. kelt rendeletével [...] Babits Mihály bpesti VI. ker. főgimn. r. tanárt az 1885 évi XI t.cikk alapján ideiglenesen nyugalomba helyezte s egyben utasította a IX. ker állampénztárt, hogy nevezett részére évi 1960 [...] korona nyugdíjat írjon elő s ezen összeget, az 1919. január hó 1-től [...] nyugdtványra havi előleges részletekben fizesse ki...” Rendelkeznek továbbá arról, hogy évi 2800 korona fizetését, 800 korona személyi és 400 korona korpótlékát 1918. december végével, az évi 1300 korona lakpénzt pedig 1919. január végével szüntesse meg [évi 5300 korona áll szemben az 1960 korona nyugdíjjal]. Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 466.</i>
1919. január 25.–május 17.		Kunfi Zsigmond szociáldemokrata közoktatási miniszter Babitsot egyetemi tanárrá nevezi ki a budapesti egyetemre. A minisztérium és az egyetemi tanács nyílt csatározása idején Babits nem foglalja el egyetemi katedróját, s hivatalos kinevezését is csak május 17-én kapja meg Lukács György népbiztostól. Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 474.</i>
Budapest, 1919. március 21-ét követő napok		„Néhány nap múlva a szél-sárkány költőt [Balázs Béla] és a gombolyag filozófust [Lukács György] fölvitte a szél a Hatalom polcéra. Csináltak ekkor egy lojális gesztust, s engem, akit előbb már sok lelkes kivánság és jóakarató buzgalom az Ifjúság mesterévé jelölt – fölültettek a Vörös Katedrára.” Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 516.</i>
Budapest, 1919. április 1. után		Április elseje után néhány nappal az új egyetemi előadók kijelölik előadásaikat és szemináriumaikat is. Babits <i>Az irodalom elmélete</i> címmel főkéllégiumot (heti 4 óra) és Ady verseivel foglalkozó stílusgyakorlatot (heti 2 óra) hirdet meg. (Előadása Négyesy <i>A magyar irodalom története</i> című kollégiumát, az Ady-szeminárium egy közelebbről meg nem határozott stílusgyakorlatot vált föl.) Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 523.</i>

<i>Év</i>	<i>Lakcím</i>	<i>Iskola</i>
<i>1919. április 8. kedd; április 12. szombat és utána</i>		Babits az egyetemi hallgatókkal először találkozik az egyetem Múzeum körüli épületében. Első Ady-szemináriumára Csinszkaival együtt érkezik (aki rendre részt vesz az órákon) a „fulladásig zsúfolt” Riedl-terembe. Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 525.</i>
<i>1919. május 1. (1919. május 17.)</i>		A <i>Tanácsköztársaság</i> című hivatalos lap <i>Kinevezések és beosztások</i> közleményében megjelenik a Babits egyetemi kinevezéséről szóló okirat (88 226/1919. VI. 1.). A közoktatásügyi népbiztos, Lukács György nevezi ki a Budapesti Tudományegyetem „modern magyar irodalmi és világirodalmi tanszékére” egyetemi rendes tanárrá. Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 564.</i>
<i>Budapest, 1919. augusztus 17.</i>		Babits professzori kinevezését – másokéval együtt – kormányrendelet érvényteleníti, megfosztva őt egyetemi katedrájától és nyugdíjától is. (Felmentésére vonatkozó hivatalos leiratot azonban nem kap.) Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 609.</i>
<i>Budapest, 1919. november 29.</i>		A Középiskolai Tanári Fegyelmi Bizottság a bizottság elnökének, Greszler Jenő miniszteri osztálytanácsosnak aláírásával küld értesítést Babitsnak, melyben felkéri, hogy december 5-én pénteken délelőtt fél 10-kor a III. kerületi állami főgimnáziumban tartandó fegyelmi vizsgálaton „saját érdekében, feltétlenül” jelenjen meg. Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 644.</i>
<i>Budapest, 1919. december 5. péntek</i>		A Középiskolai Tanári Fegyelmi Bizottság elé idézik Babitsot a III. kerületi állami főgimnáziumban tartandó fegyelmi vizsgálatra, mely elsősorban <i>Az igazi haza. Cikk a Szózatról</i> című írása nemzetellenes tendenciájára, valamint egyetemi tanárságának ügyére terjed ki. Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 647–648.</i>
<i>Budapest, 1920. március 31. és utána</i>		A Magyar Királyi Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium fegyelmi tanácsa Haller [István vallás- és közoktatásügyi miniszter] s. k. aláírással Babitsnak a proletárdiktatúra alatti magatartása „megvizsgálására ejtett fegyelmi vizsgálat” után az egy évvel korábbi <i>Az igazi haza (Cikk a Szózatról)</i> című írása, valamint hogy bár betegség címén kérte nyugdíjazását, mégis a proletárdiktatúra szerveitől az egyetemi tanári állást elvállalta, fegyelmi határozatával a tanár Babitsot „nyugdíjának elvesztésére” ítéli (102 752/1920. szám B–XI). Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 708.</i>

<i>Év</i>	<i>Lakcím</i>	<i>Iskola</i>
<i>Budapest, 1920. május 5.</i>		Az 1920. március 31-i határozat nyomán, amely Babits nyugdíjának megvonásáról rendelkezik, a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztérium Babits ügyét – mint kommunista ügyet – átteszi a Budapesti Főkapitánysághoz, ahonnan azt a Budapesti Ügyészséghez továbbítják, amely a vizsgálat megtartását rendeli el. Babits megjelenik a Budapesti Rendőrfőkapitányságon Lampert/Lampért Ferenc detektív előtt, hogy a forradalmak alatti tevékenységéről kihallgassák. Terhelő bizonyítékot nem talál- nak ellene. Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 720.</i>
<i>Budapest, 1920. szeptember 18. (1921. november 20.)</i>		Megérkezik a Vallás- és Közoktatásügyi Minisztériumtól a Babits fegyelmi ügyében hozott 1920. március 31-i véghatározat, valamint az <i>Új Világ</i> érintett száma a Budapesti Ügyészségre. [Az ügy végére a Budapesti Királyi Ügyészség 1921. november 20-i keltezésű határozatával tesz majd pontot dr. Pálos kir. főügyész helyettes, aki a nyomozást megszünteti, mert a tételes büntető törvényekbe ütköző bűncselekmény Babitsra nem bizonyítható.] Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 759.</i>
<i>Budapest, 1920. december 20. körül</i>		A rendőrség toloncházi osztálya idézi be, mert a <i>Fortissimo</i> című versben a rendőrszellem ellen való lázítást fedeztek fel, s ezért eljárást indítanak ellene. Mint veszélyes egyént, „nyilvántartják”. Lásd <i>Babits Mihály életének kronológiája III. 785.</i>

Helynevek

Ábrahámhegy 521	Balatonföldvár 601
Amerikai Egyesült Államok/USA 128, 306, 356, 380, 420, 673	Balatonfüred 46, 47, 153, 155, 219, 271, 345, 718
Anglia/Nagy-Britannia 44, 52, 524, 559, 673	Balatonfüred-fürdő 748
Ann Arbor, Michigan, US 594	Balatonkenese 748, 749
Ausztrália 603	Balatonszabadi 360
Ausztria 53, 327, 328, 406, 417, 421, 481	Balatonvilágos 163, 602
Bácska 421	Bánát/Bánság 421, 439, 625
Bad Nauheim (Németország) 46, 153	Bátaszék 472
Badacsonyszőlőhegy 390	Bécs 52, 54, 57–61, 71, 82, 94, 100, 106, 107, 128, 130, 136, 137, 230, 255–259, 268, 272, 276, 280, 281, 286, 336, 369, 389, 421, 434, 451, 510, 587, 600, 601, 606, 607, 612, 616, 617, 645, 646, 659, 660, 668, 694–696, 706, 707, 710, 715, 739, 757, 767, 776, 792
Baden bei Wien 179	Bécs, Hotel Imperial 600, 607, 612
Baden-Baden 282	Békéscsaba 401, 405, 428
Baja 132–137, 150, 151, 198, 260, 430, 431, 591, 638, 639	
Bajkál-tó 72, 165, 180	
Balaton 10, 166, 167, 245, 381, 382, 575, 593	
Balatonboglár 670	

- Belgrád 421, 422, 728
 Bercsényifalva, Ung vármegye 385
 Beresowka/Berezovka (tishti és legénységi hadifogolytábor) 140, 165, 180, 185, 189, 190, 195, 205, 212, 248, 253, 272, 289, 319, 333, 340, 426, 781
 Berlin 668, 740
 Berlin, Feldafing am Starnbergersee (Baumgarten Ferenc címe) 348, 469
 Bern 434, 446, 468, 501, 650
 Beszterce 421
 Besztercebánya 290, 332
 Bethlen falu 134
 Bihartorda 367
 Bonyhád 699, 708
 Borbánd 367
 Bozen/Bolzano (Dél-Tirol, Olaszország) 210
 Bölcske (Tolna megye) 601
 Brassó 421
 Brissago 131, 617
 Brody (Ukrajna) 106, 156
 Budapest, Alföldi utca 1. I/25. (Pohánka Gizella lakása) 426
 Budapest, Csillag utca 2. (Kerkápoly-ház) 717
 Budapest, Illés u. 5. (Csoma Mária címe) 643
 Budapest, I. Alagút utca 3. (Philadelphia kávéház) 312
 Budapest, I. Bécsi kapu téri palota (Hatvany Lajos palotája) 551
 Budapest, I. Böszörményi u. 36.b (Karcag Miklós címe) 654
 Budapest, I. Dísz tér 2. III/88/a Külügyminisztérium (Tanner Ilonka munkahelyi címe) 734
 Budapest, I. (ma XI.) Gellért-hegy 143
 Budapest, I. Gyopár utca 2. (Lukács Györgyék villája) 351
 Budapest, I. Horváth-kert 370
 Budapest, I. Iskola u. 13. (Dohányjövődék I. emelet) 675
 Budapest, I. Jolán utca 9. (Pikler Gyula lakása) 247
 Budapest, I. Krisztina körút 21. (Ilona vendéglő) 195
 Budapest, I. Krisztina körút 91. (Vérmezővel szemben – Buday Kálmán Kórbonctani Klinikája) 108
 Budapest, I. Logodi u. 51. (Fülep Lajos címe) 571
 Budapest, I. Lovas út 28. (Schöpflin Aladár) 780–781
 Budapest, I. Mátray u. 5. I. 5. (Elek Artúr címe) 279
 Budapest, I. (ma XI.) Ménesi út 19. (Szabó Ervin lakása) 186, 359, 361, 365
 Budapest, I. Pálya-u. 3. (Öreg Diófa vendéglő) 355
 Budapest, I. (ma XI.) Somlói út 29. (Békássy Elemérné lakása) 39, 212
 Budapest, I. Úri utca 40. II. (Schöpflin Aladárék „nyaraló”-ja) 51
 Budapest, I. (ma XI.) Budafoki út 22. IV. 23. (Káldor Miksa) 675
 Budapest, I. (ma XI.) Szirtes út 4/a. II. 5. (Hadnagy utca fölött – Szabó Dezső lakása) 718
 Budapest, II. Fillér utca 11/a II/2. (dr. Babits Sándor lakása) 321, 634, 656
 Budapest, II. Hűvösvölgy 259, 352
 Budapest, II. Ilka tér 3. (Alszeghy Zsolt lakása) 758
 Budapest, II. Lipótmező 651
 Budapest, II. Margit körút 50. I. emelet (Biró Lajos lakása) 575
 Budapest, II. Margit rakpart 15. III. 17. (Sachsenheim Marcell) 590
 Budapest, II. Pálffy tér [ma Bem tér] (Radetzky hadikórház) 174
 Budapest, II. Pasaréti út és a Virágárok utca sarka (Jászi Oszkárék kertje) 398
 Budapest, II. Szalag u. 8/10. (Földessy Gyula címe) 719
 Budapest, II. Szalag utca 15. (Honvédelmi Minisztérium „hadifogoly csoportja”) 706, 719
 Budapest, III. Remete-hegy 2084. (Jochs József címe) 750
 Budapest, IV. (V.) Bécsi utca 1. (színházi ügynökség – dr. Marton Sándor) 767
 Budapest, IV. (V.) Bécsi utca 1. (Paulay Erzsi lakása) 208–210
 Budapest, IV. [V.] Egyetem utca 1. [ma Károlyi Mihály és Irányi utca sarka] (Központi/Centrál kávéház) 144, 366, 374, 376, 619, 718
 Budapest, IV. [V.] Gróf Károlyi utca 8. (Fővárosi Könyvtár/Városi Nyilvános Könyvtár előadóterme) 446, 494, 495
 Budapest, IV. Hajós utca 23. („Miatyánk 1914” kiadóhivatala – Kosmos Irodalmi Intézet) 48
 Budapest, IV. Károly körút 414
 Budapest, IV. Királyi Pál utca 12. (dr. Gábor Illés lakása) 597

- Budapest, IV. Koronaherceg-u. 6. (*The Hungarian Review* szerkesztősége) 141
- Budapest, IV. Koronaherceg u. 10. III. 25. (Fóthi László címe) 345
- Budapest, IV. Mehmed szultán út 3. (Lantos Adolf könyvesboltja)/ Múzeum-körút–Mehmed Sz. út 3. 15. (Lantos könyvkiadó) 403, 624
- Budapest, IV. Szervita tér 5. (Rózsavölgyi és Társa) 352
- Budapest, IV. Tél u. 9. (Laziczius Gyula címe) 641
- Budapest, V. Bálvány utca 7. II. emelet (Közoktatásügyi Népbiztosság Irodalmi Osztálya/Földhitelintézet) 561, 573, 574, 576, 602
- Budapest, V. Erzsébet tér (Nemzeti Szalon) 120
- Budapest, V. Ferencz József (ma Belgrád) rakpart 27. (Magyar Filozófiai Társaság) 104
- Budapest, V. Ferencz József (ma Belgrád) rakpart 27. (Modern kávéház) 632
- Budapest, V. Ferencz József (ma Belgrád) rakpart 27. földszint (Pap Zoltán lakása) 632, 634
- Budapest, V. Ferencz József tér (1918-ban Október 29. tér, 1919 és 1946 között ismét Ferenc József tér, majd 2011. május 5-ig Roosevelt tér, ma Széchenyi István tér) 5. (Gresham-Venezia) 175, 755
- Budapest, V. Hold utca 16. (Közoktatásügyi Minisztérium államtitkárság) 486, 488
- Budapest, V. Hold utca 21. (Hartenstein Jenő) 780
- Budapest, V. Hold utca 23. (Fodor Miklós) 780
- Budapest, V. Károlyi-kert 685
- Budapest, V. Kecskeméti utca 655
- Budapest, V. Magyar utca 34. (Frida bordélyház) 685
- Budapest, V. Markó u. 27. III/19. (Pohánka Gizella munkahelyi címe) 492
- Budapest, V. Markó utca 27. II. em. 22. sz. terme (Budapesti Királyi Büntető törvényszék) 228, 229
- Budapest, V. Markó utcai gimnázium (Ambrózy Pál) 456
- Budapest, V. Nádor u. 21. (Rosenberg Lili lakása) 319
- Budapest, V. Nagy János utca 41. I. 4. (Rédey Tivadar, Rédeyné Hoffmann Mária és Hoffmann Edith lakása) 599
- Budapest, V. Perczel Mór u. 2. I. (Kelemen László) 386
- Budapest, V. Reáltanoda utca 19. (dr. Bellaagh Lajosné lakása) 585
- Budapest, V. Sas utca 1. (Baumgarten-ház) 270, 794
- Budapest, V. Szemere utca 6. (Írói Direktórium) 529, 538
- Budapest, V. Szemere utca 6. (Kereskedelmi és Iparkamara) 474
- Budapest, V. Váci utca (Újvárosháza) 513
- Budapest, V. Váci utca (Székely Aladár műterme) 259, 553
- Budapest, V. Váci utca (MA kiállítóhelyisége) 415
- Budapest, V. Váci utca 9. (Corso mozi) 706
- Budapest, V. Vécsey utca 5. (Fodor Oszkár) 780
- Budapest, V. Veres Pálné utca 4–6. I. emelet 1. (Ady Endre és Csinszka lakása) 283, 428, 557, 750
- Budapest, V. Vilmos császár út 18. (Martos Adolf könyvkereskedés) 697
- Budapest, V. (XIII.) Visegrádi utca 39. III. 25. (Szabó Lőrinc albérlete) 634
- Budapest, V. (XIII.) Visegrádi út 48. fszt. 1. (Szabó Lőrinc albérlete) 693, 725
- Budapest, V. Zrínyi utca 1. (Fenyő Miksa) 780
- Budapest, V. Zrínyi utca 2. II. emelet 192. sz. (Magyar Királyi Államrendőrség Főkapitánysága Idegenek Ellenőrzési Osztálya) 719, 720
- Budapest, VI. Andrássy út 133, 207, 414, 685
- Budapest, VI. Andrássy út 8. (Magyar Vöröskereszt – Szabó György, Hadifogoly Gyámolító Hivatal) 486, 623, 731
- Budapest, VI. Andrássy út 21. III. emelet (Somló Adalbert budapesti címe) 694
- Budapest, VI. Anker köz 4. (Társadalomtudományi Társaság) 113
- Budapest, VI. Benczúr utca 47. (Liget Szanatórium – II. emelet 30. Ady Endre szobája) 470
- Budapest, VI. Bulyovszky (ma Rippl-Rónai) utca (VI. Munkácsy Mihály utcai főgimnázium) 181, 183, 184, 253, 264, 320, 324, 341, 362, 431, 432
- Budapest, VI. Gyár utca 38. III/4. (Raymonde Dunand címe) 670
- Budapest, VI. Lendvay utca 27. (Kornfeld Móric háza) 240

- Budapest, VI. Nagymező utca 5.
(Művészvilág – Lakatos Károly) 239
- Budapest, VI. Nagymező u. 60. (Szeben Károly címe?) 692
- Budapest, VI. Nagymező utca (Telefon előfizetési osztály) 581
- Budapest, VI. Oktogon 46
- Budapest, VI. Podmaniczky utca 31. III.
(Graf Ferenc bornagykereskedő lakása – Szabó Lőrinc albérlete) 601, 656, 725
- Budapest, VI. Rózsa utca és Andrassy út sarka 207
- Budapest, VI. Szondy utca 45. III. 3.
(Hoffmann Mária, Hoffmann Edit és anyjuk lakása) 55, 293, 340
- Budapest, VI. Teréz körút 24/a (Vázsonyi Vilmos ügyvédi irodája) 241
- Budapest, VI. Teréz körút 28. (Mozgókép Otthon) 668
- Budapest, VI. Vilmos császár út 37.
(Országos Hadigondozó Hivatal) 455
- Budapest, VI. Vilmos császár út 51. III. emelet (*Nyugat* szerkesztősége) 178, 182, 202, 305, 377, 466, 523
- Budapest, VI. Vilmos császár út 70.
(Seemann kávéház) 178, 684
- Budapest, VI. Vörösmarty utca (Jakab Ödön lakása) 337
- Budapest, VII. Aréna [ma Dózsa György] út 11. II. emelet 18. (Kelemen Imréné lakása) 133, 134
- Budapest, VII. Aréna [ma Dózsa György] út 66. fsz. 2. (*Nyugat* szerkesztősége) 780
- Budapest, VII. Damjanich u. 9. IV. 1.
(Halász Jenny lakása) 442
- Budapest, VII. Damjanich utca 20.
(Szocialista Irodalmi Művészeti és Tudományos Társaság Irodalmi Szakosztálya) 579
- Budapest, VII. Dembinszky utca 50. II/17.
(Csemez Paula lakása) 320
- Budapest, VII. Dohány u. 78. (Balogh Rezső?) 389
- Budapest, VII. Dohány utca 20. (Mittrovácz-féle vendéglő) 324
- Budapest, VII. Erzsébet körút 54. I. (dr. Steiner Gyula) 675
- Budapest, VII. Fasor (ma Városligeti fasor) 13. (Grünwald Szanatórium) 165
- Budapest, VII. Garay utca 134
- Budapest, VII. Keleti pályaudvar 688
- Budapest, VII. Kerepesi [ma Rákóczi út] 21.
(Uránia mozi) 280
- Budapest, VII. Kerepesi [ma Rákóczi út] 21.
(Rimanóczy-palota, Orczy-féle mulató – Uránia Magyar Tudományos Színház) 401
- Budapest, VII. Peterdi utca 39. (Osvát Ernő lakása) 551
- Budapest, VII. Rákóczi út 18. (*Pesti Napló* szerkesztősége) 393
- Budapest, VII. Rákóczi út 63. (Steinhardt/ Parisienne/Tabarin táncmulató) 674–675
- Budapest, VIII. Balassa utca 6. (Moravcsik-klinika, Elme- és Idegkórtani Klinika) 249
- Budapest, VIII. Baross utca (Héczy Erzsébet) 128
- Budapest, VIII. Baross utca 3. (Czakó Ambró lakása) 686
- Budapest, VIII. Conti utca (börtön) 409
- Budapest, VIII. Conti utca 4. (Világosság nyomda) 380
- Budapest, VIII. Esterházy [ma Pollack Mihály tér, Puskin és Ötpacsirta] utca 4. (Otthon Írók és Hírlapírók Köre) 328, 529
- Budapest, VIII. Esterházy [ma Pollack Mihály tér, Puskin és Ötpacsirta] u. 30. 531, 610
- Budapest, VIII. Főherceg Sándor [ma Bródy Sándor] utca 8. (régí képviselőház) 294
- Budapest, VIII. Gyulai Pál u. 6. (Márciusi Kör) 294
- Budapest, VIII. József körút 45. (Baross kávéház) 344
- Budapest, VIII. József körút 46. (Bandl étterem – „Bandli”) 36
- Budapest, VIII. József körút 56. (Bodó kávéház) 35, 36, 55, 65, 72, 100, 101, 145
- Budapest, VIII. Kálvária tér 8. (Tanner Ilona lakása) 791
- Budapest, VIII. Kisfaludy utca 28/b V. 1. 207
- Budapest, VIII. Mikszáth tér 143, 144
- Budapest, VIII. Nagykorona utca 13. 536, 731
- Budapest, VIII. Múzeum körút (Pázmány Péter Tudományegyetem Természettudományi Kar Gólyavár) 513
- Budapest, VIII. Múzeum körút (Pázmány Péter Tudományegyetem II. emelet 15. számú, korábban Riedl Frigyes szobája) 542, 546
- Budapest, VIII. Népszínház utca 49.
(Karinthy Frigyes) 216
- Budapest, VIII. Rákóczi út 5–7. (Pannónia Szálló) 442

- Budapest, VIII. Rákóczi út 17. (Tihanyi Lajos lakása) 312
- Budapest, VIII. Rákóczi út 63. (Steinhardt/Parisienne mulató) 675
- Budapest, VIII. Reviczky utca 7. III. 15. (Babits Mihály lakása) 96, 117, 118, 127, 138, 142–146, 149, 153, 157, 185, 188, 192, 210, 214, 270, 358, 393, 396, 424, 426, 482, 483, 511, 525, 544, 576, 597, 635, 656, 659, 688, 705, 725, 726, 728, 737, 738, 746, 771, 772, 779, 780, 789
- Budapest, VIII. Röck Szilárd u. 12. (*A Nap* szerkesztősége) 762
- Budapest, VIII. Röck Szilárd u. 18. (Fogarasi Béla) 222
- Budapest, VIII. Sándor [1946-tól Gutenberg] tér 4. (Gutenberg-palota/Omnia mozi) 72
- Budapest, VIII. Stáhly u. 15. (Zsófia Országos Gyermekszanatórium Egyesület) 215
- Budapest, VIII. Üllői út 1. (hadifoglyokról tájékoztató iroda?) 285
- Budapest, VIII. Üllői út 10. vagy 12. (Poztman-féle vendéglő) 721
- Budapest, VIII. Üllői út 121. (Hegedüs Gyula) 780
- Budapest, VIII. Üllői úti kaszárnya 225
- Budapest, VIII. Tisza Kálmán, majd Köztársaság [ma II. János Pál pápa] tér 30. Népopera (Városi Színház, majd Erkel Színház) 111
- Budapest, IX. Bakács u. 5. (Gagyhy Dénes) 222
- Budapest, IX. Fővám tér 2. (Lengyel Menyhért lakása) 325
- Budapest, IX. Kálvin tér 143, 393
- Budapest, IX. Lónyay utca 18. (*Nyugat* szerkesztősége) 35, 103
- Budapest, IX. Lónyay utca 18/A 4. em. 1. sz. (Ethika Könyvtár – Schubert Mátyás) 794
- Budapest, IX. Mátyás tér 4. 140
- Budapest, IX. Ráday u. 57. (Bálóné vendéglője) 218, 220
- Budapest, IX. Telepi utca I. em. 13. (Szt. István kórház fiók-kórháza) 104
- Budapest, X. Család u. 28. (Dienes Pálék lakása) 198
- Budapest, X. Tisztviselőtelepi Magyar Királyi Állami Főgimnázium, Szabóky [ma Bíró Lajos] utca 34, 35, 43, 47, 50, 51, 65, 70, 77, 107–109, 111, 112, 114, 115, 118, 121, 137, 143, 153, 156, 174, 184, 191, 197, 198, 256, 283, 319, 340, 371, 434, 446, 448, 543, 641
- Budapest, X. Tisztviselőtelep, Szabóky [ma Bíró Lajos] utca 54. (Babits Mihály bérelt lakása) 61, 70, 71, 92, 93, 103, 124, 143, 153, 174, 192, 366, 393
- Budapest, XI. Ménesi úti 11–13. (Eötvös-Collegium) 717
- Budapest, XI. Kelenföldi pályaudvar 639
- Budapest, XI. Tarcali u. 12. (Dienes Valéria) 675
- Budapest, XII. Alma utca 6. (Fenyő Miksáék lakása) 209
- Budapest, XII. Kékgolyó u. 20/b (Erdős Renée címe?) 747
- Budapest, XII. Rege u. 2. (Szilasi Vilmos lakása) 354
- Budapest, XII. Városmajor u. 19. (Landerer Elza lakása) 64, 655
- Budapest, XIII. Dráva utca (Márfy Ödön és Csinszka lakása) 751
- Budapest, XIII. Dráva utca (Tihanyi Lajos műterme) 312
- Budapest, XIII. Rudolf trónörökös [ma Jászai Mari] tér 1. (Ódry Árpád lakása) 291
- Budapest, XIV. Hermina út (gróf Tisza István villája) 414
- Budapest, XIV. Hungária út 107. (16-os katonai kórház) 766
- Budapest, XIV. Kerepesi út 131. (Horvát Imre) 780
- Budapest, XIV. Városliget 470, 471, 551
- Budapest, Losonczi utca (Horvát Henrik címe) 700
- Budapest, Maglódi utca 17. (Bálóné vendéglője) 220
- Budapest, Országház tér 427
- Budapest, Sándor u. 26/b (Református Ifjúsági Egyesület, Megyeresi Béla) 175
- Bukovina 53
- Bulgária 670
- Burgenland 481
- Cambridge (King' College) 39, 61, 62
- Col della Beretta-hegy (Olaszország) 411
- Csehszlovákia 356, 421, 687, 697, 729
- Csepreg 260, 263, 265, 267, 271
- Csernovic 53
- Csucsá 236, 259, 263, 678

- Davos (Svájc) 160, 262
 Davos-Platz 176, 278, 396, 407, 489, 501,
 524, 525, 530, 542, 595
 Davos-Platz Villa Columbia 282, 489
 Davos-Platz Villa Morosani (Stefan I. Klein)
 255
 Debrecen 115, 116, 119, 125, 142, 175, 205,
 241, 252, 282, 332, 356, 378, 398, 445,
 478, 482, 495, 500, 558, 605, 621, 622,
 625, 636, 640, 652, 686, 693, 697, 724,
 726, 746, 749, 763, 782, 785, 786
 Debrecen Aranybika Szálló 726
 Délvidék 728, 729, 760
 Diósgyőr 57
 Disznóshorvát 360, 429
 Doberdo 312
 Dobogókő 71, 162, 167, 168
 Dobronuc (Bukovina) 53
- Eger 79, 739
 Eperjes 422
 Erdély 302, 335, 341, 345, 391, 419, 421, 422,
 532, 608, 625, 628, 673, 687, 697, 716,
 728, 729, 736, 760, 783
 Érmindszent 480
 Érsekújvár 422
 Erzsébetfalva 68
 Észak-Amerika 44
 Esztergom 141, 178, 252, 577, 578
 Európa 687, 736, 787
- Fehérkőlápa 287
 Feldafing 617
 Felvidék 93, 422, 728, 729, 750, 760
 Felvidék (Hólak/Hólak (?) – Budatin vára)
 93
 Fenyőháza 164
 Fiesole (Olaszország) 740
 Firenze 210, 740
 Firenze, Palazzo Vecchio 610
 Firenze, Piazza S. Croce 610
 Fogaras 45, 73, 84, 85, 121, 129, 132–138,
 161, 164, 170, 177, 178, 185, 190, 200,
 250, 261, 262, 348, 353, 357, 430, 431,
 447, 456, 735, 736, 754, 756, 757, 795
 Fogaras, Papírmalom liget 134
 Fonyód 593
 Fonyód-Bélatelep Sirály-szálló, Lajos-lak
 593
 Franciaország 44, 287, 380, 559, 604, 673,
 687, 769
 Frankfurt am Main 762, 764, 772, 784, 791
 Freiburg 617
- 826
- Genf 406, 776
 Gickelhahn/Ilmenau (Németország) 713
 Gödöllő, Erdő utca 36. (Nagy Sándor
 festőművész) 39, 120, 497, 501
 Gödöllő, Művésztelep, Erdő utca 497
 Gyoma 220, 221, 284, 351, 352, 619
 Győr 233, 309, 316, 398
 Gyúró 81
- Habarovszk (Krasznaja Rjeteska bei
 Chabarovszk – Oroszország) 72
 Halifax (Kanada) 686
 Hatvan 37, 269
 Heidelberg 745
 Horvátország 673
- Iloba (Szatmár megye – F. Erzsébet) 233
 India 736
- Jugoszlávia 697
- Kanada 686
 Kaposvár 41, 50, 95, 448, 689, 759, 766
 Kaposvár János utca 8. (Fóthy János) 758
 Kaposvár Róma Villa (Rippl-Rónai József
 háza) 769
 Kárpátalja 729
 Kassa 281, 422, 697
 Kecskemét 92, 116, 124, 308, 641, 642, 658
 Kelet-Galícia 75
 Kijev 165
 Királyháza
 Kis Sennye/Sennye (Békássy Istvánné
 Emma) 204, 228, 524
 Kolozsvár 94–97, 223, 244, 275, 291, 314,
 317, 321, 322, 326, 327, 341, 342, 344–
 347, 349, 350, 352, 353, 355, 356, 362,
 364, 369, 375, 376, 388, 389, 393, 394,
 397, 404, 420, 421, 443, 452, 513, 641,
 713, 784
 Kolozsvár, Bartha M. u. 22. (Biblioteca
 Ardealului/Erdélyi Könyvtár) 375, 376
 Kolozsvár, Honvéd u. 36. (dr. Zolnai Gyula)
 244
 Kolozsvár, Szentegyház utca (Nagy Lajos és
 Tessitori Nóra lakása) 346
 Komárom 138, 139, 296
 Koppenhága 169, 256
 Kölesd 153
 Környe 392, 395, 403

Körtvélyes [ma Hrušov – Lesznai Anna
apjának, Moskovitz Geyzának birtoka]
372
Kőszeg 302
Krim 716, 717

Leányfalu 544, 659, 719, 746–748
Leipzig/Lipce 57, 160, 192, 282, 396, 455,
482, 489, 627
Lengyelország 356
Lichtenwört (Ausztria) 660
Lillafüred 604
Litvánia 175
Lvov (Ukrajna – német nevén Lemberg,
ma Lviv) 106

Magas-Tátra 54
Makó 38, 42, 43, 322
Marl (Németország) 199, 265–267, 344, 345,
507, 633
Marosvásárhely 362–364, 367, 421
Mátyásföld (Ritoók Emma lakhelye) 112,
114, 152
Miskolc 59, 169, 172, 174, 190, 275, 284, 339,
398, 506, 546, 702, 744, 763
Miskolc, Népkert 174
Mohács 751
Montello-hegy (Olaszország) 311, 312
Montreux (Svájc) 434
Moszkva 165, 167, 749
München 159, 192, 276, 281, 314, 365, 595,
627, 705, 769

Nagybánya 95, 118, 709
Nagybicse 360
Nagydorog 41
Nagykároly 480
Nagyszeben 184, 370
Nagyszombat 421
Nagyvárad 105, 223, 224, 251, 252, 279, 311,
344, 347, 348, 505, 513, 589, 606–609,
621, 625, 626, 766
Nagyvárad, Rákóczi út 12. (Miklós Jutka
lakása) 348, 350, 352, 355, 425, 437, 442,
446, 450
Németország 199, 265–267, 281, 344, 345,
413, 421, 507, 595, 617, 633
Neuilly (Franciaország) 670
Neustadt (Ausztria) 660
New York 67, 640
Nikolszk-Usszjuriszk [Usszurijszk]
(Oroszország – Távol-Kelet) 426, 598, 781

Nizza 617
Nürnberg 46, 153

Nyergesújfalú 751

Oberengadin (Svájc) 393
Óbeszterce (Felvidék) 376
Odessza (Ukrajna) 204
Olaszország 51, 133, 276, 368, 389, 390, 604,
617, 673, 714, 782
Omszk (Szibéria, Oroszország) 38
Orenburg (Kis-Ázsia–Szibéria) 165, 180
Orgovány 641, 642
Oroszország 44, 115, 286, 335, 441

Padova 419, 421, 728
Pápa 318, 376
Párizs 59, 109, 142, 390, 422, 472, 533, 617,
626, 640, 673, 687, 716, 729, 769
Párizs, Trocadero tér 641
Partium (mai Románia nyugati része) 729
Pécs 34, 40, 49, 95, 133, 139, 140, 212, 213,
287, 308, 366, 400, 589, 591, 592, 595,
641, 642, 756, 757, 763, 768, 769, 775
Pécs, Hunyadi [ma Mátyás király] utca 25.
(Kelemen Mihály háza) 641
Perzsia 739
Pestszentlőrinc 709
Pétervár (Oroszország) 286
Piave (Olaszország) 311, 367
Pilisi erdő 734
Pilsen (Csehország) 429, 451
Poprád 172, 173
Pozsony 49, 50, 268, 339, 344, 352, 353, 422,
701, 775, 785
Prága 57, 58, 60, 422
Purgstall (Ausztria) 277, 286
Purkersdorf 626

Rákospalota 54, 83, 111, 130, 132, 137, 138,
354, 405, 792
Reichenberg (Észak-Csehország, mai nevén
Liberec) 50, 52, 55, 57, 58, 60, 61, 66, 86,
130
Répáshuta 287
Róma 128, 336, 356, 718, 735, 737, 774
Róma, Via Appia (Quo vadis-templom) 75
Románia 390, 421, 422, 439, 729

Sambor (Sambir, Ukrajna) 60
Saint-Germain-en-Laye (Franciaország) 481

- Sárszentágota (Szabó Ervin lakhelye) 163, 359, 380, 382
 Sopron 256, 266–268, 270, 274, 279, 298, 481, 482, 596
 Stiria (Steiermark/Stájerország) 257
 Stockholm 175, 176, 195, 211, 213
 Stuttgart 338
 Sušak [ma Fiume, Rijeka része, Horvátország] 321
 Svájc 131, 160, 213, 272, 273, 276, 393, 398, 434, 469, 617
 Svedlér 245
- Szabadka 84, 92, 95, 347, 356, 421
 Szeged 13, 40, 60, 93, 105, 114, 115, 132–137, 164, 183, 184, 220, 249, 288, 299, 338, 343, 398, 400, 405–407, 437, 475, 478, 553, 607, 608, 636, 639, 671, 757, 773
 Szeged, Szent György utca 132
 Szeged, Vitéz utca 607
 Székesfehérvár 113, 260, 310, 418, 505, 640
 Szekszárd 8, 35, 39, 41, 42, 46–50, 52, 54, 55, 57, 58, 60–63, 66, 67, 69, 71, 75, 93, 94, 103, 110, 115, 116, 119, 129, 132–139, 144, 146, 147, 151, 155, 157, 162, 165–170, 184, 189, 192, 194, 195, 198, 205, 206, 212, 236, 244, 258, 260, 264–268, 272, 273, 285, 297, 298, 299, 302, 304, 307, 308, 314, 316, 319, 328–330, 333–336, 338, 339, 343, 356, 363, 366, 369, 382–384, 386–389, 393–398, 400, 402–404, 408, 411–413, 415, 422, 426, 427, 429, 435, 444, 451, 471–473, 485, 486, 506, 557, 558, 582, 584, 590, 597, 598, 601, 602, 604, 607, 608, 622, 624, 625, 631, 632, 634, 635, 637, 642, 650, 656, 658, 663, 670, 678–680, 682, 685, 686, 688, 689, 692, 694, 695, 697–699, 709, 711, 718, 720, 721, 723, 725, 726, 731, 733, 739–741, 743, 744, 746, 747–749, 751–759, 761, 762, 775, 793
 Szepesség 309
 Szerbia 390, 731
- Szerémség 421
 Szibéria (Oroszország) 585
 Szicília 140
 Szlovákia 421, 422
 Szolnok 680
 Szovjet-Oroszország 512, 513, 516
- Tasmánia (Ausztráliához tartozó sziget) 603
 Tátra 169, 172, 173, 214
 Tátraháza 103, 181
 Temesvár 278, 370, 398, 455, 622, 676, 766
 Tisza 546, 593, 603
 Tiszafüred 106
 Tiszalúc 166, 167, 169, 172
 Tisztántúl 639
 Tivoli 135
 Todtmoos (Badischer Schwarzwahr, Hotel Löwen – Németország) 627, 648
 Tomszk (Oroszország) 513
 Toronto (Kanada)
 Trencsén 421
 Trencsénleplitz 157, 160
 Trieszt 731, 733, 744
 Tuzsér 426, 445, 626
- Újpest 34, 37, 38, 41, 46, 47, 49, 51, 61, 66–69, 74, 75, 83, 89, 111, 114, 130, 168, 174, 186, 289, 296, 367, 368, 372, 385, 386, 413, 426, 516, 546, 579, 598, 621, 640, 658, 682, 695, 712, 717
- Vác 705, 742
 Velence 135, 138, 592, 757
 Vihnye 69
 Vlagyivosztok 731, 736, 781
 Volhynia/Wolhynia 192, 356
- Wales 617
- Zborov 165
 Zebegény 376
 Zilah 492
 Zombor 164

Nevek, intézménynevek

- Ablonczy Balázs 114, 239, 445, 517, 594
 Abonyi 80, 81
 Ábrányi Emil 275, 295, 611, 710
 Achenbach, Andreas 369
 Cs. Aczél Ilona 576
 Ács Lipót 55
- Ady Endre 7, 8, 13–15, 18, 19, 22, 33, 34, 37, 39, 45, 47, 56, 63, 64, 70, 72–77, 81–89, 94, 96, 99, 103, 105, 109, 113, 118, 119, 122–124, 128, 130, 132, 137, 138, 150, 157–159, 163, 187, 202, 204, 205, 209, 212, 222, 223, 226, 234, 236, 247, 252,

- 254, 255, 258, 259, 263, 264, 275, 277, 280, 283, 292, 300, 305, 311, 317, 320, 321, 323, 337, 346, 349, 371, 372, 406, 415, 417, 418, 419, 427–429, 431–433, 435, 436, 438, 440, 444, 466, 470, 471, 473, 475–481, 484–486, 488–498, 500, 505, 509, 510–513, 516, 519, 520, 523, 525–527, 531, 532, 533, 538, 539, 553, 556, 557, 559, 565, 582–584, 604, 607, 630, 634, 637, 638, 643, 646, 647, 653, 654, 656, 662, 686, 689, 690, 693, 698, 704, 710, 712, 713, 719, 741, 744, 747, 749–751, 758, 764, 765, 772, 786
- Ady Endre Társaság (Nagyvárad) 505
- Ady Endréné *lásd* Csinszka
- Ady Lajos 13, 45, 76, 79, 80, 82, 83, 88, 89, 233, 234, 433, 434, 480, 489
- Ady Lajosné 480
- Ady Lőrinc 480
- Ady Lőrincné 480
- Ady-díj 490
- Ady-múzeum 495
- Ady-szeminárium 520, 523, 525, 531, 532, 542, 545, 546, 565, 576, 577, 579, 582
- Ady-szobor Országos Bizottsága 485, 486, 488, 489, 491, 493, 496, 503, 544, 553
- Agárdi László 262, 293
- Ágoston Péter 251, 425, 437, 442, 450, 513
- Ágoston, Lilly 192
- Ágoston, Szent 242, 251, 252, 365, 591, 616, 638
- Alarich (nyugati gót király) 735
- Albrecht Habsburg főherceg 314
- Alexander Bernát 103, 104, 108, 166, 352, 401, 776
- Alkotó Művészek és Tudományos Kutatók Szövetsége 469, 474, 481, 535
- Alpár Ignác 717
- Alszeghy Zsolt 65, 320, 653, 758, 759, 778
- Általános Munkásdalárda 479
- Ambrózy Pál 456
- Ambrus Balázs (alias dr. Hermann Károly) 356
- Ambrus Zoltán 34, 56, 103, 157, 201, 205, 258, 292, 305, 372, 396, 438, 452, 466, 468, 493, 564, 611, 626, 627, 637, 647, 653, 654, 683, 784
- Amicus Könyvkiadó 698, 700, 745, 746, 758
- Anderkó Aurélia 494
- Andersen György 281, 701, 710, 761, 762
- Andersen, Hans Christian 780
- Andor József 64, 72, 262, 267
- II. András király 734
- Andrássy Gyula gróf 236
- Andreánszky Olga 233
- Angol–Magyar Bank 737
- Angyalosi Gergely 594
- Anonymus nyomda 520
- Antal Gábor 354, 496
- Antal Sándor 311, 400
- Apáthy István 421
- Apostol nyomda 786
- Apponyi Albert gróf 673, 674, 687, 723, 729
- Apró Ferenc 13, 571, 608
- Apuleius 780
- Aradi cs. és kir. 33. gyalogezred pótzászlóalja 383
- Aradi Vöröskereszt és az aradi Gyermekfelruházó Egyesület 383
- Arany János 24, 113, 135, 136, 153, 154, 158, 187, 206, 208, 213, 215, 216, 218, 219, 221, 222, 224, 227, 230, 232, 234, 240, 249, 250, 261, 262, 292, 317, 323, 342, 357, 365, 371, 378, 401, 490, 533, 547, 568, 570, 643, 683, 738
- Aretino, Pietro 675
- Argus 437
- Arisztophanész 367, 677
- Arnold, Matthew 667
- Artinger Imre 622
- Asbóth Oszkár 536, 776
- Astoria Szálló 529
- Athenaeum Irodalmi és Nyomdai Részvénytársaság/Athenaeum Kiadó 119, 124, 126, 127, 141, 152, 159, 178, 193, 194, 240, 245, 255, 271, 279, 325, 450, 507, 612, 616, 624, 643, 646, 649, 712, 737, 779, 788, 791
- Atzker, Karl 55
- Augusta főhercegné 383
- Babits Angyal 36, 38, 40–42, 52, 56–58, 60–64, 66, 68, 69, 71, 79, 90, 94, 95, 103–105, 108, 110, 111, 115, 117, 118, 120, 125, 138, 139, 144, 147, 149, 150, 152, 153, 155–157, 160, 161, 165, 166, 168, 169, 172, 174, 175, 176, 179, 184, 186, 189, 194, 198, 199, 202, 206, 208, 211–213, 220, 233, 235, 241–244, 252, 256, 264, 265, 268, 275, 278, 293, 296–299, 308, 322, 329, 330, 333, 350, 355, 362, 382, 386–389, 404, 411, 416, 422, 426, 430, 437, 451, 468, 471, 472, 485, 486, 505, 506, 516, 519, 536, 541, 554, 557, 571, 574, 575, 580, 582, 584, 585, 590, 597–601, 604, 623–626, 631, 635, 654, 656, 658, 681, 711,

- 714, 720, 722, 723, 731–733, 739, 740,
743, 744, 759, 761, 765, 767, 776, 787, 789
- Babits István 8, 16, 34–36, 38–41, 49, 50, 52,
55, 57, 58, 60, 63, 66, 67, 69, 71, 72, 75,
78, 86, 90–95, 104–111, 114, 115, 117, 118,
120, 127, 130, 138–140, 144, 146, 147,
149, 150, 156, 157, 161, 162, 165, 167, 169,
176, 180, 181, 183, 185, 189, 190, 192, 195,
204, 205, 206, 211, 212, 213, 220, 221,
230, 233, 235, 242, 244, 248, 252, 253,
256, 264, 265, 270, 272, 284, 285, 289,
293, 294, 308, 314, 317, 319, 322, 331, 333,
340, 349, 355, 369, 374, 382, 426, 468,
471, 486, 516, 541, 574, 585, 590, 598,
623, 626, 632, 635, 645, 650, 656, 658,
696, 706, 711, 722, 723, 731, 733, 743,
744, 759, 765–767, 769, 771, 776, 781, 783,
787, 789
- Babits Konstancia/Stanci néni 62, 275, 557
- Babits Mihály önképzőkör (Újpesti
Gimnázium) 516
- Babits Mihály, dédapa 54
- id. Babits Mihály 215, 632
- id. Babits Mihályné/Kelemen Auróra 35, 36,
40, 48, 49, 52, 57, 58, 60, 61, 63, 69, 75,
79, 87, 89–91, 93, 94, 103, 105, 106, 108,
117, 126, 127, 139, 142–144, 146, 149, 152,
157, 161, 165, 169, 176, 183, 186, 195, 204,
213, 217, 230, 233, 238, 241, 243, 244,
248, 252, 267, 268, 270, 272, 275, 284,
285, 289, 293, 296, 297, 310, 314, 317, 334,
335, 350, 363, 381, 383, 384, 386, 426,
429, 430, 437, 468, 471, 486, 505, 506,
516, 519, 536, 557, 575, 579, 582, 584,
586, 589, 590, 593, 597–600, 604, 623,
625, 632, 642, 650, 656, 658, 706, 714,
720, 722, 723, 727, 731, 749, 765–767,
769, 771, 775, 776, 781, 787, 789
- Babits Róza 36
- Babits Sándor 72, 127, 140, 165, 169, 180,
185, 189, 190, 274, 289, 290, 299, 316,
321, 486, 581, 624, 631, 634, 643, 644,
649, 656, 694, 700, 707, 714, 715, 743,
749, 750, 779, 789, 791
- Babits Sándor, id. 309, 316
- Babus Antal 359, 410, 420
- Bacchylides 614, 671
- Bach Artur 334
- Bach, Johann Sebastian 309
- Bacon, Francis 667
- Bacsó Béla 693
- Badics Ferenc 107, 108, 125
- H. Bagó Ilona 23
- Bajai Ciszterci Rendház és Gimnázium 591
- Bajomi Lázár Endre 257
- Bakonyi Miksa 328
- Balassa Bálint 215
- Balassa József 536, 600
- Balázs Béla 14, 27, 46, 47, 162, 176, 188, 205,
224, 238, 239, 243, 250, 251, 351, 352,
358, 367, 371, 372, 377, 412, 435, 443,
445, 503, 504, 508, 516, 535, 538, 554,
606, 647, 648, 669, 717
- Baldensperger, Fernand 527, 533
- Bálint Aladár 202, 205, 221, 235, 283–285,
758
- Bálint Aladár (orvosnövendék) 298, 299
- Bálint Lajos 142, 146, 147, 163, 211, 780
- Balla Ignác 91, 206, 217, 218, 275, 295, 338
- Balla, Gabriele 218
- Ballagi Aladár 519, 776
- Ballai K. 442
- Balmont, Konsztantyin Dimitrijevic 640
- Balogh Rezső 365, 368, 389
- Balogh Tamás 14, 128, 169, 291, 297, 347,
398, 495, 577, 649, 727, 748
- Balogi Virág 14
- Bálóné Gajdácsi Juliska 218, 220, 685
- Baltazar Dezső 356
- Balzac, Honoré de 569
- Bán Ferenc 205
- Bán Lászlóné, dr. 305, 310
- Bandholtz, Harry Hill 628
- Bandl Ferenc 35, 72, 145
- Bánffy György 142
- Bánffy Miklós gróf külügyminiszter 143,
783
- Bangha Béla SJ 207, 309
- Bánk bán 734
- Bánky Judit 280
- Bánóczy László 577, 598
- Bánóczy József 104
- Barabás Atala báró Pletzgerné/Atalus 657
- Baranyai Zoltán 586
- Barbusse, Henri 503, 651, 671
- Barcza Béla 780
- Bárczy István 45, 172
- Bárdos Artúr 205
- Bárdos László 193
- Bárdy 177
- Barna József 330
- Baross kávéház 778, 779, 781, 782
- Barrès, Maurice 307
- Barrett-Browning, Elisabeth 667
- Bársony István 275, 423, 620

Barta János 500, 526, 527, 545, 557, 565, 569,
 574, 581, 596
 Barta Lajos 205, 213, 247, 252, 299, 432, 438,
 444, 518, 554, 555, 602
 Barta Sándor 182
 Bartal Mária 142, 449
 Bartalis János 342, 346
 Bartha Albert 421, 422
 Barthos Indár 648
 Bartók Béla 18, 23, 259, 419, 474, 594, 724
 Bartók József 564
 Bartos Gyula 280
 Basch Lóránt 254, 256, 259, 264, 274, 279,
 417, 466, 527, 577, 670, 708, 791
 Bathó Gabriella 368, 397
 Batsányi János 560
 Baudelaire, Charles 113, 124, 132, 177, 178,
 241, 259, 260, 289, 347, 457, 526, 539,
 583, 586, 589, 614, 622, 633, 652, 655,
 659, 671, 672, 677, 678, 702, 703, 705,
 707, 714, 715, 722, 742, 758, 761, 765, 767,
 780, 794
 Baudrion, Lazarine 769
 Bauer Ervin, dr. 443, 444
 Baumgarten Alapítvány 28
 Baumgarten Ferenc Ferdinánd 276, 277, 281,
 314, 348, 353, 397, 415, 416, 469
 Baumgarten-ház 270, 795
 Bayros, Franz von 686
 Béber László 241, 622
 Beck Gyula 507, 533, 629, 705, 742
 Beck Ö. Fülöp 157, 205, 477
 Beethoven, Ludwig van 193, 453
 Begyáts László 289
 Békássy Elemérné 39, 212
 Békássy Ferenc 14, 39, 53, 61, 62, 75, 119,
 141, 149, 204, 206, 207, 209, 212, 228,
 237, 281, 290, 301, 363, 379, 380, 524
 Békássy Istvánné Bezerédy Emma 141, 149,
 204, 206, 207, 209, 228, 237, 281, 290,
 301, 379, 380, 524, 529, 713, 714, 787, 788
 Békássy János 524
 Beke Manó 552
 Békei Irén 523
 Békés István 482, 525–527, 605, 621, 622,
 636
 Belia György 14, 15, 19, 22, 100, 112, 234,
 236, 264, 400, 521, 527, 669, 690
 Bellaagh Lajos dr. 585
 Bellaagh Lajosné 585
 Belvárosi kávéház (Budapest) 413
 Belvárosi plébániatemplom (Budapest) 711
 Belvárosi Polgári Kör 497, 500
 Belvárosi Takarékpénztár 68
 Benárd Ágoston 729
 Benda Kálmán 23
 Benedek Marcell 15, 226, 304, 359, 412, 416,
 452, 454, 491, 500, 586, 620, 648, 666,
 737
 Benkő Imre 446
 Bényei József 73, 107, 123, 125, 225, 230,
 241, 263, 648, 725, 785
 Beöthy Zsolt 401, 418, 478, 527, 586, 600,
 601, 620
 Béranger, Pierre-Jean 215
 Beregi Oszkár 278, 280, 479, 777
 Bergson, Henri 113, 331, 358, 389, 567, 626
 Berinkey Dénes 396, 468, 473, 479, 512
 Berinkey-kormány 472, 474, 514
 Berkes Imre 554
 Bertalan Mária 95, 118
 Bertényi Iván, ifj. 414
 Berthelot, Philippe 687
 Berzeviczy Albert 379, 401, 620
 Berzsényi Dániel 215, 324, 337
 Bethlen István miniszterelnök 783
 Bezerédyék [szekszárdi földbirtokos család]
 62, 152
 Biblioteca Ardealului/Erdélyi Könyvtár 375,
 376
 Bierbaum, Otto Julius 668
 Billa Gyula 44
 Birkás Géza 682
 Bíró Dezső 514
 Bíró Éva 746
 Bíró Károly tüzérönkéntes 47
 Bíró Lajos 86, 87, 172, 188, 294, 295, 326,
 393, 412, 431, 436, 438, 479, 518, 554, 575,
 620, 691, 697, 702, 777
 Bíró László 609
 Bisztray Gyula 45, 448, 456
 Blake, William 341, 454
 Blum doktor 398
 Boccaccio, Giovanni 367
 Bodnár György 25
 Bodó Adolf 36
 Bodó kávéház 35, 36, 55, 65, 72, 100, 101,
 145
 Bodor Aladár 598, 658
 Bodri Ferenc 114, 115, 204, 310, 334, 411,
 450
 Bóka László 225
 Bokányi Dezső 513
 Bokor László 21
 Boltizsár József 77
 Bolyai Farkas 129

- Bolyai János 129
 Bolyai Pál *lásd* Bródy Pál
 Boncza Berta *lásd* Csinszka
 Boncza Miklós 45, 203, 259, 283
 Bónis József 744
 Borel, Émile 301
 Bori Imre 768
 Boromissza Jenő 382
 Boros Ferenc (szekszárdi festő) 54, 55
 Boros Ferenc (*Élet* újságírója) 90, 108, 126,
 145, 153, 225, 226, 247, 367, 424, 430,
 431, 432, 434, 763
 Boros Gyula 66
 Borosnyay Károly 478
 Bors László 159
 Borsodi-Bevilaqua Béla 680
 Bortnyik Sándor 182
 Botka Ferenc 793
 Boufflers, Stanislas Jean de márki 705
 Bousset, Wilhelm 113
 Boutreaux, Emile 113
 Bovie, Felix 705
 Böcklin, Arnold 94
 Böhm Mór 632
 Böhm Sándor 596
 Böhm Vilmos 513, 589
 Bölcs Ödön, Leitner 478, 663
 Bölöni György 123, 415, 604, 751
 Brájjer Lajos 106
 Brandeisz Ferencné Frey Melanie 699, 708
 Brandes, Morris 533
 Braun Róbert 402, 425
 Bresztovszky Ede 554, 579
 Brichter Klára 248
 Bristol kávéház Nyugat-asztala 35, 259, 316
 Bristol Szálló 35, 206, 207, 209, 259, 315, 316
 Bródy Andor 175
 Bródy László 221
 Bródy Pál 175, 176, 181, 182, 195, 231
 Bródy Sándor (Magyar–Osztrák szénkartell
 alelnöke) 175
 Bródy Sándor (író) 64, 432, 437, 438, 444,
 564, 776
 Browning, Robert 149, 206, 307, 465, 594,
 614, 667, 672, 738, 758, 759
 Bruegel, Pieter 369, 373
 Brunetiére, Ferdinand 548, 549
 Brüll Adél *lásd* Léda
 Buda Attila 11, 15, 16, 34, 37–41, 50, 55–58,
 60, 62–64, 66–69, 71, 75, 79, 87, 91, 93,
 96, 102, 104, 106, 108, 110, 111, 115, 118,
 120, 122–127, 130, 131, 138–140, 144,
 146–151, 155–157, 161, 163–170, 174, 175,
 180, 182, 184, 185, 189, 190, 199, 203,
 205, 206, 212, 220, 225, 231, 234, 236,
 240, 243, 249, 252–254, 266, 270, 272,
 278, 284, 288, 289, 294, 296, 305, 319,
 331, 334, 336, 340, 344, 349, 367, 369,
 374, 378, 385, 390, 398, 426, 434, 450,
 468, 474, 477, 480, 494, 507, 523, 565,
 579, 581, 586, 589, 596, 604, 635, 639,
 642, 656, 670, 672, 681, 684, 688, 696,
 713, 717, 725, 733, 736, 744, 746, 748,
 759, 766, 767, 769, 787
 Budai Balogh Sándor 718
 Budai Irgalmasrendi Kórház 763
 Budai Színkör 323, 355, 362, 370, 393
 Budapest Főváros Közegészségügyi
 Bizottsága 381
 Budapest Székesfőváros Polgármesteri
 Hivatal 396
 Budapest Törvényhatósági Bizottsága 310
 Budapesti Katonatanács 513
 Budapesti Királyi Büntetőtörvényszék 237
 Budapesti Királyi Ítéletábla 593
 Budapesti Magyar Királyi Államrendőrség
 Főkapitánysága Idegenek Ellenőrzési
 Osztálya 719–721
 Budapesti Magyar Királyi Államrendőrség
 Útlevel Osztálya 663
 Budapesti Magyar Királyi Egyetem Jogi
 Kara 114
 Budapesti Magyar Királyi Ügyészség 666,
 695, 708, 720, 759, 760
 Budapesti Magyar Tudományegyetem
 Bölcsészeti Karának Hivatala 584, 585
 Budapesti Munkástanács 513
 Budapesti Székesfőváros Gázművei
 Vezérigazgatósága 769
 Budapesti Színház 679
 Budapestvidéki Tankerületi Főigazgatóság
 107, 108, 110, 111, 125
 Buday Barna 776
 Buday Béla id. 641
 Buday Béla ifj. 642
 Buday Dezső 92, 116, 117, 124, 308, 641,
 642, 658, 776
 Buday Dezsóné 641
 Buday Jolán 243
 Buday Kálmán 108, 308, 443, 584
 Buday Klára 642
 Buday László (orvos) 443, 444
 Buday László (statistikus) 109, 308, 642,
 731
 Buday Lujza 116
 Bujdosy Miksa 596

- Bunyan, John 667
 Burian, Karel 47, 48
 Burján Károly 56, 85, 235
 Burkhardt, Jakob 362, 369
 Bús-Fekete László 671
 Byron, George Gordon, Lord 99, 317, 547, 667, 675
- Camus, Albert 503
 Carducci, Giosuè 132, 614, 672
 Carlyle, Thomas 139, 565, 667
 Caruso, Enrico 48, 750
 Catilina, Lucius Sergius 65
 Catullus, Caius Valerius 135, 215, 614, 633, 671
 Centrál/Központi kávéház (Budapest) 51, 65, 101, 144, 145, 161, 283, 322, 366, 372, 376, 393, 398, 445, 452, 570, 619, 642, 650–652, 655, 657–659, 674–678, 680, 688, 689, 693, 697, 700–703, 705, 707, 709, 718, 719, 726, 749, 766, 772, 778, 780, 784, 790, 794
 Chateaubriand, François-René de 113
 Chatterton, Thomas 363
 Chaucer, Geoffrey 666
 Chenier, André 324
 Cholnoky Jenő 345
 Cholnoky László 366
 Chorin Ferenc 204, 205, 684
 Cicero, Marcus Tullius 43, 65
 Clarté mozgalom 503
 Clemenceau, Georges Benjamin 589, 729
 Clemenceau-jegyzék 589
 Clerk, George Russel 639
 Cohen, Georg 533
 Coleridge, Samuel 667, 748
 Columbus, Cristoforo 132
 Corso mozi 706
 Corvin Filmgyár és a Filmkereskedelmi Vállalat Rt. 274, 278, 624, 668
 Croce, Benedetto 533
 Croix Rouge danoise Agence des pris. de guerre/Dán Vöröskereszt Háborús Hírügynökség (Koppenhága) 169
 Czabán Samu 501
 Czakó Ambró 675, 686
 Czakó osztálytanácsos 476
 Czebe Gyula 547, 552, 574
 Czeizel Endre 25, 101
 Czeizler Richárd 192, 526, 527, 543
 Czeke Marianne 226, 246
 Czellár Ágnes (Dienes Kató és Czellár Ferenc lánya) 726
- Czellár Ferenc 282, 283
 Czellár Katalin 40, 258
 Czigány Dezső 283
 Czimmer 35
 Czine Mihály 391
 Czóbel (családnév) 325
 Czollner Béla 611
 Czöllner Edit 283
 Czuczor (családnév) 325
- Csáki Tamás 162
 F. Csanak Dóra 16, 404, 572, 636, 684, 764
 Csányi László 16, 215, 262, 393, 756
 Csaplár Ferenc 171, 206, 226, 289, 359, 377, 580
 Csapó Katalin 45
 Császár Elemér 620, 637, 672, 681, 685, 688, 693, 711, 760
 Császár Imre 91
 Császtvay Tünde 43, 83, 365
 Csathó Kálmán 248, 294, 295
 Csatkai Endre 298
 Csatkai József 298
 Csató Sándor 761
 Cseh Lajos 648
 Csekő Ernő 50, 108, 244, 412, 413, 486, 645, 691, 708, 736
 Csemez Paula 319, 471
 Cserhalmi Zsuzsa 592
 Csernoch János 195
 Cservényi Gyula, dr. 582
 Cséve Anna 11, 23
 Csillag Pál 372
 Csinszka 45, 123, 203, 209, 259, 280, 283, 323, 476, 479, 480, 497–499, 509–511, 517, 519, 520, 530–533, 540, 543–547, 551–553, 557–560, 562, 563, 577, 584, 588, 590–592, 600, 602–604, 609, 621, 633, 635, 643, 650, 653–655, 664, 666, 675, 678, 679, 681, 682, 685, 687, 688, 694, 698–701, 709, 711–713, 727, 750, 751, 772, 781, 790, 793
 Csizsár Mirella 16, 60, 144, 168, 258, 343, 527, 585, 709, 711, 733, 744, 789
 Csizi Krisztián 11
 Csizmadia Sándor 500, 501
 Csobanzade Bekir Szidki 716, 717
 Csók István 419
 Csokonai Vitéz Mihály 179, 215, 324, 363
 Csoma Mária 527, 550, 553, 565, 567, 573, 610, 642
 Csongor lásd Lendvai István
 Csorba Géza 633, 634

- Csörsz Rumen István 43, 83
 Csuka Zoltán 763
 Csűrös Miklós 328, 614
- D'Adhémar, Robert 140
 D'Annunzio, Gabriele 53
 Dán Főkonzulátus 46, 314
 Dániel Miklós 416
 Danko, Josephus/Dankó József Károly 558
 Dante Alighieri 65, 98, 169, 197, 200–203,
 210, 214, 270, 282, 337, 341, 363, 369,
 385, 395, 400, 401, 403, 406, 408, 416,
 429, 430, 440, 451, 456, 490, 495, 507,
 508, 531, 550, 570, 578, 586, 590, 614,
 615, 624, 631, 645, 652, 654, 661, 662,
 667, 671, 675, 676, 680, 686, 695, 700,
 705, 708, 710, 714, 715, 718, 722, 732,
 733, 736, 739, 740, 743, 744, 746–748,
 750, 751, 757, 760, 761, 763, 784, 793
- Dapsy Gizella (Nil) 104–105
 Darwin, Charles 548
 Daudet, Alphonse 737, 749
 Dávid Lajos 511
 Dávidházi Péter 155, 774
 De Lobit, Paul 511
 De Quincey, Thomas 667
 De Vigny, Alfred 324
 Deák Albert *lásd* Köpeczi-Boóz Deák Albert
 Debreceni Egyetemi Kör 115, 116, 119, 125
 Debreceni Református Kollégium
 Tanítóképző-intézet 500
 Debreceni Rendőrfőkapitányság 478
 Debreczeny Miklós 428
 Décsi Gyula 668
 Décsi [ma Művész] mozi 668
 Dedek Crescens Lajos 657, 732
 Dehmel, Richard 652, 675, 686
 Dékányi Árpád 367–368
 Dembitz Berta 322
 Demokratikus Főiskolai Hallgatók
 Egyesülete, Márciusi Kör 294
 Dempsey, J. J. 141
 Dénes Gizella 793
 Dénes Zsófia/Zsuka 283, 654, 678
 Denhoff, dr. 517
 Déry Georgi/György 792
 Déry Tibor 554, 617, 622, 647, 669, 705, 792
 Descartes, René 559
 Deutschlander Magda 245
 Dévai Dostler Gábor 110
 Dévényi Iván 735
 Dézsi Lajos 345
- Dickens, Charles 401, 667
 Id. Dienes Barna 332
 Dienes Barna 8, 59, 658
 Dienes Barnáné Pusztay Ilonka 40
 Dienes Gedeon/Gida 36, 108, 146
 Dienes Kálmán 40, 196, 578
 Dienes Kató 40, 145, 241, 258, 259, 282, 332,
 523, 622, 726, 763
 Dienes László 162, 196, 294, 301, 372, 414,
 443, 514, 578, 584, 610, 617
 Dienes Pál 35, 40, 90, 93, 100, 101, 108, 112,
 120, 121, 144–146, 162, 163, 167, 184,
 196–198, 203, 224, 241, 247, 258, 259,
 276, 282, 294, 309, 316, 320, 332, 369,
 371, 372, 393, 396, 412, 413, 436, 523,
 573, 577, 584, 605, 617, 625, 628, 634, 682
 Dienes Valéria 29, 36, 40, 59, 63, 64, 77, 90,
 93, 100, 101, 108, 110, 112, 120, 121, 144–
 146, 157, 162, 167, 188, 198, 203, 224,
 247, 282, 309, 316, 320, 347, 369, 371,
 389, 393, 516, 541, 575, 584, 590, 597,
 598, 617, 625, 635, 675
- Dienes Zoltán 167
 Dilthey, Wilhelm 556
 Diószeghy Tibor 564
 Diószeghy Szépe Katalin 356
 Diószegi András 16, 17, 627
 Divéky József 283
 Dóczy Jenő 418, 445, 489, 525
 Dóczy Leánygimnázium (Debrecen) 724
 Dohnányi Ernő 419
 Dombi Márk 732, 747
 Dosztojevszkij, Fjodor Mihajlovics 353, 357,
 416
 Dovcsák Antal 514
 Doyle, Conan 38
 Dömötör 245
 Dörner György 66, 70, 118
 Dragits Imre, dr. 384
 Drasche-Lázár Alfréd 729
 Dunamelléki Egyházkerület 641
 Dunand, Raymonde 600, 670, 671
 Dunántúli *lásd* Rákosi Jenő
 Dunaparti Színház 677
 Duncan, Isadora 59, 617
 Duncan, Raymond 617
 Dupanloup, Félix Antoine Philibert 113
 Dutka Ákos 400, 622
- Eckhardt Ferenc 268, 297
 École Normale Supérieure (Párizs) 716
 Éder János 286

- Éder Zoltán 17, 20, 33, 37, 42, 59, 64, 66, 67, 70, 73, 75–87, 89, 90, 92, 96, 101, 107, 109, 111, 112, 118, 120, 121, 123–126, 130, 142, 144, 152, 156, 158, 159, 164, 178, 181, 184, 185, 208, 211, 212, 215, 216, 219, 221, 225, 227–230, 232, 234, 236, 239, 241, 258, 264, 270, 274, 280, 288, 300, 320, 324, 341, 355, 362, 392, 410, 414, 416, 418, 431, 432, 441, 453, 466, 491, 504, 506, 516, 565, 692, 708, 721, 787
- Edschmid, Kasimir 746
- Egger Gyula 349
- Egyedi László 426, 445, 626
- Egyesült Szekszárd–Tolnamegyei Nőegylet 46–48, 329, 333, 336
- Egyetemi Könyvtár (Budapest) 226, 242, 283, 520, 584, 594, 598, 713, 758, 759
- Eiffel, Gustave 334
- Eisemann György 142
- Eisenditz, Otto 767
- Ekler József 523
- Elefánt Olga 293
- Elek Artúr 17, 34, 56, 103, 157, 201, 205, 227, 258, 259, 271, 272, 279, 280, 305, 370, 372, 396, 432, 466, 493, 554, 637, 645, 653, 683, 737
- Elek Oszkár 586
- Élet Nyomda 657
- Eliot, George 667
- Elzevir család 619
- Emed, Alexander 444
- Emerson, Ralph Waldo 667
- Emich Gusztáv 788
- Endrődi Sándor 91, 317
- Engels, Friedrich 598
- Ennius, Quintus 735
- Eörsi István 445
- Eöry Lajos 262, 300
- Eötvös József, báró 192, 363, 716, 717
- Eötvös József Collegium 94, 526, 716, 717
- Eötvös Loránd 511
- Eppinger Nelly 248
- Erdei Ferenc 619
- Erdei Lajos 336
- Erdély (Erdélyi?) Jenő 205, 706
- Erdélyi József 305, 669, 760
- Erdélyi Kárpát Egyesület/EKE Székesfővárosi Osztály 349
- Erdélyi Magyar-Székely Szövetség 783
- Erdélyi Mór 514
- Erdős László 748
- Erdős Renée 419, 747
- Erdősi Dezső 205
- Ernst Ottó 434
- Ernst, Paul 51
- Erzsébet Kórház (Miskolc) 763
- Erzsébet Nőiskola 300, 314
- Erzsi (cselédlány) 64
- Est mozi 705
- Ethika Részvénytársaság 712, 719, 764, 794
- Etter Géza 722
- Euripidész 44
- Európa Lovagjai/The Knights of Europe (pacifista szövetség) 326, 358, 359, 371, 372, 377, 412, 420, 647
- Ewers, Hanns Heinz 444
- F. Erzsébet (Iloba Szatmár megye) 233
- Fábrí Anna 14
- Fábrich 135
- Fábry Zoltán 526–528, 538, 549, 552, 556, 560, 561
- Fadgyas Vali 265, 266
- Fallenbüchl Tivadarné Ambrus Gizella 627
- Fallenbüchl Zoltán 627
- Faludi Ferenc 215
- Falus Elek 129, 215, 224, 234, 246, 267, 270, 272, 378, 489
- Falus Ferenc 111, 386
- Faragó Pál, dr. 505
- Farkas Antal 554
- Farkas Emőd 385, 406
- Farkas Imre 91
- Farkas László 650–652, 678, 696, 705
- Farkas Lujza 773
- Farkas Zoltán 623
- Farnady József 620
- Farrère, Claude 350
- Fazekas Frey 622
- Fazekas Imre 159
- Fechner Henny 197
- Fedor Ágnes 191
- Fegyvergyár 467
- Fehér Dezső 609
- Fehér Katalin 401
- Fehéri Armand 597
- Féja Géza 619
- Fejér Lipót 552
- Fejes Sándor 643
- Fekete (Babits „házi mindenese”) 144, 145, 157, 189, 199, 213, 265, 266, 291, 303, 310, 330, 340, 341, 344, 354, 356, 376, 382, 395, 430, 467, 486, 511, 530, 558, 584, 599, 601, 634, 650, 696, 711, 714, 725, 732, 733, 759, 766
- Fekete Aranka 40

- Fekete Éva 17, 38, 51
 Fekete József 716, 717
 Fekete Miklós 205
 Feketéné 144, 157, 189, 382, 395, 557, 584,
 601, 650, 659, 696, 697, 714, 725, 733,
 759, 766, 770, 777
 Feleki Sándor 275, 295, 327, 337, 341
 Feleky Géza 205
 Fenyő Miksa 18, 34, 56, 62, 76, 79, 82, 83,
 85–87, 103, 117, 121, 122, 157, 175, 179,
 180, 191, 202, 204–206, 209, 229, 231,
 232, 236, 240, 247, 254, 255, 258, 262,
 263, 266, 288, 305, 323, 344, 352, 372,
 392, 393, 395, 396, 398, 407, 409, 432,
 446, 449, 466, 468, 479, 501, 523, 587,
 591, 592, 618, 633, 635–638, 641, 646,
 669, 683, 684, 718, 737, 747, 761, 763,
 764, 772, 773, 775, 780
 Fenyvesi Kristóf 384
 Fenyvesi Ottó 768
 I. Ferenc József 185
 Ferenczi Zoltán 91, 179, 226, 275, 423
 Ferenczy Ferenc 275
 Ferenczy József 179
 Ferenczy Károly 115, 119
 Fiedler Rezső 513
 Fináczy Ernő 401
 Finály Gábor dr. 183, 253, 306, 307, 322–
 324, 332, 334, 336, 337, 341, 362, 364,
 370, 392, 408, 431, 466, 468
 Fitzgerald, Edward 651, 667
 Flaubert, Gustave 201, 353, 416, 780
 Fleischl Pál 46, 264, 314, 349
 Fleischl Sándor 172
 Fleischl Sándor (bankhivatalnok) 349
 Fodor Árpád 77
 Fodor Dezső 520, 521, 554, 596, 600, 607,
 612, 626
 Fodor Miklós 775, 780
 Fodor Oszkár 775, 780
 Fodor Péter 609
 Fodor Tünde 18, 34–41, 45–47, 49–51, 53–
 73, 75–81, 83, 85, 87–95, 98, 100, 103–
 112, 114–121, 123–128, 130, 138–141,
 143–147, 149–153, 155–169, 171–186, 197,
 198, 214, 293, 307, 308, 387, 390
 Fogarasi Béla 38, 416, 500, 586
 Folkmer Margit 750
 Forgács Rózszi 96
 Forradalmi Kormányzótanács 512, 514–516
 Forst Károly Frigyes 287, 288, 642
 Fóthi László 345
 Fóthy János 652, 674–677, 689, 748, 758
 P. Földes Anna 54, 262, 282, 293, 340, 356,
 357, 370, 373, 374, 376, 441, 599, 732, 733
 Földes Györgyi 778
 Földes Jolán 491
 Földessy Gyula 22, 73, 419, 586, 689, 690,
 712, 713, 719, 730, 749, 764, 765, 772
 Földhitelezet 573
 Földi Mihály 344, 364, 367, 396, 406, 423,
 467, 501, 506, 523, 528, 540, 614, 615,
 634, 635, 652, 675, 676, 680, 683, 684,
 695, 696, 734
 Fővárosi Könyvtár (Városi Nyilvános
 Könyvtár) 161, 162, 172, 294, 301, 402,
 432, 433, 443, 446, 447, 470, 494, 495,
 502, 503, 578
 Fővárosi Pedagógiai Könyvtár 224
 Fővárosi Pedagógiai Szeminárium 238, 554
 France, Anatole 132, 307, 339, 357, 501
 Frangepán Ferenc 410
 Frankenburg Adolf 481
 Frankenburg Irodalmi Kör (Sopron) 481
 Frankl Bertalan 144
 Franklin Társulat 38, 51, 169, 179, 467, 558
 Franyó Zoltán 153, 652
 Fráter Zoltán 18, 25, 54, 55, 173, 254, 397,
 440, 466, 619, 670, 763
 Freud, Sigmund 235, 281, 298
 Frida/Mezonfrida bordélyház 685
 Fridrich András 45
 Fried István 301, 342
 Fried Jolán 169
 Friedmann Ernő 392, 396, 398
 Friedrich, Caspar David 713
 Friedrich István 40, 608, 611
 Friedrich-kormány 606, 629
 Frommer Rudolf 158
 Frommer Rudolfné 158
 Fuchs, Eduard 705
 Furkó Zoltán 16
 Fülep Lajos 16, 128, 311, 328, 396, 419, 494,
 495, 518, 519, 547, 554, 571, 572, 595, 614,
 635, 636
 Füredi Tibor 254, 269, 340, 348
 Füst Milán 18, 205, 396, 419, 432, 434, 438,
 439, 444, 447, 450, 474, 554, 637
 Gaál Béla 502
 Gaál Gábor 289
 Gaál Mózes id. 44, 65, 77, 109, 112, 118, 184,
 332, 434
 Gaál Mózes ifj. 46, 47, 140, 153, 155, 167,
 169, 191, 193, 198, 219, 248, 271, 272,

- 332, 345, 380, 396, 434, 487, 508, 530,
572, 603, 622, 677, 718, 722
- Gaál Mózesné ifj. (Gizi) 508
- Gaál Zsuzsanna 642
- Gabelsberger, Franz Xaver 526
- Gabelsberger–Markovits–Vikár-féle
gyorsírási rendszer 755
- Gábor Andor 162, 182, 183, 188, 207, 237,
351, 432, 469, 518
- Gábor Éva 363, 374
- Gábor Illés, dr. 597
- Gács Demeter 222
- Gagyhy Dénes 222, 256, 274, 279, 335
- Gajdusek (?) 711
- Gál Andor 74
- Gál Emese 14
- Gál Gyula 576
- Gál István 14, 18, 26, 27, 33, 36, 39, 42, 55,
58, 59, 61, 83, 116, 117, 123, 126, 128, 131,
162, 163, 187, 188, 192, 193, 196, 221,
222, 225, 230, 232, 241, 255, 257, 259,
264, 265, 274, 280, 283, 292, 301, 305,
307, 316, 321, 326, 332, 351, 358–360,
365, 374, 377, 381, 382, 394, 399, 410, 417,
418, 431, 445, 454, 466, 476–479, 484,
489, 490, 493, 494, 496, 499, 501, 521,
522, 527, 528, 558, 571, 572, 577, 583,
606, 613, 624, 627, 628, 642, 653, 663,
664, 666, 667, 682, 690, 718, 736, 737,
746, 756, 781, 795
- Gál Sándor 783
- Galamb Sándor 586
- Gálbory Ernő 311
- Galilei Kör 120, 121, 161, 162, 169, 171, 172,
188, 442
- Gallovich Károly 253
- Galsworthy, John 71
- Ganz Villamossági Gépgyár 467
- Garami Árpád 289
- Garami Ernő 408, 479
- Garamond, Claude 378
- Garbai Sándor 513
- Gárdonyi Géza 155, 220, 432, 438, 554, 564,
611, 647, 656, 732, 739, 740
- Gáspár Árpád 290
- Gáspár Károly 478
- Gáspár Macza 724
- Gay, Jules 705
- Gedényi Mihály 685
- Geibel, Emmanuel 215
- Geiger Edit 64, 157, 309, 316
- Geiger Gyula 393
- Geiger Richard 706
- Geiger Valéria *lásd* Dienes Valéria
- Gellért Lajos 502
- Gellért Oszkár 18, 73, 204, 205, 225, 245,
254, 258, 263, 303, 305, 372, 396, 431,
434, 438–440, 444, 466, 473, 474, 477,
493, 554, 618, 619, 637, 638, 653, 661,
664, 668–670, 681, 683, 684, 732, 737,
761, 763, 764, 773, 787, 792
- Genius Kiadó/Részvénytársaság 722, 765,
780
- Georg Müller Kiadó (München) 159, 192,
365
- Georg Wahr Publisher (Ann Arbor, Mich.)
594
- George, Stefan 482, 483, 496, 594, 655, 656
- Géra Eleonóra 381
- Geréb József 574
- Gerevich Tibor 717
- Gergely Pál, dr. 526
- Gerle János 162
- German Jenő 344
- Gervai Gerzson 620
- Gervay Erzs 352
- Gesztesi Gyula 262, 284
- Gide, André 375
- Giesswein Sándor 143, 146, 147, 294, 419,
718, 737
- Gingerich, Solomon Francis 594
- Globus Nyomda 698
- Glüks 172
- Gockler György 236
- Goethe, Johann Wolfgang von 204, 205, 220,
337, 347, 353, 357, 401, 416, 43, 529, 556,
568, 592, 596, 614, 661, 672, 681, 683,
703, 704, 712, 713, 738, 780
- Goldzicher Miksa 419
- Goldziher Ignác 739
- Gombocz Zoltán 640, 717
- Gothardt Zsigmond 179
- Gourmont, Remy de 494–495
- Göde Lajos 356, 362
- Gömbös Gyula 473
- Gömöri György 14
- Gönczi Jenő 486, 488, 517
- Gönczi Pál 36
- Gönczy Jenő 68
- Görgy Artúr 476
- Görög Imre, dr. 319
- Götz Irén, dr. 372, 552
- Gráberné Bösze Klára 226
- Graf Ferenc 601, 655, 656, 661, 721, 725, 726
- Gregh, Fernand 614
- Greguss-jutalom 683

- Gresham-Venezia kávéház 755
 Greszler Jenő 644, 647
 Grezsa Ferenc 724
 Grill Lola 323
 Grünwald szanatórium (Budapest) 165, 368, 369
 Guéhenno, Jean 578
 Gulyás Pál 112, 274, 440, 565, 618, 627, 703
- Gyenes György 25
 Gyergyai Albert 780
 Gyóni Géza 47, 70, 74–76, 81, 82, 84, 91, 92, 95, 104, 105, 109, 212, 500
 Gyöngyösi István 192
 György [Károly vagy Ernő?], dr. 431
 György Mátyás 33, 206, 243
 György Oszkár 259, 260, 622, 716, 742
 Győri Akos 236, 237, 241, 242, 263, 264
 Gyukics Gábor 14
 Gyulai Ágost 72, 193, 196, 246
 Gyulai Gallai Endre 388
 Gyulai Márta 321
 Gyulai Pál 187, 525, 533
 Gyurgyák János 411, 514
 Gyűjtőfogház (Budapest) 496, 512
- Haász Bandi 34
 Habsburg Birodalom 747
 Habsburg József főherceg 409
 Hadik János, gróf 409
 Hadik kávéház 619
 Hajdinger Gyula 648
 Hajdu Henrik 475, 554, 780
 Hajnal Henrik 440
 Hajtai főigazgató 505
 Halasi Andor 142, 518, 554, 793
 Halasi Lipót, dr. 160, 189
 Halassy Tibor 212
 Halász Antal 589
 Halász Béláné Babits Anna 56, 62, 63
 Halász Gyula 75, 540
 Halász Imre 34, 56, 75, 103, 157, 201, 205, 258, 305
 Halász Jenny 442
 Halász Rozika 422
 Haller István 708
 Halmi Bódog 90
 Halmos főorvos 470
 Halmos Izor 652
 Hamvas Béla 643
 Hardy, Thomas 667
 Hargittay Emil 195
 Harkányi Béla 547, 552
- Harmath Gizella 231
 Harmati Lidia 25, 54, 101
 Harrer Ferenc 404, 416
 Harsányi Kálmán 196
 Harsányi Zsolt 328, 349, 419
 Hartenstein Jenő 773, 775, 780
 Hatala Péter 739
 VI. kerületi Magyar Királyi Állami Főgimnázium (Munkácsy Mihály – ekkor Bulyovszky utcai főgimnázium) 181, 184, 185, 223, 253, 264, 306, 307, 320, 324, 341, 360, 362, 392, 408, 431, 432, 466, 468, 476
 Hatvany Lajos 19, 22, 51, 64, 70, 73, 86, 87, 131, 161, 205, 216, 217, 229, 233, 235, 238, 244, 245, 249, 250, 263, 269, 283, 300, 301, 305, 333, 354, 386, 387, 390, 391, 393, 395, 402, 408, 423, 424, 431–435, 437–439, 452, 453, 467, 470, 472, 474, 476–478, 490, 493, 495, 496, 510, 511, 557, 602, 606, 616, 634, 649, 723, 726, 727, 772
 Hatvany Lajosné 19, 22, 217, 250
 Haubrich József 513, 587
 Hauptmann, Gerhart 248, 467
 Hauser Arnold 176, 182
 Hauszmann Alajos 120
 Havas Gyula 205, 428
 Havas Irén 117, 140, 179, 189, 206, 229, 236, 252, 253, 265, 266, 290, 344, 345, 352, 355, 378, 398, 407, 436, 467, 492, 501, 652
 Hawthorne, Nathaniel 667
 Haypál Benő 45, 479
 Hazafi Verai János 37
 Héczey Erzsébet 128
 Hegedüs Gyula 763, 775, 780
 Hegedüs Sándor, ifj. 275, 620, 632
 Hegel, Georg Wilhelm Friedrich 139, 307
 Hegyi Katalin 19
 Heidegger, Martin 617
 Heine, Heinrich 245, 357, 596, 614, 663, 671, 672, 778
 Heinlein István 519
 Heinrich Gusztáv 233, 619, 677, 693
 Héjjas Iván 640, 641, 726, 776
 Helios Nyomda 671
 Hellas Verlag (Bécs) 510, 539, 645, 694
 Heller Ágnes 594
 Heller, Leo 455
 Heltai Jenő 64, 438, 518, 554
 Hemberg, Emmanuel 645
 Hencze Béla, dr. 717
 Hendel György 168

- Hendel Ödön 51, 60, 61, 75, 164, 168, 173, 197, 203, 296, 298, 385, 425, 480, 712, 717
- Hendel Ödön bérháza kapualjának lakójegyzéke 75
- Henseler, Ernst 332
- Herczeg Ferenc 42, 90, 91, 107, 168, 180, 181, 183, 203, 206, 210, 214, 219, 263, 275, 295, 324, 401, 412, 423, 428, 432, 438, 611, 617, 656, 657, 691, 695, 723, 732, 740
- Herczegh Mihály 85
- Hérédia, José Maria de 556
- Hérodotosz 43
- Herzog-klinika (Budapest) 443
- Hetényi Heidelberg Albert 321
- Hetényi Hofbauer Imre 321
- Hetilapírók Szindikátusa 425, 429, 448
- Hevesi Gyula 513, 659
- Hevesi Sándor 193, 194, 396, 419, 780, 784
- Hevesy György 547, 552
- Hevesy Iván 59, 114, 289, 334
- Hévizi Mózes 200
- Hibsch Sándor 19, 116, 252, 262, 307, 388, 404, 414, 431, 491, 527
- Hitel Dénes 68
- Hitel, Hitl család 68
- Hitl Márton 68
- Hobson, Ernest William 344
- Hobson, John Atkinson 344
- Hock János 417, 427, 428, 479, 486, 489
- Hofer Jenő Miklós 164
- Hoffmann gyártulajdonos család 780
- Hoffmann Edith 53–55, 153, 281, 293, 340, 341, 368, 370, 373, 374, 452, 599, 617, 733
- Hoffmann Mária (Rédey Tivadarné) 54, 153, 281, 291, 293, 340, 369, 373, 374, 376, 441, 443, 599, 732, 733
- Hoffmann, E. T. A. 245, 246, 271, 692
- Hofkammerarchiv (Bécs) 94
- Hofmannsthal, Hugo von 151, 614
- Hoitsy Pál 611
- Holics Janka (Móricz Zsigmondné) 100, 112, 346, 454, 681, 682
- Holub Bozsena 429, 451
- Holub János 597
- Holub József (Jozsó) 268
- Hóman Bálint 94, 179
- Homérosz 80, 135, 261, 262, 358, 542, 745
- Honig Annie 189
- Honvédelmi Minisztérium 45, 279
- Honvédelmi Minisztérium „hadifogoly csoportja” 706, 731
- Horányi Károly 19, 675, 679
- Horatius Flaccus, Quintus 135, 153, 341, 357, 366
- Hornyánszky Gyula 369
- Hornyánszky Miklós 204
- Hornyánszky Nándor, dr. 345
- Hornyánszky Viktor Nyomda 379, 455, 741
- Horowitz, Nathan 628
- Horthy Miklós 517, 639, 640, 674, 699, 729, 760
- Horvát Henrik 53–55, 99, 124, 153, 221, 226, 286, 309, 323, 364, 365, 400, 420, 431, 505, 535, 613, 619, 622, 623, 625, 650, 700, 762
- Horvát Imre 775, 780
- Horváth János 148, 255, 260, 262, 297, 361, 370, 371, 418, 717
- Horváth Károly 400
- Horváth Réka 494, 662
- Horváth Zoltán 416, 417
- Hotel Imperial (Bécs) 600, 607, 612
- Hölderlin, Friedrich 596, 614
- Hubai Jenő 423
- Huber Ignác 370
- Hugo, Victor 99, 205, 324, 401, 621
- Hungária kávéház (Székesfehérvár) 310
- Hungária kőszénbányászat 395
- Hungária Szálloda különterme (Budapest) 204
- Hungária Szálloda/Szovjetház 577
- Hungaricus *lásd* Buday Dezső
- Hunyadi Főreál (Kőszeg) 302
- Hunyadi Mátyás Reáliskolai Nevelőintézet (katonai „alreáliskola”, Kőszeg) 302
- Husserl, Edmund 617
- Huszár Andorin (?) 731
- Huszár Károly 644
- Huszár-kabinet 640
- Ibsen, Henrik 432, 502, 508, 780
- Ignotus (Veigelsberg Hugó) 34, 41, 45, 56, 64, 76, 79, 81, 83, 85, 103, 109, 111, 113, 118, 119, 122, 123, 157, 175, 180, 193, 201, 202, 204–206, 229, 236, 240, 247–249, 252–254, 258, 263, 266, 281, 287, 295, 304–306, 337, 339, 346, 349, 355, 362, 371, 372, 383, 393, 396, 398, 406, 434, 438, 444, 446, 450, 466, 468, 493, 501, 523, 592, 606, 637, 653, 668, 669, 683, 737, 751, 777, 785
- Ignotus Pál 434, 514, 740
- Illés Artúr 514
- Illés Béla 89
- Illés Endre 19

- Illés Ilona 317
 Illés László 17
 Ilona kávéház (Budapest) 195
 Illyés Gyula 13, 23, 223, 619, 731
 Imre Magda 515
 Imre Sándor 187
 Insel Verlag 764
 Iparművészeti Múzeum (Budapest) 714
 Írói Direktórium 518, 529, 538, 554, 555, 561, 564, 574–576, 579, 597, 602, 661
 Írói Tanács 518
 Isac, Emil 94, 375, 376
 Ismeretlen Aranka 701
 Ismeretlen Etta 37
 Ismeretlen Karcsi 257
 Ismeretlen Ottó 778
 Ivánfi Jenő 91, 401
- Jakab Ödön 327, 337, 341, 620, 695
 James, William 357, 534
 Jancsó Elemérné 22
 Jankovich Béla 90
 Jankovich-Bésán 593
 Jankovics József 19, 43, 83, 108, 123, 130, 144, 171, 173, 181, 225, 252, 295, 299, 307, 339, 347, 365, 388, 417, 441, 491, 502, 504, 505, 518, 523, 535, 540, 577, 587, 588, 605, 613, 639, 647, 648, 690, 691, 708, 739
 János (Merániai) esztergomi érsek 734
 Jaschik Álmos 709, 750
 Jászay-Horváth Elemér 399, 400, 408, 425, 429, 508
 Jászi Oszkár 23, 39, 144, 162, 167, 168, 172, 188, 251, 252, 254, 317, 321, 326, 351, 358, 359, 361, 371, 372, 376, 377, 391, 394, 395, 398, 399, 404, 408, 412, 416, 420, 430, 431, 445, 451, 454, 476, 479, 489, 494, 503, 517, 603, 640, 662
 Jászi Oszkárné *lásd* Lesznai Anna
 Jaulusz Ilonka 523, 576, 582
 Jeges Ernő 436, 760
 Jékey Aladár 345, 346
 Jelenits István SchP 43, 83, 227
 Jeney Éva 13
 Jeremiás Erzsébet 497
 Jézus Szíve-templom (jezsuiták temploma, Budapest) 143
 Jób Dániel 554
 Jochs József 750
 Jókai Mór 318, 357, 401, 477, 479, 489, 642
 Jonson, Ben 666
 Jósika Miklós 589
- Józán Ildikó 13, 705, 765
 József Attila 21
 József Farkas 19, 20, 410, 418, 420, 423, 427, 431, 440, 442, 444, 446, 450, 466, 467, 472, 474–476, 480, 481, 484, 486, 487, 490, 491, 495, 496, 502, 505, 506, 509, 518–520, 522, 527–529, 531, 536, 538, 545, 549, 552–556, 560–562, 564, 573–577, 579, 583, 584, 586, 588, 597, 598, 601, 602, 610, 613, 632, 667, 708
 József Főherceg Arcvonalparancsnokság 286
 József főherceg 6. hadserege 311
 II. József 452
 Juhász András 22
 Juhász Árpád 75
 Juhász Béla 241
 Juhász Géza 20, 153, 175, 282, 484, 503, 526, 622, 636, 746
 Juhász Gézáné 20, 282, 416, 484, 503, 527, 636
 Juhász Gyula 19, 24, 91–93, 191, 193, 260, 343, 347, 400, 406, 438, 449, 451, 475, 505, 515, 596, 607, 622, 636–638, 653, 669, 671, 691, 692, 724
 özv. Juhász Illésné 249
 Juhász Izabella 20
 Julian Akadémia (Párizs) 769
- Kabdebó Lóránt 14, 17, 19, 20, 26, 527, 542, 642, 651, 656, 659, 675, 676, 679, 693, 697, 702, 719, 724, 726, 746, 747, 749, 756, 783
 Kabos Ede 205, 423, 428, 554, 777
 Kaczér Illés 696, 706
 Kadlecovits Géza 67
 Kaffka Margit 34, 56, 77, 103, 157, 179, 201, 258, 305, 372, 378, 388, 419, 438, 439, 441, 444, 449, 466, 508, 522, 535, 545, 579, 583, 653
 Káldor Gyula, dr. 229
 Káldor Miksa 619, 675, 780
 Kállay Miklós 672, 676, 760
 Kallós Ede 43, 283
 Kalmár Henrik 514
 Kammerspiel Theater (Berlin) 323
 Kanadai Magyar Tanács 686
 Kant, Immanuel 304, 330, 359, 365, 371, 380, 387, 388, 402, 403, 444, 506, 509, 535, 540, 615
 Kántor Lajos 20, 123, 283, 347, 364
 Kaposi/Kaposy József 196, 362, 369, 385, 713, 715, 717
 Kappanyos András 171

- Kapu Jenő 106, 174, 190
 Kapu Jenőné Halász Gizella 62, 106, 174,
 190, 275, 284, 339, 506
 Karádi Éva 17, 38, 51, 239
 Karcag Miklós 654
 Kardos István 346, 352, 495
 Kardos László 20, 21, 175, 176, 181, 182, 195,
 205, 211, 223, 224, 231, 245, 274, 280,
 313, 336, 424, 428, 434, 440, 441, 684,
 718, 719, 722, 760, 764, 765, 776
 Kardos Pál 20, 45, 55, 59, 67, 73, 76, 78–80,
 84, 86, 88, 107, 109, 111, 117, 121–124,
 144, 151, 158, 184, 219, 225, 232, 252,
 261, 264, 304, 320, 362, 388, 392, 410,
 414, 415, 417, 466, 474, 479, 482, 484,
 485, 491, 504–506, 522, 523, 526, 527,
 595, 601, 618–622, 625, 632, 634, 639,
 661, 676, 690, 708, 718, 719, 733
 Karinthy Ferenc 14
 Karinthy Frigyes 14, 33, 118, 119, 122, 188,
 205, 216, 274, 280, 299, 305, 326, 344,
 347, 351, 424, 437, 438, 500, 502, 507,
 508, 518, 554, 579, 607, 619, 622, 661,
 667, 679, 769
 Kármán József 467
 Kármán Mór 584
 Kármán Tódor 552, 584
 IV. Károly 185, 195, 406, 409, 427
 Károlyfalvi József 642
 Károlyi Árpád 148
 Károlyi István, gróf 67
 Károlyi-kert (Budapest) 685
 Károlyi-kormány 502, 514, 558, 720, 728,
 729
 Károlyi Mihály, gróf 128, 381, 408, 409, 414,
 424, 427, 434, 437, 440, 467, 468, 486,
 489, 511–514, 516, 603, 639, 686, 728
 Károlyi Mihályné, gróf 413
 Károlyi Sándor 67
 Kárpáti Aurél 449, 450, 494, 509
 Kassák Lajos 162, 171, 173–175, 182, 243,
 311, 377, 415, 419, 432–434, 438, 445,
 500, 518, 554, 563, 580, 604, 606, 654,
 662
 Kästner, Erich 295
 Kataszteri Bizottság 518, 524, 529, 538, 554
 Katolikus Írók és Hírlapírók Országos
 Pázmány Egyesülete 109
 Katonai Körletparancsnokság (Kaposvár)
 759
 Kazinczy Ferenc 179, 191
 Kázmér Ernő 142, 235
 Keats, John 178, 614, 633, 667, 671, 675
 Kecskeméti Református Jogakadémia 116,
 641
 Kecskés Lajos 751
 Kégl Sándor 739
 Kéky Lajos 285
 Kelemen Auróra *lásd* id. Babits Mihályné
 Kelemen Gizella (Lickó/Lincike/Baba/
 Babus) 94, 103, 139, 149, 165, 179, 184,
 189, 192, 217, 235, 241, 275, 343, 422, 427,
 597, 656, 731
 Kelemen Ilona (Nenne) 49, 52, 94, 103, 139,
 186, 194, 258, 263, 275, 388, 435, 472,
 485, 557, 582, 635, 642, 688, 689, 743,
 787, 789
 Kelemen Imre 8, 61, 63, 64, 71, 94, 103, 126,
 139, 144, 146, 148, 150, 156, 157, 160,
 165, 168, 176, 180, 184, 189, 194, 199, 211,
 213, 217, 220, 229, 235, 242, 243, 270,
 272, 275, 284, 321, 330, 369, 472, 575,
 590, 706, 731, 744, 759, 789, 790
 Kelemen Imréné Weininger Gizella 94, 103,
 117, 157, 165, 175, 192, 217, 230, 242, 275,
 387, 658
 Kelemen József (nagyprépost) 40, 54
 Kelemen József 308, 589
 Kelemen László (kurdi plébános) 116
 Kelemen László 386
 szerepi Kelemen Lászlóné, szerepi özv., szül.
 Till Erzsébet 758
 Kelemen Mihály, dr. 40, 589, 595, 641, 775
 Kelemen Tekla 641
 Kelen Ferenc 575
 Keleti Artur 273, 798
 Kelevéz Ágnes 11, 14, 17, 20, 21, 42, 54–56,
 58–60, 63, 70, 77, 83, 85, 93, 98, 109, 117,
 130, 131, 138, 139, 144, 145, 170, 171, 173,
 185, 191, 206, 208, 216, 217, 223, 226,
 227, 229, 232, 245, 249, 250, 252, 254,
 260, 262–264, 280, 289, 296, 300, 301,
 307, 311, 318, 333, 355, 359, 366, 377, 387,
 402, 434, 450, 454, 466, 480, 491, 522,
 527, 549, 552, 556, 557, 560, 561, 580,
 583, 603, 616, 619, 621, 625, 627, 639,
 640, 663, 670, 681, 689, 690, 715, 718,
 735, 755, 756, 760, 781, 795
 Keller, Gottfried 353, 416
 Kemenes Lajos 628
 Kemény Aranka 480
 Kemény János (nem az erdélyi író) 716
 Kemény Simon 63, 432, 438, 482
 Kemény Zsigmond 357, 741
 Kempelen Attila 66
 Kempelen Farkas 452

- Kende Ferenc/Franz Kende 539, 645–646
 Kenyeres Zoltán 773
 Kerékyártó Árpád 648
 Kerékyártó Béla 68, 89
 Kerékyártó Gyula (Duci) 46, 82, 130
 Kerenszkij, Alekszandr Fjodorovics 286
 Kerényi György 110
 Kerényi Károly 262, 383–384
 Kerepesi temető (Budapest, Fiumei úti sírkert) 477, 479, 711
 Kereskedelmi Bank 208, 211
 Kereskedelmi és Iparkamara 474
 Keresztury Dezső 21, 26, 58, 66, 73, 122, 142, 318, 410, 474, 527, 601, 609, 616, 639, 645, 652, 663, 703, 704
 Keresztyn Ifjúsági Egyesület(ek Szövetsége) 175, 203–205, 471
 Keresztyn Ifjúsági Egyesületek Világszövetsége 165
 Kéri Pál 119, 122, 205, 434
 Kernstok Károly 419, 447, 479, 777
 Kertész Imre 621
 Kertész István 576
 Kertész Manó 657
 Keszler József 401
 Khajjám, Omar 650, 651, 693
 Kiczenko Judit 21, 305, 368, 397, 401, 505
 Kicsi Sándor András 737
 Kilián Frigyes utóda könyvkereskedés 44
 Kimmach Ödön 77
 Kipling, Rudyard 307
 Király Aladár, dr. 783
 Király György 102, 172, 220, 262, 292, 313, 527, 547, 552, 586, 619, 622, 636, 652, 655, 666, 676, 693, 705, 726, 732, 757, 780, 794
 Király István 22
 Kisfaludy Társaság 237, 244, 384, 620, 621, 632, 683, 692
 Kiss Ernő ifj. 140, 150
 Kiss Ernő, dr. id. 155, 163, 247, 317, 412, 427
 Kiss Ernőné, dr. Kelemen Brigitta 412, 427, 430, 444, 575, 593, 758, 774
 Kiss Erzsébet (Kiss Böske) 41, 42, 64, 247
 Kiss Ferenc (kéziratgyűjtő) 702
 Kiss István (Pista) 140, 427, 468, 471, 492, 519, 521, 536
 Kiss József 433, 438
 Kiss Katalin 26
 Kiss Margit 163
 Klebelsberg Kunó, gróf 378–379
 Klein, Stefan I. 53, 159, 160, 171, 176, 192, 255, 262, 272, 278, 282, 396, 407, 441, 489, 501, 507, 524, 525, 530, 542, 595, 627, 628, 634, 648, 655, 692, 741, 762, 764, 772, 784, 791
 Knapp Miksa 619, 684, 773
 Knedl [?] Andor 289
 Kner Imre 202, 619
 Kner Izidor 220, 352
 Kner nyomda 508
 Knights of Europe *lásd* Európa lovagjai
 Kóbor Tamás 362, 450
 Koczás Sándor 19
 Kocztur Gizella 21, 175, 176, 181, 182, 195, 205, 211, 231, 245, 274, 280, 313, 336, 424, 428, 434, 440, 441, 684, 718, 719, 722, 760, 764, 765, 776
 Kocsi Lajos 14
 Kodály Zoltán 419, 474, 594, 717
 Kodolányi János 619
 Koháry Sarolta 54, 734, 770
 Kolb Jenő 336
 Kollarits Krisztina 148, 260, 297, 594, 610–612, 639, 652, 669, 685
 Koller Albert 100
 Kolnai Aurél 517
 Kolozsvári Református Főgimnázium 513
 Komáromi Gabriella 592
 Komját Aladár 243, 554, 574–576
 Komjáthy Aladár 8, 9, 35, 37, 40, 41, 46–50, 55, 62–64, 66, 69, 71, 75, 78, 79, 86, 89, 90, 93–95, 104, 107, 108, 110, 114, 115, 117, 120, 127, 138, 140, 145, 149, 152, 153, 155, 161, 163, 166–169, 172, 174, 186, 189, 193, 194, 198, 199, 203, 208, 211, 221, 222, 233, 242–244, 248, 253, 258–260, 263, 265–268, 270–274, 276, 278, 284, 285, 293, 302, 303, 320, 335, 344, 345, 354, 356, 360, 365, 368, 369, 372–374, 380–383, 386, 392, 395, 399, 403, 408, 413, 415, 434, 437, 449, 473, 480, 507, 508, 520, 524, 533, 536, 543, 546, 552, 557, 558, 562, 563, 573, 576, 579, 584, 586, 592, 593, 598–603, 610, 611, 619, 621, 622, 625, 629, 634, 650–652, 654, 672, 674, 678, 679, 681, 682, 685, 693, 695, 696–698, 700, 701, 706, 711–714, 717, 723, 725, 732–734, 738, 739, 741–744, 747–749, 755, 759, 762, 765, 766, 771, 778, 783, 787, 789, 790, 792
 Komjáthy Aladár apja 382, 650, 651, 654, 696
 Komjáthy Géza 199, 265–267, 344, 345, 507, 633
 Komjáthy Győző 68, 69

Komjáthy Jenő 69
 Komjáthy László 99, 260, 263
 Komlós Aladár 289, 591, 606
 Komlósi Andor 288
 Kommunista Magyarországi Pártja (MKP)
     421, 445, 496, 512, 513, 516
 Korbuky Emil 66
 Korda Sándor 274, 280, 336
 Koretzky János 422
 Kornay Rezső 515
 Kornfeld Móric, báró 181, 204, 205, 240,
     241, 263, 264, 286, 288, 430, 447, 501,
     591
 Kornfeld Móricné, báró Weiss Marianne
     286, 288, 591, 721
 Korniss 424
 Koroda Pál 740
 Koroknai Ákos 515
 Kortsák Jenő 554, 675, 686, 700
 Kós Károly 512, 513
 Kósa László 11
 Kossuth Lajos 399, 481
 Kosztolánczy Tibor 254, 412, 414, 424, 434,
     444, 466, 474, 506, 518, 527, 529, 564,
     580, 595, 609, 634, 639, 670
 Kosztolányi Dezső 15, 21, 24, 33, 37, 63, 64,
     75, 81, 83, 122, 123, 150, 153, 195, 202,
     204, 205, 211, 212, 221, 228, 231, 252,
     259, 260, 275, 277, 283, 286, 292, 294,
     295, 299, 305, 311, 313, 324, 329, 337, 339,
     342, 344, 347, 365, 379, 382, 395, 412,
     419, 424, 432, 433, 438, 439, 444, 455,
     482, 502, 535, 554, 594, 607, 613, 622,
     623, 630, 637, 652, 656, 657, 659, 661,
     662, 669, 670, 680, 691, 692, 703, 723,
     724, 758, 760, 769, 770, 780, 784, 793
 Kosztolányi Dezsőné 21, 81, 382, 515, 669,
     692
 Kovách Ödön 243
 Kovács András 478
 Kovács Dávid 435
 Kovács Dávidné Nagy Lujza 46, 328, 411,
     435, 473, 516
 Kovács Dezső 94
 Kovács Gábor 212, 252
 Kovács Gusztáv 274
 Kovács Ida 21
 Kovács kávéház (Székesfehérvár) 310
 Kovács kávéház (Budapest) 707
 Kovács László 8, 46, 49, 57, 62, 94, 107, 115,
     157, 165, 203, 210, 214, 252–254, 258,
     259, 268, 275–277, 285, 286, 298, 299,
     302, 328, 338, 368, 369, 386, 387, 389,
     411, 435, 473, 516
 Kovács Mária 693
 Kovács Nagy Lajos 367
 Kovalovszky Miklós 22, 33, 83, 264, 440,
     523, 530
 Kovács Gyula 525
 Kozma Andor 218, 220, 233, 321, 362, 450,
     611, 760
 Kozocsa Sándor 366, 702
 Köhalmi Béla 162, 269, 270, 358, 359, 361,
     414, 482, 610
 Kölcsey Ferenc 135, 184, 691
 König György 219, 375, 452
 König von Ungarn Szálló (Bécs) 57
 Köpeczi Boóz-Deák Albert 317, 345
 Kőrösfői-Kriesch Aladár 39, 419
 Kőrössi Albert Kálmán 183
 Kőszeg Ferenc 22, 619, 684
 Kőszegi László 77
 Kövér 340
 Köves Dezső 788
 Kövesligethy Radó 552
 Középiskolai Tanáregyesület 76, 88, 89
 Középiskolai Tanári Fegyelmi Bizottság 361,
     635, 644, 647, 690, 708
 Középiskolák Kulturális Egyesülete 452
 Közoktatásügyi Népbizottság 518
 Közoktatásügyi Népbizottság Főiskolai
     Csoportja 584
 Közoktatásügyi Népbizottság Ifjúsági
     Lapok Ügyosztálya 487, 572
 Közoktatásügyi Népbizottság Irodalmi
     Osztálya 561, 602
 Közoktatásügyi Népbizottság Színházakat
     Szocializáló Bizottsága 573, 577
 Közoktatásügyi Népbizottság Színházi
     Osztálya/Színügyi osztálya 573, 577, 598
 Közoktatásügyi Népbizottság Szocializált
     Színházak és Műlatók Bizottsága 598
 Közoktatásügyi Népbizottság Tudományos
     és Népszerű Propaganda Csoportja 531,
     555
 Központi állampénztár 575
 Központi Forradalmi Munkás- és
     Katonatanács 546
 Kramer Rózsi 294, 295
 Krebsz Ernő 447, 448
 Krompaszky Miksa 466
 Krúdy Gyula 63, 80, 432, 438, 489, 490, 515,
     620, 629
 Krüzselyi Erzsébet 91
 Kubinyi Pál, dr. 424

Kultúra Könyvkiadó Részvénytársaság 335,
 339, 342, 350, 351, 762
 Kun András 290
 Kun Béla 421, 445, 496, 503, 512, 513, 546,
 563, 587, 603, 606, 608, 729, 776
 Kuncz Aladár 22, 67, 187, 466, 670, 681, 728
 Kunfi Zsigmond 9, 372, 404, 408, 416, 427,
 473–475, 479, 480, 485–490, 505, 506,
 513, 516, 518, 536, 647
 Kunfy család (Szekszárd) 66
 Kurt Wolf Verlag (Lipcse) 160, 282, 627,
 649, 740, 762, 764, 773, 774
 Kuthy Elemér 65
 Külügyminisztérium Tudományos
 Bizottsága 470
 Kürti Pál 528

La Fontaine, Jean de 614
 Lackó Miklós 260
 Laczkó Géza 34, 56, 71, 103, 157, 165, 166,
 170, 187, 191, 201, 205, 211, 258, 305, 308,
 372, 396, 432, 438, 439, 466, 497, 523,
 554, 625, 637, 653, 657, 672, 676, 681,
 683, 717, 725–727, 735, 737
 Laczkó Gézáné 574
 Laczkó Márton 378
 Ládai István 513
 Ladányi Andor 667
 Ladányi Sándor 686
 Laendler György 775
 Lagerlöf, Selma 750
 Lajta Béla 162
 Lakner Lajos 22, 142, 428
 Lakos János Pál 598
 Lám Frigyes 142, 207, 208, 309, 310, 316
 Lamb, Charles 667
 Lampert Ferenc 719–721
 Lampérth Géza 275
 Landerer Elza 63, 64, 149, 655, 658, 682, 759
 Landler Jenő 512, 513
 Landor, Walter Savage 667
 Láng Árpád/Löbl Árpád (polgári nevén
 Lőrinc Péter) 768
 Láng József 19, 20, 22, 74, 75, 77, 85–88, 90,
 94–97, 104, 109, 115, 116, 119, 125, 128,
 198, 269, 358, 434, 440, 470, 496, 634
 Lantos Adolf 243, 280, 402, 403, 650, 651,
 654
 Lantos Könyvkiadó 624, 780
 Lányi Sarolta 500, 669
 Lask, Emil 51, 224, 225, 331
 Lasswitz Kálmán 127, 159, 246, 788
 Lázár Béla, dr. 275

Lázár Júlia 725, 770
 Laziczius Gyula 640, 641, 658
 Leblanc, Maurice 145
 Lechner Ödön 183
 Léda (Brüll Adél) 498, 532
 Léderer Sándor 369, 370
 Légrády Imre/Légrády Testvérek Kiadó 431
 Lemberkovic Jenő 587
 Lénárt Tamás 405, 471
 Lenau, Nikolaus 614, 672, 714
 Lendvai István 80, 155, 262, 273, 287, 367,
 491, 502, 505, 509, 610, 617, 620, 628,
 630, 646, 656, 657, 661, 693, 704, 760
 Lengyel András 216, 760
 Lengyel Balázs 484
 Lengyel Géza 615
 Lengyel István 425, 429, 448, 519
 Lengyel László 152
 Lengyel Menyhért 188, 205, 325, 326, 351,
 379, 432, 438, 439, 545, 546, 776
 Lengyel Menyhértné 545, 546
 Lengyel Tóth Krisztina 26
 Lenin, Vlagyimir Iljics 286, 513, 521, 522
 Lenin-fiúk 517, 640
 XII. Leó 75
 XIII. Leó 75
 Leonardo da Vinci 298
 Leopardi, Giacomo 133
 Leopold Lajos ifj. 186, 244, 315, 316, 412,
 413, 486, 516, 526, 545, 650, 722, 731, 771
 Leopold Sándorné 244
 Lepage Lajos 349
 Lesznai Anna (Máli/Jászi Oszkárné) 55, 144,
 372, 419, 445, 449, 451, 508, 554, 557,
 588, 606
 Lévai/Lévay József 192, 212, 378
 Lévay Botond 20, 282, 416, 484, 503, 527,
 636
 Lévay Endre 768
 Lieberman Leó 792
 Licc/Lici *lásd* Kelemen Gizella
 Liget Szanatórium (Budapest) 470, 476
 Ligeti Ernő, dr. 7, 345, 353
 Ligeti Miklós 628
 Liliencron, Detlev von 614, 672
 Lindau, Paul 692
 Linder Béla 420, 421, 589, 606
 Linksz Artur 318, 376
 Lipa Tímea 22, 527–529, 534, 535, 537, 538,
 540–542, 548, 550, 552, 556, 560, 561,
 567–569, 795
 Liptai Imre 381
 Liszka Viktor 261

- Liszt Ferenc 481
 Litván György 22, 23, 163, 187, 196, 257,
 316, 326, 361, 365, 374, 381, 382, 394, 399
 Livius, Titus 43
 Lloyd George, David 673, 674, 687, 729
 Lloyd-társulat 232
 Longfellow, Henry Wadsworth 667
 Lorsy Ernő 364
 Lovag Ádám (családi nevén Glasewski) 257
 Lovas Csilla 16
 Lovas Henrik 26
 Lovász Pál 279
 Lovászy Márton 439
 Lőrincz Ernő 677, 702, 707
 Lőrincz Gergely 14
 Lőrinczy György 275, 620
 Löwenstein Arnold 489
 Ludovika Akadémia 587
 Lukács György 17, 38, 51, 162, 188, 238, 239,
 243, 250, 321, 351, 352, 367, 377, 419,
 444, 445, 448, 474, 490, 503, 504, 513,
 516–518, 533, 545, 547, 554, 565, 576,
 594, 606, 648, 669, 720
 Lukács Hugó, dr. 345
 Lukács Kornél 89
 Lukianosz 135
 Lustig Géza, dr. 494
 Lusztig Arnold 324
 Lyka Károly 206, 208, 213
- Macaulay, Thomas Babyngton 667, 710
 Macchiavelli, Niccolò 139
 Mácza János 519
 Madách Imre 357, 401, 725
 Madách Színház (Zeneakadémia
 kamaratermében) 502, 507, 508, 678, 679
 Madarassy László 357
 Máday/Nádasy (?) 434
 Maderspach Györgyike 748
 Madzsar József 39, 146, 162, 404, 414, 419
 Madzsar Józsefné Jászi Alice/Aliz 39, 146,
 162, 186, 359, 400, 403
 Magántisztviselők Országos Szövetsége 478
 Magas Béla 502
 Magyar Államvasutak 663, 730
 Magyar Általános Hitelbank 219
 Magyar Filozófiai Társaság 104, 192
 Magyar Folyam- és Tengerhajózási Rt. 730
 Magyar Gyáriparosok Országos Szövetsége
 254, 323, 591
 Magyar Impresszionisták és Naturalisták
 Köre (MIÉNK) 311
- Magyar Irodalomtörténeti Társaság 156, 499,
 586, 661
 Magyar Írók (Nemzeti) Szövetsége 594, 608,
 610, 611, 613, 621, 623, 625, 628, 688, 695
 Magyar Képzőművészek és Műpártolók
 Egyesülete 120
 Magyar Királyi Munkácsy Utcai Hadikórház
 183
 Magyar Királyi Rókkantügyi Hivatal
 Utókezelő Gyógyintézete 184
 Magyar Királyi/Állami/Nemzeti Operaház
 47, 48, 247, 406, 479, 515
 Magyar Könyvkiadók és Könyvkereskedők
 Országos Egyesülete 325, 539, 629, 788
 Magyar Nemzeti Múzeum Országos
 Széchényi Könyvtára 179, 242, 290, 329,
 356, 376, 492, 558, 746
 Magyar Nemzeti Reneszánsz Társaság 657
 Magyar Nemzeti Tanács Irodalmi és
 Művészeti Szakbizottsága 447
 Magyar Országos Véderő Egyesület 473
 Magyar PEN Club 326
 Magyar Rádió 645
 Magyar Szent Korona Országai
 Békeegyesülete 143, 146, 147
 Magyar Szent Korona Országainak Vörös
 Kereszt Egylete Hadifoglyokat Gyámolító
 Bizottsága 335
 Magyar Színház (Budapest) 71, 234
 Magyar Távirati Iroda 776
 Magyar Tisztek és Továbbsegítő Altisztek
 Országos Szövetsége 488
 Magyar Tudományos Akadémia 192, 299,
 325, 401, 436, 438, 440, 443, 488
 Magyar Város- és Községfejlesztési
 Részvénytársaság 366, 422
 Magyar Világ kávéház 99
 Magyar Vöröskereszt egylet 731
 Magyarországi Írók Szakszervezete 554,
 555, 587, 602, 631
 Magyarországi Symbolikus Nagypáholy 773
 Magyarországi Szociáldemokrata Párt
 (MSZDP) 406, 409, 412, 427, 512, 641
 Magyarországi Szocialista Párt 512
 Maistreen, Joseph de 113
 Majoros Györgyi 23, 84, 108, 115, 125, 142,
 144, 160, 165, 180–182, 185–196, 198,
 200–221, 223–238, 240–260, 262–270,
 272–312, 320, 326, 332, 339, 343, 355,
 358, 365, 369, 430, 441, 451, 468, 476,
 491, 499, 501, 524, 543, 544, 558, 572,
 573, 603, 606–609, 611, 613, 617, 619,
 623, 624–627, 629–636, 639–644, 646,

- 648–651, 654, 655, 657, 658, 660, 662, 664, 670–672, 677, 679–684, 686–701, 704, 706, 708, 709, 711–728, 730–734, 736, 737, 739–751, 758–760, 762–777, 779, 780, 783–792
- Majovszki 424
- Mallarmé, Stéphane 443, 621
- Malonyai Dezső 91
- Mályusz Elemér 749
- Manga 505
- Mann, Thomas 165
- Mannheim Károly 416, 444, 445
- Márai Sándor 518, 581, 745
- Marcell főtisztelendő 365
- Márciusi Kör (Demokratikus Főiskolai Hallgatók Egyesülete) 45, 89, 293, 294, 585
- Marconnay/Rupprecht Tibor 741, 742
- Marczali Henrik 376
- Marczali Poly 376
- Márffy Ödön 25, 419, 698, 701, 745, 750, 751
- Margalits Ede 225, 237
- Márki Hugó 500, 558
- Markos György 66, 309, 371, 372, 413, 414, 617
- Markovits Iván 526
- Márkus László (műkritikus) 698
- Márkus László/Marco 37, 81, 86, 87
- Marosi Ildikó 23, 223, 314, 322, 347, 350, 784
- Marosvásárhelyi Kultúrpalota/
Közművelődési Ház 364
- Martinovics Ignác 410
- Martinovics Szabadkőműves Páholy 479
- Márton Ferenc 583
- Marton Sándor, dr. 767, 768
- Martos Adolf könyvkereskedés 697
- Martos Vilmos 697
- Márványi Judit 22, 619, 684
- Marx József 793
- Marx, Karl 516, 598, 616, 638
- Marx–Engels Munkásegyletem 573
- Masaryk, Tomáš Garrigue 406
- Massányi Margit 300, 314, 315
- Máté J. György 130, 131, 216, 217, 227, 229, 232, 249, 250, 300, 301, 307, 318, 333, 355, 387, 402, 466, 557
- Máthé-Szabó Magda 22
- Mátis Livia 19
- Matusz György 481, 482
- Mátyás király önképzőkör (Újpesti gimnázium) 516
- Mattyasovszky Erzsébet (Frideczky Józsefné) 59, 67, 484, 592, 738
- Mátyus Norbert 743
- Maupassant, Guy de 52, 350
- Mauthner Nándor 547
- Medgyaszay Vilma 200
- Megyercsi Béla 175
- Meister Imre 197, 256
- Melczer Tibor 11, 23, 83, 84, 158, 185
- Melich János 265
- Melléky Kornél, dr. 448, 578
- Meller Simon 547
- Meráni Gertrudis 734
- Meredith, George 307, 614, 619, 667, 672, 780
- Messalina Valeria 135
- Mester utcai gimnázium 455
- Mészáros Alajos 280
- Meyer, Conrad Ferdinand 469
- Meyrinck (eredetileg Meyer?), Gustav 444
- Migray József 505
- Mihálovits László 341
- Mihelics Vid 655–657
- Mihó Ernő 49
- Mikes Kelemen 157, 207, 211, 215, 234, 343
- Mikes Klára 220, 521, 739, 782
- Mikes Lajos 194, 316, 317, 554, 576, 579, 619, 682, 739, 780, 787
- Mikes Lajosné 682
- Miklós Jutka 348
- Mikovich Lajos dr. 228–230
- Mikszáth Kálmán 467, 476
- Millerand, Alexandre 687
- Milotay István 86, 87, 620, 629
- Milton, John 363, 542, 666
- Mistral, Frédéric 182, 207
- Mitrovics Gyula, dr. 445
- Mittrovác-z-féle vendéglő (Budapest) 324
- Mixich Lajos 184
- Modern kávéház (Budapest) 632
- Modern Színpad (Budapest) 96
- Mohácsi Jenő 692, 695, 696, 715, 767, 768
- Moholy-Nagy László (Weiss László) 114, 204, 289, 310, 334, 411, 450, 606, 698
- Molière 401
- Molnár Ákos 349, 353, 366
- Molnár Antal 339, 495, 496, 507
- Molnár Ferenc 437–439, 444, 446, 447, 487, 488, 518, 519
- Molnár Imre 282
- Molnár Jenő 335
- Molter Károly 364
- Moly Tamás 554

- Monostori Imre 268
 Montag Irma 46
 Montandon, Georg 736
 Móra Ferenc 91
 Moravcsik Ernő, dr. 249
 Moravcsik-klinika/Elme- és Idegkórtani
 Klinika 249
 Moreau, Hégésippe 324
 Móricz Virág 100, 112, 659
 Móricz Zsigmond 16, 20, 23, 34, 41, 50, 56,
 103, 118, 119, 122, 138, 142, 157, 201, 247,
 249, 252, 255, 258, 283, 305, 320, 344–
 346, 364, 372, 396, 432, 433, 438, 439,
 444, 454, 466, 474, 476, 477, 479, 489,
 491, 493, 496, 497, 500, 501, 503, 511,
 512, 515, 518, 554, 564, 597, 598, 607,
 619, 620–622, 630, 634, 637, 653, 656,
 657, 659, 670, 671, 675, 682, 683, 691,
 692, 695–697, 701–704, 719, 723, 724,
 726, 737, 746–749, 761, 763–766, 769,
 774, 776, 785
 Móricz Zsigmondné *lásd* Holics Janka
 Morris, E. B. 667
 Morvay János 167
 Morvay Lajos 167
 Móser Zoltán 23, 260
 Moskovitz Geyza 372
 Mozart, Wolfgang Amadeus 309
 Mózés Huba 376
 Mozgóképek Otthon (Budapest) 707
 Munkácsy Mihály 769
 Murillo, Bartolomé Esteban 103
 Muska Iván 239
 Musset, Alfred de 324, 363
 Müller, Paul 174, 595

 Nabis/Nabik csoport 769
 Nadányi Zoltán 246, 446
 Nádas Sándor 476
 Nádas József 504
 Nagy Adorján 576
 Nagy Csaba 434
 Nagy Dénes, dr. 508
 Nagy Ilonka 349, 362, 363, 370, 393, 452,
 468
 Nagy Lajos (kolozsvári hírlapíró, Tessitori
 Nóra férje) 321, 322, 345–347, 353, 388,
 389
 Nagy Lajos (gyúrói evangélikus lelkész) 81
 Nagy Lajos (író) 205, 554, 564, 619, 726
 Nagy Lajosné *lásd* Tessitori Nóra
 Nagy Levente 114, 204, 310, 334, 411, 450
 Nagy Miklós 37

 Nagy Péter 22
 Nagy Sándor (festőművész) 39, 497, 501
 Nagy Sándor Kálmán (borotvász) 526, 527
 Nagy Sz. Péter 23, 60
 Nagy Vince 479
 Nagy Zoltán 205, 223, 245, 313, 424, 432,
 684, 726, 764, 765
 Nagybányai művésztelep 709
 Napoléon, Bonaparte 734
 Nédli Balázs 24, 193, 254, 328, 405, 412,
 414, 424, 434, 444, 450, 466, 471, 474,
 506, 510, 518, 527, 529, 532, 533, 539,
 564, 580, 595, 609, 614, 634, 639, 652,
 661, 670, 685, 687, 703, 743, 795
 IV. kerületi fővárosi leánygimnázium 330
 Négyesy László 88, 347, 504, 519, 523, 683,
 711
 Négyesy-szeminárium 122, 150, 519, 696
 44-es gyalogezred (Babits István ezrede) 156
 Némediné Kiss Adrien 19, 24, 35, 69, 102,
 126, 208, 211, 258, 284, 318, 387, 450,
 454, 487, 681, 688, 703, 723, 728, 736,
 757, 760, 781
 Nemeskéri Erika 11, 24, 123, 476, 481, 488,
 498, 499, 505, 509–511, 517, 519, 520,
 530, 532, 533, 541, 543, 544, 546, 547,
 551, 553, 557–560, 562–564, 585, 588,
 589, 602–604, 609, 617, 633, 644, 650,
 651, 654, 655, 679, 681, 688, 694, 698,
 700, 701, 707, 709, 712, 713, 727, 751
 Németh Andor 606
 Németh Attila 25
 Németh Gyula 297
 Németh Kálmán 227
 Németh Luca Anna 91, 295, 424, 428, 434,
 436, 440, 442, 446, 467, 479, 481, 486,
 490, 495, 518, 536, 588, 632
 Nemzeti Hadsereg 617, 639, 729
 Nemzeti Kisebbségek Minisztériuma 783
 Nemzeti Múzeum (Budapest) 144, 179, 242,
 290, 329, 341, 356, 376, 477, 479, 558,
 628, 680, 689, 691
 Nemzeti Szalon (Magyar Képzőművészek és
 Műpártolók Egyesülete) 120, 121
 Nemzeti Színház (Budapest) 200, 215, 234,
 291, 346, 396, 406, 419, 440, 453, 466,
 479, 576, 611, 626, 774, 780, 784
 Nemzeti Tanács 323, 409–414, 417–419, 421,
 427, 428, 431, 436, 442, 447, 448, 473,
 479, 489, 641
 Nemzetiségi Minisztérium 436
 Nemzetközi Szakszervezeti Szövetség 749

- Nemzetközi Vöröskereszt/Magyar
Vöröskereszt 454, 486, 516, 623, 625,
645, 650, 731, 736
- Nenne *lásd* Kelemen Ilona
- Népopera (Városi Színház, Erkel Színház)
111
- Népszava székház (Budapest) 496
- Népszövetség 427
- Neugebauer László 275
- New York étterem/kávéház (Kolozsvár) 314,
346
- New York kávéház (Budapest) 35, 45
- Nietzsche, Friedrich 52, 102, 134, 307, 357,
384, 785
- Nil *lásd* Dapsy Gizella
- Nitti, Francesco 687
- Nonnus (Nonnosz) 558
- Novák László 378
- Nőtisztviselők Országos Egyesületének
Kolozsvári Csoportja 322, 326, 344
- Nötbl Fülöp 370
- Nyelvtudományi és Irodalomtörténeti
Kutatók Szövetsége 536
- Nyerges Judit 19, 365
- T. Nyíri Mária 717
- Nyíry Gyula 448
- Nyitrai Eta 317
- Nyolcak művészecsoportja 311
- Nyugat Irodalmi és Nyomdai
Részvénytársaság 230, 773, 775, 780
- Oberle Károly 446
- Ny. Oblát Károly 164
- Ódor János Gábor 642
- Ódry Árpád 247, 291, 339, 344–347, 352,
364, 367, 373, 377, 385, 387, 392, 394–
396, 398, 403–408, 420, 454, 471, 611,
784
- Oláh Gábor 22, 40, 142, 428, 629, 659, 760,
785
- Oltai 177
- Omnia mozi (Budapest) 72
- Opera-pince (Budapest) 706
- Orbán Emmus 740
- Orlando, Vittorio Emanuele 729
- Ormos Mária 251, 425
- Orosz István 299
- Oroszországi Kommunista Párt magyar
csoportja 513
- Ország H Lili 245
- Ország ház/Parlament 404, 421, 427, 473
- Országos Diákszövetség 116
- Országos Erdészeti Egyesület 773
- Országos Hadigondozó Hivatal 378, 379, 455
- Országos Hadsegélyező Bizottság III. számú
(kórházi) albizottsága 181
- Országos Könyvtártügyi és Bibliográfiai
Hivatal 610
- Országos Levéltár 94
- Országos Magyar Királyi Színművészeti
Akadémia 253, 323, 455
- Országos Magyar Királyi Zeneakadémia
247, 471, 495, 498, 502, 678, 679
- Országos Propaganda Bizottság 435, 436,
469, 495
- Osvát Ágnes 543
- Osvát Ernő 8, 18, 22, 34, 35, 56, 85, 103, 157,
173, 177, 182, 202, 205, 258, 263, 284,
285, 295, 305, 362, 364, 367, 372, 377,
396, 397, 417, 432, 444, 465, 466, 474,
518, 543, 551, 552–555, 580, 618, 621, 637,
653, 664, 668, 669, 683–685, 693, 704,
707, 712, 713, 716, 734, 737, 763, 765,
772, 773, 775, 780
- Osztrák–magyar 2. hadsereg 165
- Osztrák–Magyar Bank 590, 597
- Osztrák–Magyar Monarchia 51, 336, 420
- Otthon Írók és Hírlapírók Köre 328, 425,
469, 481, 487, 518, 519, 529
- Ovidius, Publius Naso 43, 646
- Öreg Diófa/Diófa vendéglő (Budapest) 355,
362
- V. kerületi Markó utcai állami főgimnázium
456
- Paál Zsolt 702
- Paedagógium Magyar Irodalmi
Szeminárium 72
- Pakots József 90, 275, 295, 296, 318, 324,
325, 327, 337, 401, 405, 407, 422, 425,
440, 448, 689
- Paku Imre 24, 347
- Pál Mózes (Mócsi) 50
- Paládi-Kovács Attila 11
- Palágyi Lajos 620, 691
- Palágyi Menyhért 275, 411–413, 423
- Palay Matild 247, 406
- Pálkás József 11
- Páll Rózsa 528
- Pallas RT nyomda 261, 378, 477, 489, 492,
616, 624, 634, 635, 649, 672, 681, 732,
760
- Pálos, dr. 760
- Pannónia Szálló különterme (Budapest) 442

- Pantheon Irodalmi Intézet 737, 749
 Pap Márta 470
 Pap Zoltán 423, 620, 632, 634
 Pápné Arlow Mária 62, 63
 Papp [Cséve] Anna 23
 Papp Zoltán János 24, 772, 777, 779, 790
 Parisienne mulató (Budapest) 675
 Passuth László 346, 347
 Pásztor Árpád 205
 Péter Ervin 609
 Pater, Walter 667
 Pátzay Pál 557
 Paulay Erzsébet 186, 200, 208–210, 213–215,
 234, 235, 237, 238, 256, 273, 274, 299,
 315, 316, 324, 329, 334, 335, 337, 338, 352,
 357, 454, 529
 Pauler Ákos 489, 519
 Pauticsek/Panticsek Erzsébet 322
 Pavolini, Paolo Emilio 732
 Payr Hugó 286, 293
 Pázmány Péter Tudományegyetem
 Természettudományi Kar (Gölyavár,
 Budapest) 513
 Peidl-kormány 606
 Peisner, Ignaz 304
 Pekár Gyula 37, 83, 84, 379, 401, 423, 620,
 688, 740
 Pérely Imre 239
 Pertl István 145, 283
 Pesti Hazai Első Takarékpénztár 439, 486
 Péter László 363, 374, 437, 608
 Peterdi Andor 91, 260, 275, 412, 423, 622,
 742
 Peterdi István 669
 Péterfy Jenő 288, 533, 741
 Péterfy László 500
 Péterné Fehér Mária 642
 Petersen, Julius 537
 Pethes Alfréd 706, 707
 Pethes Nóra 24, 54, 107, 142, 198, 411
 Petőfi Sándor 475, 487, 490, 502, 564, 656,
 683, 690, 695, 698, 745, 746, 758
 Petőfi Társaság 28, 84, 90–93, 95, 96, 104–
 106, 183, 275, 277, 284, 292, 294–297,
 299, 318, 322, 324, 325, 327–329, 331, 337,
 339, 341, 371, 399, 401, 405, 407, 408,
 410–413, 422–425, 428, 430, 432, 435,
 440, 448, 620, 621, 632–634, 680, 689,
 690–692, 694, 695–697, 699, 701–703,
 705, 710, 723, 726
 Petrarca, Francesco 289, 334
 Petri Mór, dr. 501
 Petronius Arbiter, Titus 169, 614
 Petzl Frigyesné Gráf Amália 721, 726
 Pfeiffer Ernő, dr. 656
 Pfemfert, Franz 226
 Philadelphia kávéház (Budapest) 312
 Pichler Károly 332, 360, 476
 Pienták Attila 19, 24, 116, 193, 225, 252, 254,
 262, 307, 328, 388, 404, 405, 412, 414,
 424, 431, 434, 444, 450, 466, 471, 474,
 491, 506, 510, 518, 527, 529, 532, 533, 539,
 564, 580, 595, 609, 614, 634, 639, 652,
 661, 670, 685, 687, 703, 743, 794
 Pikler Blanka 162
 Pikler Gyula 247, 396, 431, 452, 474
 Pindari (Pindaros) 558
 Pingerra, Otto 319
 Pintér Ferenc 792
 Pintér Jenő 187, 188, 195, 361, 493, 620, 648,
 744
 Podmaniczky Tibor, dr. 513
 Poe, Edgar Allan 57, 191, 215, 250, 271, 272,
 279, 334, 357, 614, 624, 667, 671, 672,
 692, 714
 Pogány [Schwartz] József 197, 513, 571, 595
 Pohánka Gizella (Gizke) 425, 426, 429, 451,
 492, 521
 Poincaré, Henri 358
 Pók Lajos 24, 67, 73, 74, 79, 81, 85, 107, 111,
 123, 130, 144, 164, 170, 188, 225, 226,
 236, 255, 289, 307, 431, 448, 474, 484,
 527, 590, 605, 643, 661, 693, 715, 739, 758
 Polácsi János 95
 Polgár Géza 634
 Pólya Tibor 629
 Pompeius Magnus, Cnaeus 65
 Pongrácz Láva grófnő 352
 Poppovits 748
 Poppovitsné 748
 Porzsolt Kálmán 564
 Pósa Lajos 698
 Possidius, Szent 242
 Potzman-féle vendéglő (Budapest) 721
 Präger, dr. 280
 Preisz Mór 514
 Prohászka Ottokár 109, 113, 418, 611, 640,
 657
 Prónay Pál 640, 726
 Puccini, Giacomo 50
 Purjesz Lajos 491
 Purkersdorfi szanatórium 626
 Puskin, Alekszandr Szergejevics 215, 357
 Raác Innocencia 40

- Rába György 24, 25, 42, 45, 52, 55, 58, 59, 62, 67, 73, 79, 83, 102, 104, 108, 111, 117, 122–127, 130, 131, 142, 144, 151, 154, 156, 162, 163, 165, 182, 185, 188, 191, 193–195, 201, 221, 225, 227, 231, 232, 236, 239, 240, 261, 262, 267, 277, 283, 300, 301, 304, 307–309, 312, 320, 332, 339, 340, 343, 347, 351, 358, 360, 364, 375, 392, 398, 417, 418, 424, 429, 431, 438, 450, 453–455, 484, 485, 488, 491, 499, 505, 516, 519, 522, 527, 557, 565, 580, 590, 592, 605, 609, 613, 616, 618, 639, 643, 647, 648, 653, 658, 670, 672, 681, 691, 692, 708, 715, 719, 723, 732, 734–736, 739, 740, 752, 756, 778
- Rácz Bandi 626
- Rádics Károly 100, 198
- Radnai Béláné, dr. 735
- Radó Antal 133, 732, 767
- Rados Jenő 35, 66
- Radványiné Ruttkay Emma (polgári nevén Nagy Teréz) 186
- Raith Tivadar 650, 651
- II. Rákóczi Ferenc 128, 148, 260
- Rákosi Jenő (Dunántúli) 7, 58, 59, 63, 70, 73–76, 78–83, 85–87, 89, 90, 92, 96, 104, 109, 115, 116, 119, 122, 125, 128, 148, 211, 214, 309, 328, 431, 493, 611, 616, 617, 656, 657, 732, 751
- Rákosi Mátyás 513, 516
- Rank, Otto dr. 281
- Ranschburg Pál 56, 57
- Ranschburg Viktor 119, 126, 127, 152, 159, 178, 179, 246, 737, 749
- Rátkay 164
- Reade, John 780
- Rédey Tivadar 54, 140, 151, 242, 262, 272, 273, 281, 290, 291, 293, 304, 310, 329, 340, 356, 357, 368, 376, 388, 441, 443, 444, 467, 492, 558, 599, 732
- Rédey Tivadarné *lásd* Hoffmann Mária
- Református főgimnázium (Pápa) 318
- Református teológia (Kolozsvár) 784
- Reguly Ernő 382
- Reich Piroska 350
- Reichard Piroska 54, 57, 153, 221
- Reinach, Solomon 135
- Reinitz Béla 573
- Reisinger János 56, 85, 109, 208, 252, 681
- Reiss doktorkisasszony 470
- Reiter László 622, 698, 700, 745
- Rektorisz Lajos 213
- Rektorisz Lajosné Halasi Melanie 213, 215, 217
- Remenyik László 79
- Reményik Sándor 291, 368, 378, 397, 407
- Remete László 390, 414
- Renan, Ernest 113, 307
- Rességuier, Jules de 618
- Réti István 615, 709
- Réti Ödön 205, 622
- Révai József 262, 288, 517
- Révai Mór János 218, 220, 456
- Révai Testvérek Irodalmi Intézet Rt. 218, 230, 231, 282, 385, 402, 405, 406, 456, 624, 631, 635, 693, 702, 722, 732–734
- Révay Ágnes 523, 527, 565, 585
- Révay József 523, 585, 780
- Révész Ágnes 496
- Révész Béla 438, 518, 554
- Révész Géza 363, 373, 374, 552
- Révész Ilus 8, 40, 58, 59, 67
- Révész Judit 374
- Révész Mihály 554
- Réz Mihály 399
- Réz Pál 21
- Richepin, Jean 333, 342, 570, 571, 614, 672
- Riedl Frigyes 231, 232, 263, 489, 525, 542, 543, 546, 732, 733
- Rigó Béla 592
- Rihmer Zoltán 25, 54, 101
- Rilke, Rainer Maria 570, 769
- Rimanóczy-palota, Orczy-féle mulató 401
- Rimbaud, Arthur 231, 363, 778
- Rippl-Rónai József 283, 420, 769
- Ritoók Emma 112, 114, 152
- Ritoók Zsigmond (orvos) 114
- Ritoók Zsigmond (klasszika-filológus) 142
- Róbert Jenő 205
- Roboz Imre 375, 379, 440
- Rochester, John Wilmot 709
- Rockenbauer Zoltán 25, 45, 420, 480, 498, 499, 509–511, 520, 532, 544, 560–563, 588, 589, 602–604, 609, 621, 644, 653–655, 679, 688, 694, 698, 700, 701, 707, 709, 712, 727, 751
- Rodin, August 292
- Rohde, Erwin 722
- Rolland, Romain 503, 606
- Romanelli, Guido 587
- Romsauer Lajos 648
- Romsics Ignác 391, 410, 411, 422, 427, 512, 514, 546, 603, 640, 674, 687, 724, 730, 747

- Rónai Zoltán, dr. 108, 113, 115, 116, 210, 327, 329, 513
 Ronsard, Pierre de 215
 Rosenberg, Hermann 617
 Rosenberg Lili *lásd* Szilasi Vilmosné
 Rosenberg, Nina von 617
 Rossetti, Dante Gabriel 177, 583, 614, 667, 672
 Rostand, Edmond 465
 Rosty Magdolna *lásd* Békássy Istvánné Bezeredy Emma
 Róth Károly nyomdája (Nagykároly) 480
 Rousseau, Jean-Jacques 548, 559
 Rowohlt Verlag 774
 Rozványi Vilmos 151, 152, 481, 554, 726
 Rózsa Miklós, dr. 422
 Rózsafalvi Zsuzsanna 702, 711, 741, 762
 Rózsavölgyi és Társa 352
 Rozsics István 19
 Rozsnyay Kálmánné *lásd* Dapsy Gizella
 Ruisdael, Jacob van 279
 Ruppert Miklós 198
 Ruskin, John 667
 Rusztaveli, Sota 471
 Ruttkay Helga 11
- Sachsenheim Márton/Marcell 590
 Saint Mary's University (Halifax, Kanada) 686
 Sainte Beuve, Charles-Augustin 122
 Sajó Sándor 76, 648
 Sajtóellenőrző Miniszterközi Bizottság 752
 Salamon József 230
 Salamon Konrád 427
 Sáli Erika 25, 45, 126, 230, 254, 326, 351, 365, 388, 405, 445
 Salzer Mór 755
 San Remo-díj 645
 Sanctis, Francesco de 548
 Sándor Pál 775
 Sára Péter 54, 70, 144
 Sárdy Jánosné 527, 549, 552, 556, 560, 561
 Sarkady Ida 500
 Sárközi György 143, 144, 358, 527, 619, 622, 652, 669, 675, 728
 Sas Ede 620, 680
 Sas László 524
 Scari 488
 Schaza Béla 648
 Schelken Pálma 526
 Schell József, báró 152, 153, 155
 Schiller, Friedrich 204, 205, 337, 681
 Schmidt József 536, 552
 Schnitzer, I. Ignatz 745
 Schopenhauer, Arthur 145, 307, 357
 Schott, Gaspar SJ 299
 Schönwald Pál 436
 Schöpflin Aladár 14, 34, 38, 51, 56, 66, 103, 116, 117, 128, 142, 147, 148, 150, 157, 161, 169, 171, 186–188, 196, 202, 205, 209, 212, 217, 233, 234, 247, 249, 258, 260, 262, 264, 269, 273, 283, 287, 291, 297, 305, 319, 320, 323, 326, 339, 342, 344–347, 349, 352, 355, 364, 367, 372, 393–398, 405, 406, 408, 420, 424, 429, 432, 433, 436–440, 445–447, 454, 465–467, 470, 479, 480, 492–495, 500, 504, 524, 529, 533, 554, 576, 580, 585–588, 603, 619, 621–623, 625, 630, 637, 649–653, 657, 660, 674–677, 680, 681, 683, 688, 693, 697, 700, 703, 707, 713, 723, 726, 737, 748, 749, 760, 763, 765, 766, 769, 772, 773, 775, 780–781, 784, 787
 Schöpflin Aladárné 319, 657, 748
 Schöpflin Gyula 533
 Schubert Mátyás 794
 Schulteis/Schültheisz (?) Rózsi 576
 Schützenberger Lajos 340
 Schwarz Félix 119, 126, 152, 178
 Schwerker Iván 247
 Schwerker Pál 247
 Sebes Böske 294
 Sebestyén Géza 370
 Sebestyén Károly 401, 722, 737
 Seemann Károly 174
 Seemann kávéház (Budapest) 178, 684, 773
 Selmezbányai Gimnázium 301
 Sepsi Enikő 717
 Shafroth, John F. 628
 Shakespeare, William 102, 110, 119, 120, 124, 126, 127, 148, 14, 155, 193, 194, 215, 234, 237, 245, 249, 257, 292, 337, 357, 363, 401, 585, 614, 619, 666, 671, 738, 763, 774, 780, 784
 Shelley, Percy Bysshe 348, 667
 Sidó Zoltán 172, 379, 388
 Sidó Zoltánné 379, 388
 Siedler Ernő 514
 Sienkiewicz, Henryk 75
 Sík Sándor 370
 Sikabonyi Antal 321
 Simainé Madzsar Lili 390
 Simon Jolán 182
 Simon Melinda 737
 Simon Mihály 116
 Simonyi Zsigmond 325, 536, 776

- Sina [György] gróf 68
 Singer és Wolfner 196, 212, 214, 651
 Sinkó Ervin 578
 Sipos Iván 609
 Sipos Lajos 14, 17–20, 23–27, 29, 36, 38, 41, 45, 50, 53–55, 63, 66, 67, 73, 77, 81, 83, 85, 91, 99, 101, 108, 111, 112, 114, 115, 121, 123, 125, 130, 144, 145, 147, 160, 162, 163, 165, 166, 169, 181, 184, 185, 188, 193, 196, 201, 204, 209, 223, 225, 226, 235, 236, 249, 252, 254, 260, 264, 269, 272, 275–277, 283, 289, 292, 295, 296, 299, 304, 305, 307, 310, 313–345, 347–370, 372–408, 410–415, 417, 418, 420, 422–432, 434–438, 440–448, 450–453, 455, 456, 466–478, 480–482, 484–492, 494–512, 515–525, 527–533, 535, 536, 538–541, 543–547, 549–551, 553–555, 557–560, 562–565, 567, 569, 571–582, 584–614, 617–620, 624, 626–630, 634, 639, 642, 646–648, 652, 653, 655, 657, 658, 660, 661, 663, 667, 669, 670, 672, 681–683, 685, 687–689, 691, 694, 697, 703, 705, 706, 708, 714, 721, 725, 727, 732, 734, 735, 739, 740, 742–744, 755–757, 764, 767, 770, 772, 783, 787, 790, 795
 Sirola, Gino/Francesco 628
 Soltész Juczi 106
 Somkuti *lásd* Zolnai Gyula
 Somlay Artúr 248, 519
 Somló Adalbert 510, 645, 694, 794
 Somló Károly (Karl Somlo) 278, 455, 482
 Somló Lili 434
 Somlyó Dezső 582
 Somlyó György 200
 W. Somogyi Ágnes 26, 52, 259–260, 263, 264, 302, 454, 470, 496, 643, 663
 Somogyi Andor 226
 Somogyi Béla 485, 486, 488, 693
 T. Somogyi Magda 19
 Somossi Istvánné 150
 Sós Ernő, dr. 453
 Sötér István 142, 638, 639
 Spenser, Edmund 666
 Spieler Mihály 288
 Spinoza, Baruch 357, 776
 Spitzer Juliska 245
 Star-filmgyár és Filmkereskedelmi Részvénytársaság 706
 Statisztikai Hivatal 731
 Staud Géza 576
 Stauder Mária 11
 Stefán Ágoston 514
 Stein, dr. 265, 266
 Stein Aurél 540
 Steiner Gyula, dr. 675
 Steinfeld Nándor 584
 Steinhardt mulató (Budapest) 675
 Stemmer Ödön 366
 Stenszky Cecília 14
 Stern Jolán 659, 660
 Sterne, Laurence 667
 Stevenson, Robert Louis 667
 Stiassny, Linda-Rosa 255
 Stifter, Adalbert 655, 656
 Stirner, Max 307
 Stockinger Gyula, dr. 100
 Strasser István 119
 Strauss, Johann 515
 Strauss, Richard 717
 Stromfeld Aurél 589
 Sulica Szilárd 746
 Sunko Maru japán hadihajó 731, 736
 Supka Géza 487, 491, 502
 Surányi Miklós 212, 213, 287, 294, 295, 366, 422
 Süle Dániel 525, 795
 Swift, Jonathan 667
 Swinburne, Charles Algernon 135, 250, 289, 307, 614, 621, 667, 672, 677, 714, 738
 Symons, Arthur 758, 759
 Szaákh András *lásd* Laczkó Géza
 Szabó András 142
 Szabó Dezső 26, 33, 98, 99, 191, 312, 382, 478, 514, 522, 523, 554, 570–572, 594, 595, 608–611, 613, 621–624, 633, 635, 636, 638, 652, 656, 657
 Szabó Ervin 22, 39, 161–163, 167, 168, 172, 186–188, 196, 257, 294, 304, 315, 316, 325, 326, 344, 351, 358, 359, 361, 365, 374, 376, 380, 382, 383, 386, 388, 390, 394, 398–400, 402–404, 419, 420, 676, 678, 685, 693, 700, 710, 716–718, 726, 740, 766, 769, 770, 784, 785
 Szabó Ferenc János DLA 48
 Szabó Ferenc SJ 26, 252, 304, 306, 307
 Szabó G. Zoltán 43, 83
 Szabó György 623, 731, 732
 Szabó Károly 626
 Cs. Szabó László 645
 Szabó László, Tápay dr. 120, 141, 188
 Szabó Lőrinc 7, 9, 19, 20, 22, 26, 41, 52, 58, 67, 103, 117, 143, 198, 212, 220–223, 240, 241, 267, 282, 283, 287, 288, 292, 320, 339, 342, 343, 358, 360, 394, 408, 450,

- 456, 482, 484, 496, 503, 510, 521, 522, 526, 527, 531, 541–543, 545, 549, 552, 556, 560, 561, 565, 571, 580, 581, 589, 592, 601, 605, 610, 613, 616, 617, 619–625, 632–634, 636, 640–643, 645, 646, 650–652, 655–661, 663–665, 668, 669, 671, 672, 674, 675–682, 685, 686, 688, 689, 692, 694, 696, 697, 699–707, 714, 715, 717, 719–722, 724–726, 728, 732, 735–739, 742, 746–748, 755–757, 763, 765–767, 769–771, 775, 777, 778–782, 785, 787, 790, 794, 795
- Szabó Lőrincné *lásd* Mikes Klára
- Szabó Ödön, dr. 401
- Szabó Sámuel 312
- Szabó Tamás 642
- Szabó Tivadar, dr. 503, 525, 555, 590, 631
- Szabó Zoltán 526
- Szabolcska Mihály 196, 482, 611
- Szakács Andor 39, 40, 629, 630
- Szalai Anna 19
- Szalatnai Rezső 627
- Szállási Árpád 25, 252, 385, 470
- Szamuely Tibor 496, 513, 516, 660
- Szántó Andor dr.
- Szántó Béla 513
- Szántó Gábor András 19, 24, 35, 69, 102, 126, 208, 211, 258, 284, 318, 387, 450, 454, 487, 681, 688, 703, 723, 728, 736, 757, 760, 781
- Szántó Lajos 271
- Szapphó (Sappho) 135, 215, 289
- Szarka László 399
- Szász Géza 554
- Szász Károly 193, 207, 292, 379, 611, 743, 763, 774, 784
- Szász Zoltán 74, 338, 490
- Szathmári István 325
- Szatmári Mór 294
- Szávay Gyula 275
- Szeben Károly 692
- Széchenyi Ágnes 365
- Széchenyi István, gróf 481
- Széchenyi önképzőkör (X. kerületi tisztviselőtelepi m. kir. áll. főgimnázium) 43, 51, 112, 118
- Szegedi Újságírók Egyesülete 338, 406
- Szegedy-Maszák Mihály 13, 53, 178, 240, 262, 303, 358, 388, 514, 515, 527, 583, 619, 639, 760, 770
- Szeidl Jenő 47
- Székely Aladár 186, 259, 263, 302, 553
- Székely Béla 513
- Székely Ferenc 68
- Székely László 360, 429
- Székely Sz. Magdolna 23
- Székelyhidi Ferenc 119, 122
- Székelyné Körösi Ilona 642
- Szekfü Gyula 94, 128, 148, 255, 260, 268, 276, 297, 574, 577–578, 717, 747
- Szekszárd Szálló (Szekszárd) 273, 333
- Szekszárdi polgári leányiskola 46, 62, 328, 411
- Szekszárd–Tolna Megyei Nőegylet (Szekszárdi Nőegylet) 46, 48, 329, 333, 336
- Szele Róbert 183, 184
- Szellemi Tudományok Szabad Iskolája 112, 224, 238
- Szélpál Árpád 475
- Szemere György 620
- Szemere Sándorné 37
- Szendé Pál 294, 479
- Szent István Akadémia 508, 718
- Szent István Társulat 109, 718
- Szenteleky Kornél 352
- Szentes Éva 195
- Szentimrei Jenő 122, 123, 223, 653
- Szentimrei Jenőné Ferenczy Zsizi 122, 283
- Szentirmai Imre 84, 85, 121, 174
- Szentirmay Gizella 330
- Szép Ernő 63, 88, 220, 298, 317, 337, 432, 438, 467, 482, 785
- Szépművészeti Múzeum 53–55, 293, 340, 341
- Szerb Antal 225
- Szidor *lásd* Pekár Gyula vagy Szilágyi Sándor
- Szigethy István 346
- Szigeti Imre 279, 369, 383, 603
- Szj Rezső 780
- Szikra *lásd* gróf Teleki Sándorné Kende Júlia
- Szilágyi Géza 490
- Szilágyi Jolán 660
- Szilágyi Judit 480
- Szilágyi Sándor 83, 253
- Szilasi Ferenc 170, 204
- Szilasi Mórincné 36, 106, 107
- Szilasi Vilmos 9, 26, 35, 36, 40–42, 46, 47, 58, 64, 65, 71, 72, 90, 100, 101, 107, 111, 121, 124, 131, 132, 145, 166, 170, 172, 173, 186, 189, 192, 198, 204, 224, 259, 268, 319, 321, 369, 455, 609, 616, 617, 628
- Szilasi Vilmosné Rosenberg Lili 319, 617
- Szilassy Aladár 204, 206

- Szilasy Zelma 289
 Szilentariosz, Paulosz 709
 Szili József 262
 Szily Adolf 158
 Szini Gyula 291, 425, 429, 438, 439, 444,
 492, 554, 668, 681, 683, 703, 716, 737
 Színművészeti Akadémia 722
 Szocialista Irodalmi Művészeti és
 Tudományos Társaság Irodalmi
 Szakosztálya 579
 Szomaházy István 335
 Szombatfalvi György 520
 Szomory Dezső 64, 432, 438, 554, 785
 Szontagh Ákosné 146
 Szophoklész 44
 Szovjetház (Hungária szálloda, Budapest)
 577
 Szöcs Géza 14
 Szöcs Zoltán 649, 687
 Szöke Mária 27, 171
 Szöllösi Zsigmond 275
 Szőnyi Lajos 498
 Szörényi László 43, 83, 621
 Sztipich Lázár 356
 Sztrojanovits nővérek 496
 Sztójay Döme 517
 Szudy Elemér 95, 473, 474, 477, 586, 615,
 629, 630, 692
 Szudy Gyula 473
 Szücs József 552
 Szücs László 22, 515
- Tabarin táncmulató (Budapest) 674, 675, 679
 Tabéry Géza 400, 401, 405, 505, 608, 609
 Tacitus, Publius Cornelius 135, 357, 741
 Tagore, Rabindranath 750
 Taine, Hyppolite 300, 328, 556
 Takács 435
 Táltos Könyvkiadó 570–572, 629, 633–635,
 643, 649, 651, 652, 671, 674, 678, 680,
 685–690, 709, 722, 742, 749, 750, 779,
 786, 795
 Tamás Ernő 704
 Tamási Áron 619
 Tandori Dezső 755
 Tanner Antónia (Tónika) 771
 Tanner Béla 34, 66
 id. Tanner Béláné 771
 Tanner Ilonka *lásd* Török Sophie
 Tarján M. Tamás 286, 587, 640, 730
 Tarnay Ilonka 38, 42
 Tarnovszkyné, dr. 625
- Társadalomtudományi Társaság (Szabad
 Iskolája – Budapest) 113, 116, 118, 161,
 247, 294, 326, 404, 479, 508, 541, 555,
 686
 Társadalomtudományi Társaság (Szeged)
 343, 400
 Tasi József 23, 616, 621, 625, 640, 689
 Tass József 730, 731, 764, 765
 Tasso, Torquato 542
 Tátra Szálló (Fenyőháza) 164
 Téglás János 14, 16, 17, 21, 26–29, 276, 416,
 466–475, 480, 481, 485–488, 490–492,
 495, 498, 499, 502, 504–507, 509, 510,
 516, 518–520, 522–524, 527, 529–533,
 535, 536, 538–541, 545, 547, 553, 554,
 559, 560, 562, 565, 573–577, 579–581,
 584, 585, 589, 590, 592, 597–603, 609,
 610, 613, 617, 620, 624, 628, 630–634,
 639, 644, 646–648, 650, 652, 655, 657,
 658, 660, 661, 664, 666, 668, 671, 672,
 678–683, 685, 687–689, 691–695, 697,
 700, 701, 703, 706, 708, 711–713, 718,
 719, 721, 723, 727, 734, 741, 751, 756, 760,
 766, 770, 772, 774, 775, 777, 779, 781,
 783, 784, 787, 790, 791, 793, 794
 Teleki-kormány 629
 Teleki Pál, gróf 378, 379, 455, 674, 729
 Teleki Sándorné gróf Kende Júlia (Szikra)
 275, 295
 Tengelicz Katalin 153
 Tennyson, Alfred 44, 178, 179, 594, 614, 667,
 671, 757
 Tersánszky Józsi Jenő 28, 123, 311, 312, 415,
 489, 622
 Tessitori Gabriella 363, 391, 404
 Tessitori Nóra 23, 29, 223, 236, 314, 321, 322,
 326, 328, 333, 346–350, 352, 354–357,
 362–364, 370, 388, 389, 391, 393, 404,
 468, 784
 Tevan kiadó 494
 Thackeray, William Makepeace 357, 667
 Theokritosz 140, 187, 437, 508, 671, 672
 Thimár Attila 21, 305, 401, 505
 Thomas Nelson & Sons Ltd. (London) 788
 Thököly Imre 192
 Tihanyi Lajos 123, 124, 207, 311, 312, 315,
 415, 418, 698
 Tímár Árpád 182, 351
 Tisza István, gróf 183, 404, 414, 417
 Tiszay Andor 34, 66, 103
 Tiszay Béla 103
 Tiszti iskola (Gablonz) 52, 56, 62, 63, 66

- X. kerületi Tisztviselőtelepi magyar királyi
állami Főgimnázium 543, 617, 641
16-os/17-es katonai kórház 766, 767
Toldy Ferenc 384
Tolnai Gábor 14, 128, 521, 522
Tomesányi Jolán 203, 205
Tomba Mihály 557
Tomba Zsófia 23, 84, 108, 115, 125, 142, 144,
160, 165, 180–182, 185–196, 198, 200–
221, 223–238, 240–260, 262–270, 272–
312, 320, 326, 332, 339, 343, 355, 358,
365, 369, 430, 441, 451, 468, 476, 484,
491, 499, 501, 524, 527, 543, 544, 558,
572, 573, 603, 606–611, 613, 617, 619, 621,
623–627, 629–636, 639–644, 646, 648–
651, 654, 655, 657, 658, 660, 662, 664,
670–672, 677, 679–684, 686–701, 704,
706, 708, 709, 711–728, 730–734, 736,
737, 739–751, 758–760, 762–777, 779,
780, 783–792
Topalay Ágnes 18, 34–41, 45–47, 49–51,
53–73, 75–81, 83, 85, 87–95, 98, 100,
103–112, 114–121, 123–128, 130, 138–
141, 143–147, 149–153, 155–169, 171–186,
197, 198, 214, 293, 307, 308, 387, 390
Tordai Ányos 246
Torday József 723
Tormay Cécile 55, 594, 610–612, 617, 639,
652, 656, 657, 669, 685, 740
Tóth Aladár 449
Tóth Anna 23
Tóth Árpád (költő) 9, 20, 21, 24, 119, 175,
176, 181, 182, 195, 205, 207, 221, 223,
231, 243–246, 250, 292, 305, 308, 313,
317, 349, 396, 424, 432–434, 438, 441,
482, 497, 501, 510, 515, 553, 554, 586,
619, 620, 622, 637, 645, 646, 652, 661,
662, 672, 676, 677, 680, 684, 690, 693,
703, 705, 717, 719, 722, 724, 726, 736,
742, 749, 755, 760, 764–767, 769, 776, 780
Tóth Árpád (történész) 468, 473, 496
Tóth Árpádné (Annus) 726
Tóth Béla 507
Tóth Eszter 726
Tóth Imre 248, 253, 455
Tóth Máté 23, 25, 254, 351, 445, 558
Tölgyes Gyula 338
Tömörkény István 220
Törley 593
Törö Jóska 590
Török Károly 711
özv. Török Károlyné 588, 711
Török Lajos, gróf 191
Török Sándor 230
Török Sophie (Babits Mihály felesége) 9, 15,
16, 21, 24, 28, 42, 44, 54, 77, 79, 80, 109–
111, 131, 144, 163, 164, 173, 186, 191, 201,
207, 216, 218, 222, 223, 229, 239, 259,
270, 277, 298, 309, 310, 314, 339, 361, 367,
383, 386, 389, 394, 400, 406, 410, 425,
443, 448, 451, 475, 476, 497, 500, 507,
530, 553, 592, 598, 610, 632, 661, 663,
666, 670, 682, 701, 703, 721, 734, 736,
742, 761, 770–772, 777–783, 787, 790,
791, 795
Török Sophie (Kazinczy Ferenc felesége)
191
Töttös Gábor, dr. 26, 29, 71, 166, 523, 617
Trockij, Lev Davidovics 286
Trócsányi Zoltán 619, 675, 677
Tsuk Imre 706
Tsuk Joly 344
Tudós Társaság 481
Turczel Lajos 527
Turcsányi Elek 205
Turgenyev, Ivan Szergejevics 149, 357
Turóczi-Trostler József 482, 619, 666
Tverdota György 21
Ugró Gyula 49
Uitz Béla 182
Új Magyarország Könyvkiadó Vállalat/
Részvénytársaság 161, 304, 359, 387, 388,
399, 402
Új Színház 679
Ujfalusi László *lásd* Egyedi László
Újházy Ede 220
Újságíró Egyesület 479
Újvári Erzsébet 182
Undi Mária (Undi [Springholtz] Mariska)
120, 121
Ungvári Tamás 299, 331, 332, 410, 414, 415,
427, 431, 452, 481, 487, 488, 506, 518,
522, 523, 531, 536, 540, 555, 565, 573,
580, 583, 601, 605, 611, 613, 624, 636, 639
Uránia Magyar Tudományos Színház 401
Uránia mozi/színház 213–215, 217, 220, 234,
237, 238, 241, 274, 280, 299, 680
Urbán László 581
Üllői úti kaszárnya (Budapest) 225
Váczy János 170
Vadász Elemér 547, 552
Vadász Miklós 434
Vág Sándor, dr. 299, 343

- Vágó fivérek (Vágó József, Vágó László) 120
 Vajda Géza 219
 Vajda János 187
 Vakokat Gyámolóító Országos Egyesület 158
 Valéria kávéház (Budapest) 225
 Vállás- és Közoktatásügyi Minisztérium 68,
 108, 125, 183, 185, 231, 392, 396, 452,
 466, 473, 474, 486, 488, 517, 690, 708,
 720, 759
 Vámbéry Ármin 739
 Váradi Antal 275, 295
 Várdai Béla, dr. 164
 Varga Endre, dr. 478
 Varga F. János 23, 399
 Varga István 593
 Varga János 515
 Varga Jenő 390, 500, 513
 Varga József 376
 Varga Katalin 11
 Vargha Gyula 305
 Vargha Kálmán 16
 Vargha László 118
 Varjas Sándor 416, 531, 547, 552, 553
 Várkonyi Nándor 191
 Várnai Zseni 500, 554
 Varró István 416
 Várszínház (Budapest) 452, 453
 Váry Albert, dr. 242, 264
 Vas Gereben 357
 Vas Tamás *lásd* Alszeghy Zsolt
 Vasárnapi Kör 112, 238, 239
 Vass János 473
 Vaszary Kolos 155
 Vázsonyi János 264
 Vázsonyi Vilmos 233, 240, 241, 264
 Vedres Márk 292, 420, 496, 634, 678, 700
 Veér Imre 646, 660
 Végh Gyula 714
 Veigelsberg Hugó *lásd* Ignotus
 Vendel-Mohay Lajosné 16, 29, 42, 52, 55, 59,
 60, 73, 117, 123, 130, 139, 144, 158, 168,
 185, 225, 258, 262, 267, 301, 304, 308,
 310, 317, 343, 360, 431, 474, 500, 527, 580,
 585, 609, 618, 653, 672, 681, 705, 709,
 711, 732, 733, 744, 789
 Veres András 11, 13, 239, 692, 770
 Vergilius Maro, Publius 43, 357, 591, 735
 Verhaeren, Emile 260, 289, 570, 742
 Verlaine, Paul 113, 177, 178, 307, 357, 583,
 614, 652, 671–673, 678, 693, 697, 702
 Vermes szemészprofesszor 776
 Verne, Jules 357
 Verő Márta 71, 72
 Vértesy Gyula 620, 691
 Vészi József 45, 364
 Vészi Margit 435, 774
 Vezér Erzsébet 17, 19, 22, 239, 445
 Vigadó (Budapest) 304, 306
 Vígszínház (Budapest) 203
 Vigyázó Sándor, bojári gróf és neje
 alapítványa 318, 327, 337, 341
 Vikár Béla 471
 Világosság nyomda 380, 388
 Vilcsek Andrea 24, 54, 107, 142, 198, 411
 Vilcsek Béla 29, 499, 681
 Villon, François 482, 483
 Vincze Géza 259, 260
 Vincze Sándor 514
 Viszota Gyula, dr. 759
 Vitályos László 19, 498
 Vitár Rezső 158
 Vitéz Miklós 502
 Vix, Ferdinand 421, 511–513
 Vix-jegyzők 729
 Vizteleky doktorkisasszony 470
 Vogelweide, Walter von der 510, 614, 671
 Vojnovich Géza 401
 Voltaire (François-Marie Arouet) 113, 705
 Vonyica (Csinszka csucsai cselédlánya) 678
 Völgyessy Ferenc, dr. 706, 707
 Vörös Boldizsár 429, 476, 479, 487, 546
 Vörös Hadsereg 445, 517, 589, 654
 Vörös Károly 205
 Vörösmarty Akadémia 9, 91, 295, 424, 428,
 429, 432–442, 446, 447, 449, 452, 453,
 466, 467, 470, 476, 477, 479, 481, 485,
 486, 489, 490, 493–496, 501, 503, 511,
 512, 518, 524, 536, 540, 588, 632, 651,
 655, 664
 Vörösmarty-díj 439
 Vörösmarty Mihály 108, 115, 116, 120, 187,
 215, 227, 261, 273, 288, 290, 300, 323,
 357, 371, 438, 439, 491, 500, 568, 570,
 643, 683, 720, 728
 Wagner János 236
 Wagner, Richard 47, 48
 Waldapfel József 639
 Wéber vendéglő (Budapest) 775
 Weiner Sennyey Tibor 14, 53
 Weisz Antal 586
 Wekerle Sándor 409
 Wells, Herbert George 307
 Werth Henrik 517
 Wertheimer Lajos 675
 Westend Szálló (Budapest) 334

Whitman, Walt 128, 289, 614, 667
Widmar, Antonio 628
Wigand/Vigand János 62
Wilamowitz-Moellendorff, Ulrich von 384
Wilde, Oscar 105, 111, 119, 120, 124, 126,
127, 132, 139, 145, 148, 191, 192, 197,
226, 614, 667, 672, 690, 738, 780
Wildner, Ödön 172, 383
Wilson, Woodrow 306, 356, 419, 420, 453,
729
Winckler István 470
Winkler Lajos, dr. 470, 552
Wirth Irén 661
Wlassics Gyula báró 427
Wolfner József 90, 172, 178, 180, 214, 338,
366
Wordsworth, William 177, 178, 594, 614,
667, 671

Xenien Verlag (Leipzig) 482

Zádor István 196, 722, 732, 733
Zalai Béla 38, 224, 260
Zambra Alajos 732, 793
Zemplén Géza 717

Zempléni Árpád/Táltos 292, 385, 399, 400,
408, 425, 429, 497, 501, 586, 596, 638,
639
Zempléni Árpád-asztaltársaság 716
Zeneakadémia *lásd* Országos Magyar
Királyi Zeneakadémia
Zichy Mihály 686
Zilahy Lajos 760
Zlamál Gyula 252
Zola, Emile 367, 416, 500
Zolnai Béla 142, 257, 320, 454, 455, 500, 671,
677, 701
Zolnai Gyula 244, 275
Zolnay Vilmos 685
Zoványi Jenő 686
Zrinyi Ilona 192
Zrinyi Miklós 296, 500, 542, 725–727
Zrinyi Péter 410
Zrinyi-szeminárium 500
Zweig, Stefan 52

Zsadányi Henrik 747
Zsigmond Ferenc 262, 343, 383, 384, 454
Zsófia Országos Gyermekszanatórium
Egyesület 215, 794
Zsolt Béla 23, 59, 60, 93, 98, 138, 139, 145,
245, 279, 289, 296, 311, 446, 589, 621, 625